

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ

: E R E

, ti- r
**FORMAREA CUV. ... -LOR
ÎN LIMBA ROMÂNĂ**

Volumul al II-lea

PREFIXELE

DE

MIOARA AVEAM O ELENA CABABULEA
FULVIA CIOBANUL FLOEICA FICŞINESCU
CBISTINA GHEEMAN O FINUŢA HASAN
MAGDALENA POPESOU-MAEIN O MAEINA EĂDULESOU
I. EIZESCU O LAUEA VASILIU

I N T R O D U C E R E

științific ai
sub conducerea
prezentate de Gx

•J discutat în consiliul
ingvistică din București,
eanu, pe baza referatelor
xian și Yirgil Nestorescu.

CAEACTEEISTICI GENEAELE ALE PEEFIXELOE
ȘI ALE PEEIXĂEII

1, Derivarea cu prefixe este unul dintre procedeele principale de formare a cuvintelor în limba română.

Vezi FC I p. V.

Ea poate fi: a) un mijloc unic de formare a unor cuvinte noi atunci când de la un cuvânt existent în limbă se obține altul prin simplă adăugare a unui prefix (*desface*, *strămoș*) sau b) un mijloc asociativ cu altele, atunci când prefixarea se folosește simultan cu a) sufixarea (*înverzi*), p) derivarea regresivă (*transfug*) mu y) compunerea (*neîn stare*). Formațiile în care prefixarea este asociată simultan cu alte procedee se numesc formații parasintetice: derivate parasintetice în situațiile de sub a și (3, compuse parasintetice în situațiile de sub y.

1. Privite din punctul de vedere al prefixării derivatele parasintetice de sub a pot fi numite de tip sufixal, iar cele de sub p de tip regresiv (din punctul de vedere al derivării sufixale și al celei regresive, și unele și altele sînt derivate parasintetice de tip prefixal). în FC I p. V categoria derivatelor parasintetice este definită numai prin asocierea simultană a celor două feluri de derivare progresivă — cu prefixe și sufixe — .

2. Formațiile de sub y sînt compuse parasintetice prefixate sau de tip prefixal; de astă dată menționarea tipului prefixal nu depinde de un anumit punct de vedere, ci are rolul de a diferenția formațiile în cauză de cele în care compunerea se asociază cu sufixarea (compusele parasintetice sufixate sau de tip sufixal). în FC I categoria compuselor parasintetice este ilustrată numai prin formații cu sufixe (vezi p. V, 19, 165—166, 19, 213-214, 284).

3. Pentru distincția dintre formațiile parasintetice și cele în care se identifică trepte succesive de formare prin diferite mijloace vezi FC I p. VI.

4. Unii lingviști consideră că funcția cea mai importantă a prefixelor este contribuția lor la formațiile parasintetice; vezi R. Menendez Pidal, citat de TEKAVCIC, G. I. III 146.

5. Pentru derivarea parasintetică vezi Sanda Reinheimer-Rîpeanu, *Les derives parasynthetiques dans les langues romanes*, Haga — Paris, 1974.

Volumul de față se ocupă de prefixe atît în formații exclusiv prefixale, cît și în formații care prezintă și alte procedee folosite succesiv (derivate cu prefixe de la : derivate cu sufixe ca *nedreptate*, derivate regresive ca *repicta*, compuse ca *răsalaltâieri*, cuvinte formate prin sehim

barea valorii gramaticale ca *străbun*, abrevieri ca *supercoop*) sau simultan (formații parasintetice).

1. Ultimele două categorii de formații sînt atrase în cercetare aici, bineînțeles, numai din punctul de vedere al prefixelor conținute.

2. La formațiile cu procedee succesive prefixarea interesează acolo unde ea constituie o treaptă posterioară altui procedeu de exemplu, verbele *dezvăța*, *răsfăța* și nu substantivele post-verbale *dezvăț*, *răsfăț*.

2. Pentru toate categoriile de formații s-au luat în considerație numai cuvintele în care prezența prefixului se recunoaște prin raportarea la un cuvînt de bază (simplu, derivat sau compus) existent în limba română: în primul rînd formațiile integrale *analizabile*, în structura cărora se recunoaște atît prefixul, cît și cuvîntul de bază (vezi toate exemplele date sub 1), dar și cele *semianalizabile*, la care se recunoaște numai prefixul prin opoziția cu alte formații prefixate sau compuse cu o temă comună, inexistentă ca un cuvînt independent (*deschide* în *chide* sau *conclude* în *clude* în *include*, *antebelic* în *terbelic*/*postbelic*, *ateism* în *monoteism* în *politeism* sau *arhieru* în *proioiereu*).

1. Temele inexistente drept cuvinte independente sînt numite de unii cercetători *teme legate*, față de care se folosește prin opoziție denumirea *teme libere* pentru cuvintele de bază cu existență paralelă independentă. Vezi L. Bloomfield, *Language*, New York, 1933, p. 159. Pentru limba română termenul (*prefix-bound roots*) a fost aplicat mai întîi de Frederik B. Agard *Structural sketch of Rumanian*, Baltimore, 1958, p. 57, la exemple ca *-fera*, *-hide*, *-stîni*. Recent, o discuție la DRINCU, P. T. 154 (cu distincția, discutabilă din diverse puncte de vedere, între teme legate univoc, biunivoc și plurivoc").

2. În categoria formațiilor semianalizabile au fost incluse și cele analizabile în raport cu un element de compunere (*asimilaj* în *simil*); *ectofit* în *fito*).

Ca și în cazul altor tipuri de formații (vezi FC i p. XX, . 25—27), caracterul analizabil al formațiilor prefixate este relativ în sincronie, depinzînd de competența lingvistică a vorbitorilor (gradul de cunoștințe lexicale și capacitatea de a stabili legături între cuvinte), și variabil în diacronie: pe de o parte, unele formații prefixate au devenit cu timpul *neanalizabile* fie din cauza evoluției fonetice (vezi *cuscu* față de *socru* în *îndemna* față de *mîna*), morfologice (vezi *spăla* : *spăl* față de *la* : *Iau* sau *trăda* : *trădez* față de *da* : *dau* ; fonetice și morfologice în exemple ca *plimba* : *plimb* din mai vechiul *preumbla* : *preumblu*, care era analizabil prin *umblu*, sau *depăra*, la care în forma *dapăr* nu se mai recunoaște prefixul) sau semantice (vezi *îmbuca*/*bucă*, *răsfăța*/*față* sau *scălda*/*cald*), fie din cauza dispariției cuvîntului de bază la care se făcea raportarea (vezi *despuia*, *înceta* sau *ieși*, *pieri*, *sui*); pe de altă parte, unele formații neanalizabile au devenit ulterior analizabile sau măcar semianalizabile prin raportarea la cuvinte mai noi în limbă (verbele moștenite *ucide* și *suferi* au fost neanalizabile pînă în epoca modernă, cînd au devenit semianalizabile prin *circumcide*, *coincide*, *decide*, respectiv *defer*, *ofer*, *refer*). Unele formații prefixale cunosc variante în ce privește tema prin care se raportează la cuvinte diferite : (înv. și reg.) *trimete* a fost și este semianalizabil prin *sumete* și prin (înv.) *încumete*, în timp ce *trimite* a fost neanalizabil pînă la intrarea în limbă a neologismelor *admite*, *comite*, *compromite*, *demite*, *emite*, *omite*, *permite*, *promite*, *remite*, *transmite*, prin care a devenit semianalizabil; *purcede* a fost de asemenea neanalizabil pînă la împrumutarea seriei de neologisme semianalizabile *concede*, *precede*, *procede*, *succede*, iar variantele de conjugare I ale unor verbe neologice din această familie (*preceda*, *procedă*, *succeda*, *exceda*) sînt analizabile prin *ceda*, la care nu se mai pot raporta vechiul *purcede* și neologicul *concede*

rămase de conjugarea a III-a. Din cauza evoluției divergente unele formații prefixale ajung deci să nu mai poată fi raportate la cuvinte înrudite la origine (vezi *încura* față de *cur*(g)e sau *sughîța* față de *înghîți*); invers, în cazul altora se poate ajunge la o analiză care nu e justificată din punct de vedere istoric (vezi *ucide* și *suferi* discutate mai înainte sau *îndura*, care azi poate fi raportat la neologismul *dur*).

Vezi și familii neologice ca *sista* (*a-*, *con-*) față de *rezista*, *subzista*.

3. Prefixele sînt afixe adăugate înaintea unui cuvînt întreg (simplu derivat sau compus) existent în limbă, înaintea rădăcinii unui asemenea cuvînt (la care se adaugă și un sufix în cazul derivării parasintetice de tip sufixal sau care rezultă din suprimarea unui sufix în cazul derivării parasintetice de tip regresiv) sau înaintea unor teme inexistente drept cuvinte independente (de obicei elemente de compunere).

Primele două posibilități se referă la formațiile analizabile, iar ultima la cele semianalizabile.

După structura lor morfologică prefixele sînt simple cînd nu pot fi analizate în unități mai mici și complexe cînd structura lor permite identificarea unor unități mai mici, dar întregul complex funcțional nează ca un element unic de derivare. Prefixele complexe sînt, la rîndul lor, de două feluri: *compuse*, cînd rezultă din combinarea a două prefixe simple, și *dezvoltate*, cînd rezultă din combinarea unui prefix (simplu) cu un element neprefixal. Marea majoritate a prefixelor limbii române sînt prefixe simple. Prefixele compuse și mai ales cele dezvoltate sînt nu numai mult mai puține, ci și slab reprezentate (cu foarte puține formații).

Numărul prefixelor simple, incluse în volumul de față în următoarea identificării în cîte cel puțin o formație analizabilă din punct de vedere formal și semantic, este de 86. în ordine alfabetică, prefixele de acest fel — numite în variantele lor de bază — sînt următoarele :

an-, *ana-*, *ante-*, *anti-*, *antre-*, *apo-*, *arhi-*, *cata-*, *circum-*, *cis-*, *co-*, *contra-*, *cu-*, *de-*, *de-*, *des-*, *dia-*, *dis-*, *do-*, *ecto-*, *en-*, *endo-*, *ento-*, *epi-*, *ex-*, *exo-*, *extra-*, *hiper-*, *hipo-*, *in-*, *in-*, *infra-*, *inter-*, *intra-*, *intro-*, *in-*, *între-*, *întru-*, *juxta-*, *me-*, *meta-*, *nă-*, *ne-*, *non-*, *o-*, *ob-*, *para-*, *pen-*, *per-*, *peri-*, *po-*, *pod-*, *poi-*, *post-*, *pre-*, *prea-*, *pro-*, *pro-*, *re-*, *răs-*, *re-*, *retro-*, *s-*, *se-*, *sin-*, *spre-*, *stră-*, *sub-*, *super-*, *supra-*, *sur-*, *te-*, *tra-*, *trans-*, *tră-*, *tre-*, *ultra-*, *vă-*, *văz-*, *ză-*,

1. Dintre inventarele stabile în lucrări anterioare, cea mai bogată listă de prefixe române este cea prezentată de IORDAN, LRA, p. 194—215: *a(n)-* (*—a-*), *ante-*, *anti-*, *circum-*, *contra-*, *de-* (= *de-* și *de-*), *des-*, *ex-*, *extra-*, *hiper-*, *in-* (= *in* și *in-*), *inter-*, *în-*, *între-*, *ne-*, *non-*, *para-*, *post-*, *pre-*, *prea-*, *răs-*, *re-*, *stră-*, *sub-*, *super-*, *supra-*, *sur-*, *trans-*, *ultra-* (30 de prefixe, la care trebuie adăugat *arhi-*, tratat ca prefixoid la p. 219). în STIL. 203—204 aceiași autor se ocupă însă și de *cu-*, *po-*, *pri-*, *Or-*, *s-* și *iz-*.

2. Inventarul prefixelor dintr-o limbă dată poate varia de la o lucrare la alta în funcție de extensiunea cercetării, de punctul de vedere asupra statutului de prefix sau de opțiunea în polisemie și omonimie (într-un caz ca cel al rom. *in-* și *in-*). Pentru limba franceză cifrele citate variază între 16 (K. Togeby), 50 (K. Nyrop), 95 (R. A. Hali jr.) și peste 260 (P. Larousse, 1961), principalele deosebiri fiind date aici de includerea sau neinclusiunea prefixelor, a prefixelor savante sau a prefixelor vechi neproductive; vezi SPENCE, F. P. 325—326, MARCHAND, E. W. 11, 85, 87, 157.

3. Prefixele simple care apar numai în formații semianalizabile (de exemplu *ec-* din *ecce* cf. *endocrin*, *ecmnezie* cf. *amnezie*; *nad-* din *nodpis* cf. *opis*, *propis*, *zapis*; *subter-* din *subterfugiu* cf. *refugi* etc.) nu sînt tratate în volumul de față; ele sînt menționate numai atunci cînd o legătură oarecare cu alte prefixe (*ec-* este amintit la istoria prefixului *ecto-*, iar *subter-* la istoria prefixului *sub-*).

4. De asemenea nu sînt tratate prefixele care apar în formații analizabile numai din pu-

formațiile semianalizabile *preterit, preterițiune*); *for-* din *forzaț* DN „fila liberă dintre scoarța unei cărți legate și prima filă”; *of-* din *offset* „procedeu tipografic...”.

5. Împotriva degajării afixelor dintr-o singură formație analizabilă vezi Al. Graur, *Formante cu un singur produs?* în SCL XX (1969), nr. 6, p. 601—603; cf. A. Martinet, *iŖlements de linguistique generale*, Paris, 1966, p. 135, FLEISCHER, W. 36.

Prefixe c o m p u s e , rezultate din două prefixe simple analizabile ca un element unic de derivare, sînt: *apar-* < *a-* + *par-* (*aparține*); *metem-* și *meten-* < *meta-* + *em-*, *en-* (*metemsihoză, metensomatoză*); *ra-* < *re-* + *a-* (*racola, rasenina*); *ram-* și *ran-* < *re-* + *am-*, *an-* (*rambursa, ranfort*); *rim-* și *rin-* < *re-* + *im-*, *in-* (*rimbomba, rinfort*); *sco-* < *s-* + *co-* (*scofală, scofilci*) și *sper-* < *s-* + *per-* (*sperjur*).

1. în formații semianalizabile se identifică și prefixele compuse *epen-* < *epi-* + *en-* (*epenteză*), *res-* < *re-* + *s-* (*respinge*),

2. Prefixele compuse, analizabile în bloc față de un cuvînt de bază și nu prin raportarea la o formație anterior prefixată cu unul dintre prefixele componente, nu trebuie confundate cu supraprefixarea succesivă (propriu-zisă) de tipul *pre* (*strănepot* sau *re/inscrie* (pentru care vezi p. 257—261). Vezi cazul segmentului inițial *ra-*, care poate fi considerat prefix compus numai *ia racola, rasenina*, nu și în *racomoda, racorda, rafina, rajusta*, unde reprezintă supraprefixarea *cur-* (*re-*) a unor formații prefixate cu *a-*; compară de asemenea formațiile *rambursa* (cu *ram-*) și *ramplasa* (*r-* + *amplasa*).

Prefixe dezvoltate, rezultate din combinarea unui prefix (simplu) cu un element neprefixal — fragment nesemnificativ al unui prefix sau al unei rădăcini — sînt: *destr-* < *des-* + (*in*)*tr-* (*ăestrauri*), *preș-* < *pre-* + (*ră*)*s-* (*presfira*), *zăs-* < *ză-* + (*ră*)*s-* (*zăstimp*).

Uneori este dificilă distincția între un prefix compus și unul dezvoltat. Astfel, prefixul complex *năs-*, la baza căruia stă prefixul simplu *nă-*, poate fi considerat compus cu prefixul 5- (*z-*) în formații ca *năzbate* și dezvoltat în *năzduh* sau *năzvăța*, unde *z* se datorește falsei analize a lui *văzduh* sau *dezvăța*.

4. Cele mai multe prefixe au exclusiv această funcție, fiind lipsite de existență autonomă: de exemplu, *des-*, *do-*, *in-*, *iz-*, *răs-*, *s-*, *stră-*. Altele au funcții paralele de cuvinte, mai ales prepoziții: *a-*, *cu-*, *de-*, *în-*, *între-*, *întru-*, *per-*, *p(r)e-*, *spre-*, *sub-j supra-*, mai rar adverbe: *anti-*, *prea-*, prepoziții și adverbe: *contra-*, *pro-*, adjective (și adverbe sau, în denumiri comerciale, substantive): *extra-*, *super-*, *ultra-*, substantive: *retro-*, substantive și adverbe: *ex-*.

1. Unii cercetători (vezi MEYER-LUBKE, G. II 617, GREVISSE 96) numesc prefixe s e p a r a b i l e prefixele care se pot întrebuița drept cuvinte independente (fr. *a, contre, en, entre, non* etc.) și inseparabile prefixele care nu au existență proprie (fr. *des-, in-, pre-, re-* etc.). Termenii respectivi sînt intrați în tradiția gramaticii germane cu alt sens, mai aproape de cel etimologic: prefixe separabile sînt prefixele care pot fi disociate sau detașate (și plasate după cuvîntul de bază) în formele flexionare ale unuia și aceluiași cuvînt derivat. În acest din urmă sens poate fi numit separabil prefixul românesc *ne-*, atît pentru dislocările prin *mai* (*nemai-văzut, nemaivăzînd; nemaialtul, nemaivedere*) și *prea* (*nepreavînd*: vezi Ileana Vulpesco, *Râmas-bun*, 1975, p. 24), cît și pentru izolările eliptice de tipul *Serialului i s-au dat multe definiții. Mai strălucite și mai puțin, mai profunde sau mai ne, mai literare sau mai comerciale. Săptămîna*, 1970, nr. 1, p. 10, col. 3. MALKIEL, G. 321 consideră „atipice” prefixele „pure” sau „exclusive”.

2. Nu am încadrat printre prefixele cu funcții paralele de cuvinte autonome:

a) prefixele *ab-*, *ante-*, *infra-* sau *post-*, deoarece considerăm că prepozițiile *ab*, *ante*, *post* și adverbul *infra* din limbajul științific — din construcții ca *ab* (*ante* sau *post*) 1600 sau *vezi infra* — nu sînt elemente ale limbii române; vezi AVRAM, P. N. 248;

b) prefixul *juxta-*, întrucît substantivul dezvoltat din el, *juxtă* sau *iuxtă*, prezintă deosebiri de formă.

Vechimea în limbă a funcțiilor paralele de prefix și cuvînt autonom diferă de la caz la caz. *A-*, *cu-*, *de-*, *în-* au fost moștenite din latină ca prefixe și ca prepoziții; *între-*, *întru-*, *spre-* au fost moștenite numai

ca prepoziții și au căpătat ulterior, prin calcuri, funcția de prefix; *prea-* a fost împrumutat numai ca prefix și și-a creat în română funcția de adverb. Neologicele *anti-*, *ex-*, *extra-*, *per-*, *pro-*, *retro-*, *super-*, *ultra-* au intrat în limbă mai întîi ca prefixe și apoi ca prepoziții, adverbe, adjective sau substantive. Pe de altă parte diferă de la caz la caz gradul de autonomie al unor cuvinte existente „paralel cu prefixele: spre deosebire de prepoziții, la care nu se simte nici o subordonare față de funcția paralelă de prefixe (funcția prepozițională fiind de fapt originară), la alte funcții, mai ales la adjective și substantive, această subordonare este evidentă, funcțiile respective fiind simțite ca elipse.

1. Vezi GRAUR, T. 269: „prefixele devin adverbe și adjective”. IORDAN, LRA 198, 199.

2. Nu pot fi considerate cuvinte cu existență autonomă prefixele folosite singure numai în același context cu cuvîntul de bază sau cu altă formație (derivată sau compusă) de la același cuvînt. Vezi exemplul cu *ne-* de la p. 8 sau exemple ca *hiper-* și *hipotensiunea* etc.

3. În mod excepțional pot fi izolate prin elipsă, în creații ocazionale, și prefixe din categoria celor lipsite de existență autonomă: astfel, în limbajul cadrelor didactice se întîlnește abrevierea *rere* pentru *rereexaminare*.

4. Din punct de vedere istoric numărul prefixelor care au avut la origine (și) existență autonomă este mai mare: printre prefixele care au exclusiv această funcție în limba română, unele sînt provenite din prepoziții (*do-*, *in-*, *iz-*, *s-*, *stră-*), altele din adverbe (*non-*) sau din verbe (*arhi-*). Pentru creșterea numărului prefixelor „exclusive” în limbile romanice vezi MALKIEL, G. 321.

Unele prefixe, chiar din categoria celor fără existență autonomă, constituie baza unor derivate cu sufixe, mai exact termenul de referință prin care se analizează derivatele respective: în această situație sînt adjectivele *antum* și *postum*, adjectivul *ultra(a)ist* și substantivul *ultraism*.

5. Formarea cuvintelor cu ajutorul prefixelor se încadrează la derivare, reprezentînd unul dintre cele două tipuri de derivare progresivă (realizată prin adăugarea unui afix).

Unii lingviști încadrează prefixarea, în bloc, la compunere (vezi, de exemplu, BOURCIEZ, E. 66, 198 etc., iar în lingvistica românească, IORDAN, LRC 261; argumente contrare la FISCHER, F. C. 297 și Graur, în SG II 17—18); după NYROP, G. III 6 opțiunea e terminologică și prezintă „un interes minim”. Alții fac o distincție între prefixele fără existență autonomă, pe care le încadrează la derivare, și prefixele cu funcții paralele de cuvinte, pe care le încadrează la compunere: vezi la TEKAVCIC, G. I. III 20 distincția dintre *ri-*, *re-* și *con-*, *mal-*; o distincție asemănătoare la MARCHAND, E. W. 86. Pentru comoditatea expunerii unii autori renunță la distincțiile teoretice susținute, tratînd prefixarea într-un singur loc, nelegat nici de derivare, nici de compunere: vezi la TEKAVCIC, G. I. III capitolul intitulat *Formarea cuvintelor cu prefixe față de Derivarea cu sufixe și față de Compunerea cuvintelor*. După MEYER-LUBKE, G. II 432 616 formarea cuvintelor cu prefixe „se plasează între derivare și compunere”; vezi și concluzia discuției de la MALKIEL, G. 321—322 asupra prefixării ca „zonă de frontieră dintre derivare și compunere”: „compunerea și derivarea, deși adesea net în contrast, apar ca două extreme ale unui singur continuum”.

Prefixele sînt afixe care se deosebesc de sufixe prin poziția pe care o au în formațiile create: înaintea (rădăcinii) cuvîntului de bază. În cuvintele diverse alte aspecte formale sau de conținut, cum ar fi legătură mai laxă sau mai strînsă cu cuvîntul de bază — ceea ce se reflectă în Codificările fonetice suferite de acesta în procesul afixării —, caracterul c a i abstract sau mai concret al sensului, mulțimea sau puținătatea derivatelor sinonime, capacitatea de polisemie, existența unor valori pur gramaticale sau formative, posibilitatea formării unui derivat care aparține altei părți de vorbire decît cuvîntul de bază, între prefixe și sufixe există numai deosebiri de pondere, adesea importante, a acestor trăsături, care variază și la unități din interiorul celor două categorii de afixe.

1. O comparație documentată între prefixe și sufixe se va putea face numai după descrierea situației sufixelor. 2. Pentru o opoziție tranșantă între prefixe și sufixe din punct de vedere

formal (delimitarea mai ușoară a prefixelor) și semantic (prefixele au „conținut precis”, sint „monovalențe cu variații de întrebare”) vezi DUBOIS, D.S. 1.

2* Pentru aspectul formal al legăturii dintre prefixe și cuvântul de bază vezi, pe de o parte, variantele condiționate ale unor prefixe cu diverse fenomene de asimilare și, pe de altă parte, unele modificări ale temelor: *înăcri*, *tnălbăstri*, *înălbi*, *înăspri* (cf. *acru*, *acri* etc), reg. *izăfla* \ *zăfla*; exemple de eliziune a vocalei inițiale la p. 294.

3. în general, se consideră că principala deosebire funcțională dintre prefixe și sufixe ar fi aceea că prefixele nu pot antrena — folosite singure — schimbarea valorii gramaticale (treccrea la altă parte de vorbire) a derivatului față de cuvântul de bază; vezi însă p. 281—282.

4. Pentru identitatea funcțională a prefixelor și sufixelor verbale în derivarea parasintetică vezi FISCHER, F. c. 297.

6. Derivarea cu prefixe ridică, în unele situații, problema delimitării de compunere, atât de compunerea din cuvinte întregi, cât și de compunerea tematică. Altfel spus, prefixele trebuie delimitate pe de o parte de unele cuvinte folosite ca termen de compunere (prepoziții și adverbe), pe de altă parte de elementele de compunere.

1. în ce privește primul aspect, problema se pune la prefixele care au paralel funcții de cuvinte, și anume la majoritatea celor care au funcții de prepoziții și la unele eu funcție de adverb.

a. Criteriul general de delimitare a derivatelor cu prefixe de compusele eu prepoziții omonime este posibilitatea de reconstituire a unui grup sintactic originar : în cazul în care este posibilă reconstituirea unei construcții prepoziționale firești (prepoziție + substantiv, adverb etc.) avem a face cu un compus, în timp ce formația ale cărei elemente constitutive nu au o sintaxă firească este un derivat prefixal. Acest criteriu este operant pentru delimitarea formațiilor prefixale (derivate sau compuse parasintetice de tip prefixal) atât de compusele propriu-zise, cât și de compusele parasintetice de tip sufixal.

Vezi FC i 19.

Delimitarea formațiilor prefixate de compusele propriu-zise este, de obicei, ușor de făcut. Formații ca *acasă*, *cuminte*, *devreme*, *înspre*, *întreape*, *întruiele*, *prejos*, *spregrai*, *subsol*, *Suprapietrei* sînt compuse cu prepozițiile *a*, *cu*, *de*, *în*, *între*, *întru*, *p(r)e*, *spre*, *sub* și *supra*, în timp ce *abate*, *cuvini*, *deține*, *încinge*, *întreține*, *întraurel*, *petrece* sau *preface*, *sprevăzător*, *subînchiria*, *suprapune* sînt derivate cu prefixele *a-*, *cu-*, *de-*, *în-*, *între-*, *întru-*, *p(r)e-*, *spre-*, *sub-* și *supra-*, în exemplele date delimitarea s-a făcut pornind exclusiv de la partea de vorbire a căreia îi aparține cuvântul de bază la care se atașează formantul susceptibil de două interpretări: a) prepoziție în cazul combinării cu un substantiv, adverb sau altă prepoziție și (3) prefix în cazul combinării cu un verb sau cu un adjectiv. Uneori acest criteriu se dovedește insuficient, fiind necesare distincții mai fine, de ordin semantic, formal (morfologic) sau etimologic în cadrul formațiilor de la aceeași parte de vorbire. Astfel, între formațiile cu *sub(-)* + un substantiv sînt considerate compuse cu prepoziția *sub* cele care exprimă un sens concret (inferioritatea spațială), specific prepoziției respective : *Subcetate*, *subgrindă*, *subsol*, *substrat* și derivate cu prefixul *sub-* cele care exprimă un sens abstract (inferioritatea ierarhică), neîntilnit în construcțiile prepoziționale : *subadministrator*, *subarbust*; în situația formațiilor cu *de(-)* + un substantiv care au aproximativ același sens ca și cuvântul de bază, de exemplu *decalc* „oale”, un raționament de natură semantică duce la concluzia că avem a face mai curînd cu un derivat prefixal decît cu un compus prepozițional. între formațiile cu *între(-)* + substantiv sînt considerate compuse cu prepoziția *între* cele în care substantivul

este la numărul plural, conform construcției obișnuite a acestei prepoziții : *întreape*, *întredinți* și derivate cu prefixul *între-* cele în care substantivul este la singular : *întrefier*, *întrezid*; un criteriu morfologic asemănător, tine seama de cazul substantivului din formațiile cu *supra(-)* : vezi compusul *Suprapietrei* față de derivatul *suprastructură*. între formațiile cu *de(-)* -f substantiv verbal numai cunoașterea istoriei cuvintelor respective, explică încadrarea printre derivatele cu prefixul *de-* a lui *demers* (calc după fr. *demarche*) sau *deridere* (calc după fr. *derision*), atât de asemănătoare ca structură cu compusele *descăzut* sau *demîncare*.

Delimitarea formațiilor prefixate de compusele parasintetice de tip sufixal este matlfptin clară, cel puțin în cazul în care este vorba de a opta pentru statutul de derivat parasintetic sau de compus parasintetic; problema se pune deci la verbele formate de la altă parte de vorbire (substantiv, adjectiv, adverb etc). Formații ca *afuma*, *dedulci*, *înlătura*, *între-ochea*, *întropărta*, *pefuga* sau *prescurta*, *subjuga* sînt considerate compuse parasintetice provenite dintr-o construcție prepozițională (+ substantiv, adjectiv sau adverb) la care s-a atașat un sufix verbal, în timp ce *astrăina*, *deborda*, *înruđi* sau *îndepărta*, *înghăța*, *prefira* sînt derivate parasintetice cu prefixele *a-*, *de-*, *în-*, *pre-*, deoarece nu se poate reconstitui o construcție primară cu prepozițiile omonime; așa se explică deosebirea de statut a două formații cu același cuvînt de bază, cum sînt verbele sinonime *astrăina* (derivat parasintetic cu prefixul *a-*) și *înstrăina* (compus parasintetic cf. *în străini*). De la caz la caz aplicarea acestui criteriu ține seama și de elemente de ordin semantic, în esență de posibilitatea existenței unui anumit sens la construcția prepozițională presupusă. Analiza semantică poate releva, de exemplu, statutul diferit a două formații sinonime cu același cuvînt de bază, ca *dejosi* și *înjosi*: deși, din punct de vedere formal, amîndouă aceste verbe ar putea fi raportate la construcții prepoziționale existente în limbă, sensul (direcția de sus în jos) nu corespunde decît la unul dintre ele; de aceea numai *înjosi* este considerat compus parasintetic (din *în jos* + *-i*), *dejosi* fiind încadrat la derivatele parasintetice cu prefixul *de-*, întrucît prepoziția *de* nu exprimă direcția în grupul *de jos*. Pe baza aceluiași criteriu semantic sînt considerate compuse parasintetice cu prepoziția te verbe ca *îmbutelia*, *înfiola*, *înmîna*, prin care se exprimă interioritatea spațială, și derivate parasintetice cu prefixul te-! verbe ca *împudra*, *înarma*, prin care se exprimă instrumentul. Uneori trebuie avută în vedere coexistența cronologică a unor formații și a sensurilor active ale prepoziției în cauză : astfel, în timp ce *afunda* poate fi considerat compus parasintetic, datînd din vremea în care prepoziția *a* se folosea cu sens local, formații neologice ca *aborda* sau recentul *amartiza* nu pot fi analizate decît ca derivate parasintetice cu prefixul *a-*. întrucît în epoca modernă prepoziția *a* nu mai apare în construcții libere cu valori locale.

Principalele dificultăți care se ivesc la delimitarea derivatelor cu prefixe de compusele (mai ales parasintetice) cu prepoziții sînt legate de următoarele situații :

— formații cu dublă analiză, ca verbul *înzidi* (raportat la verbul *zidi*, derivat cu prefix; raportat la substantivul *zid*, e compus parasintetic) sau adjectivul *subcarpatic* (raportat la adjectivul *carpatic*, e derivat cu prefix; raportat la substantivul *Carpați*, e compus parasintetic);

— derivate secundare ca *ăoechea* și *depărta* (derivate sufixale de la compusele anterioare *deochi*, *departe*) sau *desăvîrși* (derivat regresiv de la compusul anterior *desăvîrșit*);

— formații cu statut ambiguu din punctul de vedere al apartenenței la o parte de vorbire al căror formant se găsește la limita dintre prefixe și prepoziții: *anti(-)* în *măsuri antirisipă* sau *campania anti-X*, *extra f(-)* în *lucrări extraplan*, *inter(-)* în *concurs interorășe*, *pro(-)* în *campania pro-X*, *supra(-)* în *sarcini supraplan*, *trans(-)* în *conductă trans-Alaska*; vezi, mai pe larg, p. 282 și 285—286. Preferința pentru interpretarea formațiilor menționați drept prefixe se explică și prin faptul că, în afară de *pro-*, și *supra-* (pentru care vezi AVRAM, p. N. 243—244), celelalte prefixe în discuție nu au paralel prepoziții omonime ca unități lexicale „libere”;

— formații la care e posibilă presupunerea unor construcții prepoziționale, dar de un tip puțin frecvent: de exemplu, verbe ca *îmboboci*, *înflori*.

Unii lingviști nu fac distincție între derivatele prefixate și compusele cu prepoziții omonime, mai ales în cazul formațiilor parasintetice; vezi la MEYER-LUBKE, G. II 617—620 prefixarea nominală prin juxtapunere sau la I. Coteanu, LRC II 194—198 prefixele numite „delocutive”. Justificări ale acestei atitudini se pot găsi atât în dificultățile enumerate mai sus, cât și în diferența de tratament pe care o implică distincția în cauză la formații antonime ca *desfrunzi derivat* (*înfrunzi* compus sau sinonime ca *astrăina* (*înstrăina*). Anea Giurescu, *Les mots composés dans les langues romanes*, Haga — Paris, 1975, p. 16, respinge criteriul gramatical de delimitare, contestînd statutul de cuvinte compuse al unor formații ca *acasă*, *îndată*, *întocmai*, despre care însă recunoaște că nu pot fi încadrate nici la derivatele cu prefixe.

b. Problema delimitării derivatelor cu prefixe de compusele cu adverbe omonime se pune numai în cazul formațiilor *cupreaf(-)*. Criteriul este aici în primul rînd de natură semantică: dacă *prea(-)* are sensul „peste măsură, din cale afară, excesiv de mult”, ca în construcțiile libere cu adverbul *prea*, formația respectivă poate fi considerată compus, cum este cazul substantivului *preaplin*, atît cu sensul abstract „ceea ce depășește un anumit nivel, ceea ce este prea mult”, cît și cu cel concret din tehnică „dispozitiv de evacuare automată a lichidului care depășește un anumit nivel într-un rezervor”.

în sensul din tehnică *preaplin* este un calc după fr. *trop-plein* (vezi FC I 127), iar în celălalt după germ. *Vberfulle* (vezi IORDAN, LRA 207).

Formațiile în *c&re prea (-)* înseamnă pur și simplu „foarte” sînt considerate derivate prefixale datorită mai multor criterii: semantic (inexistența acestui sens la adverb) și etimologic (statutul exclusiv prefixal al formațiilor slave împrumufete sau calchiate în limba veche, după care s-au creat ulterior altele), uneori și gramatical (imposibilitatea reconstituirii unui grup sintactic originar adverb cu sensul „foarte” + verb în cazul formațiilor verbale ca *preamări*); la acestea se adaugă dificultatea delimitării lui *prea-* de *pre-*, al cărui statut prefixal e incontestabil.

Pentru asemănările dintre prefixele *prea-* și *pre-*, grupate în aceeași serie, vezi p. 192.

2. Problema delimitării derivării și a derivatelor cu prefixe de compunerea și de compusele de tip tematic (cu elemente de compunere) se pune pe două planuri: a) pe plan teoretic, general, interesează distincția de principiu dintre aceste procedee, în speță poziția față de categoria elementelor de compunere care ocupă primul loc și pe care unii lingviști le numesc pseudoprefixe sau prefixoide, iar b) în cîteva situații concrete este necesară delimitarea unor prefixe de segmente omonime cu statut de elemente de compunere.

a. Deosebirea dintre prefixe și elementele de compunere tematică (elemente fără existență independentă în limba română) care ocupă primul loc în formații se face pe baza unui criteriu semantic-noțional asociat cu criteriul etimologic al provenienței din cuvinte autosemantice sau din instrumente gramaticale: elementele de compunere au sensuri lexicale ca și substantivele, adjectivele, pronumele, numeralile și verbele din care provin, pe cînd prefixele exprimă de obicei relații, ca și prepozițiile din care provin cele mai multe dintre ele.

1. Vezi Al. Graur, în SG II p. 17 și FC I p. VIII și 20—22. Criteriile aplicate de diferiți lingviști sînt: 1) existența sau inexistența paralelă a unor cuvinte (vezi la FLEISCHER, W. 1) deosebirea dintre germ. *mono-*, *neo-*, *poly-* prefixe și *kosmo-* element de compunere, cf. *Kosmos*); 2) productivitatea (vezi id. *ib.*); 3) existența sau inexistența unor trăsături comune cu prefixe propriu-zise (vezi FLEISCHER, W. 105 : în favoarea interpretării lui *hyper-*, *sub-*, *ex-* ca prefixe se citează echivalentele lor *iiber-*, *unter-*, *aus-*) • 4) posibilitățile de combinare: a) (și) cu afixe sau numai cu rădăcini (SPENCE, F. P. 324—333: fr. *auto-*, *endo-*, *neo-*, *poly-* sînt prefixe pentru că nu se combină decît cu rădăcini, spre deosebire de *ethno-*, *hydro-*, *morpho-*, *necro-*, *thermo-* care se combină și cu afixe: cf. *ethnique*, *hydrate*, *morphe* etc.); b) cu teme existente independent sau nu (MARCHAND, E. W. 11, 87 : engl. *hyper-* e prefix în *hypersensitive*, dar nu în *hypertrophy*). Pentru limitele unor criterii vezi Finuța Hasan, în SCL XXIV (1973), nr. p. 557—559. FISCHER, F. c. 297—298 și I. Coteanu, LRC II 203 consideră că, pentru limba română, distincția între prefixe și prefixoide (pseudoprefixe sau false prefixe) nu are importanță din punct de vedere „practic” sau „funcțional”; cu această observație, ambii autori rezolvă problema terminologică în favoarea derivării, la care includ și pseudoafixele.

2» Lăsînd la o parte diferențele de natură terminologică referitoare la categoria prefixoide = elemente de compunere plasate pe primul loc, statutul acordat unităților concrete din limba română de diverși cercetători nu diferă prea mult de la unul la altul, chiar dacă el nu e totdeauna însoțit de justificări. Dintre deosebirile întîlnite este explicabilă calificarea lui *anti-* drept prefixoid (vezi mai departe, p. 14), dar pare curioasă calificarea ca atare a lui *in-* și *post-* cu etimoane prepoziționale (*inter-* la Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșelă* p. 223, iar *post-* la Florica Dimitrescu, în LR XI, 1962, nr. 4, p. 397) și a lui *baş-* (vezi DRINCULEA, 152) sau *uice-* drept prefixe. H. Tiktin, *Gramatica română*, București, 1945, p. 148—150, distinge cele două categorii, vorbind numai de prefixe (la compunere!), printre care citează atît prefixe propriu-zise, cît și unități ca *bi-*, *tri-*, *vice-* (și *vi-*), *eu-*; dintre acestea *bi-* e inclus printre prefixe (dar la derivație) și de Al. Rosetti și J. Byck, *Gramatica limbii române*, București, 1945, p. 117. DM numește elemente de compunere prefixe ca *des-*, *ex-*, *răs-*, *re-* < spre deosebire de *ne-*, care e dat drept „pref. Element de derivație...”; aceeași tratare (MDE), vezi și în DLR *non-*, *para-* și *para-*, *peri-*; în schimb, la SCRIBAN sînt prefixe *auto-*, *bi-*, *mono-*, *vel-*, *vice-* etc. Luiza Seche, în LR XXIII (1974), nr. 1, p. 75—76, distinge în principiu prefixele de elementele de compunere, dar numește elemente de compunere unități ca *peri-*, *cum-*, *super-* (*supra-*, *ultra-* (*extra-* etc.

Segmentele inițiale cu proveniență sau/și semantică adverbială *mi* pot fi repartizate în bloc la prefixe sau la elemente de compunere. Ele sînt considerate prefixe ori de cîte ori etimonul a avut și o valoare prepozițională : este cazul unor prefixe ca *apo-*, *dia-*, *infra-*, *poi-*, *post-*. Dintre segmentele inițiale de proveniență exclusiv adverbială este considerat prefix numai *non-*, datorită echivalenței cu *ne-*; *intro-* și *pen-* în latină etimoane adverbiale care funcționau și ca prefixe.

Amfi- (din *amfibiu*, *amfipod* etc), deși are un etimon cu valoare dublă de adverb și prepoziție. În greacă, este inclus totuși printre elementele de compunere datorită faptului că în cuvintele analizabile semantic în română nu se identifică valori prepoziționale; de asemenea *av-* < din *avangardă*, *avanpost*, *avanscenă* etc), în ciuda aceleiași duble valori a etimonului francez este clasat drept element de compunere atît datorită semnificării proprii, cît și a atracției exercitate de interpretarea antonimului *arier-* (din *ariergardă*), al cărui etimon are valoare exclusiv adverbială.

Uș. Hasan, în LR XXIII (1974), nr. 3, p. 193—198, propune ca formații provenite din adverbe care „continuă să aparțină din punct de vedere semantic” acestei părți de vorbire să fie considerate totdeauna prefixe, referindu-se concret la *amfi-*, *arier-*, *avan-*, *dico-* (*dih-*), *pal-* (**palin-*) și *tele-* „departe” (spre, deosebire de *tete-* „referitor la televiziune”).

în situațiile în care etimonul are două sau mai multe valori, hotărâtoare este existența unei valori lipsite de autonomie semantică: valoarea prepozițională (vezi situațiile discutate mai înainte cu valori duble de adverb și prepoziție; de asemenea situația complexă sub raport etimologic a prefixului *para-*, la baza căruia stă atât un cuvânt grecesc adverb și prepoziție, cât și un verb francez) sau existența funcțiunii de prefix la etimon (situația prefixului *arhi-*).

Interpretarea lui *arhi-* ca prefix în ciuda provenienței dintr-o rădăcină verbală (datorită căreia IORDAN, LRA 219, FISCHER, F. c. 297 și Florica Dimitrescu, *Quelques aspects de la pseudo-prefixation dans la langue roumaine actuelle*, în *Melanges de philologie offerts à Alf Lombard*, Lund, 1969, p. 78 îl clasează printre prefixoide = elemente de compunere în terminologia noastră) ține seama în primul rând de tradiția gramaticilor grecești și latinești, în care este considerat ca atare. Existența paralelă a unui segment final *-arh* cu statut de element de compunere (vezi FC I 243) pare a se opune admiterii lui *arhi-* ca prefix, întrucât numai la elementele de compunere se poate întâlni topica dublă ca segment inițial și final (vezi FC I p. 20, 133 și 187: *antropo-* și *-antrop*, *filo-* și *-fil* etc.); intervin aici însă, pe de o parte, deosebiri de ordin semantic între *arhi-*, cu valori evaluate în direcția exprimării superlativului, și *-arh* cu sens concret de tip substantival „șef, conducător”, și, pe de alta, asemănările dintre *arhi-* și alte prefixe superlative (vezi OCHEȘEANU, P.) ca *extra-*, *hiper-*, *supra-* etc. De remarcat că atracția acestei serii semantice nu s-a putut extinde și asupra lui *baș-* și *obâr-*, considerate elemente de compunere.

Existența funcțiunii de prefix la etimonul direct este argumentul hotărâtor pentru clasificarea unui segment ca *me(zj-*, a cărei semantică este mai mult adverbială.

în FC I 131 *mez-* din *mezalianță* a fost considerat element de compunere, probabil pe baza originii adverbiale a unuia dintre etimoanele sale indirecte (fr. *mes-* este explicat și prin lat. *minus-*, adverb la origine).

b. Situații speciale de omonimie între un prefix și un (sau mai multe) element(e) de compunere se întâlnesc la prefixele <to-, *dis-* (silava variantă *di-*), *ecto-*, *hipo-*, *mez-* și *sin-*. La cele mai multe dintre ele delimitarea se face ușor pe baza sensurilor cu totul diferite; singura omonimie care creează dificultăți în repartizarea unor formații este aceea dintre prefixul negativ *dis-* și elementul de compunere *dis-* „greu, dificil, anormal”.

Pentru toate aceste situații speciale de omonimie vezi monografiile prefixelor respective.

7. Prefixele trebuie delimitate de asemenea de unele segmente inițiale fără funcție de formați lexicali. Este vorba de sunetele protetice, vocale sau consoane adăugate la începutul unui cuvânt fără a-i imprima un sens nou, deci care nu formează decât variante ale unui cuvânt și nu cuvinte diferite. Delimitarea de principiu între derivarea cu prefixe și fenomenul fonetic al protezei este dificilă pe de o parte din cauza existenței unor prefixe asemantice (formații cert prefixate egale cu baza), iar pe de alta din cauza explicației prin analogie atât a prefixării, cât și a unor cazuri de proteză.

Dificultățile se datoresc și faptului că proteza este un fenomen foarte puțin studiat. Din bibliografia problemei se pot aminti Rudolf Geheeb, *Prothetisches a und s im Rumänischen*, în *JAHRESBERICHT* v (1898), p. 1—50 (în special 26—30 și 46—48); PUȘCARIU, L.R. II 137, 347, 366 și id., în DR I (1920—1921) 372 și iv (1924—1926) 696; I. Șiadbei, *Proteza vocalică în limbile romanice*, în „Revista de filologie romanică și germanică” I (1957), p. 145—154.

Interferențe între aceste fenomene se constată la prefixele *a-* iz- (variante *i-*), *în-* și *is-* {*z-*}. Situația fiecăruia este de obicei diferită din diverse puncte de vedere.

Exemplele admise ca având un *a-* protetic (*alămîie*, *aurmă* etc.) prezintă toate un fenomen petrecut pe terenul limbii române, în timp ce exemplele excluse din inventarul lui *iz-* (*is-*, *i-*) ca având un *i-* protetic

reproduc un fenomen petrecut în limba sursă (vezi *ispion* sau *ispion*). La *în-* proteza lui *i-* interesează ca o ^ale de apariție în română a unor segmente care au putut fi simțite drept prefixe (vezi cazul lui *îmbreană* sau *îmbreană*).

Soluțiile adoptate nu sînt întotdeauna unitare, reflectând puncte de vedere ale autorilor monografiilor respective. La *a-* s-a încercat delimitare pornindu-se de la clasele morfologice ale formațiilor egale cu baza: la substantivele de tipul *alămîie*, *alăută* s-a admis că avem a cu simpla proteză, spre deosebire de verbe ca *amiroși*, *apipăi*, argument adus fiind caracterul neproductiv în limba română al prefixării cu la substantive. Ifu aceeași este însă poziția adoptată în cazul lui *s-* unde formații ca *scăiuș* sau *zbiț* sînt considerate prefixate ca și verbele *scobori*, *zgreptăna*, deși nici acest prefix nu este productiv la substantive cert derivate (cu diferențe de sens față de bază).

8. într-o oarecare măsură se pune și problema delimitării prefixelor de segmentele inițiale (reprezentind fragmente de rădăcini) ale cuvintelor formate prin contaminare sau prin reduplicare, mai rar și prin metateză.

în general, în condițiile existenței unui prefix recunoscut ca a s-a preferat această interpretare. Este cazul lui *co-*, la care au fost atase și formații ca verbul *cocîrja* sau substantivul *coclanță*, considerate de cercetătorii drept formate, de la *cîrjă* și *clanță*, nu prin prefixare, ci prin contaminare (cu diverse verbe începătoare cu *co-*: *covoia*, *covriga*, etc. în primul caz, cu *coclete* în cel de al doilea). în același sens, o formă ca verbul *ogăgăi* se poate raporta la prefixul *o-*. Pentru explicarea prin contaminare a acestor formații vezi PUȘCARIU, E. 430, 432. Tot astfel, au fost incluse în inventarul prefixului *a-* formații ca: *acucufunda*, *azvirli* și în inventarul prefixului *în-* formații ca adjectivul *înfuriș*, substantivul *îngropniță*, interjecția *înghiorț*, explicate prin contaminare.

în cazul formațiilor citate cu *a-* și *în-*, PUȘCARIU, E. 434 recunoaște existența prefixelor și o explică prin contaminare.

în schimb, nu s-a acordat statut de prefixe segmentelor inițiale analizabile numai în cuvinte susceptibile și de alte interpretări, de exemplu a unor elemente care nu au și formații cu statut prefixal indiscutabil. De exemplu «segmente ca *bo-* (din *boblenchi*, *bobîrnă* DA, *bobleagă* LEX.REG. n56, DA și LEX. REG. I 27 etc), *fo-* (din *fofîrn* DA), *mo-* (din *motroahnă* DA), *moto-* (din *motoflete*, *motoflocea* DLR), *nătă-* (din *nătăflet*) etc. au fost deosebite și date lăuate în afara inventarului de prefixe.

4. Pentru segmentele de acest fel s-ar potrivi denumirea de „false prefixe” într-o asemănătoare cu cea dată de MALKIEL, G. 322—323 sau de Pierre Guiraud, *Structures logiques du lexique frangais*, Paris, 1967, p. 102—103.

-2. După cum e ușor de văzut, în adoptarea interpretărilor expuse sub 7 și 8 a fost punctul de vedere istoric față de analiza pur sincronică.

3. Rezolvarea situațiilor de sub 7 și 8 este evitată de unii cercetători prin folosirea termenului „elemente expresive”.

9. Oricît ar părea de curios, în unele situații se pune și problema delimitării prefixelor de unele cuvinte (care nu formează o unitate lexică cu cuvîntul de bază), ceea ce ține de interpretarea semantico-sintactică și a enunțului în privința identificării unităților lexicale și a limitelor dintre ele.

O situație de acest fel se întâlnește la prefixul regional *do-* (pe lângă la verbe și intensiv la adjective), folosit în graiuri care cunosc și un a

do cu unele sensuri asemănătoare („de tot, chiar”). Ezitările de interpretare ale diverșilor cercetători se deduc și din soluțiile adoptate în scriere: dacă scrierea separată a lui *do* (*do avea*) corespunde interpretării adverbiale, iar cuprinderea lui nemarcată în aceeași secvență grafică a cuvântului de bază (*doavea*) corespunde interpretării prefixale, scrierea cu cratimă (*do-avea*) nu tranșează în nici un fel problema, reflectând scrupulele cercetătorului în ciuda acordării statutului de prefix.

În limba literară o situație asemănătoare se întâlnește la unele prefixe neologice care au fost discutate și mai sus în legătură cu delimitarea prefixării de compunere: dacă în mai multe formații cu *anti-*, *extra-*, *inter-*, *pro-*, *supra-* și *trans-* statutul ambiguu prefixal sau prepozițional al acestor elemente pune numai problema precizării tipului de formație (derivat prefixal sau compus cu prepoziție), în unele cazuri nu e sigur nici măcar dacă avem a face cu o formație (cuvânt unic) sau cu o construcție prepozițională liberă. Este cazul mai ales al asocierilor cu nume proprii la care scrierea cu cratimă (*campania anti-X* sau *pro-X*, *conductă trans-Maska*) se datorește statutului intermediar din punctul de vedere al numărului de unități lexicale recunoscute.

Vezi și p. 12, 285.

10. O situație aparte, susceptibilă în același timp de interpretarea prin proteză, compunere sau construcție prepozițională și de raportarea sincronică la un prefix, este reprezentată de adjectivul *dalb* și familia lui (*dalbeș*, *dalbineș*, *dălbic*, *dălbior*), la care se pot adăuga exemple ca adjectivele *dargințel* și *daurel*, *daurit*, *dauriu*, eventual și verbul *dăuli*.

Formațiile în cauză se explică, desigur, printr-o întrebuintare a prepoziției *de* specifică poeziei populare, mai ales celei epice (balade și colinde), în care *de* se folosește, fără a exprima relații sintactice, înaintea unui cuvânt cu inițială vocalică aparținând mai multor părți de vorbire: substantive (cu rol de subiect, complement direct, nume predicativ, în construcții prepoziționale sau la cazul vocativ), adjective, pronume, verbe (forme simple sau verbul de conjugat în structura unor forme compuse), adverbe, dar mai cu seamă articolul nehotărît *un*, *o*. Prepoziția apare totdeauna în variante cu eliziunea elementului vocalic sau cu transformarea lui în semivocală prin contractie cu vocala cuvântului următor; în scris aceste fenomene sînt marcate prin cratimă (în vechea ortografie prin apostrof în cazul elizivunii) în toate exemplele cu excepția celor date mai sus, ceea ce arată că *d(e)* este simțit ca unitate lexicală separată. Este vorba de exemple ca:

Nu ai fost văzut

Be-un zid învechit... ? Pamfile, Cîntece de țară, 1913, p. 19.

Și mai am d-un frățior. TEODORESCU, P. P. 476.

Vezi I. Șiadbei, *Prepunerea lui de, di în poezia populară română și italiană de nord*, *fri* „Revista filologică” I (1927), p. 209—218; pentru adjectivele *dalb*, *dargințel*, *daurel*, *dauriu* și interjecția *daleu* (și variantele) autorul arată însă că „este foarte probabil ca *d-* în vers să fie de natură pur fonetică”, DA tratează pe *d'* într-un articol aparte drept „sunet eufonic” care „și are originea în prepoziția *de*”. CIORANESCU notează s.v. *de* prep. funcția „expletivă”, pe care ampla descriere a lui *de* din GRAM. ROM. I sau din DLRC, DM nu o înregistrează.

Pornind de la construcțiile de acest fel, formațiile de tip *dalb* ar putea fi considerate compuse. O formație ca verbul *dăuli* poate fi explicată drept un compus parasintetic dintr-o construcție cu același *de* „asintactic” (*d-auleu*), în timp ce adjectivele *dargințel* și *daurel* (și sinonimele) comportă

și altă explicație, drept compuse parasintetice dintr-o construcție în care *de* are funcție sintactică normală (*de argint*, *de aur*).

Pentru *dăuli* vezi DA. DM nu da etimologia.

Formațiile de tip *daurel*, *daurit* prezintă puncte de tangență cu prefixarea prin existența unor formații sinonime ca *înaureljintraurel*, *înauritjintraurit*, în cazul lui *daurit* intervine și problema apartenenței. Ia două variante funcționale ale limbii în care e pasibil de explicații diferite: în timp ce în versuri populare (*Cu aur d-aurit* TEODORESCU, P. P. 22) el poate fi raportat la întrebuintarea discutată mai sus a lui *de*, la un scriitor ca Negruzzi (*zile daurite*) se poate să fi avut un rol și influența fr. *dore*, care e o formație prefixală.

Vezi DA s.v. *aurit*.

Din punct de vedere strict formal unele formații sau construcții libere cu *d-* prezintă asemănări cu derivate regionale ale prefixului *do-* (cu varianta *d-*); dacă apropierea dintre adjectivul *dalb*, general în limbă și regionalul *ăoalb* (vezi CIORANESCU S. V. *alb*) este mai greu de acceptat, ea nu pare de neglijat la verbe ca *ă-afla*, *d-arunca*, *d-oblici* etc.: cf. *ă-ajunge* și *doajunge*, *d-avea* și *doavea*.

Pentru exemple cu *d-* vezi Șiadbei, *art. cit.* și DA S.V. *d'*.

Împotriva admiterii lui *d-* din *dalb*, *daurit* etc. ca reprezentînd pe plan sincron un prefix se poate invoca dificultatea de a recunoaște evoluția prepoziției *de* spre statutul prefixal exclusiv în varianta *d-* (cu eliziune rezultată din varianta regională *dă*).

11. Formațiile prefixale sînt adesea folosite, cu intenții expresive în același context cu cuvîntul de bază sau în serii de derivate cu o bază comună:

S-au făcut 11 e xp er tize, contraexpertize, supraexpertize, paraexpertize... SCÎNTEIA 1974, nr. 9872, p. 2, col. 5.

Eroul negativ din filmul nostru... este tocmai un om care „a apuca să se tîmpească”, apoi, la focul amorului și al bunelor frecventări a reușit să se „des-tîmpească”, apoi, reintrat în carapacea de burghez chiabur, s-a „ve-tîmpi VROM. LIT. VII, 1974, nr. 30, p. 17, col. 3.

În asemenea situații se folosesc atît derivate stabile, cît și creații ocazionale legate de contextul respectiv: *paraexpertiză*, *destîmpi*, *retîmpi*.

▲ Caracterul ocazional al formațiilor din ultimul citat este dublu marcat grafic de creatorul lor (D. I. Suchianu) prin încadrarea în ghilimele a derivatelor și prin cratima care separă prefixul de temă.

5 Formații contextuale se întîlnesc la prefixele cu valoare intensivă J: (*para-*, *răs-*, *stră-* etc.) sau iterativă (*răs-*, *re-*) și la cele negative (*des-* și *ne-*). Fenomenul e caracteristic limbii vorbite populare și familiare — care pătrunde și în stilul artistic și în cel publicistic — și limbii unor producții populare, în primul rînd descîntecelor și ghicitorilor.

Pentru limba vorbită vezi IORDAN, STIL. 204—214. Pentru limba descîntecelor vezi O. Densușianu, în GR. S. IV (1929—1930), p. 365—370; exemple și la ROSETTI, L. D. 78—80.

Limba producțiilor populare menționate dă cea mai mare extinder fenomenului. Formațiile contextuale nu folosesc numai prefixe intensive iterative și negative și nu aparțin astfel numai aceluiași părți de vorbir ca bazele cărora li se alătură în enumerări (vezi tipul *cușite*, *rascușite negru*, *ponegru*; *să miră*, *să dezmiră*), ci pot fi și formații parasintetice

cu *în-*, care realizează, din punct de vedere sintactic, un fel de determinare internă sau figură etimologică: mai des, adjective parasintetice cu aspect de participii pe lângă substantivul de bază determinat: *cuțit încuțitat, gușter îngușterat, vișin învișinit, pelin împelinat* (la O. Densusianu, în GR.S. vr, 1933—1934, p. 89—94), *gînj îngînjit* (la PASCU, C. 58) și, mai rar, verbe parasintetice complinite de substantivul de bază: *cu pelinul M împelina* (la EOSETTI, L. D. 99).

Vezi și *sute nesutite*, PASCU, G. 59. În ghicitori se întîlnesc și jocuri de cuvinte bazate pe acest mod de formare și de folosirea adjectivelor parasintetice: vezi alăturarea adjectivului stabil *îngrecat* „îngreuiat” de substantivul *grec*, cu care n-are nici o legătură etimologică, în ghicitoarea despre porumb: *Grec îngrecat cu nouă haine-mbrăcat*. PASCU, c. 172.

Unele formații contextuale au atestări unice, altele dispun de mai multe atestări, dar în același context minimal. Existența lor reală este suspectată de obicei de lexicografi, care neglijează acest tip de formații și din cauza dificultăților de definire.

Râscuțit, de exemplu, nu figurează în DLR, deși el a fost înregistrat de cercetători atît într-un descîntec, cît și într-o ghicitoare. Cunoscîndu-l numai din începutul unui descîntec din Dolj *Tu cuțite Râscuțite Eu te înfig Și te răsfig*, O. Densusianu a crezut că-l poate explica în felul următor: „Surprindem aici ceea ce se întîmplă așa de des în descîntece: o formă deșteaptă în minte alta, analogă; vrăjitoarea înfigînd cuțitul s-a gîndit să exprime cît mai viu ce facea și a improvizat forma *răsfig*, iar aceasta, prin anticipație, i-a sugerat pe acel curios *râscuțit*, redînd și el ce o preocupa ca expresivitate” (GR. s. iv, 1929—1930, p. 366—367). Cuvîntul apare însa și în ghicitoarea *De la noi și pîn la voi tot cuțite râscuțite* PASCU, c. 64, unde nu se mai poate invoca anticiparea altui *răs-*.

Studiul prefixelor este interesat de asemenea formații contextuale, ca și de alte formații ocazionale, în primul rînd pentru că ele demonstrează productivitatea prefixului respectiv, chiar dacă productivitatea în formații ocazionale are altă pondere decît cea din formații stabile. Dintre formațiile ocazionale, teoretic, cele libere valorează mai mult decît cele contextuale pentru productivitate, întrucît prezintă șansa reluării în diferite împrejurări; dacă însă șansa aceasta nu e folosită în realitate (vezi exemple tot din descîntece ca adjectivele *însinzienat* (*doamnă ~ ă*) și *învifornițat* (*femei ~ e*) sau verbul *a însomna* la Densusianu, GR.S.VI 91, 100) și în schimb unele formații contextuale circulă în contextul lor fix (vezi atestările pentru *pieri*, *răspieri* din DLR și de la Densusianu, GR.S.IV 365 sau cele pentru *negru*, *ponegru* și *roșu*, *parașu* de la EOSETTI, L. D. 78—79), e mai greu de spus care au o pondere mai mare.

în toate cazurile este necesară o rezervă referitoare la limitele materialului cercetat. Atestările reale din texte pot fi mai numeroase decît cele cunoscute.

Productivitatea în formații ocazionale, fie și contextuale, interesează cu atît mai mult la prefixele care nu dispun de prea multe formații stabile: vezi cazul lui *po-* (*pa-*), din *negru*, *ponegru* și *roșu*, *parașu* sau al lui *cu-* din *cufrînge*. De la același cuvînt de bază și cu același prefix cu care există o formație stabilă (și liberă de context) se poate forma și un derivat ocazional cu caracter contextual. Vezi *nebun* și *bun*, *ne-bun* (la fel *netot* sau *nevoie*); *răstoarce* „a se răzbuna; a transpune” DLR, azi semianalizabil prin *întoarce*, și *răstoarce* analizabil prin *toarce* din *Să tot torci, să răstorci* la Densusianu, în GR.S.IV 367. Folosirea formațiilor prefixale alături de cuvîntul de bază evidențiază uneori posibilitatea reală a analizei semantice, mai dificilă în alte situații: vezi *treieră și cutreieră lumea* IORDAN, STIL. 204; *leit-poleit; a topi și a potopi*. într-o expresie ca *ce mai veste-poveste?* e greu de spus dacă *poveste* e derivatul stabil bine cunoscut — dar îndepărtat de baza sa — sau o formație contextuală.

în formații contextuale din literatura populară se pot întîlni unele segmente cu aparență de prefixe. Ca și în situațiile discutate sub 8 nu s-a acordat statut de prefix segmentelor inițiale care nu au funcțiune certă de prefix în cel puțin un derivat analizabil cu caracter liber (nelegat de prezența bazei în contextul imediat). De exemplu, nu a fost considerat prefix *logo-* din *logostea*, formație care apare numai în contextul *stea, log oștea*.

1. Interpretarea ca prefix, detașat din falsa analiză a lui *feți-logofeți*, la PASCU, c. 61; cf. și DA. V. Bogrea, în DR II (1921—1922), p. 441, nota 1, consideră formația calc după gr. *dcarpo-Xoyia* trimițînd la *trei feți-logofeți* pentru „mecanismul ritmului”; cf. ROSETTI, L. D. 83 „compus hibrid și calc”. J. Byck, în LR VII (1958), nr. 5, p. 20—23 a arătat că *stele logostele* provine din deformarea formulei cu repetiție sinonimică *dragostele, libostele*. Formația are numeroase variante cu finala *-stea: bostea, cocăstea, gogostea, gostea, lostea, oMstea, cdosiea, cgostea* (la care se adaugă variante care modifică și finala: *stele bușele*); pentru exemple vezi ROSETTI, L. D. 82—84 și 127, Bogrea, *loc. cit.* J. Byck nu se referă la asemenea variante, deși cel puțin *bostea* și *obistea* sprijină direct explicația sa; în lumina ei *gogostea, gostea* nu se explică în mod necesar din *logostea* ca „o corupție” (Bogrea, *loc. cit.*) sau „deformație” (ROSETTI, L. D. 83) a acestuia, ci pot fi și variante anterioare (intermediare) sau independente.

2. PASCU, c. 62 vorbește de un prefix *codo-*, *coto-*, *cotro-* („născut din cuvinte ca *codalb...*, *codobatură...*, *codoberc...*, *codobiță*”) în formații contextuale: *codoițăcetroiță: iță~; cotrobăi: hai~; cotrohart: hart~; cotrohîr: hir~/ codomelc\otomelc: melc~*.

Limitate la un context, fără a fi explicabile prin acesta, sînt și formațiile prefixale stabile atestate numai în expresii sau locuțiuni. Cele mai multe exemple de acest fel se întîlnesc la prefixul *ne-*, printre formațiile căruia unele sînt folosite numai în expresii comparative: *ca nealtădată, ca nealtul, ca nelumea* sau în locuțiuni adverbiale: *la nesfîrșit* (în limba actuală și *în neștire*) și mai ales tipul *pe neașteptate, pe negîndite, pe nesimțite, pe nevăzute*. Cu prefixul *răs-* substantivul *răspuțere* e atestat de fapt numai în expresia *din răspuțeri*, iar verbul *a răspuțea* în expresia *cît răspuțea* (cineva); vezi și *răspăr* s.n. în locuțiunea adverbială și adjectivală *în răspăr* și prepozițională *în răspărul*.

1. în cazul în care cuvîntul e folosit în expresii la o anumită formă flexionară, forma-tip reconstituită de dicționare este lipsită de acoperire în realitate: vezi *nesimțit* s.n. în DLR, *răspuțere ib*.

2. Pentru dificultățile de clasificare morfologică a unor formații folosite numai în anumite contexte vezi p. 280.

| STRUCTURA VOLUMULUI

12. Cea mai mare parte a volumului de față conține studiul analitic &1 tuturor prefixelor simple în monografiile consacrate de obicei cîte unui prefix în parte, mai rar și cîte unui grup de prefixe care se constituie într-o serie pe baza unei înrudiri parțiale (*endo-* și *ento-*; *pre-* și *prea-*) sau a comunității de origine în cazul unor dublete (*des-* și *de-*; *ră-* și *re-*), triplete (*în-* *in-* și *an-* \ *între-*, *antr-* și *inter-*) sau cvadruplete (*trans-*, *tra-*, *tră-* și *tre-*) etimologice. Datorită acestor grupări numărul monografiilor (75) nu coincide cu numărul prefixelor studiate (86).

Nu în toate cazurile dubletele sau tripletele au fost tratate într-o monografie comună. Astfel s-au consacrat monografii separate prefixelor *cu-* și *con-*; *ex-* și *s-*; *extra-* și *stră-*; *intra-* și *intra-*; *par-* și *per-* și *pre-*; *poi-* și *post-*; *spre-*, *super-* și *sur-*, între care nu există nici un lei de confuzii.

Ordinea monografiilor este strict alfabetică. în cazul prefixelor grupate. într-o monografie comună ordinea este dată de primul prefix

din titlul monografiei, care este principalul element al seriei și reprezentantul ei.

Prefixele omonime sînt diferențiate printr-un indice numeric care respectă, în general, ordinea cronologică (vechimea în limbă) a prefixelor respective: de exemplu, *co-* e moștenit din latină, *co-* de origine slavă, iar *co-*, neologism latino-romanie. Numerotarea se aplică și variantelor omonime ale unor prefixe diferite : dintre cele trei omonime *co-* menționate mai înainte, numai *co-* este prefix titlu de monografie (*co-* este variantă a lui *cu-*, iar *co-* variantă a lui *con-*). Numărul maxim de omonime, anume cinci, se întilnește la *an-*: este vorba de variantele a patru prefixe diferite (*a-*, *ana-*, *anti-*, *en-*) și de un prefix din seria lui *în-*.

Partea a doua a volumului cuprinde capitole de sinteză în care problemele abordate privesc ansamblul prefixelor din limba română. În această parte se dau și două tabele sinoptice, dintre care primul este subordonat unui anumit capitol, în timp ce al doilea îndeplinește funcția unui capitol de concluzii.

Volumul se încheie cu anexe de ordin tehnic : explicarea abrevierilor, bibliografia (explicarea siglelor folosite) și indicele.

PROBLEME STUDIAȚE ÎN MONOGRAFII

13. Monografiile sînt organizate după o schemă comună. Se începe cu indicațiile bibliografice referitoare la prefixul respectiv, după care, acolo unde este cazul, se relevă variantele fonetice și grafice sau prefixele care formează o serie și se discută delimitarea față de segmentele omonime (prefixe sau elemente de compunere) sau paronime. La fiecare prefix se prezintă: inventarul derivatelor și analiza lor formală (morfologică), valorile, originea și istoria prefixului, originea temelor la care se atașează, productivitatea, repartiția teritorială și stilistică.

Partea descriptivă, cuprinzînd prezentarea inventarului, analiza formală și semantică, precedă paragraful consacrat istoriei, întrucît la stabilirea etimologiei și a dezvoltărilor petrecute în limba română e necesar să se cunoască modul de funcționare — natura morfologică a derivatelor, posibilitățile combinatorii și valorile.

14. Indicațiile bibliografice de la începutul monografiilor conțin bibliografia generală a prefixului discutat: studii care îi sînt consacrate integral sau parțial (pasajele referitoare la probleme generale ale prefixului respectiv din lucrări cu o tematică mai amplă). Pentru probleme de amănunt, etimologii etc. se dau indicații bibliografice speciale în notele din cuprinsul monografiilor.

15. Majoritatea prefixelor din limba română au între 1 și 8 variante pe lingă varianta fundamentală în care sînt consacrate.

Varianta fundamentală este stabilită fie după frecvența în limba literară contemporană, fie după un criteriu formal (varianta mai puțin influențată de tema cu care se combină), care adesea coincide cu criteriul etimologic.

Cel mai mare număr de variante se întilnește la prefixele *circum-* (8), *în-* și *sub-* (cîte 5). Lipsite de variante sînt numai 21 de prefixe, aproape toate neologice (18, alături de care stau prefixele vechi *de-*, *poi-* și *spre-*).

În titlul monografiilor variantele sînt notate în paranteză: *a-* (*ad-*). Dacă există mai multe variante, acestea sînt separate între ele, în interiorul parantezei, prin virgule: *za-* (*z-*, *za-*); uneori s-au notat

și anumite distincții între variante, folosindu-se punctul și virgula în cazul unor grupări separate : *în-* (*im-*, *i-*, *ig-*; *în-*, *im-*) sau o bară în cazul variantelor subordonate altor variante: *cu-* (*co-*, *con-* *Jcun-*).

Uneori s-a dat în paranteză numai litera finală: *antr(e)-* sau *cercu(m)-*, ceea ce echivalează cu notarea a două ipostaze de existență a prefixului.

Prezentarea variantelor are în vedere atît variantele fonetice (inclusiv cele de accentuare) din limba literară actuală : *dez-* și *de-* pentru *des-*, *co-3* și *corn-* pentru *con-*, cele regionale : *pră-* pentru *pre-* sau vechi: *es-* pentru *ex-*, *iper-* pentru *hiper-*, cît și variantele grafice : *res-* pentru *răs-*, *hyper-* pentru *hiper-* etc. Sînt amintite și variantele existente numai în cuvinte neanalizabile, precum și variantele corupte (*peli-* pentru *peri-*, *ștram-* pentru *trans-* și *tran-* pentru *tra-* etc), dar aceste două categorii de variante nu sînt trecute în titlul monografiilor. De asemenea nu s-au inclus în titlu variantele regionale care reflectă particularități fonetice regulate ale unor graiuri (vezi *dăs-*, *d'es-*, *dis-*, *des-*, *dej-* la *des-*).

Paragraful consacrat variantelor este pur descriptiv. Se stabilesc anume natura variantelor și condițiile de apariție, acordîndu-se mai mare atenție variantelor combinatorii din limba literară : vezi *des-* (*dez-*, *de-*) sau *în-* (*im-*, *i-*, *ig-*). Originea variantelor se discută în paragraful consacrat istoriei prefixului.

16. În cazul seriilor de prefixe tratate într-o monografie comună se expun de la început argumentele în favoarea acestui mod de tratare.

În titlul monografiilor prefixele din aceeași serie sînt enumerate pe același plan cu prefixul ales ca reprezentant al seriei pe baza criteriilor de frecvență și stabilitate. Prefixele care constituie membri ai unei serii (inclusiv dublete etc.) sînt despărțite între ele, în titlu, prin virgulă. Dacă există și variante, acestea se dau, conform sistemului general adoptat, în paranteză după fiecare membru al seriei: vezi seria *în-* (*im-*, *n-*), *în-* (*im-*, *i-*), *an-* (*am-*),

în cuprinsul monografiilor comune, inventarul și analiza formală a derivatelor se dau separat pentru fiecare membru al seriei (spre deosebire de regulimul acordat variantelor). În ce privește valorile, se prezintă la un loc valorile comune (exemplificate cu grupuri de exemple pentru fiecare membru separate între ele prin punct și virgulă), după care se prezintă eventualele valori specifice unuia dintre prefixele aceleiași serii; un procedeu asemănător se aplică în legătură cu prezentarea temelor la care se atașează prefixele respective. În paragraful consacrat istoriei, originea este precizată pentru fiecare în parte, dar apoi se arată interferențele, influențele reciproce suferite. La productivitate și repartiție (teritorială și stilistică) se notează situația specială a fiecărui membru al seriei.

17. Delimitarea prefixului și a variantelor lui se face în primul rînd față de segmentele o m o n i m e. Unele dintre aceste delimitări — a) față de prepoziții și adverbe ca termeni de compunere (propriu-zisă sau parasintetică) sau b) ca unități lexicale aparte, c) față de elemente pur protetice — au fost discutate mai înainte, ca probleme de principiu, în cadrul delimitării generale a prefixării. S-a amintit de asemenea d) delimitarea concretă față de anumite elemente de compunere tematică (vezi *dia-*, *dis-*, *J^h* *hipo-*, *mez-* și *sin-*). În același sens e de menționat e) delimitarea față de unele prefixe (distinse prin indice numeric), operație în care recunoașterea individualității unui prefix este legată de opțiunea pentru omonimie sau polisemie și de poziția adoptată față de etimologia multiplă. Probleme speciale de delimitare pun prefixele cu valori apropiate sau nedefinite,

precum și unele formații susceptibile de două interpretări semantice: vezi prefixe $c a^{\wedge}$ și a_{-2} (cf. *ab-*); *co-*, (cf. *cu-*) și $<?o_{-2}$; de_{-2} și $<te_{-2}$; ex_{-2} și $e\#_{-2}$ (cf. *ea?Or*); *într-*, (cf. *întru-*) și *într-*, (cf. *între-*), $n\ddot{a}_{-2}$ (și ne_{-2} *ni-j*) și $tt\ddot{a}_{-2}$ (și m_{-2} cf. *ne-*) | $pr\ddot{a}_{-2}$ (cf. $\wedge re-$) și $\wedge ro_{-2}$ (cf. *pro-*); $\wedge ro-i$ și $j9ro_{-2}$; *stra-* (cf. *stfra-*) și $s\ddot{l}m_{-2}$ (cf. *extra-*).

Cf. însă și omonimele *in-*, *in-*, care au fost considerate uneori ca aparținând aceluiași prefix, în ciuda valorilor net distincte.

Mult mai rar e necesară delimitarea între prefixe paronime: *ante-* și *anti-*; problema se pune uneori sub aspectul raportării unei variante la unul dintre paronimele existente: vezi cazul lui *preo-* (cf. *pro-*, dar și *pre-*) și *stra-*, (cf. *stră-*, dar și *tra-*).

Vezi și situația prefixelor *pre-*, *prea-*, pe care IORDAN, STIL. 206 (spre deosebire de LRA 206—207) le consideră variante fonetice ale aceluiași prefix.

Stabilirea unei unități prefixale implică uneori o operație opusă delimitării și anume justificarea raportării la un singur prefix a unor variante, straturi cronologice sau valori în care alți cercetători văd prefixe diferite, paronime, respectiv omonime. Aceasta se face de obicei în cadrul paragrafului consacrat originii și istoriei prefixului: vezi *iz-*, *para-*, *pre-*, *sub-*.

Situația lui *pre-* interesează din ambele puncte de vedere menționate aici: e necesar să se justifice pe de o parte statutul de variantă acordat lui *pri-* (AUERBACH, V. 248 îl tratează pe *pri-* ca un prefix diferit de *pre-*; vezi și IORDAN, STIL. 206, care menționează că originar există două prefixe *pri-*: slav în *prigoni* și latinesc în *priveghia*, pe care „subiectele vorbitoare le simt identice”) iar pe de altă parte faptul că *pre-* neologic nu e separat de *pre-* vechi (două prefixe *pre-* la IORDAN, STIL. 206 și, mai ales, în RRL XV, 1970, nr. 5, p. 471).

18. Inventarul formațiilor prefixale discutate se bazează pe DLR pentru prefixele care încep cu literele *m*, *n*, *o*, *p*, *peri*, *r* și pe DM pentru toate celelalte. Materialul din aceste dicționare a fost completat cu derivatele înregistrate în alte dicționare generale (DA, MDE), sau speciale (LTR, D. MED., DN, DER) și în lucrări de formarea cuvintelor sau excerptate de autori din texte literare și științifice.

Nu se fac referiri la DEX, întrucât inventarierea derivatelor era încheiată la data apariției lui.

Au fost luate în considerație atât formațiile stabile, cât și cele ocazionale, formațiile libere, ca și cele contextuale, înregistrate numai în corelație cu cuvântul de bază.

La fiecare prefix se indică numărul total al formațiilor analizabile din sursa de bază (DLR, respectiv DM), după care se dau, în ordinea alfabetică, formațiile analizabile adăugate din diferite surse.

1. în numărul formațiilor analizabile nu se includ și derivatele formațiilor prefixale, o formație conținând ca reprezentantă a întregii familii. De asemenea, în listele de adaosuri nu s-au inserat derivate ale unor formații care figurează în sursele de bază.

2. Singurul prefix la care nu s-au dat liste de adaosuri față de sursa de bază (DLR) este *ne-*. Această excepție de la regula generală se explică prin a) mulțimea adaosurilor posibile în condițiile selecției severe (dar inconsecvente) aplicate în DLR; b) caracterul deschis al prefixării cu *ne-*, care face ca atestările să fie mai puțin necesare și poate chiar riscante prin natura lor fatal întâmplătoare.

Analiza formală (morfologică) a derivatelor analizabile ale fiecărui prefix constă în: a) clasificarea lor pe părți de vorbire și b) clasificarea pe părți de vorbire a cuvintelor de bază la care sînt raportabile formațiile prefixale. Ultima operație este subordonată celei dintîi, în sensul că aparținerea cuvintelor de bază la anumite părți de vorbire e prezentată în interiorul claselor morfologice ale formațiilor prefixale.

Formularea prudentă „raportabilă” și nu „format de la” se dator este faptului că, în spiritul întregului tratat (vezi FC I p. XIII), nu se discută numai cuvintele formate cu prefixe în limba română, ci toate cele analizabile ca atare în limba noastră.

Ordinea părților de vorbire în aceste clasificări depinde în general de bogăția formațiilor. Formațiile menționate au de obicei caracter ilustrativ (în situațiile în care listele de exemple date la diverse clase se încheie cu *etc.*), la prefixele cu un număr mic de formații, ca și la clasele slab reprezentate ale oricărui prefix s-au dat listele complete rezultate din materialul pe care l-am avut la dispoziție. Pentru formațiile parasintetice și pentru cazurile de dublă analiză (prin părți de vorbire diferite, ca derivate pur prefixale sau ca formații parasintetice) se fac mențiunile de rigoare și, unde e posibil, se justifică opțiunea pentru o anumită interpretare.

Cuvintele de bază la care se face raportarea sînt indicate de regulă numai atunci cînd analiza este mai puțin transparentă sau cînd cuvîntul de bază este mai puțin cunoscut. La dubla analiză se menționează totdeauna cele două baze virtuale.

Inventarul formațiilor analizabile este urmat de indicarea prezenței prefixului în formații semianalizabile, pentru care nu se dă nici numărul total, nici inventarul exhaustiv. Diversele exemple sînt însoțite de indicarea unuia sau mai multora dintre cuvintele prin care se poate face semianaliza. Acolo unde e cazul, se remarcă frecvența semianalizei prin anumite tipuri de formații.

La unele prefixe, în special dintre cele vechi și populare, inventarul se încheie cu note în care se explică de ce au fost lăsate la o parte unele cuvinte considerate de alți cercetători drept formații ale prefixului respectiv sau se menționează unele cuvinte cu situația neclară care s-ar putea să conțină acest prefix.

19. în paragraful consacrat valorilor se prezintă atât valorile lexicale cît și cele lexico-gramaticale (valori legate de categoria aspectului la verbe sau de gradul superlativ la adjective și adverbe) și cele pur gramaticale (ca marcarea tranzitivității; vezi *de-*: *deplînge*, *re-*: *retăcea*) sau pur formative (ca în derivarea parasintetică a unor verbe de la interjecții; vezi *în-*: *înhăpa*, *înhăța*), toate stabilite prin raportarea derivatului prefixal la cuvîntul de bază corespunzător. S-au tratat numai valorile degajate din formațiile analizabile, cele semianalizabile fiind atrase în discuție doar incidental, atunci cînd întăresc existența unor valori mai slab reprezentate în formații analizabile.

Ca și la analiza formală, ordinea în care se dau diversele valori pornește de la numărul cel mai mare de formații; în continuare se ține însă seama, pe cît e posibil, de înrudirea unor valori, de filiația lor logică.

Formațiile date ca exemple la diverse valori sînt însoțite de glosări numai cînd vorba de derivate puțin cunoscute (prin caracterul lor regional arhaic sau tehnic), de omonime sau de formații polisemantice. Pentru asemenea glosări definițiile din surse lexicografice au fost adesea reformulate din punctul de vedere al formării cuvintelor, reliefîndu-se implicarea semantică a cuvîntului de bază. în situații rare s-au dat și citate pentru a înlesni înțelegerea unor valori mai puțin clare sau a unor construcții neobișnuite.'

Prezentarea valorilor clar detașate include și situațiile ambigue în care e posibilă o dublă interpretare semantică. Ea este urmată de prezentarea formațiilor în care valoarea prefixului este neclară și de situațiile în care valoarea* formațiilor prefixale pare egală cu baza. în toate cazurile

se dau indicații asupra frecvenței unor valori sau situații, iar în note se discută interpretările diferite date în literatura de specialitate.

Analiza semantică tranșează de obicei dubla posibilitate de analiză formală a unei formații. Oricum, cele două tipuri de analiză (cea formală și cea semantică) trebuie să concorde între ele, verificându-se reciproc.

20. Prezentarea istoriei unui prefix începe cu etimologia sa directă și indirectă, cu indicarea căilor și a epocii în care a pătruns în limba română prin diverse formații analizabile și semianalizabile. Acesta este singurul loc din monografia în care sînt aduse în discuție și formații neanalizabile sau devenite astfel în decursul timpului.

În cazurile în care există mai multe păreri, în textul propriu-zis se expune părerea autorului monografiei, iar în note se indică bibliografia problemei și celelalte păreri existente în legătură cu etimologia prefixului ca atare sau numai cu etimologia unor formații. Tot în note se prezintă situația din limbile de origine cu trimiterile bibliografice de rigoare.

După formațiile moștenite sau împrumutate se dau formațiile socotite a fi create pe teren românesc, cu sau fără model străin.

Între formațiile cu model străin se disting două tipuri principale:

a) calcuri (se calchiază atît prefixul, cît și baza): *înriuri* după germ. *beeinflussen*; *întrevedea* după fr. *entrevoir*; *suprafață* după fr. *surface* sau lat. *superficies*;

b) semicalcuri (se calchiază fie numai prefixul, fie numai baza):

a) cu calchierea prefixului (baza fiind împrumutată): *încadra* după fr. *encadrer*;

b) cu calchierea bazei (prefixul fiind împrumutat): *impune* după fr. *imposer*.

1. Unii cercetători vorbesc de calcuri (de structură) totale (sau integrale) și parțiale; vezi HRIȘTEA, E. 163 (exemple cu prefixe la p. 165—166), DRINCU, P. T. 155.

2. Cînd o formație prefixată folosește o bază românească veche de aceeași origine cu cea din modelul latino-roman se vorbește de adaptare, ca un aspect special al semicalcului: vezi *combate* după fr. *combattre*, *comsimți* după fr. *consentir*, *surprinde* după fr. *surprendre*.

La formațiile românești se discută schimbările de prefix (*străgușca* cf. *sugușă*), formațiile analogice (*supraiacent* cf. *subiacent*) etc.

În cazurile în care sînt posibile mai multe explicații pentru o anumită formație (împrumut din diverse limbi, împrumut sau calc, calc sau semicalc, model străin sau formație independentă etc.) s-au dat toate acestea.

Istoria prefixelor este interesată în egală măsură de aspectul lor formal și funcțional, deci de proveniența diverselor variante, sensuri și posibilități combinatorii. Ea implică de asemenea relevarea celor mai vechi atestări furnizate de sursele folosite.

21. Într-un anumit sens prezentarea originii temelor la care apare atașat un prefix completează cunoașterea sa sub aspect istoric, încît ar fi putut fi atașată la paragraful consacrat acestui aspect. Clasificarea etimologică a temelor cuvintelor de bază se face însă, pe de o parte, peiutru a urmări prin ea existența sau inexistența unor formații pe teren românesc (cu sau fără model străin), căci numai combinarea unui prefix cu un cuvînt de altă origine decît aceea a prefixului însuși demonstrează în mod cert funcționarea lui ca mijloc de formare a cuvintelor în limba română, și, pe de altă parte, pentru a stabili limitele posibilităților de combinare. Ambele puncte de vedere interesează productivitatea prefixului, de care se ocupă paragraful următor. Originea temelor este astfel un element

de legătură între paragrafele Consacrate istoriei și productivității unui prefix.

1. Fiind vorba de originea temelor și nu a cuvintelor cu care se combină prefixul, categoriile stabilite nu cuprind formații românești din elemente de diverse origini: *imputernici* este dat la teme moștenite din latină, după etimologia lui *putere*, iar *codevălmășie* la teme împrumutate din slavă, după etimologia lui *valma*.

2. Alături de temele raportate direct la o anumită limbă (sau la o familie de limbi în cazul temelor de origine slavă sau al neologismelor latino-romanice) se dau temele comune cu albaneza, presupuse a proveni din substrat. Temele onomatopeice sînt notate separat. Temele cu origine necunoscută sînt menționate mai ales la prefixele cu formații puține sau cu posibilități combinatorii reduse. După caz, se fac aprecieri asupra frecvenței combinării cu anumite categorii etimologice sau cronologice (vechi sau noi) de teme.

3. Originea temelor nu constituie obiectul unui paragraf special la unele prefixe pentru care informațiile de acest tip rezultă implicit din discuția asupra istoriei prefixului (vezi situația lui *apo-*, *iz-*, *pod-*).

22. Poziția unui prefix în limbă este dată atît de numărul formațiilor în care poate fi identificat (ceea ce se poate numi reprezentarea sa), cît mai ales de productivitatea sa, demonstrată prin posibilitatea de a fi format derivate pe teren românesc. Ambele caracteristici menționate sînt variabile în timp, în spațiu și după stilurile limbii, de aceea pentru poziția unui prefix într-o anumită etapă, varietate teritorială sau stilistică, de exemplu pentru poziția lui în limba literară contemporană, contează și poziția pe care o au formațiile sale, indicată concret prin frecvența lor.

După DRINCU, P. T. 157 prefixele se caracterizează prin forță productivă și frecvență de întrebuintare.

Productivitatea este de diverse grade. Între prefixele total neproductive (fără nici un derivat sigur pe teren românesc) și cele cu productivitate propriu-zisă există categoria intermediară a prefixelor cu productivitate limitată la semicalcuri și adaptări (cu calchierea sau adaptarea bazei dintr-un model străin).

1. Pentru prefixele neproductive ne referim la lipsa unor derivate sigure pe teren românesc nu numai fiindcă teoretic orice derivat care coexistă cu baza ar putea fi format și independent de modelul său străin sub influența altora din sistem (vezi FC I p. XIII), ci și fiindcă există situații concrete în care am considerat neconcludente unele derivate cu corespondent străin neidentificat: vezi *ecto-* (*ectocornee*, *ectosferă* etc), *exo-* (*exencefal*, *exometru* etc.) sau *dia-* (*diamalț*, *diaspor*).

2. Se consideră slab productive prefixele împrumutate care au derivate cu calchierea sau adaptarea bazei: vezi *apo-* (*apojupiter*), *par-* (*parcurge*, *parveni*), nu însă și cele la care adaptarea se reduce la refacerea formei interne: vezi la *în-* formații ca *inamic* sau *inechitate*.

În categoria prefixelor productive se includ atît prefixele cu productivitate activă în etapa actuală a limbii (*des-*, *ne-*, *în-*, *re-* etc), cît și unele prefixe cu productivitate încheiată, care au fost productive în trecut, dar nu mai funcționează ca elemente active de formare a unor noi cuvinte (vezi *a-*, *cu-*).

Vezi la DRINCU, P. T. 157 exemple de micro sisteme derivate deschise și închise, corespunzînd prefixelor cu productivitate activă, respectiv încheiată.

La prefixele cu productivitate activă interesează distincția între productivitatea dovedită prin formații de tip stabil și cea limitată la creații ocazionale, libere sau contextuale. Deși mai puțin importante în limbă decît formațiile stabile, formațiile ocazionale demonstrează în mod direct productivitatea activă a unui prefix, caracterul deschis al inventarului său de formații.

Vezi și p. 18. DRINCU, P. T. 157 limitează însă conceptul de productivitate la „capacitatea unui prefix de a crea derivate stabile [spațierea noastră] în limbă”.

Ca și gradul de reprezentare, productivitatea aceluiași prefix poate fi diferită de la o valoare la alta sau de la o valență combinatorie la alta. Astfel, prefixul *răs-* cu valoare negativă are derivate stabile, dar și-a încetat productivitatea, în timp ce cu valoare intensivă și iterativă manifestă o productivitate activă, dar limitată în general la formații contextuale (stabile, ca *răsciti*, sau ocazionale).

Cele ocazionale nu sînt înregistrate de obicei în dicționare: din cele 22 de derivate cu *răs-* relevante de Densusianu, în GR. s. IV 365—367, din descîntece, în DLR figurează numai 7 (lipsesc verbele *răscrăpa*, *răsfige*, *răsîmpunge*, *răspune*, *răstoarce* „a toarce mult”, *răzduce*, *răzjunghia*, adjectivele *răssec*, *răssfînt* și substantivele *răscuțit*, *răsstrigare*, *războjogi* pl., *răzdeochi*, *răzmațe* pl., *răzmirat*); în același dicționar lipsesc substantivele *răscute* pl. și *răzveri* pl. discutate la IORDAN, STIL. 208 (primul e înregistrat la TDRG S.V. *răz-*) și sensuri intensive contextuale menționate de același autor la verbele *răscumpăra* și *răsplăti*. Cf. și tratarea verbului *răstopi* ca învechit și glosat pur și simplu „a topi”, pe baza unicului citat de la Dosoftei, întrucît nu se ia în considerație formația intensivă contextuală *Să te topești Și să mi te răstopesci* citată diii descîntece de Densusianu, în GR.S.IV 366.

Prefixul *pro-* a fost productiv în secolul trecut cu valoarea de anterioritate (vezi semicalcuri ca *procvîntare*, *propăși*), dar astăzi e productiv numai cu valorile de substituție (*prodecan*, *prorector*) și, mai ales, de adevizorie (*proafrican*, *prodadaist*). O diferență netă de productivitate între valorile aceluiași prefix se constată la *pre-*, prefix polisemantic, productiv în limba actuală numai cu valoarea de anterioritate (temporală și spațială : *preambcddt*, *prefiltru* etc).

Între gradul de reprezentare al unui prefix și productivitatea sa nu există un raport direct proporțional. Este adevărat că marea majoritate a prefixelor total neproductive (sau cu productivitate nesigură) sînt și foarte slab reprezentate, cu mai puțin de cîte 25 de formații: *tm-* (1), *antre-*, *tra-*, *vă-* și *văz-* (cîte 2), *pen-* (3), *ento-* și *me-* (cîte 4), *an-* (5), *pod-* (6), *cu-* (7), *ana-* (12), *en-* (10), *cata-* (13), *ecto-* (14), *dia-* (19), *exo-* (20), *retro-* (21), *epi-* (22), dar printre ele figurează și prefixul *în-*, care e foarte bine reprezentat cu cele 194 de formații. Dintre cele 13 prefixe cu productivitate slabă, limitată la semicalcuri, numai trei sînt bine sau foarte bine reprezentate : *a-* (135), *meta-* (79) și *per-* (31). Între cele 52 de prefixe cu productivitate propriu-zisă figurează nu numai cele mai multe prefixe foarte bine reprezentate : *în-* (570), *ne-* (449), *des-* (395), *re-* (338), *anti-* (281) etc, ci și cîteva dintre prefixele cel mai slab reprezentate : *poi-* și *tă-* (cîte 2), *întru-* și *spre-* (cîte 6), *o-* (8).

În legătură cu productivitatea se aduc în discuție și situațiile în care un prefix e folosit ca statut de cuvînt independent (*mălai extra*, *a bea ex*, *un retro* etc) sau ca bază de derivare (*antum*, *ultr(a)ist*).

Vezi mai sus § 4.

23. Variațiile regionale și funcționale ale reprezentării și productivității fiecărui prefix sînt prezentate într-un paragraf special consacrat repartitiei teritoriale și stilistice a prefixului și a formațiilor sale. Pentru amîndouă aspectele urmărite se pune de fapt problema relevării unor preferințe manifestate în cantitatea formațiilor și în frecvența lor.

a. Prefixe exclusiv regionale nu există. Pot fi considerate totuși ca atare prefixele *do-*, *nă-*, *pro-* și *zică-*, la care raportul dintre formațiile generale în limbă și cele regionale este net în favoarea celor din urmă atît cantitativ, cît și calitativ (de cele mai multe ori formațiile generale sînt numai semianalizabile); pentru toate arie de răspîndire se plasează în Banat, Oltenia și regiunile limitrofe.

< U Vezi în ultimul loc Eugen Beltechi, *Trei arii bănățene: do(-), pro-, sa-*, în GL XX (1975), nr. 2, p. 173-186.

* 2. La cele patru prefixe menționate pot fi adăugate, pentru limba contemporană, prefixul *iz-* cu aceeași arie de răspîndire, și prefixele *co-* și *po-*, cu derivate din regiuni diferite.

Există de asemenea valori regionale ale unor prefixe : este cazul lui *pre-* exprimînd repetarea (*prefierbe*, *prespăla*) sau diminuarea unei acțiuni (*pregusta*), valori specifice cam aceleiași arii.

Numeroase prefixe din fondul vechi al limbii (vezi *a-*, *des-*, în *rq>s-,s-*, *stra-*) au însă formații regionale fie cu teme de circulație generală fie cu teme care au și ele caracter regional; formațiile de acest fel denumesc de obicei realități legate de viața satului.

Adesea este dificil de stabilit statutul regional sau popular al unor formații sau al preferințelor pentru un anumit tip de formații: vezi discuția asupra prefixului *în-* la verbe ca *înmărita*. De asemenea este dificil de aflat dacă un derivat atestat numai în literatura populară dintr-o anumită regiune circulă și în vorbirea curentă din zona respectivă.

Uneori interesează și relevarea situațiilor în care regional se preferă formații neprefixate față de cele prefixate din limba literară sau din alte graiuri: vezi la prefixul *în-*, preferința unor graiuri pentru formațiile neprefixate ca *bolnăvi*, *cărunți*, *pușca*.

Problema repartitiei teritoriale a prefixelor și a formațiilor lor nu privește numai graiurile populare, ci și variantele cultivate caracteristice unor regiuni. Cu diverse prefixe — vechi sau, mai ales, noi — există unele formații regionale culte, astăzi învechite, care au avut circulație în Transilvania și Bucovina, reprezentînd de obicei calcuri sau semicalcuri după alte limbi* (germană, latină sau maghiară); vezi exemple ca *agrău*, *abzice*, *adscrie*, *coaduna*, *întarticula*, *întrelăsa*, *repăși*, *străforma*.

Vezi PUȘGARIU, L. R. I 411.

b. În ce privește repartitia stilistică a prefixelor interesează în primul rînd distincția dintre cele folosite în limba literară, pe de o parte și cele folosite în limbajul popular și familiar, de cealaltă parte; în marea măsură această problemă este legată de distincția între prefixele vechi și cele noi.

În general, prefixele din fondul vechi au o arie stilistică mai largă, formațiile lor întîlnindu-se în toate varietățile funcționale ale limbii atît în limba populară, cît și în cea literară : vezi *a-*, *cu-*, *des-*, *în-*, *ne-*, *pre-*. Unele prefixe vechi sînt însă slab reprezentate în limba literară și mai ales în stilul tehnico-științific : puținele formații admise în limba literară rară ale prefixelor preponderent regionale discutate mai sus sub c) (*do-*, *nă-*, *pro-*, *zică-*; *co-*, *iz-* și *po-*) nu sînt folosite de obicei decît în vorbirea curentă și în stilul artistic (vezi exemple ca *dobori*, *năvăli*, *proslăvi*, *zălud*; *covîrși*, *izgoni*, *ponegri*). Chiar unele prefixe mai bine reprezentate în limba literară nu sînt uzuale și mai ales nu sînt productive în stilul științific : vezi *prea-*, *răs-*, *stră-*. Se poate vorbi deci de existența unor restricții de ordin stilistic.

Prefixele din fondul neologic sînt caracteristice pentru variantele culte ale limbii. Unele dintre ele au formații folosite în diverse stiluri ale limbii literare, în limbajul familiar și chiar în vorbirea populară actuală (vezi *anti-*, *con-*, *contra-* etc. Cele mai multe prefixe neologice sînt prezentate preponderent sau exclusiv în stilul tehnico-științific, uneori în diferite domenii (*a-*, *ante-*, *circum-*, *para-*, *post-*, *trans-*), alteleori în unul singur sau în domenii strîns înrudite (*apo-*, *cata-*, *cis-*, *ecto-*, *endo-*, *hipo-*).

Preferințele unor stiluri se manifestă clar la selectarea prefixelor sinonime. Față de vechiul *ne-*, general în toate aspectele limbii, anumite stiluri culte (în special cel filozofic și politic) îl preferă astăzi pe *non-*.

Unele prefixe au valori specifice cîte unui stil, uneori chiar unui domeniu terminologic foarte restrîns: mai multe situații de acest fel se pot cita pentru terminologia chimiei (vezi *meta-*, *para-*, *per-*), dar și pentru terminologia muzicală (*contra-*, *sub-*). Alteori se constată o preferință a unor stiluri pentru anumite valori ale prefixelor: astfel, *extra-*, *super-*, *supra-*, *ultra-* se folosesc în stilul științific în special cu valori concrete („afară”, „deasupra”, „dincolo de”), în timp ce în stilul publicistic — mai exact în limbajul reclamelor — și de aici în limbajul familiar se folosesc aproape exclusiv cu valoarea abstractă de superlativ; *para-* cu valoarea de opoziție e specific terminologiei tehnice propriu-zise (uneori de uz generalizat: *paratrăsnet*), cu valoare intensivă e popular și familiar, iar cu celelalte valori, ca proximitatea, inferioritatea calitativă, asemănarea etc, e limitat la stilul științific, în special la științele naturii.

Odată cu răspîndirea unor formații prefixale, se produce și schimbarea distribuției prefixului însuși, trecerea lui dintr-un stil în altul. La adoptarea unor formații culte de către vorbirea populară s-au petrecut însă uneori schimbări de prefixe, înlocuirea prefixului neologic cu un corespondent vechi: *des-* pentru *de-* (vezi *dezmobiliza*), *în-* pentru *in-* (*insufla*), *răs-* pentru *re-* (*răzvoluție*).

În toate variantele funcționale ale limbii se întîlnesc nu numai creații stabile și generale, ci și unele ocazionale și personale. Creațiile personale din stilul artistic, publicistic și familiar au scopuri expresive, pe cînd cele similare din stilul științific au caracter terminologic: vezi, din terminologia lingvistică, *străromână* la Sextil Pușcariu, *relatiniza* la Al. Graur, *reromaniza* la Sextil Pușcariu.

Atît repartiția teritorială, cît și cea stilistică sînt interesate și de distincțiile de ordin cronologic. Multe formații regionale sau populare reprezintă conservarea unor arhaisme: vezi *războli*. Numeroase derivate cu *iz-*, *raz-*, *văz-* sînt caracteristice vechilor texte literare, în special religioase. Formațiile intensive cu *prea-* la adjective și substantive, folosite în trecut și în stilul administrativ, se mențin astăzi numai în stilul bisericesc și în stilul artistic arhaizant.

În lumina celor arătate în legătură cu repartiția prefixelor și a formațiilor prefixale în diverse varietăți ale limbii, este limpede că numărul total de formații nu este indicele determinant al poziției unui prefix în limbă. Cu cele șapte formații ale sale, prefixul *cu-*, lipsit și de productivitate, este mai important decît multe alte prefixe cu derivate numeroase, dar limitate la un aspect al limbii (de exemplu *hipo-*, *meta-*, *peri-*), pentru că cel puțin șase dintre formațiile lui sînt generale în limbă.

24. Prezentarea monografică a prefixului simplu sau a unei serii de prefixe simple include discutarea prefixelor sale complexe (compuse și dezvoltate). Ele sînt menționate (cele compuse de obicei la ambele prefixe componente) în legătură cu inventarul prefixelor simple mai ales al celor slab reprezentate —, cu istoria lor sau cu diverse alte aspecte, în cazul în care prefixul complex comportă o prezentare specială, ea se face în monografia consacrată primului prefix din structura sa, într-un ultim paragraf: vezi *metem-* / *meten-* la *meta-*; *ram-* / *ran-* și *rim-* /

rin- la *re-*, în orice caz, în ultimul paragraf al unei asemenea monografii sînt măcar amintite prefixele complexe, cu trimiteri la paragrafele unde au fost luate în discuție pentru o rațiune sau alta.

PROBLEME STUDIAȚE ÎN CAPITOLELE DE SINTEZĂ

25. Partea a doua a volumului este alcătuită din cîteva capitole de sinteză, în care unele probleme generale — cele mai multe urmărite și în prima parte, în descrierea monografică a fiecărui prefix — sînt tratate la nivelul ansamblului prefixelor din limba română.

O problemă care nu poate fi abordată decît la acest nivel privește fenomenul supraprefixării sau al cumulului de prefixe, adică prezența a două sau mai multe prefixe — diferite sau repetate — în unul și același cuvînt. În legătură cu distincția, esențială, între supraprefixarea propriu-zisă, care se face în trepte succesive (și care înseamnă de fapt adăugarea unui prefix la un derivat anterior prefixat), și supraprefixarea simultană, se discută cele cîteva prefixe compuse, formate pe teren românesc (*sco-*, *năs-*) sau împrumutate (*apar-*, *meten-*, *ran-*, *rin-*, *sper-*).

Capitolul consacrat semanticii prefixelor și a derivatelor cu prefixe grupează valorile (sensurile) lexicale și lexico-gramaticale înregistrate în descrierea monografică a prefixelor, stabilind raportul dintre sensurile prefixelor și sensurile unor părți de vorbire și relevînd existența unor valori mai bine sau mai slab reprezentate. Prefixele sînt clasificate aici în monosemantice și polisemantice, discutîndu-se și în ce măsură se poate vorbi de prefixe asemantice. În același capitol se studiază două importante relații semantice, urmărite atît la prefixe, cît și la derivatele lor: sinonimia și antonimia.

Alt capitol grupează elementele de analiză formală (= morfologică) din descrierea făcută în monografii, prezentînd repartiția derivatelor cu prefixe și a cuvintelor de bază pe părți de vorbire (cu un tabel al situației fiecărui prefix din acest punct de vedere). Derivarea omogenă, de la aceeași parte de vorbire, este distinsă de cea eterogenă, de la o parte de vorbire diferită, iar în cadrul amîndurora se face distincția de rigoare între derivarea simplă sau pur prefixală și cea parasintetică. Se relevă statutul ambiguu al unor formații prefixate din punctul de vedere al apartenenței lor la o anumită parte de vorbire, situație legată de ambiguitatea elementului prefixal. Capitolul include unele probleme de ordin gramatical care au tangență cu repartiția pe părți de vorbire: pe de o parte, menținerea categoriilor gramaticale și a particularităților flexionare ale cuvintului de bază și, pe de alta, prefixarea la și de la numele proprii.

Observații formale de altă natură sînt grupate în capitolul consacrat structurii fonetice a prefixelor și a derivatelor cu prefixe, în care se discută: structura silabică a prefixelor, caracterul vocalic sau consonantic al finalei lor, hiatul produs prin prefixare (și evitarea lui), precum și accentuarea prefixelor și a formațiilor prefixate.

Un capitol tratează problemele puse de scrierea derivatelor cu prefixe: situații în care se întîlnește scrierea cu cratimă a formațiilor prefixate sau completa separare a prefixului, succesiunea aceleiași consoane (consoane duble) și tipurile de variante grafice înregistrate în descrierea prefixelor.

Ultimul capitol se ocupă de originea prefixelor românești—care sînt de trei categorii: moștenite din latină, împrumutate din diverse limbi și apărute pe teren românesc —, relevînd etimologia multiplă a unor prefixe sau întărirea altora de straturi ulterioare. Capitolul explică prin varietatea surselor etimologice (ale ansamblului prefixelor și ale unor prefixe în parte) bogăția inventarului actual de prefixe. Se subliniază preponderența numerică a prefixelor neologice de circulație internațională și, dintre acestea, rolul deosebit al celor latino-romane, care au reactivat și derivarea cu prefixe moștenite din latină.

În loc de concluzii, un tabel sinoptic grupează diverse caracteristici ale celor 86 de prefixe simple studiate în volum: aspecte formale ca părțile de torbire formate (numărul și felul lor), clasele cuvintelor de bază și felul derivatelor (omogene/eterogene, simple/parasintetice); caracterul monosemantic sau polisemantic; numărul formațiilor analizabile luate în considerație (reprezentînd suma celor două cifre date la inventarul din monografia: numărul formațiilor din dicționarul de bază + numărul formațiilor adăugate din alte surse); productivitatea; originea.

Din păcate nu au putut fi incluse în tabel și datele referitoare la repartitia teritorială și stilistică. De asemenea im s-a putut nota decît o caracterizare atemporală a prefixelor, considerate productive și slab productive, fără a surprinde dinamica productivității (distincția între productivitatea activă și cea încheiată, între productivitatea de dată îndelungată sau recentă).

26. Poziția derivării cu prefixe în ansamblul mijloacelor de formare a cuvintelor în limba română nu va putea fi definită decît după prezentarea tuturor celorlalte mijloace. Volumul de față se limitează la aprecieri necomparative cu alte procedee.

Privind numai rezultatele prefixării, după materialul luat în considerare, se constată că cele 86 de prefixe simple apar în 5 680 de formații analizabile, diversele prefixe avînd între 1 și 570 de formații de acest fel: la cele două extreme se situează *intro-*, *se-*, *tră-* cu cîte 1 formație și *în-* cu 570.

Lista prefixelor cu cele mai puține formații (sub 10) cuprinde, pe lîngă cele 3 prefixe cu cîte 1 formație, încă 18 prefixe: *antre-*, *poi-*, *tă-*, *tra-*, *tre-*, *vă-* și *văz-* cu cîte 2 formații, *par-* și *pen-* cu cîte 3, *ento-* și *me-* cu cîte 4, *an-* și *juxta-* cu cîte 5, *întru-*, *pod-* și *spre-* cu cîte 6, *cu-* cu 7 și *o-* cu 8. Lista prefixelor cu cele mai multe formații (peste 100) cuprinde, pe lîngă *în-*, încă 17 prefixe: *ne-* (449+), *des-* (395), *re-* (338), *anti-* (281), *sub-* (222), *supra-* (198), *de-* (195), *în-* (194+), *pre-* (186), *contra-* (158), *para-*(153), *a-* (141), *a-* (135), *răs-* (124), *peri-* (123), *hiper-* (109), *con-* (106); majoritatea lor sînt prefixe productive, dar *în-* este neproductiv, iar *a-* are o productivitate slabă, limitată la semicalcuri.

Formațiile analizabile avute în vedere aparțin unor diferite perioade, varietăți teritoriale și stilistice. Întrucît o mare parte din numărul total al acestor formații provine din materialul adăugat la prefixele neologice, aparținînd în special terminologiei tehnico-științifice moderne, compararea totalului de formații din sursele de bază cu cel al adaosurilor din alte surse este, în anumite limite, elocvent pentru dinamica reprezentării diverselor prefixe în limbă.

Rezervele sînt necesare deoarece, fără îndoială, diferențele sînt și, de ordin sincron: în condițiile în care dicționarele de bază (DM și DLR) oferă, în primul rînd, formațiile generale în limbă, s-au adăugat formații mai ales la prefixele neologice din terminologia tehnico-științifică și la cele regionale. Pentru ultimele vezi *co-* (4+15), *do-* (1 + 31), *iz-* (3 + 15) și *pro-* (2 + 30). În ce privește prefixele neologice, două dintre ele, anume *apo-* și *cis-*, nu au nici o formație analizabilă în sursa de bază (DM), deci adaosurile — 17, respectiv 11 — se fac la zero; diferențe notabile se constată la următoarele prefixe: *a-* (20 + 115), *hnți-*

(45 + 236), *contra-* (40 + 118), *endo-* (4 + 32), *extra-* (8 + 34), *hiper-* (6 + 103), *hipo-* (5 + 76), *meta-* (9 + 70), *para-* (36 + 117), *peri-* (26 + 97), *sub-* (61 + 161), *super-* (6 + 61), *supra-* (47 + 151), *ultra-* (8 + 60).

Dinamica prefixării în ansamblu este în mod vizibil ascendentă. Inventarul prefixelor s-a îmbogățit continuu în cursul istoriei limbii române, fără a se înregistra nici o pierdere: există prefixe care au încetat să mai fie productive — alături de altele care nu au fost niciodată productive sau care au avut numai incidental o foarte slabă productivitate —, dar nu se cunoaște nici un prefix românesc cu toate formațiile ieșite din uz. În schimb, s-au adăugat mereu alte prefixe (împrumuturi și creații proprii), dintre care multe și-au demonstrat recent productivitatea.

Ponderea prefixării în limba română contemporană, cu deosebire în variantele cultivate, este mult mai mare decît în epocile anterioare și se poate prevedea o evoluție ulterioară în același sens. Bineînțeles, dezvoltarea prefixării nu implică în mdd necesar sporirea numerică a inventarului de prefixe, ci se referă în general la sporirea inventarului de formații și în special la îmbogățirea acestuia prin forța creatoare a cît maimultor prefixecuproductivitateactivă.

A-_s (AD-)

Rudolf Geheeb, *Prothetisches a und s im Rumänischen*, în JAHRESBERICHT v (1898), 26—30; AUERBACH, V. 210—217; Finuța Asan, *Prefixul a- < lat. ad-*, în SMFG II 3—15.

1. Derivatele care prezintă prefixul *a-* se disting de compusele cu prepoziția *a* (prepoziția și prefixul avînd origine și sensuri comune, vezi mai jos § 5) prin imposibilitatea raportării la un grup sintactic firesc (vezi FC i 18—19).

Diverse construcții sintactice în care prepoziția *a* preceda de obicei un substantiv sau un adverb, rar un adjectiv, au dat naștere unor cuvinte compuse ca adverbele *acasă*, *ades(eori)*, *alături*, *alocuri*, *aminte*, *arar(eori)*, *arazna*, *aseară*, *asilă* „în silă, fără plăcere” (FC I 216—218), substantivele *aclinăie*, *ales*, *amurg*, *aprînz*, *avecernie* (*ib.* 115) sau, împreună cu un sufix, unor verbe compuse parasintetice.

La exemplele date în FC I, adăugăm următoarele cuvinte compuse întîlnite în izvoarele noastre (pentru a evita confundarea lor cu derivatele):

— adverbe: *adepreună* (DA), *adineauri*, *afund*, *alene*, *amainte* (*ib.*), *anevoie*, *anume*, *anușcînd* „mai înainte, nu prea de mult timp” (*ib.*), *aorea* (*ib.*), *apравăț* „alături, aproape” (DA ms.), *atocma* (DA), *auneori* (*ib.*); *avalma* (*ib.*), aici trebuie clasate de asemenea *aidoma* și *aiieva* (neanalizabile), unde prepoziția *a* s-a combinat cu două cuvinte slave (BHAQAVK și *wk*, bg. HK^ob), fără existență independentă în limba noastră;

— substantive: *amănunt* < prep. *a* + *mănunt* „mărunt”, *amiază*, provenit din *amiazăzi* < lat. *ad mediam diem* sau din *amiază* (prepoziția cu sens temporal și substantivul cu înțelesul „mijloc”) și probabil *amnar* (cu varianta *amînar*), dacă provine din construcția *a minarfe* (DLR);

— verbe (compuse parasintetice): *afuma*, *amina*, *asori* „a se încălzi la soare” (DA), *astăura* „a sta la pîndă (în staur = staul)” (*ib.*) și poate *alunga*, dacă provine din (*de*)*a lung*(ul), și *amuia* „a muia” (*ib.*), dacă e format de la (*a pune* sau *a băga*, *a lăsa* etc.) *a moi* „a pune (băga, lăsa etc.) într-un lichid pentru a se muia” (DLR S.V. *moi*).

Subliniem în mod special categoria verbelor compuse parasintetice cu prepoziția *a* întrucît la acestea e mai mare posibilitatea de confuzie cu prefixul *a-* în afară de exemplele date pînă aici, formate pe teren românesc, există și compuse cu *a* moștenite din latină, ca: *adevăr* (cf. FC i 27), *abia*, *afară*, *aici*, *apoi*, *aproape*, *atunci* (*ib.* 222) etc. sau împrumutate ca: *afrescă* < it. *a fresco*, *aparte* < fr. *à part* (la origine construcții cu prepoziția romanică *a*).

Derivatele cu prefixul *a-* trebuie deosebite și de variantele unor cuvinte care au un *a* protetic. Această delimitare este dificilă, deoarece nu există unul sau mai multe criterii (de natură semantică sau fonetică) pe care s-ar putea baza diferențierea. Pe de o parte, prefixul șira pierdut în multe cazuri posibilitatea de a modifica înțelesul bazei, putînd fi confundat, din acest motiv, cu *a* protetic, iar pe de altă parte condițiile apariției lui *a* protetic sînt deocamdată insuficient studiate (cf. Sextil Pușcariu, în DE I (1920—1921) 372; id., L.R. II 366).

Substantivele eu *a-* avînd paralele fără <ℓ> de care nu se deosebesc din punct de vedere semantic — cum sînt: *alaur*, popular (BA), *alămîie*, *alăută*, învechit și popular (*ib.*), *apaos*, popular (*ib.*), *aurmă* (*ib.*) și poate *aspic* „levănțică”, regional, din numele științific al plantei [*Lavandula*] *spica*, probabil prin intermediul germ. *Spiek* „id.” (*ib.*) — nu au fost incluse în inventarul derivatelor, avînd în vedere că nu avem formații certe în care prefixul *a-* să se fi atașat în românește, fără a copia vreun model, la un substantiv și să nu-i fi schimbat înțelesul (dealtfel numărul substantivelor derivate cu prefixul *a-*, date foarte mic, vezi p. 35).

Situația verbelor e mai conplieată decît cea a substantivelor, pentru că în cazurile în care verbele cu *a-* au același sens cu cele fără *a-* putem bănuși că inițial acest *a** era un prefix care indica locul, direcția (de exemplu : *acoperi*, *acufunda*, *alătra*, *aluneca*, *amirosi*, *apipăi*, *azvirli*), începutul acțiunii (de exemplu : *amiji*), intensificarea acțiunii (de exemplu : *alingări*, *amăguli*) etc. și că ulterior și-a pierdut valoarea. Este posibil ca unele dintre verbele de acest fel (ca de exemplu (reg.) *amirui* „a cîștiga, a mirui” (DA), *apești* „a întîrzia, a pești” (*ib.*), (inv.) *apriimi* „a primi” (*ib.*), *asuna* „a suna” (*ib.*) etc.) să nu fie derivate, ci variante care au un *a* protetic, dar fiindcă nu există posibilitatea de a repartiza exemplele în cele două categorii (cu prefixul *a-* și cu *a* protetic), am cuprins în listele derivatelor toate verbele cu *a* atestate de izvoarele noastre. Ele trebuie privite însă cu toată rezerva.

Felul în care au luat naștere *aprumuta* „a împrumuta” (DA) și *aurma* „a mirosi vînatul și a merge pe urma lui” (*ib.*) nu este sigur: primul poate fi derivat de la verbul *prumuta*, dar și compus parasintetic avînd la bază locuțiunea adverbială *a prumut*, iar ultimul este fie derivat de la *urma* sau (parasintetic) de la *urmă*, fie derivat de la *aurmă* (unde *a* este poate protetic), dacă nu cumva *aurmă* este derivat postverbal de la *aurma* (atît *aurmă*, cît și *aurma* nu sînt date).

Delimitarea de cele două prefixe omonime : *a-* < lat. *ab-* și *a-* < gr. *a-* nu pune în general probleme, cu excepția unor exemple izolate.

1. Adjectivul *afocal* (din *sistem afocal*, sistem optic format din două (grupuri de) lentile așezate astfel încît focarul-imagîne al uneia să coincidă cu focarul-obiect al celeilalte) prezintă un *a-* al cărui sens nu reiese din definiția citată și de aceea nu putem preciza dacă avem a face cu prefixul privativ *a-* „(imaginea) nu e în focar” sau cu *a-* care indică proximitatea, direcția.

2. Pentru verbul *abate*, în al cărui înțeles „a (se) îndepărta de la direcția apucată...” s-au contopit probabil sensurile prefixelor *ab-* și *ad-*, vezi discuția de la *AB-*, p. 44.

2. Prefixul *a-* are varianta etimologică *ad-*, existentă într-un număr redus de cuvinte (vezi inventarul de la p. 35), moștenite sau împrumutate (vezi § 5).

3. în DM sînt înregistrate 86 de formații analizabile cu prefixul *a-* la care se adaugă din alte izvoare 55 de formații:

acrescămînt Jur. (DER), *aculma* „sl atîrna” (DA), *adjoncțiune* (DN⁺), *adoi* „a spune a doua oară” (DA), *adorabil* (D. MED.), *adormita* (DA), *adrenal* (D. MED.), *adstrat* (DN⁺), *adulma* „a adulmea” (DA), *adupleca* „a îndupleca” (*ib.*), *afumega* (*ib.*), *agimba* „a umbra pe urmele culmei, a gîmba” (*ib.*), *agrămădi* „a îngrămădi” (*ib.*), *alătra* „sl lătra” (*ib.*), *alimba* „a descărca o parte din marfa de pe o navă... a limba” (DN⁺), *alimpit* „mort de foame, hămesit” (DA), *alingări* „a linguși, a lingări” (*ib.*), *aluniza* (DN⁺), *aluzi* „a se prosti” (DA), *amarinizare* „înstruirea echipajului unei nave pentru executarea serviciului și pentru obișnuirea cu viața la bord” (LTR⁺), *amăguli* „a măguli” (DA), *amăsurat* (DA ms.), *amiji* „a miji de ziua; a ațipi” (DA), *amirui* (*ib.*), *amistui* „a mistui” (*ib.*), *amuța* „a întărîta un ciine, a muta” (*ib.*), *anota* „a înota” (*ib.*), *anumăra* „a număra” (*ib.*), *apercepe* (*ib.*), *apești* (*ib.*), *apipăi* „a pipăi” (*ib.*), *aplatiza* (DN⁺), *apreția* (DA), *apriimi* (*ib.*), *aprovare* „înclinare a unei nave către prova (= prora)” (DN⁺), *apuntare* „evoluție a unui avion prin care acesta se așază pe puntea unei nave” (*ib.*), *apupare* „înclinare a unei nave către pupă” (*ib.*), *apuți* „a percepe cu simțul

mirosului” (DA), *arăduce* „sl se asemana, a răduce” (*ib.*), *ascruma* „a preface în scrum” (*ib.*); *asimți* „a simți adînc, intens, a medita” (*ib.*), *asoția* (*ib.*), *aspuma* „a face, a arunca purnă, a spuma” (*ib.*), *asta* „a sta lingă, alături de cineva sau de ceva” (*ib.*), *astăvi* „a se statornici, a rămînea într-un loc, a stăvi” (*ib.*), *astrăina* „sl (se) înstrăina” (*ib.*), *astrînge* „a strînge într-un loc” (*ib.* și: *astrîngător* „astrîngent” URUS, T. 154), *asumuța* „a întărîta un ciine, a sumuța” (DA), *asuna* (*ib.* și: *asunătoare*, *asunet* *ib.*), *atăglria* „a atîrna” (*ib.*), *atrîsta* „a întrîsta” (*ib.*), *aulma* „(despre animale) a simți prezența unui animal, a unui om etc, a ulma” (*ib.*), *auccina* „a (se) învecina” (DA ms.), *aueni* „(despre aluat) a dospî, a crește” (DA), *avorbi* (DA ms.).

Derivatele cu prefixul *a-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu:

— un verb: *aclama* cf. *clama* „a striga, a chema cu voce tare” (DN⁺), *acoperi*, *adormi*, *aduce*, *adupleca* cf. *dupleca*, *alipi*, *amesteca*, *apărea*, *apăsa*, *apleca*, *astăvi*, *astrînge*, *aveni* etc.; *adjudeca*, *admira*, *adopta*, *adsorbi*, *adulma* ;

— un substantiv (formații parasintetice): *aborda*, *aclimatiza*, *acorda*, *aculma* cf. *culme*, *afîna*, *alăpta*, *amarinizare* cf. *marină*, *aproviziona*, *astupa* cf. *stupă* „cîlți”, *avînta* etc; *aăpa*;

— un verb și un substantiv: *acredita* „a deschide un credit, a credita; a imputernici”, *acupla*, *agrămădi*, *alimba* cf. *limba*, *limb* „navă folosită în operații de limbare”, *aservi*, *așinti* etc; *adnota*, *adumbri*;

— un adjectiv (formații parasintetice): *agrava*, *alina*, *aluzi* cf. *lud* „prost”, *amorți*, *amuți*, *anula*, *aplatiza*, *apropria*, *aproxima*, *asigura*, *atrîsta* etc; *adapta*;

— un verb și un adjectiv: *asurzi*, *avecina*;

— un adverb (formații parasintetice): *achita* cf. (*a fi*) *chit*, *acomoda*;

— un numeral (formații parasintetice): *adoi*; *aduna*;

II substantive, analizabile în raport cu:

— un substantiv: *acont*, *afabulație* cf. *fabulație* „id.”, *afacere*, *afiliație*, *aflux*, *apozîție*, *asentiment*; *adjoncțiune*, *adstrat*, *adverb*; (formații parasintetice) *aliterație*, *apuntament*, *apuntare*, *apupare*, *asolament*;

— un adjectiv: *afluent* cf. *fluent* „curgător”; (formație parasintetică) *acalmie* ;

— un verb (formație parasintetică): *acrescămînt* „drept prin efectul căruia partea unui moștenitor sau a unui legatar crește...”;

III adjective, analizabile în raport cu:

— un adjectiv: *alungit*, *amăsurat*; *adotbital*, *adrenal*;

— un substantiv (formație parasintetică): *afemeiat*;

— un verb (formație parasintetică): *alimpit* cf. *limpi* „(mai ales despre cîini și pisici) a mîncea sau a bea sorbind cu limba”.

Nu au fost cuprinse în inventarul de mai sus următoarele cuvinte:

— verbul *atîrna*, a cărui etimologie e nesigură (cf. TDRG, GIORANESCU; derivarea lui din *tîrn* sjsjin, mărăcine”, presupusă de DA, este greu acceptabilă din motive de ordin semantic); — verbele: *acurge* „a sări într-ajutor” (DA) și *asezona* „a pune ingrediente într-o mîncare”, care sînt neanalizabile din punct de vedere semantic (primul a fost poate analizabil în limba *nai veche), *astrîngent* și *administra*, al cărui sens numai cu greu ar putea fi pus în legătură cu *stringent* și *ministru* (*astupa* însă a fost luat în considerație, deoarece este analizat de către vorbitorii care îl cunosc pe *stupă* „fire de cîneș... dop de cîlți...”);

~ adjectivele: *aboșit*, *acurmezis*, *amărât* și substantivul *alucustă*, existente în DA numai ca trimiteri la *boșit*, *curmezis*, *mărât* și *lăcustă*, dar nementionate (primele două și ultimul de DA, cel de-al treilea de DLR) la acestea din urmă; dealtfel, adjectivele par a fi compuse cu prepoziția *a*, iar substantivul, variantă a lui *lăcustă*, cu *a* protetic.

Cele mai multe dintre derivatele cu *a-* sînt verbe (aproximativ patru cincimi); urmează, în ordinea descrescîndă a numărului de formații, substantivele și adjectivele.

Alicneală „lihneală” este probabil un abstract verbal de la *aligni* „lihni” (DA) și nu un cuvânt provenit din substantivul *tihneală*, iar *adumbră* (atestat la Budai-Deleanu, *Țiganiada*, București, 1953, p. 136) este mai curînd un derivat regresiv de la *adumbri*, decît un cuvînt format de la substantivul *umbră*, căci nu există nici un alt derivat românesc cu *ad-*. *Asudoare* (DA) are un *a* fie protetic, fie adăugat după *asuda*. *Amigdală* și *migdală* sînt dublete etimologice: ambii termeni provin pe căi diferite (primul prin franceză, ultimul prin slavonă) din gr. ἄμυγδαλα, lat. *amygdala*.

Formații semianalizabile: *abrevia* ef. *breviar*; *afirma* cf. *infirma*, *confirma*; *afix* cf. *prefix*, *infix*; *aglomera* cf. *conglomerat*, *glomerulă*; *anihila* cf. *nihilist*, *nihilism*; *aproba* cf. *reproba*; *aseleniza* (DN²) cf. *selen(o)-*; *asimila* cf. *simil(i)-*; *aspira* cf. *inspira*, *respira*; *asuda* cf. *sudoare*, *sudație*; *atenta* cf. *intenta*, *tentativă*; *avers* cf. *revers*, *verso*; *aviva* cf. *viv(i)-*; *adjura* (DA ms.) cf. *conjura*; *advers* cf. *invers*, *revers* etc.

4. Prefixul *a-* exprimă :

1) direcția (în) spre obiectul denumit de bază sau direcția acțiunii („încoace”, „asupra”, „spre”) : *aborda*, *acosta*, *aculma*, *aduce*, *aduna*, *afluent*, *aluniza*, *apăsa*, *apleca*, *apuntare*, *apupare*, *atrage*, *avînta* etc.; preferința, înclinația pentru obiectul denumit de bază: *afemeiat / proximitatea spațială*, alăturarea („lîngă”) : *adorbital*, *adstrat*, *adverb*, *aliterație*, *apozitie*, *asta* etc.; indicator al apropierii: *alipi*;

2) dobîndirea însușirii denumite de bază: *adapta*, *ațina*, *agrava*, *ajusta*, *alina*, *aluzi*, *amorți*, *amuți*, *anula*, *aplatiza*, *apropria*, *asigura*, *asurzi*, *arista* etc.; aproximarea însușirii denumite de bază : *alungit*;

3) transformarea în obiectul denumit de bază: *abrutiza*, *ascruma* sau într-un obiect asemănător cu acesta: *ațina*;

4) acționarea asupra obiectului denumit de bază : *acorda*, *aprovizionă* etc. sau în calitatea pe care o are acest obiect: *acompania*, *asotia*;

5) utilizarea ca instrument a obiectului denumit de bază : *adăpa*, *alăpta*, *astupa* etc.;

6) producerea obiectului denumit de bază (dacă derivatul e raportat la substantiv) : *asputna*;

7) conformitatea cu obiectul denumit de bază : *aclimatiza*, *alinia*, *asorta / aderarea* la obiectul denumit de bază : *asentiment*;

8) trecerea dintr-o stare în alta, începutul unei acțiuni: *adormi* „a trece în starea de somn”, *adormita*;

Este posibil ca în *adormi* „a aduce pe cineva în starea de somn” prefixul să aibă rol gramatical de tranzitivizare a verbului.

9) intensificarea acțiunii denumite de bază : *aflux*, *asimți*.

Valoarea prefixului este neclară în: *acrescămînt*, *admira*, *adoi*, *adopta*, *adsorbi*, *afacere*, *alimpit*, *apărea*, *apuntament* etc.

Unele derivate au același sens cu cel al bazelor lor : *adupleca*, *afabu-lație*, *afrescă*, *afumega*, *agîmba*, *aldga*, *amesteca*, *amistui*, *amuța*, *anota*, *anumăra*, *aprețui*, *apuți*, *arăduce*, *asemălu*, *asemăna*, *asfinți*, *astăvi*, *astîm-păra*, *asumuța*, *aulma* etc.

Vezi și cele spuse la § 1 despre verbele cu *a-* al căror înțeles nu e diferit de sensul bazelor.

Dintre valorile prefixului cel mai bine reprezentate sînt primele două.

5. Prefixul *a-* este moștenit din lat. *ad-*,

în latină *ad* era prepoziție și prefix. Ca prefix, lat. *ad-* are și varianta *a-* (*d* fiind eliminat înaintea unor grupuri de consoane : *asterno*, *ascendo* etc. sau asimilat de consoana inițială a bazei : *affigo*, *appono* etc). Lat. *ad-* formează verbe : *adiungo*, *admitto* etc, mai puțin adjective (participii) : *adesus*, *aduncus*, rar substantive : *affinis* etc. Principalele valori ale lui *ad-* sînt : apropierea, vecinătatea : *adsto* etc, mișcarea către un scop, direcția : *adeo*, *adueni* etc, începutul unei acțiuni : *adugilo* etc, trecerea dintr-o stare în alta : *addormio*, *adolesco* etc, acțiunea făcută în interesul subiectului — sens mediu : *accipio*, *adcuro*, *adsimilo* etc (cf. ERNOUT-MEILLET, s.v., LEUMANN-HOFMANN-SZANTYR, L. G. I 253 — 254, II 219 — 221). ILR I 98 — 99, 102 — 106, D. Barbelenet, *Sur le sens moyen des composés formes avec ad en latin*, în *Melanges linguistiques offerts à M. J. Vendryes*, Paris, 1925, p. 9 — 40). *A(d)* - s-a menținut în limbile romanice (cf. MEYER-LUBKE, G. II 618, BOURCIEZ, E. 67 — 68 198).

Eomăna l-a moștenit pe *ad* cu rol de prepoziție și de prefix.

Prepoziția *a* apare în textele vechi și e folosită și astăzi în unele graiuri cu principalele valori din latină : locală, temporală, instrumentală, modală, finală, la care s-au adăugat cîteva funcții singurele menținute în limba literară contemporană : exprimă direcția abstractă, asemănarea servește la formarea unor construcții cu valoare de genitiv, precedă infinitivul (cf. GRAMATICA ROM. I 334 — 336). Existența prepoziției *a* *SI* putut ajuta la întărirea prefixului *a-*.

Prefixul *a-* a fost moștenit prin cuvinte ca :

— (analizabile) *adăpa* < *adaquo*, *-are*, *adormi* < *addormio*, *-ire*, *aduce* < *adduco*, *-ere*, *aduna* < *aduno*, *-are*, *apleca* < *aplico*, *-are* etc. Verbelor *aprinde* < *apprendo*, *-ere* și *apune* < *appono*, *-ere*, care circulă alături de bazele lor, *prinde* și *pune* (moștenite și ele), s-au depărtat atît de mult din punct de vedere semantic de acestea din urmă, încît pentru vorbitorii români sînt neanalizabile;

— (semianalizabile) *afla* < *afflo*, *-are*, *alege* (vezi observația de mai jos), *apăra* < *apparo*, *-are*, *așeza* < *assedio*, *-are*;

— (neanalizabile) *adăsta* < *adasto*, *-are*, *adăuga* < *adaugeo*, *-ere*, *ajunge* < *adiungo*, *-ere*, *ajuta* < *adiuto*, *-are*, *apropia* < *appropio*, *-are*, *așterne* < *asterno*, *-ere* etc.

Existența unui *a-*, urmaș al lat. *ex-* (cf. Em. Vasiliu, *Evoluția lat. ex- în limba română* în SCL VI (1955), nr. 3 — 4, p. 239, 242), este îndoielnică, pentru că nici un cuvînt românesc cu *a-* nu provine cu siguranță dintr-un termen latinesc cu *ex-*. *Asuda* și *astîmpăra* pot, eventual, avea ca etimon pe *exsudare* și pe *extemperare* (cf. REW 3076 și 3082), deși izvorul citat nu dă nici un corespondent romanice al cuvintelor românești, dar primul poate continua pe *assuda* (cf. CADE, S.V.), iar ultimul poate fi format în românește de la *stîmpăra*. *Aspuma*, considerat în DA ms. urmaș al lat. *exspumare* (inexistent în REW), este mai probabil derivat românesc la *spuma* sau de la *spumă*. *Aiepta* „a arunca; a (se) îndrepta” (cuvînt neanalizabil) poate proveni din *iectare* (cf. PUȘCARIU, S.V.), dar și din *adiectare* (cf. CADE, S.V.), *ascuți* este probabil rezultatul unei confuzii între **excotire* și **acutiare* (cf. DA, S.V.), *asumuți* continuă poate **exmucciare* (cu schimbare de conjugare, *ib.*) ori poate pe **ammotiare* (cf. CDDE, S.V.), *alege*, *eligere* (cf. TDRG, S.V.) sau pe *allegere* (cf. DA, S.V.), iar *aștepta*, pentru care s-a propus ca etimon lat. *exceptare* (cf. Rudolf Geheeb, *lucr. cit.*, p. 17), e mai curînd urmașul unui **astectare* (< *astectare*, cf. DA, S.V.).

În epoca modernă prefixul a fost întărit prin derivate cu *a-* împrumutate :

— din latină: *adnota* < *adnoto*, *-are* etc. *Adumbri* intră probabil și el în această categorie (cf. Al. Graur, în BLV (1937), 87; pentru *adumbră*, vezi cele spuse în nota de la p. 36);

— din franceză : *acalmie* < *acalmie*, *achita* < *acquitter*, *acupla* < *accoupler*, *adstrat* < *adstrat*, *ajusta* < *ajuster*, *aliterație* < *alliteration*, *amenaja* < *amenager*, *aprovizionă* < *approvisionner*, *asorta* < *assortir* etc.

sau adaptate : *adjudeca* < lat. *adiudico*, -are, sprijinit și de fr. *adjuger*, *adsorbi* < fr. *adsorber*.

Uneori nu se poate preciza din ce limbă a fost împrumutat cuvântul sau dacă au fost puse la contribuție mai multe surse :

— latină sau franceză: *adapta* cf. lat. *adapto*, -are, fr. *adapter*, *admira* cf. lat. *admiror*, -ari, fr. *admirer*, *adopta* cf. lat. *adopto*, -are, fr. *adopter*, *afabulație* cf. lat. *affabulatio*, fr. *affabulation*, *anula* cf. lat. *annullo*, -are, fr. *annuler*, *apozitie* cf. lat. *appositio*, fr. *apposition*, *aproxima* cf. lat. *approximo*, -are, fr. *approximer*, *aservi* cf. lat. *asseruo*, -ire, fr. *asservir* etc.;

— franceză sau italiană: *aborda* cf. fr. *aborder*, it. *abbordare*, *acompania* cf. fr. *accompagner*, it. *accompagnare*, *acorțt* cf. fr. *acompte*, it. *acconto*, *acorda* cf. fr. *accorder*, it. *accordare*, *acosta* cf. fr. *accoster*, it. *accostare*, *ațina* cf. fr. *affiner*, it. *affinare* etc.;

— latină, franceză sau italiană: *aclama* cf. lat. *acclamo*, -are, fr. *acclamer*, it. *acclamare*, *acumula* cf. lat. *accumulo*, -are, fr. *accumuler*, it. *accumulare*, *afluent* cf. lat. *affluens*, fr. *affluent*, it. *affluente*, *agrava* cf. lat. *aggrauo*, -are, fr. *aggraver*, it. *aggravare*, *apropria* cf. lat. *approprio*, -are, fr. *appropriar*, it. *appropriare* etc.;

— franceză, italiană sau germană: *acredita* cf. fr. *accrediter*, it. *accreditare*, germ. *ahhreditieren*.

Alte derivate sînt semicalcuri:

— după franceză: *acrescămînt* cf. *accroissement*, *afacere* cf. *affaire*, *afrunta* cf. *affronter*, *alăpta* cf. *allaier*, *alinia* cf. *aligner*, *alungit* cf. *allonge*, *aseca* cf. *assecher* etc. *Apărea* și *asocia* sînt fie împrumuturi din latină, cf. *appareo*, -ere și, respectiv, *associo*, -are, fie, mai curînd, calcuri după franceză, cf. *apparaitre* și *associer*;

— după germană : *aclimatiza* cf. *ahhlimatisieren*, *apercepe* cf. *apperzipieren* ;

— după franceză sau italiană : *afurca* cf. fr. *affourcher*, it. & // or-eare, *asigura* cf. fr. *assurer*, it. *assicurare*, *atrage* cf. fr. *attirer*, it. *attrarre* sau, mai puține, calcuri:

— după germană : cf. *anreden*, *ansprechen*, *amăsurat* cf. *awgre-messen*, *avorbi* cf. *anreden*, *ansprechen*;

— după franceză: *afemeiat* cf. *effemine* < lat. *effeminatus*.

Se observă că varianta apare mai ales în împrumuturi.

Formații românești fără model străin sînt: *acoperi*, *acufunda aculma*, *adoi*, *adormita*, *adupleca*, *ațina*, *afumega*, *agîmba*, *agrămădi alătra*, *alimpit*, *alina*, *alingări*, *alipi*, *aluneca*, *aluzi*, *amăguli*, *amesteca amiji*, *amiroși*, *amirui*, *amistui*, *amorți*, *amuța*, *amuți*, *anota*, *anumăra apăsa*, *apesti*, *apipăi*, *aprețui*, *apriimi*, *apuți*, *arăduce*, *ardica*, *ascruma asemălui*, *asemăna*, *asemui*, *asfinți*, *asimți*, *astăvi*, *astrăina*, *astrînge*, *astupa asumuța*, *asuna*, *asurzi*, *atăgîrța*, *aține*, *aținti*, *aulma*, *avecina*, *avînta*, *azvîrli*, poate și *alerga*, cuvînt neanalizabil, care ar putea fi format de la *larg*, folosit ca substantiv.

1. *Alega*, *apreția* și *averii* nu sînt în mod sigur derivate pe teren românesc; primul și ultimul pot fi moștenite < lat. *alligo*, -are și, respectiv, *aduenio*, -ire, iar cel de-al doilea este, poate, împrumutat < lat. *appretio*, -are.

2. Etimologia lui *adulma* este incertă : acest verb reprezintă probabil o modificare a lui *aulma*, după *adulmeca* (*aulma*, *adulma* sînt sinonime).

3. *Astremitate* „extremitate” a fost creat, după cît se pare, de Petru Maior (cf. URUSU, T. 154), prin înlocuirea lui *ex-*, la originea prefix, cu *a-*.

4. Cîteva verbe cu prefixul *a-*, de obicei arhaice sau/și regionale, au paralele cu *în-* în limba literară : *adupleca-îndupleca*, *afrunta-înfrunta*, *agrămădi-îngrămădi*, *anota-înota*, *airista-intrista*,

avecina-ivecina etc. *Agădui* (DA) a luat naștere prin înlocuirea silabei inițiale *în-* din *îngădui*, considerată prefix, cu *a-*. Astfel de exemple, ca și faptul că pentru „a deveni tînăr” s-a format verbul *întineri* de la *tînăr* cu prefixul *în-*, pentru „a deveni surd” există *asurzi* de la *surd* cu prefixul *a-*, iar pentru „a deveni mut” avem *amuți*, cu *a-*, și regional *înmuți*, cu *în-*. Următorii pe S. Pușcariu să vorbească de o confuzie între *a-* și *în-*. Această confuzie ar avea ca punct de plecare sensul comun (local) al celor două prefixe (cf. DR I (1924—1926), 2, p. 693 și urm.).

Derivatele cu prefixul *a-* sînt atestate din secolul al XVI-lea : *acoperi* (*Psaltirea Hurmuzahi*, la ASAN, D. P. H. 209), *adormi* (*ib.*), *aduce* (*ib.*), *adurmita* (*Psaltirea Scheiană*, în DA), *amesteca* (a. 1573, în cuv. BATEA, 22), *amorți* (PO 229), *amistui* (Coresi, în DLR, S.V. *mistui*), *amuți* (*Psaltirea Hurmuzahi*, la ASAN, D.P.H. 209), *apleca* (PO 183), *aprinde* (Coresi, în DA), *apuți* (*Psaltirea Hurmuzahi*, la ASAN, D.P.JE. 209), *asemăna* (*Codex Voronețean*, în DA), *astrăina* (*Psaltirea Hurmuzahi*, la ASAN, D.P.H. 209) etc.

Depela sfîrșitul secolului al XVII-lea se întîlnesc formații neologice care se înmulțesc cu timpul: *asigurare* (a. 1671, la IORGA, S.N. 75), *adapă* (a. 1787, la BOSETTI-CAZACTJ-ONTJ, LLRI 509), *aproximații* (cea 1820, URUSU, T. 151) etc.

6. Temele la care se atașează prefixul *a-* sînt vechi; foarte multe sînt moștenite din latină: *acoperi*, *adoi*, *adormita*, *ațina*, *aluneca*, *amuți*, *apăsa*, *asimți*, *astupa*, *asurzi*, *aține*, *avînta* etc.; mai puține sînt împrumutate din diverse limbi, slavă: *agrămădi*, *alipi*, *aluzi*, *amăguli*, *amiji*, *amiroși*, *apipăi*, *asfinți*, *aținti*, *azvîrli* etc, maghiară : *agădui*, *amistui*, greacă: *asigura* etc. Temă comună cu albaneza: *ascruma*. Cîteva teme sînt neologice : *aclimatiza*, *apercepe* etc, alte cîteva au o origine nesigură: *agîmba*, *aulma* etc.

Emarcăm și faptul că unele cuvinte împrumutate sînt analizabile prin teme moștenite: *adstrat*, *atrista* etc.

7. În limba contemporană nu se creează cuvinte noi cu *a-*; prefixul a fost productiv în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, iar în perioada următoare puterea lui de derivare a scăzut treptat. Varianta *ad-* nu este productivă.

8. Multe dintre derivatele cu *a-*, atît formații vechi (*adormi*, *aduce*, *amesteca*, *apăsa*, *astupa* etc), cît și neologisme (*achita*, *admira*, *adapă*, *aproviziona* etc.) aparțin limbii comune. Unele sînt exclusiv literare sau uneori limitate la o varietate a stilului tehnico-științific (medical: *adrenalină*, *adrenal* etc, naval: *aprovare*, *apupare* etc). Alte formații sînt regionale (fără ca prefixul să fie folosit cu precădere într-un anumit grai): *acufunda*, *agîmba*, *agrăi*, *alătra*, *amirui*, *amuța*, *anumăra*, *apesti*, *astăvi*, *astrînge* etc.

9. Prefix compus : *apar-*, în verbul *aparține* (adaptare a fr. *appartenance* < lat. *appertinere*, **appartenere*, cf. REW 545, de la *tener*), este analizabil prin *a-*, *par-* și verbul *ține*.

A-, vezi *AB-*

JL-3 (AN-J)

GUȚIA, E. 157; FLOREA, P. N. p.

1. Posibilitatea confuziei prefixelor *a-* și *în-* este exclusă, dat fiind faptul că ele se deosebesc prin origine și prin valorile semantice.

Asemenea confuzii sînt posibile însă între varianta *an-* și prefixul *ana-* (*an-*), care are unele valori semantice apropiate: ambele pot exprima opusul, contrariul.

Dacă o formație ca *anatoxină* „toxină tratată pentru a-și pierde proprietățile toxice și folosită la imunizarea organismului” ar putea fi analizată semantic drept „substanță fără toxine”, încadrarea ei rezolvându-se în primul rând prin criterii de ordin formal (nu e posibilă altă analiză formală decât *ana-* + *toxină*), formațiile cu *ana-* ar putea fi confundate cu cele în *an-*, atașat la teme care încep cu un *a-*. De exemplu, *anabioză* „capacitate a unor organisme de a-și relua funcțiile vitale după o stare apropiată de moarte”, formație cu prefixul *ana-* de la *bioză*, s-ar putea analiza și prin *abioză* „stare lipsită de viață”, plus prefixul *a(n)-* privativ; etimologia și sensul cuvântului *anabioză* îl grupează însă printre formațiile cu *ana-*.

Varianta fonetică *an-* a prefixului *a-*, se delimitează în general de varianta omonimă a prefixului *ana-* prin sens: spre deosebire de formațiile cu *an-*, negativ-privativ, cele cu *an-*, variantă a prefixului *ana-* indică direcția (de jos în sus, în afară).

Dacă la o formație ca *anod* „electrod pozitiv” nu este posibilă nici o confuzie a lui *an(a)-* din componența ei cu *a(n)-*, alta este situația la *anion* „ion cu sarcină negativă care este atras de anod”, întrucât prima parte a definiției, referitoare la sarcina negativă, ar putea determina încadrarea greșită a acestei formații la *an-* privativ, deși avem a face aici cu *an(a)-* din *anod* (vezi partea a doua a definiției, în care e clară ideea de direcție și raportarea directă la *anod*).

2. *A-*, are varianta *an-* înaintea temelor care încep cu o vocală (*anaciditate*, *anencefalie*, *anorganic* etc.) sau cu un *h* (*anhidru*).

în general, prefixul este neaccentuat, rar are și o variantă accentuată (cf. *anost* **DA** și *anost*) explicabilă etimologic.

3. în **DM** sînt înregistrate 20 de derivate analizabile, la care se adaugă 115 din alte surse:

abacterian (D. MED.), *abiogeneză* (D. MED., DN⁺), *abiologie* (D. MED., DN⁺), *abiotic* (D. MED., DN⁺), *acalazie* (D. MED.), *acalcalie* (ib.), *acardie* (ib.), *acarine* pl. Zool. (DER), *acatafazie* (D. MED.), *acelular* (ib.), *acianopsie* (ib.), *achinezie* (DER, D. MED., DN⁺), *acloropsie* (D. MED.), *acolorie* (ib.), *acopie* (ib.), *acranie* (D. MED.; și: *acraniate* Zool. DER), *acromaturie* (D. MED.), *acronic* Astron. (DN⁺), *adentație* (D. MED.), *adiaforeză* (ib.), *adinamic* (URSU, T.), *adogmatic* (și: *adogmatism* DN⁺), *afebril* (D. MED.), *afrazie* (ib.), *agenezie* (DER, DN⁺), *agenitalism* (D. MED.), *aglandular* (ib.), *doglobulie* (ib.), *agonadal* (ib.), *agrafie* (DER, DN⁺), *agranulocit* (D. MED.; și: *-oză* MDE), *aleucemie* (D. MED.), *aleucocitoză* (ib.), *alienie* (ib.), *amagnetic* (LTR), *amecanic* s. n. Filoz. „psihic” (DA ms.), *amielinic*, „lipsit de mielină” (MDE), *amimie* (DER, D. MED.), *amiotonie* (D. MED.), *amitoză* (ib.), *amorfogenezie* (ib.), *anaciditate* (ib.), *anadrenalizm* (ib.), *anafrodiziac* (D. MED., DN⁺; și: *anafrodizie* D. MED.), *analgezie* (și: *-ic*, *-ină* D. MED., LTR⁺), *analgie* (D. MED.), *anazoturie* (ib.), *anecforie* (ib.), *anecoid* „fără ecou” (MDE), *anelectrotonus* (D. MED.), *anencefalie* (D. MED., DN⁺), *aneozinofilie* (D. MED.), *anepifizie* (ib.), *anerotropsie* (ib.), *anerosie* (ib.), *aneuploid* (ib.), *anerină* „vitamina B.” (MDE), *anhidremie* (D. MED.), *anhidroză* (DER, D. MED.), *anhormonie* (D. MED.), *anionic* (DN⁺), *anisotropie* (D. MED., DN⁺), *anisostazie* Geofiz. (LTR), *anistoric* (DA ms.), *anizotropie* Fiz. (DER, D. MED., LTR⁺), *anolonom(ie)* Mec. (LTR⁺), *anonicie* (D. MED.), *anoptic* (LTR⁺), *anovarie* (DER, D. MED.), *anovalație* (D. MED.), *anoxibioză* (D. MED.; și: *anoxibiotic* LTR), *anuclear* (D. MED.), *apepsie* (DA, D. MED., DN⁺), *apepsinie* (D. MED.), *aperiodic* (DER, DN⁺, LTR⁺), *apersonalizație* (D. MED.), *apetal(e)* Bot. (DER), *apinealism* (D. MED.), *aplacental* (ib.), *apirexie* Med. (DER), *aplastic* (D. MED.), *apneamatoză* (ib.), *apoetic* (DN⁺), *apolar* (și: *-itate* LTR⁺), *apolitie* (MDE), *apragmatism* (D. MED.), *apraxie* (GÁLDI, M. 152, D. MED.), *aprosexie* (D. MED.), *aprozodie* (ib.), *areflexie* (DER, D. MED.), *arinencefalie* (u. MED.), *asacrie* (ib.), *aseismic* (DN⁺, LTR⁺), *asferic* (LTR⁺), *asilabie* (D. MED.), *asimbolie* (ib.), *asimptomatic* (ib.), *asinclitism* (ib.), *asincronic* (DN⁺; și: *asincron* LTR⁺, *asincronism* D. MED.), *asinerגיע* (MDE), *asistolie* (DER, D. MED., DN⁺), *aspermie* (D. MED., DN⁺; și: *aspermatic* DN⁺, *aspermatism* D. MED., DN⁺), *astatic* (LTR⁺, URSU, T.), *asteatoză* (D. MED.), *astrofic* (DN⁺), *ataxie* (D. MED.), *atematic* (DN⁺), *atemporal* (DER, DN⁺; și: *-itate* DER), *atermic* (DA), *atipie* (D. MED.), *atireoză* (ib.), *atiroidism* (ib.), *atoxic* (DN⁺), *avirulent* (DER, D. MED.), *avital* (DA ms.).

Derivatele cu prefixul *a(n)-* sînt:

I s u b s t a n t i v e (majoritatea feminine), analizabile în raport cu:

— un substantiv: *agranulocit*, *aleucemie*, *analfabet*, *anazoturie*, *anovulație*, *apragmatism*, *aprozodie*, *asimetrie*, *atireoză* „lipsa tiroidei”, *atireoză* „biperfuncție a tiroidei” etc.; formații parasintetice: *acarinie* „păsări fără carenă”, *acranie*, *aglobulie*, *alienie* „absența lienului”, *anencefalie*, *anepifizie*, *anhormonie*, *anovarie*, *apatrid*, *apepsinie*, *asilabie* etc.

— un adjectiv (formații parasintetice): *agenitalism*, *apinealie* „absența glandei pineale”, *asacrie* „absența osului sacru”;

— un verb (formații parasintetice): *acopie* „imposibilitatea de a copia un text”, *amimie* „incapacitatea de a mima”;

II a d j e c t i v e , analizabile în raport cu:

— un adjectiv (marea majoritate): *aciclic*, *acromatic*, *adogmatic*, *afebril*, *amoral*, *anormal*, *apolar*, *apolitic*, *aseptic*, *asferic*, *avirulent*, *avital* etc.;

— un substantiv: *acotiledon*, *aton*; formații parasintetice: *agonadal* „lipsit de gonade”, *aniconic* „fără icoane”, *aplacental* „lipsit de placenta”.

Formații semianalizabile: *acefal* DN⁺, URSU, T., cf. *cefala*, *adinamic* DN⁺, cf. *dinamic*; *aglosie* DN⁺, cf. *glosită*, *diglosie*; *amorf*, *polimorf*, *morfologie*; *anonim*, cf. *omonim*, *sinonim*; *anurie*, cf. *poliurie*; *apod*, cf. *miriapod*; *asonantă*, cf. *disonanță*; *ateism*, cf. *monoteism*; *tonie* „lipsă de tonus...” etc.

4. Prefixul are următoarele valori:

1) n e g a t i v - p r i v a t i v ă :

a) negația propriu-zisă (opusul, contrariul): *achinezie* „imobilitate” (cf. *chinezie* „mișcare”), *adogmatism* „sistem de gândire opus dogmatismului”, *anafrodiziac* „(substanță) cu efect contrar afrodisiacelor” etc.; *adinamic* (*adinamic este contrariu cu dinamic* a. 1845 la URSU, T.), *acromatic*, *afebril*, *amoral*, *anistoric*, *apoetic*, *apolitic*, *aritmie*, *atermic* etc.

b) absența sau insuficiența elementului denumit de bază: *agonadal*, *acranie* „absența craniului”, *aglobulie* „reducerea numărului de globule roșii”, *alienie*, *anaciditate* „lipsă de aciditate în sucul gastric”, *anazoturie* „diminuarea sau suprimarea azoturiei”, *anencefalie* „lipsă sau reducerea encefalului”, *anerosie* „absența erosului”, *anhormonie* etc.; *acotiledon*, *agonadal*, *aplacental*, *aton* etc.;

Se poate remarca faptul că unele adjective derivate cu *a(n)-*, prin raportare la adjectivul temă, exprimă ideea de negație propriu-zisă, în timp ce raportarea la substantivul primar (la care este derivat adjectivul temă) aduce în definiție ideea privativă: *afebril* „care nu are febră” sau „care este lipsit de febră”. Preferăm prima modalitate de analiză. Valoarea privativă a prefixului, cea mai bine reprezentată, apare mai ales la formațiile substantivele și la unele adjective analizabile numai printr-un substantiv — alături de care nu există adjectiv la forma pozitivă: *agonadal*, *aton* etc.).

2) d i f i c u l t a t e a , starea maladivă, incapacitatea, legată de cuvântul bază: *acopie*, *afrazie* „dificultatea de a construi fraze”, *agenitalism* „incapacitatea de reproducere biologică”, *agrafie* „imposibilitate de a da a ideilor prin scris”, *amimie*, *aprozodie* „monotonie a vorbirii”, *asilabie* „incapacitate de a forma silabe”, *asimbolie* „imposibilitatea de a înțelege simbolurile” etc.

5. Prefixul românesc *a(n)-* reprezintă la origine prefixul grecesc *alpha priuatium*), pătruns în română fie direct din greacă (în sec

al XVIII-lea și al XIX-lea) fie, mai târziu, din franceză și din alte limbi moderne (începînd din secolul al XIX-lea).

în greacă, prefixul forma mai ales adjective: inițial, adjective desubstantivale de tipul *amorphos* „fără formă” și apoi adjective care se opuneau adjectivelor simple (*dsophos* „neînțelept”). Puține cuvinte din greacă au pătruns în latina târzie. Limbile romanice preiau tipul în terminologia științelor și adaugă prefixul și la teme latinești (vezi MARCHAND, E.W. 93).

În greacă prefixul avea atît valoare negativă propriu-zisă (exprimarea contrariului), cît și valoare privativă (absența primitivului); cf. MIRAMBEL, L. G. 381—382. Ambele valori s-au transmis în limbile moderne (vezi TEKAVICIC, G. I. III 147, ROBERT, s.v., MARCHAND, E.W. 93).

La substantivele indicînd o stare maladivă, o dificultate etc. valoarea semantică se explică prin combinația dintre sensul temei, al prefixului și al sufixului substantival. Această valoare existentă în greacă s-a transmis și celorlalte limbi: cf. gr. *aphasia* „mutism”, *aphonia* etc. (cf. fr. *aphasie*, *aphonie*, rom. *afazie*, *afonie* etc.).

În greacă prefixul era accentuat sau neaccentuat, conform regulilor obișnuite de accentuare a cuvintelor (locul accentului depinzînd de numărul silabelor); compară exemple ca *deyp*<WafTOs și *avoatO*†.

Împrumuturile românești intrate direct din greacă aparțineau limbajului cultivat și marea majoritate nu erau analizabile în română. O mică parte însă puteau fi (semi)analizate, deoarece cuvîntul bază circula în același mediu și uneori este înregistrat în același text. De exemplu: *anonim* Cantemir, la BOSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 392*, 398, cf. gr. *avovufios* și *sinonim* id. *ib.* 404; *anevslahnos* „crud, nemilos” Cantemir, la GÂLDI, M. 148, cf. gr. *avstScjTcaAYXvos* și *evslahnie* „milă” GÂLDI, M. 186; *amâthie* „ignorantă” (a. 1787) GÂLDI, M. 143, cf. gr. <*ky*, <*k&zi*<*x*, și *materna* „materie de învățămînt” (id. *ib.* 207); *agramat* sau *agramat* „ignorant, incult” (înregistrat în 1853 în varianta etimologică *agramatos*) GÂLDI, M. 141, cf. gr. *aypafxjtaTo^* și *grammaticchi* „gramatică”, *gramatie* „știință, literatură” GÂLDI, M. 194 etc.; *acatastasie* „lipsă de ordine” (a. 1785) GÂLDI, M. 137, cf. gr. *axaxacjTaata* și *catâstasis* „situație, poziție” cu varianta *catastasie* id. *ib.* 160 (a. 1798); *âcMros* „fără efect, nevalabil” (a. 1806) și varianta *dcheros* (a. 1794) GÂLDI, M. 137, cf. gr. *axopos* și *chivos* „valabilitate” id. *ib.* 165; *apraxie* „lipsă de experiență” (a. 1774) GÂLDI, M. 152, cf. gr. *a^pa^ta* și *praxie*, variantă la *praxis* GÂLDI, M. 236 etc. Cu rare excepții, cuvinte de felul celor de mai sus nu s-au menținut în limbă, iar prefixul nu a devenit productiv pe teren românesc/

Marea majoritate a formațiilor cu *a(n)*- privativ ne-a venit prin intermediul limbii franceze (de* obicei termeni științifici de circulație internațională), fără a se exclude posibilitatea* etimologiei multiple. De exemplu: *amoral*, cf. fr. *amoral*, engL *amoral*, it. *amorale*, germ. *amoralisch* etc.; *anaerob*, cf. fr. *anaerobie*, it. *anaerobio*, germ. *anaerob*, engl. *anaerobe*, rus. *aHaepoânuu* < gr. *a-* + *âvjp* „aer” + *(Bio)* „viață”; *anormal*, cf. fr. *anormal*, lat. *anormalis*, it. *anormale*, germ. *anormal* etc.; *apolitic*, cf. fr. *apolitique*, it. *apolitico*, germ. *apolitisch*; *asimetrie*, cf. fr. *asymetrie*, it. *asimetria*, engl. *asymmetry*, germ. *Asymmetrie* etc. < gr. *a<ru*(jipTpia etc. în unele cazuri, formațiile cu *a-* provin numai dintr-o altă limbă decît franceza (*aspermatic*, cf. germ. *aspermatisch*).

^ Formațiile cu *a-* privativ din limbajul științific au pătruns în limba română în prima jumătate a secolului al XIX-lea; vezi URSU, T. : *amorganic* (a. 1830), *aâinamie* (a. 1834), *atonie* (a. 1838), *atonic* (a. 1840), *adinamic* (a. 1842), *apetal* (a. 1848), *acromatic* (a. 1849), *acotiledon* (a. 1850) etc.

În stilul științific *a-* era destul de răspîndit în secolul trecut, fapt dovedit de existența formației *avertebrat* (a. 1852 și 1856) la URSU, T., care calchiază (ca și *nevertebrat*) termeni conținînd prefixul *in-*, (cf. lat.

invertebratus, fr. *invertebre* și germ. *Invertebraten*, engl. *invertebrate* etc. Cuvîntul s-a încetățenit apoi cu prefixul *ne-*: *nevertebrat*.

6. Temele la care pot fi raportate formațiile în *a(n)*- sînt neologisme (marea majoritate sînt greco-latine de tip savant și romanice), cu excepția lui *aniconic*, care poate fi analizat printr-un cuvînt de origine slavă.

7. Este greu de stabilit gradul de productivitate al prefixului *a(n)* pe teren românesc, deoarece majoritatea formațiilor au corespondente în alte limbi. Pe lîngă calcul *avertebrat*, unii termeni tehnici foarte speciali este posibil să fi fost creați în română, ca și unele cuvinte cu teme largă circulație ca: *acronic*, *aniconic*, *apoetic*, *avital* etc. Numărul formațiilor cu *a(n)*- privativ este în continuă creștere mai ales prin împrumuturi din limbajul tehnic internațional (de exemplu *agramaticalitate* la Paula Diaconescu, în LL 1974, nr. 4, p. 640).

8. Derivatele cu *a(n)*- privativ sînt caracteristice stilului științific în general (științele naturii, medicină, filozofie), de unde au pătruns și în stilul beletristic și chiar în limba comună. De exemplu : *amoral*, *analfabet*, *anormal*, *asimetric* etc. sînt cuvinte cu o rază de circulație mai mare.

AB- (A-, ABS-)

Rudolf Geheeb, *Prosthetisches a und s im Rumänische*
JAHRESBERICHT v (1898), 22-23; AUERBACH, V. 211; RIZES
P.N. 6-7.

1. Prefixul *ab-* are două variante etimologice : *a-*, în *abate* (variantă în același timp condiționată, *b* din prefix contopindu-se cu *b* inițial a temă), *aversiune*, și *obs-*, în *abstrage*, *abstinent*.

2. În DM sînt înregistrate 9 formații analizabile cu prefixul *ab-*, la care se adaugă din alte izvoare 13 derivate :

abaliena(*tiune*) (SCRIBAN), *abarticular* „situat în vecinătatea unei articulații, fără a avea legătură cu aceasta” (D. MED.), *abaxial* „situat în afara liniei axiale” (*ib.*), *abaxial* „a apuca altă cale” (SMFC III 7), *abjudeca* (DN), *ablegat* „trimis al papei” (DA; și: *abnormal* „a îndepărta” SMFC III 7), *abnormal* „anormal” (URSU, T. 139), *abocluzie* „lipsă de contact între dinții arcadei inferioare și cei ai arcadei superioare” (D. MED.), *aboral* „care e cît sau îndepărtat față de gură” (*ib.*), *abscrie* „a copia” (BL IV (1936), 194), *absoluțiune* „iertare a păcatelor din partea ierarhului” (DA), *absta* „a se lăsa de ceva, a se dezinteresa, a renunța” (BL IV 194), *abzice* „a demisiona”, „a renunța” (MAT. DIAL. I 155, PUȘCARIU, L.R. I 4), „a anula” (GLOS. REG.).

Nu am inclus în inventar următoarele cuvinte :

- substantivul *absolvent* și adjectivul *absurd*, formate cu *ab-* în limba de origine, dar neanalizabile din punct de vedere semantic în românește;

- verbul *aburca* „SL se urca, a se sui cățărîndu-se”, a cărui etimologie este neclarificată (DA) și presupune că am avea a face cu un derivat al lat. *arbor*, iar CIORANESCU, că s-ar fi putut forma la uniat. **aboricare*, dar dificultățile de natură fonetică pun sub semnul întrebării acest etimologism.

Derivatele cu prefixul *ab-* sînt :

I verbe, analizabile în raport cu un verb : *abaliena*, *abate*, *abaxial*, *abjudeca*, *abjura*, *absorbi*, *abscrie*, *absta*, *abstrage*, *abține*, *abzice*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv : *ablegat*, *abnegație*, *abocluzie*, *absciziune*, *absoluțiune* (cf. *soluțiune* „deosebire, deosebire”, *deosebire*, *deosebire*, *deosebire*), *aburca*, *aburca*, *aburca* (cf. *aburca* „deosebire, deosebire”, *deosebire*, *deosebire*), *abuz*;

III adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *abarticular*, *abaxial*, *abnormal*, *aboral* sau cu un participiu-adjectiv: *abrupt*.

Jumătate din numărul derivatelor sînt verbe; substantivele și adjectivele reprezintă fiecare aproximativ cîte un sfert.

Formații semianalizabile: *abdica* cf. *dedica*, *indica*; *ab-origen* „băstinaș, autohton” cf. *origine*; *abroga* cf. *deroga*; *absent* cf. *prezent*; *abstinent* cf. *continent*, *pertinent*; *ablactare* (DN²) cf. *lact(o)*; *aversiune* cf. *diversiune* etc.

3. Valorile prefixului *ab-* sînt:

1) îndepărtarea, separarea: *abarticular*, *abaxial*, *abduce*, *abjudeca*, *abjura*, *aboral*, *absoluțiune*, *absta*, *abstrage*, *abține*, *abzice*; indicator al îndepărtării exprimate de bază: *abaliena*, *abnega*, *absciziune*;

2) trecerea de pe ceva pe altceva: *abscrie*;

3) absența, lipsa: *abnormal*, *abocluzie*;

4) intensificarea acțiunii exprimate de bază: *abrupt*, *absorbi*, *abuz*.

Derivatul *ablegat* are același sens cu baza sa.

După cum se vede, prima dintre valorile înșirate este mult mai bine reprezentată decît celelalte.

4. Prefixul *ab-* este un prefix neologic de origine latină.

în latină *ab* este prepoziție și prefix. Prefixul *ab-*, care apare și sub formele: *abs-*, înaintea consoanelor *c*, *t* (*abscondo*, *abstineo* etc.), *as-*, înaintea lui *p* (*asporto*, *aspello* etc.), și *a-*, înaintea de *m*, *u*, *b* (*amoueo*, *auello*, *abito* etc.), formează verbe, adjective și substantive. Sensurile lui principale sînt: îndepărtarea; absența, lipsa; terminarea, desăvîrșirea acțiunii (cf. ERNOUT-MEILLET, S.V., LEUMANN-HOFMANN-SZANTYR, L.G.I 253—254, n 255—258, ILR I 97).

Româna a moștenit verbul *abscondo*, *-ere*, amintit mai înainte, care a devenit însă neanalizabil: *ascunde*. Un alt cuvînt moștenit, *abate* (<lat. *abbatfere*), prezintă o situație mai complicată. Sensul lui „a (se) îndepărta de la direcția apucată ...” (atestat din secolul al XVII-lea, cf. DA), greu de pus în legătură cu tema *bate*, este un rezultat al evoluției semantice din interiorul limbii române, avînd poate ca punct de plecare înțelesul „a da la o parte, a înlătura”, cu care se pare că este folosit lat. *abbattere* în Lex Salica (cf. *Thesaurus linguae latinae*, vol. I, col. 48). Cercetarea conținutului semantic al verbului pe care îl discutăm demonstrează că în cazul de față este foarte posibil să se fi contopit sensurile a două prefixe: *ab-* și *ad-* (cf. HEM 75). Deoarece în limba noastră nu există nici un derivat clar analizabil care să continue o formație latinească cu *ab-*, nu putem afirma că acest prefix a fost moștenit. În ce privește sensul „a culca la pămînt, a doborî” al lui *abate*, atestat în română țirziu (începînd cu Alecsandri, cf. DA), trebuie să presupunem că el reprezintă un împrumut din franceză (cf. DA).

Ab- a fost împrumutat, în perioada modernă, direct din latină sau prin intermediul altor limbi (franceză, italiană, germană):

— din latină: *abduce* < *abduco*, *-ere*;

— din franceză sau latină: *abaliena* cf. fr. *abalienier*, lat. *abalieno*, *-are*, *abjura* cf. fr. *abjurer*, lat. *abiuro*, *-are*, *abnegație* cf. fr. *abnegation*, lat. *abnegatio*, *abrupt* cf. fr. *abrupt*, lat. *abruptus*, *absciziune* cf. fr. *abscission*, lat. *abscissio*, *absoluțiune* cf. fr. *absolution*, lat. *absolutio*;

— din franceză, latină sau italiană: *abuz* cf. fr. *abus*, lat. *abusus*, it. *abuso*;

— din franceză, latină sau germană: *ablegat* cf. fr. *ablegat*, lat. *ablegatus*, germ. *Ablegat*.

Abjudeca și *absorbi* reprezintă adaptări la limba română, primul al lat. *abiudico*, *-are*, ultimul al fr. *absorber* sau al lat. *absorbeo*, *-ere*.

Următoarele formații sînt semicalcuri:

— după franceză sau latină: *abstrage* cf. fr. *abstraire*, lat. *abstrahio*, *-ere*; *abține* cf. lat. *abstineo*, *-ere*, fr. *s'abstenir* (*abs-* fiind înlocuit cu *ab-*, mai obișnuit în românește);

— după latină sau germană: *abnormal* cf. lat. *abnormis*, germ. *abnorm*;

— după germană: *abscrie* cf. *abschreiben*, *absta* cf. *abstehen*, *abzice* cf. *absagen*.

Pentru *abarticular*, *abaxial*, *abocluzie* și *aboral* nu am găsit corespunzătoare pondente în dicționarele limbilor străine consultate, ceea ce duce la concluzia că aceste derivate au fost poate create de specialiști în interiorul limbii române. Nu este însă exclus ca ele să existe și în alte limbi (întrucît bazele de la care sînt formate circulă în franceză, engleză, germană etc.) și să nu fie înregistrate în dicționare.

Formațiile moștenite sînt atestate, după cum e firesc, în limbile română veche: *ascuns* (*Psaltirea Scheiană*, în DA), *abate* (Varlaam, *ib.*), împrumuturile și semicalcurile apar din primele decenii ale secolului al XIX-lea: *absorbție* (a. 1821, la URUSU, T. 139), *absorbi* (a. 1830, la CLOSE, D. 269), *abuz* (a. 1831, id. *ib.*) și se înmulțesc pe la mijlocul acestui secol: *abnegație* (Negruzzi, în DA), *ablega* (a. 1862, în SMFC III 7), *abnormal* (a. 1862, la URUSU, T. 139) etc.

5. Temele la care se atașează prefixul *ab-* sînt în majoritatea cazurilor neologice. În semicalcuri apar de obicei teme moștenite din latină: *abscrie*, *absta*, *abstrage*, *abține*, *abzice*.

Se poate remarca și faptul că unele cuvinte împrumutate sînt analizate de asemenea prin teme moștenite: *abduce*, *abjura*, *abrupt*.

Prefixul este puțin productiv.

6. Cele mai multe dintre formațiile cu *ab-* aparțin limbii literare; unele sînt cuvinte de uz general (de exemplu: *abrupt*, *absorbi*, *abține*, *abuz* etc), altele au o întrebuintare mai restrînsă (de exemplu, cele din terminologia medicală: *abarticular*, *abaxial*, *abocluzie*, *aboral*, *absciziune* etc) din domeniul juridic: *abaliena*, *abjudeca*, din teologie: *absoluțiune* etc. Cîteva formații sînt regionale (*absta*, întîlnit în Bucovina, *abzice*, Transilvania și Bucovina).

ABS- vezi AB-

AD- vezi A-

AM- vezi ÎN-

AN- vezi A-

AN- vezi ANA-

AN-z vezi ANTI-

AN-i vezi EN-

AN- vezi LA - i

ANA- (AN-)

1. Prefixul *ana-* are varianta *an-*, în combinație cu o temă care începe cu o vocală (*anion*, *anod*).

În derivate, *ana-* are un accent secundar pe prima silabă: *ână*. Însă în rare cazuri, găsim varianta *and-*, cu accentul (principal) pe a doua silabă, în exemple ca *anălis* (inv.; semianalizabil) sau *anafura*, *anapoda* (neanalizabile); vezi p. 47.

Pentru delimitarea de prefixul *an-* în formații ca *anabioză*, *anion*, vezi *A-(an-)*, p. 39—40.

2. în **DM** sînt înregistrate 7 derivate *a n a l i z a b i l e*, la care se adaugă 5 derivate din alte izvoare:

anafază (D. MED.), *anageneză* Biol. (DN⁺), *anaseism* Geofiz. (LTR⁺), *anavenin* (D. MED.), *anavirus* (ib.).

Formațiile cu *ana-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *anabaptism*, *anafază*, *anageneză*, *anaseism*, *anastigmatism* Fiz., *anastrofă* anatoxină, *anavenin*, *anavirus*, *anion* Chim.;

II adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *anacronic*, *anastatic* Fiz.

Formații semianalizabile: *anabioză* (DER, DN⁺), cf. *simbioză*; *anabolism*, cf. *catabolism*, *metabolism*; *anaclinal* (LTR⁺), cf. *siri-clinal*; *anacronic*, cf. *diacronic*; *anafilaxie*, cf. *profilaxie*; *anaforă* (DA), cf. *diafora*; *anaforeză* (DER, DN⁺, LTR⁺), cf. *cataforeză*; *anagramă*, cf. *diagramă*; *analiză*, cf. *cataliză*; *analog*, cf. *omolog*; *anamneză* (DER, DN⁺), cf. *catamneză*; *anamorfism* (LTR⁺), cf. *catamorfism*; *anamorfoză*, cf. *metamorfoză*; *anaplastie*, cf. *plastic*; *anastaltic* (DN⁺), cf. *peristaltic*; *anatomie* cf. *dihotomie*; *anod*, cf. *catod*.

Cele mai multe derivate semianalizabile cu *ana-* se raportează la formațiile corespunzătoare cu *cata-*, în mai mică măsură și la formații cu *dia-*,

3. Prefixul *ana±* are următoarele valori:

1) opoziția, inversarea („în sens contrar”): *anaclinal* „calitatea unui element geografic de a fi înclinat în sens contrar sensului de înclinare a celorlalte straturi”, *anagramă* „inversarea ordinii literelor unui cuvînt pentru a obține un altul”, *anastrofă* „inversarea ordinii obișnuite a cuvintelor într-o propoziție”, *anatoxină* „toxina care se întrebuințează la imunizarea organismului” etc.;

2) repetarea, restabilirea unei situații („din nou”): *anabaptism* „sectă religioasă ai cărei adepți eraubotezați din nou la vîrstă adultă”, *anabioză* „revenire la viață a unor organisme, după o întrerupere a funcțiilor vitale”, *anageneză* „regenerarea țesuturilor vii, distruse accidental” etc.;

3) mișcarea de jos în sus sau în afară: *anaseism* „undă seismică, a cărei primă deplasare se produce dinspre epicentru spre exteriorul regiunii epicentrale”, *anion*, *anod* etc.

în cazul unor derivate, valoarea prefixului este mai puțin clară: *anabolism*, *anastatic*.

4. *Ana-* este un prefix neologic de origine grecească (dvd). El a pătruns în limba română prin împrumuturi directe din greacă sau, într-o etapă mai veche, prin intermediul slavonei; alte împrumuturi provin din latină, din limbile romanice, în special din franceză (uneori chiar pe mai multe căi):

(analizabile) *anastrofă* (mai vechi, *anastrofi*) — fr. *anastrophe* (gr. *ἀναστροφή*);

anatoxină — fr. *anatoxine*,

(semianalizabile) *analog* — ngr. *ἀναλόγος*?, lat. *analogus*, fr. *analogue*;

anatomie — fr. *anatomie*, it. *anatomia*, lat. *anatomia*;

(neanalizabile)

(a)*nafură* — v.sl. *dHa⁺opa*, gr. *dva<popd* (vezi și dubletul semianalizabil *anaforă* „raport făcut domnitorului”);

anapoda — ngr. *dva7roSa* „pe. dos” (la origine „cu picioarele în sus”);

anasarcă — ngr. *dvacrpd?*, fr. *anasarque*.

Cele mai vechi derivate cu prefixul *ana-* (neanalizabile și semianalizabile) pot fi găsite în scrieri din secolele al XVII-lea — al XVIII-lea: (a)*nafură* (*Șapte taine*, a.1645, în DA), *anapoda* (Zilot, *Gron.*, în DA), *anasarcă* (*Meșteșugul doftorii* ... ms. din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, la URUSU, T.), *anatomie* (a. 1790, la URUSU, T.).

Derivate analizabile sînt atestate abia în secolul al XIX-lea.

Valorile prefixului *ana-* sînt aceleași ca și în limba din care provin împrumuturile românești, în franceză, *ana-* (împrumut din greacă) are sensurile „de jos în sus” (*anaglyphe*), „în urmă” (*anachorete*), „în sens contrar” (*anaphylaxie*), „din nou” (*anabaptiste*) (cf. ROBERT, S. V.). Pentru greacă, unde găsim aceleași valori, vezi BAILLY, S. V., SOPHOCLES, S.V., GÂLDI, M. 146.

Varianta de accentuare *and-* (vezi p. 45) reproduce accentul prefixului grecesc (dvd).

5. Temele la care se atașează prefixul sînt neologice, în special de origine latino-romană, cu excepția lui *anavenin* (temă moștenită).

6. *Ana-* este un prefix slab productiv (prin semicalcul *anavenin*).

Derivatele aparțin stilului științific (în special terminologiei științelor fizice și medicale).

AND(I)- vezi ANTI-

AND O- vezi ENDO-

ANT- vezi ANTI-

ANTE-

Ana Canarache, *Prefixele ante- și anti-*, în SMFC II 17—23.

1. Prefixul *ante-* este confundat uneori cu paronimul său *anti-*, din motive de ordin fonetic (vezi discuția de la p. 49). Formațiile greșite în care *ante-* are sensul impropriu „împotriva...” au fost cuprinse în inventar alături de celelalte derivate cu *ante-*, avîndu-se în vedere exclusiv forma lor.

Prefixul *ante-* are o variantă *ani-*, prezentă numai în adjectivul semianalizabil *antum* (finala *-um* «urmașă a unui sufix latinesc, cf. ILRI 143), împrumutat din limba franceză (*anthume*), unde a fost creat cu intenția glumețe ca antonim al lui *posthume* (<lat. *postumus*, cf. LAROUSSE, s.v.).

2. în **DM** sînt înregistrate 10 derivate *a n a l i z a b i l e*, la care se adaugă 35 din alte izvoare:

<*intearistotelic* (DA), *antecalcul* (INF. BUC 1958, nr. 1488, 1/7, la Ana Canarache, lucr. cit., p. 19 și: *antecalcula* Florica Dimitrescu, în LR XI (1962), nr. 4, p. 397, *antecalculat* id. ib., nr. *2 p. 132, *antecalculație* LTR⁺, DER, DN⁺), *antecambrian* Geol. (LTR⁺), *antecameră* (ib.), *antecapitalist*, împotriva orînduirii, concepției etc. *capitaliste*” (IORDAN, LRA 27 și: *antecapitalism* id. ib.), *anteclimax* Geobot. (LTR⁺), *anteconștient* (Măiorescu, în DA), *antecorp* (*Limba română corectă. Probleme de ortografie, gramatică, lexic*, lucrare colectivă, coordonator Vasile Breban București, 1973, p. 187), *antecreștin* (DA), *antecreuzet* Met. (LTR⁺), *Antecrist* „dușman al lui Gristos; fals Mesia; om nelegiuit, scelerat” (GOSTINESCU, D. Almaș-M. Mancaș, la AN. «Canarache, lucr. cit., p. 23 și: *Antehrist*, *Antehtr*s HEM 1232), *antecuirasă* (LTR⁺), *antefanariot* <George Murnu, *Studiu asupra elementului grec antefanariot în limba română*, București, 1894)

anteflexiune „îndoire, aplecare înainte a unui organ sau a unei părți dintr-un organ” (D. MED.), *antefocar* (LTR-), *antegardă* (DA), *antehelix* „proeminență a pavilionului urechii, situată înaintea de helix” (D. MED.), *antehipofiză* (ib.), *anteluptător* „persoană care activează în primele rmduri, care se află în fruntea unei mișcări etc.” (DA), *antemergător* (I. Rizescu, în SMFC I 14), *antemuri* s. m. pl. „zidurile dimprejurul unei cetăți” (GOSTINESCU), *antenuptial* (id. ib., DN), *antepat* (DER), *antepiață* „spațiu liber situat înaintea unei piețe publice” (LTR-), *antepicior* „segmentul piciorului reprezentat de tarsul anterior, metatarsiene și degete” (D. MED.), *anteport* (LTR-, DN-), *antepost* (Barițiu, la Ana Canarache, lucr. cit., p. 18), *antepunere* (IORDAN, STIL. 21 și: *antepune*, *antepus*), *anterotor* (LTR-), *antestator* (ib.), *antestepă* (ib., DER, DN), *antetitlu* (DER, DN-), *anteveni* „a ieși înaintea cuiva” (GOSTINESCU și: *antevenire* id. ib.), *antezid* (D. MED.), *anteziuă* (I. Rizescu, în SMFC I 14).

Derivatele cu prefixul *ante-* sînt:

I s u b s t a n t i v e :

1. comune, analizabile în raport cu un substantiv comun: *antebraț*, *antecalcul*, *antedeviz*, *antehipofiză*, *antemăsurătoare*, *anteport*, *anteproiect*, *antetren*, *antetrupiță*, *antevorbitor*, *anteziuă* etc.;

2. proprii, analizabile în raport cu un substantiv propriu: *Antecrist*;

II a d j e c t i v e , analizabile în raport cu un adjectiv: *antearistotelic*, *anteconștient*, *antecreștin*, *antediluvian*, *antefanariot*, *antenuptial*, *antepenultim* ;

Unele formații sînt substantive și adjective totodată, analizabile în raport cu un substantiv care este și adjectiv: *antecapitalist*, *antemergător*.

III v e r b e , analizabile în raport cu un verb: *antedata*, *antepune*, *anteveni*.

Cele mai multe formații sînt substantive; categoria verbelor este foarte puțin numeroasă.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *antebelic* cf. *interbelic*, *postbelic*; *antecedente* pl. cf. *precedente*; *antemeridian* (și: *antemeridial* COSTIȚESCU) cf. *postmeridian*; *antenați* pl. „cei născuți înaintea noastră” (COSTÎKESCU) cf. *natal*, *nativ*; *anteversie* (D. MED.) cf. *retroversie* etc.

Nu au fost luate în considerație următoarele formații: *antefix* „ornament așezat la marginea inferioară a acoperișului de olane al unei case”, *antestatură* „șănțuire mică făcută apei care împrasoară un lagăr, o cetate” (COSTINESCU), deoarece nu sînt analizabile din punct de vedere semantic în limba noastră, și *anteplanat* (LTR-), al cărui sens nu reiese din izvor.

3. Valoarea proprie a prefixului *ante-*, este a n t e r i o r i t a t e a :

a) s p a ț i a l ă („situat înaintea...”, „partea dinaintea a...”, „înainte, în față”): *antebraț*, *antecameră*, *anteflexiune*, *antepicior*, *anterotor*, *antestator*, *antetitlu*, *antetren*, *antetrupiță*, *anteveni* etc.;

b) t e m p o r a l ă („existent, efectuat, manifestat etc. înaintea...”, „înainte, mai devreme”): *anteconștient*, *antedata*, *antedeviz*, *antediluvian*, *antemăsurătoare*, *antenuptial*, *anteproiect*, *antevorbitor* etc.

^ . u i ^ e o r i i d i d i d e a c e a ș i b a z ă (dar în contexte diferite) prefixul indică fie anterioritatea spațială, fie pe cea temporală: *antepenultim*.

1. Pe lângă adjective, prefixul are de obicei valoare temporală, rar și valoare spațială (niciodată numai valoare spațială).

2. De cele mai multe ori cuvintele-bază exprimă noțiunea la care se face referirea în stabilirea raportului de anterioritate: *antearistotelic*, *antecreștin*, *antepiață*, *antepost*, *antestepă* etc. în mai puține cazuri baza exprimă noțiunea pusă în raport (de anterioritate) cu o alta, neexprimată: *anteflexiune*, *anteluptător*, *antemergător*, *antemuri*, *antepune*, *anteveni*.

3. Unele derivate cu prefixul *ante-* intră în opoziție cu derivate formate cu *post-*, ca, de exemplu: *antecalculație-postcalculație*, *antedata-postdata*, *antediluvian-postdiluvian*, *antepune-postpune*.

În cîteva formații *ante-* are sensul impropriu „în contra, împotriva” datorită confuziei cu prefixul paronim *anti-* (vezi discuția de mai jos, p. 49): *antecapitalist* (și: *antecapitalism*), *antecorp*, *Antecrist*.

| 4. *Ante-* este un prefix neologic de origine latină, care a pătruns în
î limba română, prin împrumuturi, fie, mai rar, direct din latină, fie, de
\ cele mai multe ori, din limbile romanice, în special din franceză. Iată
cîteva exemple: *antemeridian* < lat. *antemeridianus*; *antepenultim* < lat.
antepaenultimus; *antecambrian* < fr. *antecambrien*; *antediluvian* < fr.
antediluvien; *anteflexiune* < fr. *anteflexion*; *antenuptia* K fr. *antenuptial*,
anterotor < fr. *anterotor* etc.

Antemuri este o adaptare a it. *antemurale*.

Folosit în latina clasică cu funcție de adverb, prepoziție (cf. ERNOUT-MEILLET, s.v.) și de prefix cu care se formau verbe și adjective (de ex.: *antecapio*, *antemeridianus*, *antepotens* etc. cf. ILR I 102, 99), întrebuintarea lui *ante-* s-a extins în latina postclasică și tîrzie la formarea substantivelor (de ex.: *anteludium*, *antecenium*, *antepassio* etc. ib., p. 98). în limbile romanice prefixul *ante-* este împrumutat pe cale savantă (cf. MEYER-LUBKE-PIEL G.F. 148—149, TEKAVCIC, G.I. III 177).

Unele formații reprezintă calcuri sau, mai rar, semicalcuri:

— după model francez: *antebraț* — cf. *avant-bras*; *antecuirasă* — cf. *avant-cuirasse*; *antegardă* — cf. *avant-garde*; *antepost* — cf. *avant-port*, *antepost* — cf. *avant-poste*; *anteproiect* — cf. *avant-projet*; *antestepă* — cf. *avant-steppe*; *antetitlu* — cf. *avant-titre*; *antetren* — cf. *avant-train* etc.

— după model german: *anteluptător* — cf. *VorMmpfer*; *antevorbitor* — cf. *Vorredner*; *anteziuă* — cf. *Vortag*;

— după termeni existenți în mai multe limbi: *antepiață* — cf. fr. *avant-place*, germ. *Vorplatz*, engl. *ante-square*.

Pe teren românesc, fără model străin, potrivit izvoarelor de care dispunem, par a fi formate derivatele: *antecalcul* (*antecalcula* etc), *anteconștient*, *antedeviz*, *antefanariot*, *antepat*, *antetrupiță*, *anteveni* etc.

Cîteva formații cu *ante-*, avînd sensul „împotriva...”, provin din derivate cu *anti-*, ca urmare a unei confuzii existente între cele două prefixe. Această confuzie, împrumutată odată cu derivatele în *ante-* și *anti-*, s-a accentuat în română datorită unor fapte de natură fonetică: pe de o parte *e* neaccentuat este rostit adesea *i*, iar pe de altă parte ca o reacție la această modificare, unii vorbitori îl înlocuiesc pe *i* cu *e* considerîndu-l pe acesta din urmă mai „cult” (avem deci a face cu un hiperurbanism fonetic, cf. IORDAN, LRC 27, 195). Așa se explică *antecapitalist* și *antecorp*, mai rar folosite decît *anticapitalist* și *anticorp* din care provin, *Antehrist* și *AnteMrs*, variante populare ale mai vechiului *Antihrist* (< sl. *anutihristu* < gr. avTixp^To^, cf. DA) și *Antecrist*, paralelă a neologului *Anticrist*, modificare românească a acestuia din urmă sau împrumut < fr. *Antehrist*. în unele cazuri, un derivat cu *ante-* sau cu *anti-*, împrumutat, a putut fi „corectat” în limba noastră ca urmare a analizei lui semantice. Astfel, *antecameră* și *antedata* au fost refăcute din it. *anticamera*, fr. *antichambre* și, respectiv, fr. *antidater* ori din formele românești, mai apropiate de cele originare și frecvent folosite *antecameră*, *antidata* (*antedata*, înregistrat de DN² și a cărui apariție nu este datată, este și el probabil refăcut din fr. *antidate*, cum cred autorii dicționarului citat, sau poate format regresiv de la *antedata*). Toți acești factori (externi și interni) lămuresc existența perechilor: *antecameră*, *antecapitalist*, *antecapitalist*, *Antecrist*-*Anticrist* (*Antihrist*), *antecorp*-*anticorp*, *antedata*-*antidata*, *antediluvian*-*antidiluvian* (URSU, T. 148) *antemeridian*-*antimeridian* (DA) etc.

încă din latină, datorită faptului că *i* scurt se confunda ușor cu *e* închis, *ante-* și *anti-* apar un în locul celuilalt. Astfel se întîlnesc: *antigradus*, „treaptă anterioară, pregătitoare”, *antiscisc*, „cel ce știe de mai înainte” etc. (în loc de *ante* ...) și (în latina tîrzie) *Antehristus* (în loc de

Anti-..., cf. Ana Canarache, *lucr. cit.*, p. 22). Din latină confuzia a trecut și în limbile romanice, după cum demonstrează exemple ca : fr. *Antechrist*, *antichambre*, *antidater* etc, it. *antibraccio*, *anticamera*, *antimeridiano*, *antivedere* „visione anticipată" etc, sp. *Antecristo*, *antifaz* „mască" (id. *ib.*).

Derivatele cu prefixul *ante-* încep să fie atestate în limba noastră de pe la 1830, fiind mai frecvente în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, de exemplu: *antecameră* (Eliade Bădulescu, 1831, la GLOSE, D. 271), *antebraț* (a. 1843, la URSU, T. 148), *antedeluvian* (a. 1845, id. *ib.*), *Antecrist* (COSTINESCU), *antemeridian* fid. *ib.*), *antemuri*, *antenușial*, *anteveni*, *anteconștient*, *antepost* etc. Formele populare *Antehrist* și *Antehîrs*, probabil mai vechi, nu pot fi date.

5. Prefixul *ante-* se atașează în limba noastră atît la teme vechi (latinești moștenite : *anteveni*, neogrecești: *antefanariot*, *antepat*, slave: *antetrupiță*), cît și la teme neologice (*antecalcul*, *anteconștient*, *antedeviz*). El este puțin productiv.

6. Formațiile cu *ante-* aparțin limbii literare (stilurilor științific, publicistic și administrativ).

Unele dintre cuvintele cu acest prefix sînt astăzi învechite sau mai rar folosite decît sinonimele lor formate cu prefixul *pre-* sau cu elementul de compunere *avan-* : compară în acest sens pe *antemergător*, *antenușial*, *anteziuă* cu *premergător*, *prenușial*, *preziua* și pe *antegardă*, *anteport*, *antepost* cu *avangardă*, *avanport*, *avanpost* (*antecambrian*, *antecalculat* și *precambrian*, *precalculat* circulă în egală măsură). în schimb, unele derivate cu *ante-* au înlocuit compuse mai vechi formate cu *înainte-*, ca, de exemplu, *antepune*, față de *înainte-pune* (pentru care vezi FC I 210).

ANTI- (ANT-, AN-, ANDI-, AND-)

IORDAN, LRA 194—195; Ana Canarache, *Prefixele ante- și anti-*, în SMFC II 17—23.

1. Prefixul *anti-* este confundat uneori cu paronimul său *ante-*, din motive de ordin fonetic (vezi discuția de la ANTE-, p. 49). Formațiile greșite în care *anti-* are sensul impropriu „înaintea..." au fost cuprinse în inventar alături de celelalte derivate cu *anti-*, avîndu-se în vedere exclusiv forma lor (dealtfel unele dintre ele s-au impus în limba literară sub acest aspect).

2. Prefixul *anti-* are următoarele variante: variatele condiționate rare *ant-*, prin eliziune, înaintea unor teme care încep cu o vocală (*antacid* „substancă care reduce sau neutralizează aciditatea a sucului gastric" D. MED., *antarctic* „situat într-o regiune opusă celei arctice", *antemetetic* D. MED., *antepileptic* „medicament contra epilepsiei" COSTINESCU, *antinion* „punct opus inioului" D. MED., *antonim*, cf. *sinonim* etc.) și *an-*, prin haplologie, în fața unei teme care începe cu silaba *te* (exemplu unic : *antermit* „insecticid folosit împotriva termitelor" LTR⁺), și variantele învechite *andi-* și *and-*, cu pronunțare neogrească, al doilea și cu eliziune (*andispasmatică* PISCUPEȘCU, O. 257, *andartic* Cantemir, în DA, S.V. *antarctic*).

1. Elidarea vocalei finale a prefixului în fața unei teme cu inițială vocalică nu e obligatorie existînd formații ca *anfialergic*, *antienzimă*, *antiinfecțios*, *antiuman* etc. și *antiacid*, *antiemetetic*, paralele ale derivatelor *antacid*, *antemetetic*.

2. Menționăm și varianta de accent *anti-* prezentă în formația semianalizabilă *antifon* (pronunțare învechită a lui *antifon* , pentru care vezi p.52) și în regionalismul neanalizabil *antiste* (pentru care vezi nota de la p. 55).

3. în DM sînt înregistrate 45 de formații analizabile cu prefixul *anti-*, la care se adaugă din alte izvoare 236 de derivate :

antiacid (D. MED.), *antiadrenergic (ib.)*, *antiaglutinină (ib.)*, *antialbuminat (ib.)*, *antialergetic (ib.)*, *antiamerican* (DA ms.), *antianafilaxie* (D. MED.), *antianemic (ib.)*, *antianexiosis* (LRA 194), *antianofel* (D. MED.), *antianofelian* (CONTEMPORANUL, 1958, nr. 614,7/1), *antianticorpi*, pl. „suștanță care neutralizează acțiunea anticorpilor" (D. MED.), *antiapoplectic* (COSTINESCU), *antiarămire* (LTR⁺), *antiaristocratic* (IORDAN, LRA 194), *antiaită* (CONTEMPORANUL, 1959, nr. 614,8/1), *antiastmatic* (GOSTINESCU), *antiaterogen* (D. MED.), *antiatom* (DERȘI: *antiatomic* DN⁺), *antiastmatic* (LTR⁺), *antibalansor (ib.)*, *antibenzopirină (ib.)*, *antiblastic* (D. MED.), *antiblenoid* (URSU, T. 148), *antiboreal* (GOSTINESCU), *antiburghiez* (IORDAN, LRA 194), *antibicinei* (CCSTINESCU), *anticabraj* (LTR⁺), *anticalcăr (ib.)*, *anticanceros* (D. MED.), *anticancer* (DA), *anticapitalist* (D. MED.), *anticarcinogen* (D. MED.), *anticataliză* (LTR⁺, DN⁺), *anticataral* (DN⁺), *anticaustică* (LTR⁺), *anticentru* (LTR⁺, DN⁺), *anticiclogen* (D. MED. și: *anticiclogeneză* LTR⁺), *antichimic* (LTR⁺, DN⁺), *anticiclu* (URSU, T. 148), *anticivic* (COSTINESCU), *anticivilizator* (DA), *antiol* (LTR⁺, DN⁺), *anticicagol* (LTR⁺, DER, D. MED.), *anticodon* (D. MED.), *anticoeror* (LTR⁺), *anticologeneză* (D. MED.), *anticolinergic (ib.)*, *anticolinesterazic (ib.)*, *anticolonialist* (LR x (1961), nr. 4, p. 296), *anticomplement* (LTR⁺), *anticomunism* (DER, DN⁺ și: *anticomunist* DN⁺), *anticonepțional* (DER, D. MED.), *anticomunist* (CINEMA VIII (1970), nr. 4, p. 21/1), *anticongelant* (DER), *anticonvulsivant* (LTR⁺, D. MED.), *anticorodal* (LTR⁺), *anticorosiv* (DER), *anticrepuscul* (LTR⁺), *anticroștin* „împotriva creștinismului" (DA și: *anticroștinesc* *ib.*), „dinaintea creștinismului" (IORDAN, LRA 195), *anticriptegamic* (LRA 194), *antieristicianism* (DA), *antieristică (ib.)*, *antieristic* (COSTINESCU), *antidata* (DA), *antidecap* (D. MED.), *antideflagrantă* (LTR⁺), *antidemocratic* (DA), *antidepresiv* (D. MED.), *antidiabet* (*ib.*), *antidiabetic* *ib.*, *antidiabetogen* *ib.*), *antidialectic* (DA ms.), *antidiareic* (D. MED.), *antidiatrizat* (LTR⁺), *antidifteric* (DN⁺), *antidifuzor* (D. MED.), *antidiluvian* (URSU, T. 148), *antidinatron* (LTR⁺), *antidisuric* (D. MED.), *antidiuretice (ib.)* și: *antidiureză* *ib.*), *antidominantă* (ILTB), *antidrog* (CL XVIII (1973), nr. 1, p. 24), *antidromic* (D. MED.), *antidumping* (DN⁺), *antielectron* (DER), *antiemetetic* (D. MED.), *antiemoroidal* (URSU, T. 148), *antiendotoxină* (D. MED.), *antienzimă* (LTR⁺, DER, D. MED.), *antiepileptic* (LTR⁺), *antiepileptic* (DAHIS.), *antifading* (LTR⁺), *antifazat (ib.)*, *antifebril* (DA și: *antifebric* URSU, T. 148, *antifebrină* LTR⁺, DER, DN⁺), *antiferoelectric* (DER), *antiferomagnetice (ib.)*, *antifeudal* (SMFC III 3), *antifibrinolizină* (D. MED.), *antifilm* (CINEMA V (1967), nr. 4, p. 19), *antifilozofic* (DA), *antifizic* (CosTiNEscu), *antifiziologic* (DA ms.), *antifloculant* (LTR⁺), *antiflogistic* (UPSU, T. 149), *antifolic* (D. MED.), *antiformin(ă)* (LTR⁺, D. MED.), *antifricțiune* (LTR⁺), *antigaz (ib.)*, *antigaz (ib.)*, *antigerminativ* (D. MED.), *antiglobulină (ib.)*, *antigonadotropice (ib.)*, *antigrecesc* (DA), *antigrizu* (DAHIS. și: *antigrizutos* LTR⁺), *antihalo* Fiz. (LTR⁺, DER), *antihelminic* (LTR⁺, DER, D. MED.), *antihemolizină* (D. MED.), *antihemoragic* (DN⁺, D. MED.), *antiheparină* (D. MED.), *antihistaminic* (LTR⁺, DER, D. MED.), *antihitlerist* (DN⁺), *antiholerice (ib.)*, *antihormon* (LTR⁺, DER, DN⁺, D. MED.), *antiimago* (D. MED.), *antiincrustant* (LTR⁺), *antiinductare (ib.)* și: *antiinducție* LTR⁺), *antiinfecțios* (LTR⁺, DN), *antiinsulină* (D. MED.), *antiintelectualism* (DN⁺ și: *antiintelectualist* *ib.*), *antiinva* (LTR⁺), *antiostatic (ib.)*, *antiistorism* (DN⁺), *antimbătrînitor* (LTR⁺), *anti_joc* (LRXII (1963), nr. 3, p. 77), *antijunimism* (DN⁺ și: *antijunimist* *ib.*), *antijurnal* (CONTEMPORANUL, 1969, nr. 3), *antilatinist* (DA ms.), *antilegal* (CADE), *antileucemic* (D. MED.), *antileucotoxină (ib.)*, *antilib* (DA), *analitic* (D. MED.), *antilocal* (LTR⁺), *antiluetic* (LTR⁺, DER, DN⁺), *antimalaric* (LTR⁺, DER, D. MED.), *antimason* (IORDAN, LRA 195), *antimaterie* (DKR și: *antimaterialist* DA ms.), *antimefitic* (DA), *antimetabolit* (D. MED.), *antimilitarism* (uN și: *antimilitarist* DA), *antiminister* (DA), *antimitotic* (DER, D. MED.), *antimoral* (GOSTINESCU), *antinatural* (SMFC II 21), *antinefretic* (D. MED.), *antineologismomanie* (IORDAN, LRA 195), *antineutrino* (DER), *antineutron (ib.)*, *anticiclon* (D. MED.), *antinodal* (LTR⁺), *antinosologism* (D. MED.), *antinucleu* (DER), *antioni* (IORDAN, LRA 194), *antioxigen* (LTR⁺, DER), *antipaludic* (DER), *antipapă* (DN⁺ și: *antipapism* *ib.*), *antiparalelogram* (LTR⁺), *antiparazit (ib.)* și: *antiparazit* *ib.*), *antiparlamentar* (DA), *antiparticulă* (DER, D. MED.), *antipatriot* (DA și: *antipatriotic* *ib.*), *antiperistaltic* (DN⁺ și: *antiperistaltism* DER, D. MED.), *antiperthit* (LTR⁺), *antipestilențial* (URSU, T. 149), *antiplasmină* (D. MED.), *antipoetic* (DA), *antipol* (LTR⁺ și: *antipolar* *ib.*), *antipolitic* (DA), *antipopular* (DN⁺), *antiprinipale* (atestat la pl. LTR⁺), *antiprogresiv* (DN⁺), *antiproton* (DER, D. MED.), *antiprotrombină* (D. MED.), *antipublic* (SMFC II 20), *antiputrid* (LTR⁺), *antirahitic* (DA ms.), *antirasist* (GRAUR, T. 256), *antirațional* (DA ms. și: *antiraționalist* *ib.*), *antirăzboinic* (DN⁺), *antirenină* (D. MED.), *antirepublican* (DA), *antirevoluționar (ib.)*, *anti reumatism* (DN⁺), *antirevanșard* (LR X (1961), nr. 4, p. 296), *antirevizionist (ib.)*, *antirezonanant* (LTR⁺), *antirezonanță* *ib.*), *antiroman* (DA), *antiscorbutic (ib.)*, *antisecretor* (D. MED.), *antiser* (LTR⁺, D. MED.), *antisifilitic* (DA), *antisimetric* (DER și: *antisimetrie* LTR⁺), *antisocial* (DA și: *antisocialist* *ib.*), *antisolar* (DN⁺), *antisoporific* (DA), *antisovietic* (DA ms.), *antispastic* (DER, DN⁺, D. MED.), *antispun* (LTR⁺, DER), *ăntistatic* (D. MED.), *antisubmarin* (CL XVIII (1973), nr. 1, p. 24), *antisufu* (LTR⁺), *antișerpuire (ib.)*, *antișoc* (DN⁺), *antitalent* (LRXII (1963), nr. 1, p. 77), *antitermic* (LTR⁺, D. MED.),

antitetanic (DN¹), *antitific* (*ib.*), *antitireotrop* (D. MED.), *antitiroidian* (LTR¹, DER, D. MED.), *antiton* (LTR¹), *antitragus* (D. MED.), *antitripsină* (*ib.*), *antitrombină* (*ib.*), *antitromboplasină* (*ib.*), *antituberculos* (LTR¹), *antitusiv* (LR XI (1962), nr. 4, p. 397), *antițînțari* (SCINTEIA, XLV (1975), nr. 10276, p. 47), *antiuman* (IORDAN, LRA 195 și: *antiumanitar* DN¹, *antiumanism* *ib.*), *antiunionist* (DA), *antiuenin* (D. MED.), *antiviață* (CINEMA V (1967), nr. 4, p. 19), *antivibrator* (LTR¹), *antivirus* (LTR¹, D. MED.), *antivitamine*, pl. (*ib.*), *antivoal* (LTR¹), *antivomitiv* (DN¹).

Derivatele eu prefixul *anti-* sînt:

I adjective (multe folosite frecvent și ca substantive), analizabile în raport cu :

— un adjectiv (adesea folosit și ca substantiv) : *antialcoolic*, *antiderapant*, *antifascist*, *antiinfecțios*, *antineuralgic*, *antiparlamentar*, *antipopular*, *antirobie*, *antireligios*, *antisemit*, *antiseptic*, *antisocial*, *antituberculos*, *antivomitiv* etc.;

1. Adjectivele derivate (mai ales cele din domeniul farmaceutic) sînt întrebuițate ca substantive în mai mare măsură decît bazele lor (compară în acest sens pe *antialergic*, *antiinfecțios*, *anticotinic*, *antiputrid*, *antitermic* etc. cu *alergic*, *infecțios* etc).

2. Foarte des adjectivele-bază sînt derivate cu sufixe de la substantive.

— un substantiv : *anticar*, *antifading*, *antigaz*, *antisufiu*, *antișoc*, *antitanic*, (*becuri*) *antițînțari*; (parasintetice) *anticiumal*, *antitusiv*;

Formațiile raportabile la un substantiv sînt invariabile; ele pot fi considerate ca făcînd parte dintr-o categorie intermediară între adjective și substantive folosite apozitional.

II substantive :

1. comune, analizabile în raport cu un substantiv comun : *anticatod* piesă de metal așezată în fața catodului...", *anticloun*, *anticorp*, *antilogaritm*, *antimilitarism*, *antineutron*, *antipapă*, *antitalent*, *antiteză*, *antitoxină* etc.;

2. proprii (în majoritate nume de munți), analizabile în raport cu un substantiv propriu (de cele mai multe ori de asemenea oronim) : *Antiaflas* (SMFC II 19), *Antibalcani* (*ib.*), *Anticaucaz* (*ib.*), *Antiliban* (*ib.*), *Antitaurus* (*ib.*); *Antihrist* (*Anticrist*);

Numele geografic *Antarctica* este adjectivul *antarctic* trecut într-o altă categorie gramaticală.

III verbe, analizabile în raport cu un verb : *antidata*.

Numărul adjectivelor este mai mare decît cel al substantivelor (între care nume proprii sînt foarte puține); în categoria verbelor a fost înregistrat un singur exemplu.

Formații semianalizabile : *antibiogramă* (DER, DN¹, D. MED.), cf. *bio-*, *-gramă* etc.; *antibiotic*, cf. *bio-*; *anticlinal*, cf. *sinclinal*; *antifon* „vers din psalmi care se repetă de către două coruri sau două voci ca și cînd și-ar răspunde unul altuia" și *antifon* „corp plastic care se pune în ureche pentru a o apăra împotriva zgomotelor intense", cf. *fon(o)-*; *antigel*, cf. *congela*, *geliv* „care se poate dezagrega la îngheț și la dezgheț"; *antimeridian* (DA), cf. *postmeridian*; *antinomie*, cf. *-nomie*; *antipatic*, cf. *simpatic*; *antipod*, cf. *-pod*; *antizimic* „(substanță) care împiedică fermentațiile" (DN¹), cf. *zimo-*; *antonim*, cf. *sinonim* etc.

1. în *antifag* „substanță care distruge bacteriofagii" (D. MED.), tema *-fag* reprezintă prescurtarea lui *bacteriofag*, iar în *antigen* „substanță care determină producerea de anticorpi" (*ib.*), *anti-* este prescurtarea lui *anticorpi*.

2. Nu a fost luat în considerație cuvîntul *antimoniu*, întrucît, după cît se pare, nu conține prefixul *anti-*; formațiile *antabuse* „medicament folosit împotriva abuzului de alcool" și (minerale de) *antistress* „minerale deosebite de mineralele de stress", înregistrate în LTR¹, au fost lăsate la o parte deoarece, după cum reiese din izvorul citat, aceste cuvinte nu sînt românești.

4. Valoarea proprie a prefixului *anti-* este opoziția (prefixul *anti-* avînd ca antonim pe *pro-*). în această valoare generală se disting următoarele nuanțe semantice ale prefixului:

LIL a) „împotriva, contra unor corpuri, fenomene, procese etc. de obicei

F dăunătoare, cu efecte supărătoare, a unei boli": *antiacid*, *anticataliză*, *antidumping*, *antiferment*, *antigaz*, *antiger*, *antiîmbătrînitor*, *antimălurie*, *antineuralgic*, *antirabic*, *antiscorbutic*, *antișoc*, *antitermic*, *antitoxină* etc. „a unor concepții, sisteme (de gîndire, social-politice etc), moduri de organizare, atitudini etc." : *anticlerical*, *antifascist*, *antiguvernamental*, *antijunimism*, *antimonarhic*, *antinațional*, *antipartinic*, *antipatriotic*, *antirăzboinic*, *antireligios*, *antistatal*, *antitrinitar* etc. „(rar) a unor persoane (izolate sau în grup)" : *Antihrist* (*Anticrist*), *antigrecesc* (cf. IORGA, L. i 233), *antisemit* etc.;

Sensul de „opozitie" include aici de cele mai multe ori și ideea de reacție împotriva fenomenului, procesului etc. numit de cuvîntul-bază. Cu această valoare *anti-* are ca sinonim pe *contra-*.

b) „opus (în spațiu), așezat în fața" : *antarctic*, *anticatod*, *anticentru*, *antipol*, *antitragus*, *Aniiaflas*, *Antiliban* etc;

c) „opus ca structură, rol, proprietăți, direcție, înțeles etc, contrar, invers" : *anticloun*, *antifrază*, *antilogaritm*, *antiparalel*, *antiparticulă*, *antiperistaltic*, *antisimetric* etc.;

d) „neconform cu ceea ce se înțelege de obicei prin cuvîntul de bază, lipsit de calitățile care se cer, neautentic, fals" : *antiartă*, *antiestetic*, *antijoc*, *antijurnal*, *antipapă*, *antipublic*, *antitalent* etc

în cîteva formații *anti-* are sensul impropriu „înaintea..", datorită confuziei cu prefixul paronim *ante-* (vezi discuția de la ANTE-, p. 49) : *anticabinet*, *anticameră*, *anticreștin* „dinaintea creștinismului", *anticurte*, *antidata*, *antidiluvian*, *antimeridian*.

5. *Anti-* este un prefix de origine grecească, provenit din prepoziția *dv-ri* „contra ; în fața ; în loc de", folosită și ca element derivativ.

Cf. MIRAMBEL, L. G. 380.

Din (neo)greacă *anti-* a fost împrumutat de latină, slavă și de limbile moderne.

Pentru limba franceză vezi A. Rey, *Un champ prefixai: les mots frangais en anti-*, în „Cahiers de lexicologie" XI (1967), nr. 2, p. 37-57.

în limba noastră, cuvintele cu *anti-* au pătruns în epoci diferite, din limbi diferite. începînd din secolul al XVI-lea și pînă pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, diferite scrieri românești atestă termeni cu *anti-* mai ales religioși, științifici, administrativi, împrumutați din (neo)greacă fie direct, fie, de cele mai multe ori, prin intermediul slavonei ori, mai rar, al latinei. De exemplu, formații neanalizabile: *antipat* „proconsul" *Codicele Voronețean* < ngr. *avfi67u<xTo<*, „id.", *antimis* „bucată de pînă folosită ca așternut pentru potir, care poate ține loc de altar" a. 1588, în DA, cf. v. sl. *antimisu* „id.", gr. *dvTifjuvciov*, *antidot* Cantemir, în DA, cf. gr. *dvTiSoTov*, lat. *antidotum*, *antifarmac* „antidot" id. *ib.* < gr. *dvTi<pdp<* (*ααov* „id." etc.; formații semianalizabile : *antifon* Dosoftei, la HEM 1232, cf. v. sl. *antifonic* „id.", gr. *dvT^covov* etc.; formații analizabile : *andartic* Cantemir, în DA < gr. *dvTapxTtxo<*, *Antihrist* Noul Testament 1648, la HEM 1232, cf. v. sl. *anutihristu*, gr. *dvTixpurro<*; etc. Spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului următor se mai întîlnesc, rar, împrumuturi din neogreacă (formații neanalizabile) : *anticris*

anticritică" Șincai, în DA < gr. avTixpiens; *anăipricon* „schimb al unui imobil dotat" a. 1815, la GĂLDI, M. 147 < ngr. avTi7tpoikov etc, dar apar și cuvinte care au putut fi luate atât din neogreacă, cât și din latină sau dintr-o limbă modernă (semianalizabile): *antipod* a. 1795, la URUSU, T. 149, cf. ngr. avTi7tro§s<; lat. *antipodes*, it. *antipode*, fr. *antipode*; *antifloghistic* a. 1816 și *antiflogistio* a. 1849, id. *ib.*, cf. ngr. avTicpXoyicmx6<; it. *antiflogistico*, fr. *antiphlogistique*; *antispazmotic* a. 1839, id. *ib.*, cf. ngr. dvTia7racr(jiG)§tx6<; fr. *antispasmodique* ori numai dintr-o limbă modernă (formații analizabile): *antiseptic* a. 1831, id. *ib.* < fr. *antiseptique*; *anticritică* a. 1839, la A. Canarache, *lucr. cit.*, p. 19 < germ. *Antikritik*. După 1840 numărul cuvintelor provenite din limbile moderne, mai ales din franceză, crește considerabil: *antiacid* a. 1848, la URUSU, T. 147 < fr. *antiacide*, *antiepileptic* a. 1848, id. *ib.* 148 < fr. *antiepileptique*, *antipestilențial* a. 1848, id. *ib.* 149 < fr. *antipestilentiel*, *antiscorbucic* a. 1848, id. *ib.* < fr. *antiscorbucique*, *antiputrid* a. 1852, id. *ib.* < fr. *antiputride*, *antiblenoragic* a. 1859, id. *ib.* 148 < fr. *antiblenorrhagique*, *antiapoplectic* a. 1870, COSTINESCU < fr. *antiapoplectique*, *antiastmatic* a. 1870, id. *ib.*, < fr. *antiasthmaticque*, *antiboreal* a. 1870, id. *ib.* < fr. *antiboreal* etc. în ultima parte a secolului trecut și în secolul nostru inventarul derivatelor cu prefixul pe care îl discutăm se îmbogățește continuu, atât datorită împrumuturilor și calcurilor, cât și datorită creațiilor românești fără model străin. Iată câteva exemple:

împrumuturi:

- din franceză: *antiaerian* < *antiaerien*, *anticomunism* < *anticomunisme*, *antiderapant* < *antiderapant*, *antimilitarism* < *antimilitarisme* etc;
- din italiană: *antipolitic* < *antipolitico* etc.;
- din germană: *anticataliză* < *Antikatalyse* etc.

Adesea, fiind vorba cu precădere de termeni ai limbajului științific care circulă în mai multe limbi, este greu de precizat sursa împrumutului: *antiauxocrome*, cf. fr. *antiauxochromes*, germ. *antiauxochromen*, engl. *antiauxochromes*; *anticatod*, cf. fr. *anticathode*, germ. *Antikaihode*, engl. *anticathode*, rus. *aumunamod*; *antiolor*, cf. fr. *antichlore*, germ. *Antichlor*, engl. *antichlore*; *antiferment*, cf. fr. *antiferment*, germ. *Antiferment*, rus. *aumu0€pMeHrn*; *antilogaritm*, cf. fr. *antilogarithme*, germ. *Antilogarithm*, engl. *antilogarithm*; *antiparalel*, cf. fr. *antiparallele*, germ., engl. *antiparallel*, rus. *awnunapajuejib*; *antitoxină*, cf. fr. *antitoxine*, engl. *antitoxin*, rus. *aumuntoKcun* etc.;

calcuri:

- după franceză: *antibalansor* (cf. *antibalangant*), *anticreștin* „împotriva creștinismului" (cf. *antichretien*), *antiîmbătrînitor* (cf. *antivieillisseur*) etc.;

- după rusă: *antipartinic* (cf. *anmunapmuunui*), *antistatal* (cf. *awnueocydapcmeeHHuu*) etc.,

întrucât multe dintre temele derivatelor, împrumutate și ele, sînt folosite în mod curent în românește, nu se poate spune cu toată siguranța care exemple reprezintă creații ale vorbitorilor limbii noastre. După cât se pare, au apărut fără model străin: *anticentru*, *anticiumal*, *antiistorism*, *antijunimism*, *antilatinist*, *antimaterialist*, *antimălurire*, *antimuncitorese*, *antiom*, *antipopular*, *antirăzboinic*, *antiroman*, *antiînținari*, *antiunionist*, *antiviață* etc

Formațiile explicabile prin confuzia dintre prefixele *anti-* și *ante-* (vezi discuția de la ANTE-p. 49) sînt și ele fie împrumuturi și calcuri: *anticabinet*, cf. fr. *anticabinet*; *anticameră*, cf. it. *anticamera*, fr. *antichambre* (și *antișambură* la Budai-Deleanu, cf. ROSETTI – CAZACU – ONU*

ILR i 494); *anticurte*, cf. fr. *anticour* și *avant-cour*; *antidata*, cf. fr. *antidater*; *antimeridian*, cf. fr. *antimeridien*, it. *antimeridiano*, fie derivate românești: *anticreștin* „dinaintea creștinismului" (<în franceză *antichretien* înseamnă numai „împotriva creștinismului"), *antidiluvian* (pentru franceză dicționarele indică numai forma *antediluvian*). La exemplele citate adăugăm cuvîntul *antiste* „(în Transilvania) primar comunal, (în Bucovina) epitrop bisericesc" (DA), introdus de latiniști din limba latină (cf. *antistes* „care stă în frunte, șef", derivat al lui *sto* cu *anti-* în loc de *ante-* pentru a reda pe germanul *Vorsteher* „șef, conducător" (*ib.*).

6. Temele la care se atașează prefixul sînt în mare majoritate latino-romanice: *anticentru*, *antilatinism*, *antimaterialist*, *antiunionist* etc.; câteva sînt moștenite din latină: *antijoc*, *antiom*, *antiroman* etc, puține, împrumutate din slavă: *antimuncitorese*, *antirăzboinic* etc. sau (probabil) din neogreacă: *antimălurire*.

7. *Anti-* este un prefix foarte productiv în limba contemporană (cf. Iorgu Iordan, în L R X (1961), nr. 4, p. 296). O dovadă în acest sens, pe lângă numărul mare de derivate mai vechi și mai noi și pe lângă posibilitatea, practic nelimitată, de a se atașa la teme adjectivale și substantive, o constituie faptul că în limbajul familiar se folosește construcția *sînt anti*, cu sensul „sînt împotriva, contra", unde prefixul e întrebuințat singur, ca un cuvînt autosemant, pentru a exprima opoziția.

8. Derivatele cu *anti-* aparțin limbii literare, în special stilului științific (medical, tehnic, chimic etc.) și celui publicistic (unde apar formații ocazionale, mai ales substantive, ca: *antiartă*, *antifilm*, *antijoc*, *antijurnal*, *antipublic*, *antiviață* etc). în limba curentă se întîlnesc: *antineuralgic*, *antisemit* etc. Populare sînt numai variantele neanalizabile: *Antihîrs* (DA), *Antihîrst* (*ib.*), *Antihîrș* (*ib.*) ale lui *Antihrist*.

ANTR(E)- vezi ÎNTRE-

APO-

1. Prefixul *apo-* se delimitează de elementul de compunere *apo-* <apă, care apare în formații ca *apometru* (vezi F C I 23), prin origine și sens.

2. în DM nu figurează nici un derivat analizabil cu prefixul *apo-*.

Formațiile *aponevroză* „membrană care/acoperă și susține mușchii; tendon", *apostrofă* „impulare, muștrare; figură retorică" și *apotemă* „perpendiculară dusă din centrul unui poligon regulat pe oricare dintre laturi; înălțimea feței laterale a unei piramide regulate" nu sînt analizabile din punct de vedere semantic, nici în limba română și nici în limba franceză, de unde au fost împrumutate (vezi § 4, p. 56—57).

în alte surse se înregistrează 17 formații a n a l i z a b i l e :

<poodeină Farm. „alcaloid obținut din clorhidrat de codeină" (LTR-), *apocrenat* Chim. j,sare obținută din c r e n a t de fier" (LTR-), *apocromatic* Fiz. „(despre un obiectiv) căruia i s-a corectat aberația c r o m a t i c ă pentru trei culori" (LTR- S. y. *obiectiv*; vezi și DER *apocromat* »obiectiv apocromatic"), *apoenzimă* Biochim. „component al unei e n z i m e" (LTR-), *apofertină* Biochim. „proteină din care se formează feritina" (D.MED.), *apoferment* Biochim. j>component al f e r m e n t u l u i" (D. MED., LTR-), *apofilit* Min. „un tip de f i l i t" (LTR-), *apofonie* Lingv. „schimbarea vocalei radicale a unui cuvînt în forme flexionare sau în derivate" (DA, DER, DN-) cf. *fonie* „sonoritatea sunetelor limbii", *apogalaxie* Astron. „poziție corespunzătoare celei mai mari distanțe față de g a l a x i a noastră" (SMFC VI 15), *apojupiter* Astron. i, punctul cel mai îndepărtat de J u p i t e r l a care se află un satelit al său pe orbită" (SMFC VI 32), *apomagmatic* Min. „(despre un agregat cristalin) format din soluții reziduale care părăsesc rezervorul m a g m a t i c" (LTR-), *apomorfină* Farm. „derivat al m o r f i n e i" (DER, D. MED., LTR-),

aposafranină Chim. „derivat al safraninei” (LTR³), *aposatur* (SMFC VI 32), *apostilb* Fiz. „unitate metrică de luminanță mai mare decât stibul” (D. MED., LTR³), *apouranus* (SMFC VI 32) și *apozimază* „component al zimazei” (LTR³).

Formațiile cu prefixul *apo-* sînt :

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *apocodeină*, *apoenzimă*, *apoferment*, *apofonie*, *apojupiter* etc.;

II adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *apocromatic*, *apomagmatic*.

Formații semianalizabile: *apocopă* Lingv., cf. *sincopă* „căderea unei vocale sau a unui grup de sunete din interiorul cuvîntului”; *apocrine* pl. Anat. (DER, D. MED.), cf. *endocrine*, *merocrine* etc.; *apofite* pl. Bot. (LTR³), cf. *saprofite*; *apofiză* Anat., cf. *epifiză*; *apogamie* Bot. (DER), cf. *criptogamie*; *apoge*, cf. *perige*; *apologie*, cf. *polilogie* etc.; *apoplexie*, cf. *emiplexie* „hemiplegie”; *apositie* „senzație de dezgust față de hrană” (D. MED.), cf. *sito-*; *apoteoză* (parasintetic), cf. *teo-*.

3. Prefixul *apo-* are următoarele valori:

1) „departe (de)”:

a) îndepărtarea maximă față de obiectul denumit de bază: *apogalaxie*, *apojupiter*, *aposatur*, *apouranus*;

b) îndepărtarea, eliminarea calității sau a obiectului denumite de bază: *apocromatic* (și *apofite*, *apositie*);

c) modificarea calității sau a fenomenului denumite de bază, prin situare la distanță: *apomagmatic*, *apofonie*;

2) „derivat din”, „obținut din”:

a) obținerea unei substanțe din substanța denumită de bază: *apocoeină*, *apocrenat*, *apomorfină*, *aposafranină*;

Formația *apoferitină* numește substanța din care se obține *feritina*, substanța denumită de bază, deci valoarea prefixului *apo-* este, în acest caz, opusă celei obișnuite, notată mai sus.

b) apartenența unei substanțe la substanța denumită de bază: *apoenzimă*, *apoferment*, *apozimază*;

c) specia bazei: *apofilit*, *apostilb*.

4. *Apo-* este un prefix neologic de origine grecească. El a pătruns în limba română fie direct din greacă, fie din latină și, mai ales, din franceză, uneori și din germană, prin cuvinte împrumutate și adaptate:

— analizabile: *apocromatic*, cf. fr. *apochromatique*; *apoferitină*, cf. fr. *apoferritine*; *apofilit*, cf. fr. *apophyllit(h)e*; *apoferment*, cf. germ. *apoferment*; *apofonie*, cf. fr. *apophonie*; *apostilb*, cf. germ. *Apostilb* etc.;

— semianalizabile: *apocopă*, cf. lat. *apocopa*, fr. *apocope*, germ. *Apolcope*; *apoge*, cf. gr. (*knoyzioc*; lat. *apogeus*, fr. *apogee*, germ. *Apogäum*; *apologie*, cf. gr. *oLnoXoyioL*, lat. *apologia*, fr. *apologie*, germ. *Apologie*; *apoplexie*, cf. gr. *d7o7rXy*ε₁, lat. *apoplexia*, fr. *apoplexie*, germ. *Apoplexie* etc.;

— neanalizabile: *apodictic*, cf. gr. (XTCOSSIXTIXO[^], lat. *apodicticus*, fr. *apodictique*; *apodoză*, cf. gr. *a7c6Socn<*, lat. *apodosis*, fr. *apodose*; *aponeuroză*, cf. fr. *aponevrose*; *apostol*, cf. gr. *aTroaToXoc*, v. sl. *apostolii* etc.

Cuvîntul *afelia* „punctul cel mai îndepărtat de soare pe orbita unei planete” cf. lat. *aphelium*, fr. *aphelie* este, la origine, tot un derivat cu prefixul *apo-* (gr. arco „departe” și τ[^]AIOS „soare”) devenit *aph-* înaintea unei vocale aspirate.

Cele mai vechi cuvinte cu *apo-* atestate în textele românești din sec. al XVI-lea — al XVIII-lea sînt împrumuturi neanalizabile: *apostol*

(*Codicele Voronețean*, în DA), *apoftegmă* (Cantemir, în DA) și *apostrofă* (Cantemir, în DA).

Formațiile semianalizabile și analizabile cu prefixul *apo-* sînt împrumuturi din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și, mai ales, din prima jumătate a secolului nostru: *apoge* (Oulianu, C. Negruzzi, în DA), *apologie* (MAG. IST. iv, C. JSTegruzzi, în DA), *apoteoză* (Eminescu, Vlahuță, în DA), *apomorfină*, *aposafranină*, *aposatur* etc.

Nu există nici un derivat românesc sigur cu prefixul *apo-*.

Formațiile *apocrine*, *apofite* și *apositie* (semianalizabile) sau *apocodeină*, *apocrenat*, *apoenzimă*, *apomagmatic*, *apouranus* și *apozimază* (analizabile), pe care nu le-am găsit în franceză sau în germană, în lucrările pe care le-am avut la dispoziție, ar putea fi formate pe teren românesc, după modelul celorlalte derivate, împrumutate din terminologia științifică internațională.

Formația *apojupiter* este, probabil, un semicalc după fr. *apojove*.

5. Prefixul *apo-* este slab productiv în limba română (prin semicalcul *apojupiter*).

6. Derivatele cu prefixul *apo-* aparțin stilului științific. Ele sînt folosite, mai cu seamă, în terminologia medicală-farmaceutică, chimică, geologică și astronomică. Unele derivate cu *apo-* întrebunțate în domeniul astronomiei s-au format, probabil, sub influența formațiilor cu sens opus, cu prefixul *peri-* „aproape (de)” : *perigalaxie*, *perigeu*, *perihelie*, *perijupiter*, *perisatur*, *periuranus*.

ARCHI- vezi ARHI-

ARHI- (ARCHI-)

DA, s.v. ; IORDAN, LRA 219; OCHEȘEANU, P. 29 – 31.

1. Statutul lui *arhi-* nu este clar: întrucît provine dintr-o rădăcină verbală (vezi mai departe, p. 59), el poate fi considerat element de compunere (ca și *-arh* „șef, conducător”, cf. FC I 243; pentru această interpretare, vezi I. Iordan, *loc. cit.*, care îl clasează pe *arhi-* printre „prefixoide”); întrucît are sensul superlativ „peste măsură de...”, mai mult decît” (vezi p. 58—59), *arhi-* poate fi considerat prefix, ca și *extra-*, *hiper-*, *supra-*, *ultra-* etc, cu care formează o serie semantică (cf. Eodica Ocheșeanu, *lucr. cit.*). Lucrearea noastră a adoptat acest ultim punct de vedere.

2. Prefixul *arhi-* are varianta învechită (grafică, uneori și fonetică) *archi-*, în formații ca : *archidiacon* (DA), *archiduce* (*ib.*), *archipăstor* (*ib.*) etc.

1. Numai în cuvinte neanalizabile în limba contemporană sînt atestate variantele fonetice: *arh-*, apărută în limba de origine prin eliziune în fața unei teme cu inițială vocalică : *arhanghel*, și *arc-* : *arcangel*, formă latinizantă (DA; ambele derivate erau analizabile în faze mai vechi ale limbii, cf. *anghel*, *angel* — DA, S.V.), *arci-*, după pronunțarea italienească : *arcipeleag* (URSU, T. 152), și *arși-*, după pronunțarea franțuzească : *arșipelag* (*id. ib.*), ca și varianta hipercorectă *-fi- arșimandrit*(QA, s.v. *arhimandrit*).

2. în *arhierarh* și *arhieru*, ultimul semianalizabil, prefixul este *arhi-*, iar bazele, *ierarh* și *-ieru*, au pierdut inițiala *i-*, care s-a confundat cu finala prefixului, ori sînt scrise cu *e-*, literă care notează (aici, ca și în alte cuvinte) pe *ie-*.

Arhe(o)- din formații ca *arhetip*, *arheologie*, considerat de I. Iordan variantă a lui *arhi-* (*loc. cit.*), este un formant diferit de acesta prin sens („vechi”) și origine (<gr. *ixpxotioț* „id.”), avînd în concepția noastră un statut clar de element de compunere (cf. FC I 244).

1. Ca urmare a unei confuzii între cei doi formați, elementul de compunere *arhe-* apare sub forma *arhi-* în termenul științific cu circulație internațională *arhimicete* „ciuperci primitive .. (MDE).

2. *Arhivoltă* „ornament plastic la partea de sus a unei arcade” (menționat de I. Iordan, *loc. cit.*? printre derivatele cu *arhi-*), împrumutat de noi din franceză (*archivolte*) sau din italiană (*archivolto*), este un urmaș al lat. med. *archiuoltum*, probabil compus din *arcus* și *uolutus* (cf. LAROUSSE, s. v. *archivolte*, BATTISTI-ALESSIO, S. v. *archivolto*).

3. în DM sînt înregistrate 9 formații analizabile, la care se adaugă din alte izvoare 28 de derivate :

arhiaglomerat (comunicare orală), *arhicancelar* (DA), *arhidobitoc* (IORDAN, LRA 219), *arhifonem* (DN), *arhigrindă* „grindă principală ..” (FCI 63), *arhiinteresant* (SMFC I 31), *arhiincărcat* (IORDAN, LRA 219), *arhiliberal* (DA), *arhimedic* (ib.), *arhimitropolit* (ib.), *arhinebun* (ib.), *arhiomorî* (IORDAN, LRA 219), *arhiplictisit* (SMFC I 31), *arhipopulat* (DA ms.), *arhipovățuitoriu* (DA), *arhiprezbiter* (ib.), *arhiprint* (ȘINCAI, O. I. CLXIII), *arhipungaș* (ib.), *arhi reacționar* (DA ms.), *arhisemnificativ* (ib.), *arhisinagogă* „mai marele sinagogei” (SMFC I 252), *arhistrateg* (DA), *arhi străbun* (DA ms.), *arhistupid* (DA), *arhișiret* (ib.), *arhiutilizat* (comunicare orală), *arhizgîrciul* (DA), *arhizograv* „zurgăv-șef” (GÂLDI, M. 153).

Derivatele cu prefixul *arhi-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *arhicancelar*, *arhidiacon*, *arhidieceză* (și *arhidieceză* „dieceză în fruntea căreia stă un arhiepiscop”, *arhiduce*, *arhiepiscop*, *arhifonem*, *arhigrindă*, *arhierarh*, *arhimedic*, *arhimilionar*, *arhimitropolit*, *arhipăstor* „arhiereu”, *arhipovățuitoriu*, *arhiprezbiter*, *arhiprint*, *arhisinagogă*, *arhistrateg*, *arhi străbun*, *arhizograv* ;

II adjective, adesea participiale (uneori folosite și ca substantive), analizabile în raport cu un adjectiv (uneori folosit și ca substantiv): *arhiaglomerat*, *arhicunoscut*, *arhidobitoc*, *arhiinteresant*, *arhiincărcat*, *arhiliberal*, *arhinebun*, *arhiplictisit*, *arhiplin*, *arhipopulat*, *arhipungaș*, *arhi reacționar*, *arhisemnificativ*, *arhistupid*, *arhișiret*, *arhiutilizat*, *arhizgîrcit*;

III verbe, analizabile în raport cu un verb : *arhiomorî*.

Numărul substantivelor și cel al adjectivelor sînt aproape egale; categoria verbelor este reprezentată printr-un singur exemplu.

Rodica Ocheșeanu arată că, deși prefixul *arhi-* nu derivă în mod obișnuit verbe, „totuși nu e imposibil să-l întîlnim în limba familiară în formații ca *arhiplictisi*, *arhisătura* etc.” (*lucr. cit.*, p. 30).

Arhierăți „a fi, a funcționa ca arhiereu”, probabil creație a lui Dosoftei (cf. DA, S.V.), nu interesează aici, deoarece reprezintă fie o adaptare a gr. *arxitepa* Teuco „a deveni prelat”, fie un derivat cu sufix de la substantivul *arhiereu*, după modelul lui *împărați* (cf. A. Graur, în BL vm (1940), 215).

Formație semianalizabilă: *arhiereu*, cf. *protoiereu*.

4. Valoarea prefixului *arhi-* este superioritatea, cu următoarele nuanțe :

a) cel mai înalt rang într-o ierarhie oarecare de persoane — cu anumite funcții, profesii, titluri — sau de obiecte denumite prin substantivul-bază („mai mare peste...”, „șef”, „principal”) : *arhicancelar*, *arhidiacon*, *arhiduce*, *arhiepiscop*, *arhimedic*, *arhipăstor*, *arhizograv* etc.; *arhidieceză*, *arhifonem* „unitate fonologică supraordonată fonemului...”, *arhigrindă*;

Arhisinagogă este singurul nume de persoană derivat de la un nume de lucru.

b) intensificarea însușirii denumite de bază (pe lângă adjective, valoare de superlativ absolut), „foarte”: *arhicunoscut*, *arhi-*

interesant, *arhisemnificativ* etc. (rar pe lângă substantive) *arhimilionar*; (rar pe lângă verbe) intensificarea acțiunii denumite de bază : *arhiomorî* (*opera sa va fi disecată, compartimentată, explicată și arhiomorîtă prin aceste operații* „Viața românească”, la IORDAN, LRA 219). Intensitatea însușirii depășește limitele normale, atinge un grad excesiv : *arhiaglomerat*, *arhiincărcat*, *arhiplin* etc.

O valoare apropiată de cea de intensificare are prefixul *arhi-* în derivatul *arhi străbun*.

5. *Arhi-* este un prefix de origine grecească (<apx^> provenit din radicalul verbului *apx^>* „a fi cel dintii, a merge în frunte, a comanda”), pătruns în românește în epoci diferite, pe căi diferite.

în limba veche (de la cele mai timpurii atestări pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea) cuvintele cu *arhi-* (substantive, în majoritate grade ale ierarhiei bisericești) sînt împrumutate din (neo)greacă, de obicei prin intermediul slavonei :

analizabile : *arhanghel* <v. sl. *arhangelu*, gr. *dpxdysoXo^*, *arhidiacon* < v. sl. *arhidijahonii*, gr. *dpxiStdxovos*, *arhiiepiscop* < v. sl. *arhiiepiscopii*, gr. *apx&TCU7xo7ro<*, *arhierarh* <v. sl. *arhijeraruhu*, gr. **dpxtspdpx?>*; (cf. GÂLDI, M. 153), *arhisinagogă* <v. sl. *arhisinagogu*, gr. *dpx&ffvdy<oyo<*;

semianalizabil: *arhiereu* <v. sl. *arhierei*, gr. *apx^pstk*;

neanalizabil: *arhimandrit* <v. sl. *arhimandriții*, ngr. *âpxt(AavSpiTy)<*;

Mai rar (în epoca fanariotă) împrumutul s-a făcut direct din limba de origine :

analizabile : *arhiprezbiter* <gr. *4pxwcpec*(*tiSTepo\$* (cf. GÂLDI, M. 153 ; dar *arhiprezbiter* < lat. *archipresbyter*), *arhizograv* <gr. *dpx^coypd^o^* ;

neanalizabile: *arhi(i)atros* „medic-șef” < gr. *dpx&aTpo<*; (cf. GÂLDI, M. 153), *arhipelag* <ngr. *dpxi7csXocyo<*; (pentru variantele cuvintului, atestate mai tîrziu, cf. it. *arcipelago*, fr. *archipel*), ultimul neanalizabil din punct de vedere semantic chiar în epoca în care exista substantivul *pelag* „mare” (cf. DLR, S.V.).

în limba greacă *ap/i-* se atașează la substantive și la adjective, exprimînd „superioritatea”. Cf. MIRAMBEL, G. 218.

Prefixul a fost împrumutat de latină (cf. ERNOUT-MEILLET, S. V. *archi-*) și de limbile romanice, de exemplu de italiană (cf. ROHLFS, G. III 347, TEKAVCIC, G. I. III 147—148) și de franceză, unde, în limba contemporană, se atașează cu precădere la baze cu sens depreciativ (cf. DARMESTETER, T. 105, H. Hultenberg, *Le renforcement du sens des adjectifs et des adverbes dans les langues romanes*, Upsala, 1903, p. 83, GUILBERT-DUBOIS, P. I. 89-91, 103—111).

în secolele al XIX-lea și al XX-lea, pentru împrumuturi și (semi-) calcuri, se apelează de obicei la limbile moderne, în special la franceză, de exemplu : *arhifonem* <*archiphoneme*, *arhimilionar* <*archimillionnaire*, la franceză sau italiană, formații analizabile : *arhiduce*, cf. fr. *archiduc*, it. *arciduce* (variantea *arhiduxul*, ceva mai veche, folosită de Șincai, reprezintă lat. *archidux*); neanalizabile : *arhitravă*, cf. fr. *architrave*, it. *architrave*. *Arhitect*, neanalizabil, e împrumutat din fr. *architecte* sau din lat. *architectus*, iar *arhidieceză*, din lat. *archidioecesis* (variantea *arhidieceză* este fr. *archidioecese*). *Arhicancelar* și *arhinebun* sînt calchiate după model francez, cf. *archichancelier* și *archifou*, iar *arhimedic* poate calchia fie gr. *dpx^aTpo^*, fie fr. *archiatre*; întrucît derivatul în discuție este atestat într-un dicționar francez-român (de P. Poenar, A. Aaron și Gh. Hill, din 1840), considerăm valabilă ultima alternativă.

Arhigrindă copiază germanul *Hauptballcen*, prefixul *arhi-* fiind corespondentul substantivului *Haupt* „șef, căpetenie, conducător” (calc total).

Arhistrateg a fost împrumutat de trei ori: în limba veche (varianta *arhistratig*, cu sensul „mai-marele cetelor îngeresti, arhanghel”), prin scrierile bisericești, din medio-greacă (ap)(iGTpaT7jY0<) sau din slavonă (*arhistratigu*), în epoca fanarioșilor (varianta *arhistratig* „general, comandant al unei armate”) din neogreacă, în timpurile recente (*arhistrateg* „general, comandantul suprem al armatei unei țări în timp de război”) din franceză (*archistratege*, cf. DA, S.V.).

Lista formațiilor românești (în limba mai veche substantive, în cea mai nouă în special adjective) nu poate fi alcătuită decât cu aproximație, deoarece despre unele cuvinte, mai ales despre cele care aparțin limbajului familiar, nu putem ști dacă sînt împrumutate (în franceză sînt frecvent folosite derivate cu *arhi-* ca: *archi-bete*, *archiconnu*, *archi-plein*, *archireactionnaire* etc.) sau sînt formate pe terenul limbii noastre. Presupunem că pot fi considerate românești formațiile: *arhiaglomerat*, *arhicunoscut*, *arhidobitoc*, *arhiinteresant*, *arhiîncărcat*, *arhiliberal*, *arhimitropolit*, *arhiomorî*, *arhipăstor*, *arhiplictisit*, *arhiplin*, *arhipopulat*, *arhipovățuitoriu*, *arhiprinț*, *arhipungaș*, *arhireacționar*, *arhisemnificativ*, *arhi-străbun*, *arhistupid*, *arhișiret*, *arhiutilizat*, *arhizgîrcit*.

În limba noastră cuvintele cu *arhi-* încep să fie atestate încă din documentele anterioare secolului al XVI-lea, de exemplu: *arhiereu* (a. 1372, cf. MIHĂESCU, INFL. 137), *arhierarh* (a. 1479, id. *ib.*) în secolele al XVI-lea și al XVII-lea se întîlnesc exemplele: *arhiiepiscop* (Coresi, în DA, s.v.), *arhimitropolit* (Coresi, în SMFC I 252), *arhisinagogă* (Coresi, *ib.*), *arhanghel* (Varlaam, în DA), *arhidiacon* (a. 1652, *ib.*), *arhistratig* (Dosofoi, *ib.*), iar în secolul al XVIII-lea: *archizograv* (a. 1787, la GĂLDI, M. 153), *arhiprezviter* (id. *ib.*), *arhidieces* (ȘINCAI, O. I CLXIII), *arhidux* (id. o. I CLXXXVIII), *arhipovățuitoriu* (id. *ib.*), *arhiprinț* (id. o. i CLXIII).

Șincai folosește împrumutul *arhidux* (vezi mai sus) sau traduce fie prefixul acestei formații: *marele dux* (o. i GLXXVII), *cel mai înalt dux* (*ib.*), fie baza: *arhipovățuitoriu* (vezi mai sus), fie întregul derivat: *marele povățuitoriu*.

În secolul al XIX-lea sînt atestate: *arhimedic* (a. 1840, *ib.*), *arhigrindă* (Bariț, în FC I 63), *arhipăstor* (Zilot, în DA), *arhicancelar* (Pontbriant, *ib.*), *arhinebun* (id. *ib.*).

6. Temele la care se atașează prefixul *arhi-* sînt de diverse origini: moștenite din latină (*arhicunoscut*, *arhipăstor*, *arhiplin* etc), împrumutate, cele mai multe neologice, latino-romanice (*arhiaglomerat*, *arhiinteresant*, *arhiliberal*, *arhireacționar*, *arhistupid*, *arhiutilizat* etc), mai puține slave (*arhidobitoc*, *arhimitropolit*, *arhiomorî* etc.), neogrecești (*arhiplictisit*) turcești (*arhișiret*) etc.

7. *Arhi-* este productiv, folosit adesea, ca prefix superlativ, în creații spontane, ocazionale, cu caracter expresiv.

8. Vechile derivate cu *arhi-* aparțin mai ales limbajului bisericesc, mai rar celui administrativ; în limba contemporană *arhi-* e utilizat în special în limbajul familiar (*arhiaglomerat*, *arhiinteresant*, *arhiîncărcat*, *arhiomorî*, *arhiplictisit*, *arhipungaș*, *arhistupid*, *arhizgîrcit* etc).

C- vezi CO-,
CAT- vezi CATA-

CATA- (CAT-)

1. Prefixul *cata-* are varianta *cat-*, în combinație cu o temă care începe cu o vocală (*cation*, *catod*).

1. Izolat, în cuvîntul *catatist* se întîlnește varianta *cata-* (*câtaștiv*, în DA).
2. Termenul *citometru* „aparat pentru măsurarea tensiunii catodice la tuburile electronice” (DN²) este probabil un compus din *cato-*, fragment din cuvîntul *catod* (*catodic*) și *metru*.

În derivate *cata-* are un accent secundar pe prima silabă: *cata-*. Numai în cazuri rare, găsim varianta (învechită) *cată-* cu accentul (principal) pe a doua silabă, ca în *catâplasmă*, *catalog* (vezi § 4).

2. În DM sînt înregistrate 3 derivate analizabile, la care se adaugă 10 derivate din alte izvoare:

catacausală Fiz. (LTR²), *catadioptric* (D. MED.) „fenomen optic care se referă la refracție și reflexie în același timp”, *catageneză* (D. MED.), *catagrad* Fiz. (LTR²), *cataseism* Geofiz. (*ib.*), *catatermot* Min. (*ib.*), *catatermograf* (*ib.*), *catatermometru* (*ib.*), *catavaloare* (D.MED.), *caiazonă* Geoi. (DN², LTR²).

Derivatele cu *cata-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *cata** *caustică*, *catagrad*, *catagrafie*, *cataseism*, *caiazonă*, *cation*;

II adjectiv, analizabil în raport cu un adjectiv: *catatermal*. Nu am luat în considerație derivatul *catâplasmă* analizabil formal prin *plasmă*, dar cu care nu are nici o legătură semantică. Cît despre *catatist*, în forma mai veche *catatist* ar putea fi analizat semantic și formal prin *stih* (cf. și *catagrafie*, *catalog*, toate cu sensul comun de „condică, inventar”, deci registre în care se notau, așa cum se scriu stihurile „în rînduri”, diferite date).

Formații semianalizabile: *catabioză* (D.MED.), cf. *anabioză*; *catabolism*, cf. *anabolism*, *metabolism*; *cataclinal* Geol. (LTR²), cf. *sinclinal*; *catafilaxie* (D.MED.), cf. *profilaxie*; *cataforeză* Chim. (DER, DN², IUTU), cf. *anaforeză*, *electroforeză*; *catalecte* pl. (SCELBAN), cf. *analecte*; *catalepsie*, cf. *epilepsie*; *cataliză*, cf. *analiză*; *catalog*, cf. *epilog*; *catamneză* Med. (DER), cf. *anamneză*; *catamorfism* Geol. (LTR²), cf. *anamorfism*, *metamorfism*; *cataplazie* (D.MED.), cf. *metaplazie*; *catod*, cf. *anod*.

Catastrofă, analizabil numai formal prin *strofă* („întorsătură năpraznică a soartei” DA), e totuși semianalizabil semantic prin *anastrofă* („inversiune” SCRIBAN).

Cele mai multe formații semianalizabile cu *caia-* se raportează la formațiile corespunzătoare cu *ana-*.

3. Valoarea lui *cata-* este mișcarea de sus în jos sau spre interior: *catageneză* „involuția unui organ sau funcții”, *catagrafie* „inventar”, *cataseism* „undă seismică... dirijată din exteriorul regiunii epicentrale, spre interior, spre epicentru”, *caiazonă* „zona cea mai adîncă de transformare metamorfică a Pămîntului” etc.

Mai puțin clară este valoarea lui *cata-* în cazul unor cuvinte ca de exemplu: *catacaustică* „caustică prin reflexiune”, *catagrad* „grad de eficacitate termică, măsurat cu catatermometrul”, *catatermometru* „termometru cu alcool, folosit pentru determinarea cantității de căldură pierdute pe secundă și pe centimetru pătrat de corpul omenesc”, *catavaloare* „cantitate de căldură în milicalorii pe care o pierde 1 cm² din suprafața rezervorului în timp de o secundă” etc.

4. *Cata-* este un prefix neologic, de origine grecească (ΧΟΤΟC-), care a pătruns în românește prin împrumuturi fie direct din greacă, fie din limbile romanice, în special din franceză (uneori pe mai multe căi) :

- (analizabile) *catacaustică* — fr. *catacaustique*,
catagrafie — gr. *καταγραφή* (pY),
catazonă — fr. *catazone* ;
(semianalizabile) *catastrofă* — fr. *catastrophe*, lat. *catastrophā*, ngr. *καταστροφή* (Y) ;
(neanalizabile) *cataclism* — fr. *cataclysmē*, lat. *cataclysmus*, ngr.

catadicsi „a găsi de cuviință” — ngr. ΧΟΤΟCΣΣX[^] *
catapeteasmă — v. sl. KarantraâMd, ngr. *καταπέτασμα* (xa).

în greacă, *xaxa-* indică mișcarea de sus în jos (*χοτοκταίωκο*); adeseori are un rol de intensificare (BAILLY, S.V., SOPHOCLES, S.V.).

în franceză, *cata-* (împrumut din greacă) are valorile „în jos, în urmă” (cf. ROBERT, S. V.).

Varianta de accentuare *cata-* (vezi p. 61) reproduce accentul prefixului grecesc (*κατα-*).

Cele mai vechi atestări (rare) ale formațiilor cu prefixul *cata-* datează din secolele al XVI-lea, al XVII-lea; cele mai multe apar la jumătatea secolului al XVIII-lea și, mai ales, la începutul veacului următor : (analizabile) *catastih* (a. 1588, în DA ; Cantemir, la EOSETTI — CAZACTJ — ONIX, ILR I 399), *catalog* (*Pravila* 1646, în DA ; Cantemir, la EOSETTI — CAZACTJ — GNU, ILR I 399), *catagrafie* (a. 1764, la GÂLDI, M. 159), *catâplasmă* (ms. din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, la URUSU, T.), (neanalizabile) *catapeteasmă* (Biblia, 1688, în DA), *catadicsi* (a. 1817, la GÂLDI, M. 158).

Catalog în limba veche este un împrumut din greacă (*καταλογος*); în limba modernă *catalog* provine din franceză (cf. DA).

5. Temele la care se atașează prefixul sînt neologice, în special latino-romanice de origine grecească.

6. *Cata-* este un prefix neproductiv (apare numai în împrumuturi). Derivatele aparțin stilului științific (cu precădere terminologiei fizicii și geologiei). *Catagrafie* și *catastif* au aparținut stilului administrativ.

CĂ- vezi CO-

CERCO(N)- vezi CIRCUM-
CERCU(M)- vezi CIRCUM-
CIRCUM- vezi CIRCUM-
CIRCON- vezi CIRCUM-

CIRCUM- (CERCU(M)-, CERCO(N)-,
CIRCOM-, CIRCON-, CIRCUN[^]
ȚIRCON-, ȚIRCUM-)

IORDAN, LRA 195; RIZESCU, P. N. 7-8.

} Prefixul *circum-* are variantele *circorn-* (*circumferință* — *circornferință*), *circon-* (*circumscrie* — *circonscrie*), care se întilnesc uneori și în limba contemporană; în texte mai vechi sînt atestate și variantele : *țircum-* (*țircumferenție*, *țircumstanție*), *țircon-* (*țirconferență*), *circun-*

(*circunstanții*), *cercu(n)-* (*cerconstante*, *cercoferință*), *cercu(m)-* (*cercumstanție*, *cercuferență*).

2. în DM sînt înregistrate 3 derivate analizabile, la care s adaugă 9 derivate din alte surse:

circumanal (D. MED.), *circumducere* „circumferință” (URSU, T.), *circumlunar* (SCÎNTEI 1959, nr. 4490, p. 4/8; 1969, nr. 8126, p. 8/6), *circumnavigație* (DA), *circumnutație* Fiz. (DN 1959, nr. 4490, p. 4/8; 1969, nr. 8126, p. 8/6), *circumoral* (D. MED.), *circumpolar* (DA), *circumsolar* (presa cotidiană), *circumterestru* (SMFC VI 32)

Formațiile cu prefixul *circum-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv (uneori de origine verbală) : *circumducere*, *circumlocuție*, *circumnavigație*, (parasintetic) *circumvalațiune* „întăritură făcută împrejurul unui oraș, unei tabere etc.” (cf. *val* „meterez de pămînt”);

II adjective, analizabile în raport cu un adjectiv : *circumlunar*, *circumpolar*, *circumsolar*, *circumterestru*;

III verbe, analizabile în raport cu un verb : *circumscrie*.

Formații semianalizabile : *circumcizie*, cf. *incizie*; *circumcluzie* (D. MED.), cf. *incluzie*; *circumferință*, cf. *conferință*; *circumflexie*, cf. *reflex*; *circumspect*, cf. *suspect*; *circumscripție*, cf. *inscripție*; *circumstanță*, cf. *instanță*; *circumvoluție*, cf. *involuție*.

3. Prefixul *circum-* are sensul „în jurul, împrejurul” : *circumlunar*, *circumpolar*, *circumsolar*, *circumnavigație* „călătorie pe mare în jurul unei țări sau împrejurul lumii”, *circumscrie* „a descrie o figură în jurul alteia”. în *circumlocuție* și *circumscrie* „(inv.) a scrie cu altele semne, a întrebuița o expresie echivalentă” sensul prefixului se apropie de „asemănare” sau „înlocuirea cu ceva asemănător”.

4. *Circum-* este un prefix neologic de origine latină (*circum-*) care a fost împrumutat prin derivate venite fie direct din latină, fie din limbile romanice sau din alte limbi (uneori pe mai multe căi, cu sau fără deosebiri formale).

în latină *circum-* cu funcțiunea de prefix e folosit frecvent abia din epoca imperială (cf. ILR 110-102). Cu această funcțiune derivă verbe, avînd valoarea de „împrejur” (*circumago*, *circumducere*, *circumscribo* etc). Multe cuvinte latinești cu *circum-* sînt calcări după derivatele grecești cu *nep-* lat. *circumferentia* — gr. *τρεπῖπεποι*, lat. *circumlocutio* — gr. *τραπεπαι*; (ERNOUT-MEILLET S.V.). Prefixul *circum-* n-a fost moștenit în limbile romanice. El a fost împrumutat în franceză sub formele: (mai vechi) *circon-*, *circom-*, (mai nouă) *circum* (cf. ROBERT).

a. Varianta cea mai veche este *țircum-*, atestată în scrierile de începutul secolului al XVIII-lea, ca, de exemplu, în operele lui U. Costin (*țircumferenție*, în DA) și D. Cantemir (*țircumstanție*, în DA); ea se explică prin pronunțarea slavă (polonă sau rusă) a limbii latine. Varianta *țircum-* apare și mai tîrziu, de exemplu în unele lucrări din secolul următor, unde avem de-a face și cu împrumuturi din germană (*Zircum-*), vezi *țircumstanție* la Tiehindeal, în DA.

în DA (s. v. *circumstanță*), se menționează că varianta *țircumstanță* reprezintă „rostirea germană a latinei”, iar (s.v. *circumferență*) *țircumferență* e „după rostirea nemțească și slavă a limbii latine”. Emil Petrovici, *Limba lui Dimitrie Cantemir*, în LR II (1953), nr. 6, p. 12 arată că împrumuturi ca *țircumstanție* provin din rusă, unde termenii de origine latină erau obișnuiți în stilul oficial al epocii lui Petru I.

b. Varianta *circum-*, sub care prefixul s-a impus ulterior în limbă, este atestată la sfîrșitul secolului al XVIII-lea (vezi *circumferență* la E. Văcărescu, în DA). Ea se explică prin latină sau prin franceză :

circumferență — lat. *circumferentia*
circumnavigație — lat. *circumnavigatio*, fr. *circumnavigation*
circumpolar — fr. *circumpolaire*.

c. Varianta *circon-* (*circom-*), frecventă în secolul al XIX-lea și menținută (în cazuri rare) în limba actuală, reproduce forma prefixului din franceză sau italiană: *circonfereință* (a. 1843, la URSSU, T.), *circonfereință* (a. 1828, la URSSU, T.) — fr. *circonference*, it. *circonferenza*; *circonstanță* (a. 1850, la URSSU, T.) — fr. *circonstance*, it. *circonstanza* (*circumstanță* — lat. *circumstantia*).

în unele dicționare, de la jumătatea secolului trecut, ca, de exemplu, în cel al lui Protopopescu-Popescu (a. 1862) sau al lui Negulici (1848), prefixul apare numai sub forma *circon-*.

Varianta *țircon-* (rară și limitată la primele decenii ale sec. al XIX-lea) se explică în română prin contaminarea dintre *circon-* și *țircum-*: *țirconferență* (ms. din perioada 1820—1830, la URSSU, T.).

Variantele *cercum-*, *cercon-* și mai ales *cercu-*, *cerco-* (rare, folosite în sec. al XIX-lea, mai ales pe la jumătatea secolului) se explică prin apropierea prefixului *circum-* de rom. *cerc*: *cercumscris* (a. 1838, la URSSU, T.), *cercuferență* (a. 1842, la URSSU, T.), *cercoferență* (Negruzzi, în DA).

Pe lângă împrumuturi, în limba română s-au format câteva semicalcuri: (înv.) *circumducere* sau *cercumpregiurime* — lat. *circumferentia*; *circumscrie* (*circonscrie*, *cercuscrie*) — lat. *circumscribere*, fr. *circonscrire*; *circumstare*, *țircumstare*, *cercumstare*, *cercustare* (DA, S.V. *circumstanță*), *circunstare* (URSSU, T. S.V. *circumstanță*) — lat. *circumstantia*, fr. *circumstance*; *circumveni* — lat. *circumvenire*, fr. *circonvenir*.

Printre cele mai vechi atestări ale unor asemenea semicalcuri se cunosc derivate ca: *circumpregiurime* (a. 1814—1818), *circumducere* (a. 1826), *circumscris* (a. 1837), toate la URSSU, T.

în limba română, derivatele cu prefixul *circum-* erau încă rare în prima jumătate a secolului al XIX-lea, fiind folosite cuvinte compuse cu adv. *imprejur* (vezi URSSU, T., unde se dau exemple ca: *imprejurscrie* pentru *circumscrie*).

5. În afară de temele moștenite (*circumducere*, *circumscrie*), cele mai multe sînt neologice, de origine latino-romanică.

Prefixul este slab productiv (prin semicalcuri).

6. Derivatele cu *circum-* aparțin stilului științific (în special, terminologiei geografice și astronomice).

CIRCUN- vezi CIRCUM-

CIS-

RIZESCU, P. N. 5, 8, 18, 20.

1, în DM nu este înregistrat nici un derivat cu prefixul *cis-*. Alte izvoare atestă 11 derivate analizabile:

cisalpin „de dincoace de Alpi (în raport cu Roma)” (DA), *cisbutenă* (C. D. Nenișescu, *Tratate elementare de chimie organică*, voi. I, București, 1956, p. 205), *ciscarpatin* (SCRIBAN), *cisdanubian* (CL VI (1961), nr. 1, p. 47), *cisdecalină* (G. D. Nenișescu, *lucr. cit.*, p. 200), *Cisiordania* (SCINTEIA, 1970, nr. 8547, 6/1, *Dicționar politic*, București, 1975, s.v. *Iordania*), *Cisleitania* „țara de dincoace de riul Leita (în raport cu Viena), Austria (în fosta monarhie austro-ungară)” (DA), *cisnistrian* (*ib.*), *cispadan* „de dincoace de Pad (în raport cu Roma)” (SCRIBAN), *cispentenă* (C. D. Nenișescu, *lucr. cit.*, p. 205), *cisrenan* (DA).

Derivatele cu prefixul *cis-* sînt:

I adjective, analizabile în raport cu un substantiv (formații parasintetice): *cisalpin*, *ciscarpatin*, *cisdanubian*, *cisnistrian*, *cispadan*, *cisrenan*;

II substantive:

1. proprii, analizabile în raport cu un substantiv propriu (formații parasintetice): *Cisiordania*, *Cisleitania*;

Cisalpin, *ciscarpatin*, *cisdanubian*, *cisnistrian*, *cispadan*, *cisrenan* și *Cisiordania* trebuie considerate formații parasintetice de la nume de munți sau de riuri și nu derivate exclusiv cu prefixe (de la adjectivele *alpin*, *carpatin*, *danubian*, *nistrian*, *padan* și, ultimul, de la substantivul *Iordania*) pe baza analizei semantice.

2. comune, analizabile în raport cu un substantiv comun: *cisbutenă*, cf. *butenă*; *cisdecalină*, cf. *decalină*; *cispentenă*, cf. *pentenă*.

Formație semianalizabilă: *cisvestitism* „impulsul de a purta îmbrăcămintea unor persoane mai tinere” (D. MED.), cf. *vestimentar*, *vestimentație* etc.

Nu am luat în considerație substantivul *cisalpa* „fibră celulozică obținută pe cale chimică” (LTR), pentru că nu avem siguranța că a fost format cu prefixul *cis-* și pentru că din punct de vedere semantic este neanalizabil.

2. Valoarea prefixului *cis-* este situarea în spațiu „dincoace de (o limită denumită de substantivul de bază)”, sens opus celui al prefixului *trans-* „dincolo de...”: *cisalpin*, *ciscarpatin*, *cisdanubian*, *Cisiordania* etc.

Termenii chimici indică izomeri ai substanței denumite de bază, prefixul arătînd că este vorba de așezarea unor atomi de aceeași parte (a unui plan): *cisbutenă*, *cisdecalină*, *cispentenă*.

3. *Cis-* este un prefix neologic de origine latină care a pătruns în limba română prin împrumuturi fie direct din latină, fie din limbile romanice, în special din franceză (fără a se putea stabili, de cele mai multe ori, proveniența fiecărui derivat în parte): *cisalpin* — lat. *cisalpinus*, fr. *cisalpin*, it. *cisalpino*; *cispadan* — lat. *cispadanus*, fr. *cispadan*, it. *cispadano*; *cisrenan* — lat. *cisrhenanus*, fr. *cisrhenan*, it. *cisrenano*; *Cisleitania* — fr. *Cisleithanie*, it. *Cisleitania*; *cisbutenă* — fr. *cisbutene*; *cisdecalină* — fr. *cisdecaline*; *Cisiordania* — fr. *Cisjordanie*; *cispentenă* — fr. *cis-pentene*.

în latină *cis-* „dincoace de” este rar folosit, fiind concurat de adjectivul derivat *citer*, care are atît sens local, identic cu al lui *cis-*, cît și sens temporal (cf. ERNOUT-MEILLET, S. V. *cis*). în limbile romanice *cis-*, împrumutat din latină pe cale savantă prin câteva formații, își menține sensul original și este puțin productiv.

Cisnistrian, *ciscarpatin* și *cisdanubian* sînt probabil derivate în interiorul limbii române.

Derivatele cu *cis-* sînt atestate în limba noastră de pe la mijlocul secolului al XIX-lea (de exemplu, *cisdanubian* este folosit în 1848 de I. Codru-Drăgușanu, cf. CL VI (1961), nr. 1, p. 47, iar *cisalpin* apare la PROT.-POP.).

4. Prefixul *cis-* este slab productiv în limba română.

În domeniul chimiei, *cis* este folosit uneori ca determinant plasat în urma anumitor substantive: *izomeri cis* (G. D. Nenișescu, *lucr. cit.*, p. 197), *valențe cis* (*id. ib.*).

5. Derivatele cu prefixul *cis-* aparțin stilului științific (terminologiei geografice și celei chimice).

CO-, (C-, CĂ-)

GRAUR, E. 24—27; AVRAM, C. 5—10.

1. Prefixul *co-*, are variantele fonetice *c-* (înainte de vocală): *coborî*, *cagodi* „a aștepta” și *că-*: *călini* „tulbure la minte, mai mult nebun”.

Absența unei variante *cu-* este un element care contribuie la delimitarea de *co-*, variantă a prefixului *cu-*; de aceea nu se poate admite încadrarea lui *cufrișe* la prefixul discutat aici. Vezi CU-, § 1 și 4.

2. în DM sînt înregistrate 4 derivate a n a l i z a b i l e cu prefixul *co-*, la care se adaugă 15 derivate din alte izvoare:

căhui (DA), *cobiltău* „terenul din cotul unei ape” (MAT. DIAL. I 208), *cobiltoc* „lac, loc mlăștinos, mlăștină” (DA), *cociump*, „țârș, par, ciot” (ib.), *cocînjeu* „unealtă de tors nedefinită mai de aproape” (ib.), *cocirni* „a feri, a evita” (ib.), *codanță* „clanță” fi *cofîrști*, „a avea diaree, a se murdări”, (ib.) *cofleși* „(despre fructe, oameni, vreme, pămînt) a se muia”, (ib.) *cofloșniță* „poreclă dată unei bătrîne”, (ib.) *cohrîb* (ib.), *comînji* (ib.), *cotreanță* (ib.), *cotîrsă*, *covîrșoc* (ib.) „partea dinăuntru a vîrșei” (ib.).

Derivatele sînt:

I verbe, analizabile în raport cu: I r

— un verb: *cagodi*, cf. *agoăi*; *coborî*, cf. *oborî* (semianalizabil față de *doborî*); *cocîrni*, cf. *cîrni*; *comînji*, cf. *mînji*;

— un substantiv (formații parasintetice): *cocîrja*, cf. *cîrjă*; *covîrși*, cf. *vîrh*, *vîrșuri*;

o interjecție (formații parasintetice): *cofîrști*, *cofleși*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *cobiltău*, cf. *băltău*; *cobiltoc*, cf. *băltoacă*; *cociump*, cf. *ciump*; *cocînjeu*, cf. *cînjeu*; *coclanță*, *cohrîb*, *cotreanță* (vezi p. 68), *cotîrsă*, *covîrșoc*, cf. *vîrșog*, parasintetic în cazul raportării la *vîrșă*; *scofală*, cf. *fală* (vezi și § 4 a);

Cohrib „pălărie mare” ar putea fi raportat, din punct de vedere semantic, la *hrib* (fig.) „burete bun de mîncat” (sau semianalizabil față de *pohrib*).

III adjective, analizabile în raport cu adjective: *căhui*, cf. *hui* (vezi și TA-, p. 245).

Formații semianalizabile: *cohîlti* „a fi prăpădit truște” (DA), cf. *pocliti*.

3. Valorile prefixului *co-*, nu sînt clare.

CIORANESCU (s. v.) consideră că în unele derivate ca: *cocîrja*, *cofleși*, *cotropi* am avea a face cu *co-* „expresiv”; vezi și p. 67.

4. Prefixul românesc *co-*, a fost explicat din prefixul v.sl. *po-*:

E. 24^a 27) prin disimilare cînd tema începea cu o labială (cf. GRAUR,

coborî < v. sl. *noKopHTH* „a lupta” (care s-a amestecat cu v. sl. *OKOPHTH* „a răsturna” > *oborî*, de care se leagă, de obicei, și *doborî*; dialectal apare *doborî* „coborî” GL. OLT.);

comînji < v. sl. *no/tusdTH*; *mînji* (cu *n* expresiv) < *măji* < v. sl. *M434TK* (vezi și TA-, p. 245);

covîrși cf. rus. *noeepmumb* „a termina (punînd vîrf)” (ue) *noeepzuumu*, ser. *povUiti*);

scofală cf. sl. *noXKiiU* „laudă” (la care s-a adăugat prefixul românesc *s-*, vezi și p. 258).

în această situație sînt probabil și alte cuvinte românești care încep cu *co-*; *covîrni* pentru *povîrni* (DA presupune că a intervenit influența lui *coborî*); *covei*, cf. ser. *povijati* „a înfășură”, *pbvija* „trenă”; *cobilță* cf. rus. *no6ojobomamb* etc. (cf. GRAUR, E. 27).

Derivatele de acest tip cu prefixul *co-*, au fost explicate în mai multe feluri:

oc ca moștenite din latină cu prefixul *con-* fără a se explica de ce lat. *con-* nu a devenit *cu-* în românește ca și în alte cuvinte moștenite cu acest prefix: *comînji* < lat. *commingere* (A. Philippide, în ZRPh xxxi (1907), p. 304; vezi și S. Pușcariu, în DR IV (1927), p. 1350). Etimologia propusă de Philippide întîmpină greutăți semantice și fonetice: *g* nu devine *j*, iar *i* nu trece la *î* între două consoane muiate. Dealtfel nici *mingere*, nici *commingere* nu apar în alte limburi romane (GRAUR, E. 25—26). Pentru *cofleși* (considerat în DA CU etimologia necunoscută), Giuglea construiește un lat. pop. **conflexire* „a încovoia” (*Cercetări lexicografice*, p. 6); etimologia lui Giuglea a fost acceptată în REW (2136) și în DM. De același tip este etimologia dată mai tîrziu de A. Scriban „cp. cu lat. *corifacesco*”. Pentru alte păreri, vezi A. Graur, în BL I (1934), p. 142. CIORANESCU (s. V.) optează pentru „formație expresivă”, afirmînd că „est rezultatul normal al lui *coflești* > **coflesei*, pornind de la *fleşcăi* cu *co-* expresiv, ca în *cocîrje*, *copleși*, *cotropi* etc.” — vezi și fr. notai. De *cofleși* a fost apropiat și *copleși*, fie că acesta a fost calificat ca o variantă a lui *cofleși* (vezi Iorgu Iordan, în BPH II, p. 187), fie că i s-a dat o explicație asemănătoare, ca formație expresivă de la un verb imitativ (vezi CIORANESCU s.v.). în DA, care îl prezintă cu „etimologia nesigură”, se citează de la TDRG și CDDE reconstrucția unui lat. pop. **complexire*; vezi și REW 2102 *complexare*, etimologie respinsă de A. Graur, în BL V (1937), p. 94;

p. ca formate pe teren românesc cu prepoziția *cu*: *covîrși*, explicat de S. Pușcariu din *cu vîrh* etimologie acceptată și de DA, DM (respinsă mai înainte de TDRG), deși e greu de admis; Y- ca împrumuturi din slavă, cu altă explicație pentru prefix: pentru *covîrși* CADE pornește de la *vruăiti*, cu prefixul neexplicat. SCRIBAN consideră că provine de la v. sl. *vruăiti*, cu prefixul *ku-*, rus. *ku-*, *ko-* «spre». V. *vîrf*. CIORANESCU (S.V.) îl explică dintr-un sl. **povrusiti*, dar presupune nu o disimilare, ci „fără îndoială un schimb de prefix, ca în *covîrni* < [tipărit greșit] *povîrni*, probabil sub influența lui *cotropi* sau a mai marii expresivități a lui *co-*. Cf. *vîrf*. G. Mihăilă, în OMAGIU ROSETTI, p. 573—576, explică prefixul românesc *co-* prin sl. *ko-* (*ka-*) reconstruind pentru *coborî* și *covîrși* etimoanele slave **ko-boriti*, **ko-virsiti*.

b) prin a s i m i l a r e, cînd tema începea cu o velară, mai ales c

mai rar *g* și *h* (cf. AVRAM, C. 7):

cagodi < *pagodi* (= rus. *noeodumb*);

cocîrni < **pocîrni* < *po-* + *cîrni* (vezi și DA s.v.).

în această situație se găsesc probabil și alte formații care au etimologia necunoscută: *cocînjeu* cf. *cînjeu*, variantă a lui *gînjei* (< *gînj*), sau care au fost explicate prin contaminare: *cocîrja*, *coclanță*.

1. în legătură cu *cocîrja* în DA se menționează: „pare o contaminare între verbele cu sens asemănător care încep cu silaba *co-* (*covoia*, *covriga*, *coroia*, *cocoșă* cf. și *cocirlă*) și *cîrjă*” în DR VII (1931—1933), p. 109, S. Pușcariu explică astfel această contaminare (prezentată ca sigură de astă dată): „*cocîrja* este ase *coroia* (sau *cocoșă*, *covriga*, *covoia* ca o *cîrjă*”. CIORANESCU acceptă explicația din DA, dar adaugă „sau, mai bine, din *cîrjă* (cf. *cîrjoia*) cu prefixul expresiv *co-* ca în *cofleși*, *copleși*, *cotropi*” (*lucr. cit.*, s.v.); vezi și PUȘCARIU LR II 104.

2. Despre *coclanță* DA spune că „pare a fi contaminat din *coclete* [el însuși cu etimologia necunoscută] și *clanță* [considerat onomatopeic]”.

Uneori putem avea a face cu o asimilare parțială (acomodare) în cazul lui *co-*, < *po-* înaintea unei rădăcini cu *h-*: *cohrîb* < *pohrib* (cf. AVRAM, C. 8).

„E posibil ca în acest fel să se explice și adjectivul *căhui* „tulbure la minte, mai mult nebun” pe care DA îl dă fără etimologie, raportîndu-l numai la *tehui* (vezi și SCRIBAN, D., unde figurează și varianta *tăhui*), dar căruia îi găsesc în materiale dialectale recente o paralelă cu *pă-i păhui* „aiurit, zăpăcit, zănatie” (UDRESCU, GL.), „năuc, zăpăcit, prost” (LEX. REG. [I] 93)”. AVRAM, C. 8

în unele cazuri prefixul *co-* se întâlnește în vecinătatea unei pre-palatale (afriate, în care primul element e dental): *cociump* < *pociump*, de asemenea înaintea unei rădăcini cu dentală la inițială: *cotîrșă* (cf. AVEAM, C. 9).

în ceea ce privește termenul *cotreanță*, posibilitatea raportării lui la *treanță* favorizează interpretarea lui *co-*, de către vorbitori, drept prefix. *Cotreanță* este posibil să fie o deformare a lui *catrință* (etimologia maghiară dată în DA și în DM a fost respinsă de G. Blăduț, *Influența limbii române asupra limbii maghiare*, Sibiu, 1942, p. 55; vezi și TAMÁS, S.V.), fără legătură la origine cu *treanță* (explicat ca variantă a lui *zdreanță* de origine slavă).

Se remarcă existența unor formații paralele cu prefixul (originar?) *po-* și cu prefixul *tă-*: *căhui* — *păhui* — *tăhui*; *cagodi* — *pogodi*; *cociump* — *pociump*; *cohilti* — *pocilti*; *comînji* — *tămînji*; vezi și PO, p. 186-187, TĂ, p. 245.

Cele mai vechi derivate cu prefixul *co-* se găsesc atestate în texte din secolele al XVI-lea — al XVII-lea: *cobori* (PO, în DA), *covîrși* (Varlaam, în BA) etc.

5. Majoritatea temelor este de origine slavă. Eare sînt temele onomatopice (*cofîrști*, *cofleși*).

Prefixul a fost foarte slab productiv în trecut; în limba contemporană e neproductiv.

6. Cîteva derivate aparțin limbii literare: *cobori*, *covîrși*. Cele mai multe formații cu prefixul *co-* sînt regionale și populare.

CO-3 vezi CON-

COM- vezi CON-

CON-i vezi CU-

CON-, fCO-3, COM-

S. Pușcariu, *Conteni*, în DR I (1920-1921), p. 226-228, id., LR I, 233; GRAUR, SLG 471, id., *Vocala radicală față de vocala sufixului verbal*, în SCL IX (1958) nr. 3, p. 310, id., E. 24—25; I. Răzescu, *Prefixul con-* (*co-*, *corn-*), în SMFC II 25-36.

1. Prefixul *con-* (*co-*) este dubletul neologic al prefixului moștenit din latină *cu-* (*co-*, *con-*, *cum-*). Există chiar cîteva dublete cu aceeași temă: *compara* — *cumpăra*, *confunda* — *cufunda*, *conveni* — *cueni*.

2. Prefixul *con-* apare sub această formă înainte de majoritatea consoanelor; înaintea bilabialelor *b*, *p* se folosește, de obicei, varianta *corn-*, iar înaintea sonantelor *m*, *n*, *r* și a vocalelor varianta *co-*.

în unele cazuri se observă șovăiri în privința folosirii variantelor cu una și aceeași temă: *copărtaș* și *compărtaș*, *corupe* și *conrupe*.

3. în DM sînt înregistrate 65 de derivate analizabile. La acestea se adaugă 41 de derivate din alte izvoare

coachizitor (DN¹), *coațiune* (DA), *coadjura* („Luceafărul”, (1967, p. 8/1), *coaxial* (DN¹), *cocreditor* (DA), *codefinător* (DN¹), *codirector* (ib.), *coenzimă* (LTR¹), *coferment* (ib.), *coinculpat* (LUMEA 1968, nr. 20, p. 24/2), *coînțelege* (DA), *coliniar* Mat. (DER, LTR¹), *comembriu* (uA), *comeseriaș* (ib.), *comizerație* „compătimitire” (DA), *comoștenitor* (ib.), *composesiune* (ib.), *comultiplu* Mat. (LTR¹), *conapăsa* (URSU, T. S.V. *comprima*), *conchema* (DA), *congenație* „formație dublă simultană” (DN¹), *congenial* „înrudit sufletește” (DA), *congratula* (ib.), *conjudețean* (ib.), *conscrie* (ib.), *conslujitor* („Mitropolia Banatului”, 1967, nr. 7—9, p. 585), *consof* (DA), *constrințență* Fiz (LTR¹), *consubstanțial* (DN¹), *contovaroșie* (PANN, P. A. 142), *convîrstnic* (LR IX (1960), nr. 1, p. 60),

convremelnic „contemporan” (DA), *coparticipare* (ib.), *copolimerizare* Chim. (DER), *coprincipe* (SCÎNTEIA, 1966, nr. 6954, p. 4/7), *coregent* (DA, DN¹), *coregizor* (MAGAZIN, 1966, nr. 475, p. 4/7), *cotutelă* (DN¹), *covalență* (ib.), *covînzător* (DA).

Derivatele sînt:

I verbe, analizabile în raport cu :

— un verb (frecvente) : *combate*, *complăcea*, *conlucra*, *consfătui*, *conveni*, *conviețui*, *convorbi*, *coopta* etc.;

— un substantiv (formații parasintetice) : *concentra*, cf. *centru*; *confrunța*, cf. *frunte*;

— un adjectiv (formații parasintetice) : *condensa*, ol. *dens*; *consolida*, cf. *solid*;

II Substantive, analizabile în raport cu :

— un substantiv (frecvente) : *coacuzat*, *coasociat*, *coechipier*, *comesean*, *concetățean*, *confrate*, *consătean*, *consens*, *conștiință*, *context*, *copărtaș*, *coproprietar* etc.; (formație parasintetică) *coreligionar*;

— un adjectiv : *conațional*, *conjudețean*;

III (rar) adjective, analizabile în raport cu :

— un adjectiv : *coaxial*, *coliniar*;

— un substantiv (formație parasintetică) : *concentric*.

Cele mai numeroase sînt derivatele substantivale.

Nu am luat în considerație derivate ca : *compromite*, *conjura*, în care nu mai există vreo legătură între sensul cuvîntului de bază și cel al derivatului.

Formații semianalizabile : *coabita* (DN¹), cf. *abitație*; *colaboră*, cf. *elabora*; *combina*, cf. *îmbina*; *comite*, cf. *emite*; *comprima*, cf. *imprima*; *concreșcență*, cf. *excrescență*; *conscriptie*, cf. *inscripție*; *contemporan*, cf. *timp*; *convergent*, cf. *divergent*.

4. Sensul de bază al prefixului *con-* (*co-*, *corn-*) este cel de asociere („împreună (cu)”) :

— verbe : *coexista* „a exista în același timp (sau împreună) cu cineva sau ceva”, *conlocui*, *conlucra*, *consimți* „a fi de acord cu cineva”, *conviețui* etc.;

— substantive: *coațiune*, *coautor*, *codebitor* „persoană care datorează o sumă cuiva împreună cu alții”, *comesean*, *conațional*, *consătean*, *constelație* „grupare aparentă de stele, din aceeași regiune a cerului” etc.;

— adjective: *coaxial*, *coliniar* etc.

La sensul „împreună cu” se adaugă și nuanțele :

a) „unul spre (cu) altul” : *cointeresa*, *coînțelege* „a se înțelege unul pe altul”, *consfătui*, *convorbi* etc.;

b) „spre ceva”, „alături”, „în jur” : *concentra*, *concurge*, *conduc* etc.; *context*; *compune* etc.

în unele derivate, prefixul are rol de indicator al sensului exprimat prin cuvîntul de bază (cf. GRAUR, P. I. 336) : *coasociat*; *codevălmășii* (cf. S. Badovici, *Moșnenii și răzeșii. Originea și caracteristicile juridice ale proprietății lor*, București, 1909, p. 130), *contovaroșie*, *copărtaș*, *conrelație*.

Uneori prefixul are numai valoarea de a deriva verbe de la adjectiv (vezi CC¹-, p. 78) : *condensa*, *consolida*.

în unele formații valoarea prefixului e mai puțin clară: *consemn*,

5. Prefixul neologic *con-*, a pătruns în românește pe cale cărturărească din limbile romanice (mai ales din franceză) și din latină, prin împrumuturi ca :

(analizabile) *condensa* — fr. *condenser*, *consolida* — fr. *consolider*, *concrede* — lat. *concredere* (poate și germ. *anvertrauen*), *configura* — lat. *configurare* ;

(semianalizabile) *coabita* — fr. *cohabiter*, *colabora* — fr. *collaborer*.

Pentru valorile din latină ale prefixului *con-*, moștenite și în limbile romanice, vezi p. 78.

Pe teren românesc s-au format numeroase calcuri și semicalcuri, care au de obicei modele din franceză sau latină : *conapăsa* — lat. *comprimere*, fr. *comprimer* (vezi și p. 79), *concetățean* — fr. *concitoyen*, *conchema* — lat. *conuocare*, *concurge* — lat. *concurrere*, *conlocui* — fr. *cohabiter*, *consfinți* — fr. *consacrer* etc.

Un număr important de derivate cu prefixul *con-*, reprezintă adaptări ale unor împrumuturi latino-romanice : *combate*, *compune*, *complăcea* — fr. *complaire*, *consemna*, *consimți*, *consoț* — lat. *consocius*, *constringe*, *conștiință* — lat. *conscientia*, *conține* etc.

Foarte rar, găsim derivate calchiate după cuvinte din germană : *comembru*—germ. *Mitglied* (cf. document a. 1819, în DA), *conglăsui*— germ. *ubereinstimmen* (cf. Bălcescu, Maioreșcu, Odobescu etc, în DA) sau din rusă : *coraport* — rus. *codonjiad* (IORDAN, LRC 108, 316; HRISTEA, E. 165), *coredactor* — rus. *copedanmop* (HRISTEA, E. 165).

Uneori e greu de știut după care model s-a constituit derivatul : *conșcolar* — fr. *condisciple*, lat. *condiscipulus*, germ. *Mitschuler*; *contopi* — fr. *confondre*, germ. *zusammenschmelzen* ; *convorbi* — lat. *colloquor*, germ. *unterreden*.

Unele derivate s-au format pe teren românesc fără model străin : *codevălmășie*, *conjudețean*, *consătean*, *copărtaș* etc.

În câteva cazuri derivatele cu *con-* se datoresc analogiei : *coreferat* după *coraport*, *conjudețean* și *consătean* după *concetățean*.

Primele împrumuturi cu acest prefix au intrat în românește la începutul secolului al XVIII-lea, ca de exemplu : *consens* la Cantemir, în DA, dar abia în a doua jumătate a acestui secol și, mai ales, în primele decenii ale celui următor pătrund mai multe formații cu *con-*: *consolidare* (a. 1774, *Uricariul* i, în DA), *convocat* (a. 1817, *Uricariul* iv, în DA) etc. Primele formații în românește sînt probabil : *consfinți* (a. 1820, *Uricariul* iv, în DA), *consemna* (a. 1825, *Uricariul* v, în DA).

În prima jumătate a veacului trecut, găsim în terminologia științifică formații paralele cu *con-* împrumutate și calchiate ca denumiri ale aceleiași noțiuni : *consecantă* (a. 1850, la URȘU, T., S.V. *cosecantă*) și *cotăietoare* (a. 1821, id. *ib.*); *cotangentă* (a. 1850, id. *ib.*, s.v.) și *coatingătoare*, *conatingătoare* (a. 1821, id. *ib.*), *comprima* (a. 1848, id. *ib.*, s.v.) și *conapăsa* (a. 1849, id. *ib.*).

1. În aceeași perioadă se înregistrează încercări de adaptare a lui *con-*, prin *cu-* în exemple de tipul *cuprima*, *cuținere* (vezi PREFICUL CTJ-, p. 79).

% Din aceeași perioadă se cunosc și încercări de calchiere a prefixului *con-*, prin compuse cu adv. *împreună*: vezi *împreună-sunătoarea* după lat. *consonantia* sau *împreună-făcători* după fr. *coefficient* în FC I 127, *împreună-lucra* după fr. *collaborer*, lat. *collaborare* în FC I 210.

6. Temele la care se atașează prefixul pot fi de diferite origini : latine (moștenite) : *coînfelege*, *conveni* etc.; comune cu albaneza : *comoștenitor* ; slave : *consfătui*, *contopi* etc.; maghiare : *conlocui*; latino-romanice : *condensa*, *coopta*; grecești : *compatriot*, *compățimi*.

7. *Con-* este un prefix productiv, care formează un mare număr de derivate, cele mai multe fiind (semi)calcuri.

8. Derivatele cu prefixul *con-*, aparțin, în special, limbii literare, întîlnindu-se în toate stilurile acesteia.

În stilul științific, de exemplu, găsim numeroase derivate cu caracter terminologic : matematică : *cologaritm*, *cosinus*; chimie : *coenzimă*, *coferment*, *copolimerizare*, *covalență*; domeniul juridic-administrativ : *codevălmășie*, *colateral*, *confederație*. Unele derivate au o sferă de circulație mai largă : *consătean*, *consimți*, *conștiință*, *conține* etc.

Cîteva derivate sînt formații cărturărești din Ardeal și Bucovina, de multe ori învechite, calchiate după germană : *coînfelege*, *comembru*, *conglăsui* etc. sau după latină : *conchema*, *concrede*, *consoț* etc.

CONTR- vezi CONTRA-

CONTRA- (CONTR-, CONTRĂ-, CONTRO-, CUNTRĂ-)

(Rodica Ocheșanu, *Contra-*, în SCL XI (1960), nr. 3, 593-601

1. Prefixul *contra-* are mai multe tipuri de variante.

a. Variante actuale literare : *contr-*, *contro-*.

Contr- se întîlnește în câteva formații în care prefixul este atașat la baze începătoare cu *a-*: *contraltă* și *contralto*; (învechite) *contraadevă* (CODRESCU, la Ocheșanu, *lucr. cit.* 595), *contramiral* (IORDAN, LRA 21 unde apare scris *contraamiral*), *contrapelajație* (I. Văcărescu, la CLOSE, D. 277)

Ultimul termen, glosat impropriu de Close prin „counter-signal”, este explicat într-o paranteză în text chiar de Iancu Văcărescu prin *împotrivă-arătare*.

Alături de formele cu un singur *a*, pentru unele dintre derivatele menționate mai înainte sînt atestate și forme cu doi *a* : *contraadevă* (cf. Ocheșanu, *lucr. cit.* 298), *contraalt* (DA, s.v. *contralto*), ambele învechite ; *contraamiral*, care s-a impus în limbă.

Contro- apare în două formații din limba actuală : (una analizabilă) *controlateral* „care este în raport cu o jumătate simetrică corporală, care este localizat în jumătatea opusă a corpului” (DER), alături de care există forma *controlateral* (D. MED.), (alta semianalizabilă) *controverșă*. Varianta *contro-* este atestată și în *controdanț*, variantă învechită a lui *contradanț* (cf. Stamatii, în DA, S.V.), ca și în unele dintre variantele învechite a lui *contrabandă* (formație neanalizabilă semantic, pentru care vezi discuțiile de la p. 73) : *contrabond* (și cu sensul „contrabandist”), *controbonț*, *controbonț* (cf. DA).

b. Variante învechite.

a) Variante livrești, românizate : *cuntră-*, *contră-*,

..... *Quntră-* apare în secolul trecut în câteva creații fără circulație ale lui Aron Pumnul: *cuntrăzice* (*Voci asupra vieții și însemnătății lui... precum și scrierile lui mărunte și fragmentare* publicate de d-rul Ion al lui G. Sbiera, Cernăuți, 1889, p. 266), variantă a lui *contrazice*; *cuntrăzicățiv* (*ib.* 267, vezi SMFC IV 95), dublet al lui *contradictoriu*.

Contră- se întâlnește în *contrădanț(ă)*, variante învechite ale lui *contradans* (cf. C. BTegruzzi, în DA, s.v. *contradans*).

(3) Variantă grafică, etimologică: *contre-* rostită *contr-*, în unele formații învechite: vezi *contredanț*, variantă a lui *contradans* la Ana Groldiș Poalelungi, *LHnfluence du frangais sur le roumain (Vocabulaire et syntaxe)*, Paris, 1973, p. 130; (neanalizabil) *contrebandier* în DA, S.V. *contrabandă*.

Termenul tehnic *contre-jour* (MDE) este un împrumut neadaptat.

y) Variante neliterare, corupte: *contra-*, *cotro-*, în *cotradanț*, *cotrodanț* (alte variante învechite ale lui *contradans*), *cotrobond*, *cotrobont*, *cotroboantă*, *cotrobont* (toate patru, variante ale lui *contrabandă*; prima, atestată și cu sensul „contrabandist”, ca și *cotrobond*, pentru care vezi sub a).

2. în DM sînt înregistrate 40 de derivate analizabile, cu prefixul *contra-*, la care se adaugă următoarele 118 din alte surse:

contracte G. f. (LTR⁺), *contr(a)adevăr* (SCL XI (1960), nr. 3, p. 595, 598), *contraafirmare*(DA), *contraalee* „alee laterală paralelă cu una principală” (SCRIBAN), *contraalizeu* (și pl. *contraalizee* LTR⁺, DN⁺), *contraanaliză* (LTR⁺), *contraanchetă* (DA), *contraapel* Jur. (*ib.*), *contraarcatură* Arhit. (LTR⁺), *contraargument* (SCL, loc. cit.), *contrabaghetă* Ind. text. „piesă la războiul de țesut care face mișcarea opusă b a g h e t e i ” (LTR⁺), *contrabanchetă* G. f., Gonstr. (*ib.*), *contrabaraț* Gonstr. (LTR⁺, DN⁺), *contrabaterie* Tehn. mii. (DA), *contrabătător* „organ al batozelor și combinelor situat sub b a t a t o r ” (LTR⁺, DER), *contrabilet* „bilet sau adeverință eliberată în schimbul altui b i l e t ” (GOSTINESCU), *contrabombardare* (DA), *contrabulină*Nsiv. (LTR⁺), *contrabuterolă* „piesă care fixează capul nitului, în timp ce se formează, prin batere cu b u t e r o l a (sau căpuitoarea), celălalt capăt” (*ib.*), *contracalibra* (LTR⁺, DN⁺), *contracarlingă* Nav. (LTR⁺), *contracauțiune* (și *contracauție*) „a doua cauțiune care o garantează pe cea dintîi” (DA), *contracăpuitoare* (și *contracăpuitor*) „contrabuterolă” (LTR⁺), *contracheie* Gonstr. (*ib.*), *contrachilă* Nav. (*ib.*), *contrachitanță* (SCL, loc. cit.), *contracivadieră* Nav. (DN⁺), *contraclapă* „clapa situată sub cl a p ă ”, (LTR⁺), *contracoastă* Nav. „coastă care dublează c o a s t a propriu-zisă” (*ib.*), *contracroșet* Med. (D. MED.), *contracumpăni*, *contrabalansa* (DA), *contracurbă*, „curbă de sosea sau de cale ferată care urmează imediat după altă c u r b ă , cu concavitatea în sens contrar” (LTR⁺, DER), *contracarge* curge în direcția opusă” (GDSTINESCU), *contradeclarație* (DA), *contradiagonală* Gonstr. (LTR⁺), *contradistorsiane* Electr. (*ib.*), *contradovadă* (SCL, loc. cit.), *contraelectromotoare* (adj. atestat numai la f., pe lângă s. f. *forță*, *tensiune*; LTR⁺), *contraepolet(ă)* „epolet fără franjuri care, în ținuta de serviciu, de vară etc. înlocuia un epolet complet” (DA), *contraescarpă* Gonstr. (LTR⁺, DER, DN⁺), *contraetambou* Nav. (LTR⁺), *contraetimologie* (DA), *contraeiravă* Nav. (LTR⁺), *contraexpoziție* Muz. (MDM), *contraextensiune* Med. (D. MED.), *contraextrudare* Met. (LTR⁺), *contrafason* (GOSTINESCU), *contrafăptaire* „reacție” (URSU, T. 237, s. v. *reacție*), *contrafier* Ind. lemn. (LTR⁺), *contrafinețe* (G3TtKEsecu), *contrafișă* Gonstr. (LTR⁺, DER, DN⁺), *contrafoc* Silv. (DER), *contrafușă* (SCL, loc. cit.), *contrafungă* Nav. (LTR⁺), *contragaj* „zălog depus în locul altuia.; asigurare reciprocă” (GOSTINESCU), *contragarant* (*ib.*), *contragardă* Tehn. mii. (SCRIBAN, LTR⁺), *contragrifă* Ginem. (LTR⁺), *contrahașură* (*ib.*), *contraincizie* Med. (D. MED.), *contraincerare* Tehn. (LTR⁺), *controlateral* (D. MSD.), *controlat* (GDSTINESCU), *contramanivelă* G. f. (LTR⁺), *contramaree* (SCRIBAN), *contramăsură* pl. (GRAUR, T. 256), *contramele* Ind. text. (LTR⁺), *contranotă* (SCL, loc. cit.), *contranuție* (D.MED.), *contraoctavă* (SCL, loc. cit., DN⁺), *contraofertă* (SCL, loc. cit.), *contraopozițiune* (GOSTINESCU), *contraovă* (DA), *contrazpă* (DN⁺), *contraparalelogram* Geom. (LTR⁺), *contrapartidă* (DA), *contrapilastru* (SCL, ib. 599), *contrapiuliță* (LTR⁺), *contraplacaj* Ind. lemn. (*ib.*) *contrapoliță* (SCL, loc. cit.), *contrapoliție* „poliție întocmită, rînduită peste altă poliție” (GOSTINESCU), *contrapozitie* Log. (DER), *contrapregătire* Tehn. mii. (*ib.*), *contrapresiune* (SCL, loc. cit., DER), *contraprobă* (DA), *contrapromisiune* (GDSTINESCU), *contrapune* (SCL, loc. cit.), *contrarandă* Nav. (DN⁺), *contrarăspuns* (SCL, loc. cit.), *contrareacțiune* Telecom. (LTR⁺), *contrarecepție* (*ib.*), *contrarevizie* Poligr. (*ib.*), *contrarezervor* (LTR⁺, SCL, loc. cit.), *contrarondă* „a doua inspecție care se face noaptea pichetelor”, cf. și inv. *rondă* „rond” (GOSTINESCU), *contrarotative* „ansamblu de două elice ale avionului, cu sensuri de rotație opuse” (s. f. pl. ? DER), *contrasalut* (GDSTINESCU), *contrasă-*

geată Gonstr. (LTR⁺, DER), *contraschimb* „schimb de mărfuri” (SCRIBAN, SCL, loc. cit.), *contrascotă* (DA, TDRG), *contrasemnăi* (GOSTINESCU), *contrasens* (DA, SCRIBAN), *contraserviciu* (SCL, loc. cit.), *contrasubiect* Muz. (DN⁺), *contratemă* Muz. (CADE, DN⁺), *contraterasă* (DA), *contrațijă* (LTR⁺), *contratip* Fot. „copie negativă a unui film obținută după un pozitiv” (și *contratipare*, *contratipie*, *ib.*), *contratipar* Poligr. (*ib.*), *contratracțiune* (D. MED.), *contratragere* Met. (LTR⁺), *contratreaptă* (LTR⁺, DER), *contratrecere* Cont. (DA), *contravariant* Mat. (*contravarianță*, LTR⁺), *contravenin* (DA), *cohtraverificare* (*contraverificator* LTR⁺), *contraverticală* Arhit. (*ib.*), *contravințuire* Arhit. „element de construcție alcătuit din grinzi așezate în forția de zăbrele, cu scopul de a mări rezistența construcției la presiunea vîntului, la trepidații etc.” (LTR⁺, DER; și *contravinturi* s. n. pl. cv 1949, nr. 7, p. 31, în DA ms.), *contrazid* (DA).

1. Analiza semantică a lui *contrafason* „imitație, contrafacere”, formație din secolul trecut, nu mai este clară în limba actuală deoarece *fason* și-a specializat între timp sensurile. Vezi însă sensul mai general al lui *fason* „manieră, felul în care este făcut un lucru” (sens dat și de GOSTINESCU, în aceeași sursă cu *contrafason*).

2. Nu au fost luate în considerație următoarele formații:

a. *contrabandă* din fr. *contrebande*, la rîndul lui împrumut din it. *contrabbando* (derivat de la *bando* „publicanunzio editto; decreto; legge; ordine dell'autorità”), deoarece nu se analizează semantic satisfăcător prin românescul *bandă*;

b. formații ca, de exemplu, *contrafăcător* (CADE), *contrapuncție* „compunere după regulile contrapunctului” (Popovici, în DA ms.), *contrasemnatar* și *contrasignatar* „persoană care contrasemnează un act” (în DA ms., fără trimitere), deoarece sînt analizabile ca derivate cu sufixe de la *contraface*, respectiv *contrapunct*, *contrasemna* (*contrasigna*);

c. *contrapartiu* „matriță preparată prin galvanoplastie de pe un clișeu sau de pe un obiect, în vederea reproducerii și multiplicării clișeului sau a obiectului” (LTR⁺), semantic neanalizabil prin *partiu* „concepție de ansamblu a unei lucrări de arhitectură, pictură, sculptură sau decorație”;

d. *contrapond* (DA ms., fără citat), calc după fr. *contreponds* sau formație regresivă din *contrapondere* (cu care este sinonim), deoarece *pond* (pentru care cf. și lat. *pondus*) nu există și independent în limba noastră;

e. *contraspion*, foarte probabil derivat regresiv din *contraspionaj* (cf. SCL, lucr. cit. 573); punctu de vedere întilnit în DA — *contraspion* (cu derivatul *contraspionaj*) vine din franceză — este în firmat de absența în dicționarele de limba franceză consultate a termenului corespunzător lui *contraspion* (în timp ce fr. *contre-espionnage* apare în aceste dicționare).

Derivatele cu prefixul *contra-* sînt:

I s u b s t a n t i v e , analizabile în raport cu un substantiv: *contraacuzaie*, *contraamiral*, *contraanaliză*, *contrababas* (s.m. și n.), *contraexpertiză*, *contramarcă*, *contraofensivă*, *contraordin*, *contrapropunere*, *contrapunct*, *contrarevoluție*, *contratimp*, *contravizită* etc.; formație parasintetică: *contravintuire*;

II a d j e c t i v e (substantivate), analizabile în raport cu un adjectiv: *contraelectromotoare*, *controlateral*, *contravariant* (adj. și s. m.);

III v e r b e , analizabile în raport cu un verb: *contrabalansa*, *contracumpăni*, *contracurge*, *contraface*, *contrapune*, *contraveni*, *contrazice*.

La acestea se adaugă câteva verbe: *contraataca*, *contraîndica* (mai ales la participiu: *contraîndicat*), *contrasemna*, care au alături substantive din aceeași familie: *contraatac*, *contraîndicație*, *contrasemnătură*, mai frecvent folosite decît verbele. Verbele de acest tip pot fi derivate secundar (cu sufixe sau regresive) de la substantivele prefixate.

Substantivele reprezintă marea majoritate a derivatelor analizabile cu prefixul *contra-*, verbele și adjectivele fiind foarte puțin numeroase.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e , substantive și verbe: *contralt* (cf. *altistă*, *alto*); *contradicție*, cf. *interdicție*; *controgredient* (și *contragredient* Mu⁺); *cf.* *ingredient*; *contrainsular* (D.MED.), cf. *insulina*; *contramand* *comanda*; *contratipie*, cf. *fototipie*; *contravalațiune* (și *contravalație*) „îngrăditură cu val, cu șanț; șanț împrejurul unui loc asediat” (SGBAN, LTR⁺), cf. *circumvalație*; *contravenție*, cf. *convenție*, *intervenție*; *contraversa*, cf. *advers*, *invers*, *traversă*»

3. Prefixul are următoarele valori:

1) opoziția:

a) opoziția spațială:

— poziția opusă în plan paralel („față în față”), în plan inferior sau în plan superior și caracterul secundar în raport cu obiectul denumit de bază: (în plan paralel) *contraac*, *contraalee*, *contrabanchetă*, *contrabaraj*, *contracarlîngă*, *contracoastă*, *contraetravă*, *contrafier*, *contrașină*, *contrazid*; (în plan inferior) *contrabătător*, *contracivadieră*, *contraclapă*, *contraterasă*; (în plan superior) *contrachilă*, *contrarandă* etc. Tot aici se grupează derivatele *contrapagină*, *contratipar*, în care *contra-*, avînd sensul special „pe verso”, indică poziția care corespunde celei ocupate de obiectul indicat de bază;

— direcția opusă: *contraalizee*, *contracurbă*, *contracurent*, *contracurge*, *conradiagonală*, *contraelectromotoare*, *contrahașură*, *contramarș*, *contranutație*, *contraplacaj*, *contrarotative*, *contrasem* etc.;

1. La valoarea de opoziție spațială poate fi inclus și *contradans* „dans executat de două sau patru grupe așezate față în față”, deși *contra-* nu indică de fapt aici opoziția față de obiectul denumit de bază. Dificultatea analizei semantice se explică prin originea formației: fr. *contre-danse*, din care vine cuvîntul românesc, a rezultat prin etimologie populară din engl. *country-dance* (compus din *country* „țară” și *dance*, deci „dans de țară, țărănesc”).

2. în terminologia muzicală, prefixul *contra-* indică poziția inferioară pe întinderea scării muzicale de la grav la acut, în raport cu noțiunea exprimată de bază: *contralto*, *contrabas*, *contrajagot*, *contraoctavă* (vezi și *SUB-*, p. 231). Prin raportare la *bas*, care circulă în terminologia muzicală actuală și cu sensul „contrabas”, derivatul cu prefixul *contra-* a devenit sinonim cu baza.

b) opoziția temporală și caracterul secundar în raport cu obiectul denumit de bază (numai în terminologia muzicală): *contrapunct*, *contrasubiect*, *contratemă*, *contratimp*;

c) împotrivirea față de un obiect (de obicei dăunător sau cu efecte supărătoare): *contrabaterie*, *contrafoc*, *contramină*, *contraotravă*, *contratorpilor*; față de o acțiune: *contraspionaj*, *contrazice* (uneori conținînd o idee de negare a bazei, ca în *contraindica*); față de o persoană: *contracandidat*, *contrapapă*.

în următoarele două formații din terminologia fotografică, *contrast* sensul special „negativ” („despre imaginea fotografică în care distribuția luminii și a umbrei este inversă cu cea reală”, opus lui „pozitiv”): *contrareacțiune* „reacțiune negativă” (cf. *reacțiune pozitivă*), *contratip*;

d) reacția, răspunsul (de obicei ca o compensație sau ca un echivalent): *contraacuzăție*, *contraargument*, *contraatac*, *contrabombarăare*, *contrachitanță*, *contralovitură*, *contramânfestație*, *contraofensivă*, *contrapromisiune*, *contrapropunere*, *contrareformă*, *contrarevoluție*, *contrasalut*, *contrasemnal*, *contraserviciu*; (cu predominarea ideii de echivalență) *contrabalansa*, *contracumpăni*, *contragreutate*, *contrapondere*, *contravaloare*;

R. Ocheșanu, *lucr. cit.* 600, notează ca o categorie aparte sensul de echivalență al prefixului *contra-*, menționînd totodată că este foarte aproape de cel de reacție. De fapt, în cazul acestui prefix, ideea de echivalență nu poate fi separată de cea de reacție sau de răspuns, față de care are un caracter complementar.

2) apropierea spațială și caracterul secundar în raport cu obiectul denumit de bază: *contramarcă*, *contrasemnătură*;

3) repetarea (de obicei a unei acțiuni) cu scopul verificării, al controlului: *contraanaliză*, *contraanchetă*, *contraapel*, *contraexpertiză*, *contraîncercare*, *contrapartidă*, *contraprobă*, *contraproiect*, *contrarecepție*, *contrarevizie*, *contrarondă*, *contratrecere*, *contraverificare* etc.;

4) neconformitatea cu ceea ce se înțelege de obicei prin cuvîntul de bază, neautentic, fals: *contraparalelogram*;

5) inferioritatea ierarhică: *contraamiral*.

R. Ocheșanu, *loc. cit.*, grupează pe *contraamiral* împreună cu *contraepolei* și *contramaistru* sub sensul de „înlocuitor”. Cele trei formații prezintă însă situații diferite. În *contraamiral*, prefixul *contra-* are o valoare asemănătoare cu a lui *sub-* (prefix indicînd prin excelență inferioritatea, vezi p. 231) în *subdirector*, *sublocotenent*. În *contraepolei* se poate admite că prefixul *contra-* exprimă „înlocuitorul” (vezi definiția de la p. 72), dar se poate susține totodată și că este vorba de sensul „neautentic, fals” (de sub 4). Cît privește pe *contramaistru*, atăși învechit, din definițiile date în dicționarele noastre rezultă că este vorba de o formație sinonimă cu baza. (Aceasta se poate deduce și din faptul că în *Nomenclatura profesiunilor și întreprinderilor, cuprinzînd și codul profesiunilor*, București, 1933, p. 8, *contramaistru* este menționat în paranteză alături de *maistru*.)

4. *Contra-* este un prefix neologic de origine latină împrumutat de limba română mai ales din franceză, dar și din italiană, uneori direct din latină, mai rar din limbi neromance ca germana, eventual rusa și engleza.

La origine, lat. *contra* era prepoziție și adverb. Ulterior, în epoca imperială, *contra* este folosit și ca prefix (avînd variantele *contro-*, *contr-*), cu sensurile „în opoziție cu, împotriva”, „în față”. Prepoziția s-a păstrat în română în forma *cître*, iar în perioada modernă a fost împrumutat du- bletul ei etimologic, prepoziția și adverbul *contra*.

în limbile moderne prefixul are fie aceleași forme ca în latină, fie forme ușor diferite: fr. *contre-* (rostit *contr*), rar *contra-*, *contro-*, it. *contra-*, *contro-*, rar *contr-*, germ. *kontra-*, *konter-*, rus. *Konmp-*, *Konmpa-*, engl. *counter-*, *contra-* etc. în germană prefixul *contra-* a fost tradus adesea prin *gegen-*, *wieder-*. Cf. R. Ocheșanu, *lucr. cit.* 593—595 și bibliografia indicată acolo, la care adăugăm ILR I 100, II 282.

în română prefixul s-a impus de la început sub forma din latină. La adoptarea acestei forme a contribuit, probabil, în bună măsură și faptul că prefixul a fost împrumutat în același timp cu prepoziția sau adverbul *contra*.

După DA cele mai vechi atestări ale acestuia din urmă se întîlnesc în construcția adverbială *într-o contră*, care apare la Maior, dar este foarte probabil ca, în calitate de cuvînt independent, *contra-* să fi fost folosit și mai înainte, la alți cărturari ardeleni.

Varianta *contr-* apare în unele împrumuturi (*contraltă* < it. *contralto*), *contralto* < it. *contralto*, *contrapelație* < lat. *contrapellatio*, la DTJ CANGE într-o formație românească învechită cum este *contradevăr*, forma prefixului lui se poate explica fie prin influența modelului străin (fr. *contreverite*) fie independent de acest model, prin elidarea finalei prefixului din cauza inițialei temei. *Contramiral* reprezintă, după toate probabilitățile, redarea fidelă a fr. *contre-amiral*, așa cum este rostît (cf. IORDAN, *loc. cit.*) mai curînd decît o creație rezultată din forma *contraamiral*, cu eliziunea finalei prefixului.

Varianta *contro-* în unele formații este împrumutată (*controlateral* cf. fr. *controlateral*; *controversă*, cf. fr. *controverse*, lat. *controversia*), cînd în altele (ca de exemplu în *controbond*, *controdanț*, ambele din secolul trecut) a apărut probabil ca rezultat al unei asimilări a lui a la o.

Variantele învechite *contră-* și *cuntră-* prezintă situații asemănătoare. *Contră-* (*contrădanț*) reprezintă o încercare de românizare a lui *contr-* ca și *cuntră-* (*cuntrăzice*), creație neizbutită a lui Aron Pumnul. *Cot-* și *cotro-* (*cotradanț*, *cotrodanț*, *cotrobont* etc., pentru care vezi § 1) sînt forme inculte, corupte, probabil întîmplătoare, atestate, ambele în secolul trecut.

Din punctul de vedere al originii, cele mai multe dintre formațiile -cu prefixul *contra-* sînt:

împrumuturi:

— din franceză : *contraalee* < fr. *contre-allee*, *contraalizu* < fr. *contre-alize*, *contraatac* < fr. *contre-attaque*, *contraepolei* < fr. *contre-epaulette* etc.; *contrarotativ(e)* < fr. *contrarotatif* (vezi ceva mai înainte și *controlateral*).

După cum s-a putut constata din aceste exemple, prefixul din etimonul francez are de obicei forma *contre-*. Împrumuturile din franceză în care prefixul are la origine altă formă (*contra-*, *contro-*) sînt rare.

— din italiană : *contrapapă* < it. *contropapa*, *contrasalut* < it. *contrasaluto*, *contrascotă* < it. *contrascotta*, *contrarană* < it. *controranda* etc. (vezi ceva mai înainte și *contraltă*, *contralto*, de asemenea din italiană, dar *contraalt* < germ. *Kontraalt*);

— din franceză sau italiană : *contrabas*, cf. fr. *contrebasse*, it. *contrabasso*; *contrafort*, cf. fr. *contrefort*, it. *contrafforte*; *contrafugă*, cf. fr. *contre-fugue*, it. *controfuga* etc.;

— din franceză, italiană sau germană : *contraoctavă*, cf. fr. *contra-octave*, it. *contraottavo*, germ. *Kontraoktave*;

— din franceză sau germană : *contramină*, cf. fr. *contre-mine*, germ. *Kontermine* (sau calc după germ. *Gegenmine*);

semicalcuri :

— după franceză : *contrabătător*, cf. fr. *contre-batteur*, *contracumpăni*, cf. fr. *contrebalancer*, *contraface*, cf. fr. *contrefaire*, *contragreutate*, cf. fr. *contrepoids*, *contralovitură*, cf. fr. *contrecoup*, *contrapartidă*, cf. fr. *contre** *pârtie*, *contravîntuire*, cf. fr. *contreventement* etc.;

— după franceză sau italiană : *contrasubiect*, cf. fr. *contresujet*, it. *contrasoggetto*;

— după franceză sau latină : *contrazice*, cf. fr. *contredire*, lat. *contradicer*;

calcuri :

— după germană, prefixul *contra-* servind la calchierul germ. *gegen-* : *contracandidat*, cf. germ. *Gegenkandidat* (după E. Ocheșanu, *lucr. cit.* 397, ar putea fi și o creație românească), *contratrecere*, vi. germ. *Gegenbuchung* (cf. și verbul fr. *contrepasser*);

— semicalc după franceză sau calc după germană : *contraotravă* și *contravenin*, cf. fr. *contrepoison*, germ. *Gegengift*.

Unele formații pot fi împrumuturi, dar și (semi)calcuri: *contraprobă*, cf. germ. *Gegenprobe*, engl. *counterproof*, rus. *Konmpnoâa* (cf. și fr. *contre-dchantillon*); *contrapunct*, cf. it. *contrapunto*, germ. *Kontrapunct*, fr. *contrepoint*.

Alteori una și aceeași formație străină a fost pe de o parte împrumutată și pe de alta, adaptată : *contraveritate* (COSTINESCU) din fr. *contre-verite*, după care s-a făcut și *contraadevăr*; *contrasigna* împrumutat din fr. *contresigner*, care a servit drept model și calcurilor *contrasemna* (care s-a și impus), *contraiscăli*.

După modelul împrumuturilor și al calcurilor au apărut și unele derivate românești, fără model străin (deși absența unor corespondente din dicționarele străine consultate nu constituie un indiciu absolut sigur al formației lor pe teren românesc) : *contraargument*, *contrabaraj*, *contrabombardare*, *contradovadă*, *contraetimologie*, *contramelc*, *contraofertă*, *contrapagină* etc.

Pentru originea lui *contraspion*, vezi nota e de la p. 73.

După datele de care dispunem, prefixul *contra-* este atestat la sfîrșitul secolului alXVIII-lea în cîteva formații semianalizabile : *contradicălu* (ȘINCAI, o. i GLXVI), *contraăictor* (id. *ib.*), *controversie* (id. *ib.*). Formații analizabile cu prefixul *contra-* se întîlnesc rar în prima jumătate a secolului al XIX-lea : *contrapus*, *contrascris*, *contravorbire* (toate în DRLTJ, 1822) unde apare, ca formație neanalizabilă, și *contrabont* „contrabandă” *contrapelație* (vezi § 1), *contravenin* (Gorjan, în DA), *contradantă* (VALIAN), *contrapuntist* (a. 1840, la E. Ocheșanu, *lucr. cit.* 595), *contrafăptuiri* (a. 1849, la UESXJ, T. 267, s.v. *reacție*) etc. Dicționarele de la mijlocul secolului trecut (de exemplu CODKESCTT, STAMATI) înregistrează un număr sporit de formații cu prefixul *contra-* (cf. E. Ocheșanu, *lucr. cit.* 595—596). Numărul derivatelor cu *contra-* crește și mai mult spre sfîrșitul secolului al XIX-lea și în secolul următor. La COSTINESCU apar peste 50 de formații cu acest prefix, dintre care cele mai multe se păstrează pînă astăzi în limbă (cf. id. *ib.*).

5. Majoritatea derivatelor cu prefixul *contra-* au teme de origine neologică latino-romanică: *contrachitanță*, *contrapagină*, *contrapartidă*, *contrarezervor*, *contraserviciu*, *contrasubiect* etc. Dintre formațiile cu teme de alte origini sînt ceva mai numeroase cele în care prefixul *contra-* este atașat la teme moștenite din latină : *contraatac*, *contraadevăr*, *contrabătător*, *contracăpuitor*, *contracoastă*, *contracurge*, *contraface*, *contrafier*, *contragreutate*, *contraîncercare*, *contrapune*, *contrarâspuns*, *contrasăgeată*, *contraschimb*, *contrasemna*, *contratrecere*, *contravenin*, *contravînturi* și *contravîntuire*, *contrazice*.

Derivatele cu teme de alte origini sînt puține :

— slave : *contracumpăni*, *contradovadă*, *contralovitură*, *contraotravă* *contrazid*;

— maghiare : *controlat* ;

— germane : *contramaistru* ;

— de origine necunoscută sau nesigură : *contramelc*, *contrapregăti*.

6. În ciuda numărului destul de mare de formații în care apar cu prefixul *contra-* nu a fost și nu este prea productiv. Derivatele cu acest prefix sînt, cele mai multe, împrumuturi și (semi)calcuri. Chiar derivatele proprii pentru care nu au fost găsite modele străine și care, datorită acestui fapt, au fost interpretate drept creații românești (de exemplu *contraargument*, *contrabaraj*, *contraetimologie*; vezi și altele la § 4), ar putea avea un model străin.

R. Ocheșanu, *lucr. cit.* 601, care constată și ea că prefixul nu este prea productiv în română, este de părere că în viitor prefixul ar putea să se dezvolte, deoarece, pe de o parte, e ușor de utilizat și șabil și destul de expresiv și, pe de altă parte, se bucură de o largă circulație în limbajul tehnic și științific internațional.

7. Formațiile cu prefixul *contra-* aparțin limbii literare în general și stilului tehnico-științific în special (cu precădere domeniului construcțiilor de toate felurile : căi ferate, drumuri, construcții navale etc. și terminologiei muzicale, în care s-au dezvoltat unele nuanțe semantice speciale). Puține derivate au pătruns în limba comună (ca, de exemplu *contraatac*, *contramarcă*, *contrapagină*, *contrazice*).

CONTRĂ- vezi CONTRA-
CONTRO- vezi CONTRA-

CU- (CO- CON-JCUN-)

S. Pușcariu, *Conteni*, în DR I (1920-1921), p. 226-228, id., L.R. I, 233; A. Graur și A. Rosetti, *Sur le traitement des groupes lat. ct et cs en roumain*, în BL III (1935), p. 65, iv (1936), p. 182; GRAUR, SLG 471, id., E. 81-83; A. E. 40, 41, 42, 43; CORNELISSEN, LAT. COM-, 119, 169, 178, 182, 185, 186, 225, 255, 258.

1. Prefixul *cu-* are variantele, rare, *co-*, (*comînda*, cu var. *cumînda*; *coprinde*, var. a lui *cuprinde*) și *con-fcun-* (numai în (*in*)*conjura*, var. (*in*)*cunjura*); varianta *cum-* se întâlnește numai în cuvinte neanalizabile (vezi § 4). Pentru varianta *co-* se pune problema delimitării de prefixul *co-*, iar pentru *cu-* problema delimitării de compusele cu prepoziția omonimă (vezi în FC I *cuminte*, *cumpărtele*, *cuncorn*).

Posibilitatea confuziei între aceste trei segmente e demonstrată de existența etimologiilor de tip diferit propuse pentru unul și același cuvînt. Vezi mai departe § 4 notele 2, 4 și *CO-* § 4.

2. în DM sînt înregistrate 6 derivate a n a l i z a b i l e , la care se adaugă 1 din DA : *cufriște* (numai în descîntece) „a frînge”.

Acestea sînt verbe, raportabile la :

- un verb : *cufriște*, *cuprinde*, *cutreiera*, *cutremura*, *cuveni* ;
- un substantiv (formații parasintetice) : *cufunda*, (*in*)*conjura*.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *culege*, cf. *alege*.

Cuceri ar putea fi socotit semianalizabil în raport cu *cere*. *Custa* „a trăi, a viețui” și *cumnat* sînt neanalizabile din punct de vedere semantic, întrucît nu se mai simte legătura cu temele corespunzătoare (*sta*, *nat*).

3. Valoarea prefixului *cu-* e puțin clară.

în *cutremura*, prefixul pare să aibă o valoare intensivă (probabil și în *cufriște*), iar în *cuprinde*, valoarea de „jur împrejur” ; în (*in*)*conjura* rolul său se limitează la acela de indicator al ultimei valori menționate. *Cutreiera* și, mai puțin, *cuveni* sînt sinonime cu verbele de bază în unele sensuri ale lor.

4. Prefixul *cu-* este moștenit din lat. *cum-*.

Acesta avea următoarele valori: adunarea, unirea (*eo—coeo*, *loquor—colloquor*), perfectivizarea acțiunii (*facio—conficio*, *cado—concido*), intensificarea acțiunii verbului (*frango—confringo*, *crepo—concrepo*) sau formarea verbelor de la adjective (*condenso < con-f densus*, *consolido < con-f solidus*). Vezi K. Garnier, *Com- als perfektivierendes Präfix bei Plautus, sam-in Rigveda, cuv- bei Homer*, în IF XXV 86—109; D. Barbelenet, *De Vaspect verbal en latin ancien et particulièrement dans Terence*, Paris, 1913, p. 252—255; ERNOUT-MILLET, s.v. *cum-*.

Toate derivatele stabile cu prefixul *cu-* sînt moștenite din latină, în cuvintele analizabile în română prefixul are forma *cu-*, rar *co-* : *cuprinde* (variantă *coprinde*) < lat. *comprehendere*, *cutreiera* < lat. *contribulare*, *cutremura* < lat. **contremulare* (cf. lat. *contremere*), *cuveni* < lat. *conuenire*; vezi și *cuceri* < lat. **conquerere* (cf. lat. *conquerere*), *custa* < lat. *constare*.

Cuvintele neanalizabile în românește conțin de obicei varianta *cum-* a prefixului: *cumnat* < lat. *cognatus*, *cumpăra* < lat. *comparare*, *cumpăt* < lat. *compitum*, *cumpli* < lat. *compleo*, **-ire* (vezi GRAUR, SLG 471, unde se combate ipoteza după care poziția accentului explică rezultatele diferite ale lat. *con-* > *cu-* și *cum-*; vezi și GRAUR, E. 81—82).

Destul de multe derivate neanalizabile și semianalizabile prezintă totuși variantele *cu-*, rar *co-* : *cufuri* < lat. *conforire*, *culca* < lat. *collocare*, *culege* < lat. *colligere*, *cumineca* < lat. **comunicare*, (*in*)*cumeta* < lat. *committere*, *cunoaște* < lat. **conoscere*, *cuscru* < lat. *consocer*, *cumătră* < lat. *commater*, *cuvînt* < lat. *conventum*, *comînda* < lat. **commandare*.

1. Pentru a explica prezența lui *cu-* în unele cuvinte neanalizabile este necesar să ținem seama că *n* dispăre înaintea unor anumite sunete (vezi CORNELISSEN, LAT. COM- 161,184 ca, de exemplu: *f* (*cufuri*), *s* (*cuscru*) etc.; vezi și Em. Petrovici, *De la nasalite en roumain*, Œluj, 1930, p. 35—44. Acad. Al. Graur (E. 82, 83, A. E. 40, 41) consideră că pentru *cuscru* < lat. *consocer* trebuie să admitem o treaptă intermediară **cusocru*, care s-a sincopat (evitînd <iu-se confuzia: *a venit *cusocru* — *a venit cu socru*).

Pentru etimologia lui *cumătru*, s-au emis diferite ipoteze în legătură cu originea latină sau slavă a acestui cuvînt (vezi S. Pușcariu, în *Langue et litterature* voi. II, 1943, nr. 1—2, p. 5—11 id., DR ni (1922-1923), p. 395, 822; DA S.V. *cumătru*, -ă; GRAUR, A. E. 40, 41, 42). Este posibil ca acest derivat, neanalizabil în românește, să provină din lat. *compater* (*p* s-a pierdut sub influența lui *commater*) > **cumătre* > *cumătru* (GRAUR, A. E. 43).

2. Unii cercetători au explicat ca formații moștenite cu lat. *con-* și pe *cofleși*, *copleși* și *comîn*, pentru care vezi discuția la *CO-*, p. 67.

De asemenea au fost explicate uneori ca formații moștenite cu lat. *con-* verbele neanalizabile *cotrobăi* și *cotropi* (var. *cutropi*). Astfel, *cotrobăi* provine, după TDRG, probabil, din lat. *conturbare* — dar după DA pare a fi un derivat de la *cotrov* (cu etimologia necunoscută) „locul unde ascund și trăiesc peștii și racii, pe sub rădăcini și pe sub maluri”. În sfîrșit, *cotropi* ar avea etimon, după unii lingviști, pe lat. **contorpire* (= *contorpere*) „a fi complet amortit, înțepnit” (cf. TDRG și CDDE), după alții, pe vechiul german *Hhorp* „mulțime”, atestat în Lex Almannorum, reflectat în loc. adv. *cu trop* „cu duimul”, din care s-a format *cutropi* (cf. D. s.v.). Împotriva unora dintre etimologiile de acest fel s-a adus ca argument faptul că la *con-* n-ar putea avea ca reflex pe *co-* în loc de *cu-*; cf. însă *coprinde* (și *comînda*).

3. *Conteni* (var. *cunteni*) nu este derivat cu prefix al lat. *continere* (care se potrivește din punct de vedere al înțelesului, dar ar fi dat în rom. **cuținea*), ci provine din lat. **cunctinarius*.

4. CIORANESCU (p. 258) respinge ipoteza după care *cufriște* ar fi moștenit din latină (**confraxere*), susținînd că e un derivat pe teren românesc de la *a frînge* cu prefixul (expresiv) *co-* „ca și în *cofleși*, *copleși* etc.

Pe la mijlocul secolului trecut, au existat unele încercări analogice de adaptare a formațiilor neologice cu *con-* prin folosirea lui *cu-* : *cusună* „consonantic” (Aron Pumnul, citat după Mioara Avram, în SMFC IV 92), *cuținere* „coeziune” (a. 1842, la URSSU, T. S.V.), *cuprima* „comprim” (id. *ib.*; la același autor și *conapăsa*), *curăspunzător* „corespunzător” (a. 1839, la URSSU, T. S.V.).

5. Prefixul *cu-* este un prefix neproductiv în limba română.

Prefixul lat. *con-*, moștenit în limbile romanice, n-a devenit productiv decît în italiană, spaniolă și portugheză (MEYER-LUBKE, G. II 673). R. Cornelissen (*lucr. cit.*, p. 255) susține că limbile romanice au moștenit aproximativ două treimi din numărul derivatelor verbale latine cu *con-*. Pe baza unor anumite criterii (numărul derivatelor moștenite, al formațiilor pe teritoriul fiecărei limbi), autorul distinge în cadrul României mai multe zone de repartiție geografică a derivatelor moștenite cu *con-* (în ordinea crescîndă a acestora): a. română, dalmană; sardă; b. italiană, retoromană; c. galoromană; d. iberoromană (*ib.* 258).

6. Derivatele cu acest prefix aparțin limbii comune. Unele sînt învechite și, azi, regionale (de exemplu, *custa* în graiurile bihoreane și bănețean).

CVN- vezi CU-
CUNTRĂ- vezi CONTRA-
D- vezi DO-
DE_x- vezi DES-
DE_s- vezi DES-

DE_s

MEYER-LUBKE, G. II 673 — 674; IRL I 98 — 100, 102 — 106 (passim); AUERBACH, V. 219 — 221; IORDAN, LRA 196 — 198; Al. Graur, *Note de cultivare a limbii*. 2. A *deservi*, în LR IX (1960), nr. 3, p. 29 — 32; GRAUR P. I. 337 — 338.

1. Prefixul *de-* se delimitează de prefixul *de-* (din aceeași serie cu *des-*) prin valoarea semantică. în cazul în care valoarea semantică a celor două prefixe este identică sau asemănătoare, delimitarea se face cu ajutorul etimologiei, formațiile cu etimon latin în *dis-* fiind trecute la *de-*, iar cele cu etimon latin în *de-*, la *de-*.

într-un singur caz, anume când prefixul are valoare negativă, separarea celor două prefixe omonime (*de-* și *de-*) este imposibilă și din punct de vedere diacronic (confuzia între cele două prefixe apare încă din latină și este foarte avansată în franceză). Formațiile cu această valoare au fost tratate în mod convențional la prefixul *de-*, din aceeași serie cu *des-*, ambele puternic specializate ca negative.

în unele situații apare un grad de incertitudine în repartizarea unor formații la unul din cele două prefixe omonime (*de-* și *de-*), ca urmare a existenței mai multor posibilități de interpretare semantică a derivatelor. De exemplu *declasa*, considerat de noi ca având valoare negativ-privativă „a-și pierde, părăsi clasa” și tratat la *de-*, ar putea fi socotit și ca indicând direcția de sus în jos, deci „a cădea într-o clasă inferioară” și ca urmare s-ar încadra la *de-*.

Formațiile cu prefixul *de-* se delimitează de compusele cu prepoziția *de* cu ajutorul unor criterii sintactice și semantice. La compuse, termenii constituenți au o sintaxă normală (prepoziție + substantiv sau adverb), *de-* putând avea nuanțe semantice variate (scop, loc, timp etc), în timp ce valoarea lui *de-* în derivatele de la substantive este fie ușor intensificatoare, fie indică specia-bazei, fie, în sfârșit, derivatul are același sens cu baza lui. Așa sînt *deflexiune* „abatere a unui curent de lichid din direcția de scurgere” cf. *flexiune* „mlădiere”, *depoziție* „declarație, mărturie” cf. *poziție* „atitudine”, *decalc* „calc” etc. (vezi § 3).

în unele cazuri numai etimologia formației ne ajută să decidem dacă avem a face cu un substantiv derivat cu prefix sau cu un compus cu prepoziție. De exemplu *demers* și *deridere* ar putea fi interpretate drept compuse în care *de* ar avea valoare de scop, dacă s-ar ignora faptul că modelul după care s-au calchiat conține în limba de origine un prefix: fr. *demarche*, modelul lui *demers*, este un derivat regresiv de la *demarcher* (vezi ROBERT, S.V.), iar *derision*, după care s-a făcut *deridere*, provine din lat. *derisio*, derivat la rîndul lui din verbul *deridere*. Ambele formații românești aici în discuție sînt considerate în DM drept compuse cu prepoziția *de*.

Sînt compuse substantive ca *deochi*, *descăzut* (ultimul prin substantivizarea construcției *de* + supinul), adjectivele (folosite și ca ad- verbe) *deplin*, *desăvîrșit*, *destul*, adverbele *degrabă*, *departe*, *desigur* etc. (vezi FC I 216—218, 221—223) și compuse parasintetice verbele de tipul: *dedulci* „a mîncă de dulce”, *defrupta*, *delătura* etc. (vezi J. Byck, *Derivație și sintaxă*, în SCL II, 1951, p. 125—126 și FC I 213).

Unele verbe sînt derivate secundare (cu sufixe sau regresive) de la compuse cu *de*: *deochea* (vezi mai sus substantivul *deochi*), *deosebi* (pentru care trebuie să se pornească de la vechiul adverb *deosebi*, cf. FC I 217, 218, DM), *depărta* și *destula* (cf. *departe* și *destul*); *desăvîrși* este un derivat regresiv de la *desăvîrșit* (interpretat greșit în DM ca un compus cu prepoziția *de* de la un verb).

W

1| \

Posibilitatea confuziei este mai mare la verbe, atît la compusele parasintetice (tipul *dedulci*), cît și la derivatele de la compuse.

1. Verbul *degera* este considerat de majoritatea dicționarelor (TDRG, CADE, SCRIBAN, DM) ca moștenit din lat. *degelare*, dar nu este exclus să avem a face cu un compus parasintetic pe teren românesc.
2. Există interpretări deosebite de cele de mai sus și în analiza altor verbe: *deosebi* apare ca derivat la GRAUR, P. I. 337, iar *depărta* are aceeași interpretare în MEYER-LUBKE, G. II 674.
3. Pe *desela* „a(-și) frînge șalele, a snopi în bătăi” cele mai multe surse îl socotesc ca derivat cu *de(s)-* din *sa/e* (TDRG, CADE, DM); Auerbach (V. 221) îl dă ca derivat cu *de-*, iar R. Todoran (CL XVIII, 1973, nr. 1 p. 41) îl consideră compus parasintetic din sintagma *de* + *șale* (*rup de sale*, *frînt de șale*, *îndoit de șale* etc). Ultima ipoteză pare mai probabilă.
4. Ar fi posibil ca și verbul *deșănța* să fie un compus parasintetic din îmbinarea *de șanț*.

*.-

j

în cazul unor adverbe ca *degeaba*, *desigur*, unde criteriul valorii semantice clare a prepoziției *de* nu se poate aplica, rămîne, de asemenea, un grad de incertitudine în ceea ce privește interpretarea lor drept derivat sau compuse.

i

2. în DM sînt inserate 42 de formații analizabile, la care se adaugă 13 din alte surse:

deambulatoriu adj. și s.n. „de plimbare; galerie semicirculară a unei biserici” (DN⁺), *decurs* (despre păr) „a cădea pe spate” (DA ms.), *deșagranu* „care produce aruncarea cu explozie și zgornoc” (DN²), *dejosi* „a se înjosi” (DA ms.), *delepăda* „a se lepăda” (ib.), *delinia* (-ație) „a desena, schița” (Ursu, T.), *demină* „a porunci, a ordona, a cere” (DA ms.), *denominal* (SCL XXIV (1973) nr. 4 n. 415), *denica* „a decădea” (DA ms.), *desista* „a renunța, a se lăsa” (MDE), *detrage* „a scădea, a trage, a opri” (DA ms.), *detrunchia* „a trunchia” (IORDAN, LRA 196), *deverbal* Lingv

Derivatele cu *de-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu:

— un verb: *decădea*, *declama* cf. *clama*, *decopia*, *decurge*, *dede*, *dedubla*, *deduce*, *defrauda*, *degusta*, *delăsa*, *demarca*, *denega*, *denota*, *denumi*, *depăși*, *deseca* (DN²; în DM figurează numai abstractul în -are) etc.

— un substantiv (formații parasintetice): *deborda* „a ajunge, a trece peste bord”, *decupa* cf. *cupă* „tăietură, croială”, *depista* etc.

1. Verbul *desemna* nu este analizabil semantic prin *semna*, ci mai curînd poate fi legat de substantivul *semn*.

2. Verbul neologic *defalca* cu sensul de „a împărți un teren în loturi” pare analizabil în română prin *falce* „unitate de măsură”. La origine verbul lat. *defalcare* însemna „couper avec la faux” (< *fals*), celelalte sensuri se explică din fr. „retrancher d'une somme, d'une quantité” (cf. ROBERT) și sînt mai greu de pus în legătură cu baza existentă și independent în română.

— un adverb (formații parasintetice): *dejosi*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *decalcat*, *deflexiune*, *demers*, *depoziție*, *deridere*;

III adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *deambulatoriu*, *deflagrant* cf. *flagrant* „evident, izbitor”, *denominal*, *denominativ*, *deverbal*.

Formații semianalizabile: *decalvant* „care provoacă cheliază”, *decalvatie* „chelire” DN², cf. *calviție* „chelie”, *calvat* „pleșuv”; *declina* cf. *înclina*; *defițe* „a fixa, a stabili” DA ms., cf. *înfițe*; *delocutiv* FC I p. VII, cf. *locuțiune*; *deluzoriu* „înșelător” DN², cf. *iluzoriu*; *demite* „& des

titui", cf. *remite* „a da, a preda; a renunța la o sumă datorată"; *denunța*, cf. *anunța*, *enunța*; *dependent*, cf. *pendinte*; *deponent*, cf. *oponent*; *deplora*, cf. *implora*; *desicare* „uscare" **D. MED.**, cf. *sicativ* „care produce uscarea"; *detențiune*, cf. *retenție*; *deturna*, cf. *înturna*; *devansa*, cf. *avansa* etc.

Următoarele verbe nu admit raportarea semantică la bazele lor posibile: *defini* (cf. *fini*), *determina* (cf. *termina*), *devasta* (cf. *vast*), *deveghea* „a da la iveală o taină, a descoperi" **DAms.** (cf. *veghea*).

Prefixul *de-* este preponderent verbal. Puținele substantive și adjective analizabile sint, în majoritatea lor, de origine verbală.

3. Prefixul *de-* are următoarele valori:

1) intensificarea: *decădea*, *deceda*, *degusta*, *delăsa*, *delimita*, *demarca*, *denota*, *depăși*, *deprinde*, *deservi*, *deține* etc.; *deflagrant*, *deridere* „bătaie de joc";

2) specia bazei: *declama* „a rosti cu voce tare o bucată literară, a vorbi cu ton declamator" cf. *clama* „a chema cu voce tare, a striga", *delinia* „a desena, a schița ceva cu o linie" cf. *linia* „a trage linii", *demers*, *deplînge* „a compătimi", *detuna*, *deveni* etc.;

3) proveniența: *decurge* „a rezulta din...", *deduce*, *denominativ* **Lingv.** etc.;

4) direcția (de sus în jos): *dejosi*, *depista*; indicator al direcției: *depica*, *depune* „a lăsa jos".

În unele derivate *de-* are (și) o valoare gramaticală indicînd: caracterul *transitiv* (cf. *deplînge* numai tranzitiv față de *plînge* intransitiv și tranzitiv) sau *intransitiv* (cf. *depune* „a-și mări ugerul; a apune" față de *pune*) și *reflexiv* (cf. *dedubla*, numai reflexiv, față de *dubla* activ și reflexiv) etc.

Anumite formații cu *de-* nu diferă semantic de baza la care sînt raportate: *decopia* „a copia", *decalc* „calc", *denega* „a nega", *denumi*, *desecca*, *desista* etc. Unele dintre verbele de mai sus ar putea avea și o ușoară nuanță de intensificare, care este greu de precizat în fiecare caz în parte. De asemenea între verbele din această categorie și cele în care prefixul are rol de indicator există o mare apropiere, deoarece și acestea din urmă au sensul identic cu al bazei.

Valorile cel mai bine reprezentate sînt cele de sub 1 și 2. Celelalte valori sînt accidentale.

4. Prefixul *de-* este continuatorul prefixului latinesc *de-*, moștenit în componența unor verbe cu structură analizabilă (*decura* < lat. *decurrere*, *deprinde* < lat. *depre(h)endere*, *depune* „a-și mări ugerul...; a apune" < lat. *deponere* etc.) sau neanalizabilă (*deștinge* **TDRG** < lat. *descendere*, *deșidera* **SCRIBAN** < lat. *desiderare* etc.).

În latină *de-* exprima: proveniența și separarea (*desumere*, *deprehendere*, *deicere*), negația și lipsa primitivului (*defieri*, *deramare*) și intensificarea (*decurtare*, *denigrare*, *depravare* etc.); cf. MEYER-LUBKE, G. II 673—674, TEKAVIC, G. I. III 158—159, Graur, în **LR IX**.

Datorită sinonimiei parțiale dintre *de-* și *dis-*, acesta din urmă a avut tendința de a-l înlocui pe cel dintîi încă din latina populară (cf. **ILR I 104**).

Începînd din prima jumătate a secolului trecut, prefixul a fost întărit prin împrumuturile din latină, din franceză (*cu de-*) și uneori din italiană.

Fr. *de-* este atît urmașul lui *dis-*, cît și al lui *de-* latinesc.

Cele mai multe dintre împrumuturi pot avea etimologie multiplă:
— franceză, latină, italiană: *declama*, cf. fr. *dâclamer*, lat., it. *declamare*; *denota*, cf. fr. *dânoter*, lat., it. *denotare*;

— franceză și latină: *degusta*, cf. fr. *deguster*, lat. *degustare*; *delega*, cf. fr. *deleguer*, lat. *delegare*;

— latină și italiană: *defrauda*, cf. lat., it. *defraudare*; *denega*, cf. lat., it. *denegare*;

— franceză și italiană: *demarca*, cf. fr. *demarquer*, it. *demarcare*;

Unele formații cu *de-* pot proveni însă dintr-o singură limbă:
— franceză (mai frecvent): *deborda*, cf. fr. *deborder*; *decupa*, cf. fr. *decouper*; *dedubla*, cf. fr. *dedoubler*; *depista*, cf. fr. *depister* etc.;

— latină (mai rar): *delinia* (a. 1810) **URSU, T.**, cf. lat. *delineare* (cuvîntul corespunzător din franceză *delineer* este înregistrat în **EOBER** începînd cu anul 1853).

Verbul *demînda* (**P. Maior**, în **DA ms.**) cu sensul „a porunci, a ordona, a cere" a avut drept model lat. *demandâre*, cu care se potrivește din punct de vedere semantic **DA ms.** dă drept etimon lat. *mandare*, după it. *dimandare* (*domandare*), dar verbele italienești au alte sensuri („a întreba" etc.).

Unele neologisme din latină au fost adaptate în română (de exemplu *deda*, cf. lat. *dedere*), altele a luat forma după latină și sensul din franceză (*deduce* (cf. lat. *deducere* și fr. *deduire*), *depune* (cf. lat. *deponere* și fr. *deposer*)).

Numeroase formații cu *de-* sînt calcuri sau semicalcuri după cuvînturi existente în alte limbi:

— semicalcuri după franceză (uneori și după latină sau italiană): *decădea*, cf. fr. *d&choir*, it. *decădere*; *decurge*, cf. fr. *decouler*; *delăsa*, cf. fr. *delaïsser*; *demers*, cf. fr. *demarche*; *denumi*, cf. fr. *denommer*; *depăși*, cf. fr. *depasser*; *deridere*, cf. fr. *derision*; *descrie*, cf. fr. *decrire*; *desemna*, cf. fr. *dâsigner*, lat. *designare* etc.;

— calcuri după germană: *dejosi* **ANON. CAR.**, în **DA ms.**, cf. germ. *erniedrigen*; *depica*, cf. germ. *entfallen*; *detrage* (Transilvania), cf. germ. *abziehen*..

Un verb moștenit a fost apoi împrumutat cu alte sensuri, verbuvechi și cel nou fiind omonime: *depune*.

Valorile semantice ale prefixului *de-* în română se explică prin valorile prefixelor corespunzătoare din latină, franceză și italiană.

5. Prefixul *de-* se atașează de preferință la teme moștenite sau de origine neologică latino-romanice:

— moștenite: *decădea*, *decurge*, *deda*, *deduce*, *degusta*, *delăsa*, *delepăda*, *demers*, *denumi*, *depăși*, *deplînge*, *deprinde*, *depune*, *deridere*, *detuna*, *deține*, *deveni* / etc *

— latino-romanice: *deborda*, *deceda*, *deconta*, *decopia*, *dedubla*, *defini*, *defrauda*, *delimita*, *demarca*, *denega*, *denota*, *depista* etc.

Accidental, temele formațiilor cu *de-* sînt de altă origine (onomatopeică: *depica*).

6. Prefixul *de-* cu valorile menționate a fost productiv în limba română, apărînd mai ales într-o serie de (semi)calcuri, dintre care majoritatea s-au impus în limba literară (*decădea*, *decurge*, *deduce*, *delăsa*, *depăși*, *deplînge*, *deprinde*, *deține*, *deveni* etc), și în cîteva formații românești, cele mai multe ocazionale (*decopia*, *delepăda*, *detruncMa*), făcînd model străin. Prefixul apare însă în numeroase împrumuturi analizabile cu circulație în limba literară sau în limbajele specializate (*deborda*, *deceda*, *declama*, *deconta*, *decupa*, *deflagrant*, *deflexiune*, *delimita*, *demarca*, *denominativ*, *denota* etc).

MEYER-LUBKE, G. II 674—675; AUERBACH, V. 222-225; Sextil Pușcariu, *Das rumänische Präfix des-* (extras din „Zeitschrift für romanische Philologie”, 63, 1943, p. 1—23); IORDAN, LRA 196-198; IORDAN, STIL. 211—212; BENES, P. 90-91; DRINCU, P.V. 60 — 64.

1. A. Prefixul *des-* are următoarele variante literare :

a. varianta fonetică *dez-*, înaintea temelor care încep cu o (semi)vocală sau cu o consoană sonoră (cu excepția lui *z*) : *dezameți*, *dezexcitare*, *deziperitare*, *dezînșela*; *dezierna*, *deziotaieza*; *dezbate*, *dezlega*, *dezmembra*, *dezdrădăcina*, *dezvălu* etc.

b. varianta fonetică *de-*, obligatorie înaintea temelor care încep cu *s*, și neobligatorie înaintea temelor care încep cu *j* și *z* : *desăcăna*, *destruna*, *deșela* etc.; *dejghebat*, *dezdrobi*, *dezgirci* (dar : *dezjudeca*, *deszăpezi*, *deszavori* etc).

În cazul în care în *deciocăla* (și *desciocăla*) s-ar identifica drept temă un cuvânt românesc, am avea de-a face și aici cu varianta *de-* a prefixului *des-* înaintea sunetului *c*. Întrucât acesta este singurul cuvânt în care varianta *de-* apare în condiția menționată, iar modul lui de analiză este controversat, (vezi p. 88, 91) ne menținem rezerva în legătură cu existența variantei *de-* (în cuvinte vechi) înainte de *c*.

La acestea se adaugă variantele regionale necondiționate *di(s)-* (Moldova), *dă(sj)-* (Muntenia), *d'e(s)-* (Transilvania), explicabile prin sistemul fonetic al graiurilor respective, ca și cele condiționate: *des-*, *dej-* înainte de *Ti*, *g* (*deșcheia*, *dejgheoca* etc)!

Există și variante regionale accidentale *dest-* (*destumfla*) și *destr-* (*destrarma*, *destrauri*) (vezi § 4).

B. Prefixul *de-* este considerat din aceeași serie cu *des-* pe baza identității de valori și, parțial, și a originii comune (cu deosebiri referitoare la momentul pătrunderii în limbă).

Prefixul *de-* are și varianta *dă-* (numai în *dăpăra*), pentru care vezi § 4.

Pentru delimitarea prefixului *de-* de prefixul *de-*, vezi *DE-*.

La cuvintele mai noi în limbă a căror temă începe cu consoanele *s*, *ș*, *j*, *z* (vezi mai sus A b) nu putem stabili dacă avem a face cu varianta *de-* *sl* prefixului *des-* sau cu prefixul *de-*; vezi exemple ca *desîmburire*, *deslavoniza* etc. Din această cauză, în listele care urmează, am grupat într-o categorie aparte aceste formații cu statut ambiguu. Pentru confuzia dintre *des-* vechi și *de-* nou vezi GRAUR, T. 255.

Există dublete de la aceeași temă formate cu *de-* și *des-* (*degarnisi* — *dezgarnisi*, *dehidrogenare* — *deshidrogenare*, *depersonalizare* — *despersonalizare*) pentru care vezi § 7.

2. **Des-** în DM sînt înregistrate 161 de formații analizabile, la care se adaugă 234 din alte surse :

descarcgializa (IORDAN, LRA 197), *descăiera* (DA ms.), *descăptuși* (ib.), *descăpui* „decapita” (ib.), *descebălu* (ib.), *descelui* (ib.), *descemzntare* (D. MED.), *descernelizare* Ind. hîrt. (LTR-), *descerui* (DA rns.), *descetlui* „a dezlega” (ib.), *deschega* (AUERBACH, V. 222), *deschiol* (DA ms.), *deschiriat* (ib.), *descinsti* (ib.), *desciolănat* (ib.), *desciumpăvi* (ib.), *desciunti* (ib.), *descîrliga* (ib.), *descirmi* (ib.), *desclicronomisi* (ib.), *descobita* (ib.), *descopcia* (ib.), *descoperta* (-are LTR-), *descopitat* (DA ms.), *descoronare* (ib.), *descredere* (DRINCU, P. V. 63), *descroșnia* „a descărca o croșnie” (DA ms.), *descurci* (ib.), *descurta* (SCRIBAN), *descuiba* (DA ms.), *desculpa* (DRINCU, P. V. 64), *descunpăra* (ASAN, D.P.H. 209), *descununa* (DA ms.), *descutropi* (ib.), *descuviința* (ib.), *desfaptnică* (ib.), *desfasona* (ib.), *desfeciori* „a lăsa pe cineva fără feciori; a-i lua unei fete fecioria” (ib.), *desfermeca* (ib.), *desfeți* (ib.), *desțiera* (ib.), *desfierbînta* (ib.), *desfilui* „a rupe filele ...” (ib.), *desflori* „a-și pierde florile” (ib.), *desțtăți* (ib.), *deshărâci* (ib.), *des-*

hidrogenare (-ație URUS, T.), *deshobota* „a scoate hohotul” (DA ms.), *desholba* (ib.), *desholtei* (ib.), *despăivăna* „a dezlega calul de la păivan (=prigon)” (ib.), *despăna* „a destupa o gaură astupată cu pene; a ieși pana de lemn de la o coadă de secure” (ib.), *despârînți* (ib.), *despăși* „a păși înapoi” (ib.), *despeirece* „sl păși înapoi peste corpul unui copil; a despăși” (ib.), *despeirifica* (ib.), *despielat* „fără piele” (ib.), *despierde* „a se pierde” (ib.), *despietri* „a readuce la viață” (ib.), *desplini* (despre larva albinelor) „a se dezvolta” (ib.), *despocăli* „sl despacheta” (ib.), *despocîlți* „a fi sătul” (ib.), *despoliticianiza* (IORDAN, LRA 196), *despopulariza* (DA ms.), *despotoli* (despre foc) „a se aprinde din nou” (ib.), *despotrivit* „lipsit de omogenitate” (ib.), *despovățui* (-tor DA ms.), *desprăfuitor* (DER, LTR-; -ire DA ms.), *desprăvăli* „a aduce la forma inițială un obiect transformat prin prăvălire” (DA ms.), *despreoți* (ib.), *desproprietări* (ib.), *despune* (inv.) „a stăpîni” (CADE), *desputernici* (>A ms.), *despuți* (ib.), *destabula*, 2L șterge din tabulă un act” (ib.), *destăbăcîre* (LTR-), *destărbăci* „a scoate pe cineva din toropeală” (DA ms.), *destărînița* (ib.), *destecat* „scos din teacă” (DA ms.), *desțera* „a expatria” (ib.), *deșese* (ib.), *deșintui* (AUERBACH, V. 222), *dezabona* (DN-), *dezaburire* (DAUERBACH, V. 222), *dezactiva* (DN-; cf. DER, LTR-), *dezadaptare* (LTR-), *dezadormi* (IORDAN, LRA 197), *dezaera* (DN-; cf. DER, LTR-), *dezafecta* (DN-), *dezaferentare* „suprimarea impulsurilor nervoase aferente” (D. MED.), *dezaglomera* (DN-), *dezaharificare* (LTR-), *dezalbinare* (D. MED., LTR-), *dezalcalizare* (LTR-), *dezalcalizare* Ped. (LTR-), *dezamarare* Nav. (ib.), *dezamestec* (ib.), *dezamidază* (D. MED.), *dezaminare* (dezaminază DER, D. MED., LTR-), *dezamoniucalizare* (LTR-), *dezamorți* (DA ms.), *dezancora* (IORDAN, LRA 198), *dezanexa* (id., ib.), *dezanrenare* (D. MED., LTR-), *dezanofelizare* (D. MED.), *dezaprecia* (IORDAN, LRA 198), *dezapreta* (DA ms.), *dezarămire* (LTR-), *dezarborare* Nav. (ib.), *dezargilare* (-or ib.), *dezargintare* (ib.), *dezarhieri* (DA ms.), *dezaristator* Maș. „organ al batozelor care rupe aristele” (DER), *dezasfaltare* „separarea asfaltului din păcură” (DER, LTR-), *dezasocia* (DA ms.), *dezasurzi* (ib.), *dezașeza* „a se schimba” (DRINCU, P.V. 60), *dezauri* (DA ms.), *dezbăloșea* „sl curați de bale” (ib.), *dezbăscălu* „a scoate bașca” (ib.), *dezbăscășui* (Pușcariu, op. cit., p. 14), *dezbătători* (DA ms.), *dezbenzinare* Ind. extr. (DER, LTR-), *dezbăni* (DA ms.), *dezblehui* (ib.), *dezbotea* (ib.), *dezbăcîna* (ib.), *dezbredeli* „a desface bredelul” (ib.), *dezbrowni* (MDE; -itor MDE, LTR-), *dezbumăci* (DA ms.), *dezbuluci* (ib.), *dezbuzumit* „deșteptat din somn” (ib.), *dezdator* (ib.), *dezdepăna* (ib.), *dezdruma* (IORDAN, LRA 198), *dezembronare* (D. MED.), *dezemulsiona* (DN-; -ant DER, LTR-), *dezexcitare* Electr. (DER, LTR-), *dezgarnisi* (DA ms.), *dezgălbni* (ib.), *dezgăti* (ib.), *dezgăuca* „a încolți” (ib.), *dezgăvozdi* (ib.), *dezgheal* (ib.), *dezgîmfa* „a se dezumfla” (ib.), *dezgrăi*, „sl se dezice” (ib.), *dezgrășa* (R. Todoran, în CL XVIII, 1973, nr. 1, p. 41), *dezgubena* „destrăbălat, dezbăierat” (DA ms.), *dezierbi* (ib.), *dezierna* (ib.), *dezinustrializare* (ib.), *dezinfecta* (DN-; cf. LTR-), *dezinflama* (DN-), *dezinforma* (ib.), *dezinhibiție* (D. MED.), *dezinsectiza* (*dezinsecție* DN-; -are DER, D. MED., LTR-), *dezinserție* (DER, D. MED.), *dezinvingație* (D. MED.) *deziotaieza* Gram. (DA ms.), *deziperitare* Tehn. mii. (LTR-), *deziubi* (DA ms.), *dezincunjura* (Pușcariu, op. cit., p. 13), *dezindatorire* (DA ms.), *dezinșela* (IORDAN, LRA 198), *dezîntoarce* (AUERBACH, V. 222), *dezjudeca* „sl judeca” (DA ms.), *dezlăța* „a scoate din laț” (ib.), *dezluminat* (ib.), *dezmăcelări* (ib.), *dezmăci* „a face să nu se mai contracte” (ib.), *dezmăcinare* „sfișiere, zdrobire” (ib.), *dezmădulări* „a se dezmembra” (DA ms. s.v. *dezmădula*), *dezmărita* (ib.), *dezmelița* „a face pe cineva să nu mai sufere dureri provocate de melițare” (ib.), *dezmîștat* „fără minte” (ib.), *dezmira* (-atic ib.), *dezmîhni* (ib.), *dezmînca* (Pușcariu, op. cit., p. 13), *dezmugurire* Hort. (LTR-), *dezmuzțizare* (D. MED.), *dezmuzșuroit* (LTR-), *dezmui* (DA ms.), *deznaționaliza* (-ator ib.), *deznăclăi* (ib.), *deznăduși* (ib.), *deznărăvi* (ib.), *deznăuci* (ib.), *deznegri* (ib.), *deznegura* (ib.), *deznisipar* (-are, -ator LTR-), *deznituire* (ib.), *deznomoli* (DA ms.), *deznora* „a se însenina” (ib.), *deznoroci* (ib.), *deznoroi* (ib.), *dezoobligă* (ib.), *dezoibrinti* (ib.), *dezoobstrua* „ase destupa” (DN-), *dezoocupa* (IORDAN, LRA 198), *dezoomogenizare* (D. MED.), *dezorlndui* (-ială DA ms.), *dezosol* (DN-; cf. LTR-), *dezoștrăvi* (DA ms.), *dezoșelire* (LTR-), *dezoxicolic* (DER, LTR-), *dezoxicorticosteron* (ă) (DER, D. MED., LTR-), *dezoxygena* (URUS, T.), *dezoximanoză* (D. MED.), *dezoziriboză* (*dezoziribonuclează* D. MED., LTR-; *dezoziribonucleic* DER), *dezrăguși* (DA ms.), *dezrămura*, (AUERBACH, V. 225), *dezregula* „a dezorganiza” (DA ms.), *dezridica* „a ridica; a îndepărta din funcție” (ib.), *dezdrobi* (ib.), *dezroși* (ib.), *dezurugini* (ib.), *dezurumeni* (ib.), *dezurupe* „a ridica ceva din locu în care se află” (ib.), *dezuleiere* (DERJ), *dezvăra* (Pușcariu, op. cit., p. 16), *dezveșteji* (id. ib. p. 13), *dezvirgina* (MDE, cf. D. MED.), *dezlăgu* (IORDAN, LRA 198), *dezvorbat* „explicit” (Pușcariu, op. cit., p. 13);

varianta *de-*:

*desămărațuA*ms.*, *desăcăna* „2l da jos saxanaua” (ib.), *deschilăvi* (ib.), *deschilodi* (Pușcariu op. cit., p. 14), *desclinti* (< *scrinti* DA ms.), *deslngera* „a face o rană să nu mai sîngereze” (ib.), *destrimba* (Pușcariu, op. cit., p. 13), *desurzi* (id. ib.), *dezdrobi* (DA ms.), *dezgirci* „a face să treacă zgîrciul” (ib.).

De-₂. în **DM** sînt înregistrate 61 de formații analizabile, la care se adaugă din alte surse 134 :

deaccentuare (LTR⁺), *debavura* (DN⁺, cf. DER, LTR⁺), *debazificare* (LTR⁺), *debenzolare* Ind. cărb. (LTR⁺), *debridare* (D. MED.), *debuclare* Electr. (LTR⁺), *deburare* Ind. text. (DER, LTR⁺), *debutanizare* Ind. petr. (LTR⁺), *decadraj* Cinem. (DN⁺, LTR⁺), *decanulare* (D. MED.), *decapsula* (DN⁺; -are, -ator, -ație DER, D. MED., LTR⁺), *decarbonare* (LTR⁺), *decarbonizare* (*ib.*), *decarboxilare* Biochim. (DER, LTR⁺), *decartelizare* (DA ms.), *decălire* (DER și *descăli*, -itură DA ms.), *decentrare* (LTR⁺), *declimata* (DN⁺), *decolorizare* (D. MED.), *decoafa* (DN⁺), *decoagulare* (D. MED.), *decoda* (DN⁺; -aj LTR⁺), *decofa* (DN⁺; -aj, -ator DER, D. MED., LTR⁺), *decoletare* (DER, LTR⁺), *decolonizare* (CL XVIII (1973), nr. 1, p. 25, MDE), *decompensa* (DN⁺; -a/ie DER, D. MED.), *decompoziție* (D. MED., DN⁺, LTR⁺), *decomprimare* (LTR⁺), *deconsilia* (DN⁺), *deconsolida* (DN⁺, cf. LTR⁺), *decontamina* (DN⁺, cf. D. MED., LTR⁺), *decontracturare* (D. MED.), *decorelare* (LTR⁺), *decorporare* (D. MED.), *decositorire* (DER), *decreoma* (DN⁺, cf. LTR⁺), *decupra* (DN⁺, cf. LTR⁺), *decurarizare* (D. MED.), *decuspidare* (*ib.*), *dedenție* (*ib.*), *dediferențiere* (*ib.*), *dedolomitizare* Geol. (LTR⁺), *deduriza* (MDE, cf. DER, D. MED., LTR⁺), *deestanzare* Ind. petr. (LTR⁺), *defazaj* (DER, DN⁺, LTR⁺), *defeminiza* (DN⁺, cf. D. MED.), *defenolare* (LTR⁺), *defibrilare* (-ator D. MED.), *defibrinare* (D. MED., LTR⁺), *deflebotomizare* (D. MED.), *deflexiune* (*deflector* DER, D. MED., LTR⁺), *defloculare* Chim. (DER, LTR⁺), *defocalizare* (LTR⁺), *defosfora* (DN⁺, cf. DER), *defrinare* (LTR⁺), *degarnisi* (LTR⁺), *degazolina* Ind. petr. (DN⁺, cf. DER, LTR⁺), *degețire* (LTR⁺), *degermina* (DN⁺, cf. DER, LTR⁺), *degipsare* (LTR⁺), *degonfla* (DN⁺), *degranulare* (D. MED.), *degrăsire* (LTR⁺), *degroșa* (MDE), *degudrona* (DN⁺; -a/or LTR⁺), *dehidrogena* (-ază DN⁺, URUSU, T., cf. DER, D. MED., LTR⁺), *deiodază* (D. MED.), *deionizare* (D. MED., LTR⁺), *delarvizare* (D. MED.), *defecitizare* (LTR⁺), *detesta* (DN⁺, cf. LTR⁺), *delignificare* (LTR⁺), *delintersa* (DN⁺, cf. LTR⁺), *delinare* „îndepărtarea unei linii de pe piei” (LTR⁺), *deZofal* (IORDAN, LRA 196), *demargarinizare* (LTR⁺), *demasculinizare* (D. MED.), *demetanizare* (LTR⁺), *demielinizare* (D. MED.), *demodulație* (DN⁺, LTR⁺; -a/or DER), *demorfina* (D. MED.), *demucilaginare* (D. MED., LTR⁺), *demucozare* (D. MED.), *demula* (DN⁺, cf. LTR⁺), *demultiplia* (DN⁺; -a/or LTR⁺), *demutizare* (D. MED.), *denatalitate* (DN⁺), *denaturaliza* (DA ms.), *denazaliza* (DN⁺), *denazificare* (DER), *denervare* (D. MED.), *denichela* (DN⁺, cf. LTR⁺), *denisipator* (DER), *denitrificare* (*ib.*, D. MED., DN⁺, LTR⁺; *denitrare* LTR⁺), *denitrogenare* (D. MED.), *denominalizare* Fin. (DER), *denucleariza* (DN⁺), *deparafina* (DA ms.), *depava* (DN⁺, LTR⁺), *depănușător* (DER), *depectinizare* (LTR⁺), *deperioștare* (D. MED.), *depersonalizare* (DER, D. MED.), *depiclare* (LTR⁺), *depigmenta* (DN⁺, cf. DER, D. MED.), *depiridinizare* Ind. cărb. (LTR⁺), *deplacare* (D. MED.), *deplanare* Rez. mat. (DER, LTR⁺), *deplanta* (DN⁺, cf. LTR⁺), *deplastifiant* (DN⁺, LTR⁺), *deplfa* (DN⁺), *deplumbare* (D. MED.), *depoetiza* (DA ms.), *depolimerizare* (DER, D. MED., LTR⁺), *depoliticianiza* (IORDAN, LRA 196), *depropanizare* (-ator LTR⁺), *deproteinizare* (D. MED.), *derăfturat* (DA ms.), *derealizare* (D. MED.), *deregla* (DN⁺; -a/ DA ms.), *derocare* Min. (LTR⁺), *detalonare* (DER, LTR⁺), *detartra* (DN⁺), *detensionare* (LTR⁺), *deterpenate* adj. pl., Ind. chim. (LTR⁺), *detimbrare* „modificare a timbrului” (DER, DN⁺, LTR⁺), *detona* „a nu fi în ton, a distona” (DA ms.), *detorsionare* (D. MED.), *detubare* (DER, D. MED., LTR⁺), *devaliza* „a fura” (DN⁺), *devascularizare* (D. MED.), *devitalizare* (*ib.*), *devitrificare* Chim. (DER), *devulcanizare* (LTR⁺).

Des- sau de-₂. în **DM** sînt înregistrate 16 formații analizabile, la care se adaugă 27 din alte surse :

desaliniza (DN⁺, cf. LTR⁺), *desalinare* LTR⁺), *desălbățici* (Botez, în DA ms.), *desămințare* (LTR⁺), *desărăturare* (*ib.*), *descărna* „a scoate scamele” (-ătură DA ms.), *descăunare* (*ib.*), *desensibiliza* (-ator DN⁺, cf. DER, D. MED., LTR⁺), *desertizare* Tehn. (LTR⁺), *desescviterpenate* adj. pl. „fără sescviterpene” (LTR⁺), *desilicifiere* (LTR⁺), *desimburire* (*ib.*), *deslavoniza* (DA ms.), *desolvatare* (DER, D. MED., LTR⁺), *desolzi* (DA ms.), *destearinizare* (LTR⁺), *desublimare* (DER, MDE), *desulfatare* Ind. alim. (LTR⁺), *desulfitare* (DER, LTR⁺), *desulfonare* (MDE), *desulfura* (DN⁺, cf. DER, LTR⁺; *desulfurază* LTR⁺), *desulfurizare* (LTR⁺), *deșarjă* (DN⁺), *deșistare* (DA ms.), *deșlamare* (-or LTR⁺), *deșocare* (D. MED.), *dezețuire* Poligr. (LTR⁺).

Nu am luat în considerație verbele înregistrate numai în MDE și glosate prin substantivul cu formă de infinitiv lung atestat în alte surse.

Derivatele cu <fo> sînt:

I verbe, analizabile în raport cu :

— un verb: *demineraliza*, *denivela*, *depopula*; *descoase*, *desface*, *desholba*, *desprinde*, *dezauri*, *dezbate*, *dezăăuna*, *dezechilibra*, *dezobișnui*, *dezrobi*, *dezumfla* etc.

Verbele bază pot fi la rîndul lor derivate cu prefixe : *dezîntoarce*, *dezhăsuici* etc.

— un substantiv (formații parasintetice): *decalibra*, *defăima*; *dejuga*, *desfrunzi*, *desfunda*, *despodobi*, *destrăma* (cf. Jraraă „fir”), *dezlina*, *dezmembra*, *dezmiriști*, *dezosa* etc.

Aici intră și o formație ca *demoraliza* „a-și pierde moralul”, care prin verbul *moraliza* „a face morală” nîi este analizabilă din punct de vedere semantic.

— un adjectiv (formații parasintetice) : *deduriza*, *demutiza*; *descîrni* (<îrni), *descreți*, *descrunta*, *desplini*, *desputernici*, *deștepeni*, *desgreuna*, *deznegri*, *dezvinovăți* etc.

— un numeral (formație parasintetică) : *dezdoi*;

— un adverb (formație parasintetică) : *descruciașa*;

1 Formațiile analizabile prin raportare la un numeral și la un adverb, majoritatea celor raportabile la un substantiv și numeroase dintre cele raportabile la un adjectiv pot fi considerate și semianalizabile prin verbe cu *In-*, vezi p. 88 și 89.

2. Verbele care au ca bază un numeral sau un adverb sînt formate numai cu prefixul *des-*.

II s u b s t a n t i v e (inclusiv infinitive lungi), analizabile în Taport cu :

— un substantiv : *decadraj*, *decompoziție*, *dedenție*, *deflexiune*, *denatalitate*, *deplastifiant*; *dezavantaj*, *deziluzie*, *deznădejde*, *dezordine* etc; *deaccentuare*, *dediferențiere*, *defocalizare*, *depiclare*, *dezîndatorire*, *dezmăinare* etc.; (formații parasintetice) *debandadă* „rupere a rîndurilor, ieșire din bandă”, *defazaj* „diferență de fază între două mărimi alternative”, *denisipator*, *depănușător* etc.; *degipsare*, *ăelinare*, *depectinizare*, *desărăturare*, *dezalbuminare*, *dezinsectizare* etc.;

— un adjectiv (formații parasintetice) : *dezaferentare*, cf. *aferent*;

Am încadrat la substantive numai infinitivele lungi cărora nu le-am găsit un verb corespunzător (de exemplu, am înregistrat aici pe *dezaferentare*, în lipsa verbului **dezaferenta*, de la care ar fi putut deriva în mod normal cu sufixul -are). Ne exprimăm totuși rezerva cu privire la inexistența acestor verbe în limbajul științific, deoarece unele surse (DER, LTR⁺) înregistrează numai numele operației, al acțiunii, exprimat prin substantive cu formă de infinitiv lung.

III a d j e c t i v e, analizabile în raport cu :

— un adjectiv : *deloial*; *descopitat*, *despieptănat*, *despoleit*, *despotrivit*, *deșuheat*, *dezagreabil*, *dezbușumenit*, *dezluminat*;

— un substantiv (formații parasintetice) : *derăfturat* „(cal) care nu are rafturi pe el”, *desescviterpenate* (esențe ~) cf. *sescviterpene*, *deterpenate* (pl.) cf. *terpene*; *dejghebat* „ieșit din jgheab, dezlăntuit”, *desciolănat*, *descreierat*, *destecat* „scos din teacă”, *dezgubemat* „destrăbălat, desbăierat” cf. *gubă* „sarică, suman”, *dezlocuit*, *dezmințat*;

Majoritatea adjectivelor formate cu *des-* au formă participială. Ne exprimăm și aici rezerva cu privire la inexistența verbului, neatestat în sursele folosite de noi.

IV a d v e r b e, analizabile în raport cu un adverb : *decrescendo*;

V i n t f e r j e c ț i i, analizabile în raport cu o interjecție : *dezhgeal!* „îndemn pentru boi” să iasă din jug”, cf. *gheali* „îndemn pentru boi să intre în jug”.

Numeroase formații sînt s e m i a n a l i z a b i l e. Cele mai multe au paralele formate cu *în-*; un număr mai redus permite semianaliza prin formații cu alte prefixe (*a-*, *ad-*, *in-*, *re-*, *sub-*) sau elemente de compunere (*bez-*) :

des-fin-i : *descăleca* — *încăleca*, *descălța* — *încălța*, *descărca* — *încărca*, *deschide*—*închide*, *descovoia* — *încovoia*, *descurca* — *încurca*, *desfășura* — *înfășură*, *desplînta* DA ms.—*împlînta*, *despresura* — *împresura*, *despreuna*—

împreună, *destinde* — *întinde*, *destoarce* — *întoarce*, *dezbodoli* — *îmbodoli*, *dezbrăca* — *îmbrăca* (legătura cu *bracă* „un fel de îmbrăcămintă” nu se face, deoarece acesta din urmă este strict regional), *dezgrădi* — *îngrădi*, *dezvăța* — *învăța*, *dezveli* — *îneli* etc.;

de(s)-ja-, : *deglutina* **DA** ms. — *aglutina*, *deprecia* — *aprecia*, *deroga* *aroga*, *destupa* — *astupa*, *deșterne* — *așterne*, *dezmeți* — *ameți*, *dezmorți* — *amorți* etc.;

de-fad-: *desorbție* **DER** — *adsorbție* ;

de-jîn-: *deflație* **DER** — *inflație* ;

de-\re-, : *degenera* — *regenera*;

dez-jbez- : *dezmetic*—*bezmetic*;

dez-jsu- : *dezgruma* **DA** ms. — *sugruma*.

Unele formații cu *de-* permit semianaliza printr-un cuvânt neprefixat, din aceeași familie : *decerebrare* **DER**, **D. MED.**, cf. *cerebral*, *cerebel*; *decofra* „a scoate o piesă din cofraj”; *decortica*, cf. *cortical*; *defensiv*, cf. *ofensiv*; *deferita*, cf. *fero-și fier*; *deplasticator* „material care micșorează plasticitatea”, cf. *și plastic*, *plastifiant*; *desulfonare* „eliminarea grupărilor sulfonice” **DER**; *detoxificare* (*detoxifiere*) **D. MED.**, cf. *toxic*, *toxină* etc.

1. Unele cuvinte populare sau învechite cu etimologia neclară ar putea fi formații cu *des-* de la o bază neidentificată : *desfamat* *adj.* neîncins, nearanjat, descătărămat” *Ion Creangă* VI 152, în **DA** ms. (acesta ar putea fi legat eventual de *faur*); *despeta* (rar, Sălaj) „a-și bate joc, a necăji” (*Cind soarele d-ăsfințea, Omul cu plugu-și venea, Muierile-l despeta*. DR IV 777, în **DA** ms.); *despomila*, *dăspomila* (reg.) „a despică un bou scoțindu-i funia legată cu un capăt de un corn și cu celălalt de picior” **TOMESCU**, în **DA** ras.; *detorni* „a se năpusti” **Dosoftei**, *Anonymus Caransebesiensis*, în **DA** ms. și „a alunga, a zgorni” **Ciașanu**, în **DA** ms.

2. Pentru alte formații (moștenite sau adaptări) s-au propus etimoane românești care nu se susțin din punct de vedere semantic. Pentru *de(s)ciocăla* „a descheia, a desface din încheieturi, a demonta” s-a propus ca bază *ciocălău* (sau, indirect, *ciocăla* „targa” **SCRIBAN**, S. V. *înciocălez*) ; vezi discuția la A1. **Procopovici** (*Înciocăla-De(s)ciocăla*), în DR X, partea a II-a, 1943, p. 309—314. *Desmira* „a alinta, a răsfăța” este astăzi destul de greu de pus în legătură cu *mira*; **Pușcariu**, *op. cz7.*, p. 17 demonstrează legătura semantică originară dintre cele două cuvinte: de la *mira* cu sensul „a privi rău” la *desmira* „a scăpa (un copil) de deochi” (probabil luându-l în brațe), și de aici la sensul de „a alinta”.

Prefixele *des-* și *de-* sînt preponderent verbale. Comparativ cu numărul verbelor derivate, formațiile substantive și adjectivale sînt relativ puțin numeroase, iar celelalte părți de vorbire (adverb, interjecție) sînt reprezentate în mod accidental fie prin formații cu *de-* (un adverb), fie prin formații cu *des-* (o interjecție). Dacă ținem seama de faptul că cele mai multe substantive au formă de infinitiv lung și cele mai multe adjective sînt de origine participială (deci unele dintre ele ar presupune existența unui verb, iar celelalte ar putea fi considerate ca primul pas spre crearea verbului respectiv), categoria verbului este și mai bogată.

De obicei analiza semantică a verbelor formate cu *des-* se face prin raportare la perechea opozitivă formată cu *în-*. (mairar cu *a-*) sau la verbul simplu (*descrunta* — *încrunta*, *desmorți* — *amorți*, *desface*—*face* etc.). Chiar atunci cînd din punct de vedere formal este posibilă analiza printr-o altă parte de vorbire, în cazul în care există și formația cu *în-* de la aceeași bază analiza semantică poate avea în vedere (și) formația cu *în-*: *despodoabi* „a da jos podoabele, a nu mai fi împodobit”, cf. *împodobii* „a pune podoabe”; *descreți* „a desface un lucru creț; a face acțiunea opusă lui încreți”, cf. *încreți* „a face ca un lucru să iie creț” etc.

Opoziția *în-jdes-* este atît de frecventă, încît existența unui derivat poate atrage formarea celui alt. După *închiriat* (mai frecvent) s-a creat *deschiriat*, iar după *descăleca* cu sensul istoric „a se stabili într-un loc”

s-a format *încăleca* cu sensul „a se porni dintr-un loc în număr mare pentru a se așeza în altă parte” (cf. **Pușcariu**, *op. cit.*, p. 5).

Există însă o categorie de formații parasintetice în care verbul cu *des-* nu se opune altui verb (nici simplu, nici prefixat) : tipul *despărîți*, *dezmiriști*, *dezosa* etc; acestea se analizează atît semantic, cît și formal numai prin baza existentă.

3. Prefixele *des-*, *de-* au următoarele valori:

1) desfacerea, dezlipirea, separarea

a) obiectului denumit de bază : *decupla* „a desface un cuplu”; *descăiera*, *ăscătărăma* „a desface cataramele”, *deschinga*, *deschiotora* „a desface o cheotoare”, *descilci* „a desface fire încurcate (cilți)”, *descleia*, *despacheta*, *despături*, *desperechea*, *despleți*, *destrăma*, *dezbăiera*, *dezbumba*, *dezlina*, *dezmembra*, *deznoda* etc;

b) de obiectul denumit de bază : *debandadă* „rupere a rîndurilor, ieșire din bandă”, *debarca* „a părăsi barca”, *deborda* „a da peste bord”, *decurvaj* „tragerea vinului din cuvă”, *demoda* „a ieși din modă”, *deruta* „a părăsi ruta”; *dejghebat* „ieșit din jgheab”, *deștăra* etc;

2) negația

a) opusul, contrariul cuvîntului bază, anularea acțiunii verbului bază, revenirea la starea anterioară (valoare negativă propriu-zisă) *debloca*, *decolora*, *decomanda*, *deconecta*, *decongelă*, *degaza*, *demachia*, *demagnetiza*, *demina*, *demineraliza*, *demonta*, *depolariza*, *depopula* etc.; *descerni*, *descongestionă*, *desconsideră*, *despopi*, *despotcovi*, *despotrivit*, *dezamețit* etc.

în descîntece, unele verbe de mișcare formate cu *des-* exprimă opoziția față de verbul bază prin repetarea acțiunii într-un sens contrar : *despăși* „a păși înapoi peste corpul cuiva” **Viciu** Gl. în **DA** ms. (*Dacă cineva trece peste unul care-i culcat jos, acesta nu mai crește, de nu-l despășeste*), *despetrece* „idem” etc.

b) absența, îndepărtarea obiectului sau a calității denumite de cuvîntul bază (valoare privativă) : *decalibra* „a-și pierde calibrul”, *decuscutea* „a curăța cuscutele de pe plante”, *deparafina* etc.; *descreierat* „fără minte creier”, *desfrîu*, *deshăma*, *desmințat*, *despiedeca*, *dezalbuminare*, *dezinsecțizare*, *deznădejde*, *dezordine* etc.;

c) insuficiența, diminuarea : *decuspidare* „acțiunea de reducere cuspidelor”, *defocalizare* „focalizare defectuoasă”, *denatalitate* „scădere natalității”, *denuțrie* „nutriție insuficientă” etc.;

Această nuanță negativă apare clar numai la derivatele cu *de-*. Dintre derivatele cu *des-* numai *dezluminat* ar putea fi atras în grupul celor de mai sus, în cazul în care glosarea din **DA** ms. este corectă: „cu lumina scăzută”. Citatul prin care este ilustrat acest sens este însă neclar : *Cum stelele pe ceruri se șterg dezluminaie, Cînd luna strălucește*. **I. Negruzzi**, în **DA** ms.

d) negația indirectă (negarea unei acțiuni dependente de verbul bază) : *deconsilia* „a sfătui pe cineva să nu facă ceva”, *desfătui*, *despovățui* ;

e) modificarea, transformarea în sens negativ a obiectului (calități denumite de bază : *denatura* „a altera natura unui lucru”, *desfigura* etc.)

3) intrarea, pătrunderea într-o anumită perioadă de timp : *desprimăvara*, *dezvăra* „a intra în (primă)vară”;

Pușcariu, *op. cit.*, p. 16 explică această valoare ca urmare a amestecului dintre două ideile „a ieși din iarnă și a se face primăvară”. în formațiile de mai sus *des-* este sinonim cu *în-* cf. *a se imprimăvara*. Vezi și **GRAUR**, P. I. 337, unde se spune că folosirea lui *des-* pentru *în-* poate explica prin rolul de indicator afectiv al celui dintîi.

4) rol de indicator (valoare prezentă numai la formațiile cu *des-*)

a) al negației: *descoji*, *deșuceat*, *dezgoli*;

b) al separării, desfacerii: *deschilini* „a (se) deosebi, a (se) separa”^{*} cf. *chilin* „deosebit, separat”, *descotorosi*, *despierre* „a se pierde, a dispărea” Dosoftei, în DA ms., *despinteca* „a spinteca”, *dezmăcinare* „sfișiere, zdrobire” Dosoftei, în DA ms., *dezridica* „a ridica; a îndepărta din funcție”, *dezrupe* Coresi, la DHLR H 351 etc.

1. Vezi GRAUR, P. I. 337. Max Auerbach (v. 225) socotește că *des-* atașat unor baze care conțin ideea de separare are o valoare de întărire, intensificare. Pușcariu, *op. cit.*, p. 14 spune că în astfel de cazuri avem a face cu o întrebuintare hipercaracterizatoare. În același loc folosește și termenul de „întăritor” pentru verbe ca *deschilodî*, *descotorosi*, *dezbăscălu* și *dezbăscăși*; întrucât asemenea verbe sînt glosate prin bazele lor, este greu de susținut valoarea de întărire a prefixului.

2. Formațiile cu *des-* folosite în anumite construcții alături de verbul simplu (sau de cel paralel format cu *în-*) exprimă ideea de intensitate și de durată a acțiunii: *coase și descoase*, *face și desface*, *încurcă și descurcă*, *leagă și dezleagă*, *înnoadă și deznoadă* etc. Vezi IORDAN, LRA 197—198, STIL. 211-212.

Unele formații cu *des-* au același sens cu baza lor și de aceea este greu de atribuit o anumită valoare semantică prefixului: *dezaburire* „aburire” Gorjan, în DA ms., *dezjudeca* „a judeca”, *desplini* (despre larva albinelor) „a se dezvolta, a ajunge la maturitate”.

1. Aceeași valoare cu formațiile cu *în-* sau *a-*, care permit semianaliza o au verbele *a destinde*^{*} sinonim parțial cu *a întinde*, *a destoarce* (— a întoarce) și *a deșterne* care înseamnă și „a așterne” (vezi Pușcariu, *op. cit.*, p. 6, 14 — 15).

2. Este neclară valoarea prefixului în formația *desfaptnică*, nume de plantă (ȘEZ. xv, în DA ms.).

4. Prefixul românesc *des-* este moștenit din latină, fiind continuatorullat. *dis-* (cu varianta *di-* înaintea anumitor consoane).

La origine prefixul latin avea semnificația spațială de plecare de la un punct în diverse direcții contrarii și de separare: *dimittere*, *discurrere*, *disiungere*, *differre*. După modele de tipul *concordia* — *discordia*, *comparare*—*disparare* se dezvoltă semnificația negativă a prefixului: *displacet*, *disconducit* etc. Cf. TEKAVCIĆ, G. I. III 158, MEYER-LUBKE, G. II 674 — 675.

în latină cu *dis-* se formau verbe (*disparere*), substantive (*discors*) și adjective (*difficilis*). În unele cuvinte *dis-* avea rolul de a întări sensul verbului simplu, datorită confuziei cu prefixul *de-* (*dispereo*), în altele corespundea sensului gr. *dux-* (*distendo* ~ *Siarsivco*).

Prefixul *des-* a fost moștenit în limba română în derivate de la verbe, dintre care unele sînt (semi)analizabile: *descoperi* < lat. *discooperire*, *despărți* < lat. *dispartire*, *despune* < lat. *disponere*, *destoarce* < lat. *distorque*, *dezlega* < lat. *disligare* etc.

1. La unele formații cu *des-* există incertitudine dacă sînt moștenite sau sînt formate pe teren românesc. De exemplu, în cazul lui *defăima* (și *desfăima*) SCRIBAN propune ca etimon fie pe *faimă* (pe care TDRG îl socotește format după *defăima*), fie lat. pop. **diffamiare* (după clasicul *defamo* și *diffamo*); CIORANESCU crede că verbul este un derivat denominal de la *defăima* (neatestat în dicționarele curente). Pușcariu, *op. cit.*, p. 11 susține etimologia latinească, propunînd și un **disfamiare* pentru a explica varianta *desfăima*. — *Descăleca* ar putea proveni din *încăleca* prin schimb de prefix (SCRIBAN, CIORANESCU) sau, după cum dau majoritatea dicționarelor, dintr-un lat. **discaballcäre* (TDRG, CDDE, CADE, DM). — Pentru *descheia* s-a propus ca etimon lat. *disclavare* (DM), dar și rom. *cheie* (TDRG, SCRIBAN) și *încheia* (CADE). — La *desclinta*, etimonul latin e susținut de Pușcariu (*op. cit.*, p. 7), CADE, CIORANESCU: **discianire*; SCRIBAN trimite la *clnt*, iar TDRG la *Incinta*. — Sub *descuia* SCRIBAN consemnează cele două ipoteze în legătură cu etimologia: *cui* (cf. și TDRG, care trimite la *cui* și *înclui*) și *discuneare* (CADE, DM). — Pentru *desfăta*, cei mai mulți cercetători au presupus un etimon latin în *dis-*. S-au reconstruit mai multe cuvinte latinești care ar fi putut sta la baza verbului românesc: **disfautare*, **disfatare*, **disseftäre* etc. (vezi Pușcariu, *op. cit.*, p. 18—19 și CIORANESCU). Etimologia românească este susținută de SCRIBAN (*făt*, *fată*) și, mai recent, de G. Mihăilă, înscL xix (1968), nr. 4, p. 417—418, care demonstrează cu citate din textele vechi legătura cu *fată* „fecioară”, sensul inițial al verbului fiind „a dezvirgina”, sens de la care au evoluat celelalte, ca „a simți plăcere senzuală; a petrece; a (se) delecta” etc. — Cu excepția lui Pușcariu (*op. cit.*, p. 10), care spune că în *desmlnta* „abraten” nu este sigur dacă avem a face cu prefixul *de-* sau *des-* atașat la

smîntă, majoritatea cercetătorilor propun un etimon latin cu *dis-*: **dismantäre* (dat ca probabil de CIORANESCU din lat. *mantre* „esperar”, intensiv al lui *mänere*), **dismëntäre* (din *dis-* + *mens* TDRG) sau **disonitäre* (Giuglea, la CIORANESCU). — La *despică* majoritatea cercetătorilor susțin etimologia latină: *despicare* (SCRIBAN, CIORANESCU). Vezi discuția mai pe larg la GRAUR, E. 88, care nu exclude nici legătura cu *specio*, dar respinge posibilitatea derivării din *sp-* (cf. DM), prin care nu se explică din punct de vedere semantic. — Pentru *dezbrăca* s-a propus un etimon neatestat **disbracare* (cf. TDRG, CDDE); Pușcariu, *op. cit.*, p. 4 trimite și la *brac* și *îmbrăca* (pentru ultimul vezi și A. Lombard, *Le verbe roumain*, Lund, 1955, I, p. 357) — în cazul lui *de(z)juga* s-a reconstruit un etimon latin **disiugare* (TDRG, CADE, Lombard *op. cit.*, p. 356, DM), dar s-a susținut și derivarea pe teren românesc *din jug* (SCRIBAN). — Afară de GIORANESCU, majoritatea dicționarelor (TDRG, CADE, SCRIBAN, DM) îl derivă pe *dezmătat* din *mațe*. CIORANESCU nu este de acord cu această etimologie, socotind-o nepotrivită din punct de vedere semantic și propune un etimon latin **dismetäre* (din lat. *mietiri*).

2. Alte formații conținînd pe *dez-* au etimologie și mai complicată și mai greu de afirmat dacă sînt (semi)analizabile în română. Așa este *dezbăra*, care a fost legat de unii cercetători de *dezbăiera* (cf. HEM 2364, SCRIBAN); ultimul dicționar trimite și la v. gr. *baros* „greutate”, ca și la it. *sbarazzare* (după ZINGARELLI format din *imbarazzare* cu schimb de prefix, fr. *debarrasser*, „cotorosi” (formație cu *de-* de la *embarrasser* ROBERT, S.V.); Pușcariu, *op. cit.*, p. 20 trimite și la un eventual **disbaiulare*, iar TDRG îl leagă de v. sl. *brati*. — Pentru *dezmetici* există ipoteza moștenirii dintr-un lat. **dismatticare* < *mattus* (care s-ar găsi și în *ameți* < **ammattiri* cf. Pușcariu, *op. cit.*, p. 16, dar și a formării în română din *dezmetic*, prin schimb de prefix cu *bezmetic* (cf. TDRG, SCRIBAN, CADE).

3. În *dezmierda* (neanalizabil) majoritatea cercetătorilor recunosc că au de a face cu un derivat cu *dis-* din latină, deși etimonul nu este atestat; s-a reconstruit un **dismerdäre* din *merda* (Pușcariu, *op. cit.*, p. 16, SCRIBAN, CIORANESCU și CADE).

Formațiile cu *des-*, *dez-* sînt atestate începînd cu primele texte românești și apar în toate perioadele de dezvoltare a limbii. Pentru atestări din secolul al XVI-lea vezi VASILITT, D. c. 252: *descoperi*, *desface*, *despărți*, *dezbate*, *dezvozdi*, *dezbăscăcina*, *dezrupe* și ASAN, D. P. H. 209: *descin*, *descumpăra*, *desface*; pentru varianta *de-* vezi *defăima* Dosoftei, la TDRG.

Cu prefixul vechi *de(s)-* au fost adaptate cuvinte din limbi neromâne, unele formate cu alte prefixe, altele fără prefix: *desluși* cf. sl. *dosl*, *deșăti*, *dezgîrci* „a separa, a îndepărta” cf. ser. *razgrnuti* etc.; *dezluși* „a coji” cf. sl. *lupiti* „a coji”.

Pentru *de(s)ciocăla* „a descheia, a desface din încheieturi, a descompune, a demonta”, explică adesea prin *ciocăläu* (SCRIBAN, CADE, DM), ni se pare mai convingătoare explicația lui Al. Prodromovici (în DR x, partea a II-a, 1943, p. (313—314), care propune ca etimon magh. *csuk* „încheietură, articulație”).

Începînd cu prima jumătate a secolului al XIX-lea, alături de prefixul moștenit sînt împrumutate din limba franceză dubletele sale neologice reprezentînd la origine mai ales pe lat. *dis-*, uneori și pe *de-*,

încă din latina populară *dis-* tinde să elimine pe *de-* (cf. ILR I 104); în franceză urmașii lui *dis-* au înlocuit în cea mai mare parte pe *de-* din latină (MEYER-LUBKE, G. II 674—675, DAUZA DUBOIS-MITTERAND, S.V. *de-*, Graur, în LR IX (1960), nr. 3, p. 29 ș.u.).

Prefixul vechi *des-* a fost întărit prin împrumuturi: în formele *des-* (*dez-*) s-a adaptat fr. *des-* reprezentînd lat. *dis-*: *deshidrata*, cf. fr. *äsh*, *drater*; *dezinteresă*, cf. fr. *desintresser*; *dezorientă*, cf. fr. *desorienter* etc.

Prefixul *de-* (din aceeași serie cu *des-*) reprezintă, în cea mai mare parte a cazurilor, fr. *de-* (variantă a prefixului *dSs-* înainte de consoane sau urmașul lat. *de-*): *decarbura*, cf. fr. *äcarburer*; *deflora*, cf. fr. *deflore*; *demoraliza*, cf. fr. *dimoraliser* etc. Cu valoare negativă *ä-* provine din lat. *de-*, împrumutat în aceeași perioadă cu fr. *dä-*: *decapita*, cf. fr. *decapiter*, lat. *decapitare*; *decolora*, cf. fr. *decolorer*, lat. *decolorare*; *deforma*, cf. fr. *deformer*, lat. *deformare*; *degrada*, cf. fr. *degrader*, lat. *degradare* etc.

Dintre formațiile negative moștenite cu prefixul latin *de-* numai *depăra* cu varianta *dăpăra* (cf. lat. *depilare*) este analizabil. Dar acest verb are forme flexionare (prezent *dapăr*, *dăpăre* etc.) în care nu se mai recunoaște prefixul *de-*.

în epoca pătrunderii primelor împrumuturi din franceză sau latină, prefixul redă forma din cuvîntul de origine sau este „românizat” :

a. împrumuturi: *dezarmat* Văcărescu (1830), la CLOSE, D., cf. fr. *desarme;deforma*, cf.fr. *deformer*, lat. *deformare*; *dezoxida* (1848), la URUSU, T.,cf. fr. *desoxyder*; *dezoxigena* (1848), la URUSU, T., cf. fr. *desoxy-gener*; *decolorant* (1852), la URUSU, T., cf. fr. *decolorant*; *dezinfecă* (1852), la URUSU, T., cf.fr. *desinfecă* etc.;

b. semicalcuri

a) cu românizarea prefixului: *destrona* Eliade (1834), la CLOSE, D. 280, cf. fr. *destroner*; *descolora* (1848) la URUSU, T., cf. fr. *decolorer* (lat. *decolorare*) ; *deznaționaliza* Bălcescu, la DRINCU, P. V. 61, cf. fr. *denationaliser* etc.

P) cu românizarea temei: *decompune* (1836), la URUSU, T., cf. fr. *decomposer*; *descinstit* Eliade (1837), la CLOSE, D. 279, cf. fr. *deshonore*;

c. calcuri (se traduce atît prefixul, cît și tema) : *decompune* (1832), la URUSU, T. și *dezalcatui* (1814—1818), la URUSU, T., cf. fr. *decomposer* ; *despopula* Văcărescu (1834), la GLOSE, D. 280, cf. fr. *depeupler* ; *desregulat* Eliade (1837), la CLOSE, D. 280, cf. fr. *deregle*; *dezgust* Eliade (1837) și *dezgusta* Alexandrescu (1838), la CLOSE, D. 280, cf. fr. *degout, degouter* etc.

Verbul *desfide* este un calc parțial dacă pornim de la etimonul latin (*diffidere*) și total dacă avem în vedere pe cel francez (*defier*).

Calcurile (parțiale sau totale) nu s-au păstrat toate mai tîrziu, fiind de obicei înlocuite cu împrumuturi: *destrona* prin *destrona*, *descolora* prin *decolora*, *desregulat* prin *dereglat* etc. Uneori însă s-a impus forma calchiată : *decompune*, *deznaționaliza*, *dezgust(a)* etc.

în unele cuvinte *de-* negativ ar fi putut pătrunde și din germană sau engleză. De exemplu, *demodulație* < germ. *Demodulation* (DN²), engl. *demodulation*.

M D E indică originea franceză, dar nu am identificat în această limbă un cuvînt corespunzător.

Prefixul neologic *dis-* a fost redat în unele cazuri prin *des-*, dubletul său vechi: *dispreț* — *despreț*, *disprețui* — *desprețui*, *discorda* — *descorda* etc.

Uneori variantele deosebite ale unui cuvînt începînd cu *de(s)-* și *di(s)-* se explică prin etimoane diferite : *despera*/*dispera*, cf. lat. *desperare*, fr. *desesperer*, it. *disperare*; *deformaj*/*dijforma* (a. 1848), la URUSU, T., cf. fr. *deformer* și *difformer* etc. (vezi și *D18-* § 4).

Cu prefixul *des-* sînt calchiate uneori cuvintele franceze formate cu *ex-*: *descreierat* — fr. *ecervele*, *descărna* = fr. *echarner*, *desțara* = fr. *expatrier*.

Vezi Pușcariu, *op. cit.*, p. 7.

Varianta dezvoltată *destr-* se explică prin înlocuirea primei părți a prefixului *întru-* cu *des-*: de la verbe de tipul *întrarma*, *întrauri* unii scriitori ardeleni (P. Maior, I. Pop-Eeteganul) au format pe *destrarma*, *destrauri*; vezi și *destrunoca* (Maramureș) „a dezbină, a învrăjbi”, format după *înrunoca* (< *într-un loc*). Prin *destr-* se explică varianta *dest-* din *destumfla* (MAT. EOLIC la Pușcariu, *op. cit.*, p. 6).

În general, valorile prefixelor românești corespund celor ale prefixelor de origine. S-au dezvoltat pe teren românesc valorile de sub 3 și 4 (intrarea într-o anumită perioadă, valoare accidentală, și valoarea de indicator). Nu se explică prin model străin verbele formate cu *des-* care au aceeași valoare semantică cu baza lor.

Nerecunoscînd valoarea de indicator a prefixului *des-*, R. Todoran (în CL XVIII, 1973, nr. 1, p. 40 — 41) socotește că formații ca *deschilini*, *descoji* (în care prefixul nu are rol privativ) ar putea proveni din sintagmele *de chilin* „separat, despărțit”, respectiv *de coajă*, de unde ar

fi rezultat verbele compuse cu prepoziția *de*: **dechilini*, **decoji* în care *de* a fost înlocuit cu *des-* (substituire favorizată de existența variantei fonetice *de-* și lui *des-* înainte de siflantă și sibilantă). Această explicație nu rezistă însă la alte verbe în care *des-* nu are sens negativ: *dezgoli*, *dezridica*, *dezrupe* etc.

5. Originea temelor la care se atașează prefixele *des-*, *de-* este variată :

— latină (moștenite) : *delînare*, *demutizare*, *depănușător*, *depăra*, *desăra*, *desărcina*, *descălca*, *descăpățina*, *descărna*, *descoase*, *descreierat*, *descrește*, *descreți*, *descrunta*, *dezamăgi*, *dezbate*, *de(z)juga* etc.;

— comună cu albaneza : *dezaburire*, *dezgropa*, *dezmugurire* ;

— slavă : *decălire*, *decositorire*, *dejghebat*, *denisipator*, *descerni*, *des*, *cîlci*, *descleia*, *descleșta*, *descloci*, *descolăci*, *descotorosi*, *descumpăni*, *desfătu*, *despleti*, *despotcovi*, *despovăra*, *deszăpezi*, *deszăvorî* etc.;

— maghiară: *descelui*, *descetlui*, *deschilini*, *deshăma*, *deșuchea*, *dezalcatui* etc.;

— turcă: *derăfturat*, *desăxăna*, *deschiaburi*, *deschiorî*, *dezbuluc*, *dezgheal* etc.;

— greacă : *desclironomisi*, *dezaharificare*, *dezarhierî* ;

— latino-romanică: *debloca*, *decalcifia*, *decalibra*, *decUpota*, *decan*, *bura*, *declasa*, *deconecta*, *decupla*, *defavoare*, *degaza*, *demobiliza*, *deparafina*, *detrona*, *detensionare*, *detubare*; *descoperta*, *despoliticianiza*, *dezaglomer*, *dezanexa*, *dezaprecia*, *dezasfaltare*, *dezmogenizare* etc.;

— germană: *degipsare*, *descătărăma*, *deșuruba*, *dezețuire*, *dezn*, *tuire* etc.;

— nesigură : *desciumpăvi*, *desciunti*, *descîrliga*, *despocilti*, *destărbăc*, *dezbumba*, *dezgărdina*, *dezmîhni*, *deznoroi* etc.

Atît *des-*, cît și *de-* se atașează la teme de origine variată (*de-* nu sînt întîlnite în formații avînd teme de origine comună cu albaneza, maghiară sau nesigură). Formațiile cu *de-* predomină la temele de origine latino-romanică ; în toate celelalte cazuri însă formațiile cu *des-* sînt mai numeroase. La derivatele cu *des-* se disting din punct de vedere numeric cele cu teme moștenite și de origine slavă.

6. Prefixele *des-* și *de-* sînt productive în limba noastră. Numărul mare de derivate cu *des-* (*dez-*) se explică și prin întărirea prefixului vechi datorită împrumuturilor neologice conținînd prefixul francez omonim. Productivitatea prefixului vechi se datorește și valorii expresive a formațiilor sale în construcții în care sînt folosite alături de verbul simplu (tipul *face* și *desface*). Așa se explică creațiile ocazionale: *dezbătă*, *dezagorn*, etc. (IORDAN, LRA 197—198, STIL. 211—212) și numeroasele formații din descîntece în care apar opoziții mai mult sau mai puțin curioase : *păș*, *despăși*, *petrecejăspetrece*, *mînca/dezmînca* etc. De asemenea, din punct de vedere semantic, formațiile cu *de(s)-* sînt foarte necesare în limbajul tehnico-științific pentru a exprima o anumită operație care anulează efectul alteia sau prin care se înlătură o anumită substanță etc.

7. Prefixul *des-* este folosit pe tot teritoriul de limbă română, în toate epocile de dezvoltare a limbii și în toate stilurile ei. Prefixul *de-* aparține limbajului cultivat, cu precădere celui tehnico-științific. Numeroase formații cu cele două prefixe au o circulație restrînsă la un anumit domeniu. Așa sînt unii termeni uzitați numai în limbajul tehnico-științific: *debenzolare*, *decanulare*, *dedolomitizare*, *deflebotomizare*, *deplumbare*, *dezm*, *marare*, *dezmogenizare* etc.

Între *des-* și *de-*, neologic, există o concurență care se manifestă în existența unor dublete de la aceeași temă, mai ales cînd aceasta di-

urmă este neologică (cf. IORDAN, LRA 196—197). Forma cu *de-* apare de obicei în vorbirea cultă, iar cea cu *des-* caracterizează vorbirea populară; vezi exemple ca: *de(s)hidrogena*, *de(s)personaliza*, *de(s)politicianiza*, *de(z)garnisi*, *de(z)mobiliza* etc. Tendința este să se prefere în unele cazuri *des-*, mai vechi, și cu o mai mare forță expresivă (de exemplu *despersonalizat* H. Papadat-Bengescu, la IORDAN, LRA 197). Variația *de-jdes-* poate apărea și la unele formații din limbajul tehnic avînd o bază din fondul vechi al limbii, deși aici ne-am aștepta să găsim numai prefixul vechi *des-*: *de(s)căli(re)*. În sfîrșit, trebuie menționate dubletele aparținînd unor epoci și stiluri diferite care prezintă și deosebire semantică: *desflori* „a-și pierde florile” (învechit) și *deflora* (literar), *dezlîna* (literar) și *delîna(re)* (tehnic).

Există și formații ocazionale cu cele două prefixe care nu s-au impus: *deloial*; *descaragializa*, *descăpui*, *desputernici*, *destăra* etc.; în această categorie pot fi considerate și verbele cu *des-* folosite numai în descîntece: *descîrni*, *despăși*, *despetrece*, *destrîmba*, *dezmelița*, *dezmînca* etc. Prefixul *des-* apare frecvent atît în limba populară și regională, cît și în cea cultă, iar o mare parte a derivatelor sale aparțin limbii comune: *descoase*, *desface*, *destrăma*, *dezminți*, *dezobișnui*, *dezumfla*, *dezvinovăți* etc.

DEZ- vezi **DES-**

DI- vezi **DIA-**

DI- vezi **DIS-**

DIA- (DI-)

1. Prefixul *dia-* are varianta *di-* în combinație cu o temă care începe cu o vocală (*a* mai ales, dar și *e*): *diacustică*, *diartroză*, *dielectric*, *diereză*.

Această variantă este omonimă cu elementul de compunere *di-* „doi” < gr. οV, pentru care vezi FC I 247. Confuzia cu acest element de compunere se poate produce la formațiile în care prefixul *di(a)-&ie* sensul „între”: de exemplu *dialog* „conversație” este înțeles de unii vorbitori numai drept „conversație între doi vorbitori” (vezi Al. Graur, *Puțină aritmetică*, p. 115).

În derivate, *dia-* are un accent secundar pe prima silabă *dia-*. Numai în puține cazuri găsim variantă *di-* cu accentul (principal) pe a doua silabă ca în *didistolă* și (înv.) *diametru*, *diafragmă* (vezi p. 95).

2. În DM sînt înregistrate 6 derivate analizabile, la care se adaugă 13 din alte izvoare:

diabaz Min. (DER), *diacaustică* Fiz. (LTR⁺), *diacustică* (DN⁺), *diaelectric* (LTR⁺), *diafilm* (DN⁺, LTR⁺), *diafonie* (DN⁺, DER), *diageneză* Geol. (DER, LTR⁺), *diamalt* (DER), *diamorfină* (D. MED.), *diapauză* Zool. (DER), *diaproiectie* (LTR⁺), *diartroză* Anat. (DER, LTR⁺), *diaspor* Min. (DER, LTR⁺).

Nu am luat în considerație cuvîntul *diacritic* (*semne diacritice*), deoarece în limba română nu se simte legătura semantică dintre derivat și cuvîntul de bază.

Derivatele sînt:

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *diabaz*, *diacaustică*, *diacustică*, *diafilm*, *diafonie*, *diageneză*, *diamalt*, *diametru*, *diamorfină*, *diapauză*, *diapozitiv*, *diaproiectie*, *diartroză*, *diaspor*;

II adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *diacronic*, *diaelectric* și *dielectric*, *diamagnetic*, *diatonică* (f.).

Formații semianalizabile: *diacinal* (LTR⁺), cf. *sinclinal*, *diafiză* (DN⁺), cf. *hipofiză*; *diaporă* (Cantemir, în DA ms.), cf. *anaforă*, *diagnoză*, cf. *prognoză*; *diagramă*, cf. *anagramă*; *dializă*, cf. *analiză*; *dialog*, cf. *monolog*; *diaplegie* (DN⁺), cf. *hemiplegie*; *diaree*, cf. *logoree*; *diascop* (DER, LTR⁺), cf. *episcop* s.n., *electroscop*; *diastaltic* (DN⁺), cf. *peristaltic*, *diastază*, cf. *metastază*; *diastil* (DN⁺), cf. *peristil*; *diastolă*, cf. *sistolă*; *diatermie*, cf. *termic*; *diateză*, cf. *metateză*; *diereză*, cf. *sinereză*.

3. Formațiile cu *dia-* au următoarele valori:

1) străbaterea („prin, de-a lungul”): *diacronic*, *diageneză*, *diatermie* „încălzirea țesuturilor dinăuntrul corpurilor (cu ajutorul curentilor de înaltă frecvență)”;

2) trecerea dintr-un loc în altul, dintr-un sens în altul („de la... la”): *diafonie* „trecere a unui semnal de pe o cale de transmisiune pe o altă cale”, *diamagnetic* „care se deplasează de la un cîmp magnetic mai intens spre altul mai slab” etc.;

3) poziția de mijloc („între”): *diartroză* „articulație mobilă dintre oase”; vezi și semianalizabilul *diafiză*;

4) intensificarea: *diamalt* „extract din malt uscat”, *diamorfină* „derivat al morfinei mai puternic decît ea”;

La acest sens se încadrează și semianalizabilul *diaplegie* „paralizie totală” (DN⁺).

5) opoziția („contra”): *dielectric* „izolant electric”.

În unele derivate valoarea prefixului e mai puțin clară: *diapauză* (*gamă*) *diatonică* „succesiune de mai multe sunete la distanță de tonuri și semitonuri”, *diaspor*. *Diafilm*, *diapozitiv*, *diaproiectie* și *diascop* sînt legate de sensul de sub 1 („prin”), pornind de la transparența imaginilor.

4. *Dia-* este un prefix neologic de origine grecească (Sta-), care a pătruns în limba română prin împrumuturi, fie direct din greacă, fie din latină sau, mai ales, din limbile romanice (uneori chiar pe mai multe căi); împrumuturile din alte limbi sînt rare:

(analizabile)	<i>diamagnetic</i> — fr. <i>diamagnetique</i> ; <i>diametru</i> — fr. <i>diametre</i> , ngr. SiapisTpoť;
(semianalizabile)	<i>dialog</i> — gr. SiaXoyo^, fr. <i>dialogue</i> , it. <i>dialogo</i> , germ. <i>Dialog</i> ;
(neanalizabile)	<i>diafragmă</i> — lat. <i>diafragma</i> , ngr. S^payfAa, f. <i>diaphragme</i> .

În grecește *M-* avea valorile: separarea, pătrunderea (traversarea), superioritatea, terminarea, trecerea dintr-un loc la altul și distribuirea (BAILLY, S.V., RIEMANN-GOELZER, GR. GR. 340). Că celeași sensuri prefixul a fost împrumutat și în franceză (cf. ROBERT, S.V.).

Varianta de accentuare *dia-* (de ex. *diametru*) reproduce accentul prefixului grecesc.

Uneori e greu de știut de unde provine un anumit derivat atunci cînd dicționarele străine nu-l menționează. E cazul unui cuvînt ca *diafilm*, care are probabil o origine multiplă, dar nu e înregistrat decît în dicționarele rusești sub forma jтHa^HjitM (cf. HRISTEA, E. 114, nota 1).

Derivatele cu *dia-* au fost împrumutate sporadic la începutul secolului al XVIII-lea, dar mai ales spre sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor:

(analizabile)	<i>diametru</i> a. 1790 (URSU, T.);
(semianalizabile)	<i>dialog</i> (Cantemir, în DA ms.);
(neanalizabile)	<i>diafragmă</i> a. 1829—1830 (URSU, T.)

în secolul al XVIII-lea au fost împrumutate unele grecisme, care nu s-au menținut în limba română, ca, de exemplu: (semianalizabil) *diaforă* „neînțelegere”, (neanalizabil) *diacrisis* „discernămint” a. 1786 (în DA ms.) etc.

5. Temele derivatelor sînt neologice, mai ales de origine grecească și latino-romanieă (cf. însă *ăiamalț* cu temă de origine germană).

6. Prefixul este neproductiv în limba română (apare numai în împrumuturi). Nu avem nici un derivat sigur românesc (ar putea fi însă termenii: *ăiaspor*, *ăiamalț*).

7. Derivatele cu prefixul *ăia-* aparțin stilului științific (fiind folosite în special în terminologia fizicii și a medicinei).

DIS- (DIZ-, DI-)

BENES, P. 90 — 91; RIZESCU, P. N. 8 — 9, 23; FLOREA, p. N. 63, 64, 67, 68.

1. Prefixul *ăis-* are următoarele variante fonetice: *ăiz-*, condiționată de unele teme care încep cu o vocală sau cu o consoană sonoră (*dizarmonie*, *dizgrație*) și *ăi-*, necondiționată fonetic (*ăiform*) sau condiționată de prezența lui *s* ca primă consoană a temei (*disimula*, *ăisoluhil*). Sonorizarea lui *s* din *ăis-* nu este însă obligatorie în relație cu teme care încep cu o consoană sonoră (*disjunct*).

În unele cazuri, se sonorizează prima consoană a temei, ceea ce poate masca analiza formației: *dizolva*, *ăizoluție* (cf. *ăisoluție*).

Prefixul *ăi(s)-* se deosebește de varianta omonimă regională a prefixului *ăe(s)-* prin repartiția stilistică și teritorială și prin originea temelor (vezi *DES-*, *DE-*, § 1). Cf. totuși în limba comună cazuri ca *dispera* pentru* *despera* sau *diforma* pentru *deforma* (atras și de existența lui *ăiform*). Pentru încercările vechi de redare a lui *ăis-* prin *ăes-* vezi § 4.

Față de elementul de compunere *ăis-* „dificil, anormal” (pentru care vezi FC I 247), prefixul omonim se delimitează prin origine (elementul de compunere provine din greacă, de unde a pătruns și în latină), parțial și prin sens. Din punct de vedere semantic există unele apropieri în situațiile în care formațiile cu prefix au sensul de „insuficiență calitativă, ceea ce e considerat subnormal” (compară derivatul *disonant* „care sună neplăcut” cu compusele din terminologia medicală de tipul *ăisfuncție* „tulburare a funcției unui organism”, *disovulație* „ovulație defectuoasă” etc.) și chiar privativ, cu anumite teme (compară derivatul *disproporție* cu compusul *ăisimetrie*).

La acestea se adaugă o deosebire de ordin fonetic și grafic: elementul de compunere își menține finala nesonorizată înaintea unei vocale (vezi *ăisartroză*, *ăisovulație*) sau a unei consoane sonore (vezi *ăisgrafie*, *ăis-graviăie*).

Confuzia între elementul de compunere *dis-* și prefixul omonim apare la RIZESCU, P. N. 8 — 9. Probabil că și la FLOREA, P. N. 63 este vorba de o confuzie între *dis-* și alte elemente de formare a cuvintelor, deoarece în locul citat apare un număr nejustificat de mare de formații cu *dis-* în DM: 60 (noi am înregistrat numai 20 în aceeași sursă, vezi mai jos).

Varianta *ăi-* a prefixului *dis-* se deosebește: a) de elementul de compunere omonim prin sens (acesta din urmă înseamnă „dublu”), cf.

dimorf „cu două forme” și *diform* „fără formă”, și b) de varianta *ăi-* a prefixului *ăia-* prin origine și sens.

2. În DM sînt înregistrate 20 de formații *analizabile*, la care se adaugă 8 din alte surse:

discontare (DA ms.), *discontinua* (ib.), *disentiment* (ib.), *disolubil*, „solubil” (ib.), *disoluție* „dizolvare” (URSU, T.; și: *dizoluție* DN¹), *disparitate* „lipsă de paritate” (DA ms.), *distorsiune* „răsucire, torsiune a unei părți a corpului” (DER, D. MED., DN¹, LTR¹), *dizarmonie* (D. MED., DN¹, LTR¹; și: *dizarmonios*, *dizarmonie* DA ms.).

Derivatele cu prefixul *dis-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *difuziune* „dispoziție” „așezare într-o anumită poziție”, *disproporție*, *diversiune*, *dizgrație* etc.; *discredit*, *dispreț*; (formații parasintetice) *diform*, *disonanță* etc.;

II adjective, analizabile în raport cu:

— un adjectiv: *discontinuu*, *ăisolubil*;

— un substantiv: (formație parasintetică) *disonant*;

III verbe, analizabile în raport cu:

— un verb: *disimula*, *displăcea*, *dispune* „a pune într-o anumită ordine”, *distrage*;

— un substantiv: (formații parasintetice) *disculpa*, *ăisloca*, *distona*;

— un adjectiv: (formație parasintetică) *dilata*.

Formații semianalizabile: *difracție*, cf. *refracție*; *ăiscorăa*, cf. *acorda*, *concorda*, *încorda*; *ăisimila*, cf. *asimila*; *disjunctiv*, cf. *conjunctiv*; *disocia*, cf. *asocia*; *dispărea*, cf. *apărea* etc.

Bis- formează de preferință substantive cu teme substantive (mai ales substantive feminine, rar neutre). Urmează, în ordine descrescând, verbele și, pe ultimul loc, adjectivele.

3. Prefixul are următoarele valori:

1) direcția divergentă, abaterea, separarea: *disloca*, *dispoziție*, *dispune* „a pune altfel...”, *distrage* „a abate atenția cuiva...”, *ăistona* „a fi de ton diferit” etc.;

2) sens negațiv-privativ

a) negația propriu-zisă (opusul, contrariul noțiunii exprimate de bază): *disculpa* „a nu fi în culpă”, *displăcea* „a nu-i plăcea”, *discontinuu* „care nu este continuu”, *discursiv* „care nu este cursiv” etc.;

b) absența sau insuficiența calitativă (sub ceea ce e considerat normal) a noțiunii exprimate de bază: *discredit* „pierderea creditului”, *disproporție* „lipsă de proporție”, *dizarmonie* „lipsă de armonie”, *dizgrație* „pierdere a grației” etc.; *diform*, *disentiment* „neînțelegere, nepotrivire”, *disonant*, *distona* Muz. „a suna fals” etc.

La unele formații nu se poate remarca o diferență semantică față de cuvîntul bază: *disolubil* „solubil”, *distorsiune* „torsiune”. În ultima formație prefixul ar putea avea valoare de indicator pentru sensul de abatere (vezi valoarea de sub 1).

Valorile cel mai bine reprezentate ca număr de formații sînt cele de sub 2 (în special sensul privativ).

! 4. Prefixul neologic *dis-* reprezintă prefixul latin *dis-*, împrumutat direct sau prin intermediul limbilor romanice (parțial deci el este dubletul prefixului moștenit *des-*). Valorile prefixului românesc sînt cele ale prefixului latinesc *dis-* (cu varianta *di-*), pentru care vezi *DES-*,

Prefixul *ăi(s)-* a pătruns în limba noastră începînd din secolul al XIX-lea atît în cuvinte neanalizabile, cît și analizabile.

Majoritatea cuvintelor conținându-l pe *di(s)-* ne-au venit din franceză, dar în multe cazuri etimologia împrumuturilor este multiplă, ele putând proveni, în egală măsură, din latină sau italiană. De exemplu: *diform*, cf. fr. *difforme*, lat. *difformis*; *disoluție*, cf. lat. *dissolutio*, fr. *dissolution*; *dispoziție*, cf. fr. *disposition*, it. *disposizione*, lat. *dispositio*; *disproporție*, cf. fr. *disproportion*, it. *disproporzione* etc.

Izolată, *dis-* se explică și din germană (cf. *distona* din germ. *distonieren*).

A existat la început o perioadă de șovăire în adaptarea formațiilor cu *dis-*, acesta din urmă fiind confundat în unele cazuri cu dubletul său vechi: *des-*. Așa se explică în unele situații variațiile cu *des-* și *dis-* de la aceeași temă: *dispreț/despreț* O. Negruzzi, în DA ms., *disprețuijdesprețui* id. *ib.*, *discordajdescorda* DN² etc.

Alteori dubletele se pot explica prin etimologii diferite: *dispera* și *despera*, *diforma* și *deforma* (vezi mai pe larg la DE8- § 4).

Pe teren românesc, prefixul *dis-* a intrat în componența câtorva semicalcări: verbele *displăcea* (cf. it. *dispiacere*, fr. *deplaire*), *dispune* (cf. lat. *disponere*, fr. *disposer*), *distrage* (cf. lat. *distragere*, fr. *distraire*) și substantivul *dispreț* (cf. și verbul *disprețui*), care are drept corespondent it. *disprezzo*, dar în componența căruia intră un cuvânt vechi în limbă: *preț* (cf. și derivatul *prețui*).

Din punct de vedere formal și *discontare* cu sensul probabil „diferență de bani, rest” (Mihail Davidoglu, *Minerii*. Dramă în 3 acte. Editura de stat, 1949, p. 60) ar putea constitui un semicalc după germ. *Discont*, *Diskontierung* „scontare, scont” (cf. și fr. *decompter* și rom. *cont*).

5. Marea majoritate a temelor la care sînt raportabile formațiile în *dis-* sînt neologisme de origine latino-romanică: *difuziune*, *discontinuu*, *discredit*, *disculpa*, *discursiv*, *disproporție* etc. Cîteva formații sînt raportabile la teme moștenite: *disloca*, *displăcea*, *dispreț*, *dispune*, *distrage*.

Aceste ultime formații (majoritatea semicalcări) dovedesc că prefixul *dis-* are o oarecare productivitate pe terenul limbii române.

6. Formațiile analizabile cu *dis-* aparțin limbii literare. O serie de cuvinte au pătruns în limba comună: *displăcea*, *dispoziție*, *dispreț*, *dispune*, *dizgrațios*.

DIZ- vezi DIS-

DO- (D-)

AUERBACH, V. 228; PETROVICI, ALMĂJ, 38, 148, 149; COTEANU, E. 64; Măria Clopoțel, *Despre „aspectul” verbal în graiurile bănățene*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, 1964, I, p. 125 — 126; I. Rizescu, *Prefixele regionale dacoromânești &ă și do-*, în SMFC IV 33 — 36; GL. OLT. 34 — 35; COHUȚ-VULPE, p. F. 374 — 380.

1. Prefixul *do-* apare în aceleași graiuri cu adverbul *do*, care are sensurile: „de tot, chiar” (COHUȚ-VULPE, P.F. 376—377, L. Costin, Kovacovicu în DA ms.), „aproape, aproape de tot” (FOLCLOR OLT.-MUNT. I,

Gregorian, în GR.S. vn (1937), 32—193, adesea împreună cu adverbul *mai*: *mai do* „aproape, cît pe-aci” cf. JAHRESBERICHT, v n 43, GL. OLT.). Ca adverb (precedat uneori de *mai*), *do* poate determina un verb: *mai do terminasem vinul* (COHUȚ-VULPE, P.F. 379), un adjectiv: *eu îs bolnavă* *mai do moartă* (id. *ib.*, p. 379), un numeral: [fata] *s-a măritat de șaisprece*, *n-o do avut șaisprece* (id. *ib.*, p. 376). Sensul de „cît pe-aci”, „gata de” al adverbului *do* se întilnește, mai ales, în exemple cu verbul la conjunctiv: *Puii de mierlă, pînă mai do să zboare, sînt în piele goi* (SMFC IV 34); cf. și construcții de tipul *era să*: *Era mai do să ead, dar n-am căzut* (*ib.*).

În unele cazuri e greu de stabilit statutul de prefix sau cel de adverb al lui *do*.

1. Em. Petrovici și D. Șandru, în BLV (1937), p. 129, interpretează pe *do* numai ca prefix, în timp ce M. Gregorian, numai ca adverb. Deși analizează valorile specifice ale prefixului *do-* și ale adverbului *do*, I. Rizescu nu enunță și alte criterii de delimitare a lor. De acest aspect s-a ocupat mai recent Magdalena Vulpe. Pe lângă criteriul semantic, autoarea invocă și topica, mai precis posibilitatea intercalării unui cuvînt (sau a mai multor cuvinte) între adverbul *do* și termenul determinat, ceea ce nu e posibil în cazul prefixului *do-*. Astfel, în exemplul: fcașul] *clnd l mai do el fiert, se-ngroașă* COHUȚ-VULPE, P. F. 376, între adverbul *do* și cuvîntul determinat *fiert* a fost introdus pronumele *el*. Dar chiar și aceste criterii, după cum afirmă autoarea, lasă deschisă în unele cazuri „posibilitatea unei duble interpretări” (id. *ib.*, p. 377). Considerăm neîntemeiată „regula” formulată de M. Vulpe, după care *do-* ca prefix determină numai verbe, nu și adjective (vezi prefixele *pre(a)-*, *răs-* etc). în fraza: *găsesc un junculete ... mortjnu do mort* I numai se zbătea COHUȚ-VULPE, P. F. 376, autoarea consideră că am avea a face cu adverbul *do*, deoarece acesta determină un adjectiv (*mort*) și are sensul „de tot”, sens care de altfel poate fi întilnit și la prefixul *do-* (vezi *lucr. cit.*, p. 375).

2. Dificultatea de a delimita prefixul de adverb se reflectă și în scris: *do* apare separat într-un exemplu ca: *do mort*, cu cratimă: *do-ari* (PETROVICI, ALMĂJ, 148) sau împreună cu cuvîntul următor: *dogăta*.

2. Prefixul *do-* are varianta *d-* (ăobîrși, doborî).

3. în DM este înregistrat un singur derivat a n a l i z a b i l : *doborî* la care se adaugă 31 de derivate regionale din alte surse:

doajunge, s. a. *ajunge de-a binelea* (PETROVICI, ALMAJ, 248; Șandru, în BLV (1937), 129), „a ajunge (chiar la)...” (COHUȚ-VULPE, P. F. 326), *doalb* „alb de tot” (Șandru, în BLV (1937), 129), *doaranj* „a termina de aranjat” (GL. OLT.), *doarde* „a arde de tot” (*ib.*), *doavea* „a avea îndeajuns” (PETROVICI, ALMĂJ, 148), „a avea (chiar...)” (COHUȚ-VULPE, P. F. 326), *dobăga* (id. *ib.*, 375), *dobine* (SMFC IV 35), *doblrși* „SL sfîrși” (DENSUSIANU, Ț. H. 214), (*ne*)*docioplit* „grosolan, necioplit” (DLR), *doclnta* „a termina de cîntat” (PETROVICI, ALMĂJ, 148), *docurge* „a curge pînă la sfîrșit” (*ib.*), *doda* „a da” (*ib.*), *doduce* se duce (chiar...)” (COHUȚ-VULPE, P. F. 327), *doface* „a termina de făcut” (Șandru, în BLV (1937), 129, GL. OLT., COHUȚ-VULPE, P. F. 327), *dofî* „a fi” (GL. OLT.), „a fi chiar, încă” (COHUȚ-VULPE, P. F. 327), *dofierbe* „a fierbe de tot” (GL. OLT.), *dogăsi* „a găsi” (*ib.*), *dogăta* „a (se) isprăvi de tot” (PETROVICI, ALMĂJ, 148), *dogăti* „a termina de gătit (mîncarea)” (GL. OLT.), *dolnvgui* „a se împlini, a (se) aduna, a (se) termina de adunat” (COHUȚ-VULPE, P. F. 327, 375), *dolăsa* „a (se) lăsa de tot” (Hodoș, în DLR ms.), *dolu* „a lua de tot” (COHUȚ-VULPE, P. F. 327, 375), *domulge* „a termina de muls” (PETROVICI, ALMĂJ, 149, COHUȚ-VULPE, P. F. 327), *donkiia* „a încheia de tot” (PETROVICI, ALMĂJ, 149), *doomori* „omori de tot” (COHUȚ-VULPE, P. F. 327), *doplin* „plin de tot” (PETROVICI, ALMĂJ, 149), *dora* „plin ras” (*ib.*), *dospune*, & spune” (GL. OLT.), *dosurd*, *surd* (de tot) (*ib.*), *dotermina* „sl terminat (de tot)” (*ib.*, COHUȚ-VULPE, P. F. 327), *dozice* „a zice” (GL. OLT.).

Derivatele cu *do-* sînt:

I v e r b e (frecvente), analizabile în raport cu un verb: *doaduce*, *doajunge*, *doface*, *dofierbe*, *dogăti*, *dolăsa*, *domulge*, *dostrica* etc.;

II a d j e c t i v e, analizabile în raport cu un adjectiv: *doalb*, *doplin*, *dosurd*;

III a d v e r b, analizabil în raport cu un adverb: *dobine*.

Formații semianalizabile: *dobîndi*, *ci. izbîndi*, *prebîndi*; *dogori*, cf. *prigori*.

4. Prefixul *do-* are valorile:

a) aspectuală perfectivă (îndeplinirea completă a unei acțiuni): *doaranja*, *docurge* (*Bzeitu-al mic mi-l tăiai. Cursă sinzi, nu cursă*, PETROVICI, ALMAJ, 70), *doface*, *dolăsa*, *dolua*, *dostrica* etc.;

b) intensivă (la adjective): *doalb*, *doplin* etc.

Vezi și COTEANU, E. 64, EVSEEV, S. 93. în unele cazuri, valoarea derivatului este apropiată de cea a temei: *dobine* (*Apmape ie mai dobine pentru pomi. SMFC IV 35*), *doda* (*Mori, mindruțo o ci scoală, Ori dodă-m și mie boală!* PETROVICI, ALMAJ, 70), *dogăsi*.

Uneori derivatele în care *do-* are valoarea „chiar” sînt însoțite și de adverbul *chiar*, prezența acestuia din urmă fiind redundantă: *dofi* (*N-a dofast Har de tot săăetă. GL. OLT.*), *dozice* (*Să nu dozisem Rar așa. GL. OLT.*).

5. Prefixul *do-* a pătruns în limba română prin împrumuturi din bulgară și sîrbocroată (rar din vechea slavă).

1. în vechea slavă *do* exprimă faptul că acțiunea e îndeplinită „pînă la un punct, pînă la capăt”: A[°]HTH „a sosi, a ajunge”, AOKOKHATH „a termina” VAILLANT, V. S. 338). Aceași valoare o are prefixul în sîrbocroată și în bulgară: ser. *docitati* „a citi pînă la capăt”, *dograditi* „a termina de construit”, *dovreti* „a sfîrși fermentarea”; bg. *ftoneTa* „a citi pînă la capăt”, jOHM „a minca pe săturate” (cf. RJ. IAZU, S.V., L. Andreicin, M. Ivanov, K. Popov, *CtepeMenen 6tJh-eapnu e3UKy* Sofia, 1957, p. 8). în sîrbocroată, în texte mai vechi, *do* are și funcțiunea de adverb cu valoarea „de tot, chiar”, rar folosit. Cu această funcțiune *do* a fost împrumutat și în limba română, în graiurile din Banat și din regiunile limitrofe; vezi § 1. Nu poate fi exclusă nici ipoteza că adverbul *do* s-a dezvoltat din prefixul *do-*, pe teren românesc (cf. COKUT-VULPE, P. F. 377).

2 După G. Weigand, sensul derivatelor românești cu *do-* s-ar explica prin influența magh. *meg* (*Der banater Dialekt*, în JAHRESBERICHT III (1856), 232), ceea ce nu poate fi admis.

Prefixul a fost probabil detașat din împrumuturi analizabile și semi-analizabile ca: *doborî* < bg. *dobopn* (analizabil în raport cu *oborî* < v.sl. CKK>PHTH); *dobîrși*, cf. ser. *dovrsiti* (analizabil în raport cu *cbîrși*, de la *obîrșie*, cf. v.sl. OEPT^UUTH); *dogori* (*dogori*), cf. bg. *doeopxM* (*doeopneaM*), ser. *dogorjeti*, v. si. A[°]rop-fcTH (cf. *prigori*).

De asemenea *do-* a fost „simțit” ca prefix din derivate bulgare sau sîrbocroate în care temele există independent în românește (poate și derivatele, deși textele românești nu le atestă), ca, de exemplu: ser. *docitati*, bg. *donema*, bg. *doriuauțaM* „a plăti ceva în plus” etc. Unele împrumuturi cu prefixul *do-* sînt neanalizabile pentru vorbitorii români: *dojeni* < v. sl. A[°]K*H;K < A[°]TH; *domoli*, cf. IUS. *doMojiumben* (<V. Sl. A[°]M*AHTH Cfa).

Pentru ultimul cuvînt vezi GRAUR, E. S0, care, pe lângă etimologia propusă, nu exclude nici posibilitatea influenței lui *mcale* asupra familiei: *domol*, *domoli*, *nemoliți*; vezi și TDRG, S.V. *domoli*.

6. Ca origine, temele la care se adaugă prefixul sînt:

— latine moștenite (cele mai multe): *doavea*, *dolăsa*, *doplin*, *ăospune*, *dosurd*, *dozice* etc.;

— slave: *dobîrși*, *doborî*, *dociti* etc.;

— comune cu albaneza: *ăogăta*;

— neologice: *doaranja*, *dotermina*.

7. Cu excepția lui *doborî*, general în limbă, derivatele cu *do-* aparțin, în special, graiului din Banat și din regiunile învecinate. în aceste graiuri prefixul *do-* este productiv.

Vezi acum și Eugen Beltechi, *Trei arii bănățene: do(-), pro-, &ă-*, în CL xx (1975), nr. 2, p. 173-187.

E- vezi JEX-i

ECTO-

1. Prefixul *ecto-* este omonim cu *ecto-*, variantă învechită a elementului de compunere *Inecto-* din formații ca *ectolitrul*, *ectometru* (PROT.-POP. s.v. *ecto* „hecto-”) apărută sub influența pronunțării și a grafiei italiene (vezi și K[°]. A. Ursu, în SILL I 152).

2. în DM sînt înregistrate 2 derivate analizabile, la care se adaugă 12 derivate din alte surse:

ectoantigen (D. MED.), *ectoblast* (și: *ectomezoblast ib.*), *ectocolostomie (ib.)*, *ectocornee (ib.)*, *ectocranial (ib.)*, *ectodinamomorf* Pedol. (LTR[°]), *ectogeneză* Biol. (DN[°]), *ectoparazit* (DER, LTR[°] D. MED., DN[°]; și: *ectoendoparazit* DER), *ectoperitonită* (D. MED.), *ectoplacentă (ib.)*, *ectoretină (ib.)*, *ectosferă (ib.)*.

Derivatele cu *ecto-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *ectoderm* (și *ectodermă*), cf. *derm*, *dermă*; *ectogeneză*, cf. *geneză*; *ectoplasmă* etc.;

II adjective (rar), analizabile în raport cu:

— un adjectiv: *ectodinamomorf*; *ectoparazit* apare atît ca substantiv cît și ca adjectiv;

— un substantiv (formație parasintetică): *ectocranial*.

în cîteva cazuri *ecto-* se atașează și la teme anterior compuse sau prefixate cu *mezo-* sau *endo-*, formînd derivate ca *ectoblast* și *ectomezoblast*, *ectoderm* și *ectomezoderm*, *ectoparazit* și *ectoendoparazit*.

Formații semianalizabile: *ectocardie*, cf. *miocardic* (p.MED.), *ectofit (ib.)*, *cî.fito-*, *ectoprocta*, cf. *endoprocta* (LTE[°]); *ectozoar*, cf. *procto-zoar* (D. MED.).

3. Prefixul *ecto-* exprimă exterioritatea spațială: *ectocornee* „pătura externă a corneei”, *ectoderm* „foiță embrionară externă”, *ectogeneză* „teorie... care absolutizează acțiunea mediului extern”, *ectoparazit* „parazit extern” (cf. *ciuperci ectoparazite* „ciuperci parazite a căror miceliu se dezvoltă la suprafața organelor atacate”) etc.

Derivatele cu *ecto-* formează de obicei perechi antonimice derivatele cu prefixul *endo-*.

Mai puțin clar reiese această valoare a prefixului la adjectivul *ectodinamomorf* (folosit în sintagma *soluri ~e* „soluri formate sub acțiunea predominantă a climei, influențate în mai mică măsură de ceilalți factori pedogenetici”).

4. *Ecto-* este un prefix neologic, de origine grecească, împrumutat în limba română prin derivate din diferite limbi moderne (franceza, engleza, germana, italiana, rusa). împrumuturile cu acest prefix au răspunsuri în mai multe limbi: *ectoderm*, cf. fr. *ectoderme*, it. *ectoderma*, germ. *EModerm*, engl. *ectoderm*, rus. *dKmodepMa*; *ectoparazit*, cf. fr. *ectoparasite*, it. *ectoparassita*, germ. *Ektoparasit*, engl. *ectoparasite*, rus. *twmonapađumu* (pl.); *ectoplasmă*, cf. fr. *ectoplasme*, it. *ectoplasma*, germ. *Mtioplasma*, engl. *ectoplasm*, rus. *dnmonmsMa* etc.

În limba greacă IXTO[°], compus al lui *ex*, avea statut de adverb de prepoziție, cu sensul „în afară” (cf. BAILLIT, s.v.). El a fost folosit și în diverse limbi moderne, în combinație cu baze grecești sau latine.

la formarea unor termeni din domeniul medicinei, biologiei etc., termeni în care *ecto-* își păstrează sensul original, indicînd exterioritatea față de obiectul denumit prin bază.

Cu același sens, apare și prefixul înrudit la origine *exo-* (vezi *EXO-*, p. 111), cît și baza lor comună *ec-* (<gr. *ex*, adverb și prepoziție, înregistrat și ca prefix de MIRAMBEL, G. 218), care în limba română apare numai în formații semianalizabile: *ecrin* cf. *endocrin* (D. MED., S.V. *glandă*), *ecmizie* cf. *amnezie* (*ib.*), *ecnoia* cf. *paranoia* (*ib.*), *ectopie* cf. *distopie*, *heterotopie* (*ib.*).

În limba română derivatele cu *ecto-* sînt atestate abia în secolul al XX-lea.

5. Prefixul pare a fi neproductiv în limba română: el apare numai în combinație cu teme neologice, în termeni de strictă specialitate, pentru care e de presupus că au circulație internațională, chiar atunci cînd unii dintre ei nu sînt înregistrați în dicționarele pe care le avem la dispoziție: *ectoantigen*, *ectocornee*, *ectocolostomie*, *ectodinamomorf*, *ectoperitonită*, *ectoplacenta*, *ectosferă*, *ectoretină*.

Derivatele cu *ecto-* aparțin stilului științific (în special terminologiei medicale și biologice).

EM- vezi EN-

EN- (EM-, AN-J)

1. Prefixul *en-* are varianta condiționată *em-* înaintea sunetelor *b*, *p*, *f*: *embolie*, *emplastru*, *emfază*, *emfizem*; *an-* este o variantă învechită a lui *en-*: *ancefalic* (cf. URSU, T.).

Emplastru apare și sub forma (învechită) *implastru* (URSU, T.).

En- e de obicei neaccentuat în românește. În formații neanalizabile învechite prefixul apare și accentuat: *emplastron*; vezi și *enfraxis*, *engrafon* la GÂLDI, M. 179.

2. În DM sînt înregistrate numai 2 formații analizabile: *encefalic* și *enciclică*.

Prefixul *en-* apare și în *epenteză* (vezi *EPI-*).

Din alte surse se adaugă 8 derivate:

enarmonie Muz. (DER, DN²), *enartroză* (D. MED.), *encaustică* Pict. (DER, DN²), *encondrom* (D. MED.), *enocraniu* (*ib.*), *enoftalmie* (*ib.*), *enosteom* (*ib.*), *entopic* (SCLXXVI (1975), nr. 5, p. 46).

Formațiile cu *en-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu:

— un substantiv: *enarmonie*, *enartroză*, *encondrom*, *enocraniu*, *enoftalmie*, *enosteom*;

Intr-o perioadă mai veche — pe la jumătatea secolului trecut — formația *emplastru* era analizabilă în raport cu *plastru* (azi nefolosit), ambele cuvinte avînd sensul de „plasture” (cf. URSU, T.).

— un adjectiv: *encaustică*, *enciclică*;

II adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *encefalic*, *entopic*.

Formații semianalizabile: *empiem* Med. (D. MED., DN²), cf. *piemie*; *enantem* Med. (DER, DN², D.MED.), cf. *exantem*; *enclitic*, cf. *proclitic*; *endemic*, cf. *epidemic*; *engramă* (D. MED.), cf. *diagramă*; *enostoză*

(D.MED.), cf. *entostoză*; *entropie* Fiz., cf. *isotropie*; *enurezis* Med. (DER, DN², D. MED.), cf. *diureză*; *enzimă*, cf. *zimază*; *enzootie* Med. (DER, DN²), cf. *epizootie*.

3. Valoarea lui *en-* este interioritatea („în, înăuntru”) *encefalic*, *encondrom* „tumoare (condrom) dezvoltată în interiorul unui os”, *enoftalmie* „înfundarea globului ocular în orbită”, *enosteom* „osteom dezvoltat în sinusurile paranazale”; în cazul unui derivat semianalizabil ca *enantem* „erupție apărută pe fața interioară a unei cavități naturale” sensul prefixului reiese din opoziția cu derivatul *exantem* „erupție exteroară”.

Sensul „la urmă” al lui *enclitic* reiese din opoziția cu *proclitic* (ultima fiind probabil o formație ulterioară față de *enclitic*).

În alte formații, valoarea lui *en-* este neclară: *enarmonie* „egalitatea înălțimilor unor sunete care poartă denumiri diferite”, *encaustică* „procedeu de pictură făcută cu culori diluate în ceară topită”, *enciclică* „circulară trimisă de papă catolicilor”.

4. *En-* este un prefix neologic de origine grecească (IV-). El a pătruns în românește prin împrumuturi, fie direct din greacă, fie prin intermediul altor limbi: de cele mai multe ori prin franceză, dar și prin latină (uneori pe mai multe căi):

(analizabile)

emplastru — lat. *emplastrum* (variante învechită *emplastron* este un împrumut după ngr. *ΣφιγμακρΤπος*, vezi URSU, T.), *enarmonie* — fr. *enharmonie*, *enartroză* — fr. *enarthrose*;

(semianalizabile)

enclitic — fr. *enclitique*, lat. *encliticus*, ngr. *ἐνκλιτικόν*, *endemic*—ngr. *ἐνδημικός*, fr. *endémique*, *enzootie* — fr. *enzootie*;

(neanalizabile)

embolie — fr. *embolie*.

În greacă *ev-* („înăuntru, în”) este prepoziție și prefix. Gu ultima funcțiune are varianta *ev-* (înainte de *3, TU, 9, 1, 2*) (cf. BAILLY, S.V.; RIEMANN-GOELZER, GR. GR. 340; MIRAMBEL, G. 373). Din greacă, derivatele cu *iv-* au pătruns în latina tîrzie și medievală de unde au fost împrumutate de limba franceză. În multe derivate franceze, valoarea prefixului *en-* este neclară, fapt care se oglindește și în termenii pătrunși în românește.

Varianta *an-* din (înv.) *ancefal* redă pronunțarea din franceză a prefixului gr. *ev-* în derivate a căror temă începe cu o consoană, *en4pha* *enclitique*, *encyclique*, *enharmonie*, *enzootie*.

Prefixul e pronunțat *en-* în franceză numai înainte de vocale: *enarthrose*, *enostose*, *enuresis*.

Pronunțarea *en-* a prefixului este generală în limba română de azi (și sub influența termenilor latini cu *en-*). Varianta condiționată *em-* se explică și etimologic prin forma grecească și latinească a prefixului (vezi mai sus).

Toate formațiile cu *en-* din limba română sînt împrumuturi. Primele împrumuturi au pătruns pe la jumătatea secolului al XIX-lea:

(analizabile)

encefalic (a. 1843, cf. URSU T.),

(semianalizabile)

endemic (a. 1843, cf. URSU, T.),

(neanalizabile)

emplastron (într-un manuscris tradus din greacă pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, URSU, T.), *emfizem* (a. 1852, cf. URSU, T.).

5. Prefixul este neproductiv.

Formațiile cu *en-* aparțin stilului științific, fiind mai frecvente în terminologia medicală.

ENDO- (END-, ENDON- ANDO-), ENTO- (ENT-)

1. *Endo-* și *ento-* sînt prefixe din aceeași serie, pentru că sînt originar înrudite și atît de asemănătoare ca înțeles, încît au devenit perfect sinonime (v. p. 105).

în situațiile în care derivatul cu *ento-* este definit prin cel cu *endo-* (*entoderm* v. *endoderm* D. MED.) *ento-* ar putea fi considerat chiar variantă.

Variantele fonetice *end-*, respectiv *ent-*, apar în derivatele (împrumutate) a căror bază începe cu o vocală, în special *o-*: *endarterită* (DER, D. MED.), *endoftalmită* (D. MED.), *endosmoză* (DA ms., DER, D. MED., DN², LTR²), *entamoeba* (D. MED.), *entoptic* (*ib.*), *entostoză* (*ib.*). Prefixul *endo-* și varianta fonetică învechită *ando-* în *andocarp* (URSU, T.) și varianta etimologică învechită *endon-* în *endonarterite*, *endonenterite* (LM).

2. *Endo-* în DM sînt înregistrate 4 derivate a n a l i z a b i l e , la care se adaugă 32 din alte surse:

endarterită, *endobază* (D. MED.), *endobiologie* (*ib.*), *endobucal* (*ib.*), *endocapilarită* (*ib.*), *endocervicită* (*ib.*), *endociclic* Paleont. (LTR²), *endocraniu* (DER, D. MED.), *endodiascop* (D. MED.; și: *endodiascopie*), *endodină* (LTR²), *endoenzime* (pl.) Biochim. (DER, D. MED., LTR²), *endoestezie* (DN²) cf. *estezie* (D. MED.), *endoflebită* (D. MED.), *endoftalmită* (*ib.*), *endogeneză* (DN²), *endolizină* (D. MED.), *endomagmatic* (LTR²), *endometrită* (DER, D. MED., DN²; și: *endometriom*, *endometrioză*, *endometrium* D. MED.), *endomitoză* (D. MED.), *endonazal* (LL 10 (1965), p. 236), *endonucleolus* (D. MED.), *endoparazit* (DER, D. MED., DN², LTR²; și: *endoparazitism* D. MED.), *endopeptidază* (D. MED.), *endoplasmă* (DER, D. MED., DN²), *endopoliploidie* (D. MED.), *endoproteză* (DER), *endoradioterapie* (DER), *endostetoscop* (D. MED.), *endotoxină* (DER, D. MED., LTR²), *endovascularitate* (D. MED.), *endovenos* (*ib.*), *endovibrator* Telecom, (LTR²).

Derivatele cu *endo-* sînt:

I s u b s t a n t i v e , analizabile în raport cu un substantiv (se remarcă, prin frecvență, bazele formate cu sufixul *-ită*): *endobază*, *endobronșită*, *endocapilarită*, *endoderm*, *endoflebită*, *endolimfă*, *endoparazit* etc.; (formație parasintetică) *endoftalmită*;

II a d j e c t i v e (mai rar), analizabile în raport cu un adjectiv: *endobucal*, *endociclic*, *endomagmatic*, *endonazal*, *endotermic* (și: *endoterm*), *endovenos*.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *endocard*, cf. *miocard*; *endocarp*, cf. *exocarp*, *pericarp*; *endocrin* (și *exoendocrin*, *endoexocrin*), cf. *eccrin*, *exocrin*; *endofagie*, cf. *exofagie* (D. MED.); *endofazie* „trăire interioară a actului vorbirii, fără exteriorizare verbajă”, cf. *afazie*, *disfazie*; *endoforie*, cf. *esoforie* (D. MED.); *endogamie* (DER, DN²), cf. *exogamie*, *poligamie*; *endomorfism* (DER, DN², LTR²), cf. *izomorfism*; *endoscop(ie)* (DA ms., DN²), cf. *microscop(ie)*; *endotelium* (DER, DN², D. MED.), cf. *epitelium* etc. (de remarcat preponderența semianalizei prin prefixele antonimice *exo-*, *ecto-*).

Ento-. Nici o formație a n a l i z a b i l ă în DM, 4 derivate analizabile în alte surse: *entamoeba*, *entoblast* (D. MED.), *entoderm* (*ib.*), *entoptic* „viziunea și situarea exterioră a unor elemente din interiorul propriului ochi” (*ib.*).

Derivatele cu *ento-* sînt:

s u b s t a n t i v e , analizabile în raport cu
— un substantiv: *entamoeba*, *entoblast*, *entoderm*;
— un adjectiv: *entoptic*.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *entofit* (D. MED.), cf. *fito-*; *entoscop(ie)* (D. MED.), cf. *microscop(ie)*; *entostoză* „enostoză” (*ib.*); *entozoar* (DA ms., D. MED., DN²), cf. *prbtozoar*.

3. Prefixele *endo-*, *ento-* exprimă i n t e r i o r i t a t e a spațială: *endocraniu* „fața internă a cutiei craniene”, *endoestezie* „sentiment, sensibilitate internă” cf. *estezie* „sentiment”, *endogeneză* „producere a celulelor în interiorul altor celule”, *endometrită* „inflamație a mucoasei uterului”, *endosmoză* „trecere a unui lichid printr-o membrană din mediul exterior acesteia în spațiul mărginit de ea”, *endoparazit* „parazit care trăiește în interiorul organelor sau al țesuturilor organismului gazdă”, *endobucal* „în interiorul cavității bucale”, *endovenos* „în interiorul unei vene” etc.; *entoderm* „pătura germinală primitivă internă care formează căptușeala tubului digestiv și a derivatelor sale”, *entoptic* etc.

în unele cazuri baza substantivală indică un instrument, iar derivatul cu *endo-*, *ento-* utilizarea acestuia în interiorul organismului: *endoscop* „instrument folosit la cercetarea cavităților interne” (vezi și *endodiascop*, *endostetoscop*, *entoscop*), *endoproteză* „proteză folosită în interiorul corpului”.

Derivatele cu prefixul *endo-* formează, de obicei, perechi antonimice cu derivatele cu prefixele *ecto-* și *exo-*.

1. Derivatul *endopoliploidie* are aceeași valoare cu baza (în D. MED. e definit prin *poliploidie*).
2. Din definițiile date în dicționare nu reiese clar sensul prefixului la *endobiologie*, *endomitoză* sinonim cu *endopoliploidie*, *endonucleolus* „aria necolorată dintr-un nucleol”, *endomagmatic* (în sintagma *roci endomagmatice* „roci magmatice de adîncime și de suprafață”), *entamoeba* „gen de amibă (amoeba)”.

4. *Endo-* și *ento-* sînt prefixe neologice, de origine grecească, intrate în limba română prin împrumuturi din limbile moderne.

Endo- provine din gr. svSov, cu statut de adverb și de prepoziție, avînd sensul „în interiorul, înăuntrul, spre interior” (BAILLY, S.V.), iar *ento-* din gr. ivroř, de asemenea cu statut de adverb și de prepoziție, cu sensul „în interiorul, înăuntrul, în spatele, dincoace de” (uneori folosit în opoziție cu IXTOS, cf. BAILLY, S.V.), ambele formate de la řv (pentru care vezi EN-). Ele au fost folosite de limbile moderne la formarea unor termeni științifici (fr., it., germ., engl. *endo-*, *ento-*, rus. *sndo-*, *dnmo-*) cel mai adesea formațiile sînt cu *endo-*, iar puținele formații cu *ento-* sînt glosate de obicei, în limbile moderne, prin termeni care îl conțin pe *endo-*: *entoderm* „endoderm”, *entoblast* „entoderm primitiv”, *entofit* „endoparazit”, *entozoar* „endoparazit”. în felul acesta, opoziția cu *ecto-* se realizează prin *endo-*, și nu prin *ento-*, ca în greacă.

Cele mai multe derivate cu aceste prefixe au corespondente în multe limbi, dar limba română le-a împrumutat mai ales din franceză și din italiană: *endoderm* (*entoderm*), cf. fr. *endoërme*, it. *endoderma* ř= / *Endodermis* (*Entoderm*), engl. *entoderm*, rus. *ndndodepMa*; *endometrită*, cf. fr. *endometrite*, it. *endometrite*, germ., engl. *endometritis*, rus. *BHdoMempum*; *endoparazit*, cf. fr. *enăoparasite* (și *entoparasite*), it. *endo parassita*, germ. *Endoparasit*, engl. *endoparasite* (și *entoparasite*), rus. * *endonapasumu*(pl.); *entoblast*, cf. it. *entoblasto*, engl. *entoblast*; *ento-*

zoar, cf. it. *entozoario*, fr. *entozoaire* etc. Pentru câteva formații am întâlnit corespondente într-o singură limbă: *endarterită*, cf. engl. *endarteritis* (*endoarteritis*); *endoradioterapie*, cf. fr. *endoradiotherapie*; *endovenos*, cf. it. *endovenoso*; *entoptic*, cf. fr. *entoptique*.

Varianta învechită *ando-* se explică exclusiv prin influența limbii franceze, iar varianta *endon-*, ca un grecism neobișnuit.

În limba română derivatele cu *endo-* sînt atestate începînd cu mijlocul secolului al XIX-lea. Astfel, pe la 1842 este înregistrat *andocarp* (URSU, T.), care re apare cu doi ani mai tîrziu (1844—1845) sub forma *andocarp* (*ib.*). Alte atestări datează din a doua jumătate a secolului al XIX-lea: *endosmoză* (PROT.-POP.), *endofragmă* (COSTINESCTJ). În dicționarul lui Laurian și Massim sînt înregistrate multe formații cu *endo-* la care se păstrează, de obicei, aspectul etimologic fie numai al bazei, fie și al prefixului: *endocardite*, *endoesthesia*, *endogastrite*, *endonarterite*, *endonenterite*, *endopericardite*, *endophlebite*, *endopleura*, *endosmose*, *endosperm*. Pentru formațiile în *ento-* dispunem de atestări numai din secolul al XX-lea.

5. Prefixul *endo-*, care apare numai în combinație cu teme neologice, este slab productiv în limba română: este probabil o formație românească *endobiologie*, termen despre care știm că a fost creat de C. I. Parhon (vezi D. MED.), fără a fi putut identifica sursa în care l-a folosit. Peterenul limbii române au putut fi formate și alte derivate la care nu am găsit corespondente în alte limbi, ca *endobază*, *endocapilarită*, *endoproteză* etc. *Ento-* nu pare a fi productiv în română.

Derivatele cu *endo-* și *ento-* aparțin stilului științific, și anume terminologiei medicale.

ENDON- vezi **ENDO-**
ENT(O)- vezi **ENDO-**
EP- vezi **EPI-**

EPI- (EP-, IPI-)

1. Prefixul *epi-* are varianta *ep-*, în combinație cu o temă care începe cu o vocală: *eparhie*, *epodă*, *epoxizi*; *ipi-* este o variantă învechită: *ipistat*. În derivate, *epi-* are un accent secundar pe prima silabă: *epi-*. Ear găsim și varianta *epi-* (*ipi-*), cu accentul (principal) pe a doua silabă* ea în *episcop*, *epistolă*, *epitrop*.

Derivatul semianalizabil *episcop* s.n. „aparat de proiecție prin reflexie” (DN⁺, LTR⁺), cf. *diascop*, se deosebește de omograful său *episcop* s.m. („grad în ierarhia bisericească”) prin poziția accentului, diferită la ultimul în limba literară actuală (*episcop* are și varianta *episcop*).

2. În DM sînt înregistrate 7 derivate analizabile, la care se adaugă 15 din alte surse:

epiciclu (DN⁺, LTR⁺), *epicontinentală* (mare-DER), *epidesmin* Min. (LTR⁺), *epifaringe* (D. MED.), *epifenomenalism* Filoz. (DER), *epifonem* (DK), *epifrază* (*ib.*), *epipaleolitic* (DER), *episilogism* (DN⁺) *epispastic* Med. (URSU, T.), *epistil* (DN⁺), *epiteoretisi* „a cerceta cuprinsul unei scrieri” (BRV II 138), *epitermal(ă)* (*treaptă-ă*) Geol. (DER), *epizonă* Geol. (DER, LTR⁺), *epoxizi* pl. (DER, LTR⁺).

Formațiile cu *epi-* sînt:

Is u b s t a n t i v e, analizabile în raport cu un substantiv: *epicarp*, *epicentru*, *epiciclu*, *epidermă*, *epidesmin*, *epidiascop*, *epifaringe*, *epi-*

fenomen (*alism*), *epifonem*, *epifrază*, *epiglotă*, *epipaleolitic*, *episilogism*, *epistil*, *epizonă*, *epodă*, *epoxizi*;

II a d j e c t i v e, analizabile în raport cu un adjectiv: *epicontinental*, *epigenetic*, *epitermal*, *epispastic*;

III v e r b e, analizabile în raport cu un verb: *epiteoretisi*.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e: *eparhie*, cf. *exarhie*; *epicard* (DN⁺), cf. *cardiac*; *epicotil* (DER), cf. *cotileăonat(e)*; *epidemie*, cf. *endemic*; *epifază*, cf. *Upofază*; *epifite* pl. (DER, DN⁺), cf. *fitologie*; *epigastru*, cf. *ipogastru*; *epigraf*, cf. *poligraf*, *epigramă*, cf. *diagramă*; *epilog*, cf. *prolog*; *epiteliu*, cf. *enăoteliu*; *epizoare* pl., cf. *protozoare*; *epizootie*, cf. *enzootie*; *eponom*, cf. *sinonim*, *omonim*.

Epenteză, cf. *metateză*, este o formație cu două prefixe: *ep-*, variantă a lui *epi-*, și *en-* (vezi p. 8, 102).

3. Prefixul *epi-* are următoarele valori:

1) s u p r a p u n e r e a („pe, deasupra”): *epicard* „învelișul de deasupra inimii”, *epicentru* „regiune situată deasupra focarului, centrului unui cutremur”, *epidermă*, *epiglotă* etc. Acest sens se confundă uneori cu exterioritatea (vezi glosări ca *epicarp* „membrană externă” etc.).[^] De aceasta din urmă se leagă valoarea de răspîndire, extindere prezentă la formațiile semianalizabile *epidemie*, *epizootie*;

2) p o s t e r i o r i t a t e a spațială sau temporală („după, la urmă”): *epifonem* „exclamație la sfîrșitul unui discurs, unei povestiri”, *epifrază* „figură retorică adăugată unei fraze și care dezvoltă o idee accesorie”, *epigeneză* „proces de depunere a mineralelor după formarea rocilor în care sînt depozitate”, *epipaleolitic* „denumire a perioadei postglaciare, pînă la apariția formelor neolitice”, *epitermal* „referitor la stadiul final al procesului hidrotermal”. La valoarea de posterioritate se poate atașa și exprimarea unui caracter secundar: *epifenomen* (și *epichermă*%).

3) p r o x i m i t a t e a („spre”): (*mare*) *epicontinentală* „partea mării cu adîncime mai mică, situată spre continent”; aici poate fi în-cadrat și *epizonă* „zonă de transformare metamorfică cuprinsă între suprafața pămîntului și adîncimi variabile de 4—6 km”.

4. *Epi-* este un prefix neologic de origine grecească (*ini*). El a pătruns în limba română prin împrumuturi, fie direct din greacă, fie din latină sau din limbile romanice, în special din franceză. Împrumuturile din alte limbi (slave sau germană) sînt rare; unele formații cu *epi-* au intrat în românește pe mai multe căi:

(analizabile) *epicarp* — fr. *epicarpe*, it. *epicarpio*,
epidermă — lat. *epiderma*, fr. *epiderme*,
epifrază — fr. *epiphraise*,
epiglotă — fr. *epiglotte*,
(semianalizabile) *epidiascop* — fr. *epidiascop*, germ. *Epidiascop*,
epicarp — gr. *ImyacrTpiov*,
episcop s.n. — germ. *Episcop*,
epizootie — gr. *ΕΤΥΣCOOTLOC*, rus. enH300THH, fr.
epizootie ;
(neanalizabile) *episcop* s.m. — gr. *iniGxoTzoQ*, sL WHCKomi, NsnHCKoymi,
epistaxis „hemoragie nazală” — fr. *epistaxis*,
epitaf — fr. *epitaphe*, lat. *epitapliius*,
epitalam — fr. *epitalame*, gr. **emOaAajiov**.

Cele mai vechi atestări cu prefixul *epi-* sînt derivate neanalizabile sau, cel mult, semianalizabile în limba română. Acestea apar în text

din secolul al XVI-lea — al XVII-lea : *episcop* s.m. (cea. a. 1580, în DA ms.) vezi și *arhiepiscop* (Coresi, în DA), *eparhie* (Ureche, la TDRG), *epistolie* (a. 1652, în DA ms.), *epitrop* (Dosofoței, în DA ms.).

Cuvinte ca *episcop*, *epitrop*, *eparhie* sînt termeni eclesiastici de origine bizantină care au pătruns în limba română începînd din secolul al X-lea, prin mijlocirea textelor slave (MIHAJESCU, INFL 186-187).

Forma *piscop* pentru *episcop* provine din gr. biz. *TZICKOKO-* și poate fi găsită în PO 11.

Numeroase derivate cu *epi-* au pătruns în sec. al XVIII-lea începînd cu Cantemir (*epifoneme*) și cronicarii munteni (*epigrama*); vezi la GĂLDI, M. numeroase împrumuturi, unele neadaptate, de la sfîrșitul acestui secol și din prima jumătate a sec. al XIX-lea : *epilepsie* a. 1760, *epizootie* a. 1829 etc.

Majoritatea derivatelor cu *epi-* a pătruns în limba română în prima jumătate a secolului al XIX-lea : *epiglotă* (a. 1820, la URUSU, T.), *epigastru* (a. 1830, *ib.*), *epispastic* (a. 1830, *ib.*) etc.

Varianta *ipi-* din *ipistat* (*epistat*), *ipitrop* (*epitrop*) reproduce pronunțarea neogrecescă.

5. Prefixul se atașează la teme neologice, în special de origine latino-romană. *Epi-* e neproductiv în limba română (apare numai în împrumuturi).

6. Derivatele cu *epi-* aparțin stilului științific, fiind folosite cu precădere în terminologia științelor medicale și geologice.

ES-, vezi *EX-*.

ES-, vezi *EXO-*.

ESTRA- vezi *EXTRA-*.

EX- (*E-*, *ES-J*)

JORDAN, LRA 198; RIZESCU, P. N. 1-11.

1. Prefixul *ex-* are varianta condiționată *e-* înainte de sunetele : *l*, *m*, *n*, *r*, *v* (*elibera*, *emigra*, *enumera*, *erupe*, *evapora*). înainte de *l* și *p* apare cînd *ex-* (*exfolia*), cînd *e-* (*efluviu*).

1. în cazul unor derivate e greu de delimitat prefixul *ex-* de varianta *ex-* (înainte de vocala *o*-) a prefixului *exo-*, deoarece ambele elemente derivate au valori apropiate (de ex. *exoftalmie*, *exosmoză*), vezi p. 110

în DER se notează, de exemplu, că *exosmoză* e format cu prefixul *ex-*, și nu cu *exo-*, ca în alte dicționare. în DER, DN², D. MED. *exoftalmie* e considerat că ar fi un derivat cu prefixul *exo-*; la ROBERT pentru *exophtalmie* găsim etimologia : *ex* „hors” și gr. *ophthalmos*.

2, în unele derivate semianalizabile *s-* din temă se confundă cu *ex-*, ca de exemplu : *expira*, *există* (spre deosebire de *exsudare*, în care grafia permite delimitarea clară a prefixului și a temei).

Varianta *es-* care se întîlnește în special în scrierile din prima jumătate a secolului al XIX-lea : *espune*, *estrage* etc. (cf. URUSU, T.), este învechită. Ea se întîlnește, de obicei, înainte de consoană; vezi însă și exemple (neanalizabile) ca *esact*, *esala*, *esista*, în care apare și varianta *ez-*.

2. în DM sînt înregistrate 21 de derivate analizabile, la care se adaugă 21 de derivate din alte izvoare :

etașna (DN²), *emarginat* (*ib.*), *emascula* (*ib.*), *excorporatie* (*ib.*), *exinscris* (LTR²), *exsanguino-transfuzie* (DER), *exsudare* Tehn., proces de separare și ieșire la suprafață a unor anumiți componenți dintr-un material eterogen” (LTR²), *exulceraiie* (DN²); pentru derivatele cu *ex-* „fost” vezi p. 109, 110 și 298-299.

Derivatele cu *ex-* (*e-*) sînt:

I verbe, analizabile în raport cu :

— un verb : *elansa*, *emigra*, *erupe*, *exclama*, *expune*, *extermina*, *extinde*, *extrage*, *extrăda*;

— un substantiv (formații parasintetice): *emascula*, *enerva*, *enumera*, *evapora*, *exmatricula*, *expatria*;

Derivatul *enumera* (fr. *enumerer*) poate fi analizat în raport cu *număr* (pl. *numere*).

— un adjectiv (formații parasintetice) : *elucida*, *epura*, *exacerba*, *expropria*

— un adjectiv sau un verb : *elibera*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv
efluviu, *excorporatie*, *excurs*, *ex-ministru*, *exsanguino-transfuzie*, *exsudare*; etc.

III adjective, analizabile în raport cu :

— un substantiv (formații parasintetice): *emarginat*, *excentric*;

— un adjectiv sau un participiu : *exinscris*, *exteritorial*.

Cele mai multe derivate stabile cu prefixul *ex-* (*e-*) sînt verbe

Formații semianalizabile : *eflorescentă*, cf. *floare*; *elabora*, cf. *laborios*; *elonga* (DER, DN²), cf. *oblong*; *emite*, cf. *demite*, *remite*; *emolient*, cf. *moale*; *evoca*, cf. *invoca*; *excava*, cf. *cavitate*; *excreștență*, cf. *concreștență*; *excita*, cf. *imita*; *exclude*, cf. *include*; *excomunica*, cf. *comunitate*; *exfolia* (DN²), cf. *interfolia*; *exhuma*, cf. *înhumă*; *expectora*, cf. *pectoral*; *explicit*, cf. *implicit*; *exporta*, cf. *importa*; *exprima*, cf. *imprima*; *expuncțiune* (DN²), cf. *punct*; *exterior*, cf. *interior*; *exsudațiune* (DN²), cf. *asudare*; *extern*, cf. *intern*.

Cele mai multe derivate semianalizabile cu *ex-* (*e-*) se pot raporta la derivate cu prefixul *în-* (*în-J*).

3. Prefixul *ex-* (*e-*) are valorile :

1) exterioritatea („în afară”)j *elansa*, *exmatricula*, *expatria*, *expune*, *extrage*; *excentric*, *exinscris*. în cazul lui *elibera*, prefixul are rol de indicator al sensului exprimat de bază;

2) trecerea într-o nouă stare (valoare eventivă sau factitivă) *elucida*, *enerva*, *evapora*;

3) pierderea unei calități („fost”), de obicei în derivare cu substantive care denumesc o funcție, un rang, un grad : *ex-prior*, <I. Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 340), *ex-șef* (Gherea, în DA ms., cf. însă și : *ex-siameze* (INF. BUC. nr. 4104, 1966, 21 oct., p. 4/5.)

Uneori *ex-* (cu valoarea de sub 3) apare și pe lângă nume de persoane (vezi GRAUR, N. P. 10 unde e înregistrat un exemplu ca *ex-Duflos*).

Dintre sensurile prefixului, cele mai bine reprezentate sînt : „în afară” și „fost”.

«Cu ultima valoare, prefixul apare scris de obicei despărțit de temă prin cratimă : *ex-director*, *ex-ministru* etc. Vezi DLRC, S.V. *ex-*; vezi și p. 298-299.

4. *Ex-* este un prefix neologic de origine latină, dublet al prefixului *s-* (moștenit *s-* (< lat. *ex-*); el a fost împrumutat în limba română, la începutul secolului trecut, fie direct din latină, fie din limbile romanice (în special din franceză): *elibera* — lat. *eliberare*, *excurs* — lat. *excursus*, *extinde* — lat. *extendere*, *enerva* — fr. *enerver*, *epura*—fr. *epurer*, *expatria* — fr. *expatriar*, *exporta* — it. *esportare*, *expropria* — fr. *exprier*. Uneori e greu de precizat din ce limbă a pătruns în românește un anumit derivat : *elucida* — lat. *elucidare*, fr. *elucider*; *evapora* — la «*evaporare*, fr. *âvaporer*.

Cele mai multe derivate cu *ex-*, (*e-*) sînt împrumuturi. Pe teren românesc s-au format și unele semicalcuri ca: *expune* — lat. *exponere?* *extrage* — lat. *extrahere*.

Pentru dublete ca: *evapora* — *svapora*, vezi p. 220.

Valorile lui *ex-*, se explică prin împrumuturile din latină și din limbile romanice (vezi p. 217).

Ex- cu sensul „fost” provine din franceză.

Fr. *ex-* cu acest sens a devenit productiv în timpul revoluției din 1789 (cf. NYROP, G. III 234) și, mai ales, în secolul al XIX-lea: *ex-depute*, *ex-ministre*, *ex-roi* (cf. MEYER-LUBKE-PIEL, 150).

Printre cele mai vechi atestări cu prefixul *ex-*, amintim: *extrage* (a. 1836, la URSU, T.), *evapora* (a. 1837, la URSTJ, T.), *espune* (a. 1837, la GLOSE, D. 283), *ex-militar* (C. Bălăcescu, 1845, în *Primii noștri dramaturgi*, 1956, p. 123).

Varianta *es-* la unele împrumuturi din secolul trecut se explică în parte prin italiană (vezi it. *esistenza*, *espliazione* etc). Ea a devenit o variantă fonetică populară a lui *ex-* explicabilă prin tendința reducerii grupurilor de consoane.

5. Temele derivatelor cu *ex-*, (*e-*) sînt, în cea mai mare parte, de origine latino-romanică; puține sînt latinești moștenite (*expune*, *extrage*).

Prefixul e puțin productiv, cu excepția sensului „fost”, cu care se creează și derivate ocazionale.

Prefixul *ex-* se folosește și independent, cu valoare adverbială, în expresia *a bea ex*, „a bea dintr-o dată tot vinul din pahar” BPH V (1938), 211. După Iorgu Iordan (*ib.*, nota 1) *ex* din această expresie ar putea fi traducerea germ. *aus-* din derivatul verbal *austrinken*, „a bea tot vinul din pahar”; în favoarea acestei explicații s-ar putea invoca faptul că *aus-* este o particulă separabilă care poate apărea, la anumite timpuri, după tema verbală. Folosirea lui *ex(-)* se poate explica direct prin lat. *e(x)bibere* cu același sens; separarea prefixului se întîlnește în formula *bibamus ex!* (*Frumoase vremi! Dar unde-s? unde-s? S-au dus pe veci! Bibamus. ex.* M. Eminescu, *Opere*, voi. IV, 1952, p. 353), dar nu este exclus să aibă același model german

6. Derivatele cu *ex-* aparțin stilului științific (fiind folosite în special în terminologia științelor tehnice și matematice). Cele cu sensul „fost” apar în stilul administrativ și în limbajul familiar.

EX-, vezi **EXO-**

EXO- (EX-, ES-)

1. Prefixul *exo-* are varianta fonetică *ex-* în derivatele (împrumutate) a căror bază începe cu vocala *o* (*exoftalmie*, *exosmoză*) sau, sporadic, cu *a*, *e* (*exantropie*, *exencefal*, dar *exoemisiune*, *exoenzimă*).

La rîndul ei, varianta *ex-* are varianta etimologică învechită *es(s)-* în derivatul semianalizabil *esostosă* (*essostosă*), cf. URSU, T., S. V.

Es-, variantă a lui *ex(o)-*, nu trebuie confundat cu *eso-*, „înăuntru” din formații semianalizabile ca *esoforie* și *esotropie* (D. MED.), antonime ale unora cu *exo-*: *exoforie*, *exotropie*.

Varianta *ex-* este greu de delimitat de prefixul omonim *ex-*, deoarece ambele au același sens și, parțial, aceeași sferă de întrebuintare. Din această cauză unele dicționare consideră că în exemple ca *exoftalmie*, *exosmoză* prefixul este *ex-*, și nu *exo-* (cf. BOBERT, OXFORD, pentru primul exemplu, DER pentru cel de-al doilea).

2. în DM sînt înregistrate 3 derivate analizabile, la care se adaugă 17 derivate din alte surse:

exantropie (D. MED.), *exencefal* (*ib.*), *exobază* (*ib.*), *exobiologie* (DN²), *exobucal* (D. MED.), *exociclic* (Paleont. (LTR)), *exoderm* (DER, DN²), *exoemisiune* Fiz., Electr., Met. (LTR), *exoenzimă* (Chim. Biol. (DSR), *exogastrulă* (D. MED.), *exometru* (*ib.*), *exoparazitism* (*ib.*), *exopeptidază* (D. MED. (LTR)), *exosplenopexie* (D. MED.), *exosferă* (D. MED., DN², LTR), *exospori* pl. (LTR), *exotoxină* (DER, D. MED., LTR).

Derivatele cu *exo-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *exobază*, *exoparazitism*, *exosmoză*, *exotoxină* etc.;

II adjective (mai rar), analizabile în raport cu un adjectiv: *exobucal*, *exociclic*, *exotermic*.

Formații semianalizabile: *exocarp* (DER, DN²), cf. *endocarp*, *pericarp*; *exocrin* (DER, D. MED., DN²), cf. *endocrin*; *exogamie* „obiceiul de a nu se căsători decît cu indivizi aparținînd altui trib sau clasă” (DER, DN²), cf. *endogamie*, *poligamie*; *exogen* „care provine sau acționează din afară” (DER, DN², D. MED., LTR), cf. *endogen*; *exomorfism* (DER, DN², LTR), cf. *izomorfism*; *exotropie* (D. MED.), cf. *esotropie* etc. De remarcat că cele mai multe formații de acest fel sînt semianalizabile prin raportare la formații cu *endo-*.

3. Prefixul *exo-* exprimă exterioritatea spațială (substantive și adjective): *exobiologie* „ramură a biologiei care studiază prezența și particularitățile formelor de viață în spațiul cosmic, pe planetele și în jurul soarelui”, *exoenzimă* „enzimă extracelulară”, *exoftalmie* „propulsivitate în afara a globului ocular”, *exosmoză* „trecere a unui lichid printr-o membrană din spațiul mărginit de ea către mediul dinafară ei”, *exospori* „spori care se formează la exterior...”, *exobucal* „care e situat în afara cavității bucale”, *exociclic* „care se găsește în catena laterală a unui compus ciclic” (LTR S.V. *exo-*), *exocrin* „care are secreție externă”, *exotermic* „care se produce cu degajare de căldură” etc.

Derivatele cu *exo-* formează, de obicei, perechi antonimice cu derivatele cu prefixul *endo-*.

Din definițiile date în dicționare, la unele derivate cu *exo-* nu reiese clar sensul: *exoemisiune* „emisiune electronică produsă de către o suprafață metalică sau nemetalică, care a ajutat la apariția unei stări instabile în urma exercitării prealabile a unei anumite acțiuni fizice asupra ei”, *exometru* „aparat cu ajutorul căruia se măsoară calitatea luminiscentă a radiațiilor Rontgen în raport cu unități de lumină”.

4. *Exo-* este un prefix neologic de origine grecească folosit de limbile moderne la formarea unor derivate din terminologia științifică.

în limba greacă s'eo, format de la s'e, care, la rîndul lui, reprezintă gr. *ex* înainte de vocală, are statut de adverb și de prepoziție, cu sensul „în afara, afară de” (cf. BAILLY, S.V.). El a fost folosit de diverse limbi moderne (sub forma *exo-* în franceză, germană, engleză, *eso-* italiană, prin care se explică varianta *eso-* din română, 9K30- în rusă) în combinație mai ales cu baze grecești sau latinești, la formarea unor termeni în care *exo-* își păstrează sensul originar — exterioritatea față de obiectul denumit prin temă —, ca și *ecto-*, cu care e înrudit la origine. Cele două prefixe, sinonime între ele și folosite cam în aceleași domenii de terminologie științifică, formează uneori derivate de la aceeași bază, cu același sens: *exoderm* / *ectoderm* (vezi și Quillet, *Dictionnaire encyclopedique*, 1935, care trece fr. *exoderme* ca sinonim al lui *ectoderme*), *exocardie* / *sectocardie* (semianalizabile, D. MED.), *exoparazitism* \ *ectoparazit*.

Prefixul a pătruns în limba română mai întâi direct din greacă prin derivate neanalizabile apoi a fost reîmprumutat din limbile de circulație internațională prin derivate care au de obicei corespondente în mai multe limbi: *exoderm*, cf. fr. *exoderme*, germ. *Exodermis*, it. *esoderma*, engl. *exoderm*; *exoftalmie*, cf. fr. *exophtalmie*, it. *esoftalmia*, engl. *exopMatmia*, rus. *dmcfimajibMua*; *exosmoză*, cf. fr. *exosmose*, germ. *Exosmose*, it. *esosmosi*, engl. *exosmose*, rus. *BKSOCMO3*; *exospori* (pl.), cf. fr. *exospore*, germ. *Exosporen*, engl. *exospore*; *exotermic*, cf. fr. *thermique*, it. *esotermico* (sau rus. *9K3omepMu%ecKuu*; cf. și *exoterm* cu corespondent în germ. *exoiherm*) etc.; pentru *exotoxină* amintim corespondent numai în fr. *exotoxine*.

Primele atestări ale unor cuvinte cu *exo-* provin din secolul al XVIII-lea, fiind grecisme neanalizabile în limba română, care au dispărut odată cu încetarea influenței grecești: *exocastron* „cartier mărginaș” (a. 1715), *exoff(i)lă* „carte mică, fără valoare, la jocul de cărți” și *exoflisi* „a lichida o afacere, ase descotorosi de cineva nedorit” (a. 1794) etc., la GÂLDI, M. 186.

Derivatele analizabile cu *exo-* împrumutate din franceză, germană etc. sînt atestate abia în secolul nostru; prima atestare de care dispunem pentru un termen semianalizabil este de la mijlocul secolului al XIX-lea: *exostosă* (*exostoză*) a. 1852, URSU, T., S. V.

5. Prefixul *exo-* apare numai în combinație cu teme neologice și din această cauză e greu de precizat dacă e productiv sau nu pe terenul limbii române, deși la unele derivate nu am întîlnit, în dicționarele pe care le avem la dispoziție, corespondente în limbi străine (cf. exemple ca *exencefal*, *exobucal*, *exociclic*, *exoemisiune*, *exoenzimă*, *exometru*, *exoparazitism*, *exopeptidază*, *exosplenopexie*).

Derivatele cu *exo-* aparțin stilului științific, fiind folosite în special în terminologia medicală.

EXTR- vezi EXTRA-

EXTRA- (ESTRA-, STRA-, EXTR-, EXTRO-)

IORDAN, LRA 198—199; OCHEȘEANU, P. 41—42, 49, 50.

1. Prefixul *extra-* are variantele etimologice învechite *estra-* în *estra-ordinar* (NEGULICI), *estrafîn*, *estrajudiciar* (PROTOPOPESCU), *stra-*, în *striformare* (URSU, T., S.V. *metamorfoză*), *stravedere* (URSU, T., S.V. *transparență*), *stravagant*, *stravaganță* (Heliade, la CLOSE, D. 304) și variantele etimologice *extr-* și *extro-* numai în formații semianalizabile (împrumutate): *extrinsec* cf. *intrinsec*, *extrovertit* (DN⁺) Psih. „extravertit” („care își îndreaptă atenția spre lumea dinafară” MDE) cf. *introvertit* „care își îndreaptă atenția mai ales spre viața sa interioară” și *extroversiune* Med. „revărsare în afară a unui organ cav” cf. *introversiune* Psih.

2. în DM sînt înregistrate 8 derivate analizabile, la care se adaugă 34 de derivate din alte surse:

extrabisericesc (DI), *extracentral* (MDE), *extraconjugal* (IORDAN, LRA 198), *extracontabil* (DER), *extracorporal* (DN⁺), *extracurent* (LTR⁺), *extrados* (DER, DN⁺, LTR⁺), *extradotal* (IORDAN, LRA 198, DN⁺), *extradural* (D. MED.), *estrafain* (IORDAN, LRA 199, SMFC I 42), *extrafluid* (*cerneală-â*), *extragalaxie* (CL XVIII (1973), nr. 1, p. 25; și: *extragalactic* LL 10 (1965), p. 238, MDE), *extra-*

gramatical (DN⁺), *estrajudiciar* (PROTOPOPESCU, DN⁺), *extralegal* (IORDAN, LRA 198, DN⁺), *extralingvistic* (DN⁺), *extraliterar* (ROM. LIT. 1975, nr. 47, p. 4, col. 2), *extranatural* (IORDAN, LRA 199), *extraperitoneal* (DN⁺; și: *extraperitonizare* D. MED.), *extrapiramidal* (D. MED.), *extraplantar* (SCLXXIV (1973), nr. 3, p. 249), *extraplant* (SMFC I 42), *extrapleurat* (DN⁺), *extraprofesional* (Șt. Bănulescu, *Iarna bărbaților*, ed. II, 1966, p. 134), *extrareglementar* (DN⁺), *extrarezonanță* (LRC I 42), *extrastistolă* (DER, D. MED., DN⁺), *extrastatutar* (DN⁺), *extraterestru* (*ib.*), *extrateritorial* (IORDAN, LRA 198, DN⁺; și: *extrateritorialitate* DN⁺), *extrașic* (IORDAN, LRA 199, SMFC I 42), *extrauman* (DI), *extraurgent* (SMFC I 42), *extravehicular* (în presa actuală).

Derivatele cu prefixul *extra-* sînt:

I a d j e c t i v e (majoritatea), analizabile în raport cu:

— un adjectiv (de obicei în *-al* sau *-ar*): *extrabugetar*, *extracelular*, *estrafain*, *extralegal*, *extraordinar*, *extraparlamentar*, *extraplant*, *extrașcolară*, *extrateritorial*, *extraurban*, *extrauterin* etc.;

— un substantiv: *extraplant*; (formație parasintetică) *extradural* „situat în afara sau deasupra durei mater”;

Extra- din *extraplant* (*lucrări* ~) este la limita dintre prepoziție și prefix (cf. AVRAM, P. N. 249). Am încadrat formația la derivatele cu prefixe pentru că în limba română *extra(-)* nu apar ca prepoziție.

II s u b s t a n t i v e (rar), analizabile în raport cu un substantiv: *extracurent*, *extrados*, *extragalaxie*, *extraperitonizare*, *extrastistolă*.

Formații semianalizabile: *extrapola* (CL XVIII (1973), nr. 1, p. 28; și: *-are*, *-a/ie* Mat. și Filoz. DER, DN⁺, D. MED., LTR⁺), *ci.interpolare* (*-are*, *-a/ie*); *extrovertit* (*extravertit*), cf. *introvertit*-, *extravilan* (DER, DN⁺), cf. *intravilan*; *extravaza* (despre sînge, umori) „a se vărsa” (DN⁺; și: *extravazare* DER, D. MED.), cf. *transvaza* (DN⁺); *extrinsec*, cf. *intrinsec* etc.

Am considerat pe *extrapola*, *extrapolare*, *extrapolație* semianalizabile, pentru că analiza prin *pol*, acceptabilă la *interpolare*, *interpolare*, *inierpolare*, e mai greu de susținut din punct de vedere semantic.

3. Prefixul *extra-* are următoarele valori:

1) e x t e r i o r i t a t e a

a) spațială (la adjective, frecvent): *extracelular*, *extraparlamentar*, *extrapleurat*, *extraurban* etc; (la substantive, rar, neobișnuit): *extrados* „suprafața exterioară convexă a unui arc sau a unei bolți”, *extragalaxie* „spațiu exterior galaxiei noastre”;

Cu această valoare, *extra-* se folosește adesea în opoziție cu *intra-*.

b) abstractă (la adjective, frecvent): *extraconjugal*, *extradotal*, *extrajudiciar*, *extralegal*, *extralingvistic*, *extrareglementar*, *extrastatutar* etc.

2) s u p e r i o r i t a t e a calitativă (echivalentă cu superlativul absolut; numai la adjective): *estrafain*, *estrafain*, *extraplant*, *extrașic*, *extraurgent*;

1. Cu această valoare prefixul *extra-* a ajuns să se detașeze de bază, fiind întrebunțat în limbajul comercial ca adjectiv invariabil, cu sensul de „foarte bun”: (*vin*, *lichior*, *mălai*, *măslina* etc.) *extra*. Vezi FC I p. VIII.

2. *Extracentral* indică, în unele contexte, superioritatea („foarte central”), în altele, exterioritatea spațială („în afara centrului”).

3) a d a o s u l, caracterul suplimentar (rar, numai la substantive): *extrastistolă* „contractie suplimentară a inimii, care survine între contracțiile normale ...”, eventual *extracurent* Electr. „curent de regim tranzitoriu produs prin autoinducție, care se suprapune curentului principal”;

4) depășirea unei limite, poziția sau starea dincolo de o anumită sferă noțiunii exprimate de bază (rar, neobișnuit): *extranatural* „supranatural”.

Numai varianta *stra-*, are și sensurile :

— schimbare, modificare a noțiunii exprimate prin bază : *strafmare* „metamorfoză” ;

— trecerea prin ceva, parcurgerea în toate direcțiile : *stravedere* „transparentă”.

4. *Extra-* este un prefix neologic, de origine latină (dubletul prefixului moștenit sub forma *stră-*, vezi p. 226—227), care a pătruns în limba română mai ales prin împrumuturi din limbile moderne, de regulă din franceză și din italiană; variantele *estra-*, *stra-*, se explică numai prin italiană.

De obicei derivatele au corespondente în mai multe limbi: *extrafin*, cf. fr. *extra-fin*, it. *extrafino*; *extralegal*, cf. fr. *extra-legal*, it. *estralegale* (și *extralegale*); *extraordinar* (*estraordinar*), cf. lat. *extraordinarius*, it. (*e*)*straordinario*, fr. *extraordinaire*, engl. *extraordinary*, germ. *extraordinarius*; *extraparlamentar*, cf. it. *estraparlamentare*, fr. *extraparlamentaire*; *extracurent*, cf. fr. *extra-courant*, it. *estracorrente*; *extrados*, cf. fr. *extrados*, it. *estradosso*, engl. *extrados*; *extrasistolă*, cf. fr. *extra-systole*, it. *estrasistole* (și *extrasistole*), rus. *дКсmpacуcножиси* etc. Alte formații au corespondente într-o singură limbă : *extradotal*, cf. it. *estradoitale*; *extragalactic*, cf. fr. *extragalactique* etc.

După DN² *extradotal* provine din fr. *extra-dotal*, pe care nu l-am găsit în izvoarele franțuzești de care dispunem.

În limba latină *extra* funcționa ca adverb și ca prepoziție, iar în latina tirzie și ca prefix, cu sensul „în afara, dincolo de ...”, opus lui *intra*, în derivate ca *extramundanus*, *extranaturalis* (cf. LEUMANN-HOFMANN-SZANTYR, L. G. II 230, ERNOUT-MEILLET), sens preluat de limbile romanice și de alte limbi moderne. Pentru sensul de intensificare nu putem da explicații istorice sigure. Deoarece se regăsește în formele moștenite ale prefixului din italiană, *stra-*, și din română, *stră-*, se pare că acest sens nu era străin limbii latine.

Vezi și ROHLFS, G. III, p. 353—354: „roriginario valore locale di *extra...* ha fatto sorgere già in epoca latina un significato secondario di «excessivo», «che e oltre misura» (*extraordinarius*)” și ILR I 101, care consideră că lat. *extra* „exprima [și] superlativul absolut”, în derivatul *extraordinarius*, care ar putea constitui punctul de plecare, *extra-* nu are însă chiar sensul de „foarte”, ci de „peste”.

Este posibil însă ca sensul de superlativ să se fi dezvoltat abia în limbile moderne, unde, în orice caz, a luat o mare dezvoltare.

Vezi, de exemplu, MARCHAND, E. W. 116—117, GUILBERT-DUBOIS, P. I. 91. ROBERT consideră că în franceză sînt două prefixe *extra-*, unul avînd sensul „în afara”, împrumutat din latină, celălalt, cu sensul în discuție, dezvoltat din primul (aceeași idee apare și în DN¹).

Derivatele cu *stra-*, neobișnuite în limba de astăzi, se explică fie prin împrumut (*stravagant*, cf. it. *stravagante*; *stravaganță*, cf. it. *stravaganza*), fie prin calc; astfel, într-un compendiu de istorie naturală tipărit la Sibiu în anul 1856 (cf. URUSU, T.) apar termenii *strafarmare* și *stravedere*. Ambele formații cu *stra-* (dintre care prima are și un dublet cu *stră-*, *străforma*, cf. STEA, p. 227) se explică, probabil, prin confuzia dintre *trans-* și *stra-*, prefixe diferite la origine, dar care se aseamănă atît din punct de vedere fonetic, cît și semantic.

Și în italiană se întîlnesc convergențe între prefixele *tra-* și *stra-*, provenite din lat. *trans-*, respectiv *extra-*, pentru care vezi MEYER-LUBKE, G. II 677—678, ROHLFS, G. III 353—354.

În limba română *extra-* (*stra-*) a fost împrumutat cu ambele sensuri în derivate atestate sporadic în prima jumătate a secolului al XIX-lea:

formațiile neanalizabile *stravaganță* (a. 1828), *stravagant* (a. 1836), apoi *extrauterin* (a. 1836—1838), la URUSU, T., S.V., *extraordinar* Mumuleanu (a. 1825), la CLOSE, D. 281. În mai multe dicționare apărute pe la mijlocul secolului al XIX-lea sau ceva mai tîrziu sînt inserate *extraordinar* și *extravagant*, *extravaganță* (NEGULICI, POLIZU, STAMATI); la PROTOPODESCU sînt înregistrate adjectivul *estra* și derivatele *estrafîn*, *estrajudiciar*, *estraordinar*. Majoritatea împrumuturilor cu *extra-* datează însă din secolul nostru.

5. Prefixul *extra-* se combină, de obicei, cu teme neologice noi — latino-romanice : *extraconjugal*, *extracurent*, *extrașic* etc. sau germane : *extrafain* — și mult mai rar cu teme vechi: *extrabisericesc* (moștenită din latină), *extrașcolar* (slavă).

6. Prefixul este puțin productiv în limba română; el nu a dat decît cîteva derivate stabile pe teren românesc, de obicei adjective, dintre care mai important este *extrașcolar*. Datorită folosirii lui și ca adjectiv independent cu valoare de superlativ, poate și frecvenței cuvîntului *extraordinar* cu care se formează superlativul absolut, *extra-* poate constitui uneori un mijloc de formare a unor derivate spontane de tipul **extrasensibil*; față de formațiile obișnuite de superlativ ele prezintă avantajul că sînt mai expresive și mai concise.

7. Derivatele cu *extra-* aparțin limbii literare; ele au o repartiție stilistică diferită după sensurile pe care le au: adjectivele care indică exterioritatea aparțin limbajului științific, iar cele care exprimă superioritatea limbajului familiar cultivat sau limbajului comercial al reclamelor. Substantivele cu *extra-* se întîlnesc în terminologia medicală și tehnică.

EXTRO- vezi *EXTRA-*
HIP- vezi *HIPO-*

HIPER- (*IPER-*, *HYPER-*)

JORDAN, LRA 199, 212; OCHEȘEANU, P. 42—43, 48, 49, 50

1. Prefixul *Mper-* are două variante etimologice învechite: varianta fonetică *iper-*, în formații ca *ipertrofie* (URUSU, T., S. V.), *ipercrinie*, *ipercritic*, *iperstenie* (PROTOPODESCU), și varianta grafică *Jiyper-*, în *hypercritic*, *hyperdramă*, *hypertrofie* (ANTORESCU).

Derivatele cu *Mper-* poartă accentul secundar pe prima silabă a prefixului și accentul principal pe temă (*hipertensiune*, *hlpertonie* etc.) cu excepția formației semianalizabile *hiperbolă*, care este accentuată pe cea de a doua silabă a prefixului; *hiperbolic* este însă accentuat pe temă.

2. În DM sînt înregistrate 6 derivate a n a l i z a b i l e, la care se adaugă 109 din alte surse:

hiperacantoză (D. MED.), *hiperadrenalism* (ib.), *hiperalcalin* (SMFC I 42), *hiperaldosteronism* (D. MED.), *hiperalgezie* (ib.), *hiperalternantă* (PUȘCARIU, L. R. II 261), *hiperaminoacidurie* (D. MED.), *hiperazotemie* (și: *hiperazoturie* ib.), *hiperbilirubinemie* (ib.), *hiperbrahicefalie* (ib.), *hiperbrahcranial* (și: *hiperdoliocranial* ib.), *hipercalcemie* (și: *hipercalcipexie*, *hipercalcium* ib.), *hipercaliemie* (și: *hipercaliurie* ib.), *hipercamerinic* (ib.), *hipercaracterizare* (PUȘCARIU, L. R. II 261), *hipercementoză* (D. MED.), *hipercheratoză* (DER, D. MED., MDE), *hiperchinezie* (DER, D. MED., MDE), *hipercloremie* (D. MED.), *hiperclorurahie* (ib.; și: *hipercleruliafie* SMFC I 43), *hiperclorurie* (D. MED.), *hipercoagulabilitate* (ib.), *hipercolesterolemie* (ib.), *luperccmpresor* (SMFC I 43), *hiperconjugare* (Chim. (LTR)), *hipercorect* (și: *hipercorectitudine* DN¹), *hipercricialgezie* (D. MED.), *hipercriestezie* (ib.), (*hipercritic* (ANTONESCU, PROTOPODESCU; și: *hipercritică* DA ms.), *hiper*

cupremie (D.MED.), *hiperdialectal* (PUȘCARIU, L. R. II 395; și: *hiperdialectism* id. *ib.* 238), *hiper-drama* (ANTONESCULESCU), *hiperemotivitate* (DN⁺), *hiperempirism* (DER), *hiperencefal* (D.MED.), *hiperendemie* (*ib.*), *hiperentuziast* (IORDAN, LRA 199), *hiperepifizie* (D. MED.), *hiperepinefrinism* (*ib.*), *hipzrestezie* (DN⁻), *hiperestrogenism* (D. MED.), *hipereutectic* (LTR⁻), *hiperexcitabilitate* (DN⁻), *hiperextensiune* (D. MED.), *hiperfin* (LTR⁻), *hiperfocal* Fiz., Ginem. (*ib.*), *hiperfoliculinie* (DER, MDE); și: *hiperfoliculinism* D. MED.), *hiperfosfatemie* (și: *hiperfosfaturie* D. MED.), *hiperfuncțiune* (DN⁻), *hipergammiglobulinemie* (și: *hiperglobulinemie* D. MED.), *hipergeometric* (LTR⁻), *hiperglicemie* (DER, D. MED., DN⁺, MDE); și: *hiperglicemiant* (DC), *hiperglicinurie* (D. MED.), *hiperglicorahie* (*ib.*), *hipergonadism* (*ib.*), *hipergranuloză* (*ib.*), *hiperhidratare* (*ib.*), *hiperhidroză* (DER, D. MED., DN⁺, MDE), *hiperimunizare* (D. MED.), *hiperinovație* (PUȘCARIU, L. R. II 312), *hiperinsulinism* (DER, D. MED., MDE), *hiperinvoluție* (D. MED.), *hiperiritabil* (SMFC i 43), *hiperleucocitoză* (D. MED.), *hiperlipemie* (*ib.*), *hiperliterarizat* (PUȘCARIU, L. R. II 325), *hiperlordoză* (D. MED.), *hiperluteoidism* (*ib.*), *hipermmoree* (DER, MDE), *hipermetamorfoză* (D. MED.), *hipermobilitate* (*ib.*), *hiperovarie* (*ib.*), *hiperoxalarie* (*ib.*), *hiperpalestezie* (*ib.*), *hiperparatiroidism* (DER, D. MED., MDE); și: *hipertiroidism*, *hipertiroidie* (MDE), *hiperparazit* (D. MED., DN⁺, LTR⁻), *hiperpepsinie* (D. MED.), *hiperpigmentație* (*ib.*), *hiperpinealism* (*ib.*), *hiperpirexie* (*ib.*), *hiperpiruvicemie* (*ib.*), *hiperpituitarism* (*ib.*), *hiperplachetoză* (*ib.*), *hiperplan* (DER), *hiperplatimeric* (D. MED.), *hiperpneumatoză* (*ib.*), *hiperprolinemie* (*ib.*), *hiperprosexie* (*ib.*), *hiperproteinemie* (*ib.*), *hiperraftionalizare* (ROM. LIT. 1975, nr. 51, p. 3, col. 4), *hiperrealist* (ROM. U T. 1975, nr. 47, p. 23, col. 1), *hiperreflexie* (D. MED.), *hiperseptic* (IORDAN, LRA 199), *hipersegmentare* (D. MED.), *hipersideremie* (*ib.*), *hipersomnie* (*ib.*), *hipersonoritate* (*ib.*), *hipersorbție* (DC), *hipersteroscopie* (LTR⁻), *hipersuprarenalism* (D. MED.), *hipersuprafață* (DER), *hipersustentație* (DER, LTR⁻, MDE), *hipertehnicizat* (ROM. LIT. 1975, nr. 35, p. 5, col. 2), *hipertetralogie* (D. MED.), *hipertonicitate* (*ib.*), *hipertrombocitemie* (*ib.*), *hiperuricemie* (*ib.*), *hiperventilație* (*ib.*), *hipervitaminoză* (DER, MDE), *hiperzel* (PUȘCARIU, L. R. II 236).

Nu am trecut printre derivate pe *hiperatom* „atom instabil, în care unul dintre nucleonii nucleului este înlocuit, pentru un timp extrem de scurt, cu un hiperon” (cf. DC, LTR⁻), pentru că nu e derivat cu prefixul *hiper-*, ci compus din *atom* și prescurtarea lui *hiperon* „particulă elementară stabilă, considerată nucleon excitat...”.

Derivatele cu prefixul *hiper-* sînt:

I s u b s t a n t i v e (majoritatea, de obicei în *-ie* sau *-ism*), analizabile în raport cu:

— un substantiv: *hiperaciditate*, *hipercheratoză*, *hiperglicemie*, *hiperhidratare*, *hiperparazit*, *hiperplan*, *hipersecție*, *hipersensibilitate*, *hipertensiune*, *hipertiroidism*, *hiperurbanism*, *hipervitaminoză* etc.; (formații parasintetice) *hipercementoză* cf. *cement*, *hiperglicemiant* „factor care determină creșterea glicemiei” etc.;

— un adjectiv (formații parasintetice): *hiperpituitarism* „hiperfuncția lobului anterior al glandei pituitare (= bipofiza)”, *hipersuprarenalism* „sindrom de bipersecție a hormonilor suprarenali...” etc.;

II a d j e c t i v e (mai rar), analizabile în raport cu un adjectiv: *hiperbrahcranial*, *hipercorrect*, *hiperentuziast*, *hiperfin*, *hiperfocal*, *hipergeometric*, *hiperiritabil*, *hiperplatimeric*, *hiperseptic*, *hipersensibil*, *hipertehnicizat* etc.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e (multe dintre ele prin raportare la cele în *hipo-*): *hiperacuzie* (DN⁺), cf. *hipoacuzie-*, *hiperbolă*, cf. *parabolă*, *metabolă*; *hipercorticism* (D. MED.), cf. *cortico-*, *cortical*; *hipercrom(ie)* (D. MED., LTR⁻), cf. *hipocrom(ie)*; *hiperfagie* (D. MED.), *ctfago-*; *hipergalactie* (*ib.*), cf. *hipogalactie*; *hipermetrop* (*hipermetropie*, *hipermetropism* *ib.*), cf. *hipometrop*; *hipermimie* „mobilitate și expresivitate exagerată a mimicii” (*ib.*), cf. *hipomimie*; *hipermnezie* (D. MED., DN⁺), cf. *amnezie*; *hiperneologiza* (IORDAN, LRA 199), cf. *neologic*, *neologism*; *hiperstenie* (D. MED.), cf. *astenie*; *hipertermie* (D. MED., DN⁺), cf. *termo-*, *termic*, *hipertrofie* (și verbul a *hipertrofia*), cf. *hipotrofie*, *atrofie* etc.

De menționat că formațiile analizabile sînt substantive sau adjective, dar printre cele semianalizabile se întîlnesc și verbe ca *hipertrofia* (cf. fr. *hypertrophier*), *hiperneologiza*.

3. Prefixul *hiper-* are următoarele valori:

1) s u p e r i o r i t a t e a cantitativă sau calitativă, excesul, exagerarea (frecvent, valoare caracteristică substantivelor și adjectivelor). Îndicînd depășirea limitei superioare a normalului, *hiper-* sugerează ideea de „patologic” (în sensul de „exces”) în terminologia medicală (domeniu în care *hiper-* e frecvent folosit în opoziție cu *hipo-*) sau, mai rar, de „greșeală” în terminologia lingvistică: *hiperaciditate* „boală care constă în secreția excesivă de suc gastric”, *hiperdolihocranial* „cu valori excesive ale indexului dolihocranial”, *hiperemotivitate* „emotivitate excesivă și morbidă”, *hiperfuncțiune* „funcțiune exagerată a unui organ”, *hipersomnie* „somniațență sau tendință la'somn prelungit”, *hipersonoritate* „sonoritate exagerată”, *hipertensiune*, *hipervitaminoză* „tulburare a funcțiilor organismului datorită administrării excesive de preparate vitaminice sau ingerării de alimente foarte bogate în vitamine” etc.; *hiperalternanță*, *hipercorrect* și *hipercorectitudine*, *hiperdialectal*, *hiperurbanism*.

Uneori derivatele care indică excesul sînt folosite ironic: *hipercritic*.

Uele adjective cu *hiper-*, din limbajul cultivat, care exprimă superioritatea calitativă, intensificarea unei însușiri, valoare însoțită uneori de o nuanță de ironie, sînt echivalente cu gradul superlativ absolut (vezi și GTILBERT-DUBOIS, P. I. 88, 100 — 103): *hiperentuziast*, *hiperfin*, *hiperiritabil*, *hipersensibil*, *hipertehnicizat*.

După definițiile date în dicționare, și cîteva substantive (în totalitate sau numai unele sensuri ale lor) par a exprima superioritatea absolută fără a include ideea de „patologic”: *hiperextensiune* „extensiune maximă a unei articulații”, *hiperhidratare* „creșterea conținutului de apă al organismului”, *hiperimunizare* „imunizare intensivă ... ca urmare a trecerii prin boală sau a vaccinării obișnuite”, *hiperinvoluție* „întoarcere rapidă la m ai puțin decît talia normală a unui organ care a avut temporar dimensiuni mari”;

2) c a r a c t e r u l s u p l i m e n t a r (foarte rar, la substantive) [^] *hiperparazit* „parazit al altor paraziți care atacă plantele și animalele”

1. La cîteva derivate cu *hiper-* nu se detașează o valoare deosebită de cea a bazei (în D. MED. sînt definite prin bază): *hiperaldosteronism*, *hiperazotemie*.

2. După definițiile date în dicționare, nu putem detașa valoarea prefixului în raport cu baza la derivatele: *hiperconjugare* Chim. „efectul de îmbinare care are loc între o legătură simplă C - H și o legătură dublă vecină”, *hiperplan* Mat. „varietate liniară cu n - 1 dimensiuni într-un spațiu euclidian cu n dimensiuni”, *hipersuprafață* Mat. „varietate cu n - 1 dimensiuni într-un spațiu euclidian cu n dimensiuni”; *hiperfocal* Fiz., Cinem. (*distanță ~ă* „distanța dintre planul-obiect cel mai apropiat de un instrument optic și focalul-obiect al obiectivului aceluși instrument”, cf. *distanță focală* „distanța de la unul din punctele principale pînă la focalul de același nume al unui sistem optic”), *hipergeometric* Mat. (*funcțiune ~ă* „funcțiune de o variabilă, reală sau complexă, care e integrala ecuației diferențiale de ordinul al doilea”)

4. *Hiper-* este un prefix neologic, de origine grecească, împrumutat de limba română din limbile moderne, mai ales din franceză, dar și din italiană, germană, rusă, engleză; în aceste limbi prefixul are o largă întrebuințare în terminologia științifică, în special în cea din domeniul medicinei

în limba greacă ȳrep e folosit ca adverb și ca prepoziție, sdar și ca prefix care exprimă excesul sub forma (∩)mp-, în exemple ca onrsppaXXoI, 6rapPoX7), orcspPoXtxot; (cf. MIRAMBEL, G. 219). în limbile moderne (fr., germ., engl. *hyper-*, it. *iper-*, rus. *eunep-*) apare în calcuri după greacă sau în formații proprii, avînd sensul „prea mult, excesiv, pe deasupra” (cf. DAUZAT DUBOIS-MITTERAND, S.V., MARCHAND, E. W. 118 — 119).

Limba română a împrumutat prefixul mai ales sub forma *hiper-*. Varianta *iper-* se explică prin influența pronunțării din limba franceză sau a pronunțării și a grafiei din greacă și din italiană; evoluția ulterioară

a limbii române a impus însă formele cu *h* inițial, după modelul limbii latine (vezi și N. A. Ursu, în SILL I 152). Varianta grafică *hyper-* se justifică prin franceză. În ce privește accentul, el are același loc, pe temă, ca în limba greacă și în unele limbi moderne (franceza, engleza, germana); excepția constituită de *hiperbolă*, accentuat pe a doua silabă a prefixului, urmează modelul din latină (*hyperbole*) și din unele limbi moderne (it. *iperbole*, rus. *eunepâojia*, germ. *Hyperbel* — dar și *Hyperbole*).

Formațiile din limba română au, de obicei, corespondente în mai multe limbi moderne: *hipercritic*, cf. fr. *hypercritique*, it. *ipercritico*, engl. *hypercritic (al)* (și germ. *hypercritisch*); *hiperestezie*, cf. fr. *hyperesthésie*, it. *iperestesia*; *hiperglicemie*, cf. fr. *hyperglycémie*, it. *iperglicemia*, rus. *eunepejimevusi'*, *hipertensiune*, cf. fr. *hypertension*, it. *ipertensione*, engl., germ. *Hypertension*; *hipervitaminoză*, cf. fr. *hypervitaminose*, germ. *Hypervitaminose* etc. Pentru unele formații am găsit corespondente numai într-o singură limbă: *hipercorect*, cf. fr. *hypercorrect*.

Derivatele cu (*h*)*iper-* sint atestate de pe la mijlocul secolului al XIX-lea în formații semianalizabile: *iperbolă*, *iperbolic* (VALIAN), *iperboloidă* (a. 1851, la URUSU, T., S. V.), *hipertrofie* (a. 1852, la URUSU, T., S. V.).

O formație cu *iper-*, într-o variantă neanalizabilă în limba română, împrumutată direct din greacă, apare încă la începutul secolului al XVIII-lea: *iperolicesc* cf. uTeepSoXtXoc (Cantemir la GÁLDI, M. 200).

Mai frecvent, derivatele cu *hiper-* apar ceva mai târziu, după 1870, și la începutul secolului al XX-lea: *ipercrinie*, *ipercritic*, *iperstenie* PROTOPOPESCU, *hiperiritabil* Caragiale, în DA etc.

5. *Hiper-* se combină mai ales cu teme neologice (latino-romanice sau grecești). O singură formație, parasintetică, are o temă moștenită din latină: *hipersomnie*.

6. Prefixul e productiv. Pe lângă *hipersomnie*, discutat mai sus, *hiper-* a putut forma derivate pe terenul limbii române și de la teme neologice, de exemplu în formații cu *-are* sau *-at* (*hiperimunizare*, *hipersegmentare*, *hipertehnicizat*) sau în alte formații cărora nu le-am găsit corespondente în limbi străine, în sursele pe care le-am putut consulta (*hiperinsulinism*, *hiperplan*, *hipertetralogie*).

În aceeași ordine de idei, e de menționat modificarea *hipercorectă* a lui *iperită* (< fr. *ypirite*) în *hiperită* (cf. DN¹), sub influența lui *hiper-*.

7. Majoritatea derivatelor cu *hiper-* aparțin terminologiei științifice, prefixul fiind simțit ca un element savant. El e foarte răspândit în terminologia medicală și, mai rar, în cea din domeniul matematicii, de unde a pătruns și în tehnică, în cea din domeniul chimiei și al lingvisticii. O parte dintre derivate, și anume adjectivele care exprimă superioritatea calitativă, se folosesc în limbajul familiar cultivat, de unde au pătruns și în literatura beletristică (*hipercritic*, *hiperiritabil*, *hipersceptic*, *hipersensibil* etc).

ffIPO- (HIP-, IPO-, YPO-, HYPO-)

*RIZESCU, P. N. 5, 11 — 12, 18, 20.

1. Prefixul *hipo-* se deosebește de *hipo(-)*, element de compunere (sau adjectiv în sintagme de tipul *concură hipo*), pentru care vezi FC I 26, 251, prin sens și prin origine.

2. Prefixul *hipo-* are următoarele variante etimologice:

variantele fonetice *hip-* în derivatele (împrumutate) a căror bază începe cu o vocală (*a sau o*): *hipalgezie*, *hipalgie*, *hiparterial*, *hipaxial* (DC); cf. însă *hipoaciditate* D. MED., DN¹, MDE, *hipoafrodizie* D. MED., *hipoalgezie* *ib.*, *hipoazotic*, *hipoazotită* DC, *hipoazotos* LTR¹, *hipoazoturie* D. MED.); *hipodontie*, *hiposmie* (semianalizabile, D. MED.; cf. însă *hipoonichie*, *hipoovarie* D. MED.);

variantele fonetice *ipo-* în formații ca *ipocomisar* (DA), *ipodiascon* (*ib.*), *ipodidascon* (*ib.*), care nu au formații paralele în *hipo-*, sau în formații ca *ipogastric* (URUSU, T., COSTINESCU), *ipogastru* (PROTOPOPESCU, DA), *ipostenie* (PROTOPOPESCU), *ipotază* cu forme paralele în *hipo-*;

variantele grafice *hypo-* și *ypo-* în *hypoazotic*, *hypogastru*, *hyposulpt* etc. (ANTONESCU), *ypodiascon* (GÁLDI, M. 200), *ypohondriac*, *ypochimen*, *ypothesis* (Cantemir, la BOSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 405).

Derivatele cu *hipo-* poartă accentul secundar pe prima silabă a prefixului și accentul principal pe temă, ca și cele în *hiper-* (*hlpostază*, *hipotensivine* etc), cu excepția lui *ipotesis* (GÁLDI, M. 271), variantă ieșită din uz a lui *ipotază*, și a formației neanalizabile *ipolipsis* (TRDG), ambele accentuate pe cea de a doua silabă a prefixului.

3. În DM sint înregistrate 5 derivate a n a l i z a b i l e (4 în *hipo-* și 1 în *ipo-*), la care se adaugă 76 de derivate (73 în *hipo-* și 3 în *ipo-*) din alte surse:

hipalgie, *hiparterial*, *hipaxial*, *hipoaciditate* (D. MED., DN¹, MDE), *hipoafrodizie* (D. MED.), *hipoalgezie* (*ib.*; și: *hipalgezie* DC), *hipoazotic* (DC; și: *hipoazotită* *ib.*, *hipoazotos* LTR¹, *hipoazoturie* D. MED.), *hipoblast* (*ib.*), *hipobranhial* (*ib.*), *hipobromit* (DC; și: *hipobromos* LTR¹), *hipocalcemie* (și: *hipocalcie*, *hipocalciurie* D. MED.), *hipocalie* (și: *hipocaliemie*, *hipocaliurie* *ib.*) cf. *caliur*, *hipochinezie* (*ib.*), *hipocicloidă* (DN¹, LTR¹; și: *hipociclu* LTR¹) cf. *cicloidă*, *hipocitemie* (D. MED.), *hipocloremie* (*ib.*; și: *hipoclorit* ANTONESCU, DC, D. MED., LTR¹, *hipocloros* ANTONESCU, DER. LTR¹), *hipoclorurahie* (D. MED.), *hipocolesterolemie* (*ib.*), *hipocristalin* (DN¹, MDE), *hipocrom* (LTR¹; și: *hipocromatoză* D. MED., *hipocromazie*, *hipocromie* *ib.*), *hipocupremie* (*ib.*), *hipoderm* (DER. D. MED.; și: *hipodermiază* D. MED., *hipodermită* *ib.*, *hipodermoză* DER), *hipoendemie* (D. MED.), *hipoestezie* (D. MED., DN¹), *hipoeutectic* Met. (LTR¹), *hipofaringe* (D. MED.), *hipofibrinogenemie* (*ib.*), *hipofonie* (DN¹), *hipofosfat* (DC, DER, LTR¹; și: *hipofosfatemie* D. MED., *hipofosfaturie* *ib.*), *hipofosfit* (DC, DER, LTR¹), *hipofosforie* (și: *hipofosforos* DER, LTR¹), *hipofuncțiune* (DN¹; și: *hipofuncție* MDE), *hipogammaglobulinemie* (și: *hipoglobulie* D. MED.), *hipogenezie* (*ib.*), *hipogenitalism* (*ib.*), *hipoglicemie* (*ib.*, DN¹; și: *hipoglicemiant* DC), *hipoglicorahie* (D. MED.), *hipogonadism* (*ib.*), *hipohidroză* (*ib.*), *hipoioidit* (DC; și: *hipoioidos* DC, S.V. *hipoioidit*), *hipoleucocitoză* (D. MED.), *hipolutenism* (*ib.*), *hipomanie* „stare maniacală atenuată” (*ib.*), *hipomenoree* (*ib.*), *hipomicro* (*ib.*), *hiponatremie* (*ib.*), *hiponeurotizare* (*ib.*), *hiponitric* (*ib.*), *hipoonichie* (*ib.*), *hipoovarie* (*ib.*), *hipopalestezie* (*ib.*), *hipoparatiroidism* (*ib.*; și: *hipotiroidism*, *hipotiroidie* DER, D. MED., DN¹), *hipopepsie* (*ib.*), *hipopituitarism* (*ib.*), *hipopneumatoză* (*ib.*), *hipoproteinemie* (*ib.*), *hipoprotrombinemie* (*ib.*), *hiporeflexie* (*ib.*), *hiposecreție* (DER, D. MED.), *hiposensibilitate* (D. MED.), *hiposexualism* (*ib.*), *hiposideremie* (*ib.*), *hiposulfat* (ANTONESCU, LTR¹; și: *hiposulfat* ANTONESCU, DC, DER, D. MED.), *hiposulfuric* (ANTONESCU, DER; și: *hiposulfuros* LTR¹), *hiposuprarenalism* (D. MED.), *hipotaxie* (*ib.*), *hipotermal* (DER, LTR¹), *hipotestoidism* (D. MED.), *hipotonicitate* (D. MED., DN¹), *hipoventilație* (D. MED.), *hipovitaminoză* (DER), *hipoxantină* (DC, D. MED., LTR¹), *hipoxantozină* (DC); *ipocomisar* (DA), *ipodiascon* (*ib.*), *ipodidascon* (*ib.*).

Derivatele cu prefixul *hipo-* sint:

I s u b s t a n t i v e (cel mai frecvent), analizabile în raport cu — un substantiv: *hipoaciditate*, *hipoleucocitoză*, *hiponeurotizare*, *hiposulfat*, *hipotensiune*, *ipodiascon* etc.; (formații parasintetice) ^ *hipogenezie*, *hipoglobulie*, *hipoproteinemie* „scăderea proteinelor din sânge” etc. — un adjectiv (formații parasintetice): *hipogenitalism*, *hipopituitarism* cf. *pituitar*, *hiposuprarenalism*;

II a d j e c t i v e (mai rar), analizabile în raport cu:

— un adjectiv: *hipoazotic*, *hipoazotos*, *hipobranhial*, *hipoeutectic*, *hipofosforie*, *hipofosforos*, *hipogastric*, *hiponitric*, *hiposulfuric*, *hiposulfuros*, *hipotermal*;
— un substantiv (formații parasintetice): *hipobromos*, *hipocloros*, *hipoioid*

Formații semianalizabile (multe dintre ele prin raportare la formațiile *ia hiper-*): *hipoacuzie*, cf. *hiperacuzie* (D. MED.); *hipobaropatie* (ib.), cf. *baro-* + *patie*; *hipocarbie* (ib.), cf. *carbo-*; *hipoclorhidrie* (ib.), cf. *hiperclorhidrie*; *hipodontie* (ib.), cf. *oligodontie*; *hipofiză*, cf. *epifiză*; *hipogalactie* (D. MED.), cf. *hipergalactic*; *hipomnezie* (ib.), cf. *hipermnezie*; *hipoplazie* (DER), cf. *hiperplazie*; *hiposmie* (D. MED.), cf. *hiperosmie*; *hipostil*, cf. *peristil*; *hipotrofie*, cf. *hipertrofie* etc.

4. Prefixul *hipo-* exprimă inferioritatea (de obicei cantitativă, sau spațială mai rar calitativă):

a) cantitativă, diminuarea. în terminologia medicală, *hipo-* indică, cel mai adesea, în derivatele substantive, depășirea limitei inferioare a normalului, sugerând ideea de „patologic” (în sensul de „insuficiență”, prin opoziție cu *hiper-*): *hipoaciditate* „scădere a acidității gastrice sub valorile normale”, *hipofuncțiune* „diminuare a activității unui organ, a unui sistem, a unei funcțiuni”, *hipoglicemie* „scădere a concentrației glucozei în sânge”, *hipogonadism* „deficit secretor al gonadelor”, *hipoovarie* „insuficiență ovariană”, *hipoparatiroidism* „insuficiență paratiroidiană”, *hiposensibilitate* „sensibilitate scăzută”, *hiposuprarenalism* „insuficiență secretorie a suprarenalelor”, *hipotensiune* etc.

în terminologia chimică *hipo-* indică diminuarea oxidării, poziția inferioară în seria unor compuși cu oxigen (cf. MARCHAND, E. W. 119) caracteristic substantivelor și adjectivelor): *hipoclorit* „sare a acidului hipocloros”, *hipofosfat* „sare a acidului hipofosforic”, *hiposulfid* „sare a acidului tiosulfuric”; (*acid*) *hipoazotos* „acid care se obține prin reducerea oxidului de azot sau a acidului azotos”, (*acid*) *hipofosforic* sau *hipofosforos* „(acid) oxigenat al fosforului”, (*aliaj*) *hipoeutectic* „(aliaj) cu concentrația în componentul caracteristic mai mică decât cea corespunzătoare eutecticalui” etc.

Uneori diminuarea e dusă pînă la dispariția caracteristicii obiectului indicat prin bază (inferioritatea absolută): *hipofonie* „amuțire a unui sunet”, *hipomicron* „particulă care poate fi observată la ultramicroscop, dar e invizibilă la microscopul obișnuit”;

b) spațială (la substantive și adjective): *hipofaringe* „porțiunea de jos a faringelui”, *hipogastru* „partea inferioară a abdomenului”, *hipostază* „stagnarea sîngelui în vasele capilare ale membrelor inferioare ale corpului”; *hiparterial* „situat dedesubtul unei artere”, *hipobranhial* „care e localizat dedesubtul arcurilor branhiale”, *hipotermal* „prima etapă a procesului hidrotermal”;

în câteva formații substantive cu *hipo-* ideea de inferioritate spațială pare combinată cu cea de inferioritate (= profunzime): *hipoblast* „entoderm primitiv”, *hipocentru* „locul din interiorul scoarței pămîntului, de unde se propagă spre suprafață undele unui cutremur”, *hipocicloidă* „curbă descrisă de un punct pe un cerc care se rostogolește fără alunecare în interiorul unui alt cerc fix”, *hipoderm* „stratul cel mai profund al pielii”.

c) în rang (subordonarea), numai pe lîngă substantive care denumesc funcții (în varianta *ipo-*): *ipocomisar* (înv.) „subcomisar (de poliție)”, *ipodiaton* „subdiaton”, *ipodidascal* (înv.) „învățător pentru începători”.

într-un singur caz, *ipo-* indică presupunerea, supoziția bazată pe probabilitate: *ipoteză*.

La adjectivul *hipocristalin* (despre roca vulcanică) „care e alcătuită din cristale și din sticlă” e greu de delimitat valoarea prefixului în raport cu baza.

5. *Hipo-* este un prefix neologic cu origine multiplă în limba română el a fost mai întîi împrumutat direct din greacă, apoi reîmprumutat din limbile moderne de circulație internațională.

în limba greacă prefixul apare sub forma (Ϝ)TU>, în exemple ca U7noYpacpy), VKOQZGH; și marchează dependența, subordonarea (cf. MIRABEL, G. 219). în limbile moderne (fr., germ., engl. *hypo-*, it. *ipo-*, rus. *euno-*) prefixul are sensul „sub inferior, în deficit” (cf. DAUZAT-DUBOIS-MITTERAND, MARCHAND, E. W. 119), formînd un cuplu opozițional cu *hiper-*, cu mențiunea că *hipo-* e mai puțin frecvent și nu a depășit granițele terminologiei științifice (cf. GUILBERT-DUBOIS, P. I. 110).

în derivatele luate direct din limba greacă, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, prefixul are forma *ipo-* (*ypo-*), unii termeni nefiind încă adaptați la structura morfologică a limbii române (cf. EOSETTI CAZACU-QNTI, *lucr. cit.*, p. 510): *ypothesis* (și formațiile neanalizabile întîlnite la Cantemir, menționate la p. 119), *ipodiaton* (a. 1743, în DA), *ypoăiacon* (cf. UTCOSLOXOVO, *ipodidascal* (Uricariul, a. 1743, în DA) cf. u7roo\8aaxaÂo<; termenii au dispărut din limbă odată cu încetarea influenței grecești.

în prima jumătate a secolului al XIX-lea, limba română a (re)împrumutat din limbile moderne, mai ales din franceză și din italiană, derivate în *hipo-*, în special din domeniul terminologiei medicale; derivatul apar de obicei sub forma *hipo-*, cu *h* inițial după aspectul scris din franceză (uneori și cu *-y-*: *hypo-*), mairar cu *ipo-*, sub influența pronunțării din franceză sau a pronunțării și a grafiei din greacă și din italiană (de menționat că unele cuvinte sînt atestate mai întîi sub forma unor variante grecești).

Evoluția ulterioară a limbii române a impus formele cu *h* inițial la majoritatea cuvintelor formate cu *hipo-* și cu *i* inițial la cîteva formații.

Vezi și Al. Graur, *Evoluția limbii române*. Privire sintetică. Editura științifică, București 1963, p. 48, care susține că „în loc de un singur prefix, avem astăzi două și vorbitorii n recunosc totdeauna legătura dintre ele”.

Dintre formațiile analizabile, singura încetățenită cu *i* inițial este *ipoteză* (cu variantele *ipotes* P. Maior, *ipotesis* a. 1835, la GÂLDI, M. 201) (*ypothesis*) cf. gr., lat. *hypothesis*, fr. *hypothese*, it. *ipotessi*; vezi și derivatul *ipotehic*. La acestea se adaugă cuvinte neanalizabile ca *ipocrit* (cu o variantă grecească învechită *ipocritis* a. 1698, la GÂLDI, M. 200 și o alta latinizantă *hipocrit* LB, în DA; vezi și *ipocrizie* cu variantele grecești învechite *ipocrisis* Cantemir, la GÂLDI, *loc. cit.* și *ipocris* LB, în DA), *ipohondru*, *ipotecă*, *ipotenuză* etc.

într-un singur caz se observă o diferențiere semantică și stilistică între formația cu *ipo-* și cea cu *hipo-*: *ipostază* (neanalizabil în română, cu sensul „stare, situație în care se găsește cineva”, e folosit în diverse stiluri ale limbii literare, iar *hipostază* (analizabil) „încetinire a circulației sîngelui în membrele inferioare sau în plămîni, cauzată de o lungă ședere în pat” se întrebuintează exclusiv în terminologia medicală; ambele sînt împrumutate, la date diferite, din fr. *hypostase* (pentru *hipostază*, cf. și germ. *Hypostase*, engl. *hypostasis* etc). Cf. și *ipohondru* adj., s. m./ *hipocondru* s. n. (Anat.).

La rîndul său *ipostază* are o variantă învechită *ipostas*, numai cu sens teologic, cu primă atestare în DA din 1776, care provine din sl. *hnočack* — cf. GRAUR, A. E. 56—57 — sau din gr. *U7m6cToc<Jc* — cf. TDRG, CIORANESCU.

în ce privește accentul, el are același loc pe temă ca în franceză sau în alte limbi* moderne; excepția constituită de *ipotesis* și *ipolips* (v. p. 119), accentuate pe a doua silabă a prefixului, se explică prin greacă, unde accentul apare în unele derivate pe temă, în altele pe prefix

Formațiile analizabile cu *hipo-* au, de obicei, corespondente în mai multe limbi: *hipogastric*, atestat mai întâi în varianta *ipogastric* (a. 1843) și *ipogastră* (a. 1829—1830), ambele la URSSU, T., cf. fr. *hypogastrique*, respectiv *hypogastre*, engl. *hypogastrium*; *hipocentru*, cf. fr. *hypocentre*, germ. *Hypozenrum*, rus. *eunoiteump*; *Mpoclorit* (*hypoclorit* a. 1862), cf. fr. *hypochlorite*, it. *ipoclorito*, germ. *Hypochlorite*; *hipoglicemie*, cf. fr. *hypoglycémie*, it. *ipoglicemia*, germ. *Hypoglylcämie*, rus. *zunozmneMusii*; *hiposulfid*, cf. fr. *hyposulfite*, germ. *Hyposulfite*, rus. *sunocysbfpum*; *Mpotensiune*, cf. fr. *hypotension*, it. *ipotensione*, engl. *hypotension* etc.

6. Prefixul *Mpo-* se combină mai ales cu teme neologice latino-romanice sau grecești (face excepție o formație veche în ipo- împrumutată din greacă, *ipodiaton*, a cărei temă grecească este venită prin filieră slavă). Din această cauză e greu de precizat productivitatea prefixului în limba română. Este sigur românească formația *ipocomisar*, cu *ipo-* de origine grecească și cu tema franțuzească. Prefixula putut forma derivate peteren românesc și cu teme neologice (în exemple ca *hiponeurotizare* sau ca unele adjective în *-os* de tipul *hipoazotos*, *hiposulfuros*).

7. Majoritatea derivatelor cu *Mpo-* aparțin terminologiei științifice, prefixul fiind simțit, ca și *hiper-*, un element savant. Formațiile se întâlnesc mai ales în terminologia medicală, unde sînt folosite de obicei prin opoziție cu cele în *Mper-*, și în cea chimică. Dintre formațiile în *ipo-*, *ipocomisar*, *ipodiaton* și *ipodidascal*, folosite în limbajul administrativ, au dispărut din limbă; *ipoteză* e folosit în limbajul cultivat.

HYPER- vezi **HIPER-**

HYPO- vezi **HIPO-**

I-, vezi **IZ-**

I-, vezi **IN-i**

I-, vezi **IN-**

IG- vezi **IN-**

IJ- vezi **IZ-**

IM-! vezi **ÎN-**

IM-, vezi **IN-**

IN-, vezi **ÎN-**

IN-, (**IM-**, 1-3, **IG-**; **ÎN-**, **ÎM-**)

IORJAN, LRA 199—200; BENES, P. 92—94; Florica Fieșnescu, *Prefixul negativ in*, în SMFC IV, p. 3—14.

1. Prefixul *in-* (*im-*, *i-*, *ig-*; *în-*, *îm-*) se delimitează de prefixul *în-* (*îm-*) și de dubletul său neologic *in-* (*im-*, *i-*), care apar în formații ca *înarița*, *îmbîlnzi*, *infiltra*, *impune*, *ilumina* etc, prin clasa morfologică a derivatelor (prefixele *în-* și *in-* derivă, în general, verbe, iar *in-* (*im-* ...) în special adjective) și, mai ales, prin valori (prezența, respectiv absența, sensului negativ).

Unii cercetători (cf. IORDAN, LRA 199) nu disting două unități diferite, *in-* și *in-*, considerînd că este vorba de un singur prefix neologic *in-* (*im-* ...) din *impune* etc. care, în derivatele adjectivele, are valoare negativă.

2. Prefixul *in-* are două serii de variante :

- variante condiționate, din limba contemporană : *im-*, *i-* și *ig-*;
- variante învechite : *în-* și *îm-*.

Varianta *im-*, cu asimilare, este fonetică (și etimologică) și se identifică în formații de la baze care încep cu labialele *b* și *p* : *imbatabil*, *imprudent* etc.

în formații de la baze care încep cu labiala *m*, de tipul: *immaterial*, *imobil*, *imobilitate* (la URSSU, T.), se identifică varianta grafică, învechită, *im-* (vezi § 5, p. 125-126). în limba contemporană, în aceste cuvinte apare varianta fonetică *i-*.

Varianta *i-* este fonetică (și etimologică) în formații analizabile de la baze care încep cu *l*, *m* sau *r* (*ilogic*, *imobil*, *irațional* etc.) și în formația neanalizabilă *ignora*.

Varianta etimologică *ig-* se identifică în formația analizabilă *ignobil*.

Variantele învechite (etimologizante și, foarte rar, etimologice) *în-* și *îm-* (adaptate, în majoritatea cazurilor, după modelul prefixului moștenit din latină *în-*, *îm-* se identifică într-o serie de formații analizabile de tipul: *imparisilabic*, *incunvenient* (*incunvenint*, *incunvenință*), *infinitate*, *invulnerabilitate* etc. (toate la PONTBRIANT), *imponderabil*, *incomplet*, *indefinit* (toate la URSSU, T.) și în formațiile neanalizabile *impertinent* (la CLOSE, D.) și *întrepid* (în DA), formații care circulă, în limba contemporană, cu variantele neologice ale prefixului.

3. în DM sînt înregistrate 194 de formații a n a l i z a b i l e cu prefixul *in-* (*im-*, *i-*, *ig-*).

1. în numărul de mai sus nu sînt incluse toate formațiile din DM în care se identifică prefixul discutat, deoarece dintr-o familie de cuvinte derivate cu *in-* (*im-*...) și cu sufixe diferite, de tipul: *ilegal*, *ilegalist*, *ilegalitate*, *ilegaliza*, *ilegalizare*; *indefinit*, *indefinit*; *indispune*, *indispus*, *indispoziție* etc. am avut în vedere numai un singur derivat, fie cuvîntul format numai cu prefix (*indispune*), fie — în cazul familiilor în care toate cuvintele sînt derivate și cu sufixe — primul înregistrat în ordine alfabetică (*ilegal*, *indefinit*).

2. Nu am mai adăugat formații din alte surse, limitîndu-ne la corpusul — bogat și reprezentativ — din DM, deoarece formațiile cu acest prefix reprezintă o clasă deschisă în lexiconul limbii române contemporane (vezi § 7, p. 127).

Derivatele cu prefixul *in-* (*im-*, *i-*, *ig-*) sînt:

I a d j e c t i v e (unele folosite și adverbial sau, mai rar, și ca substantive), analizabile în raport cu:

— un adjectiv (primar, de origine participială sau, cel mai frecvent, derivat cu un sufix) : *ilicit*, *ilimitat*, *imaculat*, *imemorial*, *imoral*, *imparțial*, *impermeabil*, *impur*, *inadmisibil*, *incolor* cf. *color* (neatestat în dicționare), *incomplet*, *indecis*, *invalid*, *iregular*, *irevocabil* etc.;

— un substantiv : *inamic*, *inform*, *inodor* cf. odor „miros” ; (parasintetice) *indubitabil* cf. *dubiu*, *insațiabil* cf. *saț* (*iu*) ;

— un verb : (formații parasintetice) *imperturbabil*, *incalificabil*, *inconciabil*, *insondabil*, *interminabil*, *irezistibil*;

Nu am considerat analizabil derivatul *impasibil*, deoarece raportarea lui la *păsa*, posibilă din punct de vedere semantic, prezintă dificultăți din punct de vedere formal (și etimologic).

II s u b s t a n t i v e, analizabile în raport cu:

— lin substantiv : *impolitețe*, *incontinentă*, *indelicatețe*, *indisciplină*, *inechitate*, *inelegantă*, *inexperiență*, *insubordonare*, *insucces*; (parasintetice) *insomnie*;

Derivatul *insomnie* a fost considerat parasintetic, fiind analizabil semantic prin *somn*, și nu prin *somnie* „sommolență”.

— un verb : (formație parasintetică) *inconvenient* ;

III verbe, analizabile în raport cu:

— un verb : *indispune*;

— un adjectiv : (formație parasintetică) *imortaliza*.

în afară de substantivele și verbele menționate mai sus, în limba română contemporană există numeroase alte substantive (derivate cu sufixele *-ență* \ *-anță*, *-ie* (*-iune*) și *-itate*) și verbe (formate cu *-iza* și, mai rar, cu *-a*), în care se identifică prefixul *in-* (*in-*...), pe care nu le-am avut în vedere (vezi nota 1, p. 123), de tipul: *inactivitate*, *inațiune* cf. *inactiv*; *inconsecvență* cf. *inconsecvent*; *inconstanță* cf. *inconstant*; *indiscreție* cf. *indiscret*; *injustele*, *injustiție* cf. *injust*; *insensibilitate*, *insensibiliza* cf. *insensibil*; *invalida*, *invaliditate* cf. *invalid* etc. Uneori, legătura semantică dintre aceste derivate și adjectivul corespunzător este mai greu de stabilit, fiind analizate, mai frecvent, prin substantivul sau prin verbul opus, *inactivitate* „lipsă de activitate”, *injustiție* „nedreptate; opusul lui *justiție*”, *invalida* „opusul lui *valida*” etc.

Derivatele cu *in-* (*in-*, *t-*, *ig-*) sînt, în marea lor majoritate, adjective (181 de formații, față de numai 11 substantive și 2 verbe) analizabile prin raportare la adjective (170 de formații). Emarcăm că prefixul *in-* (*in-* ...) se atașează, de preferință, la adjective derivate cu sufixe de la teme verbale. Numărul formațiilor de la adjective primare, de tipul: *impar*, *impur*, *inapt*, *incert*, *inegal*, *inutil*, *ireal* etc., este relativ mic (aproximativ 25 de derivate).

Cele mai numeroase adjective formate cu *in-* (*in-* ...) sînt raportabile la adjective formate cu sufixul *-UI* (95 de formații) : *ilizibil*, *impenetrabil*, *imponderabil*, *imuabil*, *incoercibil*, *inconsolabil*, *incurabil*, *inepuizabil*, *inestimabil* etc.

Derivatele cu *in-* (*in-*...) de acest tip sînt mai frecvente decît adjectivele de bază corespunzătoare, care au, de altfel, atestări adeseori ulterioare în limba română (vezi Măria Iliescu, *Sufixul adjectival -bil în limba română*, în SMFC I 95; BENES, P. 94; vezi și § 5, p. 126). Faptul acesta poate indica originea parasintetică a unora dintre formațiile în discuție, analizate de noi, din punct de vedere sincron, direct prin adjectivul derivat cu *-bil*. De altfel, în materialul luat în discuție, există o serie de derivate cu *in-* (*in-*...) analizabile exclusiv ca formații parasintetice (vezi mai sus).

O altă clasă bine reprezentată de adjective cu *in-* (*in-* ...) este cea a formațiilor raportabile la adjective derivate cu sufixul *-ent*, *-ant* (17 formații) : *inaderent*, *incoerent*, *inconstant*, *independent*, *inexistent*, *inoperant* etc.

Adjectivele cu *in-* (*in-* ...) raportabile la adjective derivate de la teme nominale, cu alte sufixe decît cele menționate mai sus, de tipul: *imaterial*, *impopular*, *impudic*, *inactiv*, *ireverențios* etc., sînt relativ puține.

Menționăm, de asemenea, existența formațiilor cu teme deja prefixate, în majoritate derivate în care ambele prefixe sînt analizabile : *imprezibil*, *incompresibil*, *indescifrabil*, *indisolubil* (față de *insolubil*), *inexplicabil*, *insubordonare*, *ireconciliabil*, *irevocabil* etc. (cf. FI. Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 8).

Formații semianalizabile : *impunitate*, cf. *punițiune*, *punibil*, *punitiv*, *indestructibil*, cf. *destructiv*; *indisolubil*, cf. *dizolva*; *ingrat*, cf. *gratitudine*; *intact*, cf. *tactil* etc.

4. Prefixul *in-* (*in-*, *i-*, *ig-*) are valoare negativă, exprimînd :

a) opoziția, contrariul bazei (valoare negativă propriu-zisă) : *imperfect*, *imposibil*, *inabil*, *inamic*, *incomod*, *incorect*, *indispune*, *inexact*, *inimicitabil*, *inospitalier*, *insociabil*, *insuficient* etc.;

Cu excepția lui *imaculat* (poate și a lui *imparțial* și a lui *incredul*), prefixul *in-* (*in-*...) nu se atașează la teme care denumesc însușiri negative, așa încît derivatul, indicînd opusul bazei, să exprime o însușire pozitivă.

b) absența, lipsa obiectului denumit de bază (valoare privativă) : *impolitețe* „lipsă de politețe”, *indisciplină* „lipsă de disciplină”, *indubitabil* „fără dubiu”, *inodor* „fără miros”, *insomnie* etc.;

c) neeuprinderea în sfera bazei (derivatul denumește o calitate care fie a depășit sfera bazei, fie nu a intrat încă în ea) : *impușer* „care nu a atins încă vîrsta pubertății”, *inedit*; *inapreciabil* „care nu mai poate fi apreciat sau măsurat”, *incalculabil*, *incomensurabil*, *inestimabil*, *ireducibil* „care nu mai poate fi simplificat” etc.

1. Sensul unora dintre aceste derivate are o nuanță de superlativ (*incalculabil*, *inestimabil* etc.).

2. în derivatele *indigest* „care nu poate fi ușor digerat” (și, mai ales, *indigestie*) și *inform* „fără formă precisă, cu o formă nepotrivită” prefixul indică insuficiența calitativă, neatingerea nivelului considerat normal.

3. în derivatul *imperceptibil* „care nu poate fi perceput; abia perceptibil, aproape neobservat” prefixul are și valoarea de diminuare a calității denumite de bază.

în general, prefixul *in-* (*in-* ...) are valorile de sub a. și c. în formațiile (adjective) raportabile la o temă de proveniență verbală, iar valoarea de sub b. în formațiile (majoritatea substantive) raportabile la o temă nominală.

Uneori, în același derivat se pot identifica două dintre valorile menționate mai sus (negativă propriu-zisă și privativă) : *ilogic* „care nu este logic; fără logică”, *impudic* „care nu este pudic; lipsit de pudoare”, *inexpresiv* „care nu este expresiv; lipsit de expresie” etc.

Paralelismul semantic dintre derivatul prefixat și corespondentul său pozitiv nu este întotdeauna total; de exemplu, unele derivate indică opoziția numai în legătură cu anumite sensuri ale bazei : *impersonal* este opusul lui *personal* cu sensul „care se referă la o persoană”, nu și cu sensul de „propriu” (care apare în contextul *locuință personală*), la fel *imaculat* față de *maculat*, *imaterial* față de *material*, *impropriu* față de *propriu* etc.; alături, derivatele cu *in-* (*in-* ..) au și un sens fără corespondent printre sensurile bazei: *invalid* „care nu este valid”, dar și „schilod, infirm”, la fel *imemorial* față de *memorial* etc. (cf. FI. Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 10).

5. *In-* (*in-*, *i-*, *ig-*) este un prefix neologic de origine latină, care a intrat în limba română pe la începutul secolului al XIX-lea, prin cuvinte analizabile, împrumutate din latină și din limbile romanice (foarte frecvent din franceză), uneori și din limbi neromanice (cînd este vorba de cuvinte din limbajul științific internațional), de exemplu :

— cuvinte cu etimologie multiplă: *imobil* < lat. *immobilis*, fr. *immobile*, it. *immobile*; *imprecis* < fr. *imprecis*, it. *impreciso*; *incert* < lat. *incertus*, it. *incerto*; *incompatibilitate* < fr. *incompatibilite*, germ. *Inkompatibilität*, engl. *incompatibility*; *incontinență* < ir. *incontinence* it. *incontinenza*; *indirect* < lat. *indirectus*, fr. *indirect*, it. *indiretto*, germ. *indirekt*; *irremediabil* < lat. *irremediabilis*, fr. *irremediable* etc.;

— cuvinte împrumutate din franceză : *imortaliza* < fr. *immortaliser*; *inapt* < fr. *inapte*; *inavuabil* < fr. *inavouable*; *ireproșabil* < fr. *irreprochable* etc.;

— cuvinte împrumutate din italiană : *intratabil* < it. *intraitabile* etc.

. Forma de bază a prefixului *in-* și varianta fonetică *im-*, au corespondente identice în latină (și în limbile romanice), de unde au fost împrumutate. Varianta *i-*, provine : a. din variantele latinești *il-*, *im-* și *ir-*, care au apărut prin asimilarea totală a consoanelor finale a prefixului *in-* la consoana inițială a bazei (*illimitatus* < *in-* + *limitatus*, *immobilis* < *in-* + *mobilis*, *irremediabilis* < *in-* + *remediabilis* etc.), variante pe care unele limbi romanice, ca franceza și italiana, le-au moștenit, dar care în română, unde nu există consoane

duble, nu s-au transmis, reducându-se la *i-* (eu excepția unor formații ca *immaterial*, *immobil* etc., cu varianta grafică învechită *im-*; vezi nota de la p. 123);

b. din varianta fonetică latinească *i-*, apărută prin disimilare totală, atunci când prefixul *in-* s-a atașat la o temă care începea cu *gn* (*ignoro*, *-are* cf. *gnarus*, *gnosco*).

2. Varianta etimologică *ig-* apare numai în formația *ignobil* < lat. *ignobilis*, formată inițial cu varianta *i-* de la *gnobilis* (ca și *ignoro*), dar care a putut fi analizată, mai târziu, prin *nobilis* (< *gnobilis*, în urma reducerii grupului consonantic inițial), segmentându-se, astfel, încă din latină, o variantă *ig-*.

Cele mai vechi atestări, în limba română, ale unor derivate cu prefixul *in-* (*im-* ...) sînt din prima jumătate a secolului al XIX-lea: *incomplex* (a. 1814—1818, la URȘU, T.), *infiniit* (a. 1821, id. *ib.*), *indiferent* (a. 1828, la CLOSE, D.), *indifiniit* (a. 1835, la URȘU, T.) și *indefiniit* (a. 1838, id. *ib.*), *indiscret* (a. 1837, la CLOSE, D.), *incomăsurabil*, *incomensurabil*, *incomenzurabil* (a. 1837, la URȘU, T.), *irațional* (a. 1837, id. *ib.*), *inecval* (a. 1837, id. *ib.*) și *inegal* (a. 1848, id. *ib.*), *inecual* (a. 1857, id. *ib.*), *invariabil* (a. 1840, id. *inegalitate* (a. 1842, id. *ib.*), *incurabil* (a. 1842, id. *ib.*), *insomnie* (a. 1844, id. *ib.*), *indigestie* (a. 1845, id. *J, *immaterial* (a. 1848, id. *ib.*), *immobil* (a. 1848, id. *ib.*) și *imobil* (a. 1857, id. *ib.*), *imperfect* (a. 1848, id. *ib.*) etc.

Menționăm că formațiile în care apar variantele învechite *in-* și *im-* au atestări mai tîrzii decît formațiile corespunzătoare în care apar formele neologice ale prefixului, *in-* și *im-*: *imponderabil* (SL. 1848, la URȘU, T.)/*imponderabil* (a. 1849 și a. 1852, id. *ib.*); *incomplet* (a. 1848, id. *ib.*) și *incomplet* (a. 1852, id. *ib.*)/*jincomplet* (a. 1859, id. *ib.*) — numai *indefiniit* și *indefiniit* sînt atestate în același an (a. 1848, la Asachi, id. *ib.*) —, ceea ce înseamnă că prefixul a fost împrumutat cu formele sale din limba contemporană, iar formațiile cu *in-*, *im-* reprezintă adaptări etimologizante ulterioare.

După cum reiese din atestări, unele dintre aceste derivate cu *in-* (*im-* ...) au fost împrumutate înaintea corespondentului lor pozitiv, de exemplu: *impermeabil* (a. 1848, la URȘU, T.), *permeabil* (a. 1851, id. *ib.*), *imponderabil* (a. 1848, id. *ib.*) *j ponderabil* (a. 1851, id. *ib.*), *incurabil* (a. 1842, id. *ib.*) *j curabil* (a. 1851, id. *ib.*), *invariabil* (a. 1840, id. *ib.*) *j variabil* (a. 1844, id. *ib.*) etc.; așadar, în momentul intrării lor în limba română, respectivele formații erau, unele, neanalizabile, altele, analizabile ca formații parasintetice, de exemplu: *inalterabil* (a. 1848, la URȘU, T.), cf. *altera* (a. 1848, id. *ib.*); *indifiniit* (a. 1835, id. *ib.*), cf. *defina* „defini” (a. 1829, id. *ib.*), *definiit* (a. 1848, id. *ib.*) etc.

Faptul că derivatele negative s-au împrumutat înaintea corespondentelor lor pozitive, precum și faptul că sînt mai frecvente decît acestea din urmă, s-ar putea explica prin aceea că, pentru vorbitori, prezintă mai mult interes ceea ce nu se poate, decît ceea ce este posibil (cf. Măria Iliescu, *lucr. cit.*, p. 95).

Singurul derivat (neanalizabil) moștenit din latină este *întreg* < lat. *integer* < *in-* + *Hagros*, formație neclară și în latină (cf. ERNOUET-MEILLET, s.v.). Dintre celelalte formații, unele sînt adaptări, eventual calcuri: *impracticabil* cf. fr. *impraticable* (după *practică*), *inamic* cf. lat. *inimicus* (după *amic*, dar a circulat și forma, neanalizabilă, *inimic*), *incalificabil* cf. fr. *inqualifiable*, it. *inqualificabile* (după *calificabil*), *incorectitudine* cf. fr. *incorrection*, *indefiniibil* cf. fr. *indefinissable*, *inechitate* cf. fr. *iniquite* (după *echitate*), *inexactitate* cf. fr. *inexactitude*, *injustețe* cf. fr. *injustice*, *insubordonare* cf. fr. *insubordination*, *intraductibil* cf. fr. *intraduisible* etc.

6. Derivatele cu *in-* (*im-* ...) sînt raportabile la teme neologice, de origine latino-romanică. Cîteva sînt analizabile prin teme moștenite în limba română: *insașiabil*, *insomnie* etc.

în aceeași categorie ar intra și derivatul *inliniștit* „neliniștit”, calc după fr. *inquiēt* (la Ana Goldiș Poalelungi, *L'influence du français sur le roumain*, Paris, 1973, p. 221).

7. Prefixul *in-* (*im-* ...) nu este productiv în limba română; despre nici unul dintre derivate nu se poate afirma cu certitudine că ar fi fost format pe teren românesc (chiar dacă baza are atestări anterioare derivatului), deoarece toate au corespondente în latină sau în limbile romanice. Totuși, numărul derivatelor cu acest prefix în limba română sporește continuu, înregistrându-se mereu formații noi, împrumutate și adaptate sau, poate, create în românește, dat fiind că prefixul se poate atașa la orice adjectiv neologic (eventual, substantiv sau verb).

8. Toate derivatele cu prefixul *in-* (*im-*...) se folosesc în limba română contemporană, în varianta sa cultă, în general: *ilogic*, *imaterial*, *im-perceptibil*, *imposibil*, *imprecis*, *impropriu*, *inaplicabil*, *incomparabil*, *indescriptibil*, *indisponibil*, *inestetic*, *inofensiv*, *insucces*, *involuntar*, *iremediabil*, *irezistibil* etc. Unele formații cu acest prefix se folosesc, mai ales, în stilul științific sau juridico-administrativ, de exemplu: *imponderabil*, *impre-scriptibil*, *inalienabil*, *inamovibil*, *incoercibil*, *incognoscibil*, *incombustibil*, *incompresibil*, *indelebil*, *indisolubil*, *infuzibil*, *inuzitat*, *ireconciliabil*, *irecu-zabil* etc.

INFRA-

RIZESCU, P. N. 12.

1. în DM sînt înregistrate 4 derivate a n a l i z a b i l e, la care se adaugă 12 din alte surse:

infraacustic (LTR²), *infracondilism* (D. MED.), *infragermen* (*ib.*), *infralimbaj* (ROM. LIT. 1975, nr. 50, p. 5, col. 3), *infraliteratură* (din presă), *inframastită* (D. MED.), *infrarefracție* (LTR²), *infrasonor* (MDE, DN²), *infratemporal* (v>. MED.) cf. *temporal* „detîmplă”, *infratentorial* (*ib.*), *infravalanginian* (Stratigr. (LTR²), *infravirus* (D. MED.).

Derivatele cu prefixul *infra-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *infragermen*, *infralimbaj*, *infraliteratură*, *inframastită*, *inframicrob* (și: *inframicrobian*, *inframicrobiologie*, *inframicrobioză* D. MED.), *infrarefracție*, *infrastuctură*, *infrasonet*, *infravirus*, *infravalanginian*; (formații parasintetice) *infracondilism* „devierea în jos a condililor mandibuli”;

II adjective (unele folosite și substantivat), analizabile în raport cu:

— un adjectiv: *infraacustic* (telegrafie ~ă), *infraroșu*, *infrasonor*, *infratemporal*;

— un substantiv (formație parasintetică): *infratentorial* „care e situat sub tentorialul cerebelului”.

2. Prefixul *infra-* exprimă inferioritatea:

a) spațială (poziția sub, dedesubt): *infracondilism*, *inframastită* „inflamație a stratului conjunctiv lax retromamar”, *infrastuctură* (prin opoziție 'cu *suprastructură*) „ansamblul elementelor care susțin partea principală (inferioară) a unei construcții”; *infratemporal* „situat sub regiunea temporală”, *infratentorial* (sinonim cu *subtentorial*, prin opoziție cu *supratentorial*);

Infrastructură are și un sens secundar „între”, sinonim cu *intra-*, vezi și p. 128 („ansamblul acelor elemente existente în cadrul unei economii naționale, menite să înlesnească legăturile dintre ramuri și dintre diferite zone teritoriale. Infrastructura include transporturile, șoselele, căile ferate, sistemul de comunicații”, cf. *Dicționar de economie politică*, Editura politică București, 1974, s.v.).

b) dimensională și calitativă (= diminuarea sau insuficiența): *mfragermen* „inframicrob”, *inframicrob* „microorganism extrem de mic, puțin evoluat și incomplet organizat, care nu-și poate realiza singur metabolismul”, *infravirus* „denumire dată unor acizi nucleici deveniți autonomi și presupuși capabili să determine anumite afecțiuni m scara taxonomică au o poziție inferioară față de virusuri”, *infrarefracție* (sinonim cu *subrefracție*, opus lui *suprarefracție*) „refracție a undelor radioelectrice în troposferă, mai puțin pronunțată decât refracția în atmosfera standard”, *infrasonet* „vibrații nepercepute de urechea omului, cu o frecvență mai mică de 16 oscilații pe secundă”, *infrasonor*: *infraliteratură*.

Uneori relația semantică dintre prefix și bază nu este contractată direct, ci prin intermediul unui determinant neexprimat al bazei, format cu *infra-*; definiția formației rezultate conține însă și termenul care lipsește (vezi *ultra-*, p. 251): *infracustică* „referitor la *infrasonete*”.

^ Sensurile derivatelor *infraroșu* și *infravalanginian* se încadrează la câte două valori:

— diminuare și inferioritate spațială, în sensul de neatingere a unei limite spațiale (« dincoace de »): *infraroșu* „(radiații) care sînt dincoace de roșu, în spectrul solar”;

— inferioritate spațială și temporală: *infravalanginian* „subetaj al *valanginiului*”.

3, *Infra-* este un prefix neologic, de origine latină, care a pătruns în limba română prin împrumuturi sau semicalcuri din franceză, italiană, germană, engleză, rusă.

în limba latină *infra*, cu statut de adverb și de prepoziție, avea sensul de „mai jos, sub, dedesubtul”, fiind opus lui *supra* (cf. HOFMANN-LEUMANN-SZANTYR, L. G. II 231, ERNOUT-MEILLET); a fost moștenit numai în italiană, mai ales ca prefix verbal, în exemple ca *frammettere*, *frattempo* (cf. RÖHLFS, G. III 355-356). De la sensul de „sub”, *infra-* și-a dezvoltat un sens secundar „între”, sinonim cu *intra-* (apare în italiană în formații ca *frapporte*, *framischiare*, *framischiare*, cf. MEYER-LUBKE, G. II 679, sens care se întilnește și la *infrastructură*, v. p. 127).

Ca element neologic, *infra-* a fost folosit de limbile moderne pentru a forma derivate substantive care exprimă inferioritatea (cf. ROBERT, S.V., OXFORD, S.V.).

După sursele de care dispunem, unele împrumuturi au corespondente într-o singură limbă, altele în mai multe limbi: *inframastită*, cf. it. *inframastite*; *inframicrob*, cf. fr. *inframicrobe*; *infratemporal*, cf. engl. *infratemporal*; *infratentorial*, cf. engl. *infratentorial*; *infrastructură*, cf. fr., engl. *infrastructura*

După DM *inframicrob* este o formație românească; pentru ideea că e împrumutat din franceză vezi și DN¹, Rizescu, *lucr. cit.*, p. 22, nota 1.

Semicalcurile cu *infra-* au model în mai multe limbi: *infraroșu*, cf. fr. *infrarouge*, it. *infrarosso*, germ. *infrarot*, engl. *infrared*, rus. *уинфра-Красний*; *infrasonet*, cf. fr. *infra-son*, it. *infrasuoni*, rus. *уинфра-Звук*.

Derivatele cu *infra-* sînt atestate în secolul nostru, cea mai veche atestare fiind la SCRIBAN: *infrastructură* și prefixul *infra-*; CADE, DA NU inserează nici o formație cu *infra-*,

4. Prefixul *infra-* se combină cu teme moștenite (*infraroșu*, *infrasonet*), neologice latino-romance (*inframicrob*, *infrarefracție*, *infrastructură* etc.) sau grecești (*infracondilism*).

Prefixul *infra-* este productiv în limba română mai ales prin semicalcuri cu teme moștenite.

O formație românească poate fi și *infravirus*, despre care știm că a fost creat de Șt. S. Mocolau (cf. D. M. E. D., S. V.), dar nu am identificat sursa în care l-a folosit pentru prima oară.

5. Formațiile cu *infra-*, puține la număr, sînt termeni savanți din domeniul medicinei și al fizicii, cu excepția derivatului *infrastructură*, care aparține domeniului tehnico-economic.

INTER- vezi ÎNTRE-

INTRA-

1. În DM sînt înregistrate 4 derivate analizabile. La acestea se adaugă 26 de derivate din alte izvoare:

intraatomic (DN¹, LTR¹), *intracarpatic* (DN¹, LTR¹), *intracerebral* (DN¹), *intracolar* (LTR¹), *intraidos* (DER, DN¹, LTR¹), *intragalvanizare* (D. MED.), *intraanticlinal* (DER, LTR¹), *intraeozinlinal* (DER, LTR¹), *intralingvistic* (DN¹), *intraluminal* (D. MED.), *intramagnetic* (LTR¹), *intramolecular* (DN¹, LTR¹), *intramontan* (DN¹, LTR¹), *intramural* (D. MED.), *intranazal* (DN¹), *intraocular* (ib.), *intraoral* (D. MED.), *intraperitoneal* (ib.), *intrarahidian* (ib.), *intraspecific* (ib.), *intraspinal* (D. MED.), *intrascolar* (SCRIBAN), *intrateluric* (LTR¹), *intratubal* (D. MED.), *intrauterin* (DN¹), *intraazonal* (DER, LTR¹).

Derivatele cu *intra-* sînt:

I adjective (cele mai frecvente), analizabile în raport cu un adjectiv: *intracelular*, *intraglandular*, *intramagnetic*, *intramuscular*, *intra-venos* etc.;

Din punct de vedere semantic, unele derivate de mai sus se pot analiza și ca parasintetice, în raport cu substantival de bază (*intracelular-celulă*, *intra-venos-venă*), mai ales în exemple ca *intraspecific* „care are loc în interiorul aceleiași specii”.

II substantive (rar), analizabile în raport cu un substantiv: *intrados* „suprafața interioară, concavă, a unui arc, a unei bolți etc.”; *intragalvanizare* „galvanizarea suprafeței interne a unui organ”.

Formații semianalizabile: *intrapiretic* (D. MED.), cf. *pireto-terapie*; *intravilan*, cf. *extravilan*.

în cazul lui *intradermoreacție* (D. MED., DER) „reacție imună, folosită în diagnosticul bolilor infectioase”, nu avem a face cu un derivat substantival cu prefixul *intra-*, ci cu o formație alcătuită din prefixul *intra-* + elementul de compunere *dermo-* + s. *reacție* (*dermoreacție* nu e atestat).

2. Prefixul *intra-* are următoarele valori:

1) interioritatea („înăuntru”, de obicei în opoziție cu *extra-*): (în sens spațial, frecvent la adjective) *intracelular*, *intramolecular*, *intramuscular*, *intraglandular*, *intraocular*, *intraurban*, *intra-venos*, *intraazonal* etc.; (cu sens abstract) *intralingvistic*;

2) intervalul dintre două obiecte („între”): *intracarpatic*, *intracolar*, *intramontan*.

Valoarea (2) „intervalul dintre două obiecte” este legată uneori de „interioritate” (1). Astfel un derivat ca *intramontan* „care se află, se desfășoară între culmile munților” poate fi interpretat și „care se află în interiorul masivului muntos”.

3. *Intra-* este un prefix neologic de origine latină. El a fost împrumutat în română din limbile romanice, mai ales din franceză.

în latină, *intra-* „în interiorul” (în epoca imperială și cu sensul „cu”) era prepoziție. Ca prefix a format rare derivate (cf. LEUMANN-HOFMANN-SZANTYR, L.G. I 93, 220, II 234—235).

ERNOU-MILLET, S.V. *in*), în franceză, *intra-* („în interior”) este un prefix savant împrumutat din latină (ROBERT, s.v.).

Cele mai multe derivate analizabile provin din franceză: rom. *intraatomic* — fr. *intra-atomique*, rom. *intracerebral* — fr. *intracerebral*, rom. *intrarahidian* — fr. *intrarachidien*. Eare sînt și împrumuturile din alte limbi: *intraurban* — cf. it. *intraurbano*, *intramontan* — germ. *intramontan*; cf. și *intrados* — it. *intradosso* sau fr. *intrados*.

Este posibil ca următoarele derivate să nu fi avut nici un model străin: *intracarpatic*, *intraglanăular*, *intraspecific*, *intrașcolar*.

Derivatele cu acest prefix s-au format probabil la începutul secolului nostru.

4. Temele derivatelor (cu rare excepții ca: *intrașcolar*) sînt de origine latino-romanică.

5. Prefixul este puțin productiv.

6. Derivatele cu *intra-* se folosesc, mai ales, în stilul științific, în anumite terminologii specializate (medicală, minieră etc.): *intraocular*, *intrauterin*; *intramagnetic*, *intrateleric* etc.

INTRO- (INTRO-)

1. *Intro-* are varianta învechită *întrō-*, în derivatul *introduce* (vezi **D A**, s.v.; vezi și Heliade, *Regulile sau gramatica poeziei*, București, 1831, la CLOSE, D. 289); vezi § 4.

2. În **DM** este înregistrat un singur derivat *analizabil*, și anume verbul *introduce*, analizabil în raport cu un verb.

Formații *semianalizabile*: *intromisiune* „introducerea unui corp în interiorul altuia”, cf. *admișiune*, *omisiune*, *transmișiune*; *introspectiv* și *introspecție*, cf. *retrospectiv* și *retrospecție*; *introvertit*, *ol. extravertit*.

3. *Intro-* exprimă *interioritatea* („înăuntru, în interior”): *introduce* „a băga, a include, a îngloba”, *introspecție* „observare interioară”.

4. *Intro-* este un prefix neologic de origine latină, dublet al prefixului moștenit *intru-*. El a fost împrumutat în română din limbile române, mai ales din franceză (unde este un prefix savant) prin derivate (semianalizabile) ca: *introspectiv* — fr. *introspectif*, *intromisiune* — fr. *intromission*, *introvertit* — fr. *introverti* — it. *introvertito*.

În franceză *intro-* are același sens („înăuntru”) ca și lat. *intro-*, pentru care vezi **ÎNTRU-**.

Pe teren românesc s-a format semicalcul *introduce* după fr. *introduire* (sau lat. *introducere*).

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, *introduce* e înregistrat sub formele *introduce* (vezi § 1) și *intruduce* (Heliade, *Gramatica românească*, Sibiu, 1828, Aristia, *Iliada*, București, 1837, la CLOSE, D.), primul derivat cu prefixul românizat *intro-* pentru *intro-*, al doilea cu substituție de prefix: *întru-* în loc de *intro-*. În aceeași perioadă (a. 1835) apare și forma literară *introduce* (Marcovici, în **DA**).

5. Tema derivatului *introduce* este moștenită.

6. Prefixul *intro-* e foarte slab productiv.

7. Derivatele aparțin limbii literare.

IPER- vezi **HIPER-**

IPI- vezi **EPI-**

IPO- vezi **HIPO-**

IS- vezi **IZ-**

IȘ- vezi **IZ-**

IZ- (IS-tl-^IJ^IȘ-)

AUERBACH, v. 239-1

1. Prefixul *iz-* are variantele *is-*, *i-*, *ij-* și *iș-*.

Varianta *is-* este

a) fonetică (și etimologică), înaintea unor teme care încep cu o consoană surdă, de obicei în formații neanalizabile sau, cel mult semianalizabile în limba română: *iscusi*, *ispiti*, *isprăvi* etc. (vezi însă *ishod*, formație analizabilă);

b) grafică, hipercorrectă, înaintea unor teme care încep cu o consoană sonoră, deci nemotivată fonetic, în formații analizabile și semianalizabile, de tipul: *isbîndi*, *isgoni*, *ismeni*, *isnou* etc.

Varianta grafică *is-* (cf. și *răs-* pentru *răz-* în situații similare) a apărut sub influența unor derivate de origine latină (*des-*, *s-*), la care această grafie, justificabilă etimologic, a fost recomandată pentru evitarea pronunțării și grafiei cu asimilare (*dez-*, *z-*, considerate populare) (cf. A. Graur, *Une loi du „plus grand effort”*, în **BL I**, p. 111—112).

Varianta fonetică *i-* se identifică în formațiile: *iscopit*, *isledi*, *ismintit*, *ismolenci*, *ispăși*, *istacti*, *izbici* vb. și *izvon*, ale căror baze încep cu *s* (sau *z*) + consoană.

1. J-j are statut de variantă — pur fonetică, rar și etimologică — a lui *iz-* (*is-*) în situații în care *s-* (*z-*) următor nu este analizabil ca prefix în limba română. În formațiile *ispoveda*, *ispoved(u)i*, cf. *propovedui*, *izbici* s.*Izbici*, cf. *bici*, *izgonijzgoni*, cf. *goni*, *izgoritjzgorit*, cf. *dogmizmomijsmomi*, cf. *momii*, în care *s-* (*z-*) următor este (semi)analizabil, ar fi posibilă în principiu identificarea a două prefixe succesive: *i(s)-* + *s-* (respectiv *i(z)-* -f *z-*), dar preferabilă este identificarea unuia singur, *is-* (*iz-*), considerînd, de la caz la caz, că avem a face fie cu formații paralele independente, fie cu o substituție de prefixe; vezi și p. 133.

2. În legătură cu formațiile de tipul ultimelor discutate mai sus, unii lingviști (cf. IORSTIL, 216) consideră că formele cu *z-* (*s-*) reprezintă variante ale formelor cu *iz-* (*is-*), din care ar fi rezultat, prin dispariția lui *i-* inițial. Vezi însă nota o. p. 133 și S-.

3. Formațiile cu varianta *i-*, care au în paralel variante etimologice, mai răspîndite, făcînd se confundă pe plan sincronic cu exemple ca *ismarand*, *ispion*, *ișcoală* și *ispital* (toate din variante regionale ale cuvintelor (neologice) *smarand*, *spion*, *școală* și *spital* (eventual *sihastru* (DA)}*sihastru*, deși, în acest caz, *s-* inițial din forma de bază nu este urma o consoană), cuvinte în care *i-* protetic se explică diferit de la caz la caz, fără legătură cu prefixul *i(s)-*.

Varianta etimologică *ij-* (cu alternanța fonetică normală *z/j*) are în română o singură formație semianalizabilă: *ijdări* (*ijderi*).

În **DA** s.v. *ijderi* se înregistrează și formația paralelă *izdări*, cu varianta de bază a prefixului *iz-*.

Varianta *iș-*, identificată în formația neanalizabilă *ișdăni*, reprezintă o pronunțare regională, cu disimilare, a lui *ij-* din *ijdări* (*ijderi*).

2. în DM sînt înregistrate 3 formații a n a l i z a b i l e cu prefixul *t_d(f" '••>'• »_{zgonā} »_{ispāsi} »_{ispāsi} despădurit" și *ispăși*, cf. *spăși*

^ t_{U1} ^ J. Z_d f_{»_{o_o i_o l_o t_o J_P f_{»_{o_o i_o l_o t_o c_o m_a c_a l_o »}} (zi "t_oc") în DA) și /_{»_{o_o i_o l_o t_o c_o m_a c_a l_o »}, din DM, sînt neanalizabile prin *dat*, respectiv prin *men*/. De asemenea, am considerat neanalizabilă}}}

Din DA se adaugă 15 formații analizabile :

izafla (și *izăfla*) „a afla, a găsi”, *izfăf* „a (se) zbici”, *izbici* „bici”, *izblăzni* „a duce în păcat, a corupe, a ispiti, a ademini”, cf. *blăzni* „sl înșela, a amăgi, a duce în greșeală”, *iscopit* „s copit”, *izda* „a trăda, a denunța”, cf. *da* „a preda pe mîna justiției, a denunța”, *ishod* „exod, ieșire”, cf. *hod* „mers”, *isledi* „a urma, a urmări”, cf. *sledi* „id.”, *ismerit* „s merit”, *ismintit* „smintit”, *ismolenci* „obiecte ciobănești de îmbrăcăminte”, cf. *smolenci* „id.”, *izmomi* „a atrage, a momi”, *iznou* (*isnou*, *iznov*) din locuțiunea adverbială de sau *din iznou* „din nou, iarăși” (s.v. *iznoavă*), *istacti* „ulei de smirnă”, cf. *stacti* „id.” și *izvon* „zv on”.

1. Verbul *izda* nu este un derivat cu *iz-* de la verbul *a da* (vezi p. 134), dar poate fi analizat semantic și formal prin raportare la acesta; într-o situație asemănătoare este și formația, rară, *iznou*, analizabilă prin *nou*.

2. Verbul *izda*: „a (se) îmbolnăvi” (eventual și „a se ferma, a se vrăji” — sens nesigur, dedus dintr-un descîntec —, la ROSETTI, L. D. 30) a fost creat în românește de la substantivul *izdat* „colici, crampe” < ser. *izdat* „id.”, considerat după formă un participiu (cf. GĂMULESCU, E. 143–144), și este, ca și substantivul de la care s-a format, neanalizabil din punct de vedere semantic. De asemenea, verbul *izbrăni* „a lichida (o afacere, o datorie etc.)” nu este analizabil în limba română, neputîndu-se stabili nici o legătură semantică (și nici etimologică, de altfel) cu *brăni* „a împiedica, a opri”.

3. în cuvintele *iscoti* „a codi” și *islutură* „numele unei boli” cf. *luătură*, din DA, s-ar putea, eventual, identifica varianta *is-* a prefixului *iz-* în legătură cu verbul *isimbra*, înregistrat numai în DA CU trimitere la *simbra*, care nu figurează în DA ms., nu ne putem pronunța, necunoscîndu-i sensul și istoria.

Derivatele cu prefixul *iz-* (*is-* ...) sînt :

I verbe, analizabile în raport cu un verb : *izafla*, *izbici*, *izblăzni*, *izda*, *izgoni*, *isledi*, *izmomi*, *ispăși*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv : *izbici*, *ishod*, *izlaz*, *istacti*, *izvon*;

III adjective, analizabile în raport cu un adjectiv : *iscopit*, *ismerit*, *ismintit*, (*de*) *iznou*.

Formații semianalizabile : *izbi*, cf. *răzbi* ; *izbîndi*, cf. *dobîndi* ; *ijdârî* (variantă a lui *ijderi*) „a afla, a scorni, a iscodi; a zădări” (DA) ; *izgorî* „(despre cereale) a se strica arzînd” (DA) și „a arde piinea în cuptor” (GĂMULESCU, E. 134, în varianta *izgîrî*), cf. *dogori*, *zăgori*; *izmeni*, cf. *primeni* ; *ispisoc*, cf. *zapis*; *ispoved(u)*, cf. *propovedui* ; *isprăvi*, cf. *oprăvi* „a isprăvi”, *pravilă*; *izvrăti* „a schimba, a răstălmăci sensul” (DA), cf. *răzurăti*.

în cazul formațiilor *izbăvi*, cf. *zăbăvi* (*zăbovi*), *istrăvi* „a (se) risipi, a (se) pierde; a cheltui” (DA), cf. *otrăvi* și *izvodî*, cf. *provodî* (*prohodî*), semianalizabile din punct de vedere formal, analiza semantică este mai greu de făcut. Verbul *izbuti* ar putea fi, eventual, pus în legătură cu *năzbutie* (*năzbitie*).

3. Valorile prefixului *iz-* (*is-* ...) în limba română sînt neclare și, de aceea, greu de stabilit.

Majoritatea derivatelor par să aibă același sens eu baza: *izafla*, *izgoni*, *izmomi*, *iznou*, *izvon* etc.

în *ishod* (eventual și în *izlaz*) prefixul are valoarea „din”, indicînd plecarea, ieșirea dintr-un anumit loc.

4. *Iz-* este un prefix de origine slavă, care a pătruns în limba română prin cuvinte împrumutate din slava veche sau din limbile slave moderne în special din sîrbocroată :

— analizabile : *izgoni* < v. sl. *izgoniți*, *ishod* < v.sl. *ischodu*, *izla* < sl., bg., ser. *izlazu*, *isledi* < v.sl. *islediti*, *izmomi* < ser. *izmamiti* *ispăși* < v. sl. *ispasti*;

— semianalizabile : *izbi* < sl. *izbiți*, *izbîndi* < v. sl. *izbqdq* (la infinitiv : *izbyti*), *ijdârî* < v. sl. *izdenan* (la infinitiv : *izgnati*), *izgorî* < v. sl. *izgoreti*, ser. *izgoreti*, *ispoved(u)* < v.sl. *ispovedati*, *ispovedovati* etc.

— neanalizabile : *izbrăni* < v. sl. *izbiranu* (la infinitiv : *izbrati*), *iscusi* < v.sl. *ishusiti*, *ispiti* < v. sl. *ispitati*, *izumit* „zăpăcit, uluit ieșit din minți” (și *izumi* „a uimi”, la SCRIBAN) < v.sl. *izumiti*, *izvîr* „a caterisi” < v. sl. *izvesti* etc.

în limba slavă veche, prefixul H3- (*HC-*) forma verbe tranzitive de la verbe, indicînd, în general

a) ieșirea sau extragerea (orientarea acțiunii denumite de bază spre exterior): H3HTH „a ieși”, HCTpivrH⁴TH „a smulge” etc.;

b) desăvîrșirea, terminarea acțiunii denumite de bază: w^oH³H „a bea totul, a goli”, H³EH³ „a ucide pînă la ultimul” față de O³B³H³ „a ucide” etc. (cf. VAILLANT, V. s. 338). în limba română s-au transmis 1 sau 2 derivate (substantivale) cu prima dintre valorile menționate. Verbele românești cu *iz-* au avut probabil, la origine valoarea aspectuală de sub b.

Cele mai vechi atestări ale unor cuvinte împrumutate cu *iz-* (*is-* ...) datează din secolul al XVI-lea : *izgoni* (Coresi, în DA) , *ishod* (Palia, în DA) , *isledi* (Coresi, la TDRG) — împrumuturi analizabile; *izbăvi* [Codicele Voronețean, Coresi, în DA) , *izbîndi* (Noul Testament, în DA) , *izmeni* (Coresi, în DA) , *isprăvi* (Coresi, în DA) — împrumuturi semianalizabile.

Prefixul *iz-*, detașat din împrumuturile analizabile, a format un derivat românesc, de la un cuvînt latinesc moștenit: *izafla*, asupra v. chimii căruia nu ne putem pronunța cu precizie, deoarece toate atestările sînt din texte populare bănățene din secolul al XIX-lea.

Derivatul *izblăzni* (atestat la Cantemir, vezi TDRG) a fost format probabil, tot pe teren românesc, fie de la *blăzni*, prin care se analizează, fie, mai curînd, de la *săblăzni* < v. sl. *sublazzniti* (cu care are același sens), prin schimbare de prefix, ca și *îmblăzni* „id.”. De asemenea, *izbici* pare a fi un derivat românesc, format cu *iz-* de la *bici* < v. sl. *bic* sau, poate, de la *zbici* „id.” < pol. *zbieza* (la TDRG), prin substituiri prefixului.

În ceea ce privește perechile de formații (analizabile sau semianalizabile) *ispoved(u)* \ *ispoved(u)* / *izgoni* / *izgoni*, *izgori* / *izgori* și *izmomi* / *izmomi*, precizăm că formele cu *iz-* (*is-*) sînt toate etimologic, împrumutate (vezi mai sus), iar dubletele lor cu *s-* (*z-*), care nu au corespondență în slavă (cu excepția lui *spoved(u)* < v.sl. *supovedeti*, la CIORATNESCU), ar putea fi formate în românește, fie prin substituiri de prefix, fie (*smomi* și *zgoni*) direct de la cuvîntul de bază. Vezi și S-.

O situație specială prezintă formațiile *izbici*, *iscopit*, *ismerit*, *ismintit*, *ismolenci*, *istacti* și *izvon*, care au în paralel dublete etimologice fi: *i-*: *zbici* < ser. *zbjeci se* (la CADE), *scopit* cf. *scopi* < v. sl. *sTcopiti*, *sm* cf. *smeri* < v. sl. *sumeriti*, *smintit* cf. *sminti* < v. sl. *sumensti*, *smolenci* *smoală* < v. sl. *smola* (în DA ms.), *stacti* < v. sl. *stacti*, *zvon* < v. sl. *zvonii* și care ar putea fi considerate creații românești de la formele etimologice normale, cu un *i-* (variantă fonetică a lui *iz-*), sub influența dubletelor etimologice *isledi* < v. sl. *islediti* / *sledi* < v. sl. *slediti*, *isp* < v. sl. *ispasti*, *ispasati* / *spăși* < v. sl. *supasti*, *ispoved(u)* < v. sl. *ispovedati*, *ispovedeti* / *spoved(u)* < v. sl. *supovedeti*, dublete în c

apare varianta fonetică și etimologică *i-* (pentru analiza lui *ispoved(u)*), vezi însă p. 132, nota 1 și p. 131).

'O altă dovadă a faptului că *iz-* a fost simțit ca prefix de către vorbitorii limbii române este adaptarea unor împrumuturi ca *izăa* < ser. *izdati*, intrat în familia lui *a da* (cf. flexiunea *izdau*, alături de *izdez*) și *iznou* (inițial *iznov*, *iznoavă* < v. sl. *izu nova*, locuțiune adverbială cu prepoziția *izu*), care au fost încadrate în clasa derivatelor analizabile cu prefixul *iz-*. De asemenea, formațiile neanalizabile *iscodi* < v. sl. *suhoditi* „a (se) coborî, a veni, a explora”, influențat de *ishoditi* „a străbate” (cf. SCREBAN), *iscrdși* „a născoci, a inventa; a zugrăvi, a închipui” < v. sl. *sukrasiti* „id.”, *istrăvi* < v. sl. *sutraviti* și formația semianalizabilă *ispisoc* < rus. *spisoM*, ale căror corespondente slave sînt derivate cu prefixul *eb-*, au fost adaptate în românește cu *is-*, prin schimbare de prefix.

5. Prefixul *iz-* (*is...*) a fost slab productiv în limba română.

O. Densușianu (cf. DHLR I 245—246), consideră că prefixul *iz-* (ca și *na-*, *pa-*, *po-*, *pri-*) nu a fost deloc productiv în limba română.

6. Majoritatea derivatelor analizabile cu *iz-* sînt regionale (*izafla*, *izda*, *izmomi*, *iznou* etc), folosindu-se mai ales în Banat, zonă unde s-a manifestat influența sîrbocroată, sau învechite, ieșite din uz (*izblăzni*, *ishod*, *isledi*). Numai *izgoni* și *izlaz* (și, într-o oarecare măsură, *ispăși*) se mai folosesc în limba literară contemporană.

J M - ! vezi *IN-*.

ÎM-₂ vezi *IN-*₂

ÎN-, (IM-, N-), IN-!, (I~ IM-), AN-, (AM-)

DRĂGANU, R. S. 42—43; AUERBACH, V. 229; S. Pușcariu, *Etimologii*, în DR IV. (1927), p. 687—703; Iorgu Iordan, *Compusele românești cu în*”, în BPH III (1936), p. 57—116; Flora Șuteu, *Prefixul în-jin-*, în SMFC II 36—65.

1. Prefixele *în-*, *in-*, *an-* sînt dublete, primul fiind moștenit, ultimele două împrumuturi neologice. Ele au valori apropiate, așa că unele derivate pot apărea cînd cu un prefix, cînd cu celălalt:
—corecte cu *în-*: *încadra-încadra*; *încasa-încasa*; *încorpora-încorpora*; *îrihuma-inhuma*;

—corecte cu *in-*: *incarna-încarna*; *înfiltra-înfiltra*; *însufla-însufla*; *înunda-înunda*.

Vezi și GRAUR, A. E. 56, unde se arată printre altele: „există tendința de a înlocui pe *în-* cu *in-*, ce e drept în neologisme”.

De asemenea, în familia aceluiași cuvînt s-a produs un amestec între cele două dublete: *însemn* (postverbal de la *însemna*) după *însignă*, *îmbold* (postverbal de la *îmboldi*) după *impuls*.

Vezi și IORDAN, LRA 485.

2. Prefixul *în-* are varianta fonetică *îm-*, înaintea bilabialelor *b*, *p*: *îmbătrîni*, *îmbulzi*, *împărți*, *împietri* etc, în timp ce înaintea bilabialei *m* găsim varianta *în-*: *înmărmuri*, *înmiresma*, *înmîna* etc.

Varianta *n-* a lui *în-*, apare în derivate ca: *năcri* (*Caș dulce se mai poate obține punînd în lapte, în loc de cheag, năreală. Ș E Z . , în D A*), *nălbi*, *năspri* (cf. *D A*).

Derivatele cu *în-* formate de la teme cu *n-* se scriu cu dublu *n*: *înnădi*, *înnămoli*, *înnebuni*, *înnegri*, *înnegura*, *înnobila*, *înnoda*, *înnoi* etc

Unele cuvinte de mai sus apar uneori scrise cu un singur *n*: *înopta* (Alecsandri, în *DA*). Se cunoaște și situația inversă, scrierea cu dublu *n*, deși tema nu începe cun: *înnaripa*, *înnăspri* (cf. *DA*); cuvinte ca *îneca*, *înota* apar scrise și cu doi *n*, cu toate că baza nu e folosită independent în limba literară.

In-, are varianta fonetică *im-*, înainte de *b*, *p*: *îmblocație*, *importa*, *i-* înainte de *l*, *r*, *m*, *n* (*n* din *în-* fiind asimilat de aceste consoane): *îlumina*, *îradia*, *îrupe*, *îmigra*, *înerva*.

An-, are varianta fonetică *am-* înaintea bilabialelor *b*, *p*: *ambarcader*, *ambarcație*, *amplasa*.

în legătură cu delimitarea derivatelor cu prefixul *în-*, de cuvintele compuse cu prepoziția *în*, problemă care se pune, în special, la verbele compuse parasintetice (ultimele avînd la bază un grup sintactic format dintr-o prepoziție și un substantiv sau altă parte de vorbire substantivată, la care s-a atașat un sufix verbal), vezi FC I 18—19, 213—214 (vezi și p. 10—11 pentru problema semantică a delimitării derivatelor de compuse).

Pentru compuse parasintetice ca: *îngenunchea*, *înlătura*, *înmîna*, vezi FC I 18—19, 213—214; pentru următoarele compuse parasintetice: *încrucșa*, *încăuna*, *îns pina*, *începa*, vezi *DA* (cf. Flora Șuteu, *Prefixul în-jin-*, în SMFC II 58; Theodor Hristea, *Derivarea regresivă morfologică și raporturile ei cu cea lexicală*, în *Sistemele limbii*, București, 1970, p. 95).

3. *în-*, (*îm-*), în *DM* sînt înregistrate 464 de derivate a n a l i z a - b i l e , la care se adaugă 107 derivate din alte izvoare:

îmbălegăra „a îngrășa cu bălegar” (GL. OLT.), *îmbărbura* „a unge copiii pe față cu miere în ziua de mucenici sau de barburi pentru sănătate” (UDRESCU, GL.), *îmbătoșat* „rigid, țepăn” (*ib.*), *îmberegăți* „a sugruma” (*ib.*), *îmblinzi* „a face să apară blinda” (GL. OLT.), *îmboieri* „a se îmbrăca cu straie de oraș” (UDRESCU, GL.), *îmbonța* „a se înzorzona” (*ib.*), *îmboși* „a șifona” (LEX. REG. II), *îmbrăcina* „a (se) strînge cu brăcinarul” (UDRESCU, GL.), *îmbrebena* „a se rumeni la față” (*ib.*), *îmbulgări* „a bate pe cineva cu bulgări *Ce zăpadă*” (LEX. REG. II), *îmbumbica* „a se îmbufna” (UDRESCU, GL.), *îmbura* „(mai ales despre pomi) a albi din cauza gerului” (LEX. REG. II), *îmburicos* „buricos” (CLOSE, D.), *împaienta* „a bate paiantele” (GL. OLT.), *împărea* „a părea” (MAT. DIAL. I 259), *împătula* „a încărcă (căruta) pînă peste loitre, în afară” (UDRESCU, GL.), *împepenat* „durduliu, plin” (MAT. DIAL. I 229), *împanglicat* (BPH III 107), *împicioro-nga* „zi se ridica singur în picioare” (UDRESCU, GL.), *împieială* „căptușeală” (GL. OLT.); *împildit* „încăpățînat” (MAT. DIAL. I 229; *împildi* „a lua pe cineva pe ocolite, în pilde” (UDRESCU, GL.), *împlămădi* „SI plămădi” (GL. OLT.), *împlimbare* „plimbare” (UDRESCU, GL.), *împocăli* „a împacheta” (LEX. REG. I), *împomila* „a împiedica (o vită) cu pomila” (UDRESCU, GL.), *împoma* » a planta pomi” (UDRESCU, GL.), *împopistra* „a împodobi ceva cu desene, figuri etc.”; „a împeștrîța” (GL. OLT.; LEX^A REG. I; UDRESCU, GL.), *împegeta* „a întîrzia” (LEX. REG. I), *împri-losit* „certăreț” (LEX. REG. II), *împrinde* „a se deprinde cu ceva” (UDRESCU, GL.), *împudrat*, *îpudrat* (*ib.*), *împuteri* „ași aduna puterile, a se forța” (MAT. DIAL. I 76), *încăpeștri* „a pune căpăstrul” (UDRESCU, GL.), *încăpriora* „a (se) pune căpriorii (la casă)” (GL. OLT.), *încercelat*, (despre animale) care are cercei la gît” (UDRESCU, GL.), *înciichiura* „SI se încărcă cu chiciură” (UDRESCU, GL.), *înciioroia* „a se uita chiorîș” (*ib.*), *încihosteia* „a pune chiostele” (UDRESCU, GL.), *încihortora* „a-și încheia ațele de la gulerul cămășii care servește de cheatoare” (MAT. DIAL. I 178), *înciuiti* (LTR.), *încifra* (SMFC II 63), *înciocni* (TEAHA, c. N.), *încirjoia* „a (se) încovoia” (UDRESCU, GL.), *încobila* „a pune cobilele (la plug)” (GL. OLT.), *încocirla* „a (se) cocirla” (UDRESCU, GL.), *încopleta* (*ib.*), *încruda* „(despre alimente) a se întoarce din copt sau am fiert, cînd au dat de răceală” (*ib.*), *încumplit* (Conachi, la ROSETTI-CAZACU-ONU, IIR I 572), *îndogori* „a dogori” (GL. OLT.), *îndrăgăului* „a se îndrăgosti” (*ib.*), *înfina* „a afina” (MAT. DIAL. I 36), *înforta* „a (se) forța” (UDRESCU, GL.), *înfricos* (FC I 19), *înfrunți* „a alege dintr-o mncare numai ce-i mai bun” (LEX. REG. II), *înfulfuca* „a se împopoțona, a se fulfuca” (UDRESCU, GL.), *înfurniga* „a mișuna (ca furnicile)” (GL. OLT.), *îngalonat* (DA), *îngăunos* (GL. OLT.),

Ingazdui „a găzdui” (LEX. REG. II), *inghiort* (DA), *Ingiubelat* (DA), *ingoni* „a fugi” (GL OLT) *ingnndina* „a cădea grindina” (UDRESCU, GL.), *iniuțit* (I. Budai-Deleanu, în CILL III 40), *inlătit* „lărgit” (Iancu Văcăreșcu, la ROSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 527), *inlenosa* „a se lenevi” (LEX. REG. I) *inlibova* (I. Budai-Deleanu, în CILL III 40), *inmreji* „a împleti'dantelă” (LEX. REG. I) *innuielat* „acțiunea de a bate nuiiele pe pereții casei de lemn” (GL. OLT.), *inotări* (I. Budai-Deleanu, în CILL III 40), *inuuiere* „preiucrare prin aetormare a unui material solid în formă de tablă” (LTR²), *inrușina* „a rușina” (GL. OLT.), *inșimbra* „a mulge oile” (LEX. REG. I), *inșorți* „a ieși la sorți” (DA), *insticlit* „ca sticla” (UDRESCU, GL.), *instinșini* „a stinșeni” (ib.), *instră-lumina* (Dosoftei, la ROSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 151), *insuflare* Fiziol. „inspirație” (URSU, T.), *insumeși* (I. Budai-Deleanu, în CILL III 40), *intăciuna* „a face tăciuni” (UDRESCU, GL.), *intermina* „a termina” (GL. OLT.), *intigni* „a tihni” (UDRESCU, GL.), *intipui* „a imagina” (URSU, T.), *intitcoli* „a înconjura” (GL. OLT.), *intirșa* „a bate, a tirși” (ib.), *intomnat* (LL II 98), *intransforma* „a (se) transforma” (GL. OLT.), *intrintit* (ib.), *introgna* „a căpăta troagnă (= gutural)” (MAT. DIAL. I 48), *intromna* „a (se) îmbolnăvi de troamnă” (LEX. REG. II), *intulbura* (TEAHA, C. N.), *intulpăni* „a îmbrobodi cu tulpane” (GL. OLT.), *intunde* „a tunde” (ib.), *infăncușa* „a face țăncușă (la pepeni)” (LEX. REG. II), *ințărături* „a înlemni” (UDRESCU, GL.) *intitina* „a ca bosumfla” (ib.), *Inusura* „a simplifica” (URSU, T.), *inveghea* „a învăța dintr-o întâmplare” (LEX. REG. II), *inverga* (DER, DN¹), *invergelat* „acțiunea de a pune nuiiele, vergele cruciș, pe

pereții casei” (GL. OLT.), *inviețitor* „vital” (URSU, T.), *invigora* (DN¹), *involnici* (I. Budai-Deleanu, în CILL III 40), *inzbiUa* „a vîna cu zbilțul” (LEX. REG. II), *inzdroba* se îmbolnăvi, mai ales de zdroabă (= gripă) (ib.).

Derivatele cu prefixul In-! (*im-*) sînt:

I verbe, analizabile în raport cu :

— un verb : *împărea*, *împrinde*, *încrede*, *îngălbeni*, *înscrie*, *întinde*, *întocmi*, *întrece* etc.;

— un Substantiv (formații parasintetice) : *îmbăiera*, *îmbăia*, *îmbălsăma*, *îmbelșuga*, *îmboboci*, *îmboldi*, *îmbrînci*, *îmbrobodi*, *îmbroboni*, *îmbujora*, *îmbulzi*, *îmbumba*, *împăienjeni*, *împăpuri*, *împărtăși*, *încarzama*, *înlăcăra*, *înfiora*, *înhăma*, *înlemni*, *înruđi*, *înșira*, *înțemeia*, *înțarca*, *înțepa* etc.;

— un adjectiv (formații parasintetice): *îmbuna*, *împetrița*, *împrospăta*, *împutina*, *încălzi*, *încărunți*, *încreți*, *îndîrji*, *îndulci*, *înduioșă*, *înfierbînta*, *înmulți*, *întrista* etc.;

— un verb sau (parasintetic) un substantiv : *îmblăni*, *împietruđi*, *împușca*, *înarma*, *îngîțui*, *întipări* etc.;

— un verb sau (parasintetic) un adjectiv : *îmbolnăvi*, *înăcri*, *înălbi*, *îndatora*, *înroși* etc.;

— un numeral (formații parasintetice) : *împătri*, *încinci*, *îndođi*, *întrei* etc.;

— un adverb (formații parasintetice) : *împoncișă*, *încruciașă*, *înjosi*, *înesni*, *întîrzia* etc.;

— o interjecție (formații parasintetice): *înhăpa*, *înhăța* etc.

II adjective, analizabile în raport cu :

— un substantiv (formații parasintetice) : *încercelat*, *îngalonat*, *ingiubelat*, *înmănușat*, *încăiat*, *înturțurat*, *înzeit* etc.;

— un adjectiv: *îmburicos*, *încumplit*, *înfricos*, *îngăunos*, *înlățit* etc.;

— un substantiv sau un verb : *însticlit*;

III substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *împieială* ; (formații parasintetice) *încengătură*, *innuielat*, *invergelat* etc.

IV interjecții, analizabile în raport cu o interjecție : *înghiort*.

Cele mai numeroase derivate sînt cele verbale parasintetice.

Nu am luat în considerație cuvinte ca *împrăștiă*, *îndura*, care nu pot fi raportate semantic la o bază cu existență independentă în limba română, sau cuvinte ca *închiondora* („a se uita ia cineva chiondoriș, încrunțat”), cu etimologie neclară.

Formații semianalizabile : *îmbina*, el. *dezgina*; *îmbrăca*, cf. *dezbrăca*; *împesura*, cf. *despresura*; *încălța*, cf. *descălța*; *încărca*, cf. *descărca*; *închide*, cf. *deschide*; *încheia*, cf. *descheia*; *închia*, cf. *des-*

chia; *îngloba*, cf. *global*; *însuma*, cf. *deshuma*; *întinge*, et. *atinge*; *în-torcarce*, cf. *destoarce*; *învăța*, cf. *dezvăța*; *înveli*, cf. *dezveli* etc.

Cele mai multe derivate semianalizabile cu prefixul *în-*, se raportează la derivate semianalizabile cu *des-*.

In- (*im-*, *i-*). în DM sînt înregistrate 15 derivate analizabile, la care se adaugă 8 derivate din alte izvoare :

imblocație (DN¹), *implanta* (ib.), *incarbonizare* (ib.), *incarcerație* (DER), *incurge* (DA), *indura* (DER, DN¹), *influx* (DN¹), *insaliva* (DA).

Derivatele cu *in-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu :

— un verb : *imigra*, *impune*, *incurge*, *induce*, *iradia*, *irupe*;

— un substantiv (formații parasintetice): *incarna*, *incrusta*, *inculpa*, *inerva*, *insaliva*, *intona**,

— un verb sau (parasintetic) un substantiv : *ilumina*, *implanta*, *infiltra*, *insufla* ;

— un adjectiv (formații parasintetice): *indura*, *intoxica*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv : *incarbonizare*, *influx*, (formații parasintetice) *imblocație*, *incarcerație*.

Derivatele verbale sînt cele mai numeroase.

Formații semianalizabile : *imersiune*, et. *emersiune*; *implicit*, cf. *explicit*; *implora*, cf. *deplora*; *implozie* (DER), cf. *explozie*; *impluviu* (TR), cf. *pluvial*, *pluviometru*; *importa*, cf. *exporta*; *impresie*, cf. *expresie*; *imprima*, cf. *comprima*, *reprima*; *impulsie*, cf. *repulsie*; *incita*, cf. *excita*; *incizie*, cf. *circumcizie*; *include*, cf. *exclude*; *incrimina*, cf. *criminal*; *infix*, cf. *prefix*; *inflorescență*, cf. *eflorescență*; *infuzie*, cf. *perfuzie*; *influență*, cf. *afluență*; *ingresiune* (DN¹, LTR¹), cf. *regresiune*; *inscripție*, et. *transcripție*; *insolație*, el. *solar*; *inspira*, el. *expira*; *instaura*, el. *restaura*; *instila*, el. *distila*; *institui*, el. *constitui*; *insurecție*, el. *resurecție*; *intabula*, el. *tabular*; *intitula*, el. *titlu*; *intensiv*, el. *extensiv*; *invoca*, el. *convoca*, *revoca*; *involuție*, el. *evoluție* etc.

Cele mai multe derivate semianalizabile cu prefixul *in-* (*im-*) se raportează la derivate semianalizabile cu *ex-* și *re-*.

An- (*am*). în DM sînt înregistrate 5 derivate.

Derivatele sînt:

I verbe, analizabile în raport cu :

— un verb : *amplasa* ;

— un substantiv; *andosa* ;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv : *ambransament*, (formații parasintetice) *ambarcație*, *ancadrament*.

Formații semianalizabile : *ambarcader*, el. *debarcader*; *angaja*, el. *degaja*.

4. Prefixele *în-*, *in-*, *an-*, au următoarele valori:

1) transformarea, trecerea de la o stare la alta (valoare eventivă):

a) dobîndirea însușirii denumite de temă : *îmbăta*, *îmbătrîni*, *îmblînzi*, *îmbogăți*, *îmbolnăvi*, *înăcri*, *înălbi*, *încărunți*, *îndulci*, *înlenosa*, *întineri*, *mvia* etc; *indura* „a întări”;

b) dobîndirea unei însușiri asemănătoare cu cea a obiectului denumit de temă; asemănarea cu acel obiect: *îmbujora*, *împîsli*, *împietri* „a se prefăce în piatră”; *insticlit*, *împepenat* etc.;

^ , °) transformarea în obiectul denumit de bază: *îmbrînzit*, *încenușă*, *încărunțat*, *încarbonizat*;

2) dobîndirea obiectului denumit de temă, dotarea cu acest obiect: *îmbăia*, *îmburuiena* „a (se) umple de buruieni”, *împîcli* „a (se) acoperi cu pîclă”, *încercăna* „a căpăta cearcăne (la ochi)”, *înflori*, *înfrunzi*, *înzăpezi* etc.; *inculpa*, *incrusta* „a se depune sub formă de cruste pe pereții unei conducte”, *inerva* etc.;

3) realizarea unei acțiuni cu ajutorul obiectului denumit de temă: *îmbălsăma* „a unge cu balsam”, *îmbrobodi* „a acoperi capul cuiva sau a se acoperi pe cap cu o broboadă sau cu altă învelitoare”, *înclia* „a lipi cu clei”, *împomila*, *înghimpa* „a (se) înțepa (cu un ghimpe)”, *înhăma* „a pune hamurile pe cal sau pe alt animal de tracțiune; a prinde calul la căruță, la trăsură sau la sanie”, *înjuga* „a prinde cu jugul”, *înnuielat*, *întîrșă*, *învergelat*, *înzbișă* etc.; *insaliva* „a muia alimentele cu salivă”, *intona* „a rosti un cuvînt cu un anumit ton; a cînta”;

4) asemănarea cu obiectul denumit de temă (în ce privește acțiunea făcută de el): *îmberbeca* „a împinge (ca un berbec)”, *împînzi* „a (se) întinde (ca o pînză)”, *înglonți* „a zbură glonț” (B P H IV 107), *învăpăia* „a se aprinde (ca o vâpaie)”; *infiltra* „a străbate, a se introduce în porii corpurilor solide (ca prin filtru)”;

5) interioritatea („în”): *innopta* „a petrece noaptea undeva”, *însera* „a petrece seara undeva”; *imigra*, *impune*, *incurge*, *induce*, *insufla* „a introduce pulbere, gaze într-un spațiu închis”, *intoxica*, *irupe* „ă intra cu violență”; *ambarcader*, *amplasa* „a așeza o mașină, o instalație etc. într-un anumit loc”;

6) rol de indicator (al transformării, al dobîndirii unui obiect sau al interiorității): *împudra*, *inauri*, *înăcri*, *îndogori*, *înfăptui*, *îngăunos*, *înghionti*, *înmărita*, *înurzica* etc.; *implanta*, *incarcerăție*.

Vezi GRAUR, P. I. 335—336. Așadar prefixul nu este în derivatele de sub punctul 6 „un simplu element protetic”, cum susține Pușcariu (*lucr. cit.*, p. 700).

Derivă verbe de la interjecții: *înhăpa*, *înhăța*.

în genere, se observă o schimbare de sens a cuvîntului prefixat în raport cu derivatul format de la același cuvînt (fără prefix): *cununa* „a (se) căsători”, *încununa* „a așeza (pe capul cuiva) o cunună în semn de omagiu” (pentru valoarea prefixului, vezi mai sus, sub 2); *tipări* „a imprima prin tipar”, *întipări* „a imprima pe o suprafață (în urma unei apăsări)”, fig. „a se fixa în minte” (pentru valoarea prefixului, vezi mai sus, sub 6).

Prefixul *în-*, poate avea uneori mai multe valori în același derivat. Astfel, *însera*: *a.* „a petrece seara undeva”, dar și *b.* (sens eventiv) „a se face seară”; *încercui*: *a.* „a strînge într-un cerc”, dar și *b.* „a strînge ca într-un cerc” etc. în aceeași situație se pot găsi și unele derivate cu *in-*, ca, de exemplu, *intoxica* („a introduce în organism substanțe toxice, a otrăvi”), în care prefixul are valoarea de „interioritate”, dar și de „transformare”.

Unele valori ale acestor derivate (de exemplu: *încercui*) sau chiar unele derivate s-ar putea explica prin aceea că avem a face cu formații compuse parasintetice, și nu cu derivate.

Numeroase derivate au un sens apropiat de cel al bazei: *îmbîrși*, *împieri*, *împîndi*, *împrăji*, *împropti*; *închiria*, *îndelicat*, *înfufuca*, *îngăzdui*, *înholba*, *înnuia*, *înnăclăi*, *înnumăra*, *înrușina*, *înschimba*, *însleit*, *înști*, *întermina*, *învorbi* etc. (vezi și SMFC III 48).

1. în genere e greu de precizat dacă derivate ca: *îmbîrși*, *împieri*, *împîndi* etc. și cuvintele de bază corespunzătoare (*bîrși*, *pieri*, *pîndi*) sînt folosite de unul și același vorbitor.

2. Pentru valoarea de „hipercharacterizare” pe care ar avea-o, în cazul unor derivate de mai sus, prefixul *în-*, vezi Flora Suteu, *lucr. cit.*, p. 55—56; vezi și S. Pușcariu, în ZRPH LXIII (1943), p. 15.

3. Este posibil ca în unele derivate ca: *înfrînge*, *încrede* prefixul să aibă o valoare de intensificare.

în unele derivate cu *in-*, valoarea prefixului e mai puțin clară, ca de exemplu: *influx*.

5. *a.* Prefixul *în-*, este moștenit din latină (ca și prepoziția *în*).

în latină *in* cumula ambele funcțiuni (de prepoziție și de prefix). Valorile lui *în-*, din românește sînt apropiate de cele ale lat. *in-*. Acesta din urmă are sensurile: 1) interioritate și situare deasupra (cu referire la spațiu și la timp): *immitto*, *ineo*, *infero*, *inicio* etc.; 2) trecerea într-o nouă stare: *incalcesco*, *insuesco*; 3) intensificarea unei însușiri: *inopimus*, *inoxius*. Cf. ERNOUT-MEILLET, s.v.; LEUMANN-HOFMANN-SZANTYR, L. G. I 58, 120, II 273—274.

Prefixul a fost moștenit prin derivate ca: (analizabile) lat. *infrangere* > rom. *înfrînge*, lat. *intendere* > rom. *întinde*; (semianalizabile) lat. *incalciare* > rom. *încălța*, lat. *incipere* > rom. *în-cepe*, lat. *inclinare* > rom. *închina*.

Unele derivate au devenit ulterior neanalizabile, prin pierderea bazei: *îvinge* < *în-* + *vince* „a învinge” (< lat. *vincere*), *întuneric* < *în-* + *tuneric* „întunecime” (< lat. *tenebricus*).

Pe teren românesc s-au format numeroase derivate cu *în-*: *înființa*, *înlăcări*, *înlemni*, *înmănunchea*, *înnuia*, *întări* etc.

în unele cazuri e greu de precizat dacă avem de-a face cu un cuvînt moștenit din latină sau derivat pe teren românesc, ca de exemplu: *încheia* < *în-* + *cheie* (+ *-a*) sau lat. **inclauare*; *împiedica* < *în-* + *pedică* (+ *-a*) sau lat. *impedicare*.

Vezi și GRAUR, E. 8, unde se critică tendința de a se explica toate derivatele românești prin originale latinești.

Există mai multe derivate al căror etimon nu are prefix, *în-* fiind adăugat pe teren românesc: *îmblăți* < *în-* + v.sl. *AXAATHH*, *împroșca* < < *în-* + sl. (rus.) *npoummu*, *împistri* < *în-* + v. sl. *ИИСТРПТН* (sau de la adj. *pistru*, -ă), *îngrădi* < *în-* + v. sl. *rpaATHH*.

într-o situație asemănătoare cu derivatele de mai sus este și *înverșuna*, cu etimologie nesigură, care ar putea fi apropiat de *viersun* „ră-mășag”, cf. DA.

în legătură cu *în-* înainte de labiale, în cuvinte de tipul *îmblăți*. acad. Al. Graur arată că „Limba română nu a moștenit din latinește cuvinte conținînd grupurile *mr* și *ml*” (E. 118). Este posibil așadar ca, în cazul v.sl. *MAATHH*, să fi apărut întii un *i* protetic și numai după aceasta s-a putut introduce un *b* epentetic: **îmlăti* > *îmblăti* (*loc. cit.*). De la cuvinte ca *îmblăti*, în care silaba inițială a fost simțită prefix, *în-* a fost introdus la alte teme slave (de exemplu: *îngrădi*, *îndrăzni*).

Cît despre *înșela*, acad. Al. Graur (E. 7) emite următoarea ipoteză: „dacă socotim că verbul românesc *a înșela* vine de la expresia *a pune șaua*, deci omul înșelat a fost asimilat cu un animal de călărie, căpătăm o viziune asupra relațiilor dintre membrii societății, iar dacă admitem că *a înșela* a fost împrumutat din slavul *muselu* «ciștig necorect», această viziune se spulberă”.

Cît privește derivatul *îngădui* < magh. *engedni*, acesta apare și sub forma *gădui* (Zanne, în DA), datorită tăierii silabei inițiale (*în-*), socotită prefix de vorbitori.

în sfîrșit, se cunosc mai multe cuvinte cu *în-*, despre care nu se știe dacă e prefix, deoarece etimologia acestor cuvinte e necunoscută: *îmbîcsi*, *îmbodoli*, *îmbuibă*, *încotoșmăna*, *înfofoli*, *îngăima*, *îngăla* (*încăla*), *îngurzi*, *înviora* etc.

Pentru unele derivate de mai sus s-a emis ipoteza că sînt formate cu prefixul *în-*. Despre *îmbîcsi* se arată în DA că e derivat din *în-* + *bîcsi* (după analogia lui *înfunda*, *îndesa*, *înghemui*); în CADE se trimite la *bîcsi*.

După G. Giuglea, DR II (1921—1922), 632 (unde se arată că lat. *bubia* și deci **imbubiare*, primul etimon propus de Ov. Densusianu, al doilea de S. Pușcariu, nu există), la baza lui *imbuiba* ar sta lat. *imbuere*, moștenit în românește sub forma populară **imbuviare*. Despre *incăla* (*ingăla*) „sl se ingrașă” se arată în DA că ar putea proveni din lat. pop. **incallare* „a face să fie umflat, tare”, din *callum* (*callus*) „umflătură, piele îngroșată, șorici, carnea unor fructe”, cf. CADE S.V. *incăla*). Forma cu *g* „ar putea fi și ea de proveniență străveche” prin amestecul lui **incallare* cu *galla* „gogoasă de ristic”, (în limbile romanice și) „umflătură”, deci s-ar putea presupune un lat. pop. **ingallare*. În același dicționar se combat atât etimologia propusă de Cihac („din cauze formale”—alb. *gaie* „vioi, burtoș, gras”, *ng'al*, /ia/, „înviu, însănătoșez, ingrașă”, cit și cea formulată de Philippide, *Principii de istoria limbii*, Iași, 1894, p. 148 (<*cal*); pentru ultima etimologie vezi și Iorgu Iordan, în BL IX (1941), p. 67, SCRIBAN. Gandrea și Cioranescu consideră pe *inviora* format de la *viu* (Cioranescu îl explică de la un plural **viuri*, după modelul *fumuri* > *infumura*). În DA, se arată că *inviora* provine din lat. pop. **inuivulare* (cf. S. Pușcariu, *Convorbiri litprare* XXXIX 325—326, N. Drăganu, DR II 617—623), dar se menționează că „n-ar fi exclus să avem a face cu un lat. pop. **inuivurare* «sl face să vibreze, să nu mai fie apatic, nepăsător»... cf. DR IV 704”.

Unele valori din latină au căpătat o dezvoltare mai mare în limba română, altele au devenit mai puțin importante. Astfel sensul de a marca „interioritatea”, ^ primordial în latină, s-a păstrat în mai mică măsură în românește. În schimb, fundamentală devine indicarea transformării, a trecerii într-o nouă stare (valoare eventivă).

Derivatele cu *în-* sînt numeroase în limba veche.

Alături de formele cu prefix apar însă adesea și altele fără prefix, ca și azi dialectal (vezi p. 142): *îmbătrîni* P O , Coresi, în D A , și *bătrîni* PSALT., doresi, în D A ; *îmbogăți* Coresi, în D A și *bogați* PSALT., în D A .

În genere, e greu de stabilit o cronologie relativă în legătură cu formele prefixate față de cele neprefixate. Gu toate acestea, se poate observa, din analiza unor exemple din DA și DHLR, că forma neprefixată e mai veche. Să se compare : *bolnăvi* (Neculce, în DA) — *îmbolnăvi* (exemple recente); *cremeni* (Coresi, în DA) — *încremeni* (Neculce, în DA); *duplea* (PSALT., în DA) — *înduplea* (Dosoței, în DA); *frumuseța* (Goresi, la DHLR II 355) — *înfrumuseța* (Anongmus *Caransebesiensis*, în DA); *vrista* (PO 130/8) — *învrîsta* (N. Gostin, în DA). Alteori ambele forme, atât cea cu *în-*, cit și cea fără acest prefix, pot fi găsite în același text vechi: *fricoșat* — *înfricoșat* (Covesi, în DA), *acoperi* — *înacoperi* (Psaltirea *Hurmuzaki*, în DA), *presura* — *împresura* (Goresi, în DA).

Cu prefixul *în-*, s-au format numeroase calcuri și semicalcuri, atât într-o epocă mai veche, cit și în limba contemporană.

În textele vechi găsim calcuri cu %*n-*, după derivate slave cu prefixele *no-*, *KTI-*, *Hd-* : *înarăta* (DHLR H 352) — v. sl. *noKasDTH*, *încurți* (*loc. cit.*) — v. sl. *K-hAsopHTH*, *înzăcea* (DHLR II 353) — v. sl. *Nd\>KdTH* sau grecești: *însorți* (*Biblia*, 1688) — gr. *xaTocxÂTjrovofjtico*. Primele adaptări de neologisme derivate cu prefixul *în-*, datează de la începutul secolului al XVIII-lea : *informai* „a informa” (Cantemir, în D A) , *întituli* „a se intitula, a se numi” (Cantemir, la FOSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 386).

Spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, dar mai ales în cel următor, s-au împrumutat numeroase cuvinte și s-au format calcuri după limbile romanice.

În terminologia științifică de la începutul și mijlocul secolului trecut s-au format unele derivate cu *în-*. (vezi p. 136) : *înfășurătură*, *însuflare*, *înușura*.

În aceeași epocă găsim termeni specializați, cu prefixul *în-*: *incurgere*, *indurație* etc.

Unii autori, ca Iancu Văcărescu, Gostache Gonachi etc., manifestă o oarecare preferință pentru formațiile cu *în-* (vezi p. 135). În legătură cu alți autori însă, de exemplu cu I. Budai-Deleanu, unii cercetători fac următoarea observație : „Extrem de numeroase cuvinte care sînt construite, în limba literară, cu prefixul *în-*, apar neprefixate în poemul [*Tiganiada* n.n.] lui Budai-Deleanu; dimpotrivă — o serie de cuvinte care n-au primit în iimba literară prefixul *tn-*

sînt prefixate la Budai cu acest element derivativ” (Luiza și Mircea Seche, *Limba și stilul lui I. Budai-Deleanu*, în CILL III 40). Pentru ultima situație se pot cita formații ca: *Muți*, *Inlibovi*, *inoțări*, *însumeți*, *învolnici* etc.

Cele mai multe adaptări, semicalcuri și calcuri s-au format după derivate franceze, prefixul rom. *în-* „traducînd” fie fr, *en-*: (împrumuturi semicalcuri) : *încadra* — fr. *encadrer*, *încuraja* — fr. *encourager*, *înmagazin* — fr. *enmagasiner*, (calcuri) *încapățîna* — fr. *enteter*, fie fr. *în-*: *înscri* (a. 1838, la URUSU, T.) — fr. *inscrire*.

Unele semicalcuri și calcuri s-au mai format:

— după latină, ca de exemplu : *încorona* — lat. *incoronare*,

— după germană : *înriuri* — germ. *beeinflussen*.

De cele mai multe ori nu se poate ști cu precizie modelul care a stat la baza unor împrumuturi adaptate : *îmbarca* — fr. *embarquer*, it. *imbarcare* ; *încorpora* — fr. *incorporer*, lat. *incorporare* ; *înmaticula* — fr. *inmatriculer*, lat. *inmatriculare*; *însцена* — germ. *inscenieren*, it. *înscenare*.

Cîteva derivate cu *în-*, s-au format prin schimbare de prefix : *înci* „a încurca, a complica” (Eminescu, în D A) după *descifra* ; *îndesa* după *la condensare* „a face des” (sau din *în-* + lat. *densare* „a face des, a îndesa prin bătăi o țesătură, a îngrămădi”).

b. Prefixele *an-*, *în-* sînt dublete neologice ale lui *în-*, intrate în limba română prin împrumuturi analizabile, mai ales din franceză : *andosa* — fr. *endosser*, *ambranșament* — fr. *embranchement*; *inculpa* — *inculper*, *incorpora* — fr. *incorporer* (lat. *incorporare*), *infiltra* — fr. *infiltrer* mai rar din latină : rom. *induce* — lat. *inducere* sau italiană : *informa* — *informer*, it., lat. *informare*, *intona* — it. *intonare* (fr. *entonner*).

Unele împrumuturi ca: *inspecta* — fr. *inspecter*, *instaura* — *instaurer* (lat. *instaurare*), *ambarcăder* — fr. *embarcadere* sînt semianalizabile.

În franceză, prefixul *en-* (*em-*) este moștenit (< lat. *in-*), iar *în-* (*im-*) este dubletul neologice-corespunzător. *En-* derivă verbe ca : *endormir*, *enfumer*, *engeler*, *enrouler*, substantive : *encastrain*; următoarele derivate sînt parasintetice : *encadrer*, *engager* etc. Ga și în românește, în franceză se găsesc derivate care se folosesc atît cu *en-*, cit și cu *în-* : *employer* — *impliquer*, *empreindre* — *imprimer*, *encrouter* — *incruster*, *endurer* — *indurer*, *endant* — *intendant* (NYROP, G. III 214; vezi ROBERT, s.v.).

În cazul unor împrumuturi e greu de precizat din care limbă a venit cuvîntul; nu poate fi exclusă nici posibilitatea ca derivatul să fi pătruns pe mai multe căi:

'(analizabile) *ilumina* — lat. *illuminare*, fr. *illuminer*, (semianalizabile) *imigra* — lat. *immigrare*, fr. *immigrer*, it. *immigrare* (neanalizabile) *inaugura* — lat. *inaugurare*, fr. *inaugurer*, it. *inaugurare*.

În cazul lui *incurge*, un sens al derivatului provine dintr-o limbă străină, celălalt sens din altă limbă : 1. „a năvăli”, semicalc după lat. *incurere*. 2. „(despre banii care se plătesc, despre un act care se înaintează la instituție) a intra”, calc după germ. *einfließen*.

Primele derivate au pătruns în românește pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, dar mai ales în secolul următor : (analizabile) *induce* (ms. de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea), *inducere* (a. 1849, URUSU, T.), *inunda* (NEGULICI, s.v.).

Pe teren românesc s-au format unele semicalcuri, după derivate din franceză, latină, cu *în-* (*im-*, *i-*) :

a. prefixul este împrumutat, baza este calchiată : rom. *impuneri* ir. *imposer*, rom. *irupe* — lat. *irumpere*;

b. prefixul este calchiat, baza este împrumutată: rom. *încadra* — fr. *encadrer*.

Fără model străin s-a format probabil derivatul *insaliva* (*in-*, + *salivă* + *-a*).

6. *în-*, se poate atașa atât la cuvinte vechi, cât și la neologisme; temele pot fi de diferite origini:

— latină (moștenite): *îmbătrîni*, *împietri*, *împlini*, *încălzi*, *înnopta*, *înseta*, *întineri* etc.;

— comună cu albaneza: *îmbucura*, *înjumătăți*, *înțărca* etc.;

— onomatopeică: *înhăpa*, *înhăța* etc.;

— maghiară: *îmbumbi*, *însăma* etc.;

— turcă: *închiaburi*, *îndușmăni* etc.;

— grecească: *împrospăta*, *încondeia*, *însfora* etc.;

— latino-romanică (în special franceză): *împacheta*, *înamora* etc.;

— germană: *înșuruba*.

Temele la care se atașează prefixele *in-*, și *an-*, sînt de origine:

— latină (moștenite): *ilumina*, *impune*, *induce*, *irupe* etc., *andosă*;

— latino-romanică: *inculpa*, *inerva*, *infiltra*, *intona*, *iradia* etc., *amplasa*. Cele mai multe teme sînt neologice.

7. Prefixul *în-*, a fost cel mai productiv prefix în limba română veche. Foarte productiv este de asemenea și în limba contemporană. Creații noi, dintre care unele ocazionale, se formează neconținut, ca de exemplu: *împanglicat* (*personalitatea violentă și împanglicată a patronului*, cf. B P H III 107), *întomnat* (*S-a dus poezia întomnatului parc*. Beniuc, la I. Coteanu, în LL II, p. 98).

„Poate la fel de repede ca negativele despre care am vorbit, iau naștere și compusele cu prefixul *în-*” (Coteanu, *loc. cit.*).

Prefixul neologic *in-*, e puțin productiv; *an-*, e neproductiv.

8. în legătură cu prefixul *în-*, s-a susținut că graiul muntean, mai mult decît celelalte, manifestă o predilecție pentru formele prefixate, acolo unde limba literară folosește numai cuvîntul de bază: *împlimba*, *împudrat*, *încurățî*, *îngăunos*, *înstăpîni*, *întermina*, *întrînti*, *întunde* etc.

Vezi acad. Iorgu Iordan, *Compuse românești cu în-*, în BPH III (1936), p. 106—108, unde se arată, printre altele, că unii vorbitori consideră cuvintele de bază (ca de exemplu: *plimba*, *stăpîni*) învechite și populare și de aceea preferă derivatele corespunzătoare (*împlimba*, *înstăpîni*).

Derivatele cu *în-* de acest fel sînt frecvente în toate regiunile țării. Astfel, *înmărita* poate fi întîlnit într-o regiune din centrul Moldovei și într-o arie mică din Dobrogea.

Cf. V. Rusu, *Note despre compusele românești cu în-*: dr. *înmărita*, în SCL x (1959), nr. 1, p. 113—117.

Alteori, în aceeași regiune găsim atât derivate cu *în-* (cărora le corespund forme neprefixate în limba literară): *înciocni*, *întărmina*, *întulbura*, cât și fără prefix: *bătrîni*, *negri*, *vînățî*; *cărunți*, *cremeni*, *lemnii*, *împla* etc (vezi și p. 140—141).

cf. TEAHA, C. N. 107.

Derivatele cu *în-*, aparțin tuturor stilurilor limbii literare. Un număr de derivate s-a specializat pentru limbajul tehnic (*îngenuncherea* *tulpi- nilor*, *înnămolire*, *înzidire*). în vorbirea intelectualilor ardeleni găsim

cîteva neologisme romanice intrate prin filieră germană: *înartă*, *intabula* etc.

Derivatele cu *in-*, și *an-*, se găsesc numai în limba literară. Următoarele dintre ele sînt formații savante sau aparțin unei terminologii specializate: *șimigra*, *infiltra*, *intona*, *iradia*; *ambrânșament*, *andosă*).

ÎN-, vezi *IN-*.

ÎNTR-, vezi *ÎNTRU-*.

ÎNTR-, vezi *ÎNTRE-*.

ÎNTRĂ- vezi *ÎNTRE-*.

ÎNTRE- (*ÎNTR-*, *ÎNTRĂ-*), *ANTR(E)-*, *INTER-*

DRĂGANU, R. s. 60; Elena Carabulea, *Prefixele inter-*, în SMFC III 27—39; AVRAM, P. N. 249.

1. Prefixul *între-* are uneori înainte de vocală varianta *într-*: *ajutorare*, *întrîmbla* (dar *întreamesteca*, *întreucide*). Varianta necondiționată *întră-* apare izolat în *întrănod*. *Antre-* are varianta *antr-*, înainte de vocală (*antract*); *antri-* apare într-un derivat neanalizabil (*antricot*).

Varianta *între-*, rezultat al unei contaminări a lui *între-* și *inter-*, se găsește numai în *derivatele întrecostal* (URSU, T.). Varianta *inter-* apare în derivatul (semianalizabil) *intermitent* (URSU, T.).

Derivatele (analizabile și semianalizabile) cu *inter-*, formate din rădăcinile *in-* și *an-*, la teme cu *r-*, se scriu cu dublu *r*: *interraional*, *interregional*, *interrupție*.

în DA se menționează că derivatele *interegn*, *interoga*, *interupție* se scriu uneori și cu dublu *r*.

între-, *antr(e)-*, *inter-* sînt prefixe din aceeași serie.

Substituirile acestor prefixe, în cazul unor derivate, sînt frecvente: *antrepozit* și *întrănod* (<Kogălnioeanu, în DA); de asemenea întîlnim: *întrelinii* — *interlinii*, *întrănod* — *întrepatrunde* — *interpatrunde* (v. și p. 144).

Prefixul *între-* se delimitează de prepoziția *între*, ultima alcătuită din două cuvinte compuse (vezi FC I, 19, 213, unde se dau exemple de compuse). *SJ.* propriu-zise: *întredinți* „spații între dinții unei spete de țesut parasintetice: *întreochea*). în ceea ce privește pe *inter-*, în situații în care se formează adjective de la substantive (*întreceri* *interfacultăți*), ar putea fi socotit, în derivate de acest fel, că e la limita dintre *inter-* și prepoziție (AVRAM, P. N. 249; vezi și p. 282, 286).

2. *între*[^]. în DM sînt înregistrate 11 derivate analizabile la care se adaugă 18 din alte izvoare:

Xntrănod (DA), *întreamesteca* (SMFC III 31), *întrebirui* (*ib.*), *întrecoastă* (*ib.*, și: *întrecos* T.), *întrecunoaștere* (SMFC III 31), *întredomnie* (*ib.*), *întredormire* (*ib.* 32), *întrefier* (ELE LTR²), *întregol* Constr. (LTR²), *întrelăsa* (DA), *întrelinie* (DA), *întremînca* (DA), *întreșchimbare* (DA), *întreșfîșia* (*ib.* 31), *întreucide* (*ib.* 31), *întrevorbi* (*ib.* 31), *bla* (*ib.* 32).

Derivatele cu *între-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu un verb: *întreciocni*, *întrepatrunde*, *întreprinde*, *întreterupe*, *întretăia* etc.;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv (uneori de origine verbală): *întrajutorare, întreeastă, întreeunoastere, întrefier, întregol* etc.

Derivatele verbale sînt mai numeroase decît cele substantivele. Formație semianalizabilă: *întretîlni* (SMFC III 31), cf. *întîlni*.

Antre- în DM este înregistrat un singur derivat analizabil: *antract*; la acesta se adaugă derivatul *antresol* (DN⁺). Ambele derivate sînt substantive, analizabile în raport cu un substantiv.

Formații semianalizabile: *antrepozit*, cf. *depozit*; *antrepriză*, cf. *repriză*.

Inter- în DM sînt înregistrate 25 de derivate analizabile, la care se adaugă 80 din alte izvoare:

interafican (SMFC III 35), *interamerican (ib.)*, *interanual (ib.)*, *interarab (ib.)*, *interatomic (ib.)*, *interauricular (ib.)*, *interbalcanic (ib.)*, *interbrițanic (ib.)*, *intercolhoznic (ib.)*, *intercolonament (DN)*, *intercolonial (ib.)*, *intercomunicație (ib.)*, *intercondiționare (ib.)*, *interconectare (ib., LTR⁺)*, *interconfesional (DA)*, *intercooperatist (SCINTEIA, 1971, nr. 8783, p. 2/2)*, *intercurent (DN⁺)*, *interdental (DN⁺)*, *interdialect (SCL XVII, 1966, nr. 1, p. 113)*, *interdigital (SMFC III 35)*, *interdisciplinar (CONTEMPORANUL, 1966, nr. 6, p. 9/5)*, *interelectronic (SMFC III 35)*, *intereuropean (ib.)*, *interfacultăți (ib.)*, *interfață (DER, LTR⁺)*, *interfază (D.MED.)*, *interfibriilar (SMFC III 35)*, *interfluviu (DER, LTR⁺)*, *intergerman (SMFC III 35)*, *interglaciar (DN⁺)*, *interglaciație (DER, LTR⁺)*, *intergrupar (CONTEMPORANUL, 1966, nr. 11, p. 9/5)*, *interînclinare (SMFC III 35)*, *interinfluențare (CONTEMPORANUL, 1966, nr. 8, p. 9/3)*, *interîntrebări (LR VII, 1958, nr. 4, p. 110-111)*, *interjudetean (SMFC III 35)*, *interliniar (DN⁺)** *Jnterlună (ib.)*, *intermaxilar (SMFC III 35)*, *intermetalic (LTR⁺)*, *intermigrație (SMFC III 35)*, *interministerial (ib.)*, *intermodulație Telecom, (LTR⁺)*, *intermural (D. MED.)*, *intermuscular (DA)*, *internegativ Cinem. (LTR⁺)*, *internod Bot. (DN⁺, LTR⁺)*, *interoccidental (SMFC III 35)*, *interocular (DN⁺, LTR⁺)*, *interorase (SMFC III 35)*, *interosos (ib.)*, *interpapilar (ib.)*, *interparlamentar (DN⁺)*, *interpătrundere (DA)*, *interperiodic (SMFC III 35)*, *interpersonal (ib.)*, *interpozitie (D. MED.)*, *interpunctuație (DA)*, *interpuncție (DN⁺)*, *interpunte Nav. (DN⁺, LTR⁺)*, *interpupilar (ib.)*, *interflexiune⁺, LTR⁺*, *interregional⁺*, *interrelație (SMFC III 35)*, *interrenal(D. MED.)*, *interromanic (SCL VIII, 1957, nr. 1, p. 115)*, *interscapular (D. MED.)*, *interschimbabilitate (DER, DN, LTR⁺)*, *intersesiuni (SMFC III 35)*, *intersexualitate (DER)*, *intersolar (SMFC III 35)*, *interspatiu (ib.)*, *interspecific (DN⁺)*, *interstadial (DER)*, *intersterilitate (SMFC III 35)*, *intertropical (DN⁺)*, *interțări (SMFC III 35)*, *intervocalic (SMFC III 35)*, *interzonal (DN⁺)*.

Derivatele cu *inter-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu un verb: *interpune, interveni, interzice* ;

II adjective, analizabile în raport cu:

— un adjectiv (uneori cu valoare substantivală): *interafican, interaliat, intercelular, interdepartamental, interoceanic, interplanetar, interpupilar, interspecific, interșcolar, intertropical, interzonal* etc.;

— un substantiv (la plural): *interfacultăți, interorase, intersesiuni* etc.;

III substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *interacțiune, interconexiune, internod, interpunte* etc.

Dintre derivatele cu prefixul *inter-*, cele mai numeroase sînt adjectivele, după care urmează substantivele și verbele (ultimele fiind foarte rare).

Formații semianalizabile: *interbelic* („Era socialistă” 1975, nr. 10, p. 54), cf. *antebelic*; *interferență*, cf. *conferență*; *interlocutor*, cf. *conlocutor*; *interludiu*, cf. *preludiu*; *interpolare*, cf. *extrapolare*; *interrupție* (SMFC III 37), cf. *erupție*; *intersecție*, cf. *disecție*; *intertip* Poligr., cf. *linotip*; *interverti*, cf. *converti*.

3. Prefixele *între-*, *antr(e)-*, *inter-* au următoarele valori:

1) reciprocitatea, amestecul: (verbe) *întreamesteca, întreamînca* „a mînca (în sens figurat) unul pe altul”, *întretăia, întrețese, între-*

vorbi; (substantive) *interdependență, interinfluențare, intermodulație* „modulația curenților dintr-o cale de către curenții altor căi”, *interschimbabilitate* „proprietate a unor piese de a se putea înlocui una pe cealaltă” (adjective) *interjudetean, internațional, interurban*.

La derivatele adjectivale cu *inter-* putem identifica și valoarea de „intervalul dintre două obiecte”, ca de exemplu *interurban* „care are loc între două sau mai multe orașe” și „care este situat între două sau mai multe orașe”.

Cu valoare de indicator al reciprocității: *întreciocni, interrelație* ;

în legătură cu rolul de indicator al lui *între-* în derivate verbale ca *întreciocni*, acad. Al. Graur arată că aceste verbe „nu se folosesc decît la reflexivul reciproc” (P. I. 337).

2) îndeplinirea aproximativă a unei acțiuni, pe jumătate cu intermitențe (din cînd în cînd): *întredeschide, întrevede, întrezări*

3) suprimarea, întreruperea unei acțiuni (la mijloc) *întretăia* „a tăia ceva de-a curmezișul, la mijloc sau în alt loc” (vezi și sensul de sub 1), *întrerupe* „a rupe la mijloc, a face să înceteze, a suspenda, a tăia vorba cuiva”; *intervenii, interzice; intersecție*;

4) partea, intervalul (spațial sau temporal) dintre două obiecte, momente (sens apropiat de prepoziția *între*); care e situat între două obiecte, fenomene: (substantive) *întrefier* „porțiunea nefero magnetică care întrerupe porțiunea feromagnetică a unui circuit magnetic”, *întregol* „porțiunea dintr-un zid, care se găsește între două goluri” *antract* „pauză, interval de timp care separă două acte ale unei reprezentații teatrale”, *antresol* „etaj mic situat între parter și primul etaj” *interdialect (Interdialeetul prezintă o fază intermediară a procesului istoric al integrării dialectelor în limba națională. B. Cazacu, Despre noțiunea de „interdialect”, în SCL XVII (1966), nr. 1, p. 13)*, *interlună* „timp în care luna este invizibilă, înainte de apariția lunii noi”, *interpunte* „spațiu cuprins între două punți și bordajul unei nave”, *interspatiu* „distanță dintre două centre (de perspectivă a două fotograme aeriene succesive dintr-un șir determinat)”;

De sensul de sub 4. s-ar putea lega și derivatul *internunțiu*, termen denumind pe ambasadorul papei care-și exercită funcția în intervalul dintre două misiuni ale nunțiuului papal ordinar (adjective) *intercelular, intercontinental, interglaciar, interliniar, interstadial, intervocalic*.

Uneori la valoarea de „reciprocitate” se poate adăuga și cea de „schimbare între obiecte ca de exemplu *interpus* „persoană care apare într-un act juridic în locul adevăratului interesat”, *intersexualitate* „fenomen care constă în schimbarea sexului în stadiile tardive ale dezvoltării individuale a unui animal sau a unei plante dioice”.

4. *între-*, *antr(e)-*, *inter-* sînt prefixe neologice, la baza cărora stă lat. *inter-*. *Inter-* este împrumutat direct din lat. *inter-* sau fr. *inter-* și din alte limbi. *Antr(e)-* provine din prefixul fr. *entre-*, împrumutat sub forma în care se pronunță în franceză. Atît fr. *entre-*, cît și lat. *inter-* au fost și calchiate prin *între-*, sub influența prepoziției *între*.

Inter- avea în latină valoare de prepoziție și de prefix. Ca prefix avea sensurile: 1. „între” *intercedo, interpono*; 2. „din cînd în cînd”: *intermitto*; 3. „privare, distrugere”: *interdic* *ihtereo, interficio* (cf. ERNOUT-MEILLET, S.V.). Prefixul lat. *inter-* SL fost moștenit în limbi romane, dar e puțin răspîndit (cf. MEYER-LUBKE, G. II 679; vezi și Iorgu Iordan și Măruțiu Manoliu, *Introducere în lingvistica romanică*, Editura didactică și pedagogică, București, 1966, p. 234). În limba română *inter-* SL fost moștenit numai cu funcțiunea de prepoziție (*între*) nu și cu cea de prefix (numai într-un derivat neanalizabil: lat. *interrogare* > rom. *întreba* în franceză, lat. *inter-* SL fost moștenit sub forma *entre-* și împrumutat sub forma *inter-* (NYRO G. III 217, 235). În franceză, valorile fr. *entre-* sînt următoarele: I în derivate verbale:

reciprocitatea*: *s'entraider, s'entrelacer*, b. „la mijloc”: *entrecouper, entremâler*, c. „pe jumătate”: *entrouvrir, entrevoir*; *U* în derivate nominale: intervalul, partea situată între două obiecte: *entracte, entrecolonne* (NYROP, G. III 217; ROBERT, S. V.). Unele dublete, în limba franceză, sînt derivate cu *inter-* și *entre-*: *interposer — entreposer*. Fr. *inter-* are valorile următoare: spațiu dintre două obiecte, reciprocitatea, repartitia (cf. ROBERT, s.v.); el se atașează, în special, la adjective, în timp ce *entre-* formează, mai ales, derivate verbale (NYROP, G. III 217, 235). Fiind un prefix savant, *inter-* a pătruns și în limbile neromane: rus. *UHmepHatyuoHajibHbiu*, germ. *internafional*.

Inter- a pătruns în românește prin împrumuturi din latină și, mai ales, din franceză: *interastral — fr. interastral, intercostal — fr. intercostal, interdepartamental — fr. interdepartemental, intercurent — lat. intercurrents, internunțiu — lat. internuntius*.

Unele împrumuturi cu *inter-* provin din germană, ca de exemplu: *interconfesional — germ. interkonfessional*.

Cu acest prefix s-au format pe teren românesc unele semicalcuri: *interpătrundere — fr. interpenetration, interpune — fr. interposer* sau lat. *interponere, interzice — lat. interăicere* sau fr. *interdire*.

În cazuri foarte rare, derivate românești cu *inter-* ealchiază derivate rusești cu *Mewc-*: *intercolhoznic — după rus. MedtcKojixo3Huu* (cf. HEISTEA, E. 166).

Fără model străin s-au format, probabil, derivate ca: *interjudețean, interorașe, interperiodic, intersolar, interspațiu, interșcolar* etc.

Prefixul *antr(e)-* a fost împrumutat în românește prin derivate analizabile ca: *antract — fr. entracte, antresol — fr. entresol*.

Unele împrumuturi sînt neanalizabile în românește: *antretoază* (< fr. *entretoise*) „fiecare din grinzile transversale care leagă grinzile principale ale unui pod”, *antricot — rus. aumpenom* (GRAUR, E. 43), cf. fr. *entrecote*.

După derivate latine cu *inter-* și după derivate franceze cu *entre-*, s-au format în românește numeroase calcuri cu prefixul *între-*: *întresfîșia — fr. entredéchirer, întretăia — fr. entrecouper, întrevedea — fr. entrevoir* etc.; *întrînod — lat. internodium, întrîmbla — lat. intercedere*.

Unele derivate cu *între-* calchiază cuvinte germane formate cu *unter-*: *întrelăsa — germ. unterlassen, întrevorbire — germ. Unterredung*.

Uneori e greu de stabilit dacă rom. *între-* redă germ. *unter-* sau fr. *entre-*: *întreamesteca — germ. untermengen (untermischen)* sau fr. *entremeler, întreține — germ. unterhalten* sau fr. *entretenir*.

Vezi IORDAN, LRA 200—201. În germană, particula *unter-* formează compuse stabile și nestabile cu verbe (vezi Walter Henzen, *Deutsche Wortbildung*, Max Niemeyer Verlag, Tiibingen, 1965, p. 87). Pentru valoarea „între” a lui *unter-* vezi Sachs-Villate, *Encyclopädisches Wörterbuch der französischen & deutschen Sprache*, Berlin, 1885, s.v.

Foarte rar, prefixul *între-* calchiază elementul de compunere rus. *esauMo*: *întrajutorare — rus. 63auMonoMou^b* (sau fr. *entraider*).

Fără model străin s-au format puține derivate cu *între-*: *întrebirui, întredormire* etc.

Dintre formațiile cu *între-*, numai derivatul *întrîmbla* este înregistrat într-o lucrare din limba română veche și anume într-un dicționar din jurul anului 1700 (*Anonymus Caransebesiensis*).

În DA apare și *înraport*, considerat ca fiind format din *întră-* (= *între-*) și *port*. Cuvîntul este ilustrat printr-un citat din Dosoftei: *De la dinșii deprînzîndu-și părul tunzînd, supt acel durios și călugărilor de folos întrăport (Viețile Sfinților 8)* și este glosat „port pe care-l au membrii aceleiași clase sociale, cf. uniformă”. De aici s-ar putea trage concluzia că prefixul *între-* apare și în textele vechi. În realitate avem a face, așa cum a arătat J. Byck, cu o greșeală de tipar, pentru cuvintele separate *întră* (verb) *port* (*Dicționarul limbii române*, în „Gazeta literară” an. IV, 1957, nr. 47 (193), p. 4).

V Cele mai vechi derivate cu *inter-* sînt atestate în lucrări din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și de la începutul secolului următor: *interpunții* a. 1783, *interregn* a. 1808 (la ȘINCAI, o. i CLXVin).

Derivatul neanalizabil *interiecție* apare la Cantemir, în DA.

Derivatele cu *între-*, *inter-* au intrat masiv în limba română pe la mijlocul secolului al XIX-lea. În prima jumătate a veacului trecut găsim înregistrate (în opera lui Heliade) derivate ca: *întrevedea* a. 1832, *întreține* a. 1836 (la CLOSE, D. 289). Din aceeași epocă datează și câteva adaptări cu *între-* ale unor formații semianalizabile, ca de exemplu: *întrelocutor* (a. 1831, la Heliade, citat* de CLOSE, D. 289), *întrepriză* (Negruzzi, I 342, în SMFC III 28); vezi și p. 144.

În lucrările științifice din prima jumătate a secolului al XIX-lea găsim rare atestări cu aceste prefixe: *intersecție (Elemente despre gheometrie ... ms. 1820—1830, la URȘU, T.)*, *mușchi întrecostoși* (Kxețulescu, *Manual de anatomie descriptivă*, București, 1843, la URȘU, T.), *intercostal* (Polizu, *Prescurtare de anatomie descriptivă*, București, 1859, la URȘU, T.).

În dicționarele bilingve de la mijlocul și din a doua jumătate a secolului trecut găsim aceleași derivate cînd cu *inter-*, cînd cu *între-*: *interveni* (PONTBRIANT), *intervenire* (PROT.-POP.) — *întreveni* (CODRESCU); *intersecție* (NEGULICI) — *întresecțiune* (PONTBRIANT); *intermediar* (PROT.-POP.) — *întremediar* (PONTBRIANT); cf. și *interiecție* (Cantemir, în DA) — *întreiepciune* (STAMATI). Derivatele cu prefixele *între-*, *inter-* sînt însă rare în dicționarele bilingve din acea epocă. Astfel în dicționarul lui Vaillant găsim doar un singur derivat cu *între-*, nici unul cu *inter-*; la Pontbriant opt cu *între-*, trei cu *inter-*; la Polizu trei cu *inter-*, nici unul cu *între-*; la Costinescu șapte cu *între-*, zece cu *inter-* etc. (nu am avut în vedere derivatele de la cuvintele formate cu *inter-*, *între-*).

5. Prefixele *inter-* și *între-* se pot atașa la teme de origini diferite, atît vechi, cît și noi:

- latinești (moștenite): *întretăia, întrevedea; interveni, interzice;*
- slave: *întreciocni; intercolhoznic;*
- maghiare: *întrebirui; interorase;*
- latino-romane (mai ales franceză): *interacțiune, interdepartamental, intermolecular.*

Se pare că prefixul *inter-* manifestă o anumită preferință pentru teme neologice, iar *între-*, pentru cele moștenite.

Antre- apare numai în împrumuturi, cu teme neologice.

6. În ceea ce privește productivitatea, remarcăm următoarele: *antr(e)-* e neproductiv; *între-* și *inter-* sînt productive, gradul de productivitate al celui de al doilea fiind mai ridicat.

7. Derivatele cu *inter-* și *între-* aparțin limbii literare.

Inter- formează numeroase derivate în stilul științific, mai precis, în terminologia tehnică, medicală și politico-administrativă.

În schimb, *între-* apare rar în stilul științific. Cîteva derivate cu *între-* sînt formații culte cu caracter regional (în Transilvania și Bucovina): *întrelăsa, întrevorbire*.

Derivatele cu *antr(e)-* aparțin limbii literare.

ÎNTRU- (ÎNTR-J

1. Prefixul *întru-* este omonim cu prepoziția *întru*, care poate intra în alcătuirea unor cuvinte compuse. Distingem derivatele cu prefixul *întru-* de compusele cu prepoziția *întru* prin sintaxa specifică fiecărei

categorii de formații (vezi FC I, p. 19; vezi și mai sus, p. 10—11). Astfel sînt compuse:

a. propriu-zise: *întruiete* „răceală, reumatism” (DA); *întrucît* (FC I 228, 229);

b. parasintetice: *întralta* (Heliade, *Meditații poetice*, la CLOSE, D. 122), *întrapora* (DA), *întroloa* (FC I 213), *întrorpărta* (ib.), *întruchipa* (ib. 213, 214), *întruni* (FC I 214).

2. Prefixul *întru-* are, ca și prepoziția corespunzătoare, varianta *într-*, înainte de vocală: *întrarma*, *întropiire* etc.

3. în DM sînt înregistrate 3 derivate analizabile. La acestea se adaugă 3 derivate din alte izvoare:

întrarginta (DA), *întroptire* (ib.), *întraurel* (ib.).

Derivatele cu prefixul *întru-* sînt:

I verbe, analizabile semantic și formal în raport cu un substantiv: *întrarginta*, *întraripa*, *întrarma*, *întrauri*;

Din punct de vedere formal derivatele de mai sus s-ar putea analiza și în raport cu un verb.

II substantiv, analizabil în raport cu un numeral: (formație parasintetică) *întroptire* „serbarea zilei a opta după o sărbătoare”;

Forma de infinitiv lung *întroptire* poate presupune existența unui verb: **întropti*.

III adjectiv, analizabil în raport cu un adjectiv: *întraurel*.

1. *întraurel* ar putea fi și un derivat de la verbul *întrauri*.

2. Nu am luat în considerație formația *întruiela* „a mișca corpul încoace și încolo”, deoarece este un derivat de la compusul *întruiete*.

4. Prefixul *întru-* are următoarea valoare: dobîndirea obiectului, calității, denumite de bază: *întrarginta* „a acoperi un obiect cu un strat subțire de argint”, *întrarma* „a înzestra cu arme”, *întraripa* „a căpăta aripi; a înaripa” etc.

în cazul lui *întroptire*, valoarea prefixului e neclară.

5. Prefixul *întru-* provine din prepoziția omonimă *întru*, care este moștenită din lat. *intro* „înăuntru”.

în latină *intro* era adverb, iar într-o epocă tîrzie a devenit prepoziție și prefix (*introduco*, *intrompo*, *inrospectio*). Ca prefix n-a fost moștenit în românește! ERNOUT-MEILLET, S.V. in; BOURCIEZ, E. 262; ILR I, 205, 206, 261.

După DA formarea unor derivate cu *întru-* s-ar datora unor c t i z e de ordin fonetic: *într(u)-* se substituie lui *în-*, înainte de vocale: *întrarginta*, *întraripa* (pentru *înarginta*, *înaripa*).

După DA *întrema* provine din *întrarma* de unde *întrămi*, prin disimilarea lui *r*. înțelesul vechi s-a păstrat la A. Pann (DA, S.V.) în exemple ca: *Și ciomctgu-și întrema* „pregăti de atac, înarma”. S. Pușcariu consideră posibilă și ipoteza că *întrarma*, de la baza lui *întrema*, nu e derivat de la *întruarămi*, ci de la *într-* + *arm*, partea de sus a piciorului la animale; la origine s-ar fi spus despre vite că *se-ntrarmă* („se scoală în picioare după o boală”), sinonim cu *a se împicioroga* (DR I (1920-1921), 235-237).

Derivatele cu *întru-* sînt vechi în limba română: *întrarma* apare în *Palia de la Orăștie*, 1582 (ediția îngrijită de Viorica Pamfil, ed. Acad. E.S.E., București, 1968, p. 175/3), *întraripa* la Dosoftei, Cantemir, în DA, *întrauri*, într-un document din 1780, în DA.

în legătură cu încercarea de a se substitui prefixul *intro-* prin *întru-* (*introduce*), vezi p. 130.

6. Temele derivatelor cu prefixul *întru-* sînt moștenite.

7. Prefixul *întru-* a fost puțin productiv în trecut; azi este neproductiv.

8. Derivatele cu *întru-* sînt învechite și populare.

JUXTA-

1. în DM sînt înregistrate 2 derivate analizabile, la care se adaugă 3 din alte surse:

juxtaarticular (D. MED.), *juxtaglomerular* (ib.), *juxta poziție* (DA, DN).

Formațiile cu *juxta-* sînt:

I adjective, analizabile în raport cu:

— un adjectiv: *juxtaarticular*, *juxtalinear* (și: *juxtapus*);

— un substantiv (formații parasintetice): *juxtaglomerular* „care se găsește în vecinătatea glomerulului renal”;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *juxta poziție* (și: *juxtapunere*);

III verbe, analizabile în raport cu un verb: *juxtapune*.

2. Derivatele cu *juxta-* indică alăturarea spațială: *juxta-articular* „situat în imediata apropiere a unei articulații”, *juxtalinear* (despre o traducere) „orînduită pe două coloane, astfel ca fiecare cuvînt al traducerii să se afle în același rînd cu cuvîntul respectiv al originalului”, *juxtapune* „a pune ceva alături” etc.

3. *Juxta-* e un prefix neologic, reprezentînd la origine lat. *iuxta*, adverb și prepoziție, cu sensul de „în imediata apropiere, foarte aproape de..., unul lîngă altul, pe același plan, la același nivel” (cf. HOFMANN-LEUMANN-SZANTYR, L.G. II 235—236, ERNOUT-MEILLET). în limba română provine din franceză (unde are același sens, cf. EOBERT) sau direct din latină prin:

— împrumuturi: *juxta poziți(un)e*, cf. fr. *juxtaposition*; *juxtalinear*, cf. fr. *juxtalineaire*;

— semicalcări: *juxtapune*, cf. fr. *juxtaposer*, lat. *iuxta pono*.

Formațiile cu *juxta-* sînt atestate începînd cu cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea: *juxta pozițiune* Maiorescu, în DA, *juxtapunere* Murgoci-Ludwig, în DA.

4. Prefixul *juxta-* se combină cu teme neologice (latinești: *juxtalinear*, franțuzești: *juxtaarticular*, *juxta poziție*) sau vechi (moștenite din latină: *juxtapune*).

Prefixul este foarte slab productiv în română: cf. *juxtapune(re)*.

Din construcția *traducere juxtalineară* s-a format prin trunchiere substantivul *juxtă* (Teodoreanu, în DA), CU varianta etimologică *iuxtă*, care circulă în limbajul școlarilor, cu sensul special *traducere juxtalineară* a textelor grecești și latinești (cf. DA).

5. Cele cîteva formații cu acest prefix se întîlnesc în terminologia științifică din domeniul filologiei (*juxtalinear*, *juxtapunere*) sau al medicinii (*juxtaarticular*, *juxtaglomerular*); *juxta poziție* e învechit.

Derivatele cu prefixul *meta-* sînt :

I s u b s t a n t i v e (frecvent), analizabile în raport cu un substantiv : *metacarp*, *metafizică* (folosit și ca adjectiv), *metastază*, *metatorax* (*metatorace*) etc; (formații parasintetice) *metaantimoniști* pl. „produși obținuți prin dizolvarea sau topirea pentaoxidului de antimoniu cu hidroxizi alcalini”, *metaborat* „sarea unui acid al borului ...”, *metageometris*, *metatonie* cf. *ton*;

II a d j e c t i v e (mai rar), analizabile în raport cu :

— un adjectiv : *metaarmonic*, *metaarsenios*, *metaboric*, *metafosforic*, *metafosforos*, *metapsihic*, *metasilicic*, *metastabil*, *metastatic*, *metatraumatic*;

— un substantiv (formații parasintetice, rar) : *metaantimonios* „acid ipotetic al antimonului”.

Formații semianalizabile : *metabolă* (DN⁺), cf. *hiperbolă*; *metabolism*, cf. *anabolism*, *catabolism*; *metacronism* „eroare de dată prin postdatare” (DN⁺), cf. *cronologie*; *metacronoză* „modificări în timpul de cronaxie al nervilor și mușchilor” (D.M.E.D.); *metafite* (pl., DN⁺), cf. *zoofite*; *metafiză* (D.M.E.D.), cf. *epifiză*; *metafrast*, cf. *perifrastic*; *metagramă* (DN⁺), cf. *anagramă*; *metamer(ie)* (D.M.E.D., DN⁺, LTR⁺), cf. *izomer(ie)*; *metamorfism*, cf. *izomorfism*; *metanephros* (D.M.E.D.), cf. *nefro-*; *metaplazie* (D.M.E.D., MDE), cf. *Ifiipoplazie*; *metasomatism* (LTR⁺), *metasomatoză* (DN⁺), cu dubletul *metensomatoză* (pentru care vezi p. 155), cf. *somatic* (prin raportare la *soma* e o formație parasintetică analizabilă); *metateză*, cf. *epenteză*; *metavoltin* (LTR⁺), cf. *voltait*; *metazoar*, cf. *protozoar*; *metonimie*, cf. *omonimie*, *paronimie* etc.

3. Prefixul *meta-* are următoarele valori:

1) p o s t e r i o r i t a t e a , s u c c e s i u n e a , s i t u a r e a d u p ă obiectul denumit de bază :

a) spațială (uneori în corelație cu *meso-* sau *pro-*): *metaarteriolă* „vas de singe situat între arteriolă și un capilar propriu-zis”, *metacarp* „parte din scheletul mîinii cuprinsă între carp și falange”, *metastază* „localizare secundară a unei boli”, *metatars* „parte a scheletului labei piciorului cuprinsă între tars și degete”, *metatorax* „al treilea segment al toracelui la insecte (după torax)”, *metencefal* „al treilea segment al encefalului embrionar” etc.; *metamielocit* „element celular intermediar din seria granulocitară, între mielocit și granulocitul nesegmentat ...”, *metafonie* „diftongarea condiționată de anumite vocale din silaba următoare”.

La acest sens se încadrează și termenii cu *meta-* din chimia organică care „indică poziția 3 a unui substituent față de un alt substituent [indicat de bază] considerat că ocupă poziția 1, în combinațiile aromatice” (D.C.) : *metadiifenol*, *metanitrofenol*, *meixilen* etc.;

b) temporală (mai ales în termeni de patologie, cu sensul „care survine după, ca urmare a ...”) : *metacriptozoit* „stadiu în evoluția parazitului malariei, care urmează celui de criptozoit ...”, *metageneză* Geol. „faza finală, geochimică, a procesului de încălzire început în diagenază”; Biol. „alternanță a două generații, una sexuată și una asexuată”; *metapneumonie* „care survine după vindecarea unei pneumonii”, *metasifilis* „termen folosit ... pentru manifestările tardive ale sifilisului”, *metatraumatic* „apărut ca urmare a unui traumatism”, *metacronism* (semianalizabil) etc.;

în funcție de sensul bazei, unii termeni cu *meta-* pot să indice poziția internă sau intermediară (mijlocie) de-a lungul unui reper: *metafază* „stadiu mijlociu al mitozei, în care cromozomii se găsesc aproape într-un singur plan, la ecuatorul fusului, formînd platoul ecuatorial; ur-

mează profaza și precedă anafază” cf. *fază* „termen utilizat în medicină pentru denumirea stărilor succesive în evoluția bolilor periodice”, *metaplasmă* „incluziuni elaborate în protoplasmă celulară”.

2) depășirea unei limite, situarea dincolo de sfera noțiunii exprimate de bază : *metafizică* „parte a filozofiei idealiste avînd drept obiect fenomenele care nu pot fi percepute cu simțurile noastre”, *metagalaxie* „ansamblul nebuloaselor extragalactice de la care se pot recepționa radiații”, *metageometrie* „teorie care afirmă posibilitatea existenței unui număr mai mare de dimensiuni decît cele trei stabilite de Euclid pentru formele spațiale”, *metapsihologie* „studiul fenomenelor metapsihice”, *metapsihic* „care indică un fenomen psihic neobișnuit, care nu a putut fi explicat științific” etc.;

3) r e f e r i r e a l a (despre) obiectul denumit de bază, baza fiind de obicei, numele unei discipline științifice : *metalimbă* „totalitatea enunțurilor despre o anumită limbă (naturală sau formalizată) care e supusă analizei”, *metalimbaj*, *metalingvistică*, *metalogică* „teoria valorii enunțurilor filozofice”, *metamatematică* „știință care cercetează teoriile și adevărurile matematice din punctul de vedere al logicii matematice”, *metasemiotică*, *metateorie* „teorie care studiază structura, sistemul conceptual și metodele unei teorii date ...”;

4) t r a n s f o r m a r e a , m o d i f i c a r e a obiectului denumit de bază : *metafrază* „traducere a unui text în care se urmărește mai ales interpretarea fidelă a conținutului”, *metamorfism* (semianalizabil) „modificare, transformare a structurii unor roci subterane sub influența anumitor condiții”, *metacinabru* „modificația cubică a cinabrului” (LTR⁺), *metacristal* „cristal bine dezvoltat format prin metasomatoză în medii solide”, *metastatură* Chim. fiz. „rețea cristalină parțial distrusă, în care scheletul rețelei inițiale se mai păstrează încă, dar în care cîmpul de forțe e perturbat și regula valențelor, strict respectată la structurile de echilibru, nu mai e verificată” cf. *structură* „dispoziția relativă a atomilor în molecula unei substanțe”, *metastibnit* „modificație amorfă, de culoare roșie-cărămizie a stibnitului” (LTR⁺) etc.

în chimia anorganică *meta-* „indică acizi sau săruri rezultate prin eliminarea unei molecule de H₂O din molecula unui acid tri- sau polibazic (cf. D.C.) : *metabisulfit* „sare a unui acid ipotetic al cărui derivați provin din eliminarea unei molecule de apă din două molecule ale unui sulfid acid”, *metacaolinit* „produs instabil obținut prin deshidratarea caolinitului la anumite temperaturi”, *metafosforos* {acid~} „acid care se obține prin decompunerea SiCl₄ cu apă”, *meihemoglobină* „pigment sanguin anormal de culoare brun deschis, obținut prin oxidarea hemoglobinei” etc.;

5) a s e m ă n a r e a c u baza (cf. MARCHAND, E. W. 126) : *metacarbun* „cărbune de tip cannel cu luciu mai strălucitor decît cel obișnuit”, *metavariscit* „fosfat natural de aluminiu, asemănător cu variscitul, de care se deosebește prin cristalizarea sa în sistemul monoclinic”, *metaxilit* „xiolit negru, intercalat în cărbunele brun pămîntos ...” etc.

La cîteva formații din domeniul fizicii și al matematicii *meta-* aduce nuanța de „aparent” în raport cu baza : *metacentru* „intersecție imaginată a verticalelor care trec prin centrele de greutate ale volumului de apă dislocat de un plutitor (considerat în poziție înclinată și în poziție normală de plutire)”, *metapol* „punctul de intersecție a planului cu bisectoarea unghiului avînd vîrfurile în centrul de perspectivă al clișeului, iar laturile sale fiind verticale care trece prin centrul de perspectivă și axa principală a clișeului” (sin. : *punct focal*, *isocentru*, *ortocentru*), *metastabil* „ca-

aparent e stabil, dar se distruge cu ușurință la o mică perturbație exteroară" etc.

în unele cazuri, la derivatele cu *meta-* nu se detașează o valoare deosebită de cea a bazei, cum este, de exemplu, *metaperiodat*, pe care LTR îl consideră sinonim cu *periodat*.

4. *Meta-* este un prefix neologic de origine grecească.

în limba greacă *ΜΕΤΑ*, JIST- (CU statut și de adverb și de prepoziție, cf. BAILLY) indică ideea de posterioritate, opunându-se adesea lui *εμπροσθεν* (cf. MIRABEL, L.G. 381—382), de tranziție, de trecere, de schimbare (cf. MIRABEL, G. 219). El a fost folosit de diverse limbi moderne; la formarea unor derivate din terminologia științifică care exprimă succesiunea, transformarea etc. (cf. DAUZAT-DUBOIS-MITTERAND).

Prefixul a pătruns în limba română mai întâi direct din neogreacă în secolul al XVIII-lea, prin unele formații neanalizabile de uz restrâns care au dispărut odată cu încetarea influenței grecești: *metahirisi* „a folosi, a întrebuița” (Antim, la TDRG), cf. *μεταχρησισ*, *metahiris* „folosire” (1777—82), cf. *μεταχρησισ*, ambele la GÂLDI, M. 209—210. Tot în acest secol pătrund însă și formații analizabile sau semianalizabile, unele neadaptate la structura fonetică sau morfologică a limbii române, care ulterior au fost reîmprumutate din limbile de circulație internațională: *metafizică* „învățătura care arată lucruri mai sus de fire” (Cantemir, în D L R), cf. *μεταφυσικα* (și lat. *metaphysica*), *metamorfosis* „schimbare a feței” (Cantemir, la GÂLDI, M. 210), cf. *μεταμορφωσις*, *metatesis* „schimbare” (a. 1797, la GÂLDI, loc. cit.), cf. *μεταθεσις*.

Începând cu prima jumătate a secolului al XIX-lea limba română a împrumutat termeni științifici cu *meta-* din limbile moderne, în special din franceză. Derivatele au accentul, de obicei, pe temă, ca și în limbile din care au fost împrumutate, de exemplu *metateză*, cf. fr. *metaihese*, germ. *Metaihese*, rus. *Memamesa*, spre deosebire de varianta învechită accentuată pe prefix, menționată mai înainte, care urmează accentul din greacă, latină, italiană; formația neanalizabilă *metaforă*, atestată pentru prima oară la sfârșitul secolului al XVIII-lea într-o traducere (în manuscris), din italiană, al lui Amfilohie Hotiniul (vezi D L R), este accentuată pe a doua silabă a prefixului, ca în italiană și în latină.

La Ienăchiță Văcărescu cuvântul apare, ca în greacă, cu accentul pe finală: *metafora* (cf. ROSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 510).

Cel mai adesea, formațiile cu *meta-* au corespondente în mai multe limbi; împrumuturi: *metacarp*, cf. fr. *metacarpe*, it. *metacarpo*, germ., engl. *metacarpus*; *metacentru*, cf. fr. *metacentre*, it. *metacentro*, germ. *Metazentrum*, ru&. *Мемайтемп*; *metageneză*, cf. it. *metagenesi*, germ. *Metagenese*, rus. *Memazenes*; *metaldehydă*, cf. fr. *metaldehyde*, germ. *Metaldehyd*, engl. *metaldehyde*, rus. *Мемайтбдеуд*; *metatorax*, cf. fr. *metathorax*, germ., engl. *metathorax*; *metencefal*, cf. fr. *metencephale*, germ., engl. *metencephalon* etc.; semicalcuri (rar): *metalimbă*, cf. fr. *metalangue*, it. *metalingua* (*metalengua*), germ. *Metasprache*, rus. *Мемамбин*; *metalimbaj*, cf. fr. *metalangage*, engl. *metallanguage*.

Vezi și Theodor Hristea, *Calcul internațional*, în SCL xxvi (1975), nr. 5, p. 502, care consideră că punctul de plecare al semicalcurilor menționate este engl. *metalanguage*.

Derivatele de acest fel sînt atestate în lucrări științifice care datează din prima jumătate a secolului al XIX-lea (izolat, chiar de la sfârșitul secolului al XVIII-lea: *metamorfosi* a. 1790, la URȘU, T.): *metacarp*, a. 1830, la URȘU, T., *metamorfoză* a. 1830, la URȘU, T., *metatars(us)* a. 1830, la URȘU, T., *metafizică* a. 1825, *metastazie* a. 1837, ambele la CLOSE, D. 291, sau în dicționarele de pe la mijlocul secolului trecut: *metafizică?*

i
X

metafizicesc, *metafizicește*, *metamorfoză* VALIAN, *metafizică*, *metafrază*, *metamorfoză*, *metastază* KEGULICI, *metabolă*, *metacarp*, *metacronism*, *metafizică*, *metafrază*, *metatars*, *metateză* PROT.-POP. etc. Majoritatea împrumuturilor cu *meta-* datează însă din secolul nostru.

5. *Meta-* este un prefix savant care apare în combinații cu teme neologice, de obicei cu circulație internațională în terminologia științifică (față de excepție *metalimbă*, a cărui temă este moștenită din latină). Din această cauză e greu de precizat productivitatea prefixului pe terenul limbii române, chiar dacă pentru unele derivate nu am întîlnit, în dicționarele de care dispunem, corespondente în alte limbi, cum e cazul derivatului *metasemantificaj*.

Prefixul este slab productiv, în semicalcurile menționate. Posibilitatea formării de derivate în limba noastră nu este exclusă nici la derivatele cu corespondente în limbile moderne a căror bază este folosită în același domeniu.

Derivatele cu *meta-* aparțin stilului științific, fiind folosite în special în terminologia chimică și fizică, apoi în cea medicală, în matematică sau în lingvistică.

6. Prefixul *meta-* are și un compus, *metem-*, cu varianta fonetică etimologică *metem-*. El se identifică în două formații substantivale, ambele împrumutate: *metempsihoză* „concepție religioasă potrivit căreia sufletul parcurge mai multe existențe, reîncarnîndu-se succesiv ...”, cf. *psihoză* și *metensomatoză*, cu varianta *metensomatoză* (D L R) și dubletul *metensomatoză* (D N) „concepție religioasă potrivit căreia sufletul omenesc trece printr-o serie de diverse corpuri”, formație semianalizabilă prin raportare la *somatic* (sau formație parasintetică analizabilă prin raportare la *soma* „nume de celulelor somatice” D N).

În ambele derivate prefixul exprimă schimbarea, transformarea.

Metem- (*metem-*) e un compus din *met(a)-* și prefixul *en-* (pentru ca să vezi p. 102—103). El a fost împrumutat din franceză, care, la rîndul ei, l-a luat din greacă prin formațiile menționate: *metempsihoză* cf. fr. *metempsihoză* (< gr. *μετεψυχωσις* < *μετε* + *ψυχωσις* „suflet”), *metensomatoză* cf. fr. *metensomatose* (< gr. *μετενοσημοσις* < *μετε* + *νοσημοσις* „corp”); dubletul *metasomatoză* provine din germ. *Metasomatose* (cf. și engl. *metasomatism*, rus. *МемачоМарнуЗМ*).

Cf. *Dictionnaire encyclopedique Quillet*, L-O, Paris, 1935.

Ambele formații aparțin terminologiei științifice. Prefixul nu este productiv în limba română.

N- vezi *ÎN-*,

NA- vezi *NA-*,

NĂ-, (*NA-*, *NE-*, *NO-*, *NI-*)

AUERBACH, v. 240—241, Florica Ficșinescu, *Prefixul regional*, în SMFC V 9—15.

1. a. Prefixul *nă-*, (cu varianta *ne-*) se delimitează de varianta *ne-* a prefixului *ne-*, (din formații ca *năbun* — *nebun*, *năfericat* — *nefericat*, *nătót* — *netót*) prin valoarea semantică: pe cînd prefixul *ne-* (*nă-*) are o valoare negativă, prefixul *nă-*, (*ne-*) este lipsit de această valoare.

b. Prefixul *nă-*, trebuie deosebit de segmentul inițial *nă-* dintr-un compus ca *nămiaza* (alcătuit din prepoziția *în*, aici în varianta *n*, și substantivul *amiază*, cu *a* inițial neaccentuat devenit *ă*), care prin raportare la *miază* poate fi segmentat, prin falsă analiză, în *năjmiază*.

1. în cazul altor compuse cu prepoziția *în* > *n*, ca *năimea* (< *în* + *aiurea*), *năldealului* (< *în* + *al* + *dealului*), sau al variantelor unor derivate cu prefixul *in-*, ca *năcri*, *nălbi*, segmentul *nă-* nu poate fi confundat cu prefixul *nă-*, din cauza absenței unor teme fără *a-* (*ă-*) care ar putea permite izolarea sa prin falsă analiză.

2. în unele formații, după cum arată Florica Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 13, este greu de precizat statutul lui *nă-* (dacă el reprezintă: a) prefixul discutat în monografia de față, b) varianta prefixului *ne-*, sau c) reflexul lui *în*), prefix sau prepoziție, urmat de *a-*, ca, de exemplu, în *năfundos* „fără fund, adine” (regionalism înregistrat în DLR fără citat și care, în unica sursă indicată — *Revista critică* III 162 —, apare fără context), pentru care cf. *înfunda* (cu unul dintre sensuri „a (se) adinei”), *înfundat* „în schimb *năiura* „a aiura”, despre care aceeași autoare crede că poate fi derivat de la *aiura* cu *în-* sau cu *nă-*, este foarte probabil format prin derivare cu sufix fie de la adverbul *neiuirea*, compus din *în aiurea*, fie chiar direct de la acest grup sintactic adverbial.

Năduf, *năduh*, formație semianalizabilă (cf. *zăduf*), conține fie prefixul *nă-*, (dacă admitem, împreună cu DLR, că este un împrumut din sl. **naduch*), fie prefixul negativ *ne-*, (dacă acceptăm punctul de vedere întîlnit la GRAUR, E. 27 — și justificat, dealtfel, și de sensul formației — conform căruia *năduh* vine dintr-o formă inițială *neduh* „lipsă de respirație”).

3. Pentru ipoteza unor legături etimologice atât între prefixul negativ *ne-*, și prefixul *nă-*, cât și între acesta din urmă și segmentul inițial *nă-* din formații ca *nămiaza*, vezi p. 160.

2. Prefixul *nă-*, are următoarele variante fonetice: *ne-* (nefufănă, variantă a lui *năfufănă* „femeie proastă, toantă” D L R , *nesilnic*, variantă a lui *năsilnic* „violent, brutal; aspru, neindurător; puternic, tare; greu de suportat, dificil; nemulțumit, cîrcotaș, mofturos; apatic, nepăsător, inactiv” D L R , la care trebuie adăugat *necheaun* „persoană fără căpătii, haimana”, cf. *cheaun* „zăpăcit” SMFC V 12, alături de care nu apare și o formă cu *nă-*; (semianalizabil) *nepusti* D L R , S . V . *năpusti* etc), *na-*, *no-* (în formații care cunosc și o variantă cu *ne-*: (semianalizabil) *năclăă* „butuc de lemn, lespede sau suport de fier pe care se clădesc lemnele în vatră; grindă care se așază la baza unui construcții, pe care se clădesc o stivă de seinduri etc”, *neclad*, *naclăă*, *noclad* D L R ; *nătîntoc*, *netîntoc*, *natantoc*, *notîntoc* DUR), probabil și *ni-* (într-o singură formație analizabilă din nordul Moldovei: *nicuvioasă* „preacuvioasă” SMFC V 12, alături de care însă nu este atestată și o formă cu *nă-*).

După Florica Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 10, despre varianta *ne-* a prefixului *nă-*, este vorba și în *neagoi*, a liniști, a potoli”, cf. *ogoi*, „id.”, *nestoia*, „3l se potoli”, cf. *ostoi(a)*, „id.”. Sinonimia dintre termenii cu *ne-* și cei fără *ne-* de mai sus, obișnuită între derivatele cu prefixul *nă-*, și bazele lor (vezi § 4), poate constitui un argument în favoarea acestei ipoteze, pe care însă diferențele fonetice (absența lui *o* după *ne-*), mai greu de explicat, o fac nesigură (cf. și DLR).

3, în D L R sînt înregistrate 19 formații a n a l i z a b i l e cu prefixul *nă-*, la care se adaugă următoarele 6 din alte surse :

năcoabă „om prost” (L. Costin, în SMFC V 11), cf. *coabă* „pacoste” (id. *ib.*); *năgrăpat* „ciupit de vărsat” (ALR n/i h. 45/47 Vălcani—Sinnicolaul-Mare), cf. *grăpat*; *năpîrșă* „femeie ușuratică” (UDRESCU, GL.), cf. *pîrșă* „id.” (id. *ib.*); *năzdrîmb* „grosolan, bătăran” (UDRESCU, GL.), cf. *zdrîmb* „fandosit, sclifosit (id. *ib.*); *năzgîmb* „(persoană) care se uită ponciș, sașiu, zbanghiu” (id. *ib.*), cf. *zgîmb* „id.” (id. *ib.*); *năzglîmb* „urît” (L. Costin, în SMFC V 10), cf. *zglîmb* „mînios, scîrbos” (id. *ib.*).

Derivatele cu prefixul *nă-*, sînt :

I s u b s t a n t i v e , analizabile în raport cu un substantiv: *năcoabă*, *năcorcoată* „stricăciune” (și *năcîrcoată* „femeie pisălogă” D L R) , cf. *corcoată* „haină ruptă și învechită, zdreanță; femeie de moravuri ușoare” (D A) ; *năglod* „noroii”; *năMcă* „femeie leneșă”, cf. *Mcă* „necaz, neplăcere, supărare, scîrbă, sfadă, ceartă, proces”; *nămeal* „nămol, glod”,

cf. *meal* „(un fel de) pămînt, cu care se spoiesc casele în loc de var ; pămînt argilos ; ardezic, gresie, șist” ; *năpîrșă*, *năpîrș*, -ă s. m. și f., adj. „(om) mare și prost” (DLR), s. m. art. „poreclă dată (mai ales) unui om bătrîn, prăpădit, hodorogit sau unui om moale, blegos, nătăvălos, tîrîie-briu”, s. f. „epitet injurios dat unei femei ușuraticе; pîrșă, năpîrșă” (UDRESCU, GL.), cf. *pîrș*, variantă a lui *pîrci* „țap”; (formație parasintetică) *năfufănă*, cf. *fufă*;

II a d j e c t i v e (unele dintre ele folosite și ca substantive), analizabile în raport cu un adjectiv : *năgrăpat*; *năhui* „tont, nerod”, cf. *hui* „nătărău” (Pasca, în SMFC V 10); *năprui* „nătîng, prost”, cf. *prui* „id.”; *năsilnic*, cf. *silnic*; *năstrașnic* „avan, grozav” (cf. Grigoriu-Eigo, în D L R) ; *nătînt* „nerod, nătîng”; *năzgîmb*; *năzglîmb*;

Adjectivele *nătinlav* și *năllntec* sînt fie derivate cu sufixe *-av*, respectiv *-oc*, de la *nătînt*, fie, mai puțin probabil, formații parasintetice de la *Unt*.

III v e r b e , analizabile în raport cu :

— un verb : *năbui* „(despre apă, singe etc.) a țîșni, a veni cu furie, a năvăli” (în D L R varianta a lui *năboi*), cf. *bui* „id.”; *năcîrcăli* „a lucra superficial, fără tragere de inimă”, *ci.cîrcăli* „id.”; *nămînji* „a murdări”, cf. *mînji* „id.”; *năpiști* „a țîșni”, cf. *piști* „a curge încet, a se scurge, a se prelinge; a izvorî, a țîșni”; *năzări*;

— un verb sau (formație parasintetică) un substantiv : *năgrăbi* „a năvăli, a se năpusti” (DLR), „a se grăbi” (UDRESCU, GL.), cf. *grăbi*, *grabă*;

1. *Năpîrli* „(despre unele animale) a-și lepăda părul, pielea, penele etc.” se analizează în special prin referire la unul dintre sensurile lui *pîrli*, și anume „a trece prin flăcări un porc tăiat, o pasăre tăiată pentru a-i îndepărta complet perii, puful sau penele” (celelalte semnificații ale acestui verb sînt mai îndepărtate de sensul lui *năpîrli*).

2. în categoria verbelor cu prefixul *nă-*, ar putea fi menționat eventual și *năpusti*, cu unul dintre sensuri „a lăsa în părăsire, a abandona”, cu care poate fi raportat la adjectivul *pustiu* sau la verbul *pustii* (care înseamnă, printre altele, și „a părăsi pe cineva, a lăsa pustiu”). Din punct de vedere formal însă analiza acestui verb prin bazele amintite comportă unele dificultăți.

IV a d v e r b e , analizabile în raport cu un adverb : *năbuzna* (în expr. *a da năbuzna* = 2b năvăli, a da b u z n a) .

Formații semianalizabile : *năbări* „a intra cu forța, a invadea”, cf. *tăbări*; *năbravniefă*, cf. *dumbravniefă*); *năbuși*, cf. *prăbuși*; *năclad* (*năclăă*), cf. *clădi*; *năgîlvi* „a se îngrămădi, a se înghesui” (UDRESCU, G L .) , cf. *îngîlvi* „id.” (id. *ib.*); *năndrălău* „tînăr care umblă handra; derbedeu, haimana” (id. *ib.*), cf. *hăndrălău*; *năpădi*, cf. *prăpădi*; *năpîrstea* „epitet (adesea ironic) dat unui om mic de statură, iute la fire, vioi, isteț; dracul” (UDRESCU, GL.), cf. *zăpîrstea* „id.”; *năpuc* „purcelul cel mai mic al unei scroafe”, cf. *repuc*, *zăpuc*; *nărui*, cf. *hurui*; *născodi* „născoci”, cf. *iscodi*; *nătîlăgele*, cf. *pătîlăgele*; *năvăli*, cf. *prăvăli*, *tăvăli*; *năvod*, cf. *zăvod*; *năzuină*, cf. *vizuină*.

în derivatul cu dublă analiză *năzbate* „a se tîrgui” (A L R II 3645/13, în SMFC V 10), prin raportare la *zbate* se identifică prefixul *nă-*. în timp ce prin raportare la *bate*, se segmentează un prefix compus *năz-* (< *nă-*, augmentat cu *s-* sau *z-*).

De acest prefix compus sau dezvoltat *năz-*, *năz-* ar putea fi vorba și în următoarele cîteva cuvinte : *nășfiros* „năzuros, mofturos, nemulțumit, supărăcios, țîfnos; mînios”, care ar putea fi analizat prin/ire ca o formație parasintetică cu sufixul *-os*, *năzbică* „neplăcere, supărare, nărav”, pentru care cf. *bigă* „nărav” (L E X . R E G . II 19, variația *cjg* în segmentul final al unor cuvinte fiind obișnuită); (semianalizabile) *năzduf* (cu sens nepre-

eiziat) cf. *văzduh, năzvăța* „a se răsfăța, a se alinta, a se răzgia” cf. *dezvăța, învăța* (alături de care pot fi amintite și cuvinte neanalizabile, ea : *năstrunchiat* „zburdalnic”, *năzgodie* „ciudățenie”, *năzgovenie* „născocire, snoavă, anecdotă, glumă, fleac”, *năzvăsi* „a răsfăța”, după Florica Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 11, semianalizabil prin *devăsi* „a se risipi, a se pierde, a se strica”, cu care însă nu se potrivește semantic).

1. Din motive fonetice, verbul *năclăi* (< bg. *nanjieti*) și derivatul său, adjectivul *năclăios*[^] nu au putut fi interpretate drept, formații analizabile cu prefixul *nă-*, desi legătura semantică a primului cu substantivul *clei* (de la care probabil a și fost format în limba de origine), ca și a celui de-al doilea cu adjectivul *cleios* este evidentă pentru unii vorbitori. Lucrul acesta este dovedit și de existența variantei *năcleios*, a lui *năclăios*, care a luat naștere prin etimologie populară, în urma apropierii acestui adjectiv de *clei, cleios*.

2. Sinonime cu *năbuzna* sint adverbele *năgrăbă* (în expr. *a da năgrăbă* = a da năvală, a năvăli), foarte probabil derivat postverbal din *năgrăbi*, și *năbirna, năvirna* (în expr. *a da năbirna, năvirna*, cu același sens ca mai sus), care, după Florica Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 11, stau probabil în legătură cu *a năvirni* „a se strădui, a se trudi”, în timp ce DLR le leagă de verbul *năbări* (pentru care vezi ceva mai înainte).

3. Un mare număr de cuvinte care nu au fost incluse pe lista formațiilor analizabile, adjective și substantive cu etimologie neclară, avînd sensul „(om) prost, tont”, încep cu *nă-*. Despre unele dintre ele s-a presupus că ar putea fi formate cu prefixul *nă-* (deoarece sensul menționat mai sus se întîlnește frecvent la formații cu acest prefix, ca: *năhui, năprui, nătînt*).

Năgîrd, după Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 11, poate fi derivat de la *gîrb* „gheb”, dar poate fi pus în legătură și cu *ogîrdi* (LEX. REG. II 70) „a fi slăbit și fără putere din cauza vîrstei”.

Nălet, pentru care Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 15, propune explicația *nă-* + *oletui* „a se vlăgui” este mai curînd un împrumut din tc. *nalet(cî)*. Andrei Avram, *Note etimologice*, în LRXXII (1973), nr. 3, p. 193-194.

Alte cuvinte, ca *năddalog, nănlău, năvirne, năvirgeac*, cu varianta *năbirgeac* (cf. DLR), *năpintoc, năuleg*, cu varianta *năbleg* (pentru care cf. DLR; varianta, apărută foarte probabil prin etimologie populară, este notată de Florica Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 10, printre derivatele cu prefixul *nă-*), au etimologia necunoscută sau neclarificată. Nu este însă exclus ca unele dintre ele să se afe într-o anumită legătură fie cu derivatele cu prefixul *nă-*, fie cu cele cu prefixul negativ *ne-*. (Vezi în acest sens ipoteza formulată de SCRIBAN și de Iorgu Iordan, *Note de lexicologie românească*, în SCL XIV (1963), nr. 1, p. 14-15, după care *năvleg* ar putea fi derivat de la *vlagă* cu prefixul negativ *ne-*.)

Pentru *năzdrăvan*, vezi *NE-*.

4. De asemenea nu se poate preciza dacă următoarele cuvinte, cu originea neclarificată, au sau nu la inițială prefixul *nă-*, așa cum s-a susținut despre unele dintre ele.

Astrei, după Florica Ficșinescu sint formate cu acest prefix : *năfăcii, năcăfăii* „a merge încet, anevoie” (de la *făcăi* „a se slei, a se îngroșa prin răcire”, cf. *lucr. cit.*, p. 10; în DLR din interjecția *năfice*, *năplood* „gunoi” (de la *plod*, *ib.* 11, etimologie neconvîngătoare din punct de vedere semantic), *năsoci* „a merge greu, prin noroi, prin iarbă mare etc.” (de la *sogi* „a frământa și curăța”, în *DA ms.*, de la *tinji, otinji* „a se usca, a se ofili”, *ib.*; mai probabil o variantă regională a lui *nătîngi* „a deveni nătîng, a se prosti; a se încăpățina, a se îndărătnici, a face mofturi la mîncare”, cf. DLR), *năvrăjbă* „silință, zel” (de la *vrajbă*, *ib.* 11), *năturni* „a se lua după cineva, a urmări pe cineva” (semianalizabil prin *dăturni* „a îndepărta pe cineva”, *ib.*; în DLR CU etimologie necunoscută, pus în legătură cu *înturna*). Alte cuvinte, neclare ca formație, prin conținutul lor se încadrează în sfera semantică a cuvintelor cu *nă-* :

năprăvală „boală de vite, vreme rea cu furtună, vijelie; om năprasnic” (cf. *prăvăli*, *ib.* 15; cf. și DLR), *nărăznat* (cu sens neprecizat, cf. *razna, riză*, *ib.*; în DLR pus în legătură cu *nărămzat* „portocaliu”), *năruij* „mușcat de dini” (cf. *rujă* „umflătură roșie în obraz” *ib.*).

În DLR *nătăvală* „namilă, matahală” este considerat drept derivat cu *nă-*, de la *tăvăli* (etimologie insuficient de convîngătoare), iar următorii termeni cu *nă-* inițial sint raportați la cuvinte fără *nă-*: *nămornic* „care întrece (cu mult) limitele normale de volum, înălțime; namilă, matahală” (cf. *mamor* și *mamorniță*), *nămuchiu* „cusătură pe muchie” (cf. *muchie*), *năstrap* „picătură, strop care sare dintr-un lichid în fierbere sau care se formează pe suprafața exterioră a unor vase” (cf. *strop, năstrapă*).

4. După cum rezultă din definițiile celor mai multe dintre formațiile analizabile cu prefixul *nă-*, între acestea și cuvîntul de bază nu există diferențe de înțeles. Să se compare *năbui* *năcîrcăli, năhui, nămeal, nă-mînji, năpîrșă, năprui, năsilnic, năstrașnic, nătînt, nătîntav, năzări, nă-*

zgîmb cu *hui*, respectiv *cîrcăli, hui* etc. Nu este însă exclus ca în unele dintre aceste derivate prefixul *nă-*, să exprime intensificarea, valoare uneori mai greu de sesizat și, din această cauză, poate neînregistrată în definiție. Această valoare reiese din compararea sensului lui *năgrăbi* cu *grăbi*, a lui *năpiști* „a țîșni” cu unul dintre sensurile lui *piști*, și anume „a curge încet, a se scurge” (cu sensul „a țîșni”, *piști* este sinonim cu *năpiști*) și, eventual, din compararea lui *nicuivioasă* cu adjectivul *cuiuioasă*.

în *năgrăpat, nă-*, pare să exprime asemănarea.

Uneori între derivat și bază există o deosebire semantică de la concret la abstract (să se compare *năcoabă* cu *coabă, năhică* cu *hică*) sau de la abstract la concret (*năcorcoață* față de *corcoață*). Alteori atît derivatul, cît și baza exprimă însușiri negative, destul de apropiate între ele (să se compare *năzglîmb* cu *zglîmb, năfufănă* cu *fufă*).

Prefixul este simțit în general drept depreciativ, ceea ce ar putea explica pe de o parte preferința sa pentru teme avînd de asemenea înțeles depreciativ, iar pe de altă parte numărul mare de adjective și de epitețe în care apare.

5. Prefixul *nă-*, este de origine slavă.

Vezi AUERBACH, v. *loc. cit.*

În vechea slavă *na-* se adăuga la substantive, adjective, verbe și adverbe, fiind unul dintre prefixele bine reprezentate ca număr de formații, trăsătură pe care și-o păstrează și în limbile slave moderne (cf. Iv. Lekov, *C^ceo6pa3oeamejiuu cKJionocmu na cjaesmcnume esuuu*, Sofia, 1958, p. 11-17).

Valoarea prefixului nu este prea clară. Afară de „pe”, sens întîlnit în formații ca v.sl. *NanacTH, MKAAMH* „a încărcă”, *na-*, în combinație cu adjective sau adverbe, exprimă, după unii cercetători, o valoare de diminuare sau de aproximare (ser. *nablid* „subpallidus”, bg. *naludnicav* „etwas toricht”), ca și o valoare de întărire, de augmentare (rus. *naoJibno* „sehr schmerzhaft”, ser. *najlepsi*); la unele verbe *na-* indică aspectul perfectiv. Cf. Franz Miklosich, *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*, zweiter Band, *Stammbildungslehre*, Wien, 1875, p. 358, 359, 401, vierter Band, *Synlax*, Wien, 1883, p. 213-215; Wenzel Vondrák, *Slavische Grammatik*, I. Band. *Lautlehre und Stammbildungslehre*. Ed. a II-a, Göttingen, 1924, p. 676; VAILLANT, v. s. 132; Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, zweiter Band, Heidelberg, 1955, s.v. *na*.

În română prefixul a putut pătrunde din diferite limbi slave, și în special din sîrbocroată sau din bulgară, prin împrumuturi:

— analizabile: *năpîrli* < bg. *nanbpm*, ser. *naprljati; năsilnic* < v. sl. *HacHAKH-h* (cf. ser. *nasilnik*, rus. *uacuAbHbiu, nacujtbHUK*); *năzări* < v. sl. *HasptrH*;

— semianalizabile : *năbuși* < ser. *năbușiți* (cf. TDRG, SCRIBAN, CIORANESCU; în DLR, s. v., formația sîrbocroată nu este considerată drept etimon, fiind notată cu *cf. înainte*), *năclad* < v. sl. *HdKAdA^* (cf. Mihai Mitu, *Note lexicale și etimologice*, în LRX X V (1976), nr. 1, p. 73—74; vezi tot aici și discuția în legătură cu *năcladă* s.f., probabil format în românește de la *năclad*), *năpădi* < v. sl. *NdnacTH, -ndA^>* *năpusti* < v. sl. *NanoycTHTH, năvăli* < v. sl. *Hă&âmRH*;

— neanalizabile (majoritatea): *nădejde* < v. sl. *uda^A^ năloagă* (Banat, Oltenia) „mulțime”, (nordul Moldovei) „zăpadă mare” < ser. *naloga*, cf. ucr. *naloga*, *năpăstui* < v. sl. *NdnacTOKdTH, năpîrstoc* < bg. *nanp'bcmoK* (cf. v. sl. *NdnpTvCT-kKTI*, ucr. *neperstok*), *năvădi* < v. sl. *N4K*A^* etc.

În unele împrumuturi (mai ales neanalizabile sau semianalizabile) *na-* s-a păstrat neschimbat (ca în *naclad, navădi*, variante ale lui *năclad*, respectiv *năvădi*) sau a devenit *no-* (probabil accidental, ca în varianta *noclad* a lui *năclad*).

Alteori *na-* a devenit *ne-*, mai ales în împrumuturi ale căror teme încep cu o consoană urmată de o vocală anterioară: *nesilnic*, variantă a lui *năsilnic*; *nedejde*, variantă a lui *nădejde*. O situație asemănătoare se întâlnește și într-o formație ca *necheaun*, creată pe teren românesc, în care *ne-* se datorește, probabil, timbrului palatal al consoanei următoare.

Nevedi, variantă a lui *năvădi*, a putut apărea numai „când al doilea *d* s-a schimbat în *e*” (GRAUR, E. 30).

În alte formații, ca *nefușănă*, *netîntoc*, în care prezența lui *ne-* nu poate fi motivată fonetic, pare să fie vorba de influența prefixului negativ *ne-*.

În legătură cu acesta din urmă s-a presupus că ar fi avut un rol important în apariția prefixului *nă-*, care s-a putut detașa din formații cu prefixul negativ *ne-*, pronunțat regional *nă-* (cf. Florica Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 13). Ipoteza pare puțin probabilă atât pentru faptul că este greu de crezut ca o variantă slab reprezentată cum este *nă-* să fi reușit să se impună ca prefix, cât și pentru că lasă neexplicată ștergerea valorii negative a prefixului *ne-*. Este însă foarte probabil ca variante cum sînt *nefușănă*, *netîntoc*, ale unor formații depreciative cu prefixul *nă-* (*năfușănă*, *nătîntoc*), să fi apărut prin analogie cu derivate cu prefixul negativ *ne-*, ca *nebu*, *netot*.

La apariția unor derivate cu prefixul *nă-*, este posibil să fi contribuit și existența unui adverb compus ca *nămiaza*, pentru a cărui structură și dublă modalitate de analiză, vezi 1. b. (ÎsTu același lucru se poate susține însă în legătură cu formații ca *năcri*, *nălța*, a căror analiză nu permite izolarea unui segment inițial *nă-* și a unei teme cu inițială consonantică.)

1. După cum s-a putut constata, datele de mai sus nu sînt suficiente pentru a confirma punctul de vedere potrivit căruia prefixul *nă-* trebuie considerat „ca un prefix format pe teren românesc” din varianta *nă-* a prefixului negativ *ne-*, sau din fragmentul *nă-* provenit dintr-un *In-*, prefix sau prepoziție (cf. Florica Ficșinescu, *lucr. cit.*, p. 14).

2. Cîteva dintre formațiile analizabile cu prefixul *nă-j* merită o discuție specială în legătură cu originea lor.

Năfleș pare să aibă ca punct de plecare adjectivul *nătăfleș*, probabil rezultat din contaminarea lui *nătărău* cu *fleș*. La rîndul său *nătărău* este foarte probabil derivat de la *netare* (< pref. *ne-*, + *tare*) cu suf. *-ău* (cf. DLR). O formă metatezată ca *năflleș* întărește ipoteza că *nă-* din *năfleș* poate să fie același cu *nă-* din *nătăfleș* și, în ultimă instanță, cu cel din *nătărău*.

Năglod, în DLR fără etimologie, poate fi explicat după R. Todoran (*Note etimologice*, în CLXVIII (1973), nr. 1, p. 43) prin apropierea lui *năglag* „pămînt galben (care muiat devine foarte lipicios)” de *glod*.

Năgrăbi este mai curînd o formație românească cu prefixul *nă-* de la verbul *grăbi* (cf. sensul acestuia într-un citat ca următorul: *Au grăbit cu calul asupră-le*. Neculce, în DA) decît un împrumut din bg. *Ha?pa6%* „a fura, a răpi” (care nu are nici unul dintre sensurile lui *năgrăbi*), după cum se arată în DLR. Se poate presupune că *năstrașnic*, în DLR variantă la *năstrușnic*, rezultă din apropierea lui *năstrușnic* de *strașnic*.

Faptul că în română au fost împrumutate din slavă formații analizabile și semianalizabile ca *năbuși* alături de *prăbuși*, *năvăli* alături de *prăvăli* (în limba de origine derivate cu prefixe diferite de la aceleași teme) a creat probabil impresia că *nă-* se află în variație liberă cu fragmentul inițial al unor cuvinte. Astfel se pot explica dublete ca *năbravnic* — *dumbravnic*, *nătlăgele* — *pătlăgele*, *năvod* — *zăvod*.

Originea lui *s*, *z* din *năs-*, *năz-* pare să fie diversă. Într-o formație cu dublă analiză ca *năzbate*, *z* reprezintă prefixul temei (*zbate*), la care s-a atașat *nă-*. În *năzvăța*, foarte probabil creat după modelul lui *dezvăța* prin substituirea fragmentului inițial *de-* cu *nă-*, *z* reprezintă finala prefixului *dez-*. *Năzduș* pare să fi apărut prin înlocuirea fragmentului inițial al cuvîntului *văzduh eu* prefixul *nă-* (variația *h/f* de la finală fiind un fapt obișnuit în cuvintele de origine slavă). În alte cazuri ca *năsfiros*, *năzbică*, prezența lui *năs-*, *năz-* este mai greu de explicat.

În secolul al XVI-lea sînt atestate cuvinte neanalizabile cu prefixul *nă-*, ca : *nădejde* (Coresi, în D L R) , *năvedi* (*Psalt, ib.*); din prima jumătate a secolului al XVII-lea se cunosc formații semianalizabile, ca : *năvăli* (Ureche, *ib.*, *Noul Testament*, 1648, *ib.*), *năduv* (Varlaam, *ib.*), dar și analizabile : *năsilnic* (Moxa, *ib.*, Herodot, *ib.*), *năzări* (Herodot, *ib.*).

Cea mai mare parte a derivatelor cu prefixul *nă-* sînt însă regionalisme al căror moment de apariție este greu de datat.

6. Multe dintre derivatele cu prefixul *nă-* sînt formate de la teme de origine slavă (din vechea slavă sau din limbile slave moderne): *năcîrcăli*, *năcoabă*, *nămeal*, *nămînji*, *năpiști*, *năpîrșă* și *năpîrț*, *-ă*, *năstrașnic*. O singură formație are o temă moștenită din latină: *năzbate*.

La fel de numeroase ca și derivatele de la teme de origine slavă sînt cele de la teme cu originea necunoscută sau neclarificată: *năbleg*, *năbui*, *năcîrcoacă*, *năfușănă*, *năgrăpat*, *năhică*, *năhui*, *nătînt* și *nătîntav*, *năzdrîmb*, *năzgîmb*, *năzglîmb*.

7. Prefixul *nă-* are caracter regional. Puținele formații care au pătruns în limba literară (ca, de exemplu : *năpădi*, *năvăli*) sînt semianalizabile. Zona de răspîndire a acestui prefix o constituie Banatul, Oltenia și în maimică măsură Transilvania. Pentru nordul Moldovei, exemplele sînt puține și nesigure din cauza fonetismului lor (*na-*, *ne-*, *ni-*).

Prefixul *nă-* este productiv, după cum o dovedește numărul destul de mare de formații analizabile în care apare. El se caracterizează printr-o mare mobilitate, care îl face să se substituie segmentului inițial al unor cuvinte, formînd dublete (vezi, de exemplu, perechile *născodi* — *iscodi*, *nătlăgele* — *pătlăgele*, *năvod* — *zăvod* etc).

NĂ₂ vezi *NE₂*

NE_x vezi *NĂ_x*

NE₂ (*NI₂*, *NEA₂*, *NI₂*)

JORDAN, LRA 203—205; JORDAN, STIL. 212—214; GUȚIA, E. 159-165, 486-496; C. Otobîcu, *Unele observații cu privire la valoarea semantică a prefixului ne-*, în LR VII (1958), nr. 4, p. 43—52; BENEȘ, p. 92—94; FLOREA, P. N. 61 — 69 (passim); DRINCU, P. V. 60—66.

1. Prefixul *ne-* are următoarele variante regionale : *nă₂* (*năbăsăditor* „tăcut” ALRI, în DLR S.V., *năfericat* ALRSNI, în DLR S.V. *neferecat*, *năfericire* D L R s.v. *nefericire*, *nătot* D L R S.V. *netot* etc.; în limba literară *nă₂* apare numai în cuvinte devenite neanalizabile : *nătărău* etc.); pentru delimitarea variantei regionale *nă₂* a prefixului *ne₂* de prefixul *nă₁*, vezi *NĂ₁*, unde se dau exemple susceptibile de două interpretări; *ni₂* (*nicredința Catalogul manuscriselor românești* I, în D L R S.V. *necredință*, *nicum*, *nicurat*, în D L R s.v. *necum*, respectiv *necurat*, *nișerecat* A L R SNI, în D L R S.V. *neșerecat*; literar în neanalizabilul *niznai*) și rar *nea-* (*neabun* ALRM II/I, în DLR S.V. *nebu*, *neabunie* D L R S.V. *nebuie*).

Vezi GRAUR, E. 27—30; Florica Ficșinescu, *Prefixul regional nă-*, în SMFC V 9.

Prefixul *ne-* este de regulă neaccentuat. Izolat, accentul poate sta pe prefix, ca în cazul adverbului *nemite*.

în construcții ocazionale cu valoare expresivă (vezi § 6) în care formația cu *ne-* se alătură termenului pozitiv reluat dintr-un enunț anterior (tipul *tânăr, ne-tânăr* ...) sau în care *ne-* se folosește pentru negarea unei îmbinări de cuvinte, deoarece se insistă asupra sensului negativ, *ne-* poate avea uneori un accent tot așa de puternic ca cel al cuvântului negat (cf. IORDAN, STIL. 213). În asemenea situații, *ne-* este adesea despărțit în scris prin cratimă de cuvântul/cuvintele pe care le neagă.

Uneori *ne-* poate ține locul întregului derivat negativ care este reluat prin baza pozitivă. În acest caz *ne-* apare izolat și este scris fără cratimă: ... *pătlașgeaua, pătrunjelul și alte legume ne sau mai puțin mirositoare se întâmplaseră să fie victimele marelui cușit*. Gib I. Mihăescu, *Zilele și nopțile unui student întârziat*, Craiova, 1973, p. 12.

2. în D L R sînt înregistrate 449 de formații a n a l i z a b i l e .

1. Numărul formațiilor din DLR este în realitate mult mai mare, dar în calculul nostru am luat în considerație numai cîte o formație dintr-un grup avînd temă comună: de exemplu *nemișcare*, nu și *nemișcat, nemișcător*, care nu sînt totuși în mod obligatoriu derivate în lanț, ci pot proveni fiecare din cuvîntul-bază (la rîndul lui derivat cu sufix) la forma pozitivă (*mișcare*, respectiv *mișcat, mișcător* etc. + *ne-*). Dealtfel, DLR înregistrînd în mod deliberat numai o parte dintre formațiile cu *ne-* existente, numărul derivatelor din DLR este foarte mic și nu ilustrează marea productivitate a acestui prefix (de regulă nu au fost consemnate în dicționarul amintit formațiile nominale banale).

2. întrucît derivarea cu *ne-* formează un sistem deschis, nu am adăugat formațiile din alte surse.

Formațiile cu *ne-* sînt:

I a d j e c t i v e , analizabile în raport cu :

— un adjectiv: *neclar, nedemn, nedulce, nemîndru, nerău, netare, netot, neveșted* etc.; *neaducător, neamăgeț, neascultător, neocomparabil, neeconomicos, neleneș, nelumesc, nemilostiv, neorganic, nepredicativ, nestricăcios, nevîrstnic* etc.; (de origine participială) *neadormit, neajutorat, neasemuit, necopt, neuclegetat, neîmpăcat, neîndeplinit, neînțeleș, neobosit, nepotolit, neprețuit, nepriceput, nesocotit, nespus, nevăzut, nevrut* etc.;

— un substantiv (formații parasintetice): *neapătat* „neudat” TEODORESCU, P. P. 72, *nebriciuită* Dan Deșliu, la I. Coteanu, în L L I I (1956), p. 96, *nemuzicabil* etc.;

— un verb (formații parasintetice): *nechemăcios, neclintibil, neîngîndurit* cf. *îngîndura, nemîntuicios, nestrăbăcios* cf. *străbate, neveștezios* etc.;

Se remarcă preferința prefixului pentru adjectivele de origine participială, ca și pentru cele derivate cu sufixele *-tor, -bil, -cios* (ultimul în limba veche) și *-os*, primele trei în relație cu teme verbale. Formațiile de la adjective derivate cu alte sufixe (*-esc, -nic, -eș, -eș, -ateș, -iu, -ic* etc.) sînt mai mult sau mai puțin întâmplătoare (1–3 derivate negative) în DLR. Sînt puțin numeroase, și în general neuzuale, creațiile cu *ne-* de la adjective primare.

II s u b s t a n t i v e , analizabile în raport cu :

— un substantiv (inclusiv infinitivul lung): *neastîmpăr, nelucru, nenoroc, neom, nepreget, neregulă, nesomn* etc.; *neaducere, necioplire, nedelicatete, neîndurare, neîngăduință, nejudecat, nemoralitate, neoboseală, neprieteșug, neputreșug, nevinovăție* etc.; (formații parasintetice) *nedînire, neobrazare* etc.;

— un substantiv sau un verb (formații parasintetice): *nemărginime*;

— un verb (formații parasintetice): *nesosință*;

— un adverb: *neunde* „neant”;

1. Substantivele formate cu *ne-* sînt în marea lor majoritate de gen feminin (numărul celor de gen masculin și neutru este neglijabil: în DLR 7, respectiv 20). Din punct de vedere semantic, predomină abstractele (verbale, cele mai numeroase, și denominale).

2. Trebuie menționat că unele substantive negative sînt formații regresive. De exemplu: *nepeșă* < *nepăsare* (cf. DLR), care a fost numărat printre substantivele neutre.

3. Posibilitatea atașării prefixului atît la adjective, cît și la substantive abstracte creează adeseori confuzie în mintea unor vorbitori, care, în unele construcții, în loc să nege calitatea exprimată de adjectiv, folosesc în mod greșit prefixul pentru a nega acțiunea denumită de substantiv. De exemplu: *neadîncirea suficientă a problemei, nepregătirea temeinică a examenelor* etc. în loc de *adîncirea nesuficientă, pregătirea netemeinică* etc. (IORDAN, LRC 317, nota 1).

III v e r b e , analizabile în raport cu un verb: *neasculta, nebăgă necînști, neclinti, necunoaște, nedumeri, neferici, negriji, nehotări* R O M L I T . vru, nr. 36, p. 17/3, *nemulțumi, nemuri* „a face pe cineva să devină nemuritor”, *nesocoti, nești* etc.

1. Prefixul *ne-* se poate atașa și la o locuțiune verbală: *nebăga samă* Dosoftei, PUȘCHILA, D. 67.

2. Formațiile cu *ne-* de la verbe sînt în număr foarte restrîns. Derivarea de la verbe nefiind specifică prefixului *ne-*, toate verbele de mai sus pot fi formații regresive fie de la adjective de origine participială (*neascultat, nebăgat, necînști, neclinti, necunoscut* etc.), fie de la verbe derivate cu sufixe (*neascultător, necunoscător, nemuritor, nehotărire* etc.).

3. în cazul verbului *nepricepa* Dosoftei, în DLR (de altă conjugare decît *pricepe*) analiza formației trebuie să pornească numai de la derivatul *nepricepător* Coresi, în DLR (format de la verbul *pricepe*).

4. Nu intră în lista derivatelor cu *ne-* verbe ca *nedreptăți, neputință*, derivate secundare de la formațiile abstracte *nedreptate, neputință*, și nici verbe de tipul *nelăuți, netrebniți, nevolnici* derivate secundare de la adjective negative: *nelăut, netrebnic, nevolnic*.

Prefixul *ne-* s-a gramaticalizat în relație cu gerunziul, participiul și supinul verbelor, înlocuind complet negația *nu*: *neștiind, neștiut, de neștiut* etc.

în unele locuțiuni de tipul *pe alege*, în care avem a face probabil cu vechi abstracte de gen feminin, este utilizată mai mult forma negativă a substantivului la plural: *pe negîndite, nesîmțite, pe nevăzute* etc.

IV a d v e r b e , analizabile în raport cu un adverb: *nealtădată, necum* (și cu valoare de conjuncție), *nelesne, nemite* etc.;

Un număr mai mare de adverbe sînt analizabile: a) prin raportare la un adverb de origine adjectivală (sau participial-adjectivală): tipul *neconvîngător, nedeslușit* sau b) prin raportare directă la un adjectiv (respectiv participiu) care la pozitiv nu se folosește adverbial: tipul *neconținut, neîncetat* etc. Considerăm că inițial formațiile negative de sub *b* au avut valoare de adjectiv și apoi și-au schimbat categoria gramaticală.

V p r o n u m e , analizabile în raport cu un pronume: *nealtul*;

VI c o n j u n c ț i i , analizabile în raport cu :

— o conjuncție (adverb relativ): *necum*;

— un adverb: *netocma* (vezi însă p. 280).

VII c o m p u s e p a r a s i n t e t i c e , formate prin negarea unei îmbinări de cuvinte (mai ales locuțiuni adjectivale și adverbiale). De obicei este vorba de grupuri sintactice alcătuite din prepoziție + substantiv: *nedetreabă, neînregulă, neînstare, nelalargul, nelalocul* etc.

1. Cînd grupul de bază este format cu un substantiv care are în mod obișnuit un corespondent negativ, există două posibilități de negare a ansamblului: *nedetreabă și de netreabă; neînregulă și în neregulă* (vezi IORDAN, LRA 204).

2. în unele grupuri sintactice mai dezvoltate în care apar două prepoziții urmate de un substantiv, prefixul poate preceda grupul sau se poate interperne între cele două prepoziții. Exemplu, *pe de rost (a învăța-)* apare într-un context *pe ne-de rost: învățarea (chiar și ne-de rost!)* a regulilor gramaticale. Iorgu Iordan, în LR XIII (1964), nr. 1, p. 57, dar e posibil formula *nepederost*.

Avînd în vedere faptul că numărul verbelor, adverbilor, pronumelor și conjuncțiilor formate cu *ne-* este redus, se poate spune că *ne-* este prefix specific nominal. În cadrul categoriei numelui, predomină numele cește adjectivele (chiar dacă cifrele din D L R trebuie privite cu rezerve).

remarcăm că în această sursă numărul adjectivelor este aproximativ dublu față de cel al substantivelor).

Formațiile cu *ne-* pot fi dislocate de adverbul *mai* dînd naștere unor cuvinte compuse din *ne-* + *mai* + participiu, substantiv sau pronume: *nemaiauzit*, *nemaipomenit*, *nemaivăzut* etc.; *nemaialtul*; *nemairăbăare*, *nemaivenire* (cf. FC 1 183, 201 — 202, 126). Aceste construcții au probabil ca punct de plecare formulele gramaticalizate conținînd un gerunziu: *nemaivorbind* (*de faptul*), *nemaicrezînd* (*în*)... etc. Faptul că în acest tip de formații se întîlnește adesea și scrierea izolată a elementelor componente (vezi p. 299) dovedește că *ne-* este simțit ca o negație independentă.

3. *Ne-* are valoare negativă, exprimînd :

a. opoziția, contrariul (negația propriu-zisă): *neadevărat* „care nu este adevărat, mincinos”, *needucător*, *neajutat*, *nelămurit*, *nelenes*, *nemulțumi*, *neprieten*, *nerău*, *neromanic*, *nevăzut* etc. Această nuanță este caracteristică în special adjectivelor, verbelor și substantivelor concrete;

b. lipsa, absența, insuficiența noțiunii exprimate de bază (valoare privativă): *neadevăr*, *neajutorare*, *neastîmpăr*, *neavere*, *nechibzuință*, *necurățenie*, *necuviință*, *nedelicatețe*, *neîndemînare*, *neplăcere*, *nesaț*, *nesomn*, *neștiință* etc.; *neapătat*, *nerușinat* „fără rușine”. De remarcat această nuanță mai ales la substantivele abstracte;

1. Și unele, adjective, în anumite contexte, nu exprimă opoziția totală, ci numai parțială, deci insuficiența însușirii exprimate de bază : *necopt* poate însemna și „crud” (= care nu e copt), dar și „care nu este suficient copt”; tot așa *nefiert*, *nefript* etc.

2. în cazul verbului *negăti* „a schingiui” față de *găti* „a nimici, a dovedi, a omori (pe cineva)” am avea a face eventual tot cu sensul de diminuare, insuficiență a noțiunii exprimate de bază.

c. inferioritatea calitativă (nuanță depreciativă): *neminte* „minte proastă”, *nenăvădie* (înv.) „vrajbă, dezbinare” cf. *nărăvie* „obicei”, *netrai* „trai rău” etc.

Atașat unor baze cu sens negativ prefixul *ne-* le dă valoare de pozitiv : cf. (*des*)*cojit* „fără coajă” și *necojit* „cu coajă”; *cioplit* „care nu este întreg”, *necioplit* „întreg”; *deșertat* „care nu este plin” și *nedeșertat* „plin”; tot așa *dezjudeca* — *nedejiudeca* Dosoftei, la ПУСКЛЛА, D. 67, *răutate* — *ne/răutate* Dosoftei, la ПУСЧИЛА, D. 63, *rupt* — *nerupt* etc.

Datorită situației de mai sus considerăm că în cazul lui *neobrazat* simpla indicație din DLR „negativ al lui *obrazat*; obraznic, nerușinat” etc. nu este suficientă, deoarece *obrazat* are și sensul de „obraznic” (= fără obraz), și sensul de „respectuos (= cu obraz)” (de la acesta din urmă trebuie să se pornească în cazul formației negative).

Unul și același derivat cu *ne-*2 poate fi interpretat ca avînd mai multe nuanțe negative. De exemplu:

— negația propriu-zisă și absența calității exprimate de bază (*nerușinat* „care nu a fost rușinat” și „fără rușine”; tot așa *neastîmpărat* „fără astîmpăr”, „care nu este astîmpărat” etc.);

— nuanță privativă și depreciativă : *nepovățuire* „lipsă de îndrumare” și „îndrumare greșită” etc.

Nu întotdeauna prin adăugarea prefixului *ne-* se neagă toate sensurile pozitivului sau măcar cele mai frecvente. Astfel *netot* înseamnă numai „neîntreg la minte”, *nedrept* „injust” (nu și „indirect”), *neliniște* „lipsă de liniște sufletească” etc.

Uneori sensurile negativului nu corespund cu cele ale pozitivului din diverse cauze (evoluții semantice, calcuri): astfel, *nebun* „dement, smintit” nu are legătură cu sensurile lui *bun*, *necuratul* s.m. „diavolul” nu are termen de opoziție în planul pozitivului, după cum *neacăpos* cu sensul „acefal”

(cf. URȘU, T. 140) nu se opune lui *căpos* „cu cap mare” ; *necuviință*, *nedelicatețe* „vorbă, faptă necuviincioasă, nedelicată” sînt concrete, față de bazele lor care sînt abstracte.

O situație specială au și adverbele care nu au corespondent adverbial în planul pozitivului (vezi mai sus § 2, IV) : *neconținut*, *neîncetat*, *nespus* etc. Și în cazul unor adverbe negative se remarcă o îndepărtare semantică față de bază. Să se compare: *neapărat* „sigur” și *apărat* „păzit, ocrotit”, *negreșit* „(de)sigur” și *greșit* „eronat”, *nesmintit* „riguros” și *smintit* „ne bun” etc.

În cazul adjectivelor participiale negative, diferența față de pozitiv poate consta, mai ales în limba veche și în cea populară, în prezența la cele dintîi a sensului activ (echivalent cu cel al derivatelor în *-tor*) sau a sensului pasiv combinat cu ideea de „posibilitate” (caracteristică adjectivelor în *-bil*). De exemplu : *neabătut* „care nu se abate” (*cale neabătută*), *neamăgit* „neamăgitor” (*calea cea neamăgită a mîntuirii Mineiul, 1776* în D L R) , *nesimțit* „nesimțitor” (*necurații și nesimțiii idoli Dosoftei, în D L R)* etc. sau *neapărat* „inevitabil” (*moartea cea neapărată Dosoftei, în D L R)* , *neconsolat*, *necontestat*, *nerăbdat* „insuportabil” (*Făcea dureri nerăbdate sfîntului. Mineiul, 1776, în D L R)* etc.

Există unele serii sinonimice de adjective de origine participială derivate cu *ne-*, la care sensul negativ al formațiilor trece pe planul al doilea în favoarea ideii de superlativ. De exemplu : *nespus* înseamnă și „care nu s-a spus”, dar și „extraordinar” (*frumusețe nespuse*); tot așa *ne(mai)auzit*, *ne(mai)întîlnit*, *ne(mai)pomenit*, *ne(mai)pevestit*, *ne(mai)văzut* etc.

CIORANESCU s.v. *ne-* consideră că în compuse de tipul *nemaipomenit* sensul lui *ne-* este de „nu” (niciodată). De fapt, acest sens este dat de *mai*, *ne-* păstrînd valoarea negativă propriu-zisă „nu”.

Alte formații cu valoare de superlativ conțin ideea de „foarte mare” *necuprins*, *nelimitat*, *nemărginit*, *nemăsurat*, *nenumărat* etc.

Uneori derivatele cu *ne-* sînt echivalentele semantice ale unor adjective cu sens pozitiv (fără ca valoarea negativă în raport cu baza să fi fost cu totul estompată). De pildă, pentru noțiunea „vioi, activ” se folosesc *neastîmpărat*, *nedomolit*, *neistovit*, *neliniștit*, *neobosit*, *neostoit*, *nepotol* etc, iar pentru cea de „identificat, la fel” : *neclătit*, *neclătinat*, *neclintit*, *ne schimbat*, *nestrămutat* etc

4. Prefixul românesc *ne-* este de origine slavă.

Omonimul slav HE funcționa atît ca prefix, cît și ca negație independentă; principalele valori ale prefixului *ne-* în română corespund valorilor prefixului *m-* din slavă: opusul, contrariul bazei, lipsa, absența elementului denumit de bază, ca și valoarea peiorativă. Cf. VAILLANCOURT, v. s. 215, DHLR I 246.

Prefixul a pătruns în română într-o epocă anterioară despărțirii dialectelor, fapt demonstrat de prezența lui și în aromână (cf. aron. *nividzut*, *niputeare* etc).

Cf. DHLR I 246, ROSETTI, ILR 320, PUȘCARIU, L.R. I 285.

Din slavă au fost împrumutate numeroase formații cu *ne-*, analizabile în limba română datorită existenței independente a cuvîntului bază: adjective: *nemilostiv*, cf. v.sl. H*MH<V*CTHKTI și rom. *milostiv*; *nevinovat*, cf. v.sl. HCKHHOKIT și *vinovat* etc. și substantive: *nevoie*, cf. v.sl. MK*^ rom. *voie*; *nemilosîrdie*, cf. v.sl. HmHA^cp^m și *milosîrdie* etc.

în cuvinte neanalizabile în română sl. m- a devenit nă- (mai rar na-, no-): *năstrușnic* < N*Ѡрoу>KiHk, *năuc* < Ntoyirk, *năpristan* și *napristan* (variante la *nepristan*) < HMptcTdNkNo, *nărod*, *narod*, *norod* (variante la *nerod*, -oadă) < bg. *uepoda*.

în unele împrumuturi neanalizabile din limbile slave moderne, *ne-* a devenit *ni-*: *niznai* < rus. *nesnaio*, *nihainic* < ser. *nehajnik*.

într-o formație împrumutată ca *năzdrăvan* (< ser. *nezdravan*; cf. și bg. *neždpaе*) nu mai există indici formali și semantici pentru a recunoaște că avem a face la origine cu un derivat cu *ne-*. Varianta *nezdrăvăn*, refăcută în română, este analizabilă prin *zdrăvăn*, dar e și ea influențată semantic de cuvântul împrumutat (de exemplu, cu sensul „admirabil, grozav” etc). Pentru etimologia lui *năzdrăvan*, vezi A. Graur, *Nom d'agent et adjectifen roumain*, Paris, 1929, p. 64, id. E. 29.

Cîteva formații cu *ne-* (*ni-*), neanalizabile sau greu analizabile în română, sînt moștenite din latină: *nimic* cu varianta *nemică* < *ne mica*, cf. *mică*; *neșcit* < *nescio-quantus*, cf. *cît*; *niscare* < *nescio qualis*, cf. *care* (vezi și *neștine* < *nescio + qui + ne*, *niscăi* < *nescio qualis*, *niște* < *nescio quid*, de asemenea *negoț* < *negotium*). Datorită acestora, ca și existenței în unele limbi romanice a unei negații neaccentuate *ne*, a fost susținută și ideea originii latine a lui *ne-*, fie din lat. *ne(-)*, fie din lat. *non* neaccentuat.

Astfel, în LM s.v. prefixul românesc este pus în legătură cu prefixul latin omonim: *ne-* din formații ca: *hecopinatus*, *nefandus*, *nefastus*, *nefrendis*, *negotium*, *neglego*, *nescio* etc. Prefixul latin nu s-a transmis însă în nici o limbă romanică, deoarece încetase de a mai fi productiv încă din latină în derivarea verbală (într-o epocă veche) și era puțin productiv în derivarea nominală (cf. ERNOUT-MEILLET S.V., ILR I 100 și 104).

Este greu de admis și ideea (susținută în CADE S.V. nu) provenienței lui *ne-*, din lat. *non*, devenit în poziție atonă **nă-* și apoi modificat formal după slavul *ne-*.

Formațiile cu *ne-* sînt foarte numeroase începînd din primele scrieri românești (pentru productivitatea prefixului în secolul al XVI-lea, vezi A.S.A.N., D.P.H. 210, VASILITJ, D. C. 255—256).

în limba veche negația adjectivului și a substantivului se făcea și cu ajutorul lui *nu*: *Acestea oameri neburi și nu mândri*, PSALT., în DLR S.V. nu; *Ci aceștia au fost nu adivăr. Herodot, ib.*

Unele formații cu *ne-*, din textele vechi pot fi semicalcuri după cuvinte slave formate cu același prefix: *necurat* „necredincios, păcătos, păgîn”, cf. v.sl. HfMHCTii (D L R S.V.); *nefăcătoare* traduce v.sl. *neplody „sterilis”* Coresi, la DHLR n 358; *nepritoriu* „demon, diable, Satan”, după v.sl. *neprijazne „malus, diabolus”* Codicele Voronețean, la DHLR n 360; *neputred* după v.sl. *neistUneninu „incorruptibilis”* Coresi, la DHLR n 360; *nerău* adj. și s., traduce v.sl. *nezloba „innocentia”* și *nezlobivu „innocens”* PSALT., Coresi, la DHLR II 360 etc.

Ne- substituie în această perioadă și alte prefixe slave: *ne crescut* „demens, vanus” după v.sl. *bezuminu* Coresi, la DHLR II 358, *nevedea* (a se~) după v.sl. *vuznenavideti „odisse”* Coresi, la DHLR n 361 etc.

în unele cazuri cu *ne-* se calehiază formații grecești cu a(v)-: *nedieresit* „nedespărțit, inseparabil” Cantemir, în DLR, cf. și EOSETTI-CAZACU-O N U I 402, cf/gr. *așioupsoc*, *nestăpînire* „anarhie” (a. 1773) G C R II, în D L R , cf. gr. dvapx^a etc.

în perioada pătrunderii masive de cuvinte din limbile romanice (care începe de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea), cu *ne-* se calchiază formații din franceză (uneori latină sau italiană) conținînd prefixul *in-*: *neatîrnare*, cf. fr. *independance*, it. *indipendenza*; *negrijă*, cf. lat. *incuria* (Cantemir, în D L R s.v.); *nepătrunzime*, cf. fr. *impenetrabilite*, it. *impenetrabilita*; *nevindecabil*, cf. lat. *incurabilis*, fr. *incurable*, it. *incurabile* etc.; în cele mai dese

cazuri este calchiat numai prefixul, nu și baza formației: *necolor*, cf. fr. it. *incolor*; *necurabil* (cf. mai sus *nevindecabil*); *nedigestie*, cf. lat. *indigestio*, fr. *indigestion*, it. *indigestione* etc. (cf. DRINCU, P. V. 61—62, URȘU, T.)

într-un caz ca *netimpos* (Aristia, 1836, la GLOSE, D. 293) prin care se redă it. *intempestivo* avem a face mai curînd cu o adaptare a cuvîntului (adjectivul *timpos* neexistînd în limbă) decît cu un calc.

Uneori prin *ne-* este redat în această perioadă prefixul a(n)- sau sînt calchiate cuvinte conținînd acest prefix: *neorganic* (a. 1830, la URȘU, T.) cf. ngr. *dvopyavo*, fr. *inorganique* și *anorganique*, germ. *anorganisch* (*anorganic* este înregistrat la URȘU, T. în 1844); *necăpos* pentru fr. *accablable* (Stamati, în DLR), *neputere* (a. 1834, la URȘU, T.) pentru fr. *adynamie* gr. dSuva^xta.

Cîteodată prin *ne-* se traduce și fr. *non-*: *neavenit* (DDRf, Alexi, în D L R)pentrufr. *non avenu*.

Pe la mijlocul secolului al XIX-lea pătrunde din franceză (vezi D L R) un adjectiv analizabil, conținînd în această limbă pe *ne-*, urmaș (cult) al prefixului latin *ne-*; este vorba de *nefast*, pentru care cf. și lat. *nefastus* it. *nefasto*. Fiind vorba de o singură formație de acest fel, nu putem considera că *ne-* romanic a avut vreo influență la întărirea prefixului vechi *ne-* ci mai curînd că formația în discuție a fost asimilată la derivatele negative deja existente, în cazul în care în momentul pătrunderii lui *nefast* în limbă exista și baza sa posibilă: *fast* (lipsa atestărilor pentru acesta din urmă — cf. DA s.v. — ne împiedică să decidem dacă împrumutul *nefast* a fost de la început analizabil).

1. Adjectivul *necesar* (și derivatele din familia lui) și verbul *neglija*, la origine tot derivate de *ne-* în latină, intrate prin filieră franceză, nu sînt analizabile în română și nu au putut contribui în nici un mod la consolidarea prefixului romanic
2. Cf. și Pavao Tekavcic (*Concetti negativi nella formazione delle parole delVitaliano d'oggi*, „Beiträge zur romanischen Philologie”, IX, 1970, Heft 2, p. 289), care exclude prefixul *ne-* dintre prefixele negative italiene, deoarece se găsește numai în latinisme.

Prefixul *ne-* este și a fost foarte productiv în toate epocile de dezvoltare a limbii române.

Existența unor variante hipercorecte cu *ne-*, pentru *nă-*, constituie un indiciu indirect încă o dovadă a mării productivități a lui *ne-* (vezi p. 160)

5. Derivarea cu *ne-* constituind un sistem deschis, temele la care se atașează acest prefix sînt de origini variate: sînt reprezentate toate categoriile de cuvinte (moștenite, de origine slavă, maghiară, turcă, romanică etc.) din vocabularul românesc.

6. Prefixul *ne-* este productiv în toate stilurile limbii, în toate epocile și în toate regiunile țării.

Pentru productivitatea lui *ne-* în limba literaturii artistice vezi: Ion Coteanu, *Creația lexicală în poezia noastră nouă*, în LL II (1956), p. 95—97; Gheorghe Pop, *Note asupra inovațiilor lexicale din poezia noastră contemporană*, în LR XV (1966), nr. 3, p. 231—233; Andrei Nestorescu, *Originalitate sau „modă” stilistică*, în LR XVIII (1969), nr. 3, p. 275—277; Paula Diaconescu, *Concepte moderne în analiza limbii. Implicațiile lor în analiza stilistică a textului literar*, în LL II 1974, nr. 4, p. 639-648.

Anumite restricții gramaticale (preferința pentru teme nominale sau semantice (selectarea, în cazul substantivelor, mai ales a celor abstracte) cu privire la bazele la care se atașează *ne-*, valabile în limba literară general, nu funcționează în limba populară și familiară, unde, în construcții spontane, *ne-* poate nega orice fel de cuvînt. Astfel, în formule de tipu *Tînăr, ne-tînăr, moartea ia* (la IORDAN, STIL. 213), caracterizate prin alăturarea formației negative la termenul pozitiv reluat dintr-un enunț ant

rior, se pot întâlni creații ad-hoc ca *albastru — nealbastru, amin — neamin, care — necare, ce — nece, cine — necine, de ce — de nece, mersi — nemersi, tată — netată, unde — neunde* etc.; de asemenea poate fi negată și o îmbinare liberă de cuvinte (construcție sintactică prepozițională): *în biserică, ne-n biserică* . . . Eminescu, la IORDAN, LRA 214 etc.

în construcțiile sintactice spontane în care se creează opoziția între termenul pozitiv și cel negativ (format cu *ne-*) se întâmplă ca acesta din urmă să revină la sensul etimologic (legat de cuvântul bază) în cazurile în care sensurile din limba comună ale celor două cuvinte s-au îndepărtat foarte mult. Este vorba de perechi ca: *voie — nevoie, tot — netot* în exprimări ca: — *Am avut voie să ies. — Voie, ne-voie, te voi pedepsi; A făcut tot ce i-ați cerut. Tot, ne-tot, sînt nemulțumit de dlnsul.* IORDAN, LRA 205.

în alte cazuri apare un cumul de negații în aceeași formulă: un derivat cu *ne-* urmat de o formație negativă de la *nimic*, neobișnuită în alte ocazii: *Cine vine la noi — și vin mulți, nechemați, nenimic.* Tiktin, la IORDAN, STIL. 214.

în poezia modernă (mai ales în ultimele decenii) s-a lărgit mult câmpul de întrebuintare a prefixului *ne-*, exploatându-se valoarea artistică a unor serii antonimice cu un termen negativ. Modelul apare încă în poezia clasică (*pe cînd ființă nu era, nici neființă* Eminescu, la Paula Diaconescu, *lucr. cit.*, p. 641). Se remarcă folosirea negativă a unor substantive cu sens concret, în opoziție cu uzul curent. Astfel apar la Mchita Stănescu: *necuvinte, nefoc, nefum, nemare, nepește, nepiatră* etc, la Ion Alexandru: *nedrum*, la Ion Gheorghe: *neculori, necizmari* etc (cf. Paula Diaconescu, *lucr. cit.*, p. 644). Depășirea normei semantice a derivatelor cu *ne-* se realizează în limbajul poetic actual și prin formarea frecventă a negativelor de la adjective primare: *neîntreg, nefrumos, nedivin, netreaz* (ÎTichita Stănescu, la Paula Diaconescu, *lucr. cit.*, p. 644).

întărirea poziției prefixului *ne-* în limbă se datorește uneori și frecvenței mai mari a derivatului prefixat în comparație cu baza lui. Cauzele acestui fenomen sînt multiple: importanța mai mare a sensului negativ al unei anumite noțiuni, caracterul învechit al cuvîntului bază etc. Vezi perechile: *neisprăvit — isprăvit, nelegiuire — legiuire, neputincios — putincios, netrebnic — trebnic, nevolnic — volnic* etc.

Marea productivitate a prefixului rezultă și din posibilitatea lui de a se atașa cu ușurință atât la teme vechi, cît și la teme neologice, unde poate înlocui prefixele împrumutate mai recent (de exemplu pe *in-*). Trebuie remarcată atașarea prefixului la un număr mare de cuvinte din aceeași familie, derivarea de la tema pozitivă putînd să aibă loc de fiecare dată în mod independent: *necurat, necurăciune, necurățenie, necurați, necurăție, necurățime, necurățire, necurățit, necuraților* sau *neprieten, neprietenesc, neprietenie, neprieteșug* etc, ca și crearea cu ajutorul lui a numeroase serii de derivate sinonime (vezi § 3).

Faptul că majoritatea formațiilor cu *ne-* sînt adjective și că acestea din urmă sînt folosite ca adverbe, adesea cu un sens modificat, întărește, de asemenea, indicele de frecvență a derivatelor cu acest prefix.

Productivitatea foarte mare a acestui prefix este și consecința faptului că s-a gramaticalizat în construcție cu anumite forme verbale, ca și a capacității lui de a se combina cu anumite grupuri sintactice mai mult sau mai puțin dezvoltate.

NEA- vezi **NE-**

jVT-i vezi **NĂ-x**

M - 2 vezi **NE-**

NO- vezi **NĂ-x**

NON-

IORDAN, LRA 205—206; GUȚIA, E. 158; FLOREA, P. N. *passim*.

1. în **D L R** sînt înregistrate 7 formații a n a l i z a b i l e , la care se adaugă 19 din alte surse :

nonacțiune (GUȚIA, E. 158), *nonalinieri* (L. Seche, în PN, 1972, nr. 4 (191), p. 40), *nonartist* (GUȚIA, E. 158), *nonautori* pl. (PN, *loc. cit.*), *nonbelligerant* (DN; și: *nonbelligerantă* IORDAN, LRA 205), *noncârți* pl. (PN, *loc. cit.*), *noncomputațional* (SCL xxvi (1975), nr. 3, p. 311), *noncontradicție* (MDE), *nonfigurativ* (*ib.*), *nonflam* (LTR), *nonintervenționist* (IORDAN, LRA 205), *nonoameni* pl. (PN, *loc. cit.*), *nonreflexiv* (SCL xxvi (1975), nr. 4, p. 440), *nonrelație* (*ib.*, p. 444), *nonreligie* (GUȚIA, E. 158), *nonstop, nonterminativ* (SCL xxvi (1975), nr. 4, p. 385), *nontransponibil* (și: *-itate* GUȚIA, E. 158), *nonverbal* (SMFC VI 117).

1. La Luiza Seche, *loc. cit.*, figurează și alte formații cu *non-*, pe care nu le-am reținut întrucît nu sînt însoțite de indicarea izvoarelor din care provin: *nonactivitate, nondemonstrat, nonmuzică, nonpoezie, nonroman, nontalent*.

2. Sursele care înregistrează formații cu *non-* oscilează în ceea ce privește grafia. în DLR, din 8 formații înregistrate, 7 sînt scrise fără cratimă și 1 (*non-eu*) cu cratimă. i.o. inserează numai formația *nonsens*, scrisă într-un singur cuvînt. în izvoarele literare majoritatea formațiilor sînt scrise cu cratimă; vezi și cele din articolele lui I. Guția și L. Seche. întrucît în concepția noastră *non-* are statut de prefix, adoptăm scrierea fără cratimă a tuturor formațiilor.

Formațiile cu *non-* sînt:

I s u b s t a n t i v e , analizabile în raport cu un substantiv: *nonconformism, noneu, nonexistență, nonintervenție, nonrelație, nonsens, nonvaloare, nonviolență* etc;

Este de remarcat preferința prefixului pentru substantive abstracte (denominale și deverbale).

II a d j e c t i v e , analizabile în raport cu un adjectiv: *noncomputațional, nonconformist, nonreflexiv, nontransponibil, nonverbal* etc.

2. Prefixul *non-* are valoare negativă, exprimînd :

a. opusul primitivului: *nonartist, nonconformist(ă)* „care nu este conformist(ă)", *noneu* (Filoz.) „ceea ce există în afara eului; ceea ce nu este eu", *nonexistență* „ceea ce nu este existență; inexistență", *nonreflexiv, nonreligie* „ceea ce este în afara religiei", *nonverbal* etc;

b. lipsa, absența primitivului: *nonsens* „lipsă de sens", *nonstop, nonvaloare* „lipsă de valoare", *nonviolență* „lipsă de violență" etc.

3. *Non-* este un prefix neologic. Existent atît în limbile romanice, cît și în limbi neromanice de mare circulație (engleza, germana etc), el reprezintă la origine adverbul (negația accentuată) latin *non*, moștenit sub diverse forme în toate limbile romanice.

în latina clasică *non* se plasează în fața unor cuvinte negative: *non-nihil* „pas rien". pentru „*quam* „pas jamais", *non nemo, non nullus* „pas personne", formînd cîteva litote, anumită cantitate", „uneori", „unii". (Vezi ERNOUT-MEILLET S.V.)

Ca element de formare a cuvintelor *non-* apare în latina scolastică atașat la nume (substantive și adjective): *non-debitor, non-voluntate, non-bonus, non-necessarius* etc.

Aceleași tipuri se regăsesc și în vechea franceză: *non-foi, non-creance, non-droiturier, non-just, non-puissant* etc. (Vezi MARCHAND, E. W. 129.)

în limba română prefixul *non-* pătrunde prin împrumuturi din franceză începînd din prima jumătate a secolului al XIX-lea: (analizabile

nonintervenție *Curierul românesc* (1831), în **D L R**, cf. fr. *non-intervention*; *nonsens* Hasdeu, în **D L R**, cf. fr. *nonsens*; (neanalizabile) *nonșalant* și *nonșalanță* ALEXI, cf. fr. *nonchalant* (cf. și germ. *nonschalant*), *nonchalance*; *nonpare(i)l* „corp de literă tipografică” (cu atestări din secolul al XX-lea în **D L R**), cf. fr. *nonpareille*.

Unele formații cu *non-* reprezintă (semi)calcuri după model francez sau german: *noneu* după fr. *non-moi*, germ. *NicM-Ich*.

Belativ recent a pătruns din engleză formația *nonstop* (cf. engl. *non-stop* MARCHAND, E. W. 130), folosită în special în îmbinările *program* sau *orar nonstop*.

4. În general, formațiile cu *non-* au teme neologice. ÎTu este exclusă însă nici posibilitatea ca acest prefix să se atașeze la teme vechi (vezi formațiile ocazionale *noncărți* și *nonoameni* și termenul filozofic *noneu*, care au teme moștenite).

5. *Non-* este productiv în limba literară, cu deosebire în unele terminologii științifice (filozofie, jurisprudență, medicină, lingvistică etc.) și în terminologia politică.

Unele formații cu *non-* au mai multă stabilitate și răspîndire în exprimarea curentă a oamenilor culti: *nonconformismj-ist*, *nonsens* etc.; altele sînt formații ocazionale, folosite în special în presă: *nonautori*, *noncărți*, *nonoameni*, *nonreligie* etc. Posibilitatea de a forma cuvinte cu *non-*, în limba literară, este practic nelimitată. De exemplu am spicuit unele derivate din **SCLXXVI** (1975), nr. 3 și 4: *semantică noncomputațională și computațională* (nr. 3, p. 311), *relații nonsimetrice și nonreflexive* (nr. 4, p. 440), *nonrelație* (ib., p. 444), *verbe terminative și nonterminative* (ib., -p. 385) etc/

în lingvistică, productivitatea prefixului trebuie pusă în legătură cu crearea terminologiei adecvate în clasificările bazate pe opozițiile binare (de exemplu: *verbal — nonverbal*, *reflexiv — nonreflexiv* etc).

O-o vezi OB-

O-x (OT-)

AUERBACH, v. 242 — 243; IORDAN, STIL. 215.

1. Prefixul *o-* este diferit prin origine, valori, vechime etc. de prefixul *o-* (variantă a lui *ob-*) din *ocurge*, *opune*.

2. *O-* are varianta necondiționată *ot-* în derivatul analizabil *otîrmui* (mai frecvent *ocîrmui*); pentru *otîcni*, vezi p. 172. în derivate neanalizabile ca *uspenie* (cu varianta *ospenie*) sau în *umori* (variantă a lui *omorî*) prefixul are o variantă etimologică *u-*.

3. în **D L R** sînt înregistrate 8 derivate a n a l i z a b i l e cu *oft-*. Acestea sînt:

I v e r b e , analizabile în raport cu :

— un verb : *ocîrmui*, *orăpăi*, *orîndui*, *oscîrbi*, *osfinți*, *otînji*;

— un substantiv (formație parasintetică): *osîmbri* „a primi s i m b r i e ” ;

II s u b s t a n t i v e , analizabile în raport cu un substantiv : *osfes-tanie*.

1. în **DLR** este înregistrat și *osîrgui*, pentru care se trimite la *slrgui* (ambele probabil cu același sens).

2. Cu sensul din **DLR** „a lovi tare, a bate, a cotonogi” *otînji* e greu de analizat semantic prin *tînji*; vezi însă în **LEX. REG. II 52** sensul a se ofii”.

3. Nu am luat în considerație cuvîntul *opări*, deoarece nu poate fi raportat, din punct de vedere semantic, la *pară* „flacără”, deși ambele cuvinte sînt înrudite la origine.

4. în ceea ce privește pe *omorî*, acesta poate fi apropiat de unii vorbitori de *muri* (*mor*), de cuvintele au etimologii diferite.

5. Auerbach, *loc. cit.*, enumera printre derivate și pe *ocoși*, „a face pe deșteptul”, pe care îl leagă de *coși* „a se bășica, a se umfla”. Cele două cuvinte nu au nici o legătură nici ca sens, nici ca etimologie, primul fiind un derivat de la *ocoș* „deștept”, al doilea un împrumut (ucr. *kosytsja*).

Formație s e m i a n a l i z a b i l ă : *oproșca* „a se împrășca” *Otîcni* prin sensul „a face eforturi, a se sili din răpuzeri să respire sau să vomiteze” parțial analizabil prin *icni*, dar prin sensul „a cădea” se apropie de *potîcni*, prin care este semianalizabil; la analiza prin *icni* prefixul ar avea varianta *ot-*. Pentru etimologie vezi p. 172.

4. Valorile prefixului sînt greu de precizat, deoarece derivatele și temele corespunzătoare au sensuri apropiate (uneori numai unul din sensuri).

Ocîrmui și *cîrmui* „a conduce, a guverna” (cuvîntul de bază are înțelesul de „a ține cîrma, sp. a da direcția, unei plute, bărci etc.”); *orăpăi*, „o. face zgomot, a bocăni” — *răpăi* „(despre ploaie grindină etc) a izbi o suprafață tare, producînd zgomote dese, scurte și ritmice”; „(despre oameni) a lovi ritmic în ceva, a trosni”; *orîndui* și *rîndui* 1. „a (se) așeza într-o anumită ordine” a (se) grupa într-un anumit fel, a (se) aranja”; 2. (inv. și pop.) „a hotări, a dispune; a numi (cu al doilea sens, mai ales, derivatul *orîndui*); *oscîrbi* e apropiat ca sens de *scîrbi* (*Oamenii oscîrbiră de dînsul*. Ureche, Ia ROSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 225), dar are și înțelesul de *zdorobi*, a sfărîma, a sparge” *Psaltirea Hurmuzaki* 13/16; *osfinți* are, pe lângă înțelesul „a fi cuiva de folos, de ajutor, a sprijini, a ocroti, a apăra pe cineva”, și pe cel de „a binecuvînta, a blăgăm, a lovi, a s f i n ț i ” (*Pravila de la Govora*, la TDRG); *otînji* și *tînji* „(despre plante) a se usca, se ofili” (cuvîntul de bază are și sensul „(despre oameni) a lîncezi”).

IORDAN, STIL. 215, arată, printre altele, că toate derivatele cu *o-* sînt împrumuturi slave, căror le corespund în românește cuvinte neprefixate: *oscîrbi* — *scîrbi*, *osfinți* — *sfînți*; cuvintele de bază sînt „mult mai des (poate singurele) întrebuințate astăzi”.

5. Prefixul *o-*, este de origine slavă. El provine atît din sl. *o-*, **O K** cît și, mai rar, din sl. *oy-*.

în slavă, prefixul (*os-*) avea valoare de „împrejur”: *orpd^HTH* „a închide de jur împrejur” în majoritatea cazurilor sensul lexical al prefixului s-a pierdut, rămînînd numai funcția de a forma verbe perfective, de la imperfective postnominale (de ex., *OKSHHTH, ocAkrHTH*).

Prefixul *o^-*, cu valoare inițială de „separare”, capătă cu timpul un sens neclar în majoritatea derivatelor (cf. MIKLOSICH; VAILLANT, V. S. 339).

în limbile slave contemporane ca, de exemplu, în bulgară, sîrbocroată, ucraineană, prefixul *o-* și **y-* și-au menținut în mică măsură valoarea lexicală din vechea slavă, păstrîndu-și rînduștea și ales funcția de a forma verbe perfective. Astfel, în bulgară găsim exemple ca : *nonan* „a săpa de jur împrejur”; *6ua* „a bate”, *y6u&* „a omori” (cf. L. Andreicin, N. Kostov, K. Mircev, E. Nikolov, *Bălgarski ezik*, Sofia, 1955, p. 173); în sîrbocroată *okupati* „a spăla cineva complet” (cf. A. Meillet et A. Vaillant, *Grammaire de la langue serbo-croate*, Paris, 1937, p. 255; Ivan Popovic, *Geschichte der serbo-kroatischen Sprache*, Wiesbaden, 1960, p. 236); în ucraineană găsim de asemenea, pe lângă funcția perfectivă *eoiodimu-oeoiodimu*, și sensul lexical „împrejur”: *oânonyeamu* „a săpa de jur împrejur” (cf. O. M. Parhomenko, *Ukrainska morfologija*, Kiev, 1961, p. 136-137, 281).

Prefixul slav *o-* a pătruns în limba română prin împrumuturi ocazionale (analizabile) *oscîrbi* < sl. *OCKP-KKHTH*,

osfinți (și adaptat *osfinți*, sub influența lui *sfînți*)

< sl. *OCKATHTH*,

(neanalizabile) *osebi* < sl. *OCIEHTH*,

ogradă < sl. *orpdAa*.

1. Pentru *ocîrmui* Tiktin și Scriban presupun ca etimon pe sl. **otukrumovati*, ceea ce nu susține din punct de vedere semantic (sl. *OT-K-* are sensul de „îndepărtare, separare, deviere”). După DM *ocîrmui* e un derivat de la *cîrmui* prin analogie cu *oblădui*. După CIORANESCU *ocîrmui* provine din sl. *okmmiti*, cf. *ocîrmui*, dublet al lui *ocîrmi* (< sl. *okrtimljeti*, cf. CADE). În **DLR** se arată că *ocîrmui* provine din *ocîrmi* (< slavonul *OKP^KMHHTH* „a conduce”) sub influența

Iui *clrmui*. în toate aceste dicționare recente etimologia variantei *otcîrmui* rămîne neexplicată, în scrierile românești din sec. al. XVI-lea—al XVII-lea este atestat numai *oclimui*, varianta *otcîrmui* fiind întilnită abia la începutul sec. al XVIII-lea în opera lui N. Costin și în cea a lui Cantemir.

2. în ce privește pe *otici* (pentru care în DLR se trimite pentru etimologie la *icni*, iar în CADE se indică ser. *otegnuti*), credem că trebuie să pornim de la T*KKH^TH „Ugere” (cu grupul -T-KK- caracteristic pentru verbele slave care exprimă „izbirea”), HOT^KH^TH „defigere”>rom. *poticni*.

Prefixul slav *oy-* a intrat în limba română prin împrumuturi ca; (analizabile) *orînd(u)i* < v. sl. *oyp^AHTH*, (neanalizabile) *omorî* (și *umori*) < v. sl. *oy-MopHTH*, *osîrdie* (și *usîrdie*) < v. sl. *oyc-hpAH^*, *ostoi* (și *ustoi(a)*) < v.sl. *oycTOHTH*.

De remarcat existența variantei etimologice *u-* în derivatele neanalizabile. Uneori aceasta este varianta de bază: *uspenie* (și *ospenie*) < v. sl. *oycneHHie*.

Pentru etimologia lui *orîndui* s-ar putea presupune și substantivul *orîndă* (< *orîndi*). După cum reiese din textele cercetate, în secolul al XVI-lea și în prima jumătate a celui următor, nu întilnim decât formația *orîndi*; *orîndui* apare abia într-un text din a doua jumătate a secolului al XVII-lea (Herodot, 1645, în DLR ms.) și la începutul secolului al XVIII-lea (în opera lui Cantemir).

Pe teren românesc s-au format probabil *orăpăi* (< *răpăi*) și *otînji* (< *tînji*).

Ca și în slavă, în românește nu se mai simte valoarea lexicală a prefixului *o-*!, cele mai multe derivate fiind împrumuturi. Este posibil însă ca unele derivate să fi căpătat anumite sensuri pe teren românesc, ca, de exemplu, *oscîrbi* „a zdrobi, a sparge, a sfărîma, a nimici”, pe lîngă „a mîhni” (v. sl. *ockp-kkHTH* „a mîhni”).

Cele mai vechi atestări de derivate cu prefixul *o-*, apar în texte din secolele al XVI-lea și al XVII-lea: *orîndui* (P O), *oscîrbi* (Coresi, în D L R) , *osfinți* (Dosoftci, în D L R) .

6. Temele derivatelor sînt de origine slavă, în afară de *răpăi* (din *orăpăi*), care este un cuvînt onomatopeic.

Prefixul *o-*, a fost foarte puțin productiv; azi e neproductiv.

7. Cu excepția lui *orîndui*, care se mai folosește în limba literară actuală, derivatele cu *o-* sînt învechite (*ocîrmui*, *osfinți*), populare (*oticni*) sau regionale (*osîmbri*, *otînji*, cf. D L R) . *Oscîrbi* este atestat numai în textele din secolele al XVI-lea și al XVII-lea (vezi TDRG, DLR).

Despre *osfeștanie*, fără citate în DLR, IORDAN, STIL. 215 menționează că e mai rar decît *sfeștanie*, nu numai în limba comună ... ci și în cea bisericească”.

o- vezi **OB-**

OB- (0-)

DRĂGANU, R. S. 2; RIZESCU, P. N. 13.

1. Prefixul *ob-* are varianta *o-*, înaintea unor teme care încep cu > *fy* -9 V (*ocluziune*, *oferi*, *omite*, *opune*), izolat și cu *s* (în v. *oservator* Stamati, în D L R) .

1. în derivate cu teme care încep cu *c*, *f*, *p* se întilnesc variantele grafice învechite *oc-*, *of-*, *op-* * *oceurge*, *offeri*, *opoziiție* sau *oppus* (vezi DLR, s.v.).

2. O variantă fonetică *oc-* există în formațiile neanalizabile *occident*, *occiput*, precum și în varianta coruptă *ocsăruna* pentru *observa*.

2. în D L R sînt înregistrate 12 derivate a n a l i z a b i l e , la care se adaugă 4 derivate din alte izvoare:

obovat (MDE) „(despre frunze, sepale etc.) care are lățimea cea mai mare în partea superioară”
obovoid „în formă de ou cu vîrf în jos” (Al. Beldie, *Plantele lemnoase din R.P.R. Manual de determinare*, București, 1953, p. 224), *obversiune* Log. (DN²), *obzăcut* „obiect” (Mumuleanu la GLOSE, D. 155).

Derivatele cu acest prefix sînt:

I verbe, analizabile în raport cu:

— un verb: *obduce*, *obține*, *obveni*, *ocurge*, *opresa*, *opune*;

— un substantiv (formații parasintetice): *oblitera*, *obtenebra* „întunecă” (Călinescu, în D L R ; cf. *tenebre*);

II substantive, analizabile în raport cu:

— im substantiv: *obversiune*, *opoziiție*, *opresiune* „asuprire”;

— un adjectiv (participiu): (înv.) *obzăcut*;

III adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *ocurență* „care se întilnește într-un text” (cf. *curent* „care circulă”), *oblung* (variantă rară a lui *oblong*) „lunguieț, alungit”, *oboval*, *obovoid*.

Formații semianalizabile: *obiect*, cf. *subiect*; *oblong*, cf. *longevitate*; *obstrucție*, cf. *destrucție*, *instrucție*; *ocluziune*, cf. *recluziune*; *ofensiv*, cf. *defensiv*; *oferi*, cf. *referi*; *omite*, cf. *demite*; *oprima*, cf. *reprima*; *opugna*, cf. *repugna* etc.

3. *Ob-* are valorile:

1) opoziiția, anularea sau inversarea obiectului denumit de bază („în) contra”): *oblitera* „a șterge literele, a deveni necitit”, *obovat* și *obovoid*, *obversiune*, *opoziiție*, *opune*; în cazul lui *opresiune*, prefixul are valoarea de indicator al sensului exprimat de bază; în DLR adjectivul *oboval* < fr. *obovale* este glosat incomplet „(despre frunze, petale etc.) care are formă ovală”. La Quillet, *Dictionnaire encyclopedique*, Paris, 1935, *obovale* e definit „frunză ovală al cărei capăt e mai îngust spre pețiol”, deci sens identic cu al lui *obovat*, *obovoid*.

2) suprapunerea: *obduce* „a acoperi, a înveli”, de care leagă și caracterul neașteptat al acțiunii: *obveni* „a surveni”, *ocurență* a survenirii.

3) dobîndirea unei însușiri (valoare eventivă): *obtenebra*;

4) desăvîrșirea unei acțiuni (valoare perfectivă): *obține*;

5) aproximarea unei însușiri: *oblung*;

6) anterioritatea: *obzăcut* (= semianalizabilul *obiect*).

4. *Ob-* (*o-*) este im prefix neologic de origine latină (*ob-*, *o-*, *ob-*) care a pătruns în limba română prin împrumuturi venite fie direct din latină, fie din limbile romanice (mai ales din franceză); uneori prefixul a» pătruns pe mai multe căi:

(analizabile) *obduce* — lat. *obducere*,
oblitera — fr. *obliterer*, lat. *obliterare*,
opresiune — fr. *oppression*,
obveni — lat. *obvenire*;

(semianalizabile) *oblong* — fr. *oblong*, lat. *oblongus*;
(neanalizabile) *obliga* — fr. *obliger*, lat. *obligare*,
obtura — fr. *obturer*, lat. *obturare*.

în latină *ob(-)* avea valoare de prepoziție și prefix (cu variantele *o-*, *obs-*). Ga prefix era folosit cu sens locai: „înainte, înainte de”, de unde și „în vederea” (sens fizic și moral), „contra”, „schimbul” (cf. ERNOUT-MEILLET, s.v.); de asemenea indica perfectivarea, în exemple ca: *oc-*

(cf. ILR i 103). Prefixul *ob-* (*o-*) a ieșit din uz în limbile romanice (cf. ILR I 101, 106), dar a fost împrumutat din latină în epoca modernă atât în limbile romanice, cât și în alte limbi. Pentru valorile prefixului în limbile moderne vezi OXFORD. Unele derivate latinești cu *ob-* (*o-*) au fost moștenite în românește, dar au devenit neanalizabile în limba noastră: lat. *occidero* rom. *ucide*, lat. **oblitare* > rom. *uita*.

Pe teren românesc s-au format semicalcurile:

- obține* — lat. *obtinere*, fr. *obtenir*,
- (inv.) *obzăcut* — lat. *obiectum*,
- opune* — lat. *opponere*, it. *opponere*.

Varianta *oblung* SI adj. *oblong*, considerată de DLR împrumut din italiană (*oblungo*), poate fi o adaptare pe teren românesc.

Cele mai vechi atestări ale derivatelor cu *ob-* (*o-*) datează de la jumătatea secolului trecut: *obzăcut* (Mumuleanu), *opus* (a. 1838, la URȘU, T.), *opresiune* (a. 1841, în DUR), *oblung* (a. 1855, la URȘU, T.).

5. Temele la care se atașează prefixul sînt moștenite din latină (*obduce*, *obține*, *opune*) sau romanice (*oblitera*, *opresiune*).

Ob- (*o-*) e slab productiv (prin semicalcuri).

6. Derivatele aparțin limbii literare, fiind folosite în diverse stiluri. De uz curent sînt *obține* și *opune*. Unele formații sînt termeni livrești: *oblitera*, *obtenebra*, *ocurent*. *Obduce* (Agirbiceanu, în D L R), *obveni* (Barițiu, în D L R), *obvenient* (Barițiu, în D L R), *obzăcut*, *ocurge* (Hasdeu, în D L R) sînt învechite (primele trei latinisme folosite în Transilvania, ca și semi-analizabilul *obtruda*).

OT- vezi O-i

P- vezi PO-

PA- vezi PO-

PAR-i

RIZESCU, P. N. 13 — 14§

1. Prefixul *par-* este omonim cu *par-*, variantă a lui *para-*, din derivate ca: *paraldehidă*, *paravalanșă*, *parselenă* etc. (vezi p. 175) și cu *par-*, variantă veche a elementului de compunere *pari-* din formații ca *parucid* pentru *paricid* (vezi D L R).

2. în D L R sînt înregistrate 3 derivate a n a l i z a b i l e cu prefixul *par-*.

Formațiile cu *par-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu un verb: *parcurge*, *parveni*;

II substantiv, analizabil în raport cu un verb: *parjur*.

Din punct de vedere semantic, *parfum* nu e analizabil în raport cu baza.

3. Valoarea lui *par-* este străbateră („prin”): *parcurge*, *parveni*.

4. *Par-* este un prefix neologic, împrumutat din franceză prin derivate ca:

(analizabile) *parveni* — fr. *parvenir*,

parjur — fr. *parjurer*;

(neanalizabil; rar) *parsemat* „presărat, împestrîțat” (Lăcusteanu, în D L R) — fr. *parsemă*.

Pe teren românesc s-a format semicalcul *parcurge* după ff. *parcourir* în franceză, *par-* provine din lat. *per-* (acesta din urmă moștenit în limba română sub formele *pre-* și împrumutat sub forma *per-*, vezi p. 183, 195—196) și are sensul de „prin” (cf. DARMESTETER, T. 87).

Cele mai vechi atestări ale derivatelor cu *par-*, se găsesc în textele literare de la mijlocul și din a doua jumătate a secolului trecut (*parveni* la Asachi, *parvenire* la Filimon).

în secolul trecut au existat ezitări în folosirea prefixelor *par-* și *per-*: vezi dubletele *parcurge* și *percurge*, *parjur* și *perjur*, *parveni* și *perveni* (vezi PER-, p. 183).

5. Temele la care se atașează prefixul sînt numai latine moștenite: *parcurge*, *parjur*, *parveni*.

6. *Par-* este un prefix foarte slab productiv (apare într-un calc).

Derivatele aparțin limbii literare.

PAR-, vezi PARA-

FARĂ- (PAR-)

JORDAN, STIL. 205, id., LRA 208, id., LRC 317; Cristina Ghemăman, *Prefixul para-*, SMFC IV 15 — 21.

1. Prefixul *para-* are varianta fonetică necondiționată *par-*, care apare

— atât înaintea vocalelor a și o (frecvent): *parafazie*, *paramnez*, *paraxial*, *paronichie*, *paroxiton* sau e (rar, în formații semianalizabile): *parelie*, *parenteral*,

— cât și înaintea unor consoane (rar, în formații semianalizabile sau neanalizabile): *parhelie*, *parselenă*; *parbriz*.

Compară cu varianta *para-*, care apare și ea în ambele tipuri de contexte, parțial în proporții inversă însă:

— înainte de consoană (frecvent): *parahidroză*, *parasolar*

— înainte de vocală (frecvent înainte de a, e, o și, se pare, întotdeauna înainte de i): *paraminobenzoic*, *paraarticular*, *paraelectricitate*, *paraexamen*, *paraimunitate*, *parainfluență*, *paraomfalocel*, *paraordin*.

în unele situații se înregistrează ambele variante cu aceeași bază morfologică în surse diferite (contemporane sau distanțate în timp): *paraaldehidă* (D. MED.) / *paraldehidă* (D. MED.), *parselenă* (LTR) (vezi și *parseline* pl. Genilie, în D L R) / *iparaselene* J. A. Șincăi, în D L R, fie în aceeași sursă: *para-/parautohton* (X. TR); vezi și combinațiile cu tema *amin-*: *paraaminofenol* / *paramin*, *flavolină*, *paraminol*.

Varianta *par-* se distinge de prefixul omofon *par-*, cu ajutorul clarificărilor morfologice a bazelor (*par-* se atașează la verbe, *par-* la substantive «au adjective») și al conținutului semantic (*par-* exprimă „pătrunderă în spațiu”, iar *par-* nu exprimă niciodată acest sens, vezi § 3).

Prefixul *para-* are și varianta accentuală *pară-*, care apare numai în formații neanalizabile, împrumutate, ca: *parădos*, *parapon*; *parabazou*.

2. în D L R sînt înregistrate 36 de derivate a n a l i z a b i l e, la care se adaugă 117 din alte surse:

paraacetaldehidă (DER, LTR), *paraacte* pl. (GÂLDI, M. 210), *paraaglutinină* (D. MED.), *paraale* (D. MED.), *paraalilanol* (LTR), *paraaminobenzoic* (DER), *paraaminofenol* (D. MED., LTR), *paraaminosalicilic* (DER), *paraarticular* (D. MED.), *para(a)utohton* Geol. (LTR), *parabazedou* (D. MED.)

parabenziloxifenol (D. MED.), *parabucică* Nav. (LTR¹), *paracarinal* (D. MED.), *paracazeină* (LTR¹) *paracian*, cf. *cian* Chim. (LTR¹), *paracheratoză* (DER, D. MED.), *parachinezie* (D. MED.), *paracioci* (SMFC IV 19), *paracitită* (D. MED.), *paracivilizație* (LLX (1965) 238), *paracoccidioides*, cf. *coccidioides* (D. MED.), *paracolită* (D. MED.), *paracoxalgie* (D. MED.), *paracristalin* Ind. cărb. (LTR¹), *paracriștă** (ROM. LIT. 1975, nr. 36, 5/1), *paracromatină* (D. MED.), *paracunoscute* (GÁLDI, M. 218), *paradiabet* (DER), *paradiadifone* Telecom. (DER, LTR¹), *paradicloranbenzen* (LTR¹), *paradiioxan*, cf. *dioxan* Chim. (LTR¹), *paradirector* (IORDAN, STIL. 205), *paradoctur* (id. 16.) *paraelagic*, cf. *e W c* (LTR¹), *paraelectricitate(ib.)*, *paraemiedrie*, cf. *emiedrie Mm. (ib.)*, *paraexamenepl.* (IORDAN, STIL. 205), *parafazie* (D. MED.), *parafenilendiamină* Chim. (LTR¹), *parafimoză*, cf. *fłowz* (D. MED.)* *paraflebită (ib.)*, *parafonie (ib.)*, cf. *fofie* (DN¹; în FC I 249, -fonie este înregistrat ca element de compunere), *parafomaldehidă* (DER, D. MED., LTR¹), *parafuchsina* (LTR¹), *parafum* (LTR¹, MDE), *paraganglion* (DER, D. MED.), *parageosinclinal* Geol. (LTR¹), *paragnais*, cf. *Oiazs Min* (LTR¹) *paragramatism* (D. MED.), *paragripal* (D. MED.), *paraheliu* (DF), *parahemofilită* (D. MED.), *parahidrogen* (LTR¹, MDE), *parahidroză* (D. MED.), *parahormon* (D. MED.), *paraimunitate* (DER, D. MED.) *parainfluență (ib.)*, *paralac* Chim. (LTR¹), *paraldehidă* (D. MED., LTR¹), *paralege* (IORDAN, LRA 208), *paralgie*, cf. *afyie* (D. MED.), *paraliteratură* („Tribuna”, 1975, nr. 32, 2/2), *paramanie* (D. MED.), *paramastită (ib.)*, *paramedian (ib.)*, *parameniscită (ib.)*, *parametrită (ib., i>n)*, *paramimie* (v. MED.), *paramolar (ib.)*, *paramorbili*, cf. *inofiti Zi „rujeolă”^.*; *paramorfină (ib.)*, *paranestezie (ib.)*, *parantiselenă* Meteor. (LTR¹), *paranucleină* (n. MED.), *paranucleol (ib.)*, *paramaflocel*, cf. *omfalocel (ib.)*, *paraordine pl.* (IORDAN, STIL. 205), *parapareză* (D. MED.), *parapenstii pl.* (GÁLDI M. 218), *parapeptonă* (D. MED.), *parapertussis*, cf. *pertussis (ib.)*, *paraplastmă (ib.)*, *paraplastin (ib.)*, *parapneumonie* (D. MED.), *parapodzol* (LTR¹), *parapoliomiellită* (D. MED.) *paraproteine pl.* (7&j, *parapsihologic* (MDE), *parapsoriasis* (D. MED.), *pararaport* (IORDAN* STIL. 205), *parareglement* (IORDAN, LRA 205), *pararickettsia* (D. MED.; si: -ozd DER), *pararirmie* (D. MED.), *pararocă* (MDE), *pararozanilină*, cf. *rozanilină* (LTR¹), *pararascaris*, cf. *aseară* (D. MED.), *parascaratina* (ib.), *parasifilis (ib.)*, *parasistolie (ib.)*, *paraspasm (ib.)*, *parastatică* (IORDAN, STIL. 205), *paraședință* (SMFC IV 19), *paratablou* (IORDAN, STIL. 205), *parataxă*, cf. *faza* (IORDAN, LRA 208), *paratendinită* (D. MED.), *paratenonită (ib.)*, *paratimie*, cf. *lmie* „afectivitate” (ib.); *paratrahom*, cf. *ira/io/n* (7&j, *paratuberculoză* (DER, D. MED.), *paravaccinas*, cf. *uaccind* (și: -ai D. MED.), *paravătrați* (LTR¹), *paravenos* (DER), *paravizită* (IORDAN, LRA 208)^ *paraxial* (LTR¹, MDE), *paraxoni pl.*, cf. *axon* (D. MED.), *paronichie*, cf. *onicrie* (D. MED.).

Derivatele cu #ara- sînt:

I s u b s t a n t i v e (categoria cea mai numeroasă), analizabile * în raport cu:

— un substantiv: *paracăzător*, *paraflacără*, *parafrază*, *parageneză*, *paraleu*, *paratifos*, *paratrăsnit*, *parazăpădă*, (formații parasintetice) *pararitmie*, *parasistolie* etc.; un derivat e analizabil în raport cu un substantiv propriu: *par(a)selen(ă)* ;

— un adjectiv (în mod excepțional, vezi § 46.): *parasolar* ;

II a d j e c t i v e , analizabile în raport cu:

— un adjectiv: *paramagnetic*, *paramilitar*, *pararoșu*, *parasimpatic*, *paravertebral* etc.;

un substantiv (formații parasintetice): *paracarinal*, *paravaccinal* etc.

Prefixul *para-* apare și într-un verb: *parafraza*. Conținutul semantic al formației (a exprima prin *parafrază*) implică însă analiza ei prin intermediul s u b s t a n t i v u l u i de bază: *parafrază* + -a. Considerăm, în consecință, că *para-* nu derivă verbe (*parafraza* este un derivat al lui *parafrază*).

Formații s e m i a n a l i z a b i l e (foarte numeroase): *parabolă*, cf. *hiperbolă*; *paracetamol*, cf. *acetaminofen*; *paracronism*, cf. *anacronism*; *paradox*, cf. -dox FC I 247; *paradrom*, cf. -drom FC I 217; *paralogie*, -ism, cf. -logie FC I 252; *paramnezie*, cf. *amnezie*, *dismnezie* D. M E D ; *paranomie*, cf. -nomie FC I 254; *parapitec*, cf. *pitecantrop*; *parhelie* și *paralie*, cf. *helio-* FC I 250; *parodie*, cf. -odie FC I 254; *paronim*, cf. -onim FC I 254; (formații parasintetice) *parenteral*, cf. *enterfo-* FC I 248; *parooophonon*, cf. *ooforo-* D. M E D . S . V . ; *parosmie*, cf. *osmo-* FC I 254 etc!

1. Formația *paralhormon* „hormon secretat de glandele paratiroide” (D. MED.) pare a fi c o m p u s din segmentul *parat(iroidă)* și cuvîntul *hormon*.

2. *Parabază* „parte a comediei vechi grecești situată ... la începutul piesei ... în care autorul își expunea propriile păreri în legătură cu faptele înfățișate” nu e analizabil semantic

Z°

*

3. Valorile prefixului *para-* sînt:

1) p r o x i m i t a t e a s p a ț i a l ă , c o e x i s t e n ț a (frecventă mai ales în terminologia medicală) *paraarticular* „juxtaarticular”, *paratiroidă* „fiecare din cele patru glande... situate alături de glanda tiroidă”, *paravenos* „localizat lângă un țesut venos”; *paranimfă* „fată care însoțește mireasa la nuntă”, *paraxial* „situat în vecinătatea axei optice...”; *paranucleol* „corpusul... coexistent cu nucleul în interiorul nucleului celulei”; *parageneză* „formarea în aceeași epocă și în aceleași condiții a unor mine-rale asociate”;

în funcție de sensul bazei, „proximitatea” poate să conțină și noțiunea de „orientare de-a lungul unui reper”: *paravertebral* „aflat de-a lungul ambelor părți ale coloanei vertebrale” „anterioritatea spațială”: *paroxiton* sau „posterioritatea temporală”: *paracronism* situarea unui eveniment mai tîrziu decît a avut loc în realitate”, *parasifilis* „manifestările tardive ale sifilisului”.

2) d i s t a n ț a (d e p ă r t a r e a) s p a ț i a l ă (în terminologia chimică): *paraaminobenzoic*, *paraaminofenol*;

Aceasta este valoarea tipică a derivatelor cu *para-* care denumesc derivații disubstituiți izomer ai benzenului în poziția cea mai depărtată din cele trei posibile — celelalte două sînt redete prin elementul de compunere *orto-* și prefixul *meta-*.

3) e x t e r i o r i t a t e a ș i i n f e r i o r i t a t e a c a l i t a t i v ă : *paracivilizație* (*Viața se desfășoară într-o arie de paracivilizație rămînînd circumscrisă la rudimentele formelor ei originare*, CONTEMPORANUL, 1961, 50 (792), 1/5), *paraliteratură* (*Abundența „materialului documentar” se păstrează în granițele unei paraliteraturi, a unei colecții de împrejurări prezentate cu accente disproporționate publicistice*, TRIBUNA, 1975, nr. 32, 2/2), *parapsihologic* „psihologia care se ocupă de fenomenele psihice neexplicabile științifice”;

4) caracterul s u p l i m e n t a r sau c o m p l e m e n t a r : *paramolar* „dinte supranumerar”; (relația se stabilește cu derivatul de la aceeași bază cu *orto-*) *parasimpatic* (cele două sisteme, *para-* și *ortosimpatic*, care formează sistemul *simpatic*, sînt complementare);

5) a s e m ă n a r e a : *parafoc** „culoare galbenă-portocalie (ca focul)”, *parafrază*, *paramagnetic* „care se magnetizează ca fierul, dar mult mai slab”, *paramilitar*; (în terminologia medicală, formațiile cu *para-* denumesc adesea forme de boli mai ușoare decît boala denumită prin bază sau forme atipice ale acesteia) *parapneumonie* „proces... cu evoluție... asemănătoare cu a pneumoniei, dar cu etiologie nespecifică”, *parascarlantină* „formă ușoară de scarlatină”, *paratuberculoză* „specie de tuberculoză atipică”; *paradiabet* „stare patologică asemănătoare diabetului produsă de cauze extrapancreatice”, *parahormon* „substanță care, deși nu e de natură hormonală, acționează la distanță ca un hormon”, *parapertussis* „infecție... evoluînd clinic asemănător cu tușea convulsivă (= pertussis)”, *paratifos* „boală cu simptome asemănătoare cu ale tifosului exantematic, dar produsă de un bacii diferit”;

1. „Asemănarea” e exprimată probabil și de formația *param*, care apare într-un context neco- cludent (un deseîntec): *Așa să faci, cocoș paraur, cu coada de aur* ȘEZ. IV 21.

2. Ideea de „asemănare” poate apărea asociată cu ideea de „proximitate” sau de „posterioritate”: *paraimunitate* „stare de rezistență ... redusă apărută în organism paralel cu imunitate specifică”, *paravaccinal* „apărut după o vaccinare, fără a reprezenta o acțiune specifică a acesteia” ori cu aceea de „opozitie”: *parafraza* are și sensul de „a interpreta greșit în mod tendențios, cu rea-voință”.

6) o p o z i ț i a , p r o t e c ț i a c o n t r a (obiectului denumit de bază) : *parados*, *paraflacără*, *parafulger*, *parafum*, *paraseînteii*, *paravalanșă*, *paravînt*, *parazăpădă* ;

7) **insuficiența**: *paragrafie* „tulburare a limbajului scris... caracterizată prin deformarea cuvintelor...”, *paramimie* „pervertirea expresiei mimice... ,nconcordanța pînă la opoziție între aceasta și conținutul trăirilor bolnavului”, *pararitmie* „tulburare de ritm”, *paratimie* „discordanța dintre răsunsetul afectiv și conținutul faptic de care se leagă” (*timie* „afectivitate”);

8) **caracterul secundar, derivat**: *paraautohton* Geol. „pînză de amploare secundară care acoperă autohtonul și e acoperită, la rîndul ei, de o pînză majoră”, *pararocă* „roca... provenită din transformarea rocilor sedimentare”; (relația se stabilește cu compusul de la aceeași bază cu *orto-*) *parapodzol* „podzol secundar” (în opoziție cu *ortopodzol* 4 podzol primar);

9) **generalitatea**: *paranestezie* „anestezie a întregului corp”;

10) **intensificarea, superioritatea absolută** (în majoritatea cazurilor, în construcții expresive, cu conținut afectiv, în care derivatul e precedat de cuvîntul bază): (în limba populară) *ciocoi paraciocoi*, *leu paraleu*, *roșu pararoșu*; (în limba cultă, mai ales vorbită, în forme de plural; ideea de „intensitate” privește mai ales aspectul cantitativ și este prezentată ironic) *acte și paraacte*, *pensii și parapensii*, *rapoarte și pararapoarte*, *vizite și paravizite*.

1. Vezi IORDAN, STIL. 205.

2. O. Densușianu (*Opere* I 230, n. 4) crede că formația *pararoșie* (*O năplrcă roșie, roșie, Pararoșie*, „Ion. Creangă” II 311) „nu poate fi decît o alterare a lui *proroșie*”.

3. *Paraleu* pare să aibă o situație aparte, anume apare uneori neînsoțit de cuvîntul bază: — fie că apare singur: *iși adună pe toți paraleii pingă el*. Pribeagul, în DLR, *Paraleul are mulți amici*. I. Negruzzi, în DLR (vezi, în același text, și femininul (depreciativ) *paraleoică*); — fie că e însoțit de cuvîntul (considerat probabil sinonim) *zmeu*: *Ard munții ... că le-a dat foc zmei și paraleii*, ȘEZ. I 60.

4. Această valoare pare să o aibă și derivatul *paracritică*, deși nu e folosit în construcția menționată (*infocați partizani ai acestei supercritici sau, cum vrem să-i spunem, paracritici* ROM. LIT. 1975, nr. 36, 5/1).

4. *Para-* este un prefix neologic cu etimologie multiplă în două accepții ale acestei noțiuni: receptarea pe căi diferite a aceluiași prefix (gr. *Trapa-*, intrat atît direct, cît și prin alte limbi) și confundarea unor formanți originari diferiți (gr. *Trapa-* și fr. *pare-*, *para-*).

a. Gr. *Trapa-*, împrumutat inițial (în secolul al XVIII-lea) direct din neogreacă prin derivate ca:

(analizabile) *paragrafie* (a. 1782) la GĂLDI, M. 219 < *Trapaypa*^Y);

(semianalizabile) *paranomie* (a. 1705—1746) E. Popescu, în **D L R**

< *Трапавѡја, параграфос* (a. 1748) Iorga, în DLR < *Trapaypaiog*;

(neanalizabile) *paraclitichi* (a. 1701) la GĂLDI, M. 28 < *ТрапaxT7Tix*7),

paradigmă (a. 1705) Cantemir, în **D L R** < *ТрапаSsiyfjia, parâtaxis* (în **D L R**, s.v., este paroxiton) (a. 1715) la GĂLDI, M. 221 < *ТрапаТаѣи*;<, *parapon*

(a. 1774) la GĂLDI, M. 220 < *Трапа^7covov*), *parâxin* (a. 1779) la GĂLDI, M.

221 < *Трапа^evov*^, *parastisi* (a. 1787) la GĂLDI, M. 220 < *Трапаcraivco*, *paratirisi* (a. 1796) la GĂLDI, M. 221 < *ТрапаTYjποa* etc.

1. Vezi mai multe exemple la GĂLDI, M. 217 — 221 și la C. Gherman, *lucr. cit.* 15 (grupate pe părți de vorbire).

2. în mod cu totul izolat, *para-* apare în secolul al XVI-lea, într-un derivat neanalizabil: *parasimă* (*Codicele Voronețean*, în DLR) < *Трапаa7ua*.

3. în greacă, *Trapa-* se atacează la substantive, adjective și verbe și exprimă: „alăturarea” (*ТрапаOaxaaia*, „tărîm, litoral”, *rcapsSpot*, „adjunct, asesor”), „caracterul secundar” (*raxpaOXov*, „luptă secundară”), „compararea” (*ТрапаXATXo*;<, „paralel”), „excesul” (*Трапa7e7iC6*;<, „a supraîncărcă”), „opoziția” (*Трапa7o7iCo* „a acțiunea împotriva legii”, *raxpa9cavov*;<, „disonant”), „omisiunea” (*Трапа^Xercov* „a închide ochii, a trece peste”) etc. sensuri preluate de limbile care au împrumutat prefixul. Vezi MIRAMBEL, L.G. 381, DIMITRAKOS, LIDDELL—SCOTT—JONES.

Din această perioadă nu avem decît o singură atestare de formație care pare a fi românească: (*lei și*) *paralei* Cantemir, în **D L R**.

Pentru tipul originar grecesc, vezi GĂLDI, M. 217 — 218, unde apar și exemple românești din secolul al XIX-lea.

în secolul al XIX-lea (cînd împrumuturile noi din neogreacă sînt foarte puține numeroase, de exemplu: *paraloghizm* (a. 1825) Vîrnav, în **D L R**, *paralogUe* (a. 1843) la GĂLDI, M. 220, *parafernă* (a. 1851) STAMATI) prefixul *para-* pătrunde prin o serie de derivate din franceză, la rîndul lor de origine greacă sau formate în franceză cu prefixul împrumutat:

(analizabile) *parafrază* Bolliac, în CILL I 97 < *paraplrase, parametru* STAMATI < *parametre*;

(semianalizabile) *parhelie* (a. 1804—1808) Șincai, în **D L R** < *parhelie, paralogism* (cea. 1832) I. Golescu, în **D L R** (cuvîntul a fost împrumutat întîi din greacă, vezi mai sus) < *paralogisme, paraplegie* (a. 1852) *Manualul sănătății...*, în **D L R** < *paraplegie, paralogie* (a. 1863) Filimon, în **D L R** < *paralogie*;

1. Se pare că în secolul al XIX-lea *parafernă* era analizabil deoarece e folosit în contextul bazei sale: *muierea aceasta mi-a fert capul cu femele și cu parafernele ei* LM II 584. Remarcăm că aici *para-* nu are sens intensiv, ca în *pensii și parapensii*, ci exprimă „exterioritatea, caracterul suplimentar”, totuși structura construcției pare să fie influențată de construcția cu sens intensiv.

2. Recent, *paragrafie* și *paralogie* au fost reîmprumutate din franceză cu sensurile din terminologia medicală: „tulburări ale limbajului scris”, respectiv „ale gîndirii...”.

în aceeași perioadă, apar și o serie de împrumuturi din greacă și/sau latină și/sau din limbile romanice (rar și neromanice): (analizabile) *paranimfă* Eminescu, în **D L R** — lat. *paranympha*, ngr. *Τραπα^7ovA^pos*, (semianalizabile) *paragraf* Șincai, în **D L R** — lat. *paragraphus*, fr. *paragraphe, parabolă* Heliade, în **D L R** — lat. *parabola*, fr. *parabole*, (neanalizabile) *paradox*, „Curierul românesc” (1829) în **D L R** — ngr. *Трапа^o^o^*, fr. *paradox, parallaxă* NEGULICI — lat. *parallaxis*, fr. *parallaxe, paraselen* Șincai, în **D L R** — fr. *paraselene*, it. *paraselene, parabază* ANTONESCU — fr. *parabase*, germ. *Parabase*.

în secolul al XX-lea se înmulțesc împrumuturile din franceză:

(analizabile) *paracazeină* < *paracaseine*, *paracenteză* < *paracentese* (și lat. *paracentesis*) *paraelagic* < *paraelagique, paraldehidă* < *paralâehyde, paramagnetic* < *paramagnetique, paramilitar* < *paramilitaire, paratifoidă* < *paratypho^ide* etc.;

(semianalizabile) *paracronism* < *parachronisme, paramnezie* < *paramnesie, parodie* < *parodie* etc.

Vezi mai multe exemple, grupate pe părți de vorbire, la C. Gherman, *lucr. cit.* 16 — 17.

Varianta *par-*, a prefixului, apărînd înainte de consoană fără rațiune etimologică în formația *parselenă* (folosită în terminologia astronomică actuală (LTR), cp. cu varianta mai veche *paraselen*, vezi mai sus) se explică, eventual, prin analogie cu *parhelie*, unde se explică etimologic (vezi mai sus).

b. Fr. *para-* și *pare-*, ambele cu sensul „protecție contra”:

a) fr. *para-* a pătruns în română în secolul al XIX-lea, prin împrumuturi și semicalcuri de tipul:

—împrumuturi semianalizabile: *parasol* (a. 1862) *Calendar*, în **D L R** < fr. *parasol*;

în forma *parazol* (a. 1778—Iorga, în DLR), cuvîntul a fost împrumutat la sfîrșitul secolului al XVIII-lea din germană: *Parasol*.

neanalizabile: *parașit* „Albina românească” (1832) în **D L R** < *parachute, paravan* (a. 1842) Cuciuran, în **D L R** < fr. *paravent, paratoner* „Universul” (1846), în **D L R** < fr. *paratonnerre*;

1. în limba actuală, circulă în terminologia minieră un semicalc greșit după fr. *parachute* „dispozitiv de securitate qui permet d'arreter la chute accidentelle de ia benne dans un puits de mine”, anume *paracăzător* „dispozitiv de siguranță pentru oprirea din cădere ...” (LTR¹, DER, în DLR). După cum arată sensul formației și modelul francez, ea ar fi trebuit să aibă forma **paracădere*.

2. în terminologia tehnică actuală, fr. *paravent SI* fost calchiat în forma *paravlnit* pentru a reda sensul special de „dispozitiv de protecție împotriva curenților de aer ... de-a lungul liniilor unei stații de triaj” (v. LTR¹, DER).

— semicalcuri: *paratunet* ISTEGULICI — fr. *paratonnerre, paraploaie* (a. 1870) COSTINESCU — fr. *parapluie, parasoare* id. — fr. *parasol, parafulger* (a. 1897) Poni, în **D L R** — fr. *parafoudre*.

în franceză *para-* „protection contre” apare în împrumuturi din italiană ca *parapet* < *parapetto, parasol* < *parasole, paravent* < *paravento* (compuse cu it. *parare* „să se apără de o lovitură, a se opune”) și în formații făcute după modelul împrumuturilor menționate ca : *parachute, paragrile, parapluie, paratonnerre*. Vezi J. Marouzeau, *Procedes de composition en français moderne*, în „Le français moderne” XXV (1957), 245—248, DAUZAT-DUBOIS-MITTERAND, S.V. 2, *para-*.

Parapet (Asachi, în **D L R**) e împrumut din franceză, germană sau italiană (fr. *parapet*, germ. *Parapett*, it. *parapetto*), iar *parapleu* (**LB**) este fr. *parapluie* împrumutat prin intermediul magii, *paraple*. (*Paraplui* (STAMATI) este, evident, împrumut direct din franceză.)

în secolul al XX-lea apar semicalcuri noi după formații franțuzești. De exemplu : *parados* — fr. *parados, paraflacără* — fr. *paraflamme, parafoce* „zid ...” — tr. *parafeu, parazăpadă* — fr. *paraneige, paratrăsnet* — fr. *paratonnerre*.

Parasolar „apărătoare montată în obiectivul aparatului de fotografiat ... pentru a opri pătrunderea luminii suplimentare în aparat” este un semicalc greșit după *parasoleil* „idem” (LAROUSSE). Vezi greșeala de același tip reprezentată prin *paracăzător*.

P) fr. *pare-* (*parer*) a intrat în română prin

— împrumuturi: (analizabil) *paravalanșă* < fr. *paravalanche* (< *parer* și *avalanche*, v. LITTR¹), (neanalizabil) *parbriz* < fr. *pare-brise*;

— calcuri: *parafum* — fr. *parefumee, parascînteii* — fr. *pare-etinelles*, unde, după cum se vede, fr. *pare-* a fost redat prin rom. *para-*.

Vezi DAUZAT-DUBOIS-MITTERAND, S.V. *parer* < it. *parare*, ROBERT, s.v. 2. *pare-*. Pentru distincția dintre fr. *para-* „protecție contra” și *pare-* care are ca punct de plecare verbul fr. *parer*, vezi J. Marouzeau, *loc. cit.*

O poziție specială are formația *paravătrai*, care eilchiază derivatul francez format cu prefixul sinonim, în această situație, *anti-*: *anti-ringard*.

Fr. *para-*, care pare să fi căpătat în franceza statut de prefix, și termenul de compunere fr. *pare-* s-au confundat în română datorită sinonimiei perfecte. (Dealtfel, se pare că chiar în franceză confuzia s-a putut produce în formații ca *paravalanche*.)

în formațiile în care prefixul are sensul de „protecție contra”, analiza semantică se face și prin raportare la verbul *para* „a evita printr-o <sontralovitură o lovitură a adversarului”.

^ Sursa grecească (directă sau indirectă, vezi a.) și cea franceză {vezi b.) a prefixului s-au confundat, de asemenea, în română datorită apropierea dintre unul din sensurile gr. *para-*, anume „opoziția”, și sensul ir. *para-* și *pare-* „protecție contra”. Datorită acestei situații, considerăm «că *para-* de origine greacă și cel de origine franceză constituie o singură imitate, cu etimologie multiplă.

5. Temele formațiilor *mpara-* sînt mai ales neologice latino-romance (*paraacte, parabucă, paracivilizație, paracristalin, paradirector, paraăctor* > *paraexamen, paraliteratură, paraorăine, pararocă, parautohton* etc.) și moștenite (sau formate din elemente moștenite : *paracăzător, paracunoscut, paraflacără, parafulger, parafum, paralege, paraleu, pararoșu, paraședință, paratunet* etc). Foarte rar sînt de origine slavă (veche sau modernă): *paratrăsnet, parazăpadă*.

6. Productivitatea prefixului *para-* se demonstrează cu certitudine prin (semi)calcuri (vezi § 4) și prin categoria deschisă constituită de formațiile spontane, ocazionale de tipul (*ședințe și*) *paraședințe*. La acestea se adaugă, probabil, formații din terminologiile tehnice (în special medicală și chimică), cu privire la care însă nu avem suficiente informații etimologice pentru a ne putea pronunța.

Semnificative pentru productivitatea prefixului sînt și următoarele fapte :

— derivatul *paravătrai* care calchiază un model francez format cu *anti-* (vezi mai sus, sub 4.);

— formația *paradentoză*, pentru *parodontoză* (*para-* + gr. *odous, odontos* „dinte” + *-oză*), cu *o* din tema cuvîntului înlocuit cu *a* pentru a apărea mai clar prefixul (+baza latino-romanică *dent-*).

7. Derivatele cu *para-* aparțin în număr mare limbii literare, cu preponderență terminologiilor tehnico-științifice din domeniile medical, chimic și biologic.

Formațiile cu valoare de „intensificare” de tipul *ședințe și paraședințe* apar în limbajul oamenilor instruiți (vezi IORDAN, STIL. 205), iar cele de tipul *paraleu, pararoșu* sînt populare (chiar dacă apar și la scriitorii culți).

Surprinzătoare e apariția formației *paragraf*, termen prin excelență cult, cu un sens special, „motiv ornamental care se coase pe pieptar deasupra buzunarului”, în vocabularul artei populare (Păcală, în DLR).

PĂ- vezi **PO-**

PE- vezi **PRE-**

PEN-

RIZESCU, P. N. 14.

1. în **D L R** sînt înregistrate 3 derivate a n a l i z a b i l e cu prefixul *pen-*.

Formațiile cu *pen-* sînt :

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *peninsulă, penumbră*;

II adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *penultim*.

2. Valoarea lui *pen-* este a p r o x i m a r e a („aproape”) :

a) în sens abstract calitativ: *peninsulă, penumbră*;

b) în sens local, confundîndu-se cu anterioritatea : *penultim*.

3. *Pen-* este un prefix neologic, de origine latină, care a pătruns în limba română prin împrumuturi fie direct din latină, fie din limbile

romanice. Este posibil ca unul și același cuvânt să fi pătruns pe mai multe căi:

peninsulă — lat. *paeninsula*, fr. *peninsule*,
penultim — lat. *paenultimus*, fr. *penultieme*.

Penumbra este un semicalc (adaptare) după fr. *penombre*, it. *penombra*.

Un împrumut neanalizabil în limba română este *penepenă* Geogr., Geol. „suprafață plană sau ușor ondulată” — fr. *peneplaine*.

în latină *paene* avea valoare de prepoziție și, foarte rar, de prefix, cu sensul „aproape (de)” (cf. ERNOUT-MEILLET, S.V.). Prefixul n-a fost moștenit în limbile romanice. în limba română *paene* a fost moștenit numai cu funcțiunea prepozițională: *pînă* < *paene* + *ad*.

Derivatele cu *pen-* au fost împrumutate la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor; cel mai vechi pare a fi *peninsulă* (a. 1766, la URSU, T.).

4. *Pen-* este un prefix neproductiv și slab reprezentat în limba română.

Derivatele aparțin limbii literare.

PER-

RIZESCU, P.N. 15-16.

1. în D L R sînt înregistrate 17 derivate a n a l i z a b i l e cu prefixul *per-*. La acestea se adaugă 14 din alte izvoare:

perabrodil (DC), *peracid* (DC, LTR¹), *perbenzoic* (DC, S.V. *per-*), *perborat* (DC, LTR¹), *percarbonat* (și: *percarbonic* LTR¹), *percetona* (DC), *perclorat* (DC, LTR¹), *percromat* (și: *percromic* DC), *perduren* (DC), *perfluoretan* (ib., s.v. *per-*), *perfosfați* (pl., DC), *perhidrofenantren* (DC, S.V. *per-*), *persare* (LTR¹), *pervibrare* (și: *pervibrator* ib.).

Formațiile cu *per-* sînt :

I verbe, analizabile în raport cu un verb : *perfora*, *permuta*, *pertracta*, (înv.) *percurfge*, (înv.) *pervenii*;

II substantive, analizabile în raport cu :

— un substantiv : *peracid*, *percarbonat*, *perclorat*, (înv.) *perjur*, *perorație*, *peroxid*, *persare*, *persulfat*, *percent*, *pervibrator* ;

— un adjectiv : *perplin* „canal plin cu apă la stăvilarul unui rîu”;

III adjective, analizabile în raport cu un adjectiv : *perfoliat*, *perlingual*, *perlucid*, *perorai*.

Cuvîntul *pertracta* „a trata, a dezbate îndelung” (Maioreșcu, în DLRC) a fost pînă nu demult analizabil în raport cu (înv.) *tracta* „a discuta” (Ghica, Negruzzi, în DLRC); de asemenea *perlucid* „foarte strălucitor” e analizabil în raport cu sensul (rar) al lui *lucid* „strălucitor” (cf. DA ms.)-

Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *percepe*, cf. *concepe*; *perfect*, cf. *defect*; *perfuzie*, cf. *infuzie*; *perMdroi*, cf. *hidro-*; *permite*, cf. *emite*; *persifla*, cf. *siflant*; *persista*, cf. *insista*; *persorpție* (LTR¹), cf. *adsorpție* (ib.); *perspectivă*, cf. *retrospectivă*; *perturba*, cf. *conturba*; *perverti*, cf. *converti* etc.

2. Prefixul *per-* are următoarele valori:

1) străbaterea : *percurge*, *pervenii*; indicator al valorii de „străbateră” : *perfora*;

2) instrumentul („pe”) : *perlingual*, *perorai*;

3) intensificarea : *perlucid*, *perplin*, *pertracta*, *pervibrator*.

în ultima valoare se încadrează și sensul special pe care îl are în termenii din domeniul chimiei, unde indică cantitatea mai mare decît cea obișnuită a unui element dintr-un compus : *peroxid*, *percarbonat*, *perclorat*, *permanganat*, *persulfat*.

Peracid este un acid al cărui nume începe cu *per-* (vezi ROBERT), iar *persare* sarea unui peracid «(LTR¹).

Valoarea prefixului e neclară în *perfoliat*.

3. *Per-* este un prefix neologic de origine latină, dublet al prefixului moștenit *pre-* (lat. *per*). El a pătruns în limba română prin împrumuturi fie direct din latină, fie din limbile romanice, în special din franceză. Uneori derivatul a venit pe mai multe căi:

(analizabile) *perfora* — fr. *perforer*, lat. *perforare*,
perjur — lat. *periurus*, *periurium*,
perlucid — lat. *perlucidus*,
permuta — lat. *permutare*, fr. *permuter*,
pervenii — lat. *pervenire*;

(semianalizabile) *perfect* — lat. *perfectus*, it. *perfetto*,
persifla — fr. *persifler*,
persista — fr. *persister*,
perspectivă — fr. *perspective*;

(neanalizabile) *persecuta* — fr. *persecuter*.

Pe teren românesc s-a format semicalcul *percurge* după lat. *percurrere*. *Persare* este, probabil, tot semicalc. Un împrumut din germană este *perlingual* (germ. *perlingual*), după care s-a format în română *perorai* (DVR). Din germ. *Perzent*, magh. *percent* s-a împrumutat reg. *perțent* „procent”, care are varianta româniată *percent*.

1. în legătură cu valorile prefixului lat. *per-*, vezi *PRE-*, p. 195. în franceză, *per-* este un prefix savant împrumutat din latină, dublet al prefixului moștenit *par-*.

2. în limba română uneori s-a împrumutat pentru aceeași noțiune atît formația latină cu *per-*, cît și cea franceză cu *par-*: vezi, în secolul trecut, *perjur* {*parjur*, *pervenii*/*parvenii* și semicalcul *percurge*/*parcurge*. Cele două verbe s-au fixat în forma cu *par-*, *Perjur* și *parjur* au fost înlocuite cu *sperjur*.

Derivatele cu *per-* au pătruns în limba română spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, dar mai ales pe la mijlocul secolului următor: (neanalizabil) *perfect* (pe la a. 1790, la URSU, T.); (semianalizabil) *perturbație* (a. 1852, la URSU, T.).

4. Temele la care se atașează prefixul sînt latine moștenite, dar mai ales romanice :

moștenite din latină: *percurge*, *permuta*, *persare*, *pervenii* ;
romanice : *peracid*, *perfora*, *perorai*, *pervibrator*.

Prefixul e foarte slab productiv, apărînd de obicei în împrumuturi (cf. totuși *perorai* și semicalcurile *percurge*, *persare*).

5. Derivatele cu *per-* se întîlesc numai în stilul științific, fiind frecvente în chimie ; o răspîndire mai largă are *perfora*. Unele derivate sînt ieșite din uz (*percurge*, *perjur*, *pervenii*) sau cu circulație regională (*perțent*).

1. Prefixul *peri-* este omonim cu segmentul *peri-* < rus. *nepe-*, existent numai în cuvinte semianalizabile ca: *peripiscă* „corespondență” (< rus. *nepenucm*), *perivodi* „a numi” (< rus. *nepeeodumb*).

2. în derivate, prefixul are un accent secundar pe prima silabă (*peripneumonie*); în cazuri rare, accentul (principal) apare pe a doua silabă în unele cuvinte neanalizabile (*perifan*, *perilipsis*) sau în forme învechite ale unor cuvinte (*perimetros* la URSSU, T.).

Cuvântul *perimetru* a fost înregistrat izolat și cu unele variante alterate ale prefixului: *perem* (*peremetru* ms. de pe la 1840, în DLR) și *pel-* (*pelimetru* GL. OLT.).

3. în D L R sînt înregistrate 26 de derivate a n a l i z a b i l e, la care se adaugă 97 de derivate din alte izvoare :

periadentă (SMFC VI), *periamigdalian* (ib.), *perianal* (ib.), *periangiocolită* Med. (ib.), *periapendicită* (ib.), *periapendicular* Med. (ib.), *periapical* Med. (ib.), *periareolar* Med. (ib.), *periarticular* (ib.), *periastru* Astron. (ib.), *periaxial* Anat. (ib.), *periblastulă* Biol. (ib.), *peribranchial* (ib.), *peribronhial* (ib.), *peribronșită* (ib.), *pericecal* Anat. (ib.), *pericefalic* Anat. (ib.), *pericelular* (ib.), *pericentru* Mat. (ib.), *pericerebral* (ib.), *perichistectomie* Med. (ib.), *periciclo- idă* Mat. (ib.), *pericil* Bot. (ib.), *pericistită* (ib.), *periclinal* Geol. (ib.), *pericolecistită* (ib.), *pericolită* (ib.), *pericord* (ib.), *pericorneal* Anat. (ib.), *pericoroidal* Anat. (ib.), *pericoronaritate* Med. (ib.), *perideferențită* Med. (ib.), *periduodenită* Med. (ib.), *periecuatorial* (ib.), *perielec- trotonus* Med. (ib.), *periencefalită* (ib.), *perienterită* (ib.), *periesofagită* (ib.), *perifaringian* (ib.), *perifascicular* (ib.), *periflebită* (ib.), *perifoliculită* Med. (ib.), *perifrenită* Med. „inflamație a regiunii din jurul nervului frenic” (ib.), *perigalaxie* Astron. „poziție corespunzătoare celei mai mici distanțe de galaxia noastră” (ib.), *periganglionar* (ib.), *perigastrită* (ib.), *perigenital* (ib.), *periglandular* (ib.), *periglotic* (ib.), *perihepatită* (ib.), *periintestinal* (ib.), *perijupiter* Astron. (ib.), *perilaringită* (ib.), *perilenticular* Anat. (ib.), *perilobular* (ib.), *perilunar* (ib.), *perimaritim* (ib.), *perimeningită* (ib.), *perimuntos* (ib.), *perinatal* „care se referă la circumstanțele care au loc în jurul unei nașteri” (ib.), *perinefritic* (ib.), *perineural* (ib.), *perinuclear* (ib.), *perinerv* (ib.), *periocular* (ib.), *perioftalmic* (ib.), *perioptic* (ib.), *perioral* (ib.), *periorbital* (ib.), *periova- rian* (ib.), *periovarian* (ib.), *peripancreatită* (ib.), *periparazitism* (ib.), *peripetal* Bot. (ib.), *peripiloric* (ib.), *peripleurită* (ib.), *peripolar* (ib.), *periporită* Med. „inflamație în jurul glandelor sudorifere” (ib.), *periprostată* (ib.), *perirectită* (ib.), *perirenal* (ib.), *perisaturn* Astron. (ib.), *periselenar* (ib.), *perisigmoidită* Med. (ib.), *perisinovial* (ib.), *perişcolar* (activitate *periscolară*) (ib.), *periiroidită* (ib.), *peritoracic* (ib.), *peritraheită* (ib.), *peritropical* (ib.), *periuuranus* Astron. (ib.), *periurban(ă)* (centură) (CONTEMPORANUL 1968, nr. 32, p. 97), *periureterită* (SMFC. VI), *periuvar* (ib.), *perivaginal* (ib.), *periviscerită* (ib.), *perizonă* (ib.). *

Derivatele cu prefixul *peri-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu :

— un substantiv : *periadentă*, *periarterită*, *perifrază*, *perilimfă*, *perimetru*, *peripneumonie*, *perisferă*, *peritiroidită*, *perizonă* etc.;

— (formație parasintetică) : *periporită* ;

— un adjectiv (formații parasintetice) : *perideferențită*, *perifrenită* ;

II adjective, analizabile în raport cu :

— un adjectiv : *peribronhial*, *perifaringian*, *periglaciuar*, *periovarian*, *periterestru* etc.;

— un substantiv (formații parasintetice) : *pericentric*, *periuighial*.

Numărul substantivelor e mai mare decît cel al adjectivelor, reprezentînd aproximativ 60% din totalul derivatelor analizabile.

Nu am luat în considerație un derivat ca *peristil*, pentru care nu putem stabili o legătură semantică în limba română între prefix și temă.

Formații semianalizabile : *periandric* (SMFC VI), cf. *andro-*; *pericard*, cf. *endocard*; *pericarp*, cf. *epicarp*; *periclinal* Geol. (LTR¹), cf.

sinclinală; *perigeu*, cf. *apogeu*; *periheliu*, cf. *helio-*; *perioșt*, cf. *osteo-*; *periscop*, cf. *diascop*; *perisperm* Bot. (LTR¹), cf. *endosperm*; *periston* (SMFC VI), cf. *stomato-*; *peritomie* (SMFC VI), cf. *anatomie* etc.

4. *Peri-* are valorile:

1) „în jurul, împrejurul” :

a) local (cele mai multe) : *pericard*, *pericarpatic*, *pericentric*, *periglaciuar*, *perilună*, *periterestru*;

b) temporal : *perinatal*.

Apropiat de acest sens este și sensul „aproape de” (= distanță mică) din unii termeni de astronomie ca : *perijupiter* „punctul cel mai apropiat de Jupiter la care se află un satelit al său pe orbită”, *perisaturn*, *periuuranus* etc.

1. De la valoarea de „în jurul, împrejurul, din toate părțile” se poate ajunge la cea de referință („despre”): vezi *perigrafie* „raport; descriere”, ca și la cea de intensificare din *perifrază* și din unele derivate semianalizabile ca *periplegie* „paralizie totală”, *periegeză* „călătorie lungă”.

2. Analiza semantică din mai multe formații adjectivale de mai sus impune o altă analiză formală decît cea adoptată sub 3 II, și anume interpretarea lor drept formații parasintetice. Astfel sensul lui *peri-* din adjectivul *pericarpatic* „situat în jurul munților Carpați” trebuie pus în legătură cu substantivul (*munții*) *Carpați* și nu cu adjectivul *carpatic*.

2) „deasupra; în afara” : *periciclu*, *pericranium*, *periderm*, *perioșt* etc.

Această valoare se confundă uneori cu cea de sub 1.

3) „în intervalul dintre” : *perisistolă*.

în unele exemple, ca *peripneumonie*, valoarea e neclară sau egală cu baza.

5. *Peri-* este un prefix neologic de origine grecească (< rapt), care a pătruns în românește prin împrumuturi din limba de origine și, în special din limbile romanice (cu precădere din franceză); împrumuturile din alte limbi sînt rare :

(analizabile) *pericranium* — ngr. rapixpavtov

periderm — fr. *periderme*

perilimfă — fr. *perilymphe*

(semianalizabile) *pericard* — fr. *pericarde*

pericarp — fr. *pericarp*

Variantele învechite în *-iu*, *-io(n)* ale unor substantive terminate azi în consoană sînt împrumuturi din latină, respectiv greacă: *pericardio*, *pericardion*, *pericardiu*, cf. lat. *pericardium* ngr. 7Tspixdcp8iov; *pericarpium* — lat. *pericarpium*.

(neanalizabile) *perierghie* — gr. mpiepyioc

peripiisi — gr. 7tspi7i;ico (aorist TceptTroivjo-a).

Cuvîntul *periplizon* din expr. a lua în *periplizon* „a-și bate joc de cineva” este un derivat neanalizabil de la gr. 7tspi7exocico, cu același sens (vezi A. Graur, *Notes d'etymologie roumaine* în BL iv (1936), 108).

Uneori e greu de precizat din ce limbă provine derivatul:

perifrază — it. *perifrasa*, fr. *periphrase*, germ. *Periphrase* (ru. *непуфппаса*);

peripneumonie (mai vechi *peripleumonie*) — fr. *peripneumonie*, ngr. 7usp7uv&UffiovLa, lat. *peripneumonia*.

în greacă, Ttspi- ca prefix are valorile „în jurul” (*izegifivivo**), „deasupra” (*-n:epiyivo/Lca*) (BAILLY, s.v.). în franceză, *peri-* are valoarea „în jurul” (ROBERT, s.v.); probabil și valoarea „în intervalul dintre”, nerelevantă în lucrările de specialitate.

Pe teren românesc s-au format unele semicalcuri (adaptări) ca *perijupiter* — fr. *perijove*, *perişcolar* (cf. fr. *periscolaire*), *perimuntos* (cf. *perimontan*), *periuighial* (inflamație^a) (cf. *perionixis* — fr. *perionyx*).

it. *perionissi*). Cu sau fără model străin s-au format pe teren românesc și derivate ca : *periterestru*, (poate și) *pericarpatic*.

Eare derivate cu *peri-* au pătruns în limba română în secolul al XVIII-lea : (analizabile) *perigrafie* (Cantemir, la GĂLDI, M. 225), *perieranion* (ms. din a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, la URȘU, T.), *peripleumonie* (a. 1785, la GĂLDI, M. 226); (semianalizabile) *pericarăio* (a. 1790, la URȘU, T.).

La începutul secolului al XIX-lea apar, pe cale savantă, prin traducerea unor lucrări științifice din grecește, din limbi romanice sau chiar din alte limbi, ca de exemplu maghiara, derivate ca : (analizabile) *peripneumonie* (a. 1816, la URȘU, T.), *perimetru* (a. 1820, la URȘU, T.), *pericraniiu* (a. 1849, la URȘU, T.).

6. Majoritatea derivatelor cu prefixul *peri-* au teme neologice. Există puține derivate cu teme latine moștenite: *perilună*, *perimunte*, *periunghie*.

7. *Peri-* este folosit în terminologia științifică. Derivatele aparțin mai cu seamă medicinei, dar și științelor naturii, astronomiei.

PO- (P-, PĂ-, PA-)

AUERBACH, V. 243; IORDAN, STIL. 206; GRAUR, E. 24—27; ROSETTI, ILR 206; AVRAM, C. 5—10.

1. Prefixul *po-* are variantele *p-* (în combinație cu teme cu *o* inițial) : *popri* ; *pă-*: *păhui*, *păstrungă*, (și *postrungă*) ; *pa-*: *paroi*, *parosu*, *paueenie* (și *paueenie*, *poucenie*).

2. în DM sînt înregistrate 11 derivate a n a l i z a b i l e , la care se adaugă 11 derivate din alte izvoare :

paroi (și *paroi* „a roi a doua oară în aceeași vară”) „roiul ieșit dintr-un roi care a roit și el în aceeași vară” (DLR), *păhui* „aiurit, zăpăcit, zănat” ; „năuc, prost” (DLR), *pohiriș* (*figan hiriș—pohiriș*) „get-beget” (SCRIBAN), *ponegrii* „foarte negru” (DLR ms.), *poroboti* „Sl da buzna, a se îngrămădi” ; „a se apuca de ceva cu înverșunare” (DLR ms.), *parosu* „foarte roșu” (DLR ms.); TDRG s.v.; BPH VII—VIII (1940—1941), 116), *posluji* (și: *poslujnic*) (DLR ms.), *postrungă*, „strungăreață” (DLR ms.), *potopi* „s. distruge” (DLR ms.), *poucenie* „învățătură” (*ib.*), *pozmoz* „smoc de păr” (DLR ms.).

Derivatele cu prefixul *po-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu :

— un verb : *pocăi*, *pogoăi*, *popri*, *poroboti*, *posluji*, *potopi* ;

— un verb sau (formație parasintetică) un adjectiv : *ponegri*;

II adjective, analizabile în raport cu un adjectiv (uneori provenit de la un participiu) : *păhui* (cf. *hui*, vezi și TĂ- p. 245 ; semianalizabil față de *căhui*, *tăhui*), *pogîrjit* (cf. *ogîrjit* ; semianalizabil față de *gîrjob*), *pohiriș* (cf. *hiriș* „autentic”), *poleit* (cf. *leit*), *ponegru*, *porosu* ;

III substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *pociumb* (și *pociump*) „țăruș, par, prăjină” (cf. *ciump* „căpătii rămas dintr-o creangă”), *pofală* „pompă, fast”, *pohoț* „persoană ticăloasă”, *pojar* 1° „boală”; 2° (înv.) „incendiu”, *poslujnic*, *postrungă*, *poveste*, *pozmoz*.

Poleit, *potopit* și *poveste* sînt legate semantic, pe teren românesc, de bazele lor numai în expresiile *leit-poleit*, *topit-potopit*, *veste-poveste*, vezi p. 187.

Formații semianalizabile : *pocîlți* „a flămînzi, a slăbi din cauza unei alimentații insuficiente” (DLR ms.), cf. *cohîlți* „a fi prăpădit trupește” ; *pohrib* (DLR ms.), cf. *cohrib* (vezi și p. 66) ; *poticni*, cf. *zăticni*.

3. *Po-* are valoarea de intensificare a însușirii unui adjectiv sau a acțiunii unui verb (de obicei în corelație cu cuvîntul de bază) : *ponegru* (*Mă-nîlîni cu un om ponegru*. L. COSTIN, GR. BAN. S.V.), *porosu* (*Ho! vac roșă poroșă Marian*, în DLR ms.), (*leit poleit* „întocmai, la fel, aidoma” (*Copil leit-poleit cu părinții lui*. TDRG, S.V.) ; (*a innegri și*) *ponegri* (*p cineva*) IORDAN, STIL. 206, *potopi* (*Seceta a topit și potopit recolta*) IORDAN, STIL. 206).

în cazul derivatului *paroi*, se pare că prefixul exprimă repetarea

în unele formații, valoarea de intensificare a prefixului e mai puțin clară, derivatul avînd o valoare apropiată de cea a bazei: *pocăi*, *pohojar*, *popri*, *poroboti*, *posluji*, *poucenie*.

în legătură cu *poveste* din expr. *a-i merge, a i se duce (cuiva) vestea și povestea* „a deveni renumit printr-un fapt sau o pățanie” acad. Iorgu Iordan remarcă următoarele : „Cu alte cuvinte, *poveste* pare a avea în formula noastră un înțeles diferit de cel obișnuit: *veste* a fi o singură știre, *poveste* (— *po-* + *veste*) ar arăta știri mai multe, așadar o întărire a noțiunii precedente. Intervine, cu siguranță, și un joc de cuvinte, în cazul cînd *poveste* își păstrează sensul original („știre mincinoasă, inventată”) atît de deosebit de al lui *veste*” (STIL. 206).

4. *Po-* este un prefix împrumutat din slavă (no-), care a pătruns în limba română prin derivate analizabile ca : *pocăi* < v.sl. noKararH c/, *polei* < v.sl. noAHiaTH, *popri* < v. sl. nonpfcTH, *potopi* < v.sl. nororiHTH, *poveste* < v. sl. nosteCTH.

1. în vechea slavă no- era un prefix productiv, cu valoare de întărire, de creștere sau de diminuare a unei însușiri, a unei acțiuni, ca, de exemplu, noBoran* „mai bogat”. în cazul multor derivate, sensul prefixului e neclar: noBoraTH „a lupta pentru”, noMouTH „a ajuta” (VAILLANT, v. s. 339; vezi și Fr. Miklosich, *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprache* voi. II, Viena, 1875, p. 359). Prefixul a fost moștenit în limbile slave moderne. în bulgar de exemplu, no- are valorile: a. „o acțiune care se face în sus, deasupra” (*nojiowca b.* „o acțiune care se face pentru scurtă vreme” (*nonanaM* „aștept puțin timp”) etc. Cu ajutorul lui no- se exprimă gradul comparativ: *no-doâhp*, *no-wuona* (L. Andreicin, M. Ivanov K. Popov, *ChepeMeneu âhJizapcnu emn*, în „YqeSHHK 3a I Kype Ha yHHTejiCKHTE HHCT TVTH, naCT I, Sofia, 1956, p. 246, HacT II, Sofia, 1957, p. 10).

2. în legătură cu ipoteza originii dacice a prefixului, în ILR II 364 se menționează : „po- (*pă*) în cuvinte ca *postrungă* < *strungă*, *pociump* < *ciump* Sl fost considerat autohton de G. Reichekron”. în continuare se arată că *po-* „apare însă și în numeroase împrumuturi slave” (vezi G. Poghirc, LR XVI (1967), nr. 5, p. 421).

Pe teren romanesc s-au format derivate ca: *ponegru*, *porosu*, (probabil *poroboti*, *pozmoz*. în ce privește derivatul *ponegri*, este posibil ca acesta să fie semicalc după v. sl. no^piiNdTH, dar nu poate fi exclusă nici posibilitatea de a se fi format independent de cuvîntul slav corespunzător).

Poslujnic și *posluji* sînt variante lexicale ale lui *poslušnic* și *poslujnik* (v. sl. nocîSujHHKh, noc^šuiHTH), apropiate de *sluji* prin etimologie populară.

1. în legătură cu *Bobotează*, considerat, în genere, că provine de la *apă-botează* (DA, CAD SCRIBAN), s-a emis, printre altele, și ipoteza, greu de admis, că ar fi format cu prefixul *po-* + *botează* (SCRIBAN).

2. După DLR, *parosu* ar proveni din *pafral*- f *roșu*, deși *pa-* poate fi varianta prefixului *po-* (cf. *porosu*).

Cele mai vechi derivate cu prefixul *po-* se găsesc atestate în textele din secolele al XVI-lea — al XVII-lea: *pocăi* (*Codicele Voronețean*, DLR ms.), *poticni* (Dosoftei, în DLR ms.) etc.

5. Temele derivatelor sînt de origine :

— latină : *ponegru*, *porosu* etc.;

- comuna cu albaneza : *postrungă* ;
- slavă : *pojar, pofală, popri, poroboti, posluși, poticni, potopi, poveste* etc.

Cele mai frecvente teme sînt de origine slavă. Prefixul *po-* a fost puțin productiv în trecut; azi e neproductiv.

6. Cîteva derivate, ca *pocăi, ponegri, popri* aparțin limbii literare. Cele mai multe formații sînt regionale : *pogîrjit, pohoț, ponegru, poroboti, postrungă, pozmoc* etc.

Unele derivate sînt învechite: *pofală, poslujnic, poucenie* etc. sau au sensuri învechite : *pojar* („incendiu”).

Folosirea derivatelor *poleit, potopi, poveste* în formule care le alătură cuvintelor de bază este caracteristică pentru vorbirea populară și familiară.

POD- (POT-j

1. Prefixul *pod-* are următoarele variante:

— varianta fonetică obligatorie *pot-*, în derivate de la un cuvînt cu inițială surdă. Această pronunțare transpare uneori în scris : *pot-polcovnic*; mai adesea însă scrisul menține unitatea prefixului, notînd în orice context fonetic varianta fundamentală consacrată de uzul literar : *podpolcovnic, podparușnic* etc;

— varianta fonetică facultativă *pot-* (în variație liberă cu *pod-*), în derivate cu inițială nazală : *pot-jpodmol, pot-lpodnog*. Grafiile *pot-* și *pod-* în acest context nu sînt relevante pentru pronunțările respective : fiecare din ele poate reda în aceeași măsură atît pronunțarea cu *-t-*, cît și pronunțarea cu *-d-*,

în formații neanalizabile se întîlnește și varianta etimologică *pad-pat-* (pentru variația finalei consonantice, vezi mai sus) : *pad-jpatnoșcă*.

1. Varianta *potcomor* (variantă, la Ureche, a lui *podcomor*) este considerată în DLR „suspectă, probabil greșeală de tipar”.

2. *Patnoșcă* este tratat în DLR (în interiorul aceluiași volum) ca variantă a lui *padnoșcă* și ca articol separat, pe baza aceluiași material ilustrativ, cu același sens și aceeași etimologie și cu o singură diferență: în cazul celui de al doilea, accentul e considerat necunoscut.

2. în DM este înregistrat un derivat analizabil cu prefixul *pod-*, (*podmol*), la care se adaugă 5 din D L R .

Derivatele cu *pod-* sînt:

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv : *poddiacon, podmol* cf. *mol*, variantă regională a lui *mîl*, *podparucic* cf. *parucic*, variantă a lui *porucic, podpolcovnic, podporușnic*;

Formația neanalizabilă *podvadă* „corvoadă” este analizabilă în varianta *podhod* (care apare cu sensul „încărcătură transportată...” la Sevastos, în DLR) prin raportare la *hod* „mers”.

II adjective, analizabile în raport cu un adjectiv : *podvolnic*.

Formații semianalizabile : (substantive) *podcomor* „șambelan” cf. *comornic* „cămăraș”, *podpiscă* „semnătură” cf. *zapiscă* „adeverință” ; (1 verb) *podpri* „a opri” cf. *opri*.

1. Eventual și *podllnc* (probabil) „cobur” (cu etimologia nerezolvată, vezi DLR S.V.) cf. *oblînc*. Notăm că *podllnc* este tratat în același dicționar (tomul privitor la litera O), pe baza aceluiași material ilustrativ, încă o dată, ca variantă a cuvîntului *oblnc* (s.v.).

2. *Podladă* „mobilă țărănească folosită ca laviță și ca ladă pentru haine etc.” nu e o formație cu prefixul *pod-*, ci, se pare, un corespondent al magh. *padlâda*, compus (în limba de origine) din *pad* „laiță” și *lada* „ladă” (vezi LR X, 1961, nr. 2, p. 125).

3. Valoarea prefixului *pod-* este inferioritatea abstractă (subordonarea) : *poddiacon, podparucic* „sublocotenent”, *podpolcovnic* „locotenent-colonel”.

Derivatele *podvolnic* „liber” și *podmol* „aluviune, mîl” sînt identice cu bazele lor din punct de vedere semantic.

în formația *podmol* cu celelalte sensuri ale ei, „mal înalt...; prispă (de pămînt); vatră; firidă”, valoarea prefixului nu este clară.

4. Prefixul *pod-* reprezintă prefixul slav nc^.-

Vezi Franz Miklosich, *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*, voi. al II-lea, *Stammbildungslehre*, Viena, 1875, p. 409—410, unde prefixul slav *pod*** este înregistrat cu sensul „sub” spațial și temporal și cu sens diminutival.

în română a fost împrumutat prin formații din vechea slavă și mai ales din limbile slave moderne, ca :

— analizabile și semianalizabile : *poddiacon* < v.sl. noA^AHraKONii, *podpri* < v.sl. noA^npîr^ 5 *podmol* < bg. *nodMojî*; *podpiscă* < rus. *nodnucna*, *podporucic* < rus. *nodnopynun*, *podpolcovnic* < rus., ucr. *nodnojinoeHUK*; *podcomor* < pol. *podkomorzy* (v. și rus. *nodnoMopuu*, împrumutat din polonă, cf. Max Vasmer, *Bussisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1953—1958), *podporușnic* < pol. *podporucznic* ;

Referirea la magh. *padmaly*, făcută în DLR în alineatul privitor la etimologia lui *podmol*, nu se justifică deoarece cuvîntul maghiar menționat nu corespunde din punct de vedere semantic (v. TAMÁS, E., S.V.).

— neanalizabile : *podnojie* „scăunel pentru picioare” < v. sl. noVfc-no>KHE ; *podhorniță* „policioară” < ucr. *nodsopnuita* ; *podnog* „pedală la războiul de țesut...” < bg. *nodmea* ; *podscarb* „titlu în ierarhia nobiliară poloneză” < pol. *podsliarbi*.

O poziție aparte ocupă formația *podvolnic*, care pare a fi împrumutată din rusă (*noejibmiu*, D L R S . V .) și modificată în română prin substituția prefixului original (*no-*) cu prefixul *pod-*. Această substituție operată în interiorul limbii române ar atesta faptul că, fără a fi fost propriu-zis productiv, *pod-* a fost simțit ca element derivativ al limbii române.

în eventualitatea verificării ipotezei formulate mai sus, *povolnic* „cal care umblă liber” (LEX. REG. i 55) ar putea fi interpretat ca un reflex direct (fără substituție de prefix) al rus. *noejibmiu* „liber”.

Unele formații împrumutate din rusă prezintă și o variantă care redă pronunțarea din limba de origine a vocalei prefixului: *pad-* (*pad-noșcă* < rus/ *noduooffm*). Aceeași variantă apărînd uneori la formații împrumutate din bulgară atestă, probabil, o etimologie multiplă a cuvîntului respectiv (adaosul sursei ruse) : *patnog*, variantă la *podnog* < bg. *nodmea*.

în secolul al XVI-lea sînt atestate, sporadic, numai formații neanalizabile : *podnojie* (*Codicele Voronețean*, în D L R) . în secolele următoare atestările sînt relativ mai frecvente și reprezintă formații analizabile și semianalizabile: *poddiacon* (*Pravila de la Govora*, în D L R) , *podcomor* (Ureche, în DLR), *podporușnic* (N. Costin, în DLR), *podpri* (Dosofoței, în DLR). În perioada care cuprinde sfîrșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea se remarcă apariția citorva rusisme cu existență efemeră aparținînd stilului administrativ: *podpolcovnic* (G C R 1782, în D L R) , *podpiscă* („Curierul românesc” 1830, în D L R) , *podparucic* („Telegraful” 1854, în DLR).

5. Prefixul *pod-* nu este productiv în limba română (apare exclusiv în formații împrumutate). Vezi totuși § 4.

6. Cu foarte puține excepții de formații populare sau regionale (*podmol, poăvolnic*), derivatele cu *pod-* sînt literare și chiar livrești, aparținînd vechiului stil administrativ și mai ales al ierarhiei administrative (*podpiscă-, podparucic, podpolcovic, podporușnic*) și stilului bisericesc, inclusiv ierarhiei bisericești (*podnojie, poddiacon*).

Formațiile literare cu *pod-* sînt ieșite din uz.

Derivatul *poddiacon*, singurul cu bază care continuă să aibă circulație în limba contemporană, este concurat și înlocuit de *ipodiacon* (GCR 1743, în DLR), respectiv, *subdiacon* (atestat în limba contemporană la G. Călinescu, în DLR).

POJ-

1. *Poi-* este un prefix accentuat.

2. în **DM** este înregistrat 1 derivat analizabil (*poimîine*), la care se adaugă 1 : *poimarți* (Al. Graur, *Deraieri lexicale*, în „Buletin științific”, Academia E.S.E., Secțiunea de știință a limbii, literatură și artă”, an. I, 1949, nr. 2, p. 142) „niciolată”.

Ambele derivate sînt adverbe, analizabile în raport cu :

— un adverb : *poimîine*;

— un substantiv (cu valoare adverbială) : *poimarți*.

3. Prefixul are valoarea de posterioritate în timp („după, ulterior”).

4. *Poi-* este un prefix moștenit din lat. *post-*, printr-o singură formație : *poimîine* < *postmane*.

1. Lat. *post(-)*, *pos(-)* a fost moștenit în limba română ca adverb și ca prefix; ca prepoziție este reprezentat numai în compusul *de post* > *după* (cf. și compusul adverbial *ad post* > *apoi*). Urmașul adverbial al lat. *pos(t)* este considerat de unii cercetători *păi* sau *poi*.

În CADE este înregistrat adv. *poi* < lat. *post*, în cuvîntul *poimîine*; SCRIBAN îl menționează cu etimologia *pos*, socotindu-l forma literară a lui *păi* (ultima însă frecventă în limbajul popular și familiar).

La CIORANESCU este înregistrat adv. *păi*, cu varianta *poi* < lat. *post*. După DA, TDRG, CADE, DLR, DM, adv. *păi* provine de la *apăi* (< *apoi*).

2. Pentru prefixul lat. *post-*, vezip. 191. Vezi și MEYER-LUBKE, G. II 618, REW 6684, 6685, 6686, unde se arată că prefixul lat. *post-* a fost moștenit în unele limbi romanice prin derivate ca : *postcinium, postcras, post(de)mane*.

3. *Poimîine* este socotit de FC I (p. XI, 26, 222) că ar fi un compus semianalizabil, ceea ce e greu de admis, deoarece sensul cuvîntului nu poate fi explicat prin sensul a două adverbe. Unele dicționare (REW, CDDE, CADE, DM) socotesc adv. *poimîine* moștenit din latină (*post-f mane*) ; altele (ȘAINEANU, SCRIBAN) îl consideră format pe teren românesc (la TDRG se trimite pentru etimologie la adv. *apoi*).

Pe teren românesc s-a format derivatul *poimarți*.

După Al. Graur, *loc. cit.*, el ar fi rezultatul unei contaminări (*poimîine* + *marți*).

5. Temele derivatelor sînt moștenite din latină.

6. Prefixul este foarte slab productiv.

POST-

IORDAN, LRA 208; RIZESCU, P. N. 16,

1. în **DM** sînt înregistrate 9 derivate analizabile, la care se adaugă 26 de derivate din alte izvoare :

postabdomen (MDE), *postaprinđere* (*ib.*), *postaxial* (D. MED.), *postcalculație* (DER), *postcapilar* (D. MED.), *postcardinal* (*ib.*), *postcavă* (*ib.*), *postcenușărire* Chim. (LTR-), *postclimacteriu*

m <D. MED.), *postefect* Fiz. (LTR-), *postgeneral* (SCÎNTEIA, nr. 7605 (1968), 3/2), *postglaciar* (DN-, LTR-),
9 *postglosatori* pl. (MDE), *postimagine* (D. MED.), *postimpresionist* (IORDAN, LRA 206), *postliceal* (R.L.
*P nr. 8419 (1971) 5/6), *postmaturație* Agr. (LTR-), *postmăcel* (IORDAN, LRA 206), *postmediu* (SCÎN-
I TEIA, nr. 7608 (1968), 4/1), *postnodular* (D. MED.), *postpaleoslav* (PUȘCARIU, L.R. I 296), *post-
poziție* (DN-), *postsincronizare* Cinem. (LTR-), *postșcolar* (DN-), *posttraumatic* (CONTEMPORANUL
nr. 748 (1961), 7/7, cf. LR XI, 1962, nr. 3, p. 390), *postuniversitar* (SCÎNTEIA, nr. 7703 (1968), 4/5).

Derivatele cu prefixul *post-* sînt :

I verbe, analizabile în raport cu un verb : *postdata, postpune*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv :

I *postcalcul(ație)*, *postefect*, *postimpresionist*, *postfață*, *postmaturație*, *post-
măcel*, *postpoziție*, *postsincronizare* ; (parasintetic) *postcenușărire* ;

III adjective, analizabile în raport cu un adjectiv : *postdilu-
vian*, *postgeneral*, *postglaciar*, *postliceal*, *postmediu*, *postnominal*, *postopera-
toriu*, *postpalatal*, *postpaleoslav*, *postșcolar*, *posttonic*, *posttraumatic*, *post-
universitar*, *postverbal*.

Cele mai multe derivate cu *post-* sînt adjective și substantive.

Formații semianalizabile : *postbelic*, cf. *antebelic* ; *postludiu*
I (D E E , D N , M D E) , cf. *preludiu*; *postmeridian*, cf. *antemeridian*.

2. Prefixul are valoarea de posterioritate („după”) :

i . a. în spațiu : *postfață*, *postpune*, *posttonic*, *postpoziție* etc.; uneori
) e vorba de situarea nu după ceva, ci în partea posterioară (finală) : *post-
abdomen*, *postpalatal*.

b. în timp („ulterior, în urmă”) : *postbelic*, *postdata*, *postdilu-
vian*, *postoperatoriu*, *postsincronizare* etc.; uneori e vorba de caracterul tardiv
) al acțiunii denumite de bază : *postaprinđere*.

în *postnominal* și *postverbal* valoarea inițială de posterioritate este interpretată mai curînd ca proveniență.

Numeroase derivate analizabile și semianalizabile cu prefixul *post-* intră în opoziție cu derivate formate cu prefixele *ante-* și *pre-* ; de exemplu : *postdata* — *antedata*, *postfață* — *prefață* (vezi și p. 48, 195).

3. *Post-* este un prefix neologic de origine latină, care a intrat în românește prin împrumuturi, în special, din franceză :

(analizabile) *postdata* — fr. *postdater*,

postglaciar — fr. *postglaciaire*,

postpalatal — fr. *postpalatal* ;

(semianalizabile) *postmeridian* — fr. *postmeridien*.

Bare sînt împrumuturile din latină : (neanalizabile) *postscenium* — lat. *postscenium*.

t în latină, întrebuițarea lui *post-* ca prefix, provenit din prepoziția omonimă, era rară și de dată recentă. Lat. *post* prepoziție, adverb (opus lui *ante*) are sensurile : „după, în urmă; după aceea” (temporal și local) (cf. ERNOUT-MEILLET, S.V. ; ILR I 104); în latina populară *post-* a dispărut lăsînd puține urme (cf. K. Vossler, *Einführung ins Vulgärlatein*, herausgegeben und bearbeitet von Helmut Schmeck, München, 1954, p. 177, MEYER-LXJBKE, G. II 618). Cu aceleași valori din latină, prefixul *post-* s-a fost împrumutat și în franceză (cf. ROBERT, S.V.).

Pe teren românesc s-au format unele semicalcuri, ca, de exemplu : *postfață* — fr. *postface*, *postpune* — fr. *postposer* (sau adaptare a unui împrumut din latină : *postponere*).

E greu de spus care derivate s-au format în românește fără model străin. Este posibil ca în această situație să fie unele cuvinte ca : *postcalculație*, *postgeneral*, *postmediu*, *postpaleoslav*, *posttraumatism* etc.

Derivatele *postnominal* și *postbelic*, socotite de DM și DN¹ ca formații românești fără model străin, apar și în alte limbi; primul în franceză : *postnominal* (cf. J. Marouzeau, *Lexique de la terminologie linguistique*, Paris, 1933, s.v.), al doilea, în italiană : *postbellico* (rar folosit, *Dizionario enciclopedico Sansoni*, Firenze, 1954, s.v.).

Derivatele cu prefixul *post-* au fost împrumutate în limba română m a doua jumătate a secolului trecut (*postpone* POLIZU, *postmeridian* DDRF), dar mai ales la începutul secolului al XX-lea.

Cele mai multe teme sînt neologice de origine romanică; cele moștinite sînt rare (*postfață*, *postpone*; *postaprindere*, *postcenușărire*, *postmăcel*).
5. Prefixul e puțin productiv.

6. Derivatele cu *post-* aparțin stilurilor științific, publicistic și administrativ.

în stilul științific (domeniul filologic) se folosește și prepoziția latinească *post* la datări aproximative de tipul *post 1500*; vezi AVRAM, P. N. 248. Această prepoziție apare și în unele formule latinești ca *post-factum*, *post-mortem*, *post-partum*, *post-scriptum* (unele înregistrate de dicționarele românești ca substantive sau adverbe), care nu trebuie confundate cu derivatele cu prefixul *post-*,

POT- vezi **POD-**

PRĂ_x vezi **PRE-**

PRĂ₂ vezi **PRO-**

PRE- (PRI-, PRĂ₁-, PE-), PEA-

DHLR i 176, 248, 274; DRAGANU, R. S. 60; AUERBACH, V. 245-248; IORDAN, LRA 195-196; I. Rizescu, *Prefixul pre- în limba română*, în SMFC I 5-17; OCHEȘANU, P. 32-36; E. Petrovici, *Prefixul slav meridional pri- în elementele slave ale limbii române*, în SCLXI (1960), nr. 3, p. 611-624; MIHAILĂ, i. 195; ROSETTI, ILR 306, 320, 572; Iorgu Iordan, *Roum. pre-*, în RRL xv (1970), nr. 5, p. 471-473; id., STIL 206-207.

1. Prefixele *pre-* și *prea-* fac parte din aceeași serie, întrucît au valori apropiate (vezi p. 194) și sînt înrudite ca origine (vezi p. 195-197). De multe ori cele două prefixe sînt greu de delimitat între ele, unul putînd apărea m locul celuilalt, ca de exemplu: *preaeminent* și *preeminent*, *prespori* („a spori mai mult”) -- *preaspori*.

2. În legătură cu delimitarea derivatelor cu prefixul *pre-* de compusele cu prepoziția *pre*, respectiv adverbul *prea*, vezi p. 10-12 și FC I, p. VIII, 19.

Vezi și IORDAN, STIL 206, unde se menționează: „*pre(a)* prefix cu două variante fonetice”.

2. Prefixul *pre-* are variantele *pe-*, *pră₁-* și *pri-*.

Varianta *pe-* se găsește în derivatul *petrece* (mai vechi *pretrece*).

în *pefuga* „a goni, a fugări” (FC I 214) și *perinda* (DLR S.V.) avem a face cu verbe compuse parasintetice care au la bază prepoziția *pe*.

Pră_x este exclusiv variantă fonetică regională; azi bănățeană: *prășăra* A L R I 733/130, 35, *prășuei* (pita) „frămînta” DR vn 86 (învechit și la Dosoftei: *prăființă* „prefacere”, *prănaște* „renaște”, cf. PUȘCHILA, D. 63, 68).

Uneori este destul de greu de delimitat varianta *pră₁-* de *pră₂-*, varianta lui *pro-*, mai ales în cazurile m care o formație cu *pră₁-* poate fi raportată la derivate sinonime de la o temă comună cu ambele prefixe ca, de exemplu: *prășădi* „a sădi, a răsădi” față de *prosădi* și *presădu*

Pri- este variantă fonetică regională (moldovenească) în exemple ca: *priface* C. ășTegruzzi, în D L R ms.; varianta *pn-* apare însă și în limba literară în derivatele *priboli*, *prigoni*, *pritoci*, *priveghea*.

Unele derivate cu *pri-* din limba literară contemporană, ca *priveghea* (analizabil), *pricestui*, *primeni*, *pristăvi* (neanalizabile) au variante învechite cu *pre-*: *preveghea*, *precestui*, *premeni*, *prestăvi*.

E. Petrovici atrage atenția asupra derivatului neanalizabil *pristol*, care prezintă variantele: *prestol*, *prastol* (vezi și DLR ms., DM) și *preastol* (vezi și DLR ms.).

3. **Pre-** în DM sînt înregistrate 82 de derivate a n a l i z a b i l e cu *pre-*. La acestea se adaugă 104 derivate din alte izvoare :

prăființă (PUȘCHILA, D. 63), *prănaște* (id. ib. 68), *preabecedar* (SMFC I 15), *preadolescent* (DN¹), *preaduna* „a aduna (din nou)” (GL. OLT.), *prealarmă* (Iordan, Roum. *pre-*), *prealbe* (ROSETTI, L. D. 79, notat *pre albe*, cu prefixul despărțit de temă), *prealiaj* (LTR¹), *preambalat* (Iordan, lucr. cit.), *preamplificator* (DER, LTR¹), *preaprinde* (LTR¹), *prealnear* (Iordan, lucr. cit.), *prebiologic* (ib.), *precalcul* (ib.), *precampanie* (ib.), *precartesian* (Iordan, lucr. cit.), *precerne* (Iordan, STIL 206), *prechema* „a chema (din nou)” (GL. OLT.), *preclasic* (Iordan, Roum. *pre-*), *preclimacteriu* „fază anterioară climacteriului” (DN¹), *precomandă* (Iordan, lucr. cit.), *precomă* (SCÎNTEIA, 1967, nr. 7525, p. 6/5), *precomisie* (Iordan, lucr. cit.), *precompetițional* (ib.), *precomprimat* (DER; Iordan, lucr. cit.; LTR¹), *preconcentrare* (DER, LTR¹), *precondiție* (Iordan, lucr. cit.), *preconferință* (ib.), *preconsolidare* Geol. (LTR¹), *preconștient* (Iordan, lucr. cit.), *precontractual* (DER, Iordan, lucr. cit.), *precorectură*(vN), *precritic* (Iordan, lucr. cit.), *predacic* (ib.), *predigestie* (DN¹), *predisociație* Fiz. (LTR¹), *preelectoral* (Iordan, lucr. cit.), *previdență* (ib.), *prefierbe* „a fierbe (din nou)” (GL. OLT.), *preființa* „a preface” (cv 1949, nr. 4, p. 34), *prefilmic* (literatură prefilmică) (Iordan, lucr. cit.), *prefiltru* (LTR¹), *prefinal* (ib.), *preforjare* (DN¹), *preformism* Filoz. (ib.), *preformui* (PUȘCHILĂ, D. 93), *prefrămînți* „a frămînți (din nou, bine de tot)” (GL. OLT.), *prefrige* „a distila a doua oară” (SMFC I 10), *pregalbine* (ROSETTI, L.D. 79, notat *pre galbine*), *preglaciuar* (LTR¹), *pregeneric* (Iordan, lucr. cit.), *pregrup* (LTR¹), *preicteric* Med. (Iordan, lucr. cit.), *preindustrializare* (LTR¹), *preinfaret* (Iordan, lucr. cit.), *preincolțire* (LTR¹), *preinfunda* „a infunda (din nou)” (GL. OLT.), *preinregistrare* (LTR¹), *prejunghia* (Marian, în DLR ms.; ROSETTI, L. D. 79), *premagnetizare* (LTR¹), *prematrimonial* (Iordan, lucr. cit.), *premiędza* „a înjumătăți” (ROSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 67), *premina* „a mina (din nou)” (GL. OLT.), *premodern* (Iordan, lucr. cit.), *premodulare* Telecom. (LTR¹), *prenatal* (DN¹), *preolimpic* (SCÎNTEIA, 1967, nr. 7497, p. 5/6; 1967, nr. 7502, p. 5/4), *preom* (Iordan, lucr. cit.), *preorășenesc* (DER; LR XI, 1962, nr. 4, p. 397), *prepasoptist* (Iordan, lucr. cit.), *prepotent* (DN¹), *prepotrivire* Poligr. (LTR¹), *prepractică* (Iordan, lucr. cit.), *prepuberal* (ib.), *prerafaelism* (DN¹), *prerăsuna* „a răsuna (cu ecou)” (ROSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 527), *prerăzboi* (Iordan, lucr. cit.), *prereflexiv* (ib.), *prerenaștere* (ib.), *prerupe* „a trage clopotul după mort” (LEX. REG. II 41), *prescleroză* (DN¹), *preselector* Telecom. (ib.), *presfărîma* Min. (ib.), *presocialisi* (-democratic) (Iordan, lucr. cit.), *prespăla* „a spăla (din nou)” (GL. OLT.), *prespori* „sl spori mult” (ALR I 337, în DLR ms.), *prestelar* (Iordan, tor. cit.), *prestrănepot* (SCURTU, T. Í.), *prestrăbun* (ib.), *prestrînge* „a strînge (din nou)”, *presuci* (DR VII 86), *preșoc* (Iordan, lucr. cit.), *preștiințific* (ib.), *pretensionare* (DER), *pre-text* (Iordan, lucr. cit.), *preturna* „a turna din nou” (SMFC I 10), *preține* „a ține” (GL. OLT.), *prezinal* (Iordan, lucr. cit.), *prevaporizare* Termot. (LTR¹), *prevârșă* (ROSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 495), *prevence* „a învinge” (ROSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 67), *previnde* „revinde” (GL. OLT.; ROSETTI-CAZACU-ONU, ILRI 495); în *Premiorită* (în „Oaia năzdrăvană” de Ion Gheorghe: *avem o Premiorită*, la Iordan, lucr. cit.) avem a face cu o formație neobișnuită, un nume propriu.

Derivatele cu prefixul *pre-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu :

— un verb : *precumpăni*, *preda*, *predomina*, *preface*, *pregăti*, *preînnoi*, *prelucra*, *preocupa*, *prepune*, *presădi*, *presimți*, *preveni*, *prezice* etc.; *priboli*, *prigoni* etc.;

— un substantiv (parasintetic) : *prefira*;

— un verb sau un substantiv (în ultima ipoteză, formația e parasintetică); *preființa*, *presăra*;

în legătură cu verbul compus parasintetic *prescurta*, vezi FC I 19, 214.

II substantive, analizabile în raport cu:

— un substantiv (uneori de origine verbală): *preabataj, preconsolidare, prefață, pregrup, preînregistrare, premilitar, premolar, prenume* etc.; (parasintetice) *preflorație, preformism; pretensionare* etc.;

— un verb (formații parasintetice): *preopinent, președinte;*

III adjective, analizabile în raport cu un adjectiv (uneori provenit de la un participiu): *precapitalist, preconcepțut, prefeudal, prelung, prepalatal* etc.

Adverbele *prejos, presus* sînt formații compuse cu prepoziția *pre* (vezi FC I 216, 223).

Dintre părțile de vorbire derivate cu *pre-*, cele mai frecvente sînt verbele și substantivele.

Formațiile semianalizabile cu *pre-* sînt rare: *preceda*, cf. *succeda*; *prefix*, cf. *sufix, infix*; *prefoliație* (ЛТН), cf. *exfoliație*; *preludiu*, cf. *interludiu*; *prepinge* „a se compensa, a trece de la unul la altul” (LEX. B E G . H 16), cf. *împinge* „a cheltui”; *pricepe*, cf. *începe*; *prigori*, cf. *dogori*.

Prea- în DM sînt înregistrate 13 derivate analizabile cu *prea-*, la care se adaugă 20 de derivate din alte izvoare:

preabirui (DHLR II 362), *preachiar* (Maior, în DLR ms.), *preaciudat* (I. Barbu, în DLR ms.), *preacintat* (DLR ms.), *preacurînd* (ib.), *preacuiuînță* (DHLR II 362), *preadrecht* (DLR ms.), *preaeminent* (ROM. LIT. 1966, nr. 34, p. 1/8), *preaface* (GL. OLT.), *preagreși* (DHLR II 362), *preaiubi* (id. ib.), *preaînțelept* (mjR ms.), *prealăuda* (ib.), *preamîndru* (DHLR II 362), *preamulțime* (ib., 363), *preanegru* (DENSUSIANU, L. D. 368), *prearăbda* (DLR ms.), *preasec* (DENSUSIANU, L. D. 368), *preaseninat* „foarte luminat” (Șincai, în DLR ms.), *preaslăvi* (DHLR II 363).

Derivatele cu *prea-* sînt:

I adjective (adesea substantivate), analizabile în raport cu:

— un adjectiv (uneori de origine verbală): *preabun, preacinstit, preacurat, preacuvios, preaeminent, preafericit, preaiubit, preaînalt, preaînțelept, prealuminat, preanegru, preaplecat, preaputernic, preasec, preasfînt;*

— un substantiv (formație parasintetică): *preaseninat;*

Unele adjective (substantivate) sînt atestate numai la feminin, ca, de exemplu: *preacurată, preaneuinovată* (epitete date Maicii Domnului).

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *preacuiuînță, preamulțime*;

III verbe, analizabile în raport cu un verb: *preaface, preagreși, preamări, preaslăvi* etc.;

Statutul verbului *prea-fără-dumnezei* „Sl huli foarte tare, a nega cu totul (pe Dumnezeu)” (*prea-fără-dumnezei* și *năpaste vecinilor aducînd Coresi* în DLR ms.) nu este prea clar. După DHLR II 371 și FC I 211, am avea de-a face cu un compus cu adverbul *prea*; pentru etimologie cele două izvoare trimit la sl. Ke3Eonv „impius”. Este posibil însă ca *prea-fără-dumnezei* să fie un derivat (parasintetic) cu prefixul *prea-*, anume un calc după v. sl. np-^{fc}-E33 EoaH^{fc}Huie (cf. Cazania de la Zabludov, p. 214*), derivat cu prefixul np-^{fc}.

IV adverb e, analizabile în raport cu un adverb: *preacurînd*. Prefixul *prea-* formează, în special, adjective.

4. Prefixele *pre-* și *prea-* au o valoare comună: intensificarea unei însușiri, a unei acțiuni etc.; această valoare, specifică pentru prefixul *prea-*, e mai rară în cazul lui *pre-*:

prea-: *preabun, preacinstit, preacurat, preacuvios, preaeminent, preaînalt, preaînțelept, preaplecat, preaputernic* etc.; *preamări, preaslăvi* etc.; *preacuiuînță, preamulțime*;

în *preaface* „a face tot” (GL. OLT.) prefixul are valoare aspectuală.

pre-: *precovîrși, precumpăni, prelung, preocupat, prespori, preeminent, prepotent* etc.; *prealbe, pregalbene*.

Unele derivate verbale apar în același context cu baza, marcînd întărirea acțiunii respective, ca de exemplu: *după ce fata a cernut și precernut făina* (IORDAN, STIL. 206), *slăvește și preaslăvește pe B* (id. ib. 206), *pe nenorocitul de N. totdeauna l-au gonit și prigonit ai lui a vegheat și privegheat o noapte întregă la căpătîiul prietenului său bolnav* (id. ib. 207).

Prefixul *pre-* are și următoarele valori:

1) iterativă (repetare a unei acțiuni) (în Banat și în regiuni limitrofe din Oltenia): *preaduna, prechema, prefierbe, prefrige, preînfundă, prespăla, preturna* etc.;

Cf. PETROVICI, ALMAJ, 39.

Uneori derivatele cu această valoare sînt însoțite și de adverbul *iară*, prezența acestuia din urmă fiind redundantă: *O prefierbi iară în căldare și se face urdă* (GL. OLT.).

2) diminuarea unei acțiuni: *pregusta* „a gusta puțin” (*Godă nacele numa-l pun pe limbă [rachiul], abia-l pregustă* (Jipescu, în DLRms.))

3) străbaterea: *petrece, prevedea* „a vedea prin, a întrevedea”

4) trecerea dintr-o formă în alta, dintr-un loc în altul: *preface, prelua, prelucra, presădi*;

5) răspîndirea de jur împrejur, pretutindeni: *prefira* „a (se) împrăștia”, *prelinge, presăra*;

Prefira are, în graiul bănățean, sensul de „a privi amănunțit” (Novacovicu, în DLR ms.), „a se uita bine în jur” (L. Costin, în DLR ms.).

6) anterioritatea „înainte, înainte de”:

a) cu referire la spațiu: *prefață, premolar, prenume; preorășenes, prepalatal*;

b) cu referire la timp: *preaviz, preistorie, prejudecată, preexistență, presimți, prevedea* „a vedea înainte, a deduce mersul evenimentelor viitoare”, *prezice*.

Pre- („înainte”) apare în opoziție cu *post-*, în exemple ca: *Trebuie în același timp să existe absolută precizie pre și postoperatorie* (SCÎNTEIA, 1968, nr. 7713, p. 6/7).

Uneori prefixul are numai rol de indicator al anteriorității: *preconta, predestina, predetermina, pregăti, preîntîmpina, prevesti*.

Vezi GRAUR, P. I. 336.

La sensul de „înainte” se adaugă uneori înțelesul de „deasupra”: *precădere* „întîietate”, *predomina* „a sta mai presus, a se ridica deasupra altora”, *predomni* „predomina”.

în cazul unor derivate, ca, de exemplu: *precurma, preține* etc., derivatul are un sens apropiat de cel al temei.

5. Prefixele *pre-* și *prea-* au etimologie multiplă.

Pre- este un prefix moștenit, care continuă două prefixe latinești *per-* și, mai puțin, *prae-*.

În latină, prefixele *per-*, *prae-* formează derivate de la substantive, adjective, verbe și adverb: *praecordium, praecclarus; perfido, perlate*.

Lat. *per-* avea următoarele valori: „prin, de-a lungul (spațial și temporal)” (*uenio—peruenio*), „de jur împrejur, pretutindeni, în toate părțile” (*perambulo*), „durată” (*peruigilo*), „ternirea, desăvîrșirea acțiunii” (*fado—perfido*), (mai rar) „devierea, abaterea” (*perdo, perfero*) și intensificarea unei însușiri sau a unei acțiuni (*perbene, pergaudio*).

Lat. *prae-* exprima anterioritatea spațială și temporală (*praecipio, praedico*) și intensificarea unei însușiri (*praecclarus, praetener*).

Fr. Stolz, *Per und Anhang*, în ALLG III 498—500; cf. CDDE, s.v.; PUȘCARIU, S.V.; MEYER, LUBKE, G. II 680—681; ERNOUT-MILLET, s.v.

Prefixele latinești au fost moștenite prin derivate analizabile ca: lat. *perlingere* > rom. *prelinge*, lat. *perambulare* > rom. *preumbla* (*primbla*, *plimba*), lat. *permediare* > rom. *premedza* „a înjumătăți” (Coresi, la ROSETTI-CAZACU-ONU, LLR I 67), lat. *peruigilare* > rom. *preveghea* (*privveghea*); lat. *praeponere* > rom. *prepune* (PUȘCARIU, S.V.; CDDE, S.V., TDRG, S.V.). Alte derivate din latină sînt semianalizabile în românește: lat. *percipere* > rom. *pricepe*.

În unele cuvinte prefixul *pre-*, de obicei în varianta sa *pri-*, provine din v. sl. *pre-*: *priboli* „a se vindeca de o boală” < sl. *preboleti* (bg. *preboUja* „a suferi de o boală”), *prigoni* < sl. **pregoniti*, *pregnati*, *prigori* < bg. *pregorjâ* (*pregorjam*) (cf. E. Petrovici, *lucr. cit.*, p. 623—624), *pritoci* < bg. *pretoca*, ser. *pretociti*.

În cazul derivatelor de mai sus, unii lingviști au susținut, mai demult, și posibila influență a sl. *npH* (vezi DHLR I 274, AUERBACH, V. 246, 248). Mai recent, E. Petrovici a arătat că „Din cauza confundării celor două prefixe slave *pre-* și *pri-* în elementele slave ale limbii române s-ar putea să avem uneori îndoieli asupra etimologiei formei românești” (*lucr. cit.*, p. 623). Influența sl. *npH* e greu de admis dacă ținem seama de faptul că acest prefix are cu totul alte sensuri decât *npH* (vezi și I. Rizescu, *lucr. cit.*, p. 5).

Pentru unele verbe românești cu *pri-* s-au dat greșit etimologii slave cu *pri-*, mai apropiate formal, dar necorespunzătoare semantic. Astfel Miklosich și Tiktin consideră că *prigori* ar proveni din v. sl. *prigoreti*, iar DM din bg. *prigorjâ*.

Cît despre rolul prefixului slav *np^A^* (susținut de I. Rizescu, *loc. cit.*) în etimologia multiplă a prefixelor românești *pre-* și *prea-*, acesta nu poate fi luat în considerație.

O piimă formație cu prefixul *pre-* cu baza neologică e înregistrată la Dosoftei (*preformui* „a schimba, a împodobi”, la PUȘCHLLA, D. 93).

Intr-o epocă relativ recentă, pe la începutul secolului al XIX-lea, au pătruns în limba română numeroase împrumuturi din latină și din limbile romanice (în special din franceză), care au întărit vechiul prefix românesc *pre-* (în special cu sensul de „anterioritate”): *prefigura* — fr. *prefigurer*, *preocupa* — fr. *preoccuper*, *prematuro* — lat. *praematurus* (fr. *prematuro*, it. *prematuro*), *premedita* — fr. *premediter*, *presta* — lat. *praestare*, *preconta* — it. *precontare*.

Unii lingviști consideră pe *pre-* neologic (*preexista*) prefix diferit de cel vechi (*preface*) (vezi Iordan, *Boum. pre-*, în RRL xv (1970), nr. 5, p. 471).

După derivate din aceste limbi s-au format numeroase semicalcuri pe teren românesc: *precumpăni* — fr. *preponderer* (lat. *praeponderare*), *predispune* — fr. *predisposer*, *pregăti* — lat. *praeparare*, *preîntîmpina* — fr. *prevenir*, *prejudecată* — fr. *prejugă* (mai vechi, *prejudeț* după lat. *praeiudicium*), *presimțămînt* — fr. *pressentiment*, *președinte* — fr. *president*, it. *presidente* (lat. *praesidens*) după *ședea*.

Unele împrumuturi și (semi)calcuri provin din limbi neromanice: din germană (calcuri după formații cu *vor-* și *über-*, semicalcuri după formații cu *prā-*): *prenumăra* „a abona” (Hasdeu, în DL R ms.) — germ. *pränumerie-ren*, *prelua* — germ. *ubernelfimen*, *preom* — germ. *Vormensch*; din rusă (calcuri după formații cu *nepe-*): *prelucra* (sens politic) — rus. *nepepaâomamb*.

De multe ori e greu de știut la ce limbă trebuie raportat împrumutul sau calculul din românește.

Nu poate fi exclusă nici posibilitatea ca derivatul să fi provenit din mai multe limbi: *prepoziție* — lat. *praepositio* — fr. *preposition* — germ. *Präposition*.

Uneori același derivat poate avea un sens moștenit, altul calchiat: *prevedea* 1. „a vedea prin, a întrevede” < lat. *peruidere* „a zări prin ceva” (cf. N. Drăganu, *Etimologii*, în DR V (1926), p. 370), 2. „a avea intuiția celor ce urmează să se întîmple, a vedea înainte” < v. sl. *pro-*

zrâti (f. DHLR II 361), atestat în limba veche; în limba contemporană *prevedea* cu ultimul sens „ste un calc după fr. *prevoir*. *Prepune* cu sensurile: 1. „a pune înainte”, 2. „a bănuși” provine d- lat. *praeponere*, iar cu sensul de „a traduce” e un calc după v.sl. *np^AOKHH*. După D^r *prepune* „sl. însărcina pe cineva cu o funcție” e format după fr. *preposer*.

Pe teren românesc s-au format numeroase derivate fără model străin: *pregusta*, *presăra*; *preabecedar*, *preșcolar* etc.

1. Probabil că în cazul unor derivate semianalizabile și neanalizabile ca *prescură* < v. sl. *proskura*, *pricăji* < v. sl. *prokazati* avem a face cu schimbarea lui *pro-* în *pri-* sub influența prefixului *pre-* (*pri-*).

2. Uneori e greu de stabilit dacă un derivat este moștenit sau format pe teren românesc: După unii lingviști *prefira* ar proveni din lat. **perfilare* (DR IV (1924—1926), p. 710), după alții ar fi un derivat parasintetic de la *fir* (CADE, S.V.). Cuvîntul apare și la Dionisie Eclesiarhu (cf. DL R ms., s.v.) sub forma *presfira*, contaminare între *răsfira* și *prefira*.

Prelung (după care s-a format și *prelarg*) este considerat de W. Meyer-Lubke un cuvînt moștenit din latină: lat. *perlongus* (REW). De aceeași părere sînt și S. Pușcariu (în c. s. 477—487), și Ov. Densusianu și I. A. Candrea (CDDE). Acad. Al. Graur însă nu exclude posibilitatea că *prelung* să se fi format pe teren românesc (*Corrections roumaines au Rew*, în BL V (1937), p. 109). Cuvintele *preziua* și *preseară*, socotite de acad. Iorgu Iordan drept calcuri după germ. *Vortag* respectiv *Vorabend* (LRA, p. 207; vezi și Iordan, *Roum. pre-*, p. 471), s-ar fi putut forma și în românește și fără model străin.

În aceeași situație sînt și alte cuvinte ca, de exemplu, *preface*, care poate fi un calc după s. *np^fIBopHH* (vezi CADE, S.V.) sau o formație românească independentă de derivatul slav.

După ROSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 495, derivatele *prevărsa* și *previnde* de la Rudai-Delean sînt „alcătuite poate după modelul german (cf. germ. *verkaufen*) sau după forme asemănătoare bănățene (cf. bân. *a prafce* „sl. face din nou”)”.

3. În cazul unor cuvinte formate pe teren românesc pot exista și unele sensuri calchiate după diferite limbi. Astfel *prelua* (<*pre-* + *lua*) are, pe lângă sensul învechit „a cîștiga”, și următoarele: „a lua (de la cineva)” după fr. *prelever*; „sl. lua în primire” (în opoziție cu *preda*) după germ. *ubernehmen* (IORDAN, LRA 206) sau magh. *atvenni* (DR IV 699); *prescrie* 1. „a transcrie” după sl. (ser.) *prepisati*, 2. „a hotări, a dispune, a stabili” și (Jur.) „a șterge (o p. deapă, o datorie)” după lat. *praescribere* (fr. *prescrire*, germ. *vorschreiben*).

Prefixul *prea-* are la bază pe v. sl. *npfc-*, de la care a preluat și sensurile. Prefixul a pătruns în limba noastră prin împrumuturi slave meridionale de tip răsăritean (bulgar) care au fost simțite analizabile de vorbitorii români: *np^trp-kuiHTH* > *preagreși*, *np^tM^AP^* > *preamîndru*, altele ca *np^fAKAH^e* > *primejdie* erau neanalizabile.

În slavă, *npfc-* avea numai funcțiunea de prefix, formînd derivate de la substantive, adjective și verbe: *np^fenor^sfeAK*, *np^fcaeAHK^h*, *np^b^AHH* (cf. MIKLOSICH, s.v.; VAILLANT, V.S. 337). Ca adverb *prea* a apărut pe teren românesc (cf. E. Petrovici, în DR x, 1, p. 139).

În legătură cu *prea-*, H. Mihăescu crede că provine din lat. *per* (în derivate cu adjective cu *a-* ca: *per acer*, *per albus*, *per amarus*, *per asper*, *per appositus* etc), influențat de particula slavă *pre* (recenzie la GRAUR, T., în „Revue des etudes sud-est europeennes”, tome VII, 1906, nr. 3, p. 554).

Valoarea de intensificare a prefixului rom. *prea-* se datorește numai v. sl. *npfc-*, ci, într-o anumită măsură, și lat. *per-*, *prae-*, care cu adjective și substantive marcau superlativul absolut (*perfacilis*, *perfacillime*, *perbene*; *praetener*, *praelargus*), iar cu verbe, intensificarea acțiunii (*percupio*, *perodi*, *perplaceo*, *pergaudeo*).

Pentru situația din latină vezi J. Andre, *Les adjectifs et adverbis à valeur intensive en praepae-*, în „Revue des etudes latines” XXIX, 1953, p. 121, Mănu Leumann, *Lateinisch enklitisches per- und steigendes per-*, în „Kleine Schriften zur lateinischen, griechischen und allgemeinen Sprachwissenschaft”, Zurich, 1959, p. 49—54.

Valoarea de întărire a lui *per-* e rară atît în latină, cît și în limbile romanice, ca, de exemplu, în italiană (cf. ROHLFS, G. III 357), în franceză (cf. BRUNOT, H. 286; DARMESTETER, T. 97).

Pentru părerea că rom. *prea-* constituie o fuziune între lat. *prae-* și sl. *pre-*, vezi Hugo Hultberg, *Le renforcement du sens des adjectifs et des adverbis dans les langues romanes*, Uppsala, 1903, p. 96—97.

Pe teren românesc s-au format unele calcuri cu *prea-*, ea, de exemplu :
prealăuăa — v. sl. **npfcXKdAHTH**,
prearăbda — v. sl. **np-kTp-knfeTH**,
preînțelepciune — v. sl. **np-kM^AP^crk**.

Puține derivate cu *prea-* s-au format și fără model străin : *preaeminent*, *preaputernic* etc.

Derivatele cu *pre-* și *prea-* apar în vechile texte românești: *prevedea* „a deduce mersul evenimentelor viitoare” (*Psaltirea HurmuzaTci*, în DLR ms.), *prepunere* (PSALT., la EOSETTI-CAZACU-ONU, LLE I 67), *prevenire* (*Psaltirea Hurmuzahi*, la EOSETTI-CAZACU-ONU, LLE I 67); *preacîntat* (PSALT., la EOSETTI, ILR 572), *preadrept* (*Biblia* (1688), în DLR ms.).

1. Dintre atestările lui *pre-* de la începutul secolului al XIX-lea menționăm următoarele :
— derivatul *prestrănepot*, în două acte din jurul anului 1800 (SCURTU, T. Î. 102);
— câteva derivate care apar în lucrări științifice (toate la URUSU, T.) : împrumuturi ca *preceda* (ms. de pe la 1814—1816) și *predispoziție* (Dr. Vidmann, *Despre apa minerală de la Balta Albă*, București, 1847) și semicalcul *prelucra* (Cihac, *Istoria naturală*, Iași, 1837);
— pentru *prevărsa* și *previnde* de la Budai-Deleanu vezi p. 197.
2. în scrierile reprezentanților Școlii ardelenice găsim unele derivate cu *prea-* ieșite ulterior din uz: *preachiari* „foarte limpede” (Maior, în DLR ms.), *preafund* „profund, adine” (Șincăi, în DLR ms.).

6. Prefixele *pre-* și *prea-* se pot atașa la teme de diferite origini, ca, de exemplu :

- latine (moștenite) : *precădere*, *preda*, *prefață*, *prelung* etc.; *preabun*, *preainalt* etc.;
- slave : *preceas*, *presădi* ; *preaiubi*, *preasfînt* ;
- comune cu albaneza : *pregăti*;
- latino-romanice : *preconta*, *preimperialist*; *preaeminent*.

7. Prefixul *pre-* este azi productiv, mai productiv decât în limba veche, dar, în special, cu sensul de „anterioritate” (vezi și Iordan, *Roum. pre-*, 473). în limba contemporană, se formează neconținut derivate cu acest prefix : *preabecedar*, *preadolescent*, *preambala*, *precomandă*, *preconferință*, *prefabricate* pl., *preolimpic*; *Premioriță*, *preom* etc.

Prefixul *prea-* a fost productiv în limba veche; azi e puțin productiv.

8. Derivatele cu *pre-* aparțin tuturor stilurilor limbii literare. Cu valoarea „înainte” prefixul e frecvent în stilul științific : *preabataj*, *prealiaj*, *preconsolidare*, *prefiltru*, *preforjare*, *preîncălzire* etc.

Valoarea de „repetare” a lui *pre-* este regională (în Banat și regiunile limitrofe din Oltenia, vezi p. 195).

Derivatele cu *prea-* sînt, în genere, învechite. în limba contemporană apar, mai ales, în terminologia bisericească (*preacurata*, *preafericitul*), în stilul arhaizant al literaturii artistice (*preaciudat* I. Barbu, în D L R ms., *preacuvioșie* Sadoveanu, în D L R ms., *preaiubit* C. Negruzzi, în D L R ms.), în diferite producții populare (*prealuminat*, *preaputernic*; *preanegru*, *preajunghia*).

Cu sensul de intensificare atît *prea-*, cît și *pre-* sînt frecvente în limba descîntecelor (derivatele apar de obicei în corelație cu cuvîntul de bază): *Acolo junghie*, *acolo prejunghie* ROSETTI, L. D. 79; «Soare sec preasec... Doi boi negri preanegri. DENSUSIANU, în GR.S. IV 368; *Albe prealbe*, *galbine pregalbine* ROSETTI, L. D. 79.

PREA- vezi **PRE-**
PREO- vezi **PRO-**,
PRI- vezi **PRE-**

PRO- (PRA- PREO-)

AUERBACH, V. 248—249; PETROVICI, ALMAJ 39, 153, 154; COTEANU, E. 64; Măria Clopoțel, *Despre „aspectul” verbal în graiurile bănățene*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai” 1964, 1, p. 125; I. Rizescu, *Prefixe pro- în limba română*, în SMFC IV 28—30.

1. *Pro-* are în unele împrumuturi neanalizabile sau semianalizabile varianta *pră-*: *prăbuși*, *prăpădi*, *prăvăli*, dar și varianta regională *preo-* *preofac* (vezi p. 200).

Uneori este destul de greu de delimitat varianta *pră-* a lui *pre-* (de ex. *prăsădi* „sădi, a răsădi”, cf. *prosădi*) de *pră-*, varianta lui *pro-*, mai ales în cazurile în care derivatele, cu prefixe diferite, au teme comune și sensuri apropiate.

2. în DM sînt înregistrate două derivate analizabile, la care se adaugă 30 de derivate din alte izvoare :

proafla (PETROVICI, ALMAJ 153), *proalbastră* (MAT. FOLK. 1519), *procrește* (*ib.*), *proboiează* (L. COSTIN, GR. BAN., s. v.), *procufunda* (PETROVICI, ALMAJ 153), *proda* (*ib.*), *prodănou* (nota *pro-dănou* la PETROVICI, ALMĂJ 154), *produce* „a aduce din nou” (*ib.*; Șandru, în BLV (1937) 129), *proface* (PETROVICI, ALMAJ 154, GL. OLT.), *profrige* (despre țuică) „a distila de două ori” (COHUȚ-VULPE, P.F. 342; vezi și *prefrige*, p. 195), *progalbenă* (MAT. FOLK., în DLR ms.), *proîncăleca* (PETROVICI, ALMĂJ 154), *proincepe* (*ib.*), *prolega* (*ib.*), *prolua* (*ib.*), *prontoarce* (*ib.*), *propлека* (*ib.*), *propocni* (*ib.*), *propune* „a pune din nou” (GL. OLT.), *propurta* (ALRM I/I h. 136, în DLR ms.), *proreclama* (GL. OLT.), *proroasă* adj. f. (MAT. FOLK., în DLR ms.), *proruga* (PETROVICI, ALMĂJ 154), *prorupe* (*ib.*), *prosădi* (Pamfile, în DLR ms.), *proscuate* (DLR ms.), *prosoc* (L. COSTIN, GR. BĂN. 170), *proumbra* (PETROVICI, ALMĂJ 154), *proveni* „a reveni” (*ib.*), *prozice* (*ib.*) ROSETTI, L. D. 80.

Derivatele cu *pro-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu un verb : *proafla*, *prociti*, *prodănou*, *proreclama*, *prosădi*, *prozice* etc.;

II adjective, analizabile în raport cu un adjectiv : *proalbastră*, *progalben*, *proroasă*;

III adverb, analizabil în raport cu o locuțiune adverbială : *prodănou*.

Cele mai numeroase derivate sînt cele verbale.

Formații semianalizabile : *prăpădi*, cf. *năpădi*; *prăvăli*, cf. *tăvăli* (vezi și § 1); *proklet*, cf. *treklet*; *produf*, cf. *zăduf*; *propis*, cf. *zap*.

3. *Pro-* are următoarele valori:

1) iterativă (repetare a unei acțiuni): *proafla*, *prociti* (*Un pro bătîn. .. îmi citea și-mi procitea* Și din gură îmi grăia. Păsculescu, D L R ms.), *procufunda*, *procrește*, *proda*, *proface*, *proscuate* etc.
Uneori derivatele sînt însoțite și de adverbul *iară*, prezența acestuia din urmă fiind redundantă : *Io am proreclamat iară la Bucures* (GL. OLT.), *Mortu iar să proruga* (PETROVICI, ALMĂJ 10) și *iar o proplicat* (*ib.* 60).

în unele cazuri prefixul are numai rolul de indicator al repetării, ca, de exemplu : *prodănou*, *prorupe* „a înceta” (Novacovicu, în D L R ms.).

2) intensivă (intensificarea acțiunii verbului, întărirea însușii adjectivului) : *prociti* (în exemple ca : *Acest svînt au procitit foarte socotință toată dumnezeiasca scriptură*. Dosoftei, în D L R ms.), *prosoc*

„a se socoti bine, a se gândi bine" (*Și iar m-am prosocotit Să nu mă las de iubit.* L. COSTIN, GR. BAN. 170); *proalbastru* „foarte albastru" (*Hol Ursită roasă, proroasă, Albastră proalbastră, galbenă progalbenă.* M A T . FOLK. 1519).

Vezi și COTEANU, E. 95; EVSEEV, s. 93.

Un sens apropiat de cel intensiv îl are prefixul în următoarele derivate: *propurta* „a se plimba", *proumbra* „a cutreiera", probabil și în *prosădi* dintr-o poezie populară: *A sădit și te-a prosădit.* Pamfile, în D L R . ms.

în *proslăvi* valoarea derivatului este aceeași cu cea a bazei.

în unele cazuri, sensul prefixului e mai puțin clar, ca, de exemplu: *probotează* „moltivă care se citește mamei și pruncului la șase săptămâni de la naștere".

4. Prefixul *pro-* este de origine slavă. El a pătruns în limba română prin împrumuturi:

- analizabile *prociti* — v. sl. *npoMHTdTH*, *proslăvi* — v. sl. *np*c<dKHHTH*;
- semianalizabile *prăpădi* — v. sl. *nponacTH*, *prăvăli* — v. sl. *npOKdMTH*;
- produf* — v. sl. *npoA^-K*, *proclat* — v. sl. *npoK/UTii*.

în vechea slavă *npo-* avea sensul de „străbater, pătrundere", ca de exemplu: *npoHTH*, *np*KoruTH*, de „rupere" în *HPOEHTH*, de unde la figurat sensul de „izbucnire", ca în *nporHisaTH*. Sensurile din vechea slavă pot fi întâlnite și în limbile slave moderne. în bulgară, *pro-* indică ideea de „străbater" prin (*npoecoda*), de „mişcare spre interior" (*npoempa*), „începutul unei acțiuni, acțiune care se face pentru prima dată" (*npomena*) (cf. VAILLANT, V. S. 339; Leon Beaulieux, *Grammaire de la langue bulgare*, Paris, 1933, p. 173; L. Andreicic, M. Ivanov, K. Popov, *C'bepeMeneH 6'bJizapcnu e3UK*, Sofia, 1957, p. 36).

în graiul bănățean și în cele limitrofe, sensul lui *pro-* care indică repetarea unei acțiuni s-a dezvoltat „din cel al prefixului verbal sirb *pre-*". (PETROVICI, ALMAJ 38).

Trecerea ser. *pre-* la rom. *pro-* se explică probabil prin derivate în care tema începe cu o vocală (*o*), și anume de la ser. *preobraziti* „a transforma" (împrumutat în românește sub forma *probozi* „a se schimba"), s-a putut detașa prefixul sub forma *preo-* (ca în *preface*). „Din acest *preo-* s-a dezvoltat *pro-* din Almăj (cf. *vre-o* devenit *vro*)" (PETROVICI, ALMĂJ 39).

Cea mai veche atestare a unui derivat cu prefixul *pro-* este cea a lui *prociti* (Dosoței, în D L R ms.; M. Costin, în D L R ms.).

5. Temele la care se atașează prefixul pot fi de diferite origini:
- latine (moștenite): *procrește*, *produce*, *proruga* etc.;
 - slave: *prociti*, *proslăvi* etc.;
 - maghiare: *prosocoti*;
 - onomatopeice: *propocni*.

6. Prefixul *pro-* este productiv numai în graiul bănățean și în cel din regiunile învecinate.

Vezi acum și Eugen Beltechi, *Trei arii bănățene*: do(-), *pro-*, *stă-*, în CL xx (1975), nr. 2, p. 173-187.

PRO-

AUERBACH, V. 248—249; I. Rizescu, *Prefixele pro- în limba română*, în SMFC IV 23—28, AVRAM, P. N. 239—243.

1. Prefixul *pro-* se delimitează de prepoziția *pro* „pentru", ultima apărând în opoziție cu *contra* (*întimplarea aceasta departe de a fi un argument contra este un argument pro*. Kogălniceanu, în SMFC IV 26). Dificultatea

de a stabili statutul de prefix sau prepoziție al lui *pro-* ne întâmpină mai ales atunci când este folosit pe lângă un nume propriu, ca în exemplul *Atmosfera intelectuală, cu deosebire cea din Italia, s-a însuflețit, devenind mult mai arzătoare, decât cu decenii în urmă, pro-Croce*. CONTEMPORANU 1966, nr. 11, p. 10/4 (vezi AVRAM, P. N. 243).

Uneori e greu de delimitat *pro-* de *pro-*, deoarece prefixul slav care stă la baza acestuia din urmă poate reproduce în anumite cazuri gr. *Τυρ6-* ca și *pro-* (vezi p. 200). Remarcăm, de exemplu, că la Cantemir (*Opere complete*, voi. IV, 1973, p. 63) găsim termenul *providet* („cel ce cu înțelepciune lucrurile, pînă a nu fi, cum vor cădea cu mintea le află") cu mențiunea că provine din latină și slavonă (vezi și p. 202).

2. în DM sînt înregistrate 18 derivate analizabile, la care se adaugă 17 derivate din alte izvoare:

proamerican (SMFC IV 26), *proafrican* (*ib.*), *procunoaște* (Pann, în DLR ms.), *procuvîntare* (TDRG), *prodictator* (SMFC IV 26), *proegumen* (TDRG, SMFC IV 27), *profaca* „a profita" (Iorgovici, în SMFC IV 29), *progăti* „pregăti" (Pann, în SMFC IV 27), *prograda* Pedol. (DER), *progriji* (Iorgovici în SMFC IV 24), *pronazist* (DN-), *propretor* (*ib.*), *prosceniu* „avanscenă" (SMFC IV 24), *prosilogism* (*ib.*), *proședea* (Aristia, în DLR ms.), *provitamină* Chim. (DER, LTR-), *prozăcut* „care stă înaintea" (B. P. Mumuleanu, în LR X (1961), nr. 6, p. 563).

Derivatele cu prefixul *pro-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu un verb: *procrea*, *procunoaște*, *produce*, *propăși*, *propulsa*, *propune*, *proscrie*, *proședea*, *prourma*, *provedea*, *proveni*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *proconsul*, *prodecan*, *pronaos*, *pronume*, *proparoxiton*, *propretor*, *prorector*, *prosilogism*, *provitamină*;

III adjective, analizabile în raport cu:

- un adjectiv (sau participiu): *proeminent*, *protonic*, *prozăcut* etc.
- un substantiv: *profund*.

Cele mai frecvente derivate sînt cele substantivale și adjectivale.

Nu am luat în considerație derivate ca: *proceda*, *propoziție*, *proverb* deoarece nu există, în limbă română, o legătură semantică între temă și derivat.

Formații semianalizabile: *proclama*, cf. *aclama*; *procliti*, cf. *enclitic*; *proforă* (GĂLDI, M. 238), cf. *anaforă*; *prognoză*, cf. *diagnoză*; *progres*, cf. *regres*; *prolactină* (LTR-), cf. *lactație*, *lactic*; *prolog*, cf. *epilog*; *proluviu* Geol. (DER), cf. *aluviu*, *diluviu*; *promite*, cf. *remite*; *proteză*, cf. *epenteză*; *provoca*, cf. *convoca* etc.

3. Prefixul *pro-* are următoarele valori:

1) anterioritatea („înainte, dinaintea"):

a) (temporală) *procunoaște* „a prevedea", *provedea* „a prevedea";

b) (spațială) *promotor* „cel care face să se miște înainte" (vezi

Al. Graur, *Scieri de ieri și de azi*, București, 1970, p. 147), *propăși* „a face progrese, a înainta"; „a păși înainte", (învechit) și cu sensul „preceda". *Propășit* de Directorul Curții... M. Sa suindu-se pe treptele tronului...

Uricariul, în D L R ms.; *propulsa* „a imprima unui obiect o mișcare de înaintare", *pronaos* „partea dinaintea naosului", *protonic* „care se găsește înaintea silabei accentuate". în unele cazuri, anterioritatea spațială se împletește cu cea temporală, ca, de exemplu: *proveni* „a rezulta din ceva sau de undeva";

2) atașamentul, adeziunea („pentru, în favoarea" în opoziție cu *anti-*): *proafrican* „care e de partea africanilor, care susține pe africani";

3) substituția („în locul cuiva sau a ceva"): *proconsul* „magistrat roman care guvernează o provincie fiind investit cu autoritatea unui consul; locțiitor al consulului", *prodecan* „locțiitor de decan", *pro*

nume „partea de vorbire care ține locul unui substantiv”. (în secolul trecut, de exemplu la Filimon, *pronume* (cf. DDRF, S.V.) e folosit cu sensul de „poreclă”, deci nume folosit în locul adevăratului nume al cuiva.)

1. Uneori se folosește greșit termenul *pronume* pentru *prenume* (extrem de răspândit în combinația *numele și pronumele*, vezi HRISTEA, E. 220).
2. Cu această valoare (3) *pro-*, apare în mai multe denumiri din terminologia lingvistică modernă, ca *profrază* (vezi și *proadverb*, *promorfem*, în SCL XVIII (1966), nr. 3, p. 294—295).

Mai puțin clară e valoarea lui *pro-*, în cuvinte ca : *procrea*, *produce*, *proscrie*.

E posibil ca sensul lui *a se produce* „a se prezenta în fața publicului cu un program artistic” să aibă o oarecare legătură cu înțelesul lui *pro-* „înainte”.

4. *Pro-* este un prefix neologic cu etimologie multiplă : la baza lui se găsesc atât lat. *pro-*, cât și gr. *repo-*, elemente derivate cu valori apropiate.

în latină, *pro-*, *prod-* aveau sensul „înainte, dinainte” (local și temporal); de la el s-a ajuns la ideea de „apărare, protecție”, de unde și valoarea „pentru (în favoarea)”, „din cauză”, de asemenea și cea de „substituire”, „în locul” (ERNOU-MEILLET). în greacă, *sup6-* are sensul „înainte” temporal (opus lui *σΤQC-* „după”) și local (opus lui *urco-*) (MIRAMBEL, L. G. 382).

Etimologia poate fi considerată multiplă și pentru că prefixul a intrat pe diverse căi, direct din latină și greacă sau prin intermediul altei limbi.

în legătură cu posibilitatea ca unele derivate să fi provenit din slavă, mai precis, cu posibilitatea confuziei dintre *pro-* și *pro-* (vezi p. 201, *provideț* din opera lui Cantemir) s-ar putea cita și *prolog* „carte de cult” (GCR I 221/4 a. 1675, în DLR ms.) — v. sl. *npoAor-K* (cf. și *prolog* „discurs” Cantemir, în DLR ms.); „prefață” — gr. *irp6Xoyos*, lat. *prologus*, fr. *prologue*, it. *prologo*.

Cele mai vechi atestări sînt ale unor împrumuturi din greacă pătrunse în limba română, în secolul al XVIII-lea :

(neanalizabile) *proimion* „prefață” (Cantemir, în D L R ms.) — gr. *npooi-juov*, *prolegomene* „preambul, introducere” — gr. *TrpoAsyo^sva*, *pronoisi* „a (se) îngriji” (*Vricariul*, a. 1764, în D L R ms.) — gr. *rrpovosco* (*^povoco*); *protimisis* „precădere, întîietate” (GĂLDI, M. 243, a. 1780)—gr. *TcpoT^at^*;

(semianalizabile) *propedie* „primele elemente de învățătură” (GĂLDI, M. 240) — gr. *7rpo7tal8sia* ; *proforă* „pronunțare” (GĂLDI, M. 238, începutul sec. al XVIII-lea) — gr. *7ipo<popa*;

(analizabile) *pronaos* (GĂLDI, M. 239) — gr. *Tcpovao^*.

Unele derivate nu mai sînt folosite sau sînt rar folosite la mijlocul secolului trecut (cf. titlul unei lucrări a lui Eufrosin Poteca, *Prolegomena sau precuvîntare*, 1842).

Prefixul a pătruns și prin împrumuturi din latină, unele din aceeași epocă cu cele grecești, ca de exemplu : *produce* (Bolliac, 1835, în CILL I 178) — lat. *producere*.

Multe derivate din latină și greacă au pătruns, mai ales, prin intermediul limbilor romanice. De multe ori e și greu de precizat dacă derivatul a fost luat direct din latină, greacă sau a venit prin filieră romanică : *proparoxiton* — fr. *proparoxyton* — gr. *7rpo7T;apo&uTovo<;* ; *proveni* — fr. *provenir* — lat. *provenire*.

Există însă împrumuturi sigure din limbile romanice, ca de exemplu : *proceda* < fr. *proceder* ;

Derivatul latinesc *procedere* a fost moștenit în românește sub forma *purcede*, neanalizabilă pentru vorbitori (dubletul neologicului *proceda*).

profera < fr. *proferer* ; *proteja* < fr. *proteger* ; *proveniență* < it. *provenienza*.

în franceză, *pro-* se găsește mai ales în cuvinte împrumutate : *proceder*, *proclamer*, *procrier*, *proeminent* și în câteva rare formații franțuzești : *projeter*, *proposer* (după *proicere*, *proponere*).

în cuvinte vechi și populare găsim *pour-* pentru *pro-* *pourvoir*, *purchasser* etc, în altele *pro-* e refăcut (NYROP, G. III 235 și DARMESTETER, T. 274).

După modelul derivatelor latinești și romanice s-au format unele calcuri și adaptări (dintre care cîteva s-au menținut) : rom. *progriji* — fr. *procurer* (IORGOVICI, O. s. v.); rom. *propăși*—lat. *progredi* ; rom. *provedea*—fr. *pourvoir*.

Derivatul *prozăcut* — lat. *proiectus* este o formație greșită, deoarece autorul a confundat pe *iaceo* „a zăcea”, care stă la baza derivatului și nu are participiu, cu *iacio* „a arunca”, part. *iactus*.

Uneori nu se poate cunoaște derivatul care a stat la baza derivatului românesc. Astfel, *propune* poate fi format după lat. *proponere*, dar și după fr. *proposer*; *proscrie* — lat. *proscribere* —fr. *proscrire*. în cazuri rare, derivatul românesc este un calc după o formație germană : *prouurma* (Bucovina) — germ. *fortsetzen* (cf. A. Graur, *Sur quelques types de calques*, în BL iv (1936), p. 193) sau un împrumut din germană : *procent*—germ. *Prozent*.

5. Temele la care se atașează prefixul pot fi de origine diferită :
 - latine (moștenite) : *procunoaște*, *propăși*, *proscrie*, *provedea*;
 - neologice (latino-romanice): *proeminent*, *prorector*;
 - comune cu albaneza : *progăti* ;
 - grecești: *proegumen*.

Pro- a devenit productiv în ultimii ani în special cu sensurile : „pentru, în favoarea” și „în locul cuiva”.

Mai puțin productiv, față de trecut, este azi prefixul *pro-* cu înțelesul de „înainte”.

Menționăm formații ocazionale ca *prodadaist* (*A-i înfrunta post-mortem pe criticii prodadaist* L R O M . L I T . 1975, nr. 37, p. 8/1).

6. Derivatele cu *pro-* aparțin limbii literare (în special stilului științific).

Unele derivate ca : *procuvîntare*, *proegumen*, *provedea* sînt învechite altele cu o circulație regională, ca, de exemplu, *prouurma*.

R- *vezi* RĂ-...

RĂ- (RE-), RE- (RĂ-, RI-, R-)

DRAGANU, R. s. 85—88; AUERBACH, V. 249—250; IORDAN STIL. 207, id., LRA 208—210; Ana Canarache, *Re*, în cv (1949), nr. 6, 21—22; Angela Pavelescu, *Prefixul re- In conpoziția verbelor*, în cv II (1950), nr. 4, p. 25—26; Gh. Bulgă, *Prefixul re- (ră-)*, în SMFC II, 67—79; Sergiu Drincu, *Derivarea cu prefixul neologic re- în limba română*, în *Stud lingvistice*, Timișoara, 1972, p. 93-109.

1. Uneori e greu de delimitat prefixul *răs-* de prefixele *ră-* și *re-* la temele cu *s-*, *z-* inițial (vezi p. 210), ca de exemplu : *răsuci*, *răsufl*, *răzbiera* etc.

în DLR se menționează ca etimon al lui *revărsa*: *ră(s)- f- vărsa*; cit despre *răbufni*, acesta a ca variantă pe *răzbufni*.

2. Prefixele *ră-*, și *re-*, sînt dublete etimologice, primul fiind moștenit, al doilea împrumut neologic. Cele două prefixe au valori apropiate. De multe ori e greu de stabilit dacă avem a face cu prefixul vechi ori cu cel neologic, ca în exemplele: *răafla* (a. 1751, *Uricariul* X 106, în **D L R**) — *reafla*, *răciți* (E. Petrovici, *Limba lui Cantemir*, în **LR II**, 1953, nr. 6, p. 13) — *reciti*, în care primele derivate ar putea fi formate cu *ră-x* moștenit, deoarece sînt atestate în unele texte vechi.

Prefixul moștenit *ră-*, are în unele scrieri varianta *re-*, ultima sub influența lat. *re-*, de exemplu: *raduce* (Moxa, în **D L R**; Dosoftei, Cantemir, în **D L R**) — *reduce* (Cantemir, în **SMFC II** 69), *răpune* (M. Costin, în **D L R**) — *repune* (Alecsandri, în **D L R**) .

în legătură cu formele *remîne*, *repune*, *resări*, *resuna* etc., care se întîlnesc la unii scriitori și cărturari din secolul al XIX-lea și care nu par a corespunde unei pronunțări reale cu *e*, fiind mai degrabă produs al ortografiei pseudoetimologice, de influență latină a timpului, vezi G. Istrate, *O problemă controversată: literarizarea*, în „Studii și cercetări științifice”, Iași, 1956, fasc. 1, p. 1 și urm., HRISTEA, E. 312.

Prefixul neologic *re-* are varianta *ră-*, fie prin analogie cu vechiul prefix *ră-*, fie datorită unei pronunțări regionale: *răcurgere* „reflux” (I. Eus, la URȘU, T.), *răduce* Mat. (Asachi, în **D L R**), *răflus* „reflux” (ms. a. 1785, în **D L R**), *răcădea*, *răsorbi*, *raținea* (ultimele trei exemple la P. Maior), vezi și *răafla* (a. 1751, *Uricariul*, x, 106, în **D L R**) — *reafla*, *răvărsa* [*Biblia*, 1688, în **D L R**] — *revârsa*.

Gf. URȘU, T. 266—267, id., *Cărți de popularizare traduse de Petru Maior*, în **LRX** (1961), nr. 2, p. 141.

Bi- este o variantă rară: *riposta*, înv. *riuniune* „reuniune”.

Înainte de teme care încep cu vocala *a* prefixul *re-* are varianta *r-*: *ralia*, *rapel*, *rotașa* (uneori coexistă ambele forme, cu *re-* și *r-*, ca în: *reanima* — *ranima*, *reangajat*—*rangajat*).

1. în ceea ce privește derivatul *rântu(r)na*, aici avem a face cu *ră-* (*i*)*nturna*, deci o variantă a temei, nu a prefixului.

2. Rar, *r-* pentru *re-* apare și înaintea vocalei *-e*, ca în *revoca* „a evoca”, *resconto* „reescont”.

3. *Ră-*, în **D L R** sînt înregistrate 11 derivate analizabile cu prefixul *ră-*.

Derivatele sînt:

I verbe, analizabile în raport cu:

— un verb: *răbufni*, *răduce*, *rămîne* cf. *mînea*, *rântufrijna*, *răpune*, *răsări*, *răsuna*, *rătunde* „a reteza” (cu privire la stupi);

Derivatul *răsări* „a încolți” provine din lat. **resalire* (cf. **DLR**), *răsări* (inv.) „a se rătăci”; „a pleca” e o formație românească din *răs-* + *sări* (cf. **DLR**). *Răpune* se analizează formal prin verbul *pune*, deși s-a îndepărtat, din punct de vedere semantic, de acesta din urmă. în **DLR** e înregistrat verbul *a rătunde*, cu două sensuri: a. „a rotunji”, b. „a reteza (2)”. în ceea ce privește etimologia propusă pentru acest cuvînt, credem că aceasta ar putea sta numai la baza celui de al doilea sens, fiind probabil un derivat cu prefixul *ră-* (*ră-* + *tunde* > *rătunde*). *Răfrecă* (vezi **DLR**, S.V. *refeca*) „a cirpi” (Hasdeu, în **SMFC II** 69), „a coase cu refec”, p. ext. „a tivi” (**DLR**) e considerat de către Hasdeu că s-a format din lat. *refricare* „reînnoi” (*răfrecă*, *răfeca*), etimologie acceptată de PUȘCARIU și **DLR**.

— un substantiv (formații parasintetice): *răgloti* „a lupta, a se război cu cineva” cf. *gloată*, *răguși* cf. *gușă*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *răgăoace* „cavitate, orbită”;

Formație semianalizabilă: *răfăcanie* „fierberea țucii a doua oară” cf. *prefăcanie*.

Re-. Numărul derivatelor analizabile cu *re-* din **D L R** este de 283. La acestea se adaugă 55 de derivate din alte izvoare:

rabatere Geom. (DN⁺), *reagrariza* (IORDAN, LRA), *reagrava* (DN⁺), *realbăstri* (Drincu, *lucr. cit.*), *realiniere* (DN⁺), *reanclanșare* Fiz. (LTR⁺), *recalibru* (DN⁺), *recoloniza* (IORDAN, LRA), *recombina* (DER, LTR⁺), *reconsolida* (DN⁺), *reconversiune* (DER, DN⁺), *recristalizare* (DER, DN⁺, LTR⁺), *rcromare* (LTR⁺), *recurba* (DN⁺), *redevelopare* (LTR⁺), *rediscuta* (DN⁺), *redistilare* (LTR⁺), *redistribui* (DER), *redubla*(SMFC II 75), *reevoca* (IORDAN, LRA), *reexistență* (ib.), *reexpedia* (DN⁺), *reexporta* (DER, DN⁺), *refabrica* (IORDAN, LRA), *refilare* (LTR⁺), *reflotare* (ib.), *refolosibil* (SCÎNTEL 1966, nr. 6872, p. 5/6), *reformula* (IORDAN, LRA), *refundamenta* (ib.), *regăurire* (LTR⁺), *reimigra* (Drincu, *lucr. cit.*), *reimporta* (DN⁺), *reinvița* (ib.), *reimpopora* (Drincu, *lucr. cit.*), *reincăpă* (ib.), *reinchina* (ib.), *reinregistra* (ib.), *reinstăpîni* (IORDAN, LRA), *remedita* (G L 1966, nr. 3 p. 2/3), *remigra* (Drincu, *lucr. cit.*), *reorchestra* (DN⁺), *reordonanță* (ib.), *reoxjăare* (LTR⁺), *repecetlului* (Drincu, *lucr. cit.*), *reporni* (IORDAN, LRA), *verafinare* (LTR⁺), *reruraliza* (IORDAN, LRA), *resabota* Cf. (LTR⁺), *reșăpafe* (ib.), *resufleți* (ȘINCAI,* o.i cxc), *retăbăcire* (LTR⁺), *retăcea* (G L 1968, nr. 10, p. 7/5), *revalahiza* (IORDAN, LRA), *revitaliza* (ib.).

Derivatele cu prefixul *re-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu:

— un verb: *reabona*, *readuce*, *realipi*, *reaminti*, *reangaja*, *reapăre*, *recalifica*, *recăsători*, *reclădi*, *reda*, *redeveni*, *reface*, *renaște*, *reorganiz*, *restrînge*, *retipări*, *revalorifica*, *revârsa*, *revedea*, *reveni* etc.;

— un substantiv (formații parasintetice): *repatria*, *repărți*, *resufleț*.

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv (unele de origine verbală): *reapariție*, *recirculație*, *recompoziție*, *recristalizare*, *recromare*, *reflux*, *remușcare*, *resursă* etc.;

III adjective (de origine verbală), analizabile în raport cu un adjectiv: *reangajat*, *reeligibil*, *refolosibil*, *retras*, *reținut* etc.

Nu am inclus în suma formațiilor cu *re-* pe *reabilita*, *recapitula*, *recomanda*, *recita*, *recule*, *recurge*, *redresa*, *resemna*, *reședință* pentru că nu sînt analizabile semantic în limba română.

Cele mai numeroase derivate cu prefixul *re-* sînt cele verbale, analizabile prin verbe.

Numeroase derivate sînt supraprefixate (vezi p. 259).

Formații semianalizabile: *recriminare*, cf. *incriminare*, *refeminiza* (CONTEMPORANUL 1959, nr. 35, p. 4/3), cf. *feminin*; *refrigerant* cf. *frigorific*; *regrada* (LTR⁺), cf. *degrada*; *regresa*, cf. *progresă*; *regurgitație* (**DER**, **DN**), cf. *ingurgitație*; *remite*, cf. *emite*; *reprima*, cf. *oprima*; *restaura*, cf. *instaura*; *restitui*, cf. *institui*; *restrictiv*, cf. *constrictiv*; *resurecție*, cf. *insurecție*; *revoca*, cf. *convoca* etc.

Multe dintre formațiile semianalizabile cu *re-* se raportează la cele semianalizabile derivate cu prefixele *în-* (*în-*), *con-*.

După Gh. Bulgăr (*lucr. cit.*, p. 77), prefixul *re-* nu se atașează, în general, la cuvintele care încep cu *r+* vocală, din motive „eufonice”. Se cunosc totuși unele derivate de acest fel: *reromanizare*, *verafinare*, *reruralizare*.

4. *Re-* are următoarele valori:

1) repetarea acțiunii:

a) în același fel: *realege*, *reaprinde*, *redistribui*, *redistila*, *reeduca*, *reevalua*, *reinstala* etc.;

Același sens îl are și *rd-* în derivate ca *răafla* (*De atunci nu să mai răafla zapisul.* (a. 1751, *Uricariul*, X, 108, în **DLR**), *răciți* (E. Petrovici, *Limba lui Cantemir*, în **LR II**, 1953, nr. 6, p.

b) în alt fel: *recalifica* „a obține o nouă calificare”, *recarbu* „a îmbogăți un carbon (oțelul în stare topită)”, *reconsidera* „a privi din nou a cerceta, a interpreta dintr-un nou punct de vedere”, *reeduca* „a refăcută -educația (greșită) a cuiva”, *renaște* „a se naște din nou, a reapăre”, *reorganiza* „a organiza pe baze noi”, *retrata* „a trata un material text

cu anumite soluții pentru a-i mări rezistența", *reutila* „a utiliza din nou a înzestra cu un nou utilaj”;

Ideea de „repetare a acțiunii” apare mult mai clar în contextele în care derivatul cu *re-* se găsește alături de bază: *N. a pus și repus totul în ordine* (IORDAN, STIL. 207).

2) intensificarea unei acțiuni (uneori poate cu o nuanță perfectivă), a unei însușiri, a unei calități: *recunoaște* „a se cunoaște în altul, a cunoaște așa cum trebuie după anumite semne caracteristice” *relansa* „a mări miza la cărți”, *relupta* „a se lupta din răputeri”, *resimți* „a simți puternic ceva”, dar și „a simți”, *restringe* „a micșora a reduce, a strînge mai mult”, *reuni*; *revestit** „foarte vestit” (*Agușită al lui Topală, Care-i mîndru fără de seamă Și, de revestit prin țară, Bate turcii de-i omoară*, MAT. FOLK. I 53), *renegat*, *renume*.

Cu această valoare apare și vechiul prefix *ră-* în derivate ca: *răbufni* „a răsună puternic, a țîșni cu putere”, *răsuna* „a suna tare și prelung” *răvârșă* (*revârșă*) „a se vârșă peste margini, a ieși din albie, a inunda”;

Valoarea de intensificare apare și în unele cazuri în care derivatul este corelat cu cuvîntul de bază: *trecînd și relucînd* (SMFC II 74); vezi și IORDAN, STIL. 207, unde se arată că *ră-* exprimă intensificarea acțiunii „atunci cînd verbul simplu există alături de cel compus” (*bufnea și răbufnea*).

3) restabilirea situației vechi, inițiale; întoarcerea la starea dinainte: *readuce* „a aduce din nou la locul sau la starea de mai înainte”, *realipi* „a lipi din nou, a alipi la loc”, *recuceri* „a cuceri din nou, a lua înapoi”, *reda* „a da din nou cuiva un lucru, o situație etc.”; a restitui”, *reîncadra* „a încadra pe cineva din nou într-un post pe care l-a ocupat anterior”, *redeveni* „a se face din nou așa cum era înainte”, *reechilibra* „a reveni la starea de echilibru”, *reface* (*a-și reface sănătatea*), *relua* „a lua din nou”, dar și „a lua îndărăt”, *reprimi* „a primi înapoi”, *restabili* „a stabili din nou, a aduce în starea de la început (sau în alta mai bună)”, *revalorifica* „a valorifica din nou, a repune în valoare”;

4) mișcarea înapoi (sens care înglobează uneori și pe cel de sub punctul 3): *repatria* „a se înapoia sau a aduce pe cineva în patrie, după o absență îndelungată”, *reprivire* „privire retrospectivă”, *retrage* „a trage înapoi”, *reveni* „a veni înapoi”, *reflux* „retragere periodică a apelor unei mări sau ale unui ocean”;

Un sens apropiat poate fi întîlnit și la următorul derivat cu *ră-*: *răduce* „a fi la fel, similar cu cineva sau ceva” (Moxa, în DLR).

5) opoziția, reacția: *reacționa* „a răspunde într-un anumit fel la o excitație sau la o acțiune din afară”, *remustra* „a exprima o opinie contrară, a ridica o obiecție, a protesta (*Am remustrat în contra acestei pretensiuni*. Sbiera, în D L R ms.), *resentiment* „sentiment ostil față de cineva, pornire (izvorită dintr-o nemulțumire mai veche)”;

Dicționarul lui Protopopescu și Popescu (1862) pune pe primul plan acest sens al prefixului: „particulă care intră în componența mai multor ziceri spre a arăta înțeles împotrivor, pof-titor sau înmulțitor”.

6) „așa cum trebuie”: *recunoaște*, *reprezenta*, *remite*;

7) rol de indicator;

a) al repetării unei acțiuni: *reaminti* „a(-și) aminti din nou, a rechema în minte”, *redubla*, *reînnoi* „a schimba din nou, a face iarăși nou”;

b) al mișcării înapoi: *reîntoarce* „a se întoarce din nou la locul de plecare, a reveni”, *rănturna* (*răntuna*) „a răsturna, a întoarce” (Varlaam, la TDRG);

c) al opoziției: *relupta* „a lupta contra, a se împotrivi” (Mureșan Poezii, 1868, p. 113), *reînvia* „a reveni la viață (după ce a murit

a = v ^ . ' ^ p prefixul are rol de indicator sînt legate formațiile cu *re-* avînd valoare lexical-gramaticală (vezi sub 2) sau numai gramaticală (de exemplu, tranzitivizarea într-un caz ca *retăcea* „a trece sub tăcere, a ascunde”); de la acestea din urmă s-a putut ajunge la derivate al căror sens este egal cu al bazei.

în unele derivate cu *re-* sau *ră-*, valoarea prefixului nu e suficient de clară: *reieși*, *remarca*, *remușcare*; *rămîne(a)*; în altele, ca: *reîntoarce*, *reconvalescență*, *recurba*, *resuge*, valoarea derivatului este egală cu cea a bazei.

Se pare că în limba contemporană există tendința de a se abuza de formațiile în care prefixul are rol de indicator sau de derivatele avînd același sens cu al bazei (vezi *reaminti*, *reînnoi*, *resimți*, *regăsi* etc). Folosirea derivatelor în locul celor „simple” este nejustificată, exemple ca: *Este bine ca omul să-și reamintească de satul natal; Plec astăzi la București dar mă reîntorc peste două zile* (IORDAN, LRA 209).

Apropiate de exemplele de mai sus sînt și tautologiile (*N. reia din nou chestia*) care „trebuie condamnate” (id. *ib.* 208).

5. Prefixul *ră-* provine din lat. *re-*, de la care a moștenit unele sensuri.

în latină, *re-* avea valorile următoare: mișcare înapoi (*recedo*, *respicio*, *redeo*), întoarcere la starea anterioară (*reficio*, *restituo*), intensificare (*repulso*, *recino*), repetare (*recanto*), mișcare în sens contrar, opoziție (*recludo*, *renuntio*, *reuelo*). în latina tîrzie *re-* e frecvent, mai ales, în sensul de „întoarcere la starea anterioară, la punctul de plecare”. În unele cazuri, sensul de „întoarcere la starea anterioară, la punctul de plecare”, ca, de exemplu: *remanere* (= *mânere*), *resecare* (= *seca*). Cf. ERNOUT-MILLET, S.V.; BOURCIEZ 209; NYROP, G. III 221; MEYER-LUBKE, G. II 6; ROHLFS, G. III 359-360; Gh. Bulgăr, *lucr. cit.*, p. 67.

în limba română, lat. *re-* a fost moștenit în cuvinte ca: (analizabile) lat. *reducere* > rom. *răduce* (cf. D L R), lat. *reponere* > rom. *răpune* (cf. CADE, TDRG, DLR), lat. *resonare* > rom. *răsuna* (cf. CADE, SCRIBAN, DLR - după TDRG: *răz-* + *sună*), lat. *reversare* > rom. *revârșă* (cf. CADE, TDRG - în DLR: *ră(s)-* + *vârșă*); (neanalizabile) lat. *repausare* > rom. *răposa*, lat. *respondere* > rom. *răspunde*, lat. *repausum* > rom. *repaos*.

în unele cuvinte prezența prefixului e neclară, dar unele etimologii pornesc de la derivatul în latină cu *re-* (vezi *răfrăca* p. 204). în *reteza*, după PUȘCARIU (S.V.) am avea de-a face cu derivatul de la **recaedio*, iar după Candrea (CADE S.V.), de la **retundio*; mai convingătoare este etimologia propusă de acad. Al. Graur, care consideră etimon al lui *reteza* pe lat. **retizans-etae* („arbori care cresc pe malul unui rîu”) + (*Notes d'etymologie roumaine*, în BL 1936), 110). Același autor nu exclude nici posibilitatea ca la baza derivatului românesc să fie lat. *retare* „a curăța albia unui rîu” (comunicare orală).

Pe teren românesc s-au format derivatele: *răafla*, *răbufni*, *răbuc* <ultimul fiind o creație a lui Cantemir.

Cele mai vechi atestări cu *ră-* se găsesc în scrieri din secolele XVI-lea — al XVII-lea: *rămîne* (Coresi, în D L R), *răpune* (M. Costăchescu, în DLR), *răvârșă* (*Biblia*, 1688, în SMFC II 69).

Prefixul neologic *re-* a fost împrumutat din latină și din limbile romanice (mai ales din franceză), prin împrumuturi ca: (analizabile) *reclasa* — fr. *reclasser*, *recompensa* — fr. *recompenser*, *reconfirma* — fr. *reconfirmer*, *recopia* — fr. *recopier*, *reduplica* — lat. *reduplicare*, *rela* — fr. *Hlancer*; (semianalizabile) *releva* — fr. *relever*; (neanalizabile) *recupera* — fr. *recuperer*.

Unele împrumuturi au venit probabil pe mai multe căi: *repaos* — fr. *repauser*, it. *riposare*; *repeta* — fr. *repeter*, germ. *repetieren*.

Peteren românesc s-au format unele adaptări, calcuri și semicalcure: *reîmbla* — lat. *reambulare* (cf. **D L R**), *remustrare* — germ. *'remonstrieren* (sub influența lui *muștra*); *reapărea* — fr. *reapparaitre*, *reciștiga* — fr. *regagner*, *recoace* — fr. *recuire*, *recompune* — fr. *recomposer*, *reîntoarce* — fr. *retourner*; *renume* — fr. *renom*, *resimțămînt* — fr. *ressentiment*.

Cele mai multe calcure sînt după franceză; foarte rare sînt cele după germană: rom. *repăși* — germ. *zurucktreten* (A. Graur, *Sur quelques types de calques*, în **BLIV** (1936), p. 193; în **D L R** se menționează că e un calc după magii, *visszalep*), rom. *retăcea* — germ. *verschweigen* (rom. *re-* corespunde germ. *ver-*).

în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și chiar în secolul următor, s-a încercat să se redea prefixul neologic *re-* prin vechiul prefix românesc *ră^* (vezi și p. 204). Acest procedeu nu s-a impus (cf. S. Drincu, *lucr. cit.*, p. 96—97).

Uneori e greu de stabilit din ce limbă provine cuvîntul după care s-a format derivatul românesc. Un cuvînt ca *recere* (*A luat măsurile recerute spre a introduce ortografia*. Odobescu, în **D L R**) poate fi format fie după fr. *requerir*, fie după lat. *requaerere*; *reduce* după lat. *reducere*, fr. *reăuire*, germ. *reduzieren*; *reieși* „a izbuti” — it. *riuscire*, fr. *reussir*.

Multe derivate s-au format în limba română probabil fără model străin: *reangaja*, *reaprinde*, *reașeza*, *recăsători*, *reîncadra*, *reîncolti*, *re-înfîința* etc.

Uneori e greu de precizat dacă derivatul este un calc sau e o formație fără model din altă limbă. Astfel: *reciti*, *reclădi*, *recunoaște*, *repune*, *revedea* pot fi socotite semicalcure după fr. *relire*, *rebâtir*, *reconnaître*, *reposer*, *revoir*, dar și formații independente de acestea din urmă; de asemenea *recăpăta* (a. 1853—1854) „pare a fi un derivat autohton (cf. însă fr. *recevoir*, dar mai ales lat. *recipere*)” (vezi S. Drincu, *lucr. cit.*, p. 97).

Cele mai vechi atestări cu prefixul neologic *re-* se găsesc în texte din secolul al XVIII-lea: *reduce* (în **S M F C II** 69), *redobîndi* (a. 1750, în **S M F C II** 70).

După S. Drincu (*lucr. cit.*, p. 100—101), în secolul al XVIII-lea derivatele cu *re-* apar sporadic, dar numărul lor crește între 1780 și 1860 și, îndeosebi, între 1830 și 1860. Același autor înregistrează următoarele derivate fără model străin la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în cursul celui următor (între 1780 și 1860): *reafla*, *recăpăta*, *reîmpinge*, *reîndrepta*, *reîntoarce*, *reînvia* etc.

Sensurile din română ale prefixului neologic *re-* sînt asemănătoare cu cele din limbile romanice (care continuă situația din latină, vezi p. 207).

în aceste limbi prefixul are sensurile: repetare (fr. *repandre*, *refaire*, it. *riparlare*, *ripopolare*, *rimangiare*, sp. *recargar*), restabilirea situației anterioare (fr. *regagner*, *refermer*), mișcare înapoi (fr. *revenir*, it. *ritornare*, *ridare*), opoziția (fr. *se rebiffer*), intensificarea, terminarea acțiunii (fr. *riunir*, *ramasser*, *rechercher*, it. *riempire* „fare il pieno”, *riguardare*, *risentire*). În unele derivate sensul prefixului este neclar (fr. *raccourcir*, *renfermer*, *remplir*, it. *rallentare*, *radunare*, *riserbare*) (cf. NYROP, G. III 221, 236, ROHLFS, G. II 359—360, TEKAJVIC, G. I. III 155—156, ROBERT, s.v.).

în unele formații, caracterul analizabil al derivatului în raport cu cuvîntul de bază este numai formal, și nu semantic (cele două cuvinte s-au îndepărtat din punctul de vedere al sensului, vezi p. 205). Explicația „îndepărtării” semantice dintre derivat și cuvîntul de bază trebuie căutată în faptul că primul a fost împrumutat în română doar cu unele sensuri. Numai în limba de origine ne putem da seama de valoarea lui *re-* (pentru sensurile cuvîntelor *reculege*, *recurge*, *redresa*, *remarca* vezi valorile corespunzătoare ale derivatelor din franceză: *recueillir*, *recourir*, *redresser*, *remarque*; cf. ROBERT, s.v.; HATZFELD-DARMESTETER, s.v.).

situație apropiată de limba română, în ceea ce privește părțile de vorbire derivate, se găsește și în celelalte limbi romanice. G. Rohlf s menționează, de exemplu, că în italiană *ri-* formează, în special, derivate verbale, intrînd rar în derivare cu alte părți de vorbire (G. II 360).

6. Temele la care se atașează vechiul prefix *ră-* sînt, în cea mai mare parte, de origine latină. *Răbufni* are la bază o temă onomatopeică, iar *răciți* o temă slavă.

Temele la care se atașează prefixul neologic *re-* sînt de diverse origini, atît vechi, cît și noi:

— latine (moștenite): *readuce*, *reafla*, *realege*, *reaminti*, *recunoaște*, *reda*, *reface*, *reîntineri* etc.;

— slave: *reclădi*, *reivi*, *replămădi* etc.;

— maghiare: *reîntilni*;

— turcești: *recîntări*;

— grecești: *retipări*;

— neologice (latino-romanice): *reamenaja*, *reajusta*, *reanima*, *reexporta*, *reeduca*, *reîncadra*, *reutila* etc.

7. în trecut prefixul *ră-* a fost puțin productiv. Azi e neproductiv, fiind înlocuit de *re-*, care este unul din cele mai productive prefixe neologice românești. Derivate cu *re-* se formează neconținut în limba actuală.

„De fapt *re-* se poate astăzi alături la orice temă verbală” (GRAUR, T. 257; vezi și S. Drincu, *lucr. cit.*, p. 103). în legătură cu productivitatea ridicată a prefixului *re-* în franceză, vezi Otto Duchacek, *Sur le probleme de Vaspect et du caractere de Vaction verbale en frangais*, în „Le francais moderne” 1966, nr. 3, p. 169.

8. Derivatele cu prefixul moștenit *ră-* aparțin tuturor varietăților limbii.

Derivate cu prefixul neologic *re-* pot fi găsite în toate stilurile limbii literare.

1. Unele derivate sînt creații ocazionale, personale, ca de exemplu: *refi* „a reveni” (*Ascultă și cîntă și tînar refii*. Macedonski, în **DLR**).

2. Printre derivatele cu prefixul *re-* unele sînt învechite, rare: *restatori* „a restatornici” (Barițiu, în **DLR**), *rechema* „apretinde” (a. 1831, în **DLR**), *recere* „a cere (din nou), a solicita” (Barițiu, Barcianu, în **DLR**), *reagent* Chim. (**DLR**), *refrunta* „a înfrunța” („Curierul românesc” 1848, în **DLR**), *resuge* „suge” (HELIADÉ, o. i 113, în **DLR**), *reîmbla* „a hotărînici” (Șincai, în **DLR**).

9. Prefixul *re-* are următoarele compuse: *ra-*, *ran-* (*ram-*) și *rin-* (*rim-*), la care se poate adăuga *res-* din formații semianalizabile.

Ra-, compus din *r-* și prefixul *a-*, se identifică în două formații verbale: *racola* și inv. *rasenina* „a se însenina din nou” (Heliade Eădulescu, în **D L R**); pentru ultima formație cf. și *resenina*.

Ran- (cu varianta *ram-*), compus din *r-* și prefixul *an-* (cu varianta *am-*), se identifică în verbele *rambursa*, *ranversa* și în substantivelor *ranfort* „element care întărește o construcție” și *ranfluare* „repunere în stare de plutire a unei nave scufundate”.

Rin- (cu varianta *rim-*), compus din *r-* și prefixul *in-* (cu varianta *im-*), se identifică în verbul inv. *rimbomba* „a răsună” și în substantivul inv. *rinfort* „întărire”.

în formația semianalizabilă *respinge* cf. *împinge* se poate identifica prefixul compus *res-* < *re-* + *s-*.

Prefixele compuse cu *r-* trebuie deosebite de situațiile în care *r-* se adaugă la teme prefixate anterior cu *a-* (de tipul *racomoda*, *racorda*), respectiv cu *an-* (*ramplasa*); vezi Introducere, p. 8.

Prefixele compuse cu *re-* și formațiile în care apar sînt în general împrumutate: *ra-* din franceză (*racola* < *racoler*) și din italiană (*rasenina*, adaptare după *rasserenare*); *ran-* (*ram-*) din franceză (*rambursa* < *rembourser*, *ranfort* < *renfort*; *ranfluare*, adaptare după *renflouage*); *rin-* (*rim-*) din italiană (*rimbomba* < *rimbombare*).

RĂS- (RĂZ-, RES-J)

AUERBACH, V. 250 ș.u.; IORDAN, STIL. 207-210; Gh. Bulgăr, *Prefixul ră- în limba română*, în SMFC I 17-28; OCHEȘEANU, P. 36-39.

1. Uneori e greu de delimitat prefixul *răs-* (*raz-*) de prefixele *ra-*, și *re-*, la temele cu *s-* inițial (vezi p. 203).

2. Prefixul *răs-* are varianta fonetică *răz-* înainte de consoane sonore (cu excepția lui *z*: *răszițe*): *răzbate*, *răzăa*, *răznepot*.

Derivatele cu *răs-* formate de la teme care încep cu *s* se scriu de obicei cu dublu *s*: *răssec*, *răsstrăbun* etc, pentru a se evita confuzia cu prefixul *ra-i* (*re-J*). In asemenea situații se întâlnește adesea și scrierea cu cratimă între prefix și temă (vezi și p. 297).

1. Uneori se întâlnește însă și scrierea cu un singur *s*, mai ales la teme cu *s* + consoană (vezi în DLR *rascadea*, *rastrăbun*, *rastrămoș*, *răstrănepot* etc), dar și la *s* + vocală (vezi în DLR *răsări**) • de asemenea, în derivate a căror temă începe cu *z* + consoană nu se notează uneori consoana finală a prefixului (*razbiera* DLR). In exemple de acest fel prefixul *ras-* poate fi confundat cu *ră-* (*re-*)

2. In cuvinte semianalizabile sau neanalizabile apar variantele: *răș-*, *râj-*, *rîs-*, *roș-*, *ros-* *ruz-* * *rășchira*, *râjghina* (*rîsghina*), *rospică* „chitanță”, *roșmiriță* „răzmeriță”, *roscoală* „răscoală”, *roștoc* „răstoacă”, *ruzvali* „a curăța copacii de crengi”.

3. Rareori înainte de sonore apare grafia *răs-* (*rasviri*) și, mai rar, *raz-* înainte de surde (*răz-fira*).

Foarte rar întâlnim și varianta fonetică *res-* (învechită și regională) • *resuci* (cf. Hodoș, în D L R) .

Uneori forma *res-* (*rez-J* este o variantă grafică, folosită în scopul de a se da prefixului un aspect latin: *resbunare* (a. 1846, în D L R) , *reacumpăra* (*ib.*), *resplată* (SMFC I 24), *resurla* (HELIADÉ, O. I 198), *rezletii* (SMFC I 24), vezi și p. 213.

în ceea ce privește pe *răstriște* (*răs-* -f. *triște*), acesta apare în limba literară sub forma *restriște*.

3. în D L R sînt înregistrate 103 derivate a n a l i z a b i l e ; la acestea se adaugă 27 derivate din alte izvoare :

răscăpăra (SMFC I 22), *răscitat* (*ib.*), *răscînta* (Văcărescu, la ROSETTI-CAZACU-ONU ILR I 527) *răscocose* „a coase de tot” (ROSETTI, L. D. 80), *răscrăpa* (SMFC I 23, 39), *răscrie* (FLACĂRA 1967, nr. 38, p. 4/2), *răscurma* „a scurma, a răscoli” (UDRESCU, GL.), *răscută* (TDRG S V *răz-*), *răsfadă* „gălăgie, zarvă” (UDRESCU, GL.), *rășflori* (PUSCHILĂ, D. 67), *rășimpunge* (Densusianu, în GR. S. IV, 1930, 2, p. 366), *rășjunghia* (*ib. ib.*), *rășplanuri* pl (SMFC IV 20) *rășpune* (Densusianu, *loc. cit.*), *rășsec* (*ib. ib.*, p. 367), *rășsfinte* (*id.*, *ib.*), *rășspuri* (cf. *șpur* „copil nelegitim”) „copiii șpurilor” (SCURTU, T. î. 77), *răștăia* (SMFC I 21), *răștriga* (*ib. p. 39*), *rășbojoci* pl. (*ib.*, p. 23), *rășdeochi* (Densusianu, *loc. cit.*), *rășduce* (*id. ib.*, p. 366) *rășmațe* (*id. ib.*, p. 367), *rășmirat* (SMFC I 23, 39), *rășneam* (*ib.*, p. 38), *rășvîntura* (Cosmic* *Aeneis*, București, 1896, p. 195), *resurla* (HELIADÉ, O. I. 198).

Nu am luat în considerație următoarele derivate cu etimologie nesigură: *răscoboală* „necaz pacoste”(DLR, cf. *boală*), *rdscoci*/*id.*„parteamorii”(DLR, cf. *scoc*), *răștăbusi*(reg.)„a împraștia”(DLR, cf. *buși*) ; cit despre *rășfug* „boală contagioasă a oilor” (< *răs-* 4-’*foe*) DLR, e mai greu de stabilit o legătură semantică și formală între prefixul *răs-* și temă.

Derivatele cu prefixul *răs-* (*răz-*) sînt :

I v e r b e , analizabile în raport cu :

— un verb : *răscocace*, *răscroi*, *rășfrînge*, *rășplămădi*, *răștăia*, *răzbate*, *răzbubui* etc.;

— un substantiv (formații parasintetice) : *rășfăța*, *rășfira*, *rășfoi* „a întoarce foaie cu foaie o carte, un ziar etc.”;

II s u b s t a n t i v e , analizabile în raport cu un substantiv: *răscruce*, *răsfadă*, *rășpas*, *răștimp*, *răznepot* etc.;

III a d j e c t i v e , analizabile în raport cu :

— un adjectiv (provenit uneori din participiu) : *răscunoscut*, *răzbu-curos*, *răzbutat*, *rășmirat*;

— un substantiv (formație parasintetică) : *rășmățat* „în dezordine” ;

IV n u m e r a l e , analizabile în raport cu un numeral: *rășmii*;

V a d v e r b e , analizabile în raport cu un adverb : *rășalaltăieri*, *rășpoimîine*.

Dintre derivatele cele mai numeroase sînt verbele.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *rășceafăr* „luceafăr”, *rășprăștia*, cf. *împrăștia*; *rășpunge*, cf. *împunge*; *răștoarce*, cf. *întoarce*; *răzbucni*, cf. *izbucni* etc.

4. Prefixul *răs-* (*răz-*) are următoarele valori:

1) î n d e p ă r t a r e a , mișcarea spre exterior; împraștierea, extinderea :
a) în spațiu : *răscroi*, *rășface* „desface”, *rășfira*, *rășfoi*, *rășfrînge*, *rășturna*, *răzbate*, *răzbucni* „a țîșni, a revărsa”, *rășbuși* „a străbate” (Novacovicu, în D L R) , *răzbutat* (despre buze) „rășfrînt”;

b) în timp : *rășpas*, *rășpoimîine*, *răștimp*.

în cazul lui *rășalaltăieri*, prefixul poate exprima „un fel de superlativ” (cf. IORDAN, STIL. 209); cf. *rășpoimîine*.

Cu același sens întâlnim prefixul în derivate în care marchează un grad de rudenie mai îndepărtat pe linie ascendentă sau descendentă : *răz-bunic* „străbunic” (Sadoveanu, în D L R) , *rășmamă* „străbunică”, *rășneam* „rudă îndepărtată în linie ascendentă, strămoș”, *răznepot*, *rășspuri*.

1. Vezi și *răzbunic* cu alt sens decît cel de mai sus și anume în corelație cu *bunic* (*puțin îmi pasă de bunicu și răzbunicu său* IORDAN, STIL. 210).

2. Sensul 1 („depărtare” în timp și spațiu) e foarte apropiat (și uneori se poate confunda) de 2 („intensificarea”) (vezi și STRĂ- p. 226).

2) I n t e n s i f i c a r e a unei acțiuni, a unei însușiri sau^ a unei cantități: *răscocace*, *rășfierbe*, *rășpierde* „a prăpădi de tot” (G C R , în D L R) , *rășplămădi*, *rășcăpăra*, *rășsemăna* „a împraștia foarte tare” (Dosoftei, la Bulgăr, *lucr. cit.*, p. 21), *răștăia*, *răzbubui*, *rășgudui*, *rășmuia* „a muia tare” (ȘEZ., la Bulgăr, *lucr. cit.*, p. 22); *răscunoscut* „foarte cunoscut”, *rășputere* (în loc. adv. *din rășputeri* „din toate puterile, foarte tare”), *rășmii*.

Cele mai multe derivate cu acest sens apar în corelație cu cuvîntul de bază : *bucuros și răzbucuros* (Creangă, la Bulgăr, *lucr.cit.*, p. 23), *citat și răscitat* (G L , la Buigăr, *lucr. cit.*, p. 23), *îți cred și-ți răscred* (Sbiera, în D L R) .

Datorită expresivității lor, derivatele de acest fel pot fi create la nevoie de orice vorbitor pentru a sublinia valoarea intensivă a acțiunii sau cea de superlativ a însușirii.

în cazul unor substantive derivate legate de temă ca : *Intinsori de iarbă*, cu *nenumărate cute și răscute*; *ca să te îndepărteze de Manole Cumpătă, de atîția veri și răzveri*, corelația arată o cantitate mare de obiecte (IORDAN, STIL. 208).

3) E p e t a r e a acțiunii: uneori prefixul exprimă în același timp repetarea și intensificarea, mai ales în cazul corelației derivat + temă: *rășcînta* „a cînta din nou” (I. Văcărescu, la ROSETTI-CAZACU O N U , I L R I 527), *rășboteza* „a primi din nou botezul”; „a schimba numele” (Eusso, la Bulgăr, *lucr. cit.*, p. 24), *rășjudeca* „a (se) socoti din nou, a cumpăni (mai bine) faptele”, *rășvot* „votare din nou” (CADE S.V.); *citi și răsciti* înseamnă „a citi de mai multe ori”, dar și „a citi

mult", *da și răzâa* „a da mult", dar și „a da mereu", *fierbe și răs-fierbe* etc. (vezi și IORDAN, STIL. 208).

Totuși, în unele corelații de acest fel prefixul are exclusiv valoarea de repetare fără a cumula și pe cea de intensificare, ca, de exemplu: *Eu vă scad Vă răscad* („scad din nou") MAT. FOLE. în DLR.

Corelația poate apărea și cu un sinonim (derivat) al cuvîntului de bază: *De-a doua oară socotind și răschitind... gîndul în alt chip începu a i se pleca*. Cantemir, în DLR.

4) De la valoarea de „repetare, reeditare a unui fapt" se poate ajunge uneori la sensul de *re a d u c e r e*, revenire la starea inițială: *răzbuna* cu sensul etimologic „a face din nou bun ceva, a restabili forma bună, dreptă, care a fost tulburată, schimbată; p. ext. a însemna" (*Cînd te văd, badeo, la lună, Inima mi se răzbună*. Hodoș, la Bulgăr, *lucr. cit.*, p. 25), *răscumpăra* „a cumpăra (revenind la starea de lucru cumpărat)" (*Am vîndut și Tjrsului logofăt și am răscumpărat-o* (a. 1733) *Uricariul**XXIV, în DLR) (vezi și IORDAN, STIL. 209).

5) îndepărtarea (sensul 1) poate duce și la *negarea* înțelesului pe care-l are cuvîntul de bază, la valoarea de *opozitie*: *războli* „a se vindeca de o boală", *răscloci* „a se dezbara de clocit", *răscucăi* „a desface, a elibera de cîntecul cucului, a scăpa pe cineva de o vrajă" (*Anuarul Arhivei de FolMor*, în D L R), *răspăr* cu sensul inițial „contrar direcției firești a părului" (*începu a-l netezi pre spate și pre coaste în păr și răspăr*. Țichindeal, în D L R), *răspopă* „persoană căreia i s-a luat calitatea de popă", *restriște* „situație grea, șir de nenorociri care se abat asupra cuiva" (*triște* „soartă, destin, noroc").

6) în unele derivate, prefixul are rol de *indicator* fie al repetării, fie al îndepărtării: *răscrăci* și *răscrăcăra* „a îndepărta mult picioarele unul de altul; a crăci", *răscurma*, *răstoarce* „a răscumpăra, a da înapoi o lovitură" (*Am vrut să-mi răstorc cele trei lovituri*. Creangă, în D L R), *răsuci* (uneori în corelație cu cuvîntul de bază: *Dormi sucit, răsucit*, G L , 1966, nr. 5, p. 5/1).

în unul și același derivat prefixul *răs-* poate apărea, în împrejurări diferite, cu diverse valori. Astfel, unele formații în care *răs-* are sensul de „contrar", ca: *răscovinge* „a crede contrariul" (Caragiale, în D L R), *răstălmăci* etc. în corelație cu cuvîntul de bază capătă un sens intensiv: *M-am gîndit și răzgîndit din capul locului* (= m-am gîndit mult, la toate soluțiile) Alecsandri, în D L R , *convins și răscovins* („foarte convins"), *a tălmăci și răstălmăci* („a tălmăci mult") (vezi și IORDAN, STIL. 209).

în unele cazuri, ca, de exemplu, *răscheie* „clanță", valoarea prefixului e neclară.

5. Prefixul *răs-* (*răz-*) provine din v. sl. pas- (pac-).

în slavă prefixul p*3- avea următoarele valori: împrăștierea în diferite direcții, intensificarea, repetarea, separația, slăbirea acțiunii.

Vezi Fr. Miklosich, *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*, II, 1879—1883, p. 413; VAILLANT, V.S. 340; A. Meillet et A. Vaillant, *Grammaire de la langue serbo-croate*, Paris, 1924, p. 233; ROSETTI, ILR 321.

Prefixul slav a pătruns prin derivate slave, dintre care unele sînt analizabile în românește: pacTonHTH CA > a (se) *răstopi*, pasKO/vkTH > a *războli*; (semianalizabil) paăKHH > *răzbi*; (neanalizabile) pacroMHTH > *răstoci* „a abate cursul unei ape pentru a prinde pești în albia secată", paăKparHTH > *răzvrăti*, paăKOH > *război*.

în ce privește pe *răzbel* (*rezbel*), această formație învechită (vezi DLR, S.V.) provine din cuvîntul *război*, refăcut după lat. *bellum*.

Pe teren românesc s-au format calcări de tipul: *răzgîndi* — v. sl. paăMUCATHH, (probabil) *răzda*—v. sl. pas^asaTH, adaptări ca *răstimp* (din v. sl. pacTiKmv influențat de *timp*). Unele derivate s-au format prin schimbare de prefixe, ca, de exemplu: *răstoarce*—*întoarce* (*răs-* pentru *re-*, vezi § 7, nota 2).

Numeroase derivate românești nu au nici un model străin: *răscroi*, *răsfăța*, *răspăr*, *răspuțeri*, *răzbuna* etc.

1. Pentru originea slavă a prefixului vezi TDRG S.V. și ROSETTI, ILR 320—321. După Fr. Diez, *Grammatik der romanischen Sprachen*, voi. II, Bonn, 1858, p. 430 și MEYER-LUBKE, G. II 682, prefixul *răs-* provine din lat. *re-* (fără a explica proveniența lui -5); vezi și SMFC II 36—37.

2. Mai mulți lingviști admit o dublă proveniență a prefixului *răs-*. Astfel, după Al. Philippide, vorbitorii români au detașat prefixul *răs-* prin falsă analiză din derivate cu *re-* (> *ră*) al căror cuvînt de bază începe cu *s-*: *ră(soc)*, *ră(zbat)* ca *răs(coc)*, *răz(bat)*, iar ulterior prefixul format în aceste condiții a fost întărit de prefixul *răs-*, de origine slavă (*Principii de istoria limbii*, Iași, 1894, p. 101). Ov. Densusianu consideră și el că *răs-* provine, pe de o parte, din prefixele latine *re-* + *ex-* în cuvinte ca *răzbuna*, *răscumpăra* și, pe de alta, din vechiul slav p*3- (pac-) din derivate ca: *răzbi* — P&3EHTH, *răzvrăti* — pd3Ep4THTH (DHLR I 247). Acest punct de vedere a fost însușit și de AUERBACH, V. 250—255.

Vezi și GRAUR, T. 255: Poate în *răz-* (*răzbuna*, *răsturna*) de origine slavă, să se fi amestecat și ceva din lat. *re-* (*re-ex-*)^T

în legătură cu valorile lui *răs-* acad. Iorgu Iordan se întreabă dacă nu cumva ele se datoresc faptului că prefixul „este pe de o parte moștenit, pe de alta împrumutat" (STIL. 207).

Derivatele cu *răs-* (*răz-*) apar în vechile texte românești: *răsămăna* (PSALT. în DLR), *răsfira* (*Psaltirea EurmuzaM*, în DLR), *răzjudeca* (*Codicele Voronețean*, în DLR), *răzbate* (Dosoftei, la TDRG) etc.

Vezi ASAN, D.P.H. 211; VASILIU, D.C 258.

6. Temele la care se atașează prefixul sînt de diferite origini: latină: *răskoace*, *răscumpăra*, *răsfîrînge*, *răzbate*, *răzbuna*; comună cu albaneza: *răzbuzat*; slavă: *răscroi*, *răsplăti*; maghiară: *răzneam*; neologică (latino-romanică): *răscita*, *răspanuri*, *răzvot*.

Prefixul se atașează, în special, la teme vechi, foarte rar la cele neologice.

7. Prefixul *răs-* a fost productiv în limba veche. în limba română contemporană, prefixul este viu, dar puțin productiv. Astăzi se mai formează cu ajutorul lui *răs-* diferite derivate ocazionale (unele neînregistrate în dicționar, vezi p. 26, 211), care exprimă intensificarea, repetarea (mai ales în corelație cu cuvîntul de bază), ca de exemplu: *S-a scris și s-a răscris despre acest lucru*, FLACĂRA, 1967, nr. 38, p. 42.

1. Despre acest prefix, acad. Iorgu Iordan spune că „este foarte răspîdit în românește" (STIL. 207).

2. O dovadă că *răs-* e vechi și popular e și faptul că în unele derivate cu *re-*, s-a înlocuit prefixul neologic cu *răs-*: *răscurbat*, *răzvoluție* (SMFC I 21).

8. Derivatele cu prefixul *răs-* apar în toate stilurile limbii. în limbajul popular și familiar se folosesc unele derivate împreună cu cuvîntul de bază, cu sensul de intensificare (*bucuros și răzbucuros*). Din limba populară cîteva derivate au pătruns în limba literară, de exemplu: *răzmii* (*Ar trebui un epos ca cele indiene cu mii și răsmii de versuri*. „Convorbiri literare", în D L R). în stilul beletristic există derivate care sînt probabile la origine creații personale ale unor scriitori: *răzdomni* „a scoate din domnie" (Baronzi, în D L R), *răzgodui* „a zgudui cu putere" (Murnu, în D L R), *răzmargine* „extremitate, margine a unui lucru" (Coșbuc, în D L R), *răzvîntura* „a răsuci, a întoarce (id. *ib.* 195).

Unele derivate, destul de puține, au căpătat o folosire specială în stilul științific (*răskoace*, *răsfîrînge* etc).

Numeroase derivate sînt regionale și populare: *războli* (nordul Moldovei), *răsfulgerat* (nordul Moldovei), *răsfundat* (în **D L R** cu mențiunea „reg.”), *răspunge* (Transilvania), *răzbiera* (T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, p. 272), *răsspuri* (Transilvania), *răzbuza* (Muntenia).

Unul și același derivat regional poate apărea în diferite părți ale țării: *răspieri* (Moldova, Oltenia, Transilvania).

^ Cele mai multe derivate regionale aparțin producțiilor populare, descîntecelor, blestemelor. Acestea apar mai ales în corelație cu cuvîntul de bază: *crăpa-răscrăpa*, *mațe-răzmațe* (în „Gbilușul”, II, 1914, p. 20).

DENSUSIANU, L. D. 365—367; ROSETTI, L. D. 80.

Multe derivate cu *răs-* sînt învechite: *răzdumica*, *răsface*, *răz-judeca*, *răspierde*, *răssemăna*, *răsslăbi*, *răstulbura* etc.

RĂZ- vezi RĂS-

RE- vezi RĂ-

RE- vezi RĂ-....

RES- vezi RĂS-

RETRO-

RIZESCU, P. N. 16—17.

1. În derivate prefixul are un accent (secundar) pe prima silabă: *retroactiv*^ *Retro* s.n. (vezi § 5) este accentuat pe ultima silabă: *retro*.

2. În **D L R** sînt înregistrate 7 derivate a n a l i z a b i l e cu prefixul *retro-*, la care se adaugă 14 derivate din alte izvoare:

retrobulbar „(proces) localizat îndărătul globului ocular”, cf. *bulbus* (= glob ocular) (D. MED.), *retrocuplare* (ib.), *retrofuzee* Fiz. (DN⁺), *retrohipofiză* „pulbere de hipofiză posterioară” (D. MED.), *retroinhibiție* (ib.), *retromutație* „mutație inversă” (ib.), *retroperitoneal* „(situat) înapoia peritoneului” (ib.), *retropneumoperitoneu* (ib.), *retroproiecție* Cinem. (LTR⁺), *retropoziție* „plasarea (unui organ) înapoia poziției sale anterioare” (D. MED.), *retropulsiune* „retropoziție” (ib.), *retrorachetă* (MDE; „Scinteia tineretului”, 1966, nr. 5201, p. 2/6), *retroreflector* Opt. (LTR⁺), *retrosternal* (DN⁺).

Derivatele cu *retro-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu:

— un verb: *retroceda*;

— un substantiv (formație parasintetică): *retrograda*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *retroflexie*, *retrofuzee*, *retroguardie*, *retroproiecție*, *retrorachetă*, *retroreflector*, *retroversiune*, *retrovizor*;

III adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *retroactiv*, *retrosternal*.

Formații semianalizabile: *retrofecțiune* (D. MED.), cf. *infecție*; *retrognatism* (MDE), cf. *prognatism*; *retromorfism*, cf. *izomorfism*; *retrospectiv* (și: *retrospecțiune*), cf. *introspectiv* (și: *introspecțiune*); *retroversie* Med. (DLR), cf. *inversiune*.

3. Prefixul *retro-* are sensul general *situarea înapoi*, *revenirea* (în urmă, îndărăt, în sens contrar):

a) în spațiu: *retroguardie*, *retrosternal*, *retrovizor*;

b) în timp (anterioritatea sau revenirea la o situație anterioară): *retroactiv*, *retroceda*, *retrospectiv*.

Același sens îl are prefixul și în cazul lui *retroversiune*, care nu trebuie înțeles ca o simplă „traducere”, ci ca „traducerea din nou a unui text în limba străină din care a fost tradus”.

Hșr-

La sensul „în urmă” se adaugă și nuanța de inferioritate ierarhică: *retrograda* sau calitativă: *retromorfism*.

4. *Retro-* este un prefix neologic de origine latină, care a pătruns în românește prin împrumuturi din limbile romanice (în special din franceză):

retroactiv — fr. *retroactif*,

retroceda — fr. *retroceder*,

retrograda — fr. *retrograder*,

retroguardie — it. *retroguardia*,

retroproiecție — fr. *retroprojection*,

retrovizor — fr. *râroviseur*.

Împrumuturile din limbi neromanice sînt rare. *Retrorachetă* poate fi adaptare după engl. *retro-rocket* (cf. OXFORD, S.V.) sau semicalc după fr. *retrofusee* (> rom. *retrofuzee*); *retro&rsiune*, adaptare după germ. *Retrosion*.

În latină, *retro-* („în urmă”) era sporadic folosit ca prefix înainte de epoca imperială, dar capătă de atunci încolo o largă răspîndire (ILR I 104). În limbile romanice, *retro-* n-a fost moștenit, fiind un împrumut savant.

Singura formație pentru care nu am găsit un model în dicționarele cercetate este *retroreflector*.

Cele mai vechi atestări ale derivatelor cu prefixul *retro-* sînt de la mijlocul sau din a doua jumătate a secolului trecut: *retroactiv* (I. Golescu POLIZU, PROT.-POP., ÎN DLR), *retrogradare* (NEGJLICI, ÎN DLR), *retroguardie* (Filimon, ÎN DLR), *retrospectiv* (Eusso, Negruzzi, ÎN DLR).

5. *Retro-* este un prefix neproductiv în românește. Toate derivatele sînt împrumuturi cu teme latino-romanice.

Prefixul se folosește și drept cuvînt independent, cu valoare substantivală: vezi mai vechiul *retro* (accentuat *retro*) de la jocul de biliard „lovitură care imprimă bilei o mișcare înapoi” (în expr. *a face un retro*) și recentul *retro* din îmbinarea *modă retro*.

6. Derivatele cu *retro-* aparțin, în special, stilului științific (fiind mai numeroase în terminologia medicală) și celui administrativ-politic. *Retroacție* și *retroguardie* sînt ieșite din uz.

De remarcat specializarea lui *retroversie*, ca termen medical, față de *retroversiune*.

s- (Z-¹⁰ SĂ-)

Rudolf Geheeb, *Prosthetic.es a und s im Rumänischen*, în JAHRESBERICHT v (1898), p. 46—48; DRAGANU, R. s. 39; AUERBACH, V. 255—257; IORDAN, STIL. 215—216; Em. Vasiliu, *Evoluția lat. ex- în limba română*, în SCL VI (1955) nr. 3-4, p. 239-255.

1. Prefixul s- are varianta fonetică z- înainte de consoane sonore: *zbuciuma*, *zvînta*. Înainte de sonante (m) are cînd varianta z-: *zmăcinu*, cînd s-: *smomi*. Varianta să- e rară: *săblaznă*, *săvîrși*.

2. în DM sînt înregistrate 48 de derivate analizabile cu prefixul *-(z-, să-), la care se adaugă 25 de derivate din alte izvoare:

săblaznă „greșeală, sminteală” (CADE, SCRIBAN), *scăiuș* și *scăiuș* (TDRG), *scătăra* (Creangă la IORDAN, STIL 216), *scîrmoceală* „acțiunea de a scîrmoce și rezultatul ei” (UDRESCU GL cf. *cîrmoceală* id. *ib.*), *scîrn* „cîrn” (id. *ib.*), *scîrneci* „(fam.) epitet glumeț dat unui copil care are nasul mic, cîrn”, cf. *cîrneci* (id. *ib.*), *sclonți* (despre oameni) „a mîncea semințe” (LEX REG. II 108), *scumpăra* (TDRG), *sfăt* „făt” (= pălimar, TDRG), *sfîrțală* „femeie afectată și fără /loo/” (cf. *sfîrț* /fîrț/ »întrețere” (= sifilis, TDRG), *sfulgera* (BPH V (1938), p. 172), *smîlci* „a-și pierde cumpătul, a se speria, a o băga pe mîncecă” (TOMESCU GL., cf. *milei* „a înmărmuri (de frică), a o sfecti, a o băga pe mîncecă” DLR), *sprăvăli* „pravah” (CADE), *stăciuna* „a lua tăciunile de pe fitilul lămpii” (LEX. REG. II 106), *stîrlici* (Vasilii, *lucr. cit.*, p. 250, cf. *tîrlici*), *stroncâni* (id. *ib.*, p. 240, cf. *trone*), *svapora* (URSU, T) *zbea* (TDRG), *zbruș* „bulgăre, bruș” (LEX. REG. II 103), *zgîrbaci* (TDRG), *zgoni* (IORDAN, STIL 216), *zvinzoli* (Vasilii, *lucr. cit.*, p. 249 cf. *vinzoli*).

Derivatele cu prefixul s- (z-) sînt :

I verbe, analizabile în raport cu :

— un verb : *scădea*, *sclipi*, *scoace*, *scoborî*, *scufunda*, *scumpăra*, *smîlci*, *smomi*; *zbate*, *zbea*, *zdrăngăni*, *zmăcina* etc.; (formație parasintetică) *strecura*, cf. *trec(e)*;

Zdrumica „a zdrobi (a sfărîma) poate fi raportat la *dumica* „a sfărîma, a face fărîme un aliment” atît formal (refăcut sub influența lui *zdrobi*; cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, DM), cît și semantic. Cît despre *zgoni* „a scoate din culcuș”, dar mai ales „a goni un vînat pentru a-l prinde”, acesta s-a dezvoltat din *zăgoni* > *zogoni*, r adăugîndu-se prin contaminare cu *scorni* (A. Graur, *Notes d'etymologie roumaine*, în BL IV (1936), p. 119; id., BL V (1937) p 79-vezi și Iorgu-Iordan, *Note*, în BPH V (1938), p. 183) (vezi ZĂ-, p. 255);

— un substantiv (formații parasintetice) : *scîlcia*, cf. *calce*; *sclonți*, cf. *clonț*; *sfîșia*, cf. *fișie*; *spulbera*, cf. *pulbere*; *stîrni*, cf. *tîrn* „mătură de nuiele”; *zblendui* „a zgudui”, cf. *bleandă* „lovitură”; *zdrobi*, cf. *drob*; *zvința*, cf. *vînt* etc.;

— un substantiv sau un verb : *scormoni*, cf. *corman*, *cormăni*; *sfărîma*; *sfulgera*; *sprahui* „a scutura de praf (sau de altceva)”, cf. *prah*, *praf*, *prafui*; *zbiciui*; *zbuciuna* etc. ;

SCRIBAN pune în legătură pe a *zborși* cu *borș(i)*, deoarece consideră că sensul lui *zborși* „a se zburli, a se încrunta” pornește de la „a se face țepos” („ca buruiana din care se făcea borșul odinioară”) și cu rus. *morăciti-sea* și *smorsciti-sea* „a se zborși”.

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv : *sfăt* cf. *făt*; *stuf* cf. *tufă*; *zbici* cf. *bici*; *zbiț* cf. *biț*; *scăiuș* cf. *căluș*; *sgripsor* cf. *gripsor*; *zvîrlugă* cf. *vîrlugă* etc.;

Cît despre *sperjur*, acesta poate fi analizat ca un derivat supraprefixat (s- + per-) și pus în legătură cu *jura* sau cu postverbalul *jur* (vezi p. 258).

III adjective (unele provenite de la participii), analizabile în raport cu :

— un substantiv (formații parasintetice) : *scrupos* „sfărîmicios” cf. *crupe*; *zvăpăiat* cf. *văpaie*;

— un adjectiv : *stocit* „stors de vlagă, sleit” cf. *tocit* „uzat”; *zgrunțuros* „grunțuros”.

Unele formații sînt susceptibile de o dublă analiză, în sensul explicației prin derivare progresivă sau regresivă : *scopcă* „săritură a unui cal care galopează” derivat cu prefixul s- de la substantivul *copcă* „săritură făcută de animale cînd fug” sau derivat regresiv de la *scopci* „a fugi, a goni, a galopa” (<s- + *copcă* + -i); *zgîrbaci* „bici” derivat cu prefixul z-, de la *gîrbaci* sau derivat regresiv de la *zgîrbaci* (<z- + *gîrbaci* + -i)*

Cele mai numeroase derivate sînt cele verbale.

Nu am luat în considerație cuvinte ca : *scădea*, *scălda*, *scurma*, *smulge*, *spune*, *stoarce* (derivate la origine) care nu pot fi raportate, din punct de vedere semantic, la cuvintele : *cădea*, *cald*, *curma*, *mulge*, *pune*, *toarce*. în schimb, *sminti* „a scoate din mînți”, pe care vorbitorii îl raportează la substantivul *minte*, moștenit din latină, nu are nici o legătură etimologică cu acesta din urmă, fiind un împrumut slav (CKMATH, CTVMAT*, cf. TDRG, CADE, S.V.).

Formații semianalizabile : *săvîrși*, cf. *covîrși*; *scuza*, cf. *acuză*; *sfrunta*, cf. *înfrinta*; *zdreanță*, cf. *treanță*; *zgorî*, cf. *dogori*.

3. Prefixul s- (z-J are, în genere, valori puțin clare. S-ar putea totuși delimita următoarele valori :

1) mișcarea în afară : *scormoni*, *sprăhui*, *spulbera*, *staciuna*, *strecura* *

2) mișcarea (în afară și) în jos ; indicator al mișcării în jos : *spinteca*, *scoborî*, *scufunda*, '(poate și) *zgăura* (și *zgăuri*) „a zgîi ochii la cineva” ; („despre ochi) a se adinei, a fi intrați în fundul capului” ;

cf. GRAUR, P. I. 335-338;

3) intensificarea : *scoace* „a (se) încălzi prea tare, a (se) înfierbînta, (despre cereale, făină, mălai etc.) a se încinge”, *sfărîma* „a sparge (în bucăți mici); a zdrobi”, *zbate* „a se mișca puternic înapoi și încolo, a se agita; a se zvîrcoli”, *zbea* „a absorbi, a suga, a ^resorbi”, *zmăcina* „a rupe în bucăți, a (se) sfîșia, a se macină de tot” ;

Nu putem fi de acord cu Em. Vasiliu (*lucr. cit.*, p. 249), după care s- „nu are o valoare definită în unele cuvinte, ca de exemplu *zmăcina*. Nu putem accepta nici următoarea părere exprimată de același lingvist: „în majoritatea cazurilor, s- (z-) are o funcțiune gramaticală anume aceea de a forma verbe denominative” (*lucr. cit.*, p. 249) ca în *scormoni*, *sprehu* etc.; în toate cazurile vizate de autor avem a face cu formații parasintetice, în care prefixul îi sînt proprii anumite valori.

4) asemănarea : *scrupos* „sfărîmicios” (cf. *crupe*), *zvăpăiat* „zburdalnic, zglobiu” (cf. *văpaie*);

5) negativă : *scăpata* (cf. Vasiliu, *lucr. cit.*, p. 245), (poate și) *scădea*.

în unele cazuri, valoarea derivatului este egală cu cea a bazei : *scăiuș* (Zool.) „calul-dracului, căluș”, *scăiuș* „parte a morii călii și”, *sfăt*—*făt*, *sfrențe*—*frente*, *stufiș*—*tufiș*.

Pentru expresivitatea prefixului la „cuvinte neimitative”, vezi IORDAN, STIL 216; *zbiț* „la de păr de cal sau de sîrmă de prins animale, biț”, *zdrahon* - *drahon*, *dragon*, *zdreanță*, *treanță*, *zgaidă* „cimpoi, gaidă”, *zgîrbaci* - *gîrbaci*, *zglăvoacă* - *glăvoacă*.

De cele mai multe ori, în situațiile de acest fel prefixul introduce o notă de expresivitate (apropiată de intensificare). Uneori baza acestor formații e onomatopeică, ca în *schelălăi*—*chelălăi*, *scheuna*—*cheuna*, *zdrăngăni*—*drăngăni*; alteori prefixului i se datorește „intensificarea senzației acustice” (IORDAN, STIL 215), formația avînd „un caracter imitativ foarte precis,” ... „chiar dacă nu-i vorba de imitarea unui zgomot propriu-zis” (*loc. cit.*), ca de exemplu: *zbiciui*—*biciui*, *zgrepțana*, „azgîria a se cățara”—*grepțana*, *zvîntura*—*vîntura*, *zvîrcoli*—*vîrcoli*, *zvîrlugă* „specie de pește; vîrlugă” etc.

4. Prefixul s- (z-J este moștenit din latină (< ex-).

în latină *ex-* (*e-*) exprima ideea de : a) ieșire (*egredior*), uneori cu sensul secundar b) mișcare în sus (*effero*), la acestea se adaugă următoarele valori: c) terminarea, ducerea pînă la capăt (*ebibo*), d) trecerea de la o stare la alta (verbe incoative : *excandesco*) și e) rar, intensificarea, mai ales a adverbelor (*exinde*). în latina tîrzie, mai ales, *ex-* formează numeroase verbe denominative. *Ex-* apare înaintea unei vocale și a consoanelor surde : *c*, *qu*, *s*, *t* (*excutio*, *exquiro*, *exsto*, *extraho*), în timp ce varianta fonetică *e-* se găsește înaintea consoanelor sonore

și a celor sonante (*ebibo, edigo, egredior, eligo, emitto, enato, erigo, e(i)icio, euado*; înaintea lui *p* se poate întâlni atât *ex-*, cât și *e-*: *epotus, expello* (ERNOUT-MEILLET, s.v.). Ca și în italiană, *ex-* își pierde vocala în românește, deoarece ambele limbi nu dezvoltă o vocală inițială înainte de *s*- (BOURCIEZ, E. 156; Giacomo Devoto, *71 prefisso S- in italiano, în Melanges Bally*, Geneve, 1939, p. 263-269).

în cazul unor derivate neanalizabile, lat. *ex-* a devenit *ș-*: *șchiop* < lat. **excloppus, șterge* < lat. *extergere*. Pentru *alege* vezi A-. Cît despre *astlmpâra* < lat. **extemperare*, acesta apare și în varianta *stîmpâra*, care, după DA, a fost singura întrebuințată „în literatura mai veche”.

Prefixul *s-* (*z-*) a fost moștenit prin derivate ca :

(analizabile) *scădea* < lat. *excadere*, *scoace* < lat. *excoguerere, zbate* < lat. *exbattere* etc.;

(neanalizabile, formal sau semantic) *scurta* < lat. *excurtare, smulge* < lat. *exmulgere, spune* < lat. **exponere, speria* < lat. **expauorere* < *pauor* etc.

Numărul derivatelor neanalizabile în românește, moștenite din latină, este foarte mare. Uneori, atât derivatul latinesc cu *ex-*, cât și tema corespunzătoare au fost moștenite în românește, dar s-a pierdut legătura dintre ele, ca de exemplu : *scâlda* < lat. **excald* — *cald* < lat. *caldus; smicura* < lat. **exmiculare* — *mică* „fărimă” < lat. *mica*.

Pe teren românesc s-au format numeroase derivate ca : *scopcă, scumpăra, sfărîma, sfișia, sfulgera* (GRAUR, E. 144) etc.

Există mai multe derivate cu prefixul *s-* (*z-*) considerate de unii cercetători că ar fi moștenite din latină, de alții formate pe teren românesc.

în legătura cu *spăimînta*, considerat că derivă de la **expauentare* (REW 3035), acad. Al. Graur se întreabă : „Nu cumva avem pur și simplu de-a face cu un derivat de la *pămînt* (pentru înțeles, vezi fr. *atterrer*, lat. *consterno*) cu prefixul *s-?*” (E. 142). *Zgăura* (și *zgăuri*) < *z-* + *gaură* -*f* -*a* (cf. Em. Vasiliu, *lucr. cit.*, p. 248) e considerat de Alf Lombard ca un derivat de la lat. **excauulare* (BL XIV (1946), p. 58) ; în REW nu se danie un corespondent romaniceal cuvîntului românesc și nici lat. **excauulare*. *Zvînta* e considerat de SCRIBAN (s.v.) fie descendent din lat. *euentare*, pop. **exuentare* (la CADE și TDRG se dă ca etimon lat. **exuentare*), fie o formație parasintetică de la substantivul *vînt*.

Pentru *strecura* — pe care îl considerăm, după GRAUR, E. 143—144, derivat românesc de la *a trece* cu prefixul *s-* (și sufixul *-ura*) — s-au propus diferite etimologii latinești în care nu e implicat prefixul *ex-*: **extracolare* (ȘAINEANU, DM), **extracolare* sau *transcolare* (PUȘCARIU, SCRIBAN), *cotare* (TDRG, CU îndoială), *stercorare*, influențat în fonetism de *stră-* (CADE).

Prefixul moștenit *s-* (*z-*) a fost întărit ulterior prin împrumuturi din slavă ale unor derivate cu prefixul omofon *CK-*. Varianta *să-* are exclusiv origine slavă :

(analizabil) *săblaznă* < v. sl. cte/tasNii ;

(semianalizabil) *săvîrși* < v. sl. c-kkptiujth.

Există însă și împrumuturi din slavă cu varianta *s-* (*z-*) :

(analizabil) *zdrobi* < v. sl. ckaokhth ;

(semianalizabil) *spovedi* < v. sl. *supovedeti* (CIORANESCU).

în slavă *CK-* (CKH) are sensul de „mişcare în jos, coborîre, terminare” (chHth, CKHth), cf. VAILLANT, v. s. 146.

Ca și în cazul formațiilor cu teme moștenite din latină, uneori e greu de precizat dacă avem a face cu un derivat împrumutat din slavă sau format pe teren românesc.

Sclipi este socotit de cei mai mulți lingviști că ar fi un derivat românesc de la *clipi* (CADE, TDRG, DM, SCRIBAN, Em. Vasiliu, *lucr. cit.*, p. 248); s-a emis și ipoteza că e un împrumut din slavă (ckK AeruTH, cf. AUERBACH, V. 256) sau chiar din greacă (sau mediogreacă) CTILXPCO, aorist *gcraxi^a* („a străluci”) > **stlipi*, în care *stl* > *scl* (CIORANESCU).

Părerile în privința lui *sprijini* sînt împărțite. După S. Pușcariu, verbul ar fi un derivat românesc de la substantivul *prăjină* > *prăjani* > *sprijini*, cu înțelesul primitiv de „a propti, a întări printr-o prăjină” (DR I (1920—1921), p. 241—243 ; după H. Tiktin substantivul *sprijin* este împrumutat din sl. *ClnpAweNn*, participiul lui *CKIIPAIUTH* „coniuingere” (pentru verbul *sprijini* nu se indică etimologia) (TDRG, S.V.), în schimb, I.-A. Candrea socotește verbul *sprijini* împrumutat din slavă (prin participiul verbului *CHPAUTH*), iar substantivul, derivat regresiv (CADE, s.v.).

De asemenea este posibil să fi avut un rol și prefixele de origine slavă *iz-* (*is-*) și *răs-*, la care s-au petrecut fie fenomene de falsă analiză, fie substituiri de prefixe. în orice caz, este o realitate existența a numeroase perechi deformații (analizabile și semianalizabile) cu : *s-* (*z-*) și *is-* (*iz-*). Alături de *spoved(u)i* \ *ispoved(u)i*, la care ambele formații sînt etimologice, în celelalte situații numai formația cu *is-* (*iz-*) este cunoscută în slavă vezi *smomi* \ *izmomi, stoci* / *istoci, zgoni j izgoni, zgorît / izgorît* (IZ-, p. 133).

1. Din această cauză, unii lingviști (cf. IORDAN, STIL. 216) consideră că formele cu *z-* (*s-*) reprezintă variante (mai) expresive ale formelor cu *iz-* (*is-*), din care ar fi rezultat, prin dispariția lui *i* inițial (vezi IZ-, p. 131).

2. Unii lingviști au emis ipoteza că la baza unor derivate cu prefixul *5-* (*z-*) s-ar găsi prefixul *răs-*, ca de exemplu : *scumpăra* < *răscumpăra* (= *răs-* + *cumpăra*), de la care s-a detașat *ră-*, prin falsă tăietură, sub influența unor cupluri ca *răsuna* — *suna* (Vasiliu, *lucr. cit.*, p. 248). Nu poate fi însă exclusă nici posibilitatea ca *scumpăra* să se fi format direct de la *cumpăra* cu prefixul *s-*.

3. *Z-* în unele cuvinte românești (*zgîi*) „comparat cu arm. *z-*, sl. *iz-*, este dacic” după Vladimir Georgiev (*Linguistica balcanică și limba română*. Universitatea din București, Cursurile de vară și colocviile științifice de limba, literatura, istoria și arta poporului român. Editura didactică și pedagogică, București, 1968, p. 22—23).

Pentru unele formații cu *s-*, analizabile sau neanalizabile, s-au propus etimologii diferite care pornesc de la limbi diferite : latină și slavă.

Scîlcia „a toci încălțămîntea (într-o singură parte); a deforma” provine probabil de la rom. *calce* (< lat. *calx, -cern* „călcîi”, cf. DM, CADE), care a pierdut sensul din latină, menținându-se în românește ca nume al unei plante erbacee, cu frunze în forma copitei de cal (TDRG îl pune în legătură cu lat. *calcare*). După unii lingviști, *scîlcia* ar proveni însă din bg. *kalca* „a scrînti” sau de la derivatul acestuia cu *iz-* : *isktleam* (DR III (1923), 690). Fără a preciza etimologia, acad. Al. Graur îl socotește pe *scîlcia* un derivat cu prefixul *s-* < lat. *ex-* (E. 144). Pe *scorni* Em. Vasiliu (*lucr. cit.*, p. 248) îl apropie de bg. *skorivan, skorna* „a deștepta”, deoarece e greu de admis, din punct de vedere semantic, etimonul *corn* (cf. B. P. Hasdeu, în „Columna lui Traian”, 1883, p. 48).

Pentru *scotoci* „a cerceta cu de-amănuntul, a răscoli” s-a propus ca etimon v. sl. *kotok* „motan” (Pușcariu, *Recenzii*, în DR III (1922-1923), p. 835; Spitzer, *Etimologii*, în DR IV (1924—1926), p. 662), dar mai probabil e faptul că provine de la *a scoate* + *-ci* (Gh. Dobrescu, *Suffixul verbal -ci-*, în SMFC iv 43).

Pentru *sfăt* „paracliser, pălmărar” (<*făt*, cu același sens) se arată în DA, S.V. *făt* că este posibil „o apropiere de cuvintele *sfătuiesc, sfătui* etc”.

în ce privește situația lui *sminti*, vezi p. 217.

Sînt și cazuri în care e greu de precizat dacă unele cuvinte conțin prefixul *s-* sau acesta face parte din temă.

Pentru *scoroji* se menționează în CADE : „comp. *corogi*”, în TDRG se trimite la v. sl. (*s*)*korakoz* și la rom. *corogi*, în DM apare : „comp. v. sl. *skora*”; așadar putem identifica prefixul *s-* în *scoroji* numai dacă admitem că formația derivă din rom. *corogi* sau din *coroagă* (vezi și Em. Vasiliu, *lucr. cit.*, p. 248).

Cît despre *splai*, acesta e considerat de Em. Vasiliu (*lucr. cit.*, p. 250; în DM CU indicația v. *plai*) că ar proveni din substantivul *plai*, pe cînd acad. Al. Graur (BL IV (1936), p. 109) îl pune în legătură cu ngr. *aTcXal* (CTO *ThXti* „vers la pante”, „vers le rivage”).

O etimologie puțin clară are și *scofilci*. După TDRG am avea a face probabil cu un derivat de la substantivul *falcă* (vezi și Vasiliu, *lucr. cit.*, p. 248). în această ipoteză ar urma să identificăm în *scofilci* două prefixe : *s-* -*f* co-, (< v. sl. *po-*).

Cîteva derivate neologice cu prefixul *s-* sînt împrumutate din italiană : *sconta* < it. *scontare* ; *sforța* < it. *sforzare* ; *sfrunta* < it. *sfrontare* ; *sperjur* < it. *spergiuro* (vezi BATTISTI — ALESSIO, unde e înregistrat it. *spergiurare* < lat. *speriurare*; vezi și ZINGARELLI, unde se menționează : it. *spergiuro* < lat. *periurium*)

scadent < it. scadente, scadență < it. scadenza.

Uneori în italiană există dublete cu *es-* și *s-*: *esperienza și sperienza, esperimento și sperimento**

Unele împrumuturi cu *s-* (de la jumătatea secolului trecut) sînt dublete ale unor împrumuturi din latină sau franceză cu *ex-*: *svapora* — it. *svaporare; sperimental, speriment* — it. *esperimentale și sperimentale*, it. *esperimento și sperimento*. În aceeași perioadă au existat unele împrumuturi cu *s-* în loc de *ex-*, chiar în cazul în care nu există un model străin cu *s-*: *splicăciune, splicare, splicatoriu* „explicativ” (cf. lat. *explicator*). Un exemplu ca *spunent, spuninte* „exponent” se explică, desigur, prin apropiere de vechiul *spune* < lat. *exponere* (vezi și p. 218).

După R. Geheeb (*lucr. cit.*, p. 1, 30), în unele cuvinte *s-* ar avea un caracter pur protetic, în sensul că nu poate fi explicat etimologic și nici nu are o valoare dată. În aceeași perioadă, M. Auerbach (v. 255) respinge această idee. Mai târziu, unii lingviști au revenit asupra valorilor prefixului *s-*. S. Pușcariu (DR IV (1924—1926), p. 696) consideră că prefixul latin *ex-*, împreună cu *ad-* și *in-*, *Sl* ajuns în românește „aproape fără nici un conținut semantic, ci mai mult un element protetic”. În studiul amintit al lui Em. Vasiliu, consacrat evoluției lat. *ex-* în limba română, nu apar derivate în care prefixul *s-* (*z-*) să fie „pur protetic” (vezi și I. Rizescu, în PLG i 155-160).

Considerăm că în toate cazurile avem a face cu prefixul *s-* (*z-*), *Sl* cărui valoare este mai bine sau mai puțin bine determinată (vezi p. 217).

Derivatele cu prefixul *s-* (*z-*) sînt atestate în cele mai vechi texte românești: *scoborî* (*Lexicon Marsilianum*, în D L R ms.), *scumpăra* (*Codicele Voronețean*, în D L R, ms.) *zînta* (P O, în D L R ms.), *smomi* (*Pravila 1646*^A Dosoftei, în D L R ms.), *sfrenți* (*Pravila 1646*, în D L R ms.), *zmăcina* (Varlaam, Dosoftei, în D L R ms.), *zbate* (Cantemir, în D L R ms.).

5. Temele la care se atașează prefixul pot fi de diferite origini:
latină (moștenite) : *scoace, scurge, sfîșia, zbea, zgăura* etc. \
slavă : *smomi, sprăhul* etc.;
comună cu albaneza : *sfârîma*;
latino-romanică : *sconta, sforța* etc.

6. Prefixul *s-* (*z-*) a fost productiv în limba română veche; în limba contemporană e foarte slab productiv.

Forme, învechite și populare, fără prefix ne întîmpină și în cazul unor derivate neanalizabile, ca de exemplu: *sfîrși — firși* (cf. TDRG, SCRIBAN).

7. Derivatele cu prefixul *s-* (*z-*) aparțin tuturor stilurilor limbii literare.

Numeroase derivate sînt regionale și populare : *scăiuș* (Banat), *scîrn* (Muntenia), *scloțî* (Maramureș), *scoace* (Moldova), *scrupos* (Moldova), *sfăt* (Transilvania), *sfîrșală* (Transilvania), *sfulger, sfulgera* (Muntenia), *smîlci* (Oltenia), *sprăhul* (Moldova, Transilvania), *stăciuna* (Maramureș), *zbruş* (Banat), *zgăura* (Transilvania).

SĂ- vezi S-

SE-

1. în DM este înregistrat un singur derivat analizabil, și anume verbul *seduce*, raportabil la un verb.

Formații semianalizabile : *secesiune* „acțiunea unui grup de a se separa de o colectivitate, de un teritoriu, de un stat”, cf. *acce-*

siune „mod de dobîndire a proprietății prin alipirea unui bun la altul, mai important”; *selectie* „alegere”, cf. *colecție* „serie de obiecte de același fel, adunate și dispuse sistematic”; *segrega* „a se separa dintr-un tot; (despre elementele unui aliaj) a se separa prin răcire”, cf. *agrega* „(despre elemente) a se uni într-un tot, a se alipi” și *separa* „a face să nu mai fie împreună, a (se) despărți, a izola”, cf. *compara* „a (se) pune alături pentru a stabili asemănările și deosebirile; a (se) confrunța”.

Formația *soluție*, în care din punct de vedere formal (prin raportare la *diluție*) s-ar putea identifica varianta *so-* *Sl* prefixului *se-*, nu a fost luată în considerație, deoarece nu este analizabilă din punct de vedere semantic.

2. în formația analizabilă *seduce* prefixul *se-* nu are o valoare clară, derivatul avînd același sens cu baza (cf. unul dintre sensurile lui *duce* „a înșela, a amăgi”).

în formațiile semianalizabile, prefixul *se-* exprimă îndepărtarea, separarea de un tot.

3. *Se-* este un prefix neologic de origine latină, care a pătruns în limba română în secolul trecut, prin derivate împrumutate din latină și din limbile romanice: (analizabil) *seduce* < lat. *seducere*, fr. *seduire*; (semianalizabile) *secesiune* < lat. *secessio*, *-onis*, fr. *secession*; *selectie* < lat. *selectio*, *-onis*, fr. *selection*; *segrega* < lat., it. *segregare*, fr. *segreger* și *separa* < lat. *separare*, fr. *separer*.

în latină, prefixul *se-* (cu variantele : *sed-*, înainte de vocală, și *so-*, cu vocală scurtă) se atașă de preferință la verbe și indica separarea dintr-un tot sau îndepărtarea, avînd uneori și valoare privativă (cf. ERNOUT-MEILLET, s.v. *sed, se, so-*), de ex. *secedere, secernere, securus, seditio, segrex, separare, seponere, sobrius, socors, solutio* etc.

Primele derivate cu *se-*, atestate în limba română la începutul secolului al XIX-lea, sînt formațiile semianalizabile *segrega* (*învățătură 1816*, în DA ms.) și *separa* (*ib.*); derivatul analizabil *seduce* este atestat la mijlocul secolului trecut (la Lăzărescu, în DA ms.).

4. Formația *seduce* este raportabilă la un cuvînt moștenit, de origine latină, iar temele formațiilor semianalizabile cu *se-* sînt de origine latino-romanică.

5. Prefixul *se-* nu a fost niciodată productiv în limba română; toate cuvintele care conțin acest prefix sînt împrumuturi.

6. Formațiile cu acest prefix aparțin limbii literare.

SI- vezi SIN-

SIM- vezi SIN-

SIN- (SI-, SIM-)

RIZESCU, P. N. 17.

1. Prefixul *sin-* este omonim cu elementul de compunere *sin(o)-* „referitor la China” (cf. *sinantrop*) și cu *sin-* „sine” (cf. *sinamăgi, sin(e)-iubire, sinucide*, în FC I 125, 211). Prefixul este neaccentuat; unele formații semianalizabile au varianta învechită cu accentul (principal) pe prefix: *simbol, sincopă* (accente recomandate de SCRIBAN).

2. Prefixul *sin-* are variantele fonetice *si-* înaintea unor teme care încep cu *l*, uneori și cu *m* (*silepsă; simetrie*, dar *sinmoșin*) și *sim-* înaintea unor teme care încep cu *b, f* sau *p* (*simbioză, simfonie, simpatrot*), vezi p. 222-223.

3. în **DM** sînt înregistrate 5 derivate a n a l i z a b i l e c n prefixul *sin-*, la care se adaugă 14 derivate din alte izvoare:

simpatetic „care provoacă stări sufletești (tainice); sugestiv” (MDE, DN¹), *sinarmonism* (DER, DN¹), *sinartroză* Anat. (DER, DN¹), *sinchinezie* (D. MED.), *sincristalizare* Min. (LTR¹), *sinepitrop* (GÁLDI, M. 253), *sinfazic* „care are aceeași fază” (MDE), *singeneic* Geol. (MDE), *singeneză* Geol. (DER, MDE, LTR¹), *sinmoșin* „compatriot” (Gonachi, în CREST. III/I 48), *sinmoștenitor* „comoștenitor” (*Codul Calimach*, Ed. Acad. R.S.R., 1958, p. 982), *sinoftalmie* (D. MED.), *sinton* „ușurința de acomodare afectivă cu ambianța” (*ib.*) cf. *ton* „fel de a fi și de a se purta în general” (DN¹), *sintron* „scaunul arhieresc în altar” (SCRIBAN).

Derivatele cu prefixul *sin-* sînt :

I substantive, analizabile în raport cu un substantiv : *simfonie*, *simpatriot*, *sinartroză*, *sinepitrop*, *singeneză*, *sinmoștenitor*, *sinoftalmie*, *sintron*; (formații parasintetice) *sinarmonism*, *sinmoșin*;

II adjective, analizabile în raport cu :

— un adjectiv : *simpatetic*, *sinoptic*, *sinsedimentar* ;

— un substantiv (formație parasintetică): *sinfazic*.

Formații semianalizabile : *silepsă*, cf. *metalepsă*; *silogism*, cf. *paralogism*; *simbioză*, cf. *anabioză*; *simetrie*, cf. *telemetrie*; *simfiză*, cf. *apofiză*; *simpatie*, cf. *antipatie*; *sinarhie* (DN¹), cf. *autarhie*; *sinclază* Geol., cf. *diacclază*; *sinclinal* Geol. (DEE, DN¹, LTR¹), cf. *anticlinal*; *sinocopă*, cf. *apocopă*; *sincronie*, cf. *diacronie*; *sindactilie* Anat. (DER, MDE), cf. *dactilo-*; *sinereză*, cf. *diereză*; *singamie* (D. MED.), cf. *poligamie*; *sinonim*, cf. *antonim*; *sinostoză* (DER), cf. *osteo-*; *sinteză*, cf. *antiteză*.

Nu am înregistrat cuvîntul *sintonie* „egalitate în frecvența oscilațiilor a două sisteme fizice oscilante” deoarece nu există nici o legătură semantică cu cuvîntul *ton*.

4. Prefixul *sin-* are sensul de asociere („împreună cu”) :

a) (în același loc) *simpatriot* „compatriot”, *sinarmonism*, *sindactilie* „malformație care constă în lipirea a două sau mai multe degete între ele”, *sinmoșin*, *sinteză* etc.;

b) (în același timp, simultan) *sincronie*, *sincristalizare*, *singeneză*, *sinsedimentar* etc. Sensul de „asociere” poate dezvolta nuanța de „egalitate, identitate” : *sinfazic*, *sinonim*.

în unele derivate, sensul prefixului e mai puțin clar, ca de exemplu : *sinartroză*, *sintron*, sau sensul tehnic actual al lui *simfonie* (spre deosebire de cel inițial „ansamblu de sunete consonantice”, fig. „ansamblu de elemente armonizate”).

5. *Sin-* (*si-*, *sim-*) este un prefix neologic, de origine grecească, care a pătruns în limba română prin împrumuturi, fie din greacă, fie din latină sau, mai ales, din franceză :

(analizabile) *simpatriot* — gr. $\sigma\iota\mu\pi\alpha\tau\rho\tau\omicron\varsigma$,
sinarmonism — fr. *synharmonisme*,
sinepitrop — gr. $\sigma\iota\nu\epsilon\pi\iota\tau\rho\tau\omicron\varsigma$;
sinartroză — fr. *synarthrose*,
(semianalizabile) *sincronic* — fr. *synchrone*,
sintaxă — fr. *syntaxe*,
(neanalizabile) *sintagmă* — fr. *syntagme*.

Unele împrumuturi au venit probabil pe mai multe căi :

(semianalizabile) *simetrie* — fr. *symetrie*, lat. *symmetria*,
simpatie — fr. *sympathie*, lat. *sympathia*,
it. *simpatia*,
sinteză — fr. *synthese*, gr. $\sigma\iota\nu\theta\epsilon\sigma\iota\varsigma$.

în greacă, <JV- (G6X-, oro-, auJA-), ca prefix, avea valorile : „unirea mai multor obiecte în același loc (sau în același timp)”, „comunitate de acțiune”, „ansamblu” (BAILLY, s. V. ; SOPHOCLES, s.v., MIRABEL, G. 381).

Prefixul grecesc a fost împrumutat cu aceleași variante și sensuri în latină, în limbile romanice și în alte limbi moderne.

Variantele lui *sin-* (*si-*, *sim-*) sînt aceleași ca și în limbile de unde provin împrumuturile. De remarcat că în formațiile pe teren românesc *sin-* se menține înainte de *m*. Variantele de accentuare pot indica sursa împrumutului: *simbol* reproduce accentuarea din greacă, iar *simbol* pe cea din franceză.

Cele mai vechi împrumuturi cu prefixul *sin-* sînt înregistrate în scrieri din secolul al XVII-lea : (analizabile) *sintron* (Dosoftei, la SCRIBAN), (neanalizabile) *sinagogă* (a. 1651, la G C R I 153/36, în D L R ms.), *sinaxar* (Dosoftei, la G C R I 251/12, în D L R ms.), *singhel* (Dosoftei, în D L R ms.). în secolele următoare găsim derivate ca : *simpatriot* (Cantemir, la GÁLDI, M. 251; Ienăchiță Văcărescu, la BOSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 512), *simfonie* (Cantemir, la BOSETTI-CAZACU-ONU, ILRI 404); (semianalizabile) *simetrie*, *simetric* (a. 1836, la URȘU, T.).

Derivatele cu prefixul *sin-* sînt, în genere, împrumuturi; formațiile românești sînt foarte rare și limitate la prima jumătate a secolului al XIX-lea (*sinmoșin*, *sinmoștenitor*).

6. Temele derivatelor sînt mai ales grecești și latino-romanice (cele mai frecvente) : *simfonie*, *simpatriot*, *sinarmonism*, *sinartroză*, *sinepitrop*, *singeneză*, *sincristalizare*, *sinteză*, *sintonie* etc.; comune cu albaneza : *sinmoșin*.

7. Prefixul *sin-* a fost foarte slab productiv în trecut; azi e neproductiv.

8. Derivatele cu *sin-* aparțin, în special, stilului științific. Cîteva derivate sînt învechite : *simpatriot*, *sinepitrop*, *sinmoșin*, *sinmoștenitor*.

SOPRA- *vezi* SUPRA-

SPRE-

DHLR II 363.

1. Prefixul *spre-* se distinge de termenul de compunere prepozițional *spre* prin clasa morfologică a cuvîntului la care se atașează :

— prefixul precedă verbe și adjective (topică nenormală pentru prepoziția *spre*) : *sprezice*, *spregrăitor*, *sprelung* etc.;

— termenul de compunere precedă substantive — inclusiv infinitive lungi (topică normală pentru prepoziția *spre*): *spregrai*, *spregrăire*, *spreseară* (F C I 19, 118), *spreșărire* (*Codicele Voronețean*, în D L R ms.), *spreșveat* (*Codicele Voronețean*, în D L R ms.).

2. în **DM** e înregistrat un derivat a n a l i z a b i l , la care se adaugă 5 derivate din D L R ms. :

spregrăitor, *sprelung*, *sprepus*, *sprevirstnic*, *sprezice*.

Formațiile cu *spre-* sînt :

I adjective (inclusiv participii), analizabile în raport cu un adjectiv: *spregrăitor*, *sprelung*, *sprepus*, *sprevăzător*, *sprevirstnic*;

II verbe, analizabile în raport cu un verb : *sprezice*.

3. Valoarea exprimată de prefixul *spre-* este proximitatea:

a) statică: *spregrăitor* „adverbial”, (*nume sprepus* „adjectiv”-

b) dinamică (direcția abstractă și limita finală neatinsă): *sprezice* „a chema” (*Ghesariu spregici, eătră chesariu se mergi. Codicele Voronețean, în D L R ms.*).

^ în cadrul unor coordonate temporale, această valoare se realizează în forma de anterioritate: *sprevîrstnic* (îngrijitoriu de averea și persoana *sprevîrstnicului*. STAMATI).

Valoarea prefixului este neclară în formația: *sprelung* „prelung” (*Linoasa se deschide, Cea sprelungă intră. (Coltunul și piciorul.) Pascu, în D L R ms.*).

în derivatul *sprevăzător* „străveziu” (*Ape și izvoare mai sprevăză* toare și decît cristalul*. Gorjan, în D L R ms.), prefixul exprimă străbatererea („prin”), valoarea suspectă pentru *spre-* (vezi mai sus: valorile diferite ale prefixului *spre-* concordă cu valorile prepoziției omonime).

Remarcăm că în formațiile *sprelung* și *sprevăzător* prefixul *spre-* e sinonim cu prefixul *pre-*; cp. cu formațiile paralele *prelung* și *privăzător* „străveziu” (a. 1837, Ia URUSU, T, s.v *transparent*).

4. Prefixul *spre-* provine din prepoziția *spre* (< lat. *super*) folosită în calcuri după modele latinești cu *ad-* și vechi slave cu *Ha-*:

(*nume sprepus* — lat. *adiectivum, spregrăitor* — lat. *adverbialis* (cf. și *spregrai* „adverb”)

sprezice — v. sl. *Нрѣдѣти*.

1. Lat. *super* a fost moștenit și ca prefix, printr-o formație neanalizabilă în românește: *supercilium* > *sprinceană*.

2. Prin același fel de calcuri s-au format și compusele cu *spre: spregrai* „adverb” — lat. *adverbium, spresărire* „grăbire” - v. sl. *u&M&Kmut, spresveat* „uneltire, cursă” — v. sl. *tun-kr-K* (sishr „pact, sfat”, cf. *Codicele Voronețean*, ediție îngrijită de Mariana Costinescu, în pregătire).

Sprelung, sprevăzător și sprevărstnic par a fi derivate pe teren românesc.

1. în DM, *sprevăzător* este explicat printr-un *sprevedea*, care poartă mențiunea „învechit” (ceea ce presupune că a existat în limbă). Acest verb nu apare nici în DM și nici în celelalte surse lexicografice pe care le-am avut la dispoziție; vezi însă Galaction, *Jurnal* II, 1977, p. 29.

2. *Sprelung* s-ar putea să nu fie format cu *spre-*, ci cu *s-*, de la adjectivul sinonim *prelung*. (Faptul că sensul lui *sprelung* nu permite ușor identificarea vreunui raport semantic între acest cuvânt și sensurile lui *spre* pledează pentru această etimologie.)

Vezi PĂSCU, c. 202, unde formația e explicată în modul următor: «*s-* + *prelung*, comp. *mr. spirlungu*, idem, ital. *spilungone* „om lung și slab, cocîrlă”, sicil. *spirlungo* „slab”».

Vezi și PAPAĞAGI, unde este înregistrat un arom. *spirlungu* „lungăreț” pus în legătură cu un *spirlungu* „prelung”, acesta din urmă explicat prin lat. *ex-per-longus*.

Istoria prefixului *spre-* cuprinde mai multe straturi după originea derivatelor lui sau a modelelor care stau la baza lor.

Formația calciată după vechea slavă apare în secolul al XVI-lea (vezi mai sus); formațiile calchiate după latină apar în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (*spregrăitori* Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica rumânească*, 1757, ediție... de IST. A. Ursu, p. 34, *srepus* Văcărescu, în D L R ms.).

Presupusele formații românești apar spre mijlocul secolului al XIX-lea (*sprevăzător* Gorjan, în D L R ins., *sprevîrstnic* STAMATI).

Dată fiind sursa în care apare (vezi mai sus), *sprelung* nu poate fi datat.

5. Prefixul *spre-* a fost slab productiv. în limba contemporană nu este productiv deloc.

6. Majoritatea formațiilor cu *spre-* sînt livrești și învechite, fie că e vorba de stratul cu modei slav, fie că e vorba de cel cu model latinesc sau de formația românească *sprevîrstnic*.

Sprelung este popular, iar *sprevăzător*, singurul atestat și în limba contemporană (Galaction, în D L R ms.), aparține limbii literaturii artistice,

STRA-! vezi **STRĂ-**

STRA-o vezi **EXTRA-**

STRĂ- (**STRE-**, **STRA-**, **STRO-**, **ȘT(R)O-**)

DRAGANU, R. S. 42-43; AUERBACH, V. 259-260; IORDAN, LRA 210-211, id., STIL. 190; Rodica Ocheșeanu, *Prefixul șiră*, în SMFC ii 79—85, id., P. 39—41.

1. Prefixul *stră-* are variantele regionale *stra-*, *stre-*, *stro-* și *șt(r)o-*. Dintre acestea mai bine atestată este varianta *stre-*: *stremioară* (*Chestionar ATVR. V 73/10, în D L R ms.*), *stremoș, strenepot, strepunge, stretăia* (*Chestionar A L R V 102, în D L R ms.*), *strevedea* (Sandu-Aldea, în D L R ms.), în timp ce *stra-*, *stro-* și *șt(r)o-* sînt rare, atestate izolat: *strababă, strofloci* (și *ștrofloci, ștofloci*).

! Popular găsim izolat și variantele corupte *stram-*, *ștra(m)-* în: *stramport, ștramport, ștraport* (vezi și p. 227).

2. în DM sînt înregistrate 18 derivate analizabile. La acestea se adaugă 25 de derivate din alte izvoare:

străcurat (SMFC II 80), *străfin* (*ib.*), *străfloca* (*Arhivele Olteniei, în DLR ms.*), *străforma* (SMFC II 81), *străfulgat* „zburlit” (LEX.REG. I 38), *străgușa* (SMFC II 83), *străintuneca* (ROSETTI-CAZACU-ONU, ILR I 151), *strămamă* (SMFC II 82), *strămătușă* (SMFC I 40), *strămînzăți* „a rămîne stearpă, a nu făta” (MAT. DIAL. I 236), *strămoină* (SMFC II 82), *strămoștean* „urmaș” (SMFC II 82), *strămunte* (*ib.*), *străplanta* (*ib.* 81), *străporta* (SMFC II 82), *străsări* (*ib.*), *străsoacră* (SCURTU, T. I. 203), *străunchi* (SMFC I 40), *străromân* (SMFC II 85), *străslav* (*ib.*), *străvăli* „a se rostogoli” (COHUȚ-VULPE, P. F. 345), (*de-a străvăloaga*, „de-a rostogolul” (*ib.*), *străvăloacă* (LEX.REG. I 56), *străvăloci* (*ib.*), *strofloci* (UDRESCU, GL.).

Derivatele cu *stră-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu:

— un verb: *străbate, străfulgera, strălumina, strămuta, străplanta, străpune, străsări, strătaia, strățese, străvedea* etc.;

— un substantiv (formații parasintetice): *străgușa, străfloci*;

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *străbunic, străfund, strămătușă, strămior, strămunte, strănepot, străunchi* etc.;

III adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *străfin, strălîmpede, străvechi*.

Dintre derivate, mai numeroase sînt cele verbale.

Formații semianalizabile: *străfiga* „a străpunge”, cf. *înfige; străpăci* „a pierde ceva” (LEX. R E G . I 108), cf. *a zăpăci; străpunge*, cf. *împunge; străvesti* „travesti”.

3. Prefixul *stră-* are următoarele valori:

1) Trecerea prin ceva, parcurgerea în toate direcțiile: *străbate, strătaia* „a tăia în toate direcțiile, a parcurge”, *strățese* „a țese printre”, *străvedea*; cf. și *străfiga, străpunge*.

2) Deplasarea, trecerea dintr-un loc în altul: *străplanta* „a transplanta, a răsădi”, *străporta* (și *străpurta*) „a transporta”, *străpune* „a așeza un lucru în altă parte decît acolo unde se afla; a transporta”.

Legată de această valoare (de deplasare = de schimbare dintr-un loc în altul) este și cea de „trecere dintr-o formă în alta; schimbare”: *străforma* „transforma” (*Srăformînd ... Reuniunea de lectură în Sotietate*. Sbiera, în **D L R** ms.).

în *strămuta*, prefixul are rol de indicator al deplasării (dintr-un loc în altul), respectiv al schimbării (vezi GRAUR, P. I. 335—336).

3) Intensificarea unei acțiuni sau a unei însușiri:

— verbe: *străflaca* „a (se) zburli, a (se) ciufuli”; „flocăresc rău” (SCRIBAN), *străfulgera* „a scînteia, a sclipi ca un fulger, a fulgera tare”, *străluci* „a luci puternic”, *strălumina* „a lumina puternic”, *străsări* (intr-un descîntec);

— adjective: *stracurat* (și varianta *strecurat*) „foarte curat”, *străfin* „foarte fin” (într-o dimineață aurie, învăluită în *străfine* barizuri. Galaction, la IORDAN, LRA 211), *strălimpede* „foarte clar, deosebit de limpede”, *străvechi* „foarte vechi”;

— substantive: *străbabă*, *străfund* (*Vor efectua lucrări direct în străfundurile marine*, CONTEMPORANUL 1967, nr. 1, p. 10/1), *străputere* (mai ales în loc. adv. *din străputeri* „din răputeri”), *străvuiet* „vuiet puternic și prelungit”.

Uneori derivatul cu această valoare apare alături de bază: *Mana oii mele să sară să străsară, să vie la oia mea în uger* (*Chestionar* ALR V, în **DLR** ms.); *Curat strecurat Ca roua din cîmp Ca steaua din cer* (în „Țara nouă”, voi. II, 1885, p. 591); *Frumușele tale... luminează... străluminează* (IORDAN, STIL. 190).

4) Depărtarea (de un punct):

a) în timp:

— substantive: *strămoină* „țarină lăsată în părăsire, moină veche” (*Chestionar* A L R IV 123/264, în **D L R** ms.), *strămior* „miel, mielușea de doi ani, pînă la trei ani”.

în cuvîntul *străvătui*, sensul lui *stră-* este neclar. Dicționarele înregistrează pe *vătui* și pe *străvătui* cu același sens „ied de un an, iepure de un an”; numai Ov. Densusianu (Ț. H. 339) glosează pe *vătui* „ied care n-a împlinit încă un an” și pe *străvătui* „ied care a împlinit un an”.

Stră- apare în unele derivate pentru a marca rude îndepărtate pe linie ascendentă sau descendentă: *străbunic* „tatăl bunicului sau albunicii”, *strămamă* „străbună”, *strămoș*, *strămoștean* „descendent, urmaș, moștenitor îndepărtat” (Șincai, în **DLR** ms.), *strănepot*, *străsoacră* „mama soacrei (cuiva)”;

— adjective: *straromân* (*Epoca aceasta, cînd limba română nu se divizase încă în dialectele de astăzi și cînd cele mai caracteristice inovații luaseră ființă, o numim epoca străromână*. PUȘCARIU, L. R. I 244), *străslav*;

b) în spațiu: *strămunte* „munte de departe, munte care se găsește dincolo, adică peste alți munți, mai departe decît munții ce se văd” (*Să vă duceți în munți strămunți*. L. Costin, în **D L R** ms.).

După Șt. Pasca (DR IV (1924-1926), 1033) *stră-* din *strămunți* ar avea sensul de intensificare, de augmentare.

Sensul 4 („depărtarea” în timp și spațiu) este foarte apropiat de 3 („intensificarea” unei acțiuni sau a unei însușiri).

în unele derivate, ca de ex. *străguși* „a sugruma, a gîtui”, sensul prefixului e neclar; față de derivatul neprefixat *guși* (*Lupul a gușit oile mele*. „Ion Creangă”, în **DA** ms.), pare egal cu baza sau, cel mult, intensiv.

4. *Stră-* este un prefix moștenit din lat. *extra-* (vezi p. 114). Pe lîngă valorile moștenite odată cu prefixul latinesc (cf. **DHLR** II 26), s-au dezvoltat și alte sensuri pe teren românesc.

Vezi SMFC II 81, unde se arată că sensul de intensificare al lui *stră-* nu poate fi explicat prin lat. *ultra-* „așa cum au făcut unii cercetători” (vezi și p. 114). Vezi și ERNOUT-MEILLET, s. v.; LEUMANN-HOFMANN-SZANTYR, L. G. II 230—231.

în limbile romanice, lat. *extra-* a fost moștenit numai în română (*stră-*) și în italiană (*stra-*). în italiană, unele derivate cu *stra-* au și dublete în *tra-* (< lat. *trans-*): *strabello* — *trabello*, *strabuono* — *trabuono*, probabil din cauza sensului aproape identic al prefixelor *extra-* și *trans-* și a asemănării fonetice (MEYER-LUBKE, G. II 678, ROHLFS, G. III 361, acad. Iorgu Iordan și Măria Manoliu, *Introducere în lingvistica romanică*. București, 1965, p. 233—234). în franceză și în spaniolă *extra-* SL fost reluat ca împrumut savant (NYROP, G. III 234; Vicente Garcia de Diego, *Gramatica historica espanola*, Madrid, 1950, p. 572). în albaneză, întîlnim prefixul *ster-* (corespunzător lat. *extra-*) care formează substantive și adjective (DHLE I 224).

(în ce privește etimologiile derivatelor cu *stră-* susceptibile de a fi moștenite din latină, s-au emis diferite ipoteze. Astfel, *străbate*, *străluci*, *strămuta*, *străpunge* au fost considerate fie formații pe teren românesc, fie moștenite din latină.

J *Străluci*: după Candrea și Densusianu (CADE, S. V., CDDE, S. V.) provine din lat. *Hralucire* (lat. clas. *tralucere*), influențat de derivatele cu *stră-*; după Lombard (*Le verbe roumain*, Lund, 1952, voi. I, p. 411—413) și Densusianu (HLR I 221) din **extralucire*; PUȘCARIU (S. V.), TDRG (S. V.) și REW (s. v.) îl consideră format pe teren românesc.

I *Strămuta* e socotit de Candrea și Densusianu (CDDE, S. V.) și Auerbach (v. 259) că derivă din lat. *transmittere*, în DA, S. V. și CADE, S. V. se dă ca etimon lat. *extramutare*, în timp ce Tikin (*lucr. cit.*, s. v.), MEYER-LUBKE (*lucr. cit.*, s. v.) și Lombard (*lucr. cit.*, p. 412) cred că a apărut pe teren românesc.

Pentru *străpunge* s-a propus etimologia lat. **extrapungere* (CADE, S. V.) și *transpungere* (SMFC II 83).

(în legătură cu *strecura* (pentru care vezi și S- p. 218), în câteva dintre etimologiile propuse se admite prezența sau influența lui *stră-*.

Numeroase derivate cu *stră-* s-au format pe teren românesc: *străbunic*, *străfulgera*, *strămior*, *strămoș* etc.

Străfund este socotit de acad. Iorgu Iordan (STIL. 211, LRA 209) că ar fi un calc după fr. *trefonds*.

I Unele derivate au luat naștere prin schimbare de prefix:

a) în formații vechi și populare prin înlocuirea a diverse prefixe: *străfiga* (cu etimologie necunoscută la TDRG) — *înfițe* (cu schimbarea conjugării), *străgușa* < *stră-* + *gușă* + *-a*, fiind influențat probabil atît de *guși*, cît și de *sugușa* (< *su(b)* + *gușă* + *-a*) „a apuca, a strînge de gușă pentru a omori, a gîtui, a sugruma” (cf. EOSETTI, I L R 572);

j b) în perioada modernă, prin confuzia dintre *trans-* și *stră-* (unele formații fiind greșite): *transforma* (fr. *transformer*, it. *transformare*) — *străforma* (SMFC n 83), *transporta* (fr. *transporter*, it. *transportare*, *straportare*) — *străporta*, *transplanta* (fr. *transplanter*) — *străplanta* (URSU, T. ; DRINCU, P. V. 63), *transport* — *străport*, *ștramport*, *șraport* (*Graiul nostru* i 203, în **D L R** ms.; BL X I V (1946), 111, DR V (1927-1928), 233; GR. S. V 12, în **D L R** ms.).

Unele derivate sînt calcuri în care *stră-* „traduce” diverse prefixe străine:

a) (izolat) fr. *entre-*: *străția* — tr. *entrecouper* (cf. TDRG, S. V., CADE, S. V., Lombard, *lucr. cit.*, p. 411—413);

! b) (în terminologia unor lingviști) germ. *ur-* „primitiv, primar”: *străromân*, *străslav*, după modelul unor cuvinte germane ca: *urrumänisch*, *urgermanisch*.

Este posibil ca în cazul unor cuvinte ca: *străgheată* (Transilvania, Banat) „lapte încheag” (< lat. **extracoagulata* sau *strangulata* la SCRIBAN), *strămurare* (< lat. **stramurare*, *stimulare* la SCRIBAN), *strănuta* (< lat. *sternutare*), să avem a face cu influența lui *stră-* în legătură cu penultimul cuvînt, S. Pușcariu arată că „S-ar putea ca *stră-* din *strămurare* < lat. *stimularia* să nu

se explică prin orientarea după prefixul *stră-* din *străpung*, *străbat* etc. (PUȘCARIU, nr. 1652, unde se citează și forme sarde cu *str*), ci prin desplicarea lui *t* în *fr*" (L.R. II 123).

Cele mai vechi atestări ale derivatelor cu prefixul *stră-* apar în texte din secolul al XVI-lea: *străbate* (*Psaltirea EurmuzaJci*, la DHLR n 140), *străluci* (p.o. la DHLR, n 134), *strămoș* (Coresi, la DHLR n 245), *strămuta* (PSALT., *Psaltirea PLurmuzdki*, Coresi etc., la DHLR n 306), *strănepot* (*Pravila ritorului Lucaci*, ed. Acad. E. S. R., București, 1971).

5. Prefixul *stră-* se poate atașa la teme de diferite origini: latine moștenite: *străbate*, *străbun*, *strătăia*, *străvedea* etc.; slave: *străbabă*;

comune cu albaneza: *strămoș*;

latino-romanice (în special, franceze): *străfin*, *străforma* etc.; onomatopeice: *străvuiet*.

Temele celor mai multe derivate sînt vechi (moștenite din latină).

6. Prefixul *stră-* a fost și este productiv în limba română.

7. Derivatele cu *stră-* aparțin atît limbii literare, cît și limbii populare.

Unele derivate sînt regionale și populare, ca de exemplu: (Moldova, Bucovina) *străputere* (șez., în DLR ms.), (Banat) *străfloca*, (Transilvania, sudul Moldovei) *străgușa* (ALRM I/II h. 410, în DLR ms.), (Oltenia) *strămoșire*, (Transilvania, Moldova, Banat) *strămior* (DENSUSIANU, T.H., Păcălă, *Chestionar A L R V*, în D L R ms.) etc.

Cîteva derivate regionale au caracter cult, ca, de exemplu, *străforma* (în Transilvania și Bucovina).

în sfîrșit, amintim cîteva formații ocazionale, din limba literaturii artistice, probabil creații personale: *străfin* (Galaction, la IORDAN, L.R.A. 211), *strălimpede* (Deșliu, în D L R ms.), *strățese* (Eminescu, în D L R ms.).

STRE- vezi STRĂ-

STRO- vezi STRĂ-

SU- vezi SUB-

SUB- (SU-, SUBT-, SUP-, SUPT-, SUS-)

AUERBACH, V. 260—261 ; IORDAN, LRA 211—212, id., LRC 318 ;
Laura Vasiliu, *Observații asupra prefixului sub- în limba română*, în OMAGIU IORDAN, 881—887.

1. Prefixul *sub-* este omonim cu prepoziția *sub*, care poate intra în alcătuirea unor cuvinte compuse. Distingem derivatele cu prefixul *sub-* de compusele cu prepoziția *sub* în felul următor: considerăm, în mod convențional, compuse formațiile în care termenii constituenți au o sintaxă normală (prepoziție + substantiv), iar sensul lui *sub* este local („inferioritatea spațială”) și derivate formațiile ai căror constituenți nu au o sintaxă obișnuită (formațiile cu *sub-* + verb sau adjectiv), ca și pe acelea în care sensul lui *sub-* nu e local (formațiile de tipul *subadministrator*, *subarbust*).

Astfel, sînt compuse substantivele: *subamiază* și *sunimiez* (vezi EC i 114), *supat*, *supărete*, *subarbă*, *subbărbie*, *subdumbravă*, *subferestrar* (ib. 115), *Suplai*, *Sup(t)cetate*, *Sub Tei* (ib. 116), *subsuoară*, *suptjărtăvnic* (ib. 117), *supceriu* (ib. 118), *subetaj*, *subgrîndă*, *subpămînt* (și

derivatul lui, *subpămîntean*), *subraț*, *subsol*, *substrat*, *subtitlu*, *subnașion* (D. MED.), *subpiele* (OMAGIU IORDAN 883), *subpriton*, *suburs* (LTR.), *supînțecar* (D L R ms.).

Sînt compuse parasintetice: adjectivul *subunghic* (*panarițiu* ~ D . M E D . S . V . *panarițiu*) (*sub* + *unghie* + *-al*); verbel *subjuga* (*sub* + *jug* + *-a*), *sugușa* (*sub* + *gușă* + *-a*), *suptascunat* (Dosoței, la PUȘCHILA, D. 68) ((*pe*) *supt* + *ascuns* + *-e*), *suvintra* (DM) (*sub* + *vintra* + *-a*). *Sugruma* (*sub* + *grumaz* + *-a*) este compus parasintetic semianalizabil.

Menționăm că la L. Vasiliu, *lucr. cit.*, p. 882—884, sînt inserate în mod greșit printre derivatele cu *sub-* compusele: *subarbă*, *subascunde*, *subdumbravă*, *subetaj*, *subfață*, *subferestrar*, *subgrumaz*, *subjuga*, *subpămînt*, *subpiele*, *subsol*, *subtext*, *subtitlu* și derivatul cu *-oi* de la prepoziția *subt*: *subtoi*.

Formațiile adjectivale de tipul *subalpin*, *subcarpatic*, *subclavicular*, *submarin* pot avea o dublă analiză formală și semantică, fiind raportabile atît la bazele substantivale *Alpi*, *claviculă*, *mare* etc. (*sub* + *Alpi* + *-i*, *sub* + *claviculă* + *-ar* etc.) cu definițiile „ceea ce se află sub Alpi, sub claviculă, sub suprafața mării etc”, cît și la bazele adjectivale *alpin*, *clavicular*, *marin* etc, cu definițiile „sub regiunea alpină, sub regiunea claviculară, sub suprafața marină etc”. Conform primei analize formațiile sînt compuse parasintetice; conform celei de a doua, derivate prefixale parasintetice. Optăm pentru a doua analiză, mai simplă din punct de vedere formal.

1. în felul acesta grupăm în aceeași clasă cu adjectivele de tipul *subclavicular* și pe cele de tipul *subcortical*, *sublingual*, care au aceeași structură semantică cu primele, dar nu permit decît analiza prin raportare la baza adjectivală (întrucît o bază substantivală nu există în română).

2. Formațiile *subdezvoltat* și *subcutanat*, analizabile exclusiv prin raportare la baze adjectivale sînt considerate de Anca Giurescu (*Les mois composees dans les langues romanes*, The Hague Paris, 1975, p. 89) compuse.

2. Prefixul *sub-* are variante de diverse tipuri.

a. Variantele etimologice *su-*, *sus-* și *suc-*.

Su- este variantă

— condiționată de *p*, *m*, *f*, *v* următori (în formații vechi, moștenite și românești): (analizabile) *supune* (cp. cu *subpus*, popular), *suple* (cp. cu *subpleca*, vezi § 5), (semianalizabile) *sumuța*, *sufla*, *suvoalbe*.

Vezi și formațiile neanalizabile: *suferi*, *sufleca*, *sui*, *sumete*.

Gf., de asemenea, compuse ca *subarbă*, *supat*.

Formațiile noi îl mențin pe *-b(-)* înaintea consoanelor labiale: vezi *subbibliotecar*, *subfebră*.

— necondiționată: (în formații moștenite, neanalizabile sau semianalizabile) *sughîța*, *surpa*; (în formații noi, semicalcuri): *surîde*, *susc* (și *subscrie*).

Vezi și compusele parasintetice: *sugușa*, *suvintra*.

Sus- (în formații noi, semicalcuri): *sustrage* (cp. cu *subtrage*), *svîține* (cp. cu formele din limbajul neîngrijit (cf. IORDAN, STIL. 217): *subț*, *Arastia*, *suptîne* Vircol, ambele în D L R ms.).

Suc- (în formații noi, împrumuturi semianalizabile): *succes*, *subarenda*, *subtcăpitan*, *subtîncinge* (cp. cu *subadministrator*, *subarenda*).

Se pare că varianta *subt-* e preferată în formațiile cu teme vocalice. Cp. cu situația constatată de I. Coteanu (*Forma prepoziției „su*pt” la Odobescu*, în BPH VII-VIII (1940-1941), p. 189—190) pentru prepoziția omonimă: *sub* apare înainte de consoană, iar *supt*, înainte de vocală.

c. Variantele fonetice (invechite) *sup-* : *supstare* și *supt-* : *suptîmpărire*, *suptstare*, *suptcîrmuire*.

1. Vezi compuse ca *supceriu*, *Sup(t)cetate*.

2. *Sup-* este și variantă ortografică în : *suppleca*, *suppunere* „subiect”.

3. în DM sînt înregistrate 61 de derivate a n a l i z a b i l e , la care se adaugă 161 de derivate din alte surse :

subacelat (D.MED.), *subacuminat*, cf. *acuminat* (DLR ms.), *subacvat* (DLR ms., DN⁺, MDE), *subadjutor* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subaerian* (DLR ms.), *subalpestru* (*ib.*), *sub(t)-amendament* (și: *subamendare ib.*), *subansamblu* (DER, DLR ms., LTR⁺), *subantreprenor* (DLR ms.), *subantrepriză* (*ib.*), *subarahnoidoperitoneostomie* (D. MED.), *subarahnoidoureterostomie* (*ib.*), *subarboret* (DLR ms., DN⁺, LTR⁺), *subarctic* (DLR ms.), *subarmonică* Fiz. (DLR ms., LTR⁺, MDE), *subartistic* (DLR ms.), *subasociație* Geobot. (LTR⁺), *subatomic* (DLR ms., DN⁺, MDE), *subaudițiune* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subbibliotecar* (DLR ms.), *subbrațare* Nav. (LTR⁺), *subcamerist* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subcancelariu* (ȘINCAI, o. I 468), *subcapitol* (DLR ms., DN⁺), *subcarpatin* (DLR ms.), *subcașier* (*ib.*), *subcategorice* (*ib.*), *subcăpitan* (*ib.*), *subcentru* (*ib.*), *sub(t)ctormuire* (și: *sub(t)cîrmuitor, -ie ib.*), *subclavicular* (DLR ms., DN⁺), *subclimax* Geobot. (DLR ms., LTR⁺), *subcolonel* (DLR ms.), *subcomisie* (*ib.*), *subcomitet* (*ib.*), *subconsumație* (*ib.*), *subconștiință* (*ib.*), *subcont* (*ib.*), *subcontrafagot* (DER), *subcorectat* Opt. (LTR⁺), *subcorp* Mat. (DER), *subcultural* (D. MED.), *subcupă* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subcuticular* (D. MED.), *subdat* (Gr. Obradovici, *Datorințele a subdaților, adecă suptpușilor, cătră monarhul lor...*, 1805), *subdelega* (și: *-are, -at, -ațiune* la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subdezvoltare* (și: *subdezvoltat* DLR ms., MDE), *subdiacon* (și: *-ie* DLR ms.), *subdialect* (DER, DLR ms.), *subdifil* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subdimensiona* (și: *-at* DLR ms.), *subdistrict* Geobot. (LTR⁺), *subegumen* (DLR ms.), *subeutectic* Met. (LTR⁺), *subexpunere* (D. MED., LTR⁺), *subfamilie* (DLR ms.), *subfață* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subfebră* (și: *-z7, -Ūitate* DLR ms., D. MED.), *subfilat* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subfilială* (DN⁺), *subfrenie* (D. MED.), *subgardă* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subgen* (DLR ms.), *subgene* pl. Genet. (D. MED.), *subgeosinclinal* Geol. (LTR⁺), *subglosită* (D. MED.), *subgrai* (DLR ms.), *subgranulație* (LTR⁺), *subguvernator* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subhemofilie* (D. MED.), *subhercinică* Stratigr. (LTR⁺), *subhigrofitie* Geobot. (*ib.*), *subhrăni* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subicter* (D. MED., MDE), *subinel* Mat. (DER), *subinginer* (DLR ms.), *subinspector* (*ib.*), *subintendant* (și: *subintendenție ib.*), *subintroduce* (*ib.*), *subinvoluție* (D. MED.), *subiscăli* (și: *-ire, -it* DLR ms.), *subizogravurie* (D. MED.), *subizorefracturie* (*ib.*), *subizostenurie* (*ib.*), *subizosterurie* (*ib.*), *subîmpingere* Geol. (DER, LTR⁺), *sub(im)puternici* (și: *-ire* la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subincengătură* (LTR⁺), *subindesare* Geol. (LTR⁺), *sub(t)însemna* (și: *-are, -alură* la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subîntinde* (MDE); *subînde* la L. Vasiliu, *loc. cit.* și: *suptîntinzătoare* URSSU, T. S.V. *coardă*), *subliminar* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *sublingual* (DLR ms., DN⁺), *subliteratură* (în presa literară actuală), *sublocatar* (DN⁺, MDE), *subluminic* (DLR ms.), *sublunar* (DLR ms., DN⁺), *subluxație* (D. MED.), *submatitate* (D. MED.), *submediantă* Muz. (DLR ms., DN⁺), *submedie* (DLR ms., DN⁺), *submediocr* (DLR ms.), *submediteranean* (LTR⁺), *submicron* (LTR⁺, MDE), *submicroscopic* (D. MED.), *submulțime* (DER, LTR⁺), *submuntean* adj. (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subnitrat* (D. MED.), *subnormală* s. (DER, LTR⁺), *subolimpian* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *suborizont* (LTR⁺), *subornator* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subparcelă* (LTR⁺), *subperitoneal* (D. MED.), *subpleca* (și: *supleca, -at* DLR ms.), *subponderal* (D. MED.), *subpretor* (ȘINCAI, o. I 178), *subprimar* (DLR ms.), *subprocurotor* (*ib.*), *subprodus* (DLR ms., DN⁺, MDE), *subprovincie* (DLR ms.), *subpurtătoare* Telecom. (LTR⁺), *subramură* (DLR ms.), *subrasă* (*ib.*), *subrector* (*ib.*), *subredacție* (*ib.*), *subrefracție* Telecom. (LTR⁺), *subrol* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subrustic* (id. *ib.*), *subsannațiune* (id. *ib.*), *subsăpare* Geol. (LTR⁺), *subscurt* Ind. lemn. (LTR⁺), *subsector* (LTR⁺), *subserie* (DLR ms., LTR⁺), *subservitor* „infirmer” (DLR ms.), *subspontan* Geogr. (*ib.*), *substa* „a subzista” (*ib.*), *substare* „substanță” (*ib.*), *substație* (DLR ms., DN⁺, LTR⁺), *substăpîn* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *substructură* (DLR ms.), *subșir* Mat. (DER), *subșterne* (DLR ms.), *subtangentă* (DER, DLR ms., LTR⁺), *subtascunde* (și: *-ere* la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subtemă* (DLR ms.), *subtext* (DER, DLR ms.), *subțip* (DLR ms.), *subțitra* (*ib.*), *subtîncește* (*ib.*), *subînsărcina* (și: *-are* la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subtopire* (LTR⁺), *subtorîndui* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subtraversare* Nav. (LTR⁺), *subține* (vezi § 2), *subvulcan* (LTR⁺; și: *-ic* DER), *subxerofitie* Geobot. (LTR⁺), *subzăcea* (la L. Vasiliu, *loc. cit.*), *subzidi* (MDE), *subzonă* (LTR⁺).

Derivatele cu *sub-* sînt:

I s u b s t a n t i v e (inclusiv infinitive lungi), analizabile în raport cu un substantiv (categoria cea mai numeroasă) : *subadministrator*, *subalternare* Log., *subarbust*, *subchiriaș* etc.;

II a d j e c t i v e , analizabile în raport cu:

— un adjectiv (sau participiu) : *subalpin*, *subatins*, *subcarpatin* etc.;

— un substantiv (formații parasintetice) : *subcuticular*, *subluminic*;

III v e r b e , analizabile în raport cu un verb: *subaprecia*, *subestimează*, *subintitula* etc.

Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *subministra* „a pune la dispoziție” (SLLL I 243), cf. *administra*; *subscripție*, cf. *inscripție*; *substanțiu*, cf. *constanță*, *instanță*; *substitui*, cf. *constitui*, *institu*; *subșterne* (SLLL I 243), cf. *așterne*; *succesor*, cf. *antecesor*; *subvenție*, cf. *convenție*, *inventivitate*; *submaxilită* (D. MED.), cf. *maxilar*; *subteran*, cf. *terestru* etc.

Subunitar „care are o valoare mai mică decât unitatea” este analizabil (prin *unitar*) din punct de vedere formal; din punct de vedere semantic însă el nu poate fi analizat decât prin raportare la *unitate*, de aceea îl considerăm formație semianalizabilă.

4. Valorile prefixului *sub-* sînt:

1) i n f e r i o r i t a t e a

a) spațială (valoare frecventă la adjective) : *subcarpatin*, *subcortin*, *submarin*, *subperitoneal*, *subsemna*, *subintitula* ; f i g . *subconștient*, *submăscărit*, în terminologia muzicală, *sub-* semnifică poziția inferioară într-o scară imaginară care se deosebește de șoară de la grav la acut și, în același timp, poziția într-o succesiune marcată prin termeni ulterioari : *subdominantă*, *submediantă*, *subton* „ton mai jos decât cel fundamental”, *subcontrabass* „instrument... cu sunet mai grav decât al contrabasului”.

b) i e r a r h i c ă (= s u b o r d o n a r e a) (formațiile denumesc adesea ranguri inferioare celor denumite de baze, funcții auxiliare): *subbibliotecar*, *subcomisar*, *subdirector*, *sublocotenent*, *subofiter* ; *subclimax* „asociat vegetală careia condițiile climatice îi permit să evolueze spre stadiu de climax ... fără a-l putea atinge”, *subprefectură* ;

La prima vedere s-ar părea că *subservitor* „infirmer” (Cuciuran, în DLR ms.) exprimă „inferioritatea ierarhică”; sensul cuvîntului arată însă că structura semantică a cuvîntului nu corespunde structurii sale formale.

— uneori subordonarea este asociată cu i n c l u z i u n e a în unitate superioară (formațiile denumesc adesea produsele unor clasificări): *subansamblu*, *subarboret* „totalitatea arbuștilor care cresc într-un arboret”, *subatomic* „care se află în atom”, *subclasă*, *subdialect*, *subrasă*, *subunitate* ;

Formația *suburbie* exprimă aceeași idee de subordonare prin includere, dar poate da impresia că ar fi vorba de o valoare aparte și anume de vecinătatea spațială.

c) c a l i t a t i v ă sau dimensională (= d i m i n u a r e a , i n s u f i c i e n ț a , caracterul i n c o m p l e t al procesului) : *subalimentat*, *subaprecia*, *subatins* „atins în treacăt”, *subexpunere*, *subicter*, *subinvoluție* „regresiune patologică ... care se produce mai încet decât în mod normal”, *submedie*, *subliteratură*, *subluxație* „luxație incompletă”, *submediocr*, *subpopulat*, *subpresiune* „presiune mai joasă decât o anumită presiune considerată ca normală”, *subprodus* „produs inferior”, *subsonic* care depășește efectuează cu o viteză mai mică decât a sunetului”; *subarbust* „arbust a cărui înălțime nu depășește un metru” ;

1. în terminologia chimică este folosit *sub-* cu această valoare pentru a forma derivații: *subacetat*, *subnitrat*; vezi și MARCHAND, E. W. 144.

2^ în contextul: *limbaj suburban* („Săptămîna”, nr. 264 (1975), 3/1), formația *suburban* exprimă „insuficiența” (cp. cu *suburban* „care ține de o suburbie”).

3. Aici se încadrează și valoarea de „aproximare”, dar, pe cît se pare, ilustrată numai în două formații adjectivale: *subdifil* „cam anevoie” (PROT.-POP.), *subrustic* „cam țărănesc” (PROT.-POP.), care nu au avut circulație în afara dicționarelor din secolul trecut.

2) r e p e t a r e a acțiunii la un nivel inferior celui la care a fost produs prima dată (valoare caracteristică pentru verbe, nume de acțiune și nume de acțiuni) : *subdivide*, *subînchiria*; *subchiriaș* ; *subarenda* ;

3) caracterul derivat, ulterior al procesului: *subprodus* „produs obținut în procesul de fabricație a altui produs”.

Valoarea de „posterioritate” apare și în formațiile semianalizabile *succesor*, *sufix*.

5. Prefixul *sub-* are etimologie multiplă.

Un prim strat e vechi, moștenit din latină prin o formație analizabilă: *supune* < *supponere* și câteva semianalizabile: *sufila* < *sufflare*, cf. *afla*, *sughia* < *subglutiare*, cf. *înghiți*, *sumete* < *submittere*, cf. *trimete*, *sumuța* < **submotiare*, cf. *asmuță*, *suvoalbe* < *subuoluere*, cf. *învoalbe*, *dezoalbe*, la care se adaugă mai multe neanalizabile: *subfire* < *subtilis*, *sufere* < *sufferre*, *sufleca* < **sufflicare*, *sui* < *subire*, *suleget* < **sublicidus*, *surpa* < *subripere*, *suspina* < *suspirare*.

Pentru situația lui *sub-* în latină, vezi ERNOUT-MEILLET, S.V. *sub*, LEUMANN-HOFMANN-SZANTYR, L. G. II 279, ILR I 97—99, 101—103. Prefixul are varianta *sus-* înainte de consoanele *c*, *t*, *p*, *q* (*sustineo*, *suspendo* etc.) și variantele cu asimilare: *suc-* (*succedere*), *suf-* (*sufferre*), *sup-* (*supponere*).

De remarcat că în toate cuvintele moștenite (cu excepția neanalizabilului *subfire*) prefixul are varianta *su-*. Se remarcă, de asemenea, că, așa cum a arătat Al. Graur (T. 255), în unele formații neanalizabile și semianalizabile (*săfăr*, *suflec*, *sufllu*) accentul nu se mută pe rădăcină, așa cum se întâmplă în formațiile analizabile (*supun*).

Format cu prefixul vechi *sub-* pare să fie un singur derivat: *subpleca*, *supleca* și *supleca* (cu transformarea *bp>pp>p*) „a (se) supune” Dosoftei, în PSALT. 90/27, id., în *Molitvenic*, la PUSCHILA, D. 68, id., în PSALT. 114/41.

Vezi și compusele parasintetice: *sugușa*, *suvintra*.

Un al doilea strat e neologic, reprezentat de împrumutul prefixului *sub-* din franceză și latină prin formații ca:

analizabile: *subalpin* < fr. *subalpin*, *subdiviziune* < fr. *subdivision*, *subordona* < fr. *subordonner* (și *subordina* < lat. med. *subordinare*); *suburban* < lat. *suburbanus*, fr. *suburbain*;

semianalizabile: *subscriptie* < lat. *scriptio*; *subzista* < lat. *subistere*, fr. *subsister*, *subvenție* < lat. *subventio*, fr. *subvention*;

neanalizabile: *subversiv* < fr. *subversif*; *subiect* < lat. *subiectum*; *subaltern* < fr. *subalterne*, lat. *subalternus*, *substantiv* < lat. *substantivum*, fr. *substantif*.

1. Sergiu Drincu (P. V. 59) admite existența a două prefixe *sub-*: unul vechi și altul neologic. Ulterior (P. T. 152), susține, fără argumente explicite, că *sub-* „pare că este singurul prefix neologic creat pe teren românesc”.

2. Pentru situația lui *sub-* în franceză, vezi BRUNOT, H. 174, 201, NYROP, G. III 204, 205, 228, 231, 237. Prefixul are variantele *sou-* și *se-* în formațiile moștenite (*sourir*, *secourir*), *sub-* în formațiile împrumutate din latină (*subjonctif*), *sou(s)-* și *sub-* în derivatele formate în franceză (*sous-entendre*, *souligner*, *subtropical*). *

3. Compusul lui *sub-*, sinonim parțial cu el, lat. *subter-*, e reprezentat în română printr-o singură formație semianalizabilă: *subterfugiu*, împrumutată din latină (*subterfugium*, cf. și fr. *subterfuge*).

Sub influența formei prefixului în latină și a prepoziției românești corespunzătoare, în unele împrumuturi din franceză *sou(s)-* este redat prin *sub-*; de exemplu: *sous-cortical* — *subcortical*, *sous-alimente* — *subalimentat*, *sous-chef* — *subșef*, *sous-classe* — *subclasă* (analizabile); *sou-terrain* — *subteran* (semianalizabil).

Foarte rar, adesea în formații învechite care par să nu fi avut niciodată circulație în limbă, *sub-* apare în împrumuturi din germană: (neanalizabil) *subtrahirui* (Gr. Obradovici, *Povățuire către învățătura socoatei sau aritmetica*, Buda, 1805) < *subtrahieren*, (analizabil) *subrector*

< *SubreMor*, *subtangenta* < *Subtangente* ori din germană sau latină (semianalizabil) *subtracție* (ȘINCAI, î. 11) < germ. *SubtraMion*, lat. *subtractio*, (neanalizabil) *subtraend* (ȘINCAI, î. 12) < germ. *Subtrahendus* lat. *subtrahendus*.

Sub- apare în numeroase calcuri (sau semicalcuri) după — franceză: *subarbust* — *sous-arbrisseau*, *subdevoltat* — *sous-developpi*, *subînțelege*—*sous-entendre*, *sublinia* — *souligner*, *sublocotenent* — *sous-lieutenant*, *subînchiria* — *sous-louer*, *submulțime* — *sous-ensemble*, *subsemna* și *subiscă* — *soussigner*; (cu varianta *su-*) *suride* — *sourire*, *suscrie* (MAG. I.S.T. 144/19) — *souscrire* (*subscrie* — lat. *subscribere*), (semianalizabil) *subscriptie* (Stamati, la BIZESCU, P. N. 24) — *souscription* (*subscriptie* — lat. *subscriptio*); (cu varianta *sus-*) *sustrage* — *soustraire* (*subtrage* Asachi în D L R ms. — lat. *subtrahere*);

Apariția formelor *subpune* (Viilon, *Pedagogia și metodică pentru învățătorii școalelor orășenești și sătești*, tradusă și prefăcută de Naum Petrovici, Buda, 1818, p. 24), *supune* (Episcopescul în DLR ms.) poate să se explice ca o reanaliză a vechiului *supune* prin analogie cu corespunzătorul său francez *soumettre*, dar și, pur și simplu, ca un calc după franceză.

— latină sau franceză: *supune* „a presupune” (ȘINCAI, î. 17) — *suponere*, *supposer*; *substa* „a subzista” (Heliade, în D L R ms.) — *subsistere*, *subsister*; *sup(t)stare* „substanță” (Cantemir, Amfilohie Hotiniul, în D L R ms.) — *substantia*, *substance*;

— latină: *suppunere* „subiect” (Ianache Văcărescul, în D L R ms.) — *subiectum*, *subșterne* (POLIZU) — *substernere*; (cu varianta *sus-*) *sustine* — *sustiner*;

— franceză sau germană: *subofițer* — *sous-officier*, *Unteroffizier*;

— germană: *subzăcea* (POLIZU) — *unterliegen*;

— italiană sau franceză: (neanalizabil semantic) *suplini* — *supplire*, *suppleer*.

Unele formații din limba franceză au fost redată în românește, în perioade diferite sau chiar în aceeași perioadă, prin forme diferite:

a. calcuri cu baze diferite: *soussigner* — *subtiscăli* (POLIZU — 1857), *subtînsemna* (Ghica, *Măsurile și greutățile românești...*, 1848, p. 209), *subsemna* (POLIZU);

b. împrumuturi propriu-zise și calcuri: *subdiviser* — *subîmpărți* (Asachi, în DLR ms. — 1833), *subdiviza* (COSTINESCU — 1870); *subordonner* — *subtorîndui* (PROT.-POP. — 1862), *subordin* (ȘINCAI, O. III 210—1808), *subordona* (Bolintineanu, *Opere*, 1851); *sous-gouverneur* — *subtocmuitor* (VALIAN — 1839), *subgovernor* (CODRESCU — 1859); *sublingual* — *sublimbal*, *sublimba sublingal* (COSTINESCU), *sublingual* (DN).

Remarcăm că, în majoritatea cazurilor, împrumuturile sînt mai noi decît calcurile. Vezi și la L. Vasiliu, *art. cit.*, p. 886, exemple de formații franțuzești cu prefixul *sub-* redată în dicționare și traduceri românești prin construcții nederivate.

Influența prepoziției omonime (moștenite din latină) *sub* se constată și în faptul că prefixul prezintă în formațiile noi aceleași variante pe care le are și prepoziția (vezi § 1):

subt-: *subtadministrator*, *subtarena* (Hamangiu, în D L R ms.), *subcăpitan* (*Buletin*, *Gazetă administrativă* (1844), în D L R ms.), *subtîncin* (C. Aristia, în D L R ms.), *subtîmpărți*, *subtîntelege* (Heliade, la CLOS D. 304);

sup-: *suppunere* „subiect”, *supstare*;

supt-: *suptpus*, *suptîmpărțire* (Ghica, *Măsurile...* 45), *suptsta*, *suptcîrmuire* (document din 1844, în D L R ms.).

Prime atestări de formații cu *sub-* apar sporadic în secolul al XVII-lea: (împrumuturi) *substanție* (Cantemir, la EOsETTI-CAZACU-ONU, ILR

387), *succesor* (*Uricariul* (1776), în DLR ms.), *subtracție*, *subtraend* (ȘINCAI, I. — 1785); (calc) *sup(t)stare* (Cantemir, Amfilohie Hotiniul, în DLR ms.). Formații relativ numeroase apar însă din secolul al XIX-lea și mai ales de pe la mijlocul secolului (vezi mai sus, p. 232, 233, atestări de împrumuturi și calcuri): (semianalizabile) *substanță* (Heliade — 1828), *subiect* (Văcărescu — 1834), (neanalizabile) *substantiv* (Heliade — 1828), *subjonctiv* (Aristia — 1835), toate la close, D. 304.

Și în această perioadă apar, mai ales în dicționare, împrumuturi din latină care par să nu fi avut niciodată circulație în afara izvoarelor respective; de exemplu: *subaudițiune* (PROT.-POP.) — *subaudītio*, *subiugale* „(în muzică, despre ton) subordonat” (ANTONESCU) — *subiugalis*. Vezi și *subdificil*, *subrustic* discutate la p. 231.

Formațiile românești sînt rare în prima jumătate a secolului al XIX-lea: *subdat* (1805 — v. p. 230), *subpretor* (1808 — loc. cit.); formații relativ numeroase apar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și mai ales în secolul al XX-lea: *subservitor* (Cuciuran, în DLR ms.), *subadministrator* (Kogălniceanu, în DLR ms.), *subgrefier* (Constantin Ifegruzzi, în DLR ms.), *submuntean* (B. P. Hasdeu, în DLR ms.).

În perioada modernă și contemporană a limbii române au dispărut din vocabularul activ o serie de formații, mai ales din terminologia administrativă (*subprefect*, *subprimar*, *subprovincie* etc.). În schimb, în ultimele decenii, diversele terminologii tehnice s-au îmbogățit cu numeroase derivate, atât formate pe teren românesc (*subcorp*, *subluminic*, *subpurtătoare*, *subspațiu* etc), cât și, mai ales, împrumuturi și calcuri (*subalpin*, *subansamblu*, *subcortical*, *subdominantă* etc).

6. Temele calcurilor și derivatelor românești sînt în număr mare de origine latino-romanică: *subchirurg*, *sublocotenent*, *subton*, *subunitate* etc, dar și moștenite: *subatins*, *subîmpărți*, *subînțelege*, *subrăcire*, *subsăpare*, *subsemna*, *subșterne* sau neromane (cel mai puțin numeroase): *subarenda*, *subchiriaș*, *subiscăli*.

7. Prefixul *sub-* este un prefix productiv (vezi sub § 5 formații românești).

8. Derivate cu *sub-* există în toate stilurile limbii, dar ele sînt specifice stilurilor administrativ și științific.

SUBT- vezi SUB-

SUP- vezi SUB-

SUPER-

IOR DAN, LRA 193, 212, id., LRC 331; OCHEȘEANU, P. 43—44.

1. În derivate prefixul are un accent secundar pe prima silabă: *superarbitru*; în cazuri rare se întilnește accentul (principal) pe a doua silabă a prefixului (*super-*), ca în formația semianalizabilă *superfluu*, care are varianta de accentuare *superfluu* (SCRIBAN).

2. În DM sînt înregistrate 6 derivate analizabile, la care se adaugă 61 de derivate din alte surse:

superacril (D. MED.), *superangular* Fot. (DLR ms., DN⁺, LTR⁺, MDE), *superbombă* (GRAUR, T. 256), *superbronz* Met. (LTR⁺), *supercalandru* Ind. hirt. (ib.), *supercargo* Nav. (ib.), *supercentrifugă* (ib.), *supercivilizație* (și: *superciviliza*, -at DLR ms.), *superconfort* (DLR ms.), *supercoop*, *supercritică*

(ROM. LIT. (1975) nr. 36, 5/1), *superdelicat* (IOR DAN, LRA 212, DLR ms.), *superdezvoltat* (DLR ms.), *superduralumin* Met. (LTR⁺), *superelogia* (și: -ere (CL XVIII (1973) 26), *super(h)eterodină* Telecom. (DER, DLR ms., LTR⁺, MDE), *superfantomă* Telecom. (LTR⁺), *superfață* „suprafață” (URSU, T; și: *superfățari* „superficial” id. ib.), *superfecundație* (D. MED.), *superfilm* (IOR DAN, LRA 212), *superfiltru* (DLR ms.), *superfinisare* (DER), *superfinish* „superfiniție” Met., cf. *finish* (LTR⁺), *superfini* Met., cf. *finiție* (LTR⁺, MDE), *superfluentă* „surplus” (DLR ms.), *superfortăreață* (~zburătoare) (DLR ms.), *superfosforic* Chim. (LTR⁺), *supergalaxie* (DLR ms., LTR⁺, MDE), *supergingaș* (Istor. literaturii române III, 1973, p. 34), *supericonoscop* (DER, DLR ms., LTR⁺, MDE), *superimpregnat* (D. MED.), *superintendent* „episcop” (DLR ms.), *superinvar* Met., cf. *invar* (LTR⁺), *superinvolu* (~uterină) (D. MED.), *supermagazin*, *supermicroscop* (OCHEȘEANU, P. 44), *supernaturalism* (IOR DAN, LRA 212, id., LRC 331), *supernetezire* Met. (LTR⁺), *supernilvar* Met., cf. *nilvar* (ib.), *superno* (DER), *superorticon* Telecom. (DER, LTR⁺), *superoxid* (OCHEȘEANU, P. 44), *superplus* „superflu” (DLR ms.), *superpoziție* (DN⁺, LTR⁺, MDE), *superproducție* (MDE), *superreacțiune* Telecom. (LTR⁺), *superrefractor* Tehn. (LTR⁺), *superrevistă* (IOR DAN, LRA 212), *superserviciu* (IOR DAN, LRA 212), *superstar* (DLR ms.), *superstrat* (PUȘCARIU, L. R. I 180), *superștiință* (IOR DAN, LRA 212), *superțai* (SCÎNTEIA, nr. 10343 (1975), 6/7), *superțemperament* (la V. Nestorescu, LR XII (1966) nr. 1, p. 76), *supertrust* (DN⁺), *superturnichet* Telecom., cf. *turnichet* (LTR⁺), *superumeral* „veșmă papal care acoperă umerii” (DN⁺), *superunghiular* (MDE), *superviza* (DLR ms., IOR DAN, LRA 212), *supervizionă* (IOR DAN, LRA 212), *supervizualiza* (id., ib.).

Formațiile cu *super-* sînt:

I substantive (inclusiv infinitive lungi), analizabile în raport cu un substantiv (categoria cea mai numeroasă): *superarbitru*, *superament*, *superfosfat*, *superconfort*, *superfinisare*, *superimpregnare* etc. În mod excepțional, substantivul la care se atașează *super-* e o abreviere: *supercoop*;

II adjective, analizabile în raport cu un adjectiv: *superdelicat*, *superfin*, *supersonic* etc.;

III verbe, analizabile în raport cu un verb (categorii foarte slab reprezentate): *superpune*, *superviza*.

În mod excepțional, categoria morfologică a derivatului e diferită de cea a bazei: împrumutul recent *superumeral* s. cf. *umeral* adj. calcul învechit *superplus* adj. cf. *plus* s.

Formații semianalizabile: *superscripție* „parte inițială a rețetei care cuprinde date asupra bolnavului” (D. MED.), cf. *inscripție*, *subscripție*-, *superfluu*, cf. *fluent*; *superlativ*, cf. *ablativ*.

3. Valorile prefixului sînt:

1) superioritatea spațială, poziția peste, deasupra: *superfață*, *superpoziție*, *superpune*, *superstrat*, *superumeral*;

2) intensificarea unei însușiri, superioritate calitativă relativă sau absolută, adesea neputîndu-se distinge între cele două grade de intensitate (echivalentă cu gradul comparativ de superioritate sau cu superlativul): *superarbitru*, *superbronz* „numire de unui grup de alame modificate ... cu o mare rezistență mecanică și bună rezistență la coroziune”, *supercentrifugă* „centrifugă cu tura foarte înaltă”/ *superciment* „ciment care se întărește foarte repede ..”, *superconfort*, *superduralumin*, *superfiltru* „filtru foarte fin”, *superfortăreață*, (acid) *superfosforic* „acid fosforic cu conținut mare în acizi fosforici ...”, *supermicroscop*, *supernetezire*, *supernovă* „stea ... din clasa novelor ... de câteva sute de ori mai strălucitoare”, *superproducție*, *superrevistă*, *supertrust* „trust care cuprinde întreprinderile unei anumite regiuni mari de producție din mai multe țări capitaliste”, *superviza*.

În formația *supercoop*, relația semantică dintre prefix și bază e contractată prin intermediul unui determinat absent al bazei, format cu *super-*. Acest determinat nefiind exprimat, prefixului trece asupra bazei (= determinantul), definiția formației rezultate însă conține și termenii care lipsește: *supercoop* „super magazin cooperatist”.

Intensitatea însușirii poate depăși limitele obișnuitului, atingând un grad excesiv: *superinvoluție* (uterină) „involuție ... mai rapidă decât cea normală” (= prea rapidă);

Valoarea superlativă este uneori însoțită de o notă ironică: *superciviliza*, *superdelicat* (*Un spirit filozofic superdelicat*. Argezi, la IORDAN, LRA 212), *superștiință*, *super temperament* (*Super temperamentul argentinian în fotbal și-a creat un adevărat renume*, LR XII (1963), nr. 1, p. 76). Vezi IORDAN, LRA 212, OCHEȘEANU, P. 44.

3) repetarea acțiunii (valoare caracteristică pentru nume de acțiune): *superfecundație* „fecundarea succesivă a două ovule”.

4. *Super-* este un prefix neologic (dubletul prefixului moștenit *spre-*) împrumutat într-o primă fază (secolul al XIX-lea) din franceză și latină prin formații puține și fără mare circulație în limbă:

— împrumuturi neanalizabile sau semianalizabile ca: *superfițial* (Heliade—1831, la GLOSE, D. 304), *superficial* (a. 1836, la URȘU, T.) — lat. *superficialis*, fr. *superficiel*; *superlativ* Heliade—1828, la CLOSE, D. 304, IIEGULICI—1848) — lat. *superlativus*, fr. *superlatif*; *superștiie* (Heliade—1831, la CLOSE, D. 304, NEGULICI) — lat. *superstitio*, fr. *superstition*; *superficie* (COSTINESCU—1870) — lat. *superficies*; *superfin* (id.) — fr. *superfin*; *superpoziție*, *-une* (id.) — lat. *superpositio*, fr. *superposition*;

— semicalcuri ca: *superfață* (a. 1813, la URȘU, T.) — lat. *superficies*; *superfățari* (STAMATI—1851) — lat. *superficialis*, fr. *superficiel*; *superpunere* (COSTINESCU) — lat. *superponere*, fr. *superposition*; *superfluență* (Eminescu, în DLR ms.) — fr. *superfluite*; *superplus* „superfluu” (GHETIE—1896) — probabil după lat. *superfluus* sau (mai puțin probabil) fr. *superflu*.

Un număr relativ mare de împrumuturi au pătruns însă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, din nou din franceză și, mai târziu, din engleză, uneori prin intermediul francezei, în majoritatea cazurilor din diversele terminologii tehnice, inclusiv a cinematografiei: *superbombă* < fr. *superbombe*, *superciment* < fr. *superciment*, *superconfort* < fr. *superconfort*, *superfecundație* < fr. *superfecondation*, *superfinitie* < fr. *superfinition*, *superfortăreață* < fr. *superforteresse*, *super(Ji)eterodină* < fr. *superheterodyne*, *superstrat* < fr. *superstrat*; *supercargo* < engl. *supercargo*, *supercivilizat* < engl. *supercivilized*, *supertrust* < engl. *supertrust*; *superfosfat* — fr. *superphosphate*, engl. *superphosphate*, *supersonic* — fr. *supersonique*, engl. *supersonic*, *superstar*—engl. *superstar*, fr. *superstar*, *superstructură*—h. *superstructure*, engl. *superstructure*, *superviza* — fr. *superviser*, engl. *supervise*.

1. I. Iordan (LRA 212) afirmă că prefixul *s-*a introdus prin câteva cuvinte „de origine anglo-americană” din limbajul teatral și al sportului venite prin intermediul limbii franceze. Vezi aceeași părere a R. Ocheșeanu (p. 44).

2. Pentru situația lui *super-* în franceza actuală, vezi J. Marion: *Une mode nouvelle en linguistique: le superlangage*, în „Revue de philologie française”, XLI, 1929, p. 170—182, GUILBERT-DUBOIS, p. i. 98—100; pentru situația din engleză, vezi MARCHAND, E. W. 145—146.

Superumeral este împrumut din italiană sau latină: *superumemale*, *superhumemale*, iar *superintendent* și *supericonoscop* din germană: *Superintendent*, *Superikonoskop*.

Supermagazin este un calc după engl. *supermarket*.

Derivate românești par să fie formațiile ca: *superangular* și *superungular*, *supermular*, *superbronz*, *supercoop*, *superdelicat*, *superfantomă*, *supernetezire*, *superștiință*, *super temperament*.

5. Majoritatea derivatelor cu *super-* sînt formate de la baze neologice: latino-romane sau internaționale.

Cîteva excepții formate de la baze moștenite: *superdezvoltat*, *superfață*, *supernetezire*, *superpune*, *superștiință* și *superunghiular*.

6. *Super-* este un prefix productiv în limba română.

1. R. Ocheșeanu (P. 50) afirmă că *super-* e un prefix neproductiv și se folosește din ce în ce mai rar.

2. Recent, *super-* apare folosit independent în construcții ca: *motoreta Carpați super*.

7. Formațiile *au super-* aparțin terminologiilor tehnice și științifice și limbajului comercial, cu preponderență al reclamelor.

SUPR- vezi SUPRA-

SUPRA- (SUPR-, SUPRĂ-, SOPRA-)

IORDAN, LRA 212—213; OCHEȘEANU, P. 44—46

1. Prefixul *supra-* se distinge de termenul de compunere prepozițională *supra* din toponimicul *Suprapietrei* prin regimul în genitiv plural care îl are acest *supra* în compus.

La IORDAN, TOP. 495 și în FC I 116, *Suprapietrei* e prezentat drept compus cu prepoziția *asupra*. Fără a considera ipoteza inadmisibilă, formulăm încă una: primul termen al compusului poate fi prepoziția *supra*, atestată la Dosoftei (vezi TDRG, CADE) și păstrată în *asupra* și *deasupra*.

Mai dificil de stabilit este statutul lui *supra* în adjective ca *supraplan*. Există trei soluții posibile: *supra* este a. prefix, derivînd aici adjective de la substantive, b. prepoziție, termen constituent al unui adjectiv compus (e vorba de prepoziția neologică *supra*, cu regim în acuzativ, vezi AVRAM, P. N. 244) sau c. la limita dintre prefix și prepoziție.

Vezi și p. 286; AVRAM, P. N. 249, 250.

întrucît nu există argumente categorice nici pentru soluția a, nici pentru soluția b, reținem soluția c.

2. Prefixul *supra-* are următoarele variante:

a. variantele învechite:

supră-, care apare la Dosoftei și, mult mai târziu, la I. Eusu (1842, la URȘU, T. 285); între cele două apariții pare să nu fie nici o legătură (vezi § 5);

sopra-, care apare la Asachi (la URȘU, T. 285, vezi § 5, nota 2)

b. varianta fonetică *supr-* înaintea unor teme începătoare cu a: *supraduce* „a aduce în plus” (Aristia, în DLR ms.), *suprașeza* (*Calendar* 1794, 34/6, la GHETLE, B. 471) și *supramid* „fibră textilă fabricată din rășini sintetice poli amidice” (apariția acestei variante nu e obligatorie, vezi *supraactivitate*, *supraadăuga* etc).

3. în DM sînt înregistrate 47 de derivate analizabile, la care se adaugă 151 de derivate din alte surse:

supraactivitate (DLR ms.), *supraadăuga* (DLR ms.), *supraalbiire* (la FI. Dimitrescu, LR XI (1963) nr. 4, p. 397), *supraantrenament* (D. MED.), *supracalificat* (DLR ms.), *supracarlingă* Nav. (LT), *supraclasă* (MDE), *supraclorinare* (LTR²), *supraocacere* Agr. (ib.), *supracomandă* (DLR ms.), *supracompensa* (IORDAN, LRA 213), *supracompoundare*, cf. *compoundare* Electr. (LTR²), *supracompomare* Mec. (ib.), *supracompus* (IORDAN, LRA 213), *supraconductibilitate* (DER, LTR²), *supraconductiv* (MDE), *supraconductor* Fiz. (LTR², MDE), *supraconfort* (DLR ms.), *supraconsolida* Geol. (ib.), *supraconștient* (DLR ms.), *supracopertă* (DN², MDE), *supracorectat* Opt., Telecom, (ib.), *supracorecție* LTR²), *supracreștere* Telecom, (LTR²), *supracurajos* (OCHEȘEANU, P.), *supracuraj*

5) caracterul neașteptat al acțiunii: *supraveni* „a veni, a se întâmpla pe neașteptate”.

5. în istoria prefixului *supra-*, se disting două straturi, care corespund, se pare, la două căi de apariție a prefixului în limbă.

Primul strat, în varianta *supra-*, datează din secolul al XVII-lea și este ilustrat prin câteva formații, toate la Dosoftei: *supraveni* (*Paremiar* 1683, la HEM 1931, *Psaltirea*, în PSALT. 189/25), *suprânălta* (*Psaltirea*, în PSALT. 70/38), *suprădușnădzăiesc* (*Molitvenie*, la PUSCHILA, D. 71) *suprăființat* (id., ib. 70),* *suprântra* (id., ib. 68), *suprapune* (id., ib.) și *suprăventre* (id., tb. 71). Intrucît toate derivatele sînt românești (chiar dacă unele sînt calcuri după latină — *supraveni* și *suprădușnădzăiesc*, cf. DA s.v. *asupraveni*, PUSCHILA, D. 71 - sau după slavonă - *suprânălta*, *suprăființat*, cf. PUSCHILA, D. 68, 70), această cale este internă - este folosită prepoziția românească *supra* (în forma etimologică *supră-*, vezi DA s.v. *asupra*, I L R II 287) și modelul oferit pentru verbe și substantivele verbale de formațiile cu *asupra* (*asupra-luare* *Codicele Voronețean* în D A , *asupraveni* Dosoftei, *Paremiar* 1683, f. 31 b, în H E M 1931).

Formația model, *asupra-luare*, este considerată compusă (vezi FC I 34) deoarece *asuma*, nre poziție și adverb, poate fi interpretat aici ca adverb.

Dat fiind însă că derivatele menționate apar exclusiv la Dosoftei și este foarte posibil ca ele să nu fi avut circulație în limbă, deci să nu fi avut nici o influență asupra istoriei ulterioare a prefixului.

1. De aceea credem că *suprapune* și *supraveni* de la Dosoftei nu au nici o legătură cu formațiile introduse în secolul al XIX-lea prin calchierea lat. *supraponere* sau a fr. *superposer* (*suprapune* • D. Cornea, o traducere din 1849, în DLR ms.), fr. *survenir* (*supraveni*: HELIADE, o i 389)*. Menționăm că *supraveni* are la Heliade sens diferit de cel pe care îl are la Dosoftei („a veni pe neașteptate”: *Cu ritul dimpreună, cu observări de forme, Nu mult și supravine și o credință-absurdă D-o teamă, d-o speranță* HELIADE, O. 1389; cp. cu sensul care apare la Dosoftei vezi p. 239). Notăm însă și contextul următor, unde sensul lui *supraveni*, fiind ambiguu, poate fi apreciat ca o dovadă a menținerii sensului vechi al compusului: *Tradiția povestește că fiind tara adesea bătuită de năvălirea tătarilor, odinioară ar fi supravinit aceștia pană în maraenile capitalei. Foaiie pentru minte, inimă și literatură* (1843), în DLR ms.
2. De asemenea fără legătură cu existența prefixului la Dosoftei, dar influențat direct de forma prepoziției *asupra* pare să fie calculul ulterior *suprafață* (a. 1842, vezi § 2).
3. Categorie fără nici o legătură cu vechiul *suprânălta* este recentul *supra înălța* din terminologia tehnică.

A doua cale, externă, este împrumutul prefixului latin *supra-*, începînd din prima jumătate a secolului al XIX-lea, prin:

a) formații adaptate de tipul: *suprascrise* (Budai-Deleanu — 1818 în D L R ms.) — lat. *suprascrubere*;

Pentru situația lui *supra-* în latină vezi ERNOUT-MEILLET, s.v. *super-*, LEUMANN-HOFMANN-SZANTYR, L. G. II 250, ILR i 100, 104. Menționăm că în latină *supra-* avea exclusiv sens local și temporal.

b) formații cu etimologia multiplă, semicalcuri după latină sau calcuri după franceză: *suprapune* (Dionisie Piru Tesaleanu, în D L R ms. — 1849) — lat. *supraponere*, fr. *superposer*; *supravie* (Asachi, în D L R ms! — 1853), *supraviețui* (*Calendar* (1857), în D L R ms.) — lat. *supravivere* fr. *survivre*.

1. Vezi la COSTINESCU încă o modalitate de calchiere a fr. *survivre*: *supratrăire*. 2. Menționăm corespondența dintre sensul lui *suprapune* în contextul citat („aplica”: *moaie într-insele pânză subțire pe care o suprapune la tample, stomah și la pulsul manilor*) și același sens al lat. *supraponere* la A. Cornelius Celsus, m e d i c . în același timp atragem atenția asupra faptului că textul citat (Dionisie Piru Tesaleanu, *Encolpiul doctorilor sau medicina practică*. Tipărită a doua oară în Atena ... tradusă pe românie de ...) pare a fi o traducere din greacă

Pătrunderea prefixului neologic *supra-* în sistemul derivativ românesc a fost probabil susținută de existența prepozițiilor moștenite com-puse cu *supra*: *asupra* și *deasupra*. (întrucît în limba veche apare exclusiv la Dosoftei, e puțin probabil ca prepoziția *supra* să fi avut vreun rol.)

Vezi IORDAN, LRA 213, unde, recunoscîndu-se, originea neologică a prefixului, se spune că este „simțit oarecum ca un element lingvistic bășinaș (din cauza mării asemănări fonetice și semantice cu *asupra* și *deasupra*)”. Vezi și OCHEȘEANU, p. 44 — 45.

Așa se explică faptul că aproximativ în aceeași perioadă în care apar presupusele împrumuturi din latină și chiar înainte de aceasta (la sfîrșitul secolului al XVIII-lea) apar și formații cu *supra-* care redau :

— derivate latinești cu *super-*: *supraficial* (Ion Brezoianu, în D L R ms. — 1850) — *superficialis*, *supracilie* „sprinceană” (C. Aristia, în D L R ms. — 1857) — *supercilium* ;

— derivate latinești cu *super-* sau franțuzești cu *sur-*: *suprafața* (*Albina românească* 1830, în D L R ms.) — lat. *superficies*, fr. *surface*; *suprașeza* (1194c) — lat. *supersedere*, fr. *surseoir* (ă *Vexecution*);

— derivate din limba franceză cu *sur-*: *suprafin* (POLIZU) — *surfina*;

— derivate din limba franceză cu *sur-* sau limba italiană cu *sopra-*: *supranumi* (Asachi, în D L R ms.) — fr. *surnommer*, it. *sopranominare*; *supraomenesc* (Asachi, în D L R ms.), *suprauman* (Heliade, în D L R ms.) — fr. *surhumain*, it. *soprumano*.

Forma prefixului din *soprafață* (Asachi, la URUSU, T. 285) se datorește influenței it. *sopra-*.

Mai mult, în aceeași perioadă apar și derivate care par a fi formate în românește : *supracomandă* (Asachi, în D L R ms.), *suprapămîntean* (*Calendar* (1858) în D L R ms.), *supraștire* (Heliade, în D L R ms.).

Mult mai tîrziu, în secolul al XX-lea, *supra-* a fost împrumutat și direct din franceză, prin formații, noi și în această limbă, ca : *supraconductibilitate* < *supraconductibilitate*, *supraconductiv* — cf. *supraconductivitate*, *supraliminar* < *supraliminaire*, *supranațional* < *supranational*, *suprasensibil* < *suprasensible*, *supraterestru* < *supraterrestre*. Aceste împrumuturi sînt însă foarte puține, deoarece în franceză *supra-* este foarte puțin folosit; vezi dicționarele.

în mult mai mare măsură însă și mult mai devreme (vezi mai sus) formațiile românești cu *supra-* continuă să calchiază formații franțuzești cu *sur-*, de exemplu : *supraalimenta* — *suralimenter*, *supraestima* — *surestimer*, *supraîncălzi* — *surchauffer*, *supralicita* — *surencherir*, *supramuncă* — *surtravail*, *supraoxidare* — *suroxidation*, *suprasatura* — *sursaturer*. Mult mai rar sînt calchiate formații cu *super-*: *suprastructură* — *superstructure*, *suprafortăreață* — *superforteresse*.

Unele formații franțuzești cu *sur-* au fost redatate în română prin dublete formate din termeni cu prefixul împrumutat și cu prefixul calchiat. De exemplu : *surface* — *surfață* (Poenaru — 1837) și *suprafață* (vezi OCHEȘEANU, P. 45 și URUSU, T. S. V. *suprafață*); *surveiller* — *surveghere* (Ghica) și *supraveghea* (vezi HRISTEA, E. 160); *surplus* — *supraplus* (ALEXI) și *surplus*; *surplus* — *surrealism* și *suprerealism* etc. Termenii acestor dublete au evoluat în mod diferit. Astfel *suprafață*, *supraveghea*, *suprerealism* au înlocuit complet variantele cu *sur-*, în timp ce *surplus* l-a înlocuit pe *supraplus*.

în relativ numeroase cazuri, derivatele românești par a avea etimologie multiplă: structura formațiilor prin care se calchiază modelele franțuzești cu *sur-* a putut să fie influențată de corespondentele italienești cu *sopra-*, mai aproape de românescul *supra-*: *supraabundență* — fr. *surabondance*, it. *soprabbondanza*; *supraexcita* — fr. *surexciter*, it. *soprae-*

citare; *suprafuziune* — fr. *surfusion*, it. *sopraffusione*; *supranatural* — fr. *surnaturel*, it. *soprannaturale*; *supranumerar* — fr. *surnumeraire*, it. *soprannumerario*.

În câteva cazuri italiana pare a fi chiar unica sursă etimologică: *supracopertă* — *sopracoperta*, *supraădominantă* — *sopraddominante*, *suprapreț* — *sopraprezzo* (adaptări și calcuri).

Odată cu modelele franțuzești și italienești, româna a adoptat și bogăția mai mare de sensuri pe care o au prefixele fr. *sur-*, it. *sopra-* în raport cu lat. *supra-*.

Pentru franceză, vezi dicționarele, pentru italiană, vezi ROHLFS, G. III 361.

Dat fiind contextul filozofic în care a apărut, *supraom* pare să fie un calc după germ. *tjbermensch* (mai degrabă decât după fr. *surhomme* sau it. *superuomo*). Adjectivul *supraomenesc* însă e calchiat după franceză sau italiană. De asemenea calc după germană (*Oberlicht*) este *supralumina* (cp. cu împrumutul curent în limbă *oberliht*).

În terminologia tehnică modelele sunt adesea mai multe, de exemplu: *supraocacere* — germ. *tjberreife*, engl. *overripeness*; *supracursă* — germ. *Überhub*, engl. *overtravel*; *supraîncălzire* — fr. *surchauffe*, germ. *Überhitzung*, engl. *overheating*; *supratensiune* — fr. *surtension*, germ. *Überspannung*, engl. *over-voltage*.

O situație aparte au formațiile *supraconștient*, *supraiacent* și *suprațeran*, care sunt formate după modelul antonimelor lor, calcuri sau împrumuturi din franceză: *subconștient* < *subconștient*, *subiacent* < *subjacent*, *subțeran* < *souterrain*.

În secolul al XIX-lea preponderența o au calcurile, derivatele pe teren românesc fiind foarte puține (vezi p. 240—241).

Se concludent numărul mare de formații (27), în marea majoritate calcuri, care apar în dicționarul lui Costinescu, chiar dacă unele dintre ele n-au avut niciodată circulație în limbă.

^ În secolul al XX-lea, în special pe la mijlocul secolului, derivatele românești sunt din ce în ce mai numeroase atât în terminologiile tehnice, cât și în stilul literaturii beletristice (adesea formații ocazionale), mai ales cu valoarea „superioritate calitativă”, cu toate subsensurile ei. De exemplu: *supracurajos*, *supradevelopare*, *supradotat*, *supradresaf*, *supradubla*, *supraefort*, *supraestet*, *suprafermenta*, *supragaranta*, *supragenuunchi*, *supraghicire*, *supraindividual*, *suprainterpretare*, *supraîncordare*, *supraluciditate*, *supralume*, *supralungire*, *supraorganizare*, *suprapersonal*, *suprababat*, *suprasimț*, *suprasolvent*, *supravîrf*.

6. Temele derivatelor cu *supra-* sunt în număr mare latino-romanice: *supraactivitate*, *supraantrenament*, *supracalificat*, *supracomprimare*, *supraconfort*, *supracopertă*, *supraconsolida* etc.

Elativ numeroase sunt temele moștenite (inclusiv derivate de la astfel de teme): *suprafiresc*, *supragenuunchi*, *supraîncălzi*, *supraîncarcă*, *supralume*, *suprapamintesc*, *suprasimț*, *supraveghea* etc.

Foarte rare sunt temele neromanice, slave: *supramuncă*, *supratipar*, *supratopire*, *supravîrf* și germane: *suprababat*, *suprașlefuială*.

7. Prefixul *supra-* este foarte productiv în română.

8. Prefixul *supra-* este specific limbii literare. Majoritatea formațiilor aparțin stilului tehnico-științific, de exemplu: *supraantrenament*, *suprdheptic*, *supraocluzie*, *suprareacție*, *suprarenal* etc. (medicină), *supra-compoundare*, *supracomprimare*, *supraconductibilitate*, *supracurent*, *supra-*

intensitate (fizică), *supraclorinare*, *supraoxigenație*, *suprapur*, *suprasaturat*, *suprasterol* (chimie), *supraocacere*, *supramaturație* (apicultură), *suprabugetar*, *supradividendă*, *supralicita*, *supramuncă*, *supraofertă*, *supraprofit*, *supratrust* (economie), *supraădominantă*, *supratonică* (muzică), *supradialectal*, *supraregional* (lingvistică) etc.

Mai puțin numeroase sunt derivatele care nu aparțin vreunei terminologii. Cele mai multe dintre acestea însă sunt folosite într-un stil ales: *supraaglomerat*, *supraestima*, *supranatural*, *supranume*, *supraomenesc*, *suprapune*, *suprasolicita*, *supraveghea*, *supraviețui* etc.

Elativ numeroase sunt formațiile ocazionale, care apar mai ales în literatura beletristică și în limbajul presei: *supraconfort*, *supraconștient*, *supracurajos*, *supradotat*, *supraefort*, *supraestet*, *suprafacuitate*, *suprafatigă*, *supraghicire*, *suprapersonal*, *supraștire* etc.

SUPRĂ- vezi SUPRA-

SUPT- vezi SUB-

SUR-

IORDAN, LRA 213 — 214; RIZESCU, P. N. 17—18; HRISTEA
E. 160.

1. În **DM** sunt înregistrate 8 derivate **analizabile** cu prefixul *sur-*, la care se adaugă 7 derivate din alte izvoare:

surabundență (ALEXI, în DA ms.), *surclasa* (IORDAN, LRA 213; *Viața românească* 1936, ianuarie p. 61, în DLR ms.), „a întrece cu mult un adversar încît să pară de o clasă inferioară învingătorului”, *surfin* „foarte fin” (comunicare orală), *surnumerar* (PONTBRIANT, S.V.), *surpasa* „a întrece a depăși” (ALEXI, în DLR ms.), *surrealism* (IORDAN, LRA 213), *surrenal* (DLR ms.).

Nu am inclus în inventar cuvintele: *surmenaj*, *surplombă* „porțiune dintr-un traseu de alpinism care depășește planul vertical” (MDE), *surpriză*, pentru care nu putem stabili o legătură semantică în limba română, între prefix și temă.

Formațiile cu prefixul *sur-* sunt:

I verbe, analizabile în raport cu:

— un verb: *surexcita* (var. lui *surescita*), *surnumi*, *surpasa*, *surprinde*, *surveghea*, *surveni*;

— un verb sau (formație parasintetică) un substantiv: *surclasa*

II substantive, analizabile în raport cu un substantiv: *surabundență*, *surfață*, *surplus*, *surrealism*;

III adjective, analizabile în raport cu:

— un adjectiv: *surfin*, *surnatural*, *surrenal*;

— un substantiv: *surnumerar*.

Formații **semianalizabile**: *surfila* „a întări marginile unui material textil cu o cusătură rară” (**DM**), cf. *filatură*; *survola* „a zburdea deasupra unui teritoriu” (DN²), cf. *volant*.

2. Prefixul *sur-* are următoarele valori:

1) **superioritatea spațială** („deasupra, peste”): *surfață*, *surnumi*, *surrenal* etc.;

2) **intensificarea** unei însușiri (valoare egală cu superlativul): *surfin* sau superioritatea abstractă absolută: *surexcita*, *surveghea*

3) depășirea unei limite, poziția sau situarea dincolo de sfera noțiunii exprimate de bază: *surclasa*, *surnatural*, *surpasa*, *surplus*;

4) caracterul suplimentar: *surnumerar*, *surnumi*;

5) caracterul neașteptat al unei acțiuni: *surprinde*, *surveni*.

3. *Sur-* este un prefix neologic, de origine franceză, care a fost împrumutat prin derivate ca:

(analizabile) *surclasa* — fr. *surclasser*,
surexcita — fr. *surexciter*,
surpasa — fr. *surpasser*;

(semianalizabile) *survola* — fr. *survoler*;

(neanalizabile) *surcupa* — fr. *surcouper*,
surmena — fr. *surmener*,
insurmontabil — fr. *insurmontable*,
surșarj — fr. *surcharge*.

în franceză *sur-*, dubletul moștenit al recentului *super-*, are valorile: „deasupra, peste”, în sens local sau temporal: *surmonter*, *surlendemain*, sau marchează excesul: *surchauffer*, *surproduction* (ROBERT, S.V.).

Pe teren românesc s-au format unele semicalcuri:

(înv.) *surfață* — fr. *surface*,

surprinde — fr. *surprendre* (după *prinde*),

(înv.) *surveghea* — fr. *surveiller*.

Derivatele cu prefixul *sur-* sînt atestate din prima jumătate a secolului al XIX-lea: *surprinde* (a. 1834, la CLOSE, D.), *surfață* (a. 1837, la URSU, T.), *surplus* (STAMATI), *surnatural* (Negruzzi, în DLR'ms.).

4. Temele derivatelor cu *sw-* potfi atît vechi, moștenite (*surprinde*, *surveghea*, *surveni*), cît și noi, de origine latino-romanică, în special franceză (ultimele fiind mai frecvente).

Sur- a fost slab productiv în secolul trecut, cînd a format unele derivate din categoria semicalcurilor; cele mai multe au fost înlocuite ulterior, prin formații cu prefixul *supra-* (de ex. *surfață* — *suprafață*, *surveghea* *supraveghea*, vezi SUPRA- p. 241). în limba actuală prefixul *sur-* este neproductiv.

5. Derivatele cu *sur-* aparțin limbii literare. Cele mai multe formații sînt învechite: *surabundență*, *surnatural*, *surnumi*, *surveghea* etc. Singurele formații uzuale în limba actuală sînt *surplus*, *surprinde*, *surveni*.

SUS- vezi **SUB-**

ȘT(R)0- vezi **STRĂ-**

TĂ- (TE-, TO-)

GRAUR, E. 26; REICHENKRON, DAK. 74, 85, 160; C Poghirc. O nouă teorie asupra substratului limbii române? în LR XVI (1967), nr. 5, p. 420-421; ILR II 364; AVRAM c. 5 - 10.

1. Prefixul *tă-* (din *tămînji*, *tăvăli*) are și variantele: *te-* (*tehui*, cf. DA, frecvent *tăhui*, cf. ALRM I/I h. 193; SCRIBAN), *to-* (*toflegi*).

2. în DM sînt înregistrate două derivate a n a l i z a b i l e. Acestea sînt:

I l v e r b, analizabil în raport cu un verb: *tămînji*;

II l a d j e c t i v, analizabil în raport cu un adjectiv: *tăhui* (cf. *hui*; semianalizabil față de *căhui*, *năhui*, *păhui*).

1. Pentru *hui* „prost, nătărău” vezi PASCA, GL. și CADE; ALRM I/I h. 135 îl înregistrează în expr. *hui de cap* „amețit”, aproximativ în aceeași regiune (Moldova) ca și *tăhui*. La SCRIBAN găsim expresia (Moldova, fam.) *a-ți veni huiu* „a-ți veni hachița (capriciul)”.

2. Substantivul reg. *țeșmecherie* „înzătorie, pungășie” (Moldova, la CADE, SCRIBAN) nu este un derivat (cu prefixul *te-*) de la *șmecherie*, cum ar putea rezulta de la CADE („comp. *șmecherie*”); Scriban a arătat că la baza lui stă „*țeșmec* «înzătorie» (de origine turcă; Moldova rar)”; autorul citat presupune influența lui *șmecherie*, în timp ce GRAUR, A. E. 79 crede că *țeșmecherie*, derivat de la *țeșmec* „*Șl* devenit într-un fel oarecare *șmecherie*, sau, în cel mai bun caz, a avut influență asupra lui *șmecherie* dacă acesta e de origine germană”.

Formația *tăvăli* este semianalizabilă prin *năvăli*, *prăvăli*, iar *toflegi*, *tofligi* (SCRIBAN) prin *cofleși*, *cofleji* (vezi CO-, p. 66).

3. Derivatele cu prefixul *tă-* au aceeași valoare cu cea a bazei.

4. *Tă-* este un prefix de origine slavă, provenit din același prefix slav *no-* (vezi PO-, p. 187) care a dat pe *co-*, ca alt rezultat al disimilării în vecinătatea unei labiale: v. sl. *noA|d3dTH* (bg. *noMazeaM*, ser. *pbmazati*, rus. *noMasamh*, ucr. *noMasamu*) > rom. *tămînji* (și *comînji*); GRAUR, E. 24—27. Ideea paralelismului dintre prefixele *co-*, *po-* și *tă-* este întărită de existența variantelor asemănătoare *co-jcă-*, *po-jpă-*, *tă-/te-* și de existența unor formații cu aceeași temă: *căhui/păhui/tehui* (*tăhui*), *comînji/tămînji*, *cofleși* (*cofleji*)/*toflegi* (*tofligi*); vezi Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 8—9.

Pornind de la v. sl. *no-* se poate clarifica și etimologia lui *tăvăli*: „de la sl. *poval-*: bg. *noeasaM*, rus. *noeajiumb* „a doborî, a rostogoli”, ucr. *noeajiumu*, pol. *powalic* „a răsturna”, iar ser. *povâliti* are același înțeles cu rom. *tăvăli*” (GRAUR, E. 26).

1. CADE dă ca etimon ser. *tavoljiti* „*Șl* duce o viață grea, mizerabilă”. Alte lucrări recunosc tema slavă *valiti* „a rostogoli”, dar nu se pronunță asupra prefixului (TDRG: „Formele sînt obscure; pentru *tă-* nu intră în discuție lat. *trans-*”) sau îl consideră de altă origine (dacică la G. Reichenkron, vezi nota 2 a).

Scriban explică pe *tă-* din *tăvăli* ca în *tămînji*, iar restul prin v. sl. *valiti*, dar trimite și la ser. *tavoljiti*; menționăm însă că la *tămînji* îl explică pe *tă-* prin *tăvăli*.

2. în legătură cu originea lui *tă-* sau numai a unora dintre derivate, s-au emis și alte ipoteze, care atrag în discuție și cuvinte neanalizabile.

a) Pe baza comparației cu albaneza și armeană, G. Reichenkron a emis părerea că prefixul *tă-* (*to-*) din *tămînji*, *tăvăli* ar fi un element de substrat dac (DAK. 74, 85, EL. 113, 120); vezi și C. Poghirc, *lucr. cit.*, p. 420 — 421 și ILR II 364.

în lucrarea lui I. I. Rusu, *Elemente autohtone în limba română, Substratul comun româno-albanez*, București, 1970, nu se pomenește nimic de derivatele cu *to-* (*tă-*).

După G. Reichenkron (DAK. 160 — 161), există și alte cuvinte formate cu prefixul *tă-* (*to-*) neanalizabile în românește: *tăuțer* „băț de lemn de stejar cu care se amestecă zerul” (< i.e. **uegh* — *ug'h* „a mișca”), *toiegi* „a porni la drum” (cf. lit. *eig* „mers”, arm. *ig* „coborîre”, gf. 6%*so|L<xi* „merg”), *tologi* „a zăcea” (< i.e. *Hegh-jlogh* „a zăcea”); dintre acestea numai etimologia lui *tologi* poate fi acceptată (vezi G. Poghirc, *lucr. cit.*, p. 42: *toiegi* e un derivat de la *toiag* < sl. *Torark*, iar *tăuțer* are o etimologie necunoscută). G. Reichenkron nu explică însă de ce prefixul dac *to-* a devenit în românește *tă-* în unele exemple, pe cînd în altele s-a păstrat. După C. Poghirc avem de-a face probabil cu „o asimilare la distanță, un fel de armonie vocalică”: *tăvăli*, *tologi* (*lucr. cit.*, p. 420).

b) Ipoteza originii l a t i n e a prefixului *tă-* a fost susținută în DA, S.V. *comînji*: „Prin Moldova se zice *tămînji* (v.c), al cărui prefix (lat. *trans-*?) se mai întîlnește și în verbul *tămînda* înrudit cu lat. *maxdare*”. Originea latină a lui *tă-* a fost combătută de Tiktin (TDRG, S.V. *tăvăli*).

c) Scriban consideră pe *tămînji* format cu prefixul *ta-*, ca în *tăvăli* ori ca în bg. *tabog* „depozit”.

d) Ciorănescu (s.v. *mînji*) consideră pe *tămînji* un derivat cu prefixul *tă-* „puțin clar” și trimite la *tămînda* (fără a-l mai discuta pe acesta din urmă).

e) Numai Tiktin contestă raportul dintre *tămînji* și *mînji*.

f) Verbul *tămînda*, invocat de mai mulți cercetători în special în discuția asupra lui *tămînji* (vezi mai sus, sub b și d), figurează la CADE și SCRIBAN, care îl înregistrează ca regionalism

(Transilvania) cu sensul „a (se) amina”, fără a-i indica etimologia. în măsura în care *tăminda* este semianalizabil prin *comînda*, am avea a face cu un *tă-* omonim cu prefixul discutat aici g) Pentru *tehui* s-a susținut proveniența din magh. *tahonga, tohonya* „trîndav” (cf. CADE, SCRIBAN; la ultimul se trimite și la rom. *haihui*); această etimologie este pusă sub semnul întrebării de TAMÁS (S.V.), care menționează însă o anumită legătură cu magh. *taho* „prostănac”. Pentru *hui* CADE, PASCA, GL. și TAMÁS indică etimonul magh. *hiilye*.

JStu cunoaștem atestări vechi decît pentru *tăvăli* (P O 130/7).

5. Temele derivatelor sînt de origini diferite :

— slavă : *tămînji* ;

— maghiară : *tăhui*.

Prefixul *tă-*, foarte slab productiv în trecut, este total neproductiv în limba contemporană.

Amîndouă derivatele lui sînt regionale (Moldova, Bucovina).

TE- vezi TĂ-

TO- vezi TĂ-

TRA- vezi TRANS-

TRANS- (TRANZ-), TRA-, TRĂ-
(TRE-_v TRI-), TRE-

DRAGANU, R. S. 60; IORDAN, LRA 214; V. Rudeanu, *Prefixul trans» în limba româna*, în SMFC II 87 — 92.

1. *Trans-* are varianta fonetică (rară) *tranz-* în cuvinte neanalizabile sau greu analizabile : *tranzacție, tranzistor, tranzit, tranziție* (și familia acestuia).

Trans- este un prefix neaccentuat. Numai în neanalizabilul *tranzit* accentul este pe prefix.

în exemplele de mai sus, tema începe cu o vocală, fără ca prezența unei vocale să fie obligatorie pentru varianta *tranz-*.

Derivatele cu *trans-*, formate de la teme cu *s-*, se scriu cu dublu *transsiberian, transsinclinal, transsubstanțiere, transsuăcație* etc. (rar cu un *s*, ca în *transcrie*), pentru a nu se crea confuzia că avem de-a face cu o variantă *tran-* (a lui *trans-*). în situații ca cele de mai sus găsim uneori și scrierea cu cratimă între prefix și temă (vezi și p. 298).

Tră- (*trăda, trămete*, forma învechită) are variantele *tri-*, *tre-* în *trimite, tremite (tremete)*.

Tre- are varianta fonetică *tră-* (*trasări*, în vestul Transilvaniei, cf. ALR I/II h. 233, punctele 302, 305).

La Alexici, în DLR ms. e înregistrată varianta coruptă *trăcsări*. Aceeași variantă apare și în ALR I/II h. 233 (în Transilvania, punctele : 56, 59, 61, 90, 94, 96, 103; *irăpsări*, punctul 65).

Prefixele *trans-*, *tra-*, *tră-*, *tre-* aparțin aceleiași serii, pe baza originii comune (cu deosebiri referitoare la momentul pătrunderii în limbă) și a identității de valori.

2. în DM sînt înregistrate 24 de derivate analizabile cu *trans-*, la care se adaugă 30 de derivate din alte izvoare :

transacetilază Chim. (LTR⁺), *trahsafrican* (INF. BUC 1971, 5692, p. 314), *transaldolază* (D. MED.), *transamidază* Chim. (LTR⁺), *transamidinază (ib.)*, *transaminare* Chim. (DER, LTR⁺), *transaminază* Chim. (D. MED.), *transanticlinal* Geol. (LTR⁺), *transcalculare* Topogr. (DER, LTR⁺),

iranscetolază (D. MED.), *transconductanță* Geol. (LTR⁺), *transcristalizare* (DER, LTR⁺), *transfăgărășean* (R.L. 1971, 8394, p. 1/4), *transfluentă* Geol. (LTR⁺), *transglicozidaze* pl. (D. MED.), *transhidrogenaze* pl. (LTR⁺, D. MED.), *transiluminare* (DER), *translocație* (D. MED.), *transmetilaze* pl. (*ib.*), *transmineralizare (ib.)*, *transmodulație* (LTR⁺), *transoceanic* (DER, DN⁺), *transpeptidare* <D. MED.), *transrenan* (DN⁺), *transsaharian (ib.)*, *transsinclinal* Geol. (LTR⁺), *transsonic* Mec. <LTR⁺), *transsudație* (DN⁺), *transsulfuraze* pl. (D. MED.), *transuranic* Chim. (DN⁺).

Derivatele cu *trans-* sînt:

I verbe, analizabile în raport cu :

— un verb : *transcrie, transpărea, transporta, transpune* etc.;

— un substantiv (formație parasintetică) : *transborda*;

II substantive

a) comune, analizabile în raport cu :

— un substantiv (uneori de origine verbală) : *transcalculare, transiluminare, transpoziție, tranzacție* (cf. *act, acție, acțiune*) etc.; (formație parasintetică) *transliterație*;

— un verb : *transfug* ;

b) proprii, analizabile în raport cu un substantiv: *Transaltai, Transvaal*; (formații parasintetice) *Transcaucazia, Transiorдания*;

III adjective, analizabile în raport cu :

— un adjectiv : *translucid*;

— un substantiv (formații parasintetice):

a) comun: *transmarin*;

P) propriu: *transcarpatic, transfăgărășean, transrenan, transsiberian* etc.

Formații semianalizabile : *transcendent*, cf. *ascendent*; *transductor* Telecom, (DER, LTR⁺), cf. *conductor*; *tranelectronaze* Chim. (LTR⁺), cf. *electro-*; *transfocator* Cinem. (LTR⁺), cf. *focal*; *transfosfataze* pl. Chim. (LTR⁺), cf. *fosfat*; *transfuzie*, cf. *infuzie*; *transglicozilaze* pl. Chim. (LTR⁺), cf. *glicozurie*; *transgresiune*, cf. *digresiune*; *transtermie* (D. MED.), cf. *diatermie*; *transvertor* (DN⁺), cf. *convertizor*; *Transilvania*, cf. *silvi-silvo-*.

Tra- are două derivate verbale, analizabile în raport cu un verb : *traduce, trafora*. Formații semianalizabile : *traversa*, cf. *inversa*; *travesti*, cf. *investi*.

Tră- apare într-un singur derivat verbal, analizabil în raport cu un verb: *trăda*. Formații semianalizabile : *trimite (trămite)*, cf. *transmite, remite*; pentru varianta *trimete*, cf. și *sumele (sumite)*.

Derivatul *trăda* se deosebește de tema *da*, prin flexiunea unor forme verbale : *trădez, dar dau*; cf. și *trădau* (rar) la SCRIBAN.

Țre- poate fi identificat în două derivate verbale, analizabile în raport cu un verb : *tresaltă, tresări*.

3. Prefixul *trans-* are valorile :

1) depășirea unei limite spațiale, situarea „dincolo de” obiectul denumit de bază (adesea în opoziție cu *cis-*) : *transcarpatin, transdunărean, transrenan*;

Un sens apropiat îl au în chimie anumiți izomeri ca, de exemplu, *transdecalină* (cf. *cisdecalină*), prefixul arătînd că este vorba de așezarea unor anumiți atomi (de hidrogen) de o parte și de alta (a unui plan).

2) străbaterea („prin”) : *transcontinental, transfăgărășean, transiluminare, transsiberian* etc.;

în derivatul *translucid*, raportat la *lucid* (rar) „luminos, strălucitor” (DA ms.), prefixul are sensul de „străbateră”.

3) - **deplasarea**, ' trecerea (dintr-un loc în altul): *transfug*, *transplanta*, *transpune* (1° „a muta”), *transvaza*, *trăda*; sensul spațial e mai puțin clar în următoarele derivate: *transcrie*, *transliterație*;

4) **schimbarea**, trecerea (dintr-o formă în alta): *transfigura* „a(-și) schimba expresia, înfățișarea sau starea spirituală”, *transforma*, *transpune* (2° „a schimba dintr-o stare sau dintr-o situație în alta”); indicator al schimbării: *transmutație* „transformare a unui element chimic în altul”.

Unele derivate au două valori, ca, de exemplu, *transatlantic* a) „de dmcolo de Atlantic” (*regiune transatlantică*); b) „care străbate Atlanticul” (*oapor transatlantic*).

Valoarea prefixului *tre-* e neclară.

4. *Trans-* și *tra-* sînt prefixe neologice de origine latină. Ele au pătruns în limba română prin împrumuturi din limbile romanice (mai ales din franceză) și, foarte rar, direct din latină; uneori derivatul a intrat pe mai multe căi:

(analizabile) *transborda* — fr. *transborder*,
transăanubian — fr. *transdanubien*,
transliterație — lat. *transliteratio*,
transoceanic — fr. *transocéanique*,
transplanta — fr. *transplanter*,
transfigura — fr. *transfigurer*, lat. *transfigurare*,
transalpin — fr. *transalpin*, lat. *transalpinus*;

(semianalizabile) *transfuzie* — fr. *transfusion*,
transpira — fr. *transpirer*,
transmite — lat. *transmittere*;

(neanalizabile) *travesti* — fr. *travestir* (it. *travestire*),
transcende — lat. *transcendere*.

împrumuturile din limbile neromanice sînt rare, ca, de exemplu: *transuranic* — germ. *transuranisch*.

în latină, *trans-* este un prefix format din prepoziția omonimă. Ca prefix avea valorile: „dincolo de”, „peste”, „dintr-un loc în altul” (*transfigo*), „schimbare totală” (*transfiguro*, *transformo*); cf. ERNOUT-MEILLET, S.V. Lat. *trans-* avea varianta *tra-* înaintea unei sonore: *trado*, *traduco*, *tramitto*. În franceză, prefixul latin a fost moștenit sub forma *tres-* (*tre-*, *tre-*) și împrumutat sub forma *trans-* (NYROP, G. III 229 - 237). Fr *trans-* are sensurile: „dincolo de” (*transalpin*), „prin” (*transpercer*); de asemenea arată trecerea sau schimbarea (*transition*, *transformațion*), cf. ROBERT, S.V. It. *tra(s)-*, provenit din lat. *trans-*, are aceleași sensuri ca și în latină (ROHLFS, G. III 361).

Pe teren românesc s-au format unele calcuri (semicalcuri), ca, de exemplu: *traduce* — lat. *traducere*, fr. *traduire*,
transpărea — fr. *transparente*,
transpune — fr. *transposer* (sau lat. *transponere*),
transdunărean — fr. *transdanubien* (> *transdanubian*).

Cîteva derivate nu au corespondent străin: de exemplu, *transcarpatic*, *iransfăgarășean* (pentru model cf. *transalpin* < fr. *transalpin*).

Trans- a pătruns în limba română pe la începutul secolului al XIX-lea: *transport* (L B), *transparent* (Heliade, *Din scrierile lui Lord Byron*, București, 1834, la CLOSE, D. 306), *transformație* (a. 1840, la URSU, T.), *transplanta* (NEGULICI), *transalpin* (document din 1865, în D L R ms.).

Derivatul neanalizabil *translator* e înregistrat într-un act din 1794 (BRV II 361).

Tră- (*tre-*, *tri-*) a fost moștenit din latină: (analizabil) *trăda* < lat. *tradere*; (semianalizabil) *trimite* (*tremite*) < lat. *transmittere*.

Derivatele cu *tre-* sînt semicalcuri formate după franceză: *tresaltă* — fr. *iressauter*, *tresări*—tr. *tressaillir*; ele sînt atestate de pe la mijlocul secolului trecut (C. Hegruzzi, Eusso, în D L R ms.).

După unii lingviști cele două derivate de mai sus ar fi moștenite din latină: *tresaltă* < *Hran-saltare* (SCRIBAN), *tresări* < **trafnJs-salire* (PUȘCARIU, SCRIBAN).

5. Cele mai multe teme sînt de origine latino-romanică; cele moștenite sînt rare (*transcrie*, *transpune*, *traduce*). Unele derivate au la bază nume proprii în forma lor românească: *transcarpatic*, *transdunărean* (alături de *transdanubian*), *transfăgarășean*.

Trans- e un prefix puțin productiv. Celelalte prefixe din aceeași serie sînt neproductive.

în domeniul chimiei, *trans-* este folosit uneori ca determinant plasat în urma anumitor substantive: *izomeri trans* (C. D. Nenițescu, *Tratat elementar de chimie organică*, voi. I, București, 1956, p. 86), *valențe trans* (id., *ib.*).

6. Prefixul *trans-* apare în diferite stiluri ale limbii literare, dar mai ales în cel științific. În acesta din urmă, e frecvent în terminologia geografică și în* cea* tehnică. Derivatele cu *tre-*, aparțin limbii literare în ÂLR i/n h. 233 *tresări* e rar înregistrat în Transilvania și (izolat) în Muntenia (vezi și p. 246)

TRANZ- vezi **TRANS-**

TRĂ- vezi **TRANS-...**

TRE- vezi **TRANS-...**

TRE- vezi **TRANS-...**

TRI- vezi **TRANS-...**

ȚIRCON- vezi **CIRCUM-**

ȚIRCUM- vezi **CIRCUM-**

ULTR- vezi **ULTRA-**

ULTRA- (**ULTR-**)

IORDAN, LRA 214 — 215, id., LRC 346; OCHEȘEANU, P. 46 — 48

1. Prefixul *ultra-* are varianta fonetică *ultr-* înaintea unor teme începătoare cu *a*: *ultralumin* „aliaj complex de aluminiu...” (apariti. acestei variante nu e obligatorie, vezi *ultraacustică*).

2. în DM sînt înregistrate 8 derivate analizabile, la care se adaugă 60 din alte surse:

ultraacustică (LTR⁺, MDE), *ultrabazic* (MDE), *ultrabrahicefalic* (D. MED.), *ultrabrahicranial* (*ib.*), *ultrabulevardist* (LL X (1965), p. 243), *ultracentral* (R.L. — mica publicitate), *ultracentrifugă* (DER, D. MED., LTR⁺), *ultracondensator* (LTR⁺, MDE), *ultraconfortabil* (DA ms.), *ultraconservator* (*ib.*), *ultrademagog* (DA ms., DN⁺), *ultrademocrat* (SMFC I 47), *ultradinastie* (Eminescu, în SILL I 242), *ultradin Telecom* (LTR⁺), *ultradiscutare* (ROM. LIT. 1975, nr. 51, 3/4), *ultradolihocranial* (D. MED.), *ultraelegant* (DA ms.), *ultrafinare* Ind. petr. (și: *ultrafining* LTR⁺), *ultraforming* Ind. petr. (*ib.*), *ultrafracționare* (D. MED.), *ultraimperialism* (DN⁺), *ultralnalt Telecom* (LTR⁺), *ultraliberal* (SMFC I 47), *ultralumesc* (COSTINESCU), *ultralumin* Met. (LTR⁺), *ultrametamorfism* Geol. (*ib.*), *ultramicroanaliză* (DER, LTR⁺), *ultramicrobalanță* (LTR⁺), *ultramicrocoacervat* (D. MED.), *ultramicroeteroge* (LTR⁺), *ultramicon* (LTR⁺, MDE), *ultramodern* (SMFC I 47, DN⁺; și: *-ist* SMFC I 47), *ultramoha* (DN⁺; și: *-ism* DER), *ultramuntean* (NEGULICI), *ultraoportunist* (SMFC I 47), *ultraoptimetru* (LTR⁺), *ultraoptimist* (HEM 2606), *ultrapesimist* (id., *ib.*), *ultraporozitate* (LTR⁺), *ultraporțelan* (*ib.*), *ultrapraf* Geol. (*ib.*), *ultrapresiune* (D. MED.), *ultraprogresist* (SMFC I 47, DN⁺), *ultraprapid* (SMFC I 47, DN⁺), *ultrarază* (IORDAN, LRA 212), *ultrareacționar* (SMFC I 47, DN⁺), *ultraregalist* (SMFC I 47)

DN²), *ultraretrograd* (SMFC I 47), *ultrarevoluționar (ib.)*, *ultraromantic (ib.)*, *ultrasensibil* (DN²), *ultrasentiment* (CONTEMPORANUL 18 II 1966, 3/6), *ultrasonic* (DN², MDE), *ultrasonor* (SMFC I 47, DN²), *ultrasonoterapie* (DN², MDE), *ultrastructură* (D. MED.), *ultrasuprarealist* (IORDAN, LRA 215), *ultrașic* (SMFC I 48), *ultrașovinist (ib.)*, *ultratrior* (LTR²).

Derivatele cu *ultra-* sînt:

I s u b s t a n t i v e , analizabile în raport cu un substantiv : *ultrafiltru*, *ultramicroseop*, *ultrasunet*, *ultravirus* etc.; în mod excepțional, baza este un substantiv verbal: *ultraăiscutare*;

II a d j e c t i v e , analizabile în raport cu un adjectiv : *ultraconservator*, *ultraelegant*, *ultramodern*, *ultraretrograd*, *ultrascurt* etc.

1. Relativ numeroase formații cu *ultra-* au baze compuse cu elemente de compunere care denumesc însușiri dimensionale: *micro-* (*ultramicrochimie*, *ultramicroseop*, *ultramicrobalanță*); *brahi-* (*ultrabrahicefalic*, *ultrabrahiceranian*); *doliho-* (*ultradolihocranial*) etc.

2. *Ultramicroeterogen* „format din particule prea mici pentru a constitui un sistem eterogen, dar mult mai mari decît e necesar pentru a constitui un sistem omogen” și *ultrasonoterapie* „terapie bazată pe ultrasunete” sînt formații p a r a s i n t e t i c e de un tip special constituite dintr-un prefix (*ultra-*), un element de compunere (*micro-*, *sono-*, cf. *sonometru*) și un cuvînt (*eterogen*, *terapie*).

Formații s e m i a n a l i z a b i l e : *ultraphan* „materialartificial.. e similar celofanului, întrebuițat în poligrafie” (LTR²), cf. *celofan*.

1. *Ultramicrotomie* „secționarea preparatelor tisulare în felii mai subțiri de ... pentru a fi studiate cu ultramicroscopul” (D. MED.) este o formație p a r a s i n t e t i c ă de tipul lui *ultramicroeterogen*, s e m i a n a l i z a b i l ă în raport cu elementul de compunere *-tomie*.

Ultramicroeterogen, *ultrasonoterapie* și *ultramicrotomie* prezintă și o structură semantică specială : conform sensului lor, cuvintele se structurează în două segmente, unul constituit de prefixe și de elementul de compunere medial (*ultramicro-*, *ultrasono-*), iar celălalt, de cuvîntul, respectiv elementul de compunere, final (*eterogen*, *terapie*, *-tomie*).

2. *Ultramarin* este neanalizabil semantic intrucît: „După metoda de fabricare, ultramarinul are culori diferite. Cel mai important e ultramarinul *albastru*; sînt utilizați (sic) și ultramarinul *violet* și cel *roșu*, iar în mai mică măsură, cel *verde*” (LTR²).

3. Valorile prefixului *ultra-* sînt :

1) depășirea unei limite spațiale, poziția sau situarea dincolo de sfera noțiunii exprimate de bază (foarterar): *ultralumesc*, *ultramontan*, *ultraviolet* „(despre razele electromagnetice) a căror lungime de undă se situează dincolo de extremitatea violetă a spectrului”;

2) intensificarea unei însușiri, superioritatea calitativă absolută (echivalentă cu gradul superlativ): *ultracentral*, *ultraconfortabil*, *ultraelegant*, *ultramodern*, *ultrascurt*, *ultrasensibil*; *ultracentrifugă*, *ultrafiltru*, *ultrafracționare*, *ultramicrobalanță*, *ultraporțelan* etc.

Intensitatea însușirii poate depăși limitele normalului, atingînd un grad extrem, excesiv, exagerat; această valoare apare frecvent în terminologia politică și este însoțită întotdeauna de o nuanță ironică : *ultraconservator*, *ultrademagog*, *ultrademocrat*, *ultraprogresist* (*Mișca făcut imputarea că sînt foarte, că sînt prea, că sînt ultra-progresist*. CARAGIALE, O. VI 141), *ultraregalist* etc. Vezi și *ultradiscutare* (*Hiperraționalizarea și ultradiscutarea relațiilor dintre oameni nu e lipsită de anumite pericole*. Loc. cit. la p. 249).

1. Iorgu Iordan (LRA 214 — 215) afirmă că termenii politici cu *ultra-* sînt „ironici prin ei înșiși”, ironia provenind de la exagerarea conținutului în prefix. Vezi și OCHEȘEANU, P. 47 — 48 și IORDAN, STIL. 211, unde se vorbește despre valoarea stilistică a prefixului care „izvorăște din natura prefixului însuși, indiferent de legătura sintactică, poate indiferent și de sensul temei”.

2. În formația ironică *ultrasuprarealist* apare secvența de prefixe „superlative” *ultra-* și *supra-* datorită faptului că în *suprarealist*, care a căpătat statut de termen tehnic, prefixul nu a mai fost simțit ca superlativ (caracterul exagerat e exprimat exclusiv de *ultra-*).

în terminologia științifică, caracterul excesiv nu e asociat cu nota ironică, e însă foarte greu de distins de valoarea de intensificare propriuzisă : *ultrasunet* „fenomen acustic a cărui frecvență depășește frecvența maximă corespunzătoare unui sunet”, *ultraoptimetru* „instrument ... cu o sensibilitate de cinci ori mai mare decît a optimetrului”, *ultramicroseop* „microscop ... cu ajutorul căruia sînt examinate corpuri care nu sînt vizibile cu microscopul obișnuit”.

Uneori relația semantică dintre prefix și bază nu este contractată direct, ci prin intermediul unui determinant al bazei, format cu *ultra-*. Acest determinant nefiind exprimat, prefixul lui trece asupra bazei exprimate, definiția formației rezultate însă conține și termenul care lipsește (e de fapt un caz de brevilocvență): *ultraacustică* „ramură a acusticii care studiază ultrasunetele”, *ultracondensator* „condensator cu care un microscop simplu se transformă în ultramicroscop”, *ultrastructură* „dispoziția structurilor ultramicroscopice”.

4. *Ultra-* este un prefix neologic, împrumutat din diverse limbi de cultură, dar în special din franceză. Primele împrumuturi, de pe la mijlocul secolului al XIX-lea, provin din franceză (uneori și din latină) și sînt mai ales formații din domeniul politic : *ultrarevoluționar* (COSTINESCU) < fr. *ultrarevolutionnaire*. În aceeași perioadă se înregistrează și primele calcuri după limbile menționate : *ultramuntean* (ISTEGULICI, PROT.-POP.) — fr. *ultramontain*, lat. med. *ultramontanus* (ulterior, cuvîntul este împrumutat : *ultramontan*), *ultralumesc* — lat. *ultramundanus*.

în latina clasică *ultra* este folosit exclusiv ca adverb și prepoziție, cu sens local. în latina tîrzie și mai ales medievală, apar derivate în care prefixul are același sens local: *ultramundanus*, la ERNOUT-MEILLET; *ultramarinus*, *ultramontanus*, *ultrapadana*, *ultra-rhodonenses*, *ultraudere*, la Du CANGE.

Sensurile abstracte (caracterul excesiv și intensiv, derivate din cel concret, spațial) apar în limbile moderne, vezi DAUZAT-DUBOIS-MITTERAND, S.V. *ultra-*, TEKAVCIC, G. I. III 172, MAR-CHAND, E. w. 149 — 150.

în secolul al XX-lea numărul împrumuturilor și al calcurilor crește, afectînd și alte domenii, cu preponderență cel științific. Totodată, sursele de împrumut sînt mai numeroase (romanice și neromanice; în cazul termenilor științifici, adesea terminologia internațională) :

— franceză : (împrumuturi) *ultracentrifugare* < *ultracentrifugation*, *ultramodern* < *ultramoderne*, *ultrasensibil* < *ultrasensible*, *ultrașic* < *ultra-chic* ; (calcuri) *ultrasunet* — *ultra-son* etc.;

— italiană: *ultrademocrat* < *ultrademocratico*, *ultrarapid* < *ultrarapido*, *ultra-reacționar* < *ultrareazionario* ;

— germană : *ultramarin* < *ultramarin*, *ultrabazic* < *ultrabasisch*;

— rusă : *ultraimperialism* < *ysbmpauMnepuasus3M* (vezi HRISTEA, E. 115);

— franceză sau italiană : *ultraromantic* — fr. *ultraromantique*, it. *ultraromantico* ;

— franceză, germană sau engleză: (împrumuturi) *ultrafiltru*, *-are-tr.ultrafiltration*, germ. *Ultrafilter*; *ultramicroseop* — fr. *ultramicroscope*, germ. *Ultramihroskop*, engl. *ultramicroscope*; *ultraviolet* — fr. *ultraviolet*, germ. *ultraviolet*, engl. *ultraviolet*; (calcuri) *ultrascurt* — fr. *ultracourt*, engl. *%iltra-sliort(wave)*, germ. *Ultrakurz(welle)*.

în secolul al XIX-lea apar foarte puține derivate pe teren românesc, și toate au sens ironic : *ultrademagog* și *ultraretrograd* (ALECSANDRI, T. I 27, 35), *ultradinastie* (Eminescu), *ultraprogresist* (CARAGIALE, O. VI 141), *ultrapesimist*, *ultraoptimist* (Hasdeu — 1893). în secolul al XX-lea apar mai multe derivate românești și din domenii diferite : *ultracondensator*, *ultraconfortabil*, *ultraoportunist*, *ultraporțelan*, *ultrapraf*, *ultrasentiment*, *ultrasuprarealist*, *ultrașovinist* etc.

5. Temele formațiilor în *ultra-* sînt în marea lor. majoritate latino-romanice. Excepții sînt: *ultraînalt*, *ultralumesc*, *ultrarază*, *ultrascurt*, *ultrasunet* (teme moștenite sau formate de la baze moștenite), *ultrapraf*(temă slavă).

6. Prefixul este slab productiv în română (vezi § 4).

Poziția lui este însă susținută de faptul că, paralel cu derivatele menționate (împrumutate sau formate în românește), s-au împrumutat și calchiat și câteva formații în care *ultra-* are statut de cuvînt independent sau chiar este bază de derivare :

ultra s.m. „cel care este exagerat în opiniile sale” (NEGULICI) < fr. *ultra*, la rîndul lui împrumutat din latină (*ultra*) sau elipsă din *ultra-royaliste* (v. ROBERT, S.V.);

ultraism „mișcare literară de avangardă inițiată în Spania în 1919”, considerat în MDE împrumutat din spaniolă; ep. și cu engl. *ultraist*, aproximativ sinonim cu engl. *ultra* (< fr. *ultra*, împrumutat și în românește, vezi mai sus);

ultraj (-*agiu*), *ultragia*, calchiate după fr. *outrage*, *outrager*.

7. Formațiile cu *ultra-* sînt folosite mult în terminologia politică și tehnico-științifică; ele apar însă și în limbajul criticii și istoriei literare (*ultraromantic*, *ultrasuprarealist*, *ultrasentiment*) și în cel comercial sau familiar căutat (*ultracentral*, *ultraconfortabil*, *ultraelegant*, *ultramodern*, *ultrașic*).

VĂ- (VO-, VE~)

1. Prefixul *vă-* are variantele *vo-* : *vohod* și *ve-* : *veleat*.

2. în DM este înregistrat un singur derivat analizabil, la care se adaugă încă unul din alte surse : *vohod* (TDRG, SCRIBAN) „mersul solemn al preotului în biserică”.

Derivatele cu *vă-* sînt substantive analizabile în raport cu un substantiv : *văleat* — *leat*, *vohod* — *hod* „mers” (DA).

3. Valoarea prefixului *vă-* este interioară : *văhod*, *văleat* (v. și *văvidenie* „Intrarea în biserică”).

4. Prefixul *vă-* a fost împrumutat din slavă, după cît se pare, în secolul al XVII-lea prin derivate analizabile ca : *văhod* (Dosofoței, *Molitvenicul*, la PUSCHILA, D. 88) < K-KA^A** sau formații neanalizabile ca : *vă-/vovedenie* (*Șapte Taine*, la TDRG) < K^Ki^tHHie.

Întrucît *hod* e atestat abia în secolul următor (C Negruzzi, Gorovei, în DA), e posibil ca inițial formația *văhod* să fi fost analizabilă numai pentru cei care cunoșteau o limbă slavă.

Văleat nu este o formație cu prefixul K-K- în limba de origine, ci un substantiv precedat de prepoziție : K-KA ^ T O . în limba română neexistînd o prepoziție *vă*, secvența nu a fost analizată ca fiind formată din două cuvinte, ci ca un singur cuvînt, în care a fost identificat prefixul *vă-* dintr-o formație ca *văhod*.

H. Moser (*Der Ursprung der rumänischen Präpositionen*, în JAHRESBERICHT X (1904), 460) înregistrează o prepoziție V-K „în” într-un text românesc din 1642 : *Ce-s vi± Nekî*. Această apariție însă, care pare a fi excepțională, nu dovedește, credem, că prepoziția ar fi avut circulație în limbă.

Variația vocalei *vă-jvo-* se poate explica prin influența formațiilor cu prefixul *văz-*, care prezintă aceeași variație (vezi VĂZ- (VOZ-))!

Varianta *ve-*, apărînd în formația *veleat*, cuvînt cu oarecare circulație în limba comună (Neculce, document din 1814, *Șezătoarea*, la TDRG), se explică prin contextul fonetic : *ăje* după labială.

5. Prefixul *vă-* nu a fost niciodată productiv în limba română.

6. Formațiile cu *vă-* aparțin vechiului stil cult bisericesc (*văhod*, *văvedenie*) și limbii comune (*văleat*).

1. Prefixul *văz-* are variantele etimologice :

voz-, necondiționată, în *vozglas*;

văs-, condiționată de consoana surdă următoare, apărînd exclusiv în formații semianalizabile și neanalizabile : *văspriemnic*, *văscinovenie*.

Forma *viz-*, înregistrată la SCRIBAN, în *vi&nesenie* (cu mențiunea : fals *vă-*; și la DHLR II 535), *vi&glașenie*, pare să se datoreze unei lecturi diferite care, eventual, poate să corespundă unei grafii chirilice diferite a prefixului. De aceea nu o înregistrăm ca variantă.

2. în DM sînt înregistrate 2 derivate analizabile cu prefixul *văz-*.

Ele sînt substantive analizabile în raport cu un substantiv : *văzduh* „aer, atmosferă” — *duh* „sufflare”, *vozglas/vozglas* „pasaj final al unei ectenii, pronunțat de preot cu voce mai tare” — *glas*.

Formații semianalizabile : *văspriemnic* „moștenitor” (TDRG), cf. *blogopriemnic* „bineprimitor” (DA); *văznosi* „a se înălța” (*Evangheliarul slavo-român*), cf. *ponosi*, *prinosi* (v. și *văznosi* „idem” TDRG, SCRIBAN, CADE, *văz-/vozneseenie* „înălțare la cer” TDRG, CADE, SCRIBAN, cf. *prinesenie* DI); *văz~/vozglășenie* „văzglas” (TDRG, SCRIBAN, DI), cf. *oglașenie* „catehizare” (DLR).

3. Valoarea prefixului *văz-* este mișcarea în sus : *văzduh*, *văzglas* (unde orientarea în sus are în vedere ridicarea vocii); v. și *văznosi*.

4. Prefixul *văz-* este împrumutat din slavă :

Vezi VAILLANT, V. s. 337 : prefixul B-K3, CU valorile principale „mișcarea în sus” și „întoarcerea”, în sens propriu și figurat.

— într-o epocă mai veche, în limba comună, prin derivatul analizabil *văzduh* (frecvent în textele secolului al XVI-lea : *Codicele Voronețean*, *Liturghierul* și *Cartea cu învățătură* ale lui Coresi, la Florica Dimitrescu, *Contribuții la istoria limbii române vechi* 239, dar, probabil, intrat în limbă dinainte) < KTI3AOYA^K ;

— într-o perioadă mai nouă, începînd din secolul al XVI-lea, dar mai puternic în secolul al XVII-lea, în limba literară, prin derivatele : analizabil : *văzglas* (Dosofoței, la PUSCHILA, D. 88) < K'K3rAdC^k;

Vozglas este atestat mult mai tîrziu, la Mih. Demetrescu, *Nuvel*, 110, la TDRG.

semianalizabile : *văznosi* (v. § 2) < KTV3HOCHTH, *văspriemnic* (Dosofoței, la TDRG) < KRC^pHKAAH^HKh ;

V. și *văzneseenie* (Varlaam, Dosofoței, la TDRG < K^h3H6ceHvuC, *văznosi* (*Biblia* 1688, la TDRG) < s^h3H6CTH.

neanalizabile : *văzdîrjanie* „înfrînare” (*Șapte Taine*, la TDRG) < KTVSAPT^vwa-HHJc (v. și : *văzdîrjnic* (Dosofoței, la TDRG) < KTVSAP^HHK-K), *văzvijenie* „înălțarea crucii” (Dosofoței, la TDRG) < K-K3AKH>K6HH^ (v. și *văzvijui* Dosofoței, la TDRG) < K-K3AKH3d^TH, -A&H>K^X, *văscinovenie* „strigare” (Dosofoței, la SCRIBAN, CU mențiunea : scris *văscl-*).

1. Cîteva formații sînt atestate mult mai tîrziu : *vozglășenie* Odorescu, în DLRC, *vosresnă* Teodorescu, *Poezii populare*, la TDRG. NU este însă probabil ca ele să fi intrat în limbă abia la aceste date.

2. E posibil ca, cel puțin în perioada pătrunderii lui în română, *văzdîrjanie* să fi fost analizabil prin *dlrzenie* (cu varianta *dirjenie*). în această ipoteză, prefixul *văz-* a funcționat în limba română și cu valoarea „întoarcere” în sens propriu și figurat.

Prefixul slav **K-KS-** a fost redat exclusiv cu vocala *ă*, care coincide cu reflexul bulgăresc al ierului tare, în unica formație de circulație în limbă : *văzduh* (v. EOSETTI, ILR 597).

În celelalte formații, fără circulație în limba comună și aparținând stilului bisericesc, a fost redat prin variante diferite în ce privește vocala, probabil sub influența limbii slave cunoscute de autorul traducerii: *văz-* (*văs-*) după bulgară și *voz-* (*yos-*) după rusă. De exemplu : *văz-* și *vos-creasna* „înviere” (neanalizabil) — v.sl. К^КР-КЦИН^, rus. *eokpeceuue*; *văz-* și *voznesenie* — v.sl. *zi^iciuwm*, rus. *eo3Hecenuie*; *văz-* și *vozglas-* — v.sl. **K-har/ucil**, rus. *eo32jiac*; *văz-* și *vozglasenie* — v.sl. **K-Kâr/umgMHie**, rus. *eozejaiuenue*.

La origine, finala *s* a prefixului apărea înainte de siflantă (v. VAILLANT, v.s. 337). În română, *văs-* apare totdeauna înainte de consoană surdă (v. § 1), conform cu o regulă mai generală de combinare a sunetelor.

5. Prefixul *văz-* nu a fost niciodată productiv în limba română.

6. Formația *văzduh* aparține limbii comune, dar are într-o oarecare măsură caracter cult. Celelalte formații cu *văz-* aparțin vechiului stil cult bisericesc. Se poate spune deci că *văz-* este un prefix cult.

VE~ vezi VĂ~

FPO- vezi HIPO-

Z- vezi S-

Z-, vezi ZĂ-

ZA- vezi ZĂ-

ZĂ- (Z~, ZA-)

AUERBACH, V. 261; COTEANU, E. 64; Măria Clopoțel, *Despre „aspectul” verbal în graiurile bănățene*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, 1964, 1, p. 125-126; ROSETTI, ILR 306, 321; I. Rizescu, *Prefixele regionale dacoromânești & -și do-*, în SMFC iv 31 — 33.

1. Prefixul *ză-* are variantele : *za-* : *zaguși*, *zavrac*, *zapiscă* și (rar) *z-*: *zăfla*.

Prefixul este neaccentuat; varianta *za-* apare accentuată în semi-analizabilul *zăpis* (după Scriban și în *zapiscă*).

2. În DM sînt înregistrate 3 derivate analizabile, la care se adaugă 11 derivate din alte izvoare :

zaguși „a (se) înăbuși” (DLR ms.), *zavrac* „amestec de obiecte în dezordine, harababură” (UDRESCU, GL.), *zăclopot* „capac de lulea”, „capac” (GAMULESCU, E. 202), *zăcreși* „a înghesui” (LEX. REG. II 38), *zăduce* (LEX. REG. I 116), *zăfla* „a afla” (GR. S. VII 64, Hodoș, în DLR ms.), *zăgoni* (L. COSTIN, GR. BAN., S.V.; PETROVICI, ALMĂJ 80), *zăpostit* (L. COSTIN, GR. BAN., S.V.; PETROVICI, ALMĂJ 45; *Graiul nostru* II, în DLR ms.; HEM 875/14; ALR II 11/2; Marian, în DLR ms.; GÎRDA, B., S.V.), *zăurdi* „sl se acri” (GL. REG. 82; LEX. REG. I 44), *zăuri* (și *zăura*; Viciu, în DLR ms.), *zăvîrf* „partea unui deal la care se ajunge trecînd de vîrfurile lui” (DLR ms.).

Derivatele cu *ză-* sînt :

I v e r b e, analizabile în raport cu :

- un verb : *zăfla* (cf. *afla*), *zăduce*, *zăgoni*, *zăgrăi*, *zăuita*, *zăura* ;
- un substantiv (formație parasintetică) sau un verb : *zăguși* (cf. *gușă, guși*), *zăurdi* (cf. *urdă, urdi*) ;

— un adjectiv (formație parasintetică) sau un verb : *zăcreși* (cf. *creși (în)creși*) ;

II s u b s t a n t i v e, analizabile în raport cu un substantiv *zavrac*, *zăclopot*, *zăvîrf*; *zăpostit* (substantiv de origine verbală);

La ROSETTI, L. D. 81 apare un derivat substantival neobișnuit.

III a d j e c t i v e, analizabile în raport cu un adjectiv: *zăluit* „smintit, nebun”.

După GAMULESCU, E. 150, *zăluit* este un derivat de la adjectivul *lud* „prost, nătîng” <scr. *lud* și bg. *lud*. Tot de proveniență slavă este considerat *zăluit* și de CADE (bg. *zaluden-h*, cf. DM), SCRIBAN (v. sl. **zalud-K*), TDRG (V. sl. *lud-h*). Acad. AI. Graur susține că adjectivul e un postverbal: bg. *aaJiydeam* > rom. *zăluit* > *zăluit* (E. 162).

Substantivul *zăstimp* are și varianta neanalizabilă *zăstimpăr*, care se poate explica în felul următor : sg. *zăstimp* — pl. *zăstimpuri* > sg. *zăstimpăr* (J. Byck et A. Graur, *L'influence du pluriel sur le singulier*, în BL I (1933), p. 29).

Formații semi-analizabile : *zapis*, cf. *opis*, *propis*; *zapiscă* cf. *podpiscă*; *zădări* „a întărita, a tulbura”, cf. *izdări* (D A S. V. *ijderi*) *zăduf*, cf. *năduf*; *zămorî* „a slei de puteri”, cf. *omorî*; *zăstimp* 1. „răstimp” 2. „izbucnire (de durere, de junghiuri) care se repetă la intervale egale” (BPH VII—VIII (1940—1941), p. 231; BL I (1933), p. 29); *zătici* „a (se) împiedica, a (se) încurca”, cf. *poticeni*; *zăvîrni* „a se apleca într-o parte” (UDRESCU, GL.), cf. *povîrni* (vezi și *inzăvîrni* DA; în DLR ms. e înregistrat *zăvîrni* cu sensul „a trece dincolo de vîrfurile unui deal”).

3. Prefixul exprimă în general valori aspectuale :

1) perfectivă : *zăgoni*, *zăuita*;

Avem în vedere pentru această valoare numai graiurile în care circulă, paralel, și verbele de bază, *goni*, *uita*. Este posibil ca în unele graiuri să se folosească numai *zăgoni*, *zăuita*, așa că în mintea vorbitorilor nu se stabilește opoziția *uitajzăuita*; vezi și MIȘAN, P. A. 110, unde se menționează printre altele : „în vorbire nu se întîlnesc niciodată amîndouă verbele [zăuita zăurdi n.n.] : acolo unde apare verbul *zăuita* nu apare *uita* și invers”. Măria Clopoțel arată în legătură cu *zăgoni*, *zăuita* că prefixul „nu mai are acum nici o influență asupra înțelesului lor” (*lucr. cit.*, p. 126).

2) incoativă : *zăpostit* „lăsata secului, începutul postului”

3) intensivă : *zăăuce* „a duce departe”, *zăgrăi* (numai cu sensul „a striga, a face gălăgie, a vorbi mult”).

Vezi și COTEANU, E. 95.

Derivatele *zaguși*, *zavrac*, *zăfla*, *zăluit*, *zăuri* au o valoare apropiată de cea a bazei. Mai puțin clară e valoarea prefixului în *zăurdi*, *zăvîrf* și *zăgrăi* (ultimul cu sensul „a greși, a se zăpăci, a se încurca; a spune altceva decît ai fi vrut să spui”).

4. Prefixul *ză-* este de origine veche slavă (*sa-*). În limba română e a pătruns fie direct din slavă, fie din limbile slave moderne învecinate ucraineană, bulgară, sîrbocroată (din ultima, mai ales, în graiul bănățean) (analizabil) *zăclopot* <scr. *zaklopac*, *zăgoni* <scr. *zagoniti* (PETROVICI, ALMAJ 157), *zăgrăi* <scr. *zagrajati*, *zaguși* <CV. *zagusiti(se)*, *zăpostit* <scr. *zapostiti* (PETROVICI, ALMAJ 157); (semi-analizabile) *zămorî* <scT. *zamoriti(se)*.

Din *zăgoni* s-a dezvoltat și *zgorni* „sl scoate din culcuș”, dar mai ales „a goni un vînat pentru a-l prinde”, pentru etimologia căruia trebuie pornit de la *zăgoni* > *zogoni*; *r* s-a adăugat prin contaminare cu *corni* (A. Graur, *Notes d'etymologie roumaine*, în BL IV (1936), p. 119; id., BL (1937), p. 79; vezi și Iorgu Iordan, *Note*, în BPH V (1938), p. 183).

Unele împrumuturi sînt neanalizabile : verbe ca *zăbovi* <v. sl. *zaboviti* > v. sl. *3dEa&HTH*, *zămislî* <v. sl. *34ANTVCAHTH* sau substantive ca *zăgaz* (cp. ser. *zagata*, *zagatiti*), *zălög* <v. sl. *3d\ork*, *zăpadă* <v. sl. *^sana^a*.

Pe teren românesc s-au format și unele calcuri, ca, de exemplu **3** *zăuita* — v. sl. *âdKyTH*.

Fără model străin s-au format probabil: *zăduce, zăurdi, zăuri*.

În vechea slavă sensurile prefixului sînt, în genere, puțin clare. S-ar putea totuși distinge valoarea „m urma, înapoi” (*34HTH, 3dKpuTH*), de unde și înțelesul „a asista” (VAILLANT, V S 388). În sîrbocroată *za-* are valorile : a. „în urmă” (*zâpasti* „a cădea în urmă”); b. „atașarea ia ceva” (*zavezati* „alega la”); c. „închiderea într-un grup” (*zaključači* „a închide cu cheia”); d. „începutul acțiunii” (*zâplakati* „a se pune pe plîns”); e. „ducerea acțiunii pînă la capăt” (*zâspati* „a adormi”) (A. Meillet et A. Vaillant, *Grammaire de la langue serbo-croate*, Paris, 1924 p 259). În ucraineană, prefixul are, pe lîngă sensurile pe care le găsim și în sîrbocroată: „începutul acțiunii” (*aacnieamu* „încep să cînt”), „terminarea acțiunii” (*aacnucamu* „scriu pînă la capăt”) și pe cel de „intensificare a însușirii” (*aaMOjio* „prea puțin”, O. M. Parhomenko, *ynpauHena Moea*, Kiev, 1961, p. 136).

Unele derivate cu *ză-* sînt vechi în limbă, ca de exemplu : *zălud* (Mardarie, Dosoftei, Cantemir, în D L R ms., cf. GHETLE, B. 196, 282, 285, 349), *zăuita* (a. 1650, lagcri 137/6, în D L R ms.); cf. și derivatele semianalizabile : *zămori* (Dosoftei, în D L R ms.), *zătici* (N. Costin, în D L R ms.).

5. Tema la care se atașează prefixul poate fi de diferite origini:

— latină : *zăduce, zăuita, zăura*;

— slavă : *zăgoni, zăgrăi, zăclopot*.

Prefixul este slab productiv în limba română.

6. Prefixul *ză-* este regional și apare, mai ales, în Banat și în regiunile limitrofe; rar și în nordul Moldovei, în Bucovina.

„Un element distinctiv pentru dialectul bănățean este întrebuițarea, sub influența slavă, a trei perechi care exprimă nuanțe de aspect: *do-, pro- și ză-*” (COTEANU, E. 95).

Unele derivate au pătruns și în limba literară, dar sînt învechite (de exemplu, *zăuita* la Țichindeal, P. Maior, în D L R ms.).

Vezi acum și Eugen Beltechi, *Trei arii bănățene: do(-), pro-, să-*, în CL XX (1975), nr. 2, p. 173—187.

SUPRAPREFIXAREA SAU CUMULUL DE PREFIXE

Florica Ficșinescu și I. Rizescu, *Fenomenul supraprefixării în limba română*, în SMFC v 3 — 8.

1. Prin supraprefixare, pluriprefixare sau cumul de prefixe înțelegem prezența a două sau mai multe prefixe în derivate analizabile (*neresuscitat*) sau semianalizabile (*răsuflet*).

1. Se exclud deci derivatele în care nu se mai analizează existența a două sau mai multe prefixe, ca *descoperi, acoperi, petrece*, unde nu se mai recunoaște decît unul din cele două prefixe originare.

2. Florica Ficșinescu și I. Rizescu, *lucr. cit.*, p. 3 - 8, folosesc alternativ termenii „supraprefixare” și „cumul de prefixe”. Ambii termeni sînt folosiți și de Luiza Seche, care sub titlu *Cumulul de prefixe — o tendință a limbii române actuale*, în PN 1972, nr. 1 (188), p. 36—37, s ocupă în cea mai mare parte de alăturarea a două sau mai multe elemente de compunere (*magnetohidrodinamică*) sau a unui prefix cu un element de compunere (*ultramicroorganism*), întrucît acordă termenului de prefix „accepțiunea mai largă”. Alți cercetători vorbesc de „dublarea” prefixului (SCURTU, T. Î. 102) sau de „dublă”, respectiv „triplă”, „formație prefixală” (id., *ib.* 5, OCHEȘEANU, P. 40).

În marea majoritate a cazurilor prefixele alăturate sînt în număr de două; cumulul de trei prefixe este relativ bine ilustrat cu exemple de tipul *prerăsstrăbun, nerăsuflet* și *rerereexamina*.

Prefixele pot fi:

a. diferite: *nedesfăcut, prestrăbun, răsstrămoș, realipi, suprasupra* *încălzi* ;

b. repetate: *răsrăscunoscut, rerecopia, străstrănepot, suprasupra* *aglomerat*.

Procedul repetării prefixului este obișnuit în vorbirea familiară (vezi și p. 261), dar derivatele de acest fel nu sînt de obicei înregistrate în lucrări lexicografice. Prefixele mai des repetate sînt cele superlative, vechi și neologice (vezi și p. 259). Primul prefix preia, de obicei, accentul secundar al formației și este urmat de pauză : *re-recopiă*.

În derivatele cu mai mult de două prefixe se pot întîlni ambele tipuri puri într-un tip mixt, rezultat din alăturarea unor prefixe diferite, dintr-unul care unul (primul) e repetat : *răsrăsstrămoș*.

SCURTU, T. Î. 104 consideră că într-un exemplu de acest tip (*răsrăsstrănepoată*) avem a face cu „dublarea prefixurii”, întrucît numără numai prefixele diferite, făcînd distincție între „dublare” și „repetare” (p. 102) sau „reduplicare” (p. 13).

2. Supraprefixarea este de două feluri:

a. Supraprefixarea propriu-zisă — și cea mai frecventă — se face în trepte succesive (tema noului derivat este anterior prefixată): *neînchipuit* (< *inchipuit*), *realipi* (< *alipi*).

b. Există însă, mai rar, și o supraprefixare simultană; în acest caz, cummul de prefixe reprezintă un element unic de derivare, în speță un prefix compus. Astfel, de la prefixul moștenit *s-* împreună cu prefixul *co-*, <sl. *po-*, s-a alcătuit pe teren românesc prefixul compus *sco-* din *scofală* (cf. *fală*), *scofilci* (derivat parasintetic de la substantivul *falcă*), vezi și p. 66, 219.

Alt prefix de acest tip format pe teren românesc ar fi *năz-* din derivatele *năsfiros* „năzuos, mofturos; minios” (analizabil prin *ir*^ ca o formație parasintetică cu sufixul *-os*), *năzbică* „neplăcere, supărare, nărav” (analizabil prin *bigă* „nărav”), dacă se admite că prefixul simplu de la baza lui, *nă-*, (de origine slavă), este compus cu prefixul (moștenit) *s-^z-^*, și nu dezvoltat cu un *-s-* de altă proveniență.

în favoarea statutului de prefix compus poate fi invocat derivatul cu dublă analiză *năzbate* „a se tirgui” (cf. *zbate* sau *bate*). Spre interpretarea ca prefix dezvoltat pot conduce derivate semianalizabile ca *năzduf* cf. *văzduh* sau *năzvăța* cf. *dezvăța*.

în unele derivate împrumutate se identifică în limba română prefixe compuse ca (vezi și p. 8):

metem-, *meten-* (<*met(a)-* {-*em-*, *en-*): *metempsihoză* <fr. *metempsychose* < gr. *μῆτις*^*ψυχή*^*ωα*^, *metensomatoză* < fr. *metensomatose* < gr.

ram-, *ran-* (<*r-* + *am-*, *an-*): *rambursa* <fr. *rembourser*, *ranfort* < fr. *renfort*; cf. *ranflulare* după fr. *renflouage*;

rim-, *rin-* (<*r-* + *im-*, *in-*): *rinfort* cf. it. *rinforzo*, *rimbomba* <it. *rimbombare*;

sper- (*s-* -*per-*): *sperjur* <it. *spergiuro*; cf. însă și (înv.) *perjur* < lat. *periurus*.

Vezi și *epen-* în derivatul semianalizabil *epenteză* (<*epi-* + *en-*).

Florica Ficșinescu și I. Rizescu, *lucr. cit.*, au susținut că „nu constatăm niciodată o sudare a două prefixe în sensul de a fi ajuns să fie simțite ca un element unic de prefixare” (p. 6), că „nu dispunem de exemple în care cummul de prefixe ... să apară simultan în prezența unei teme de la care nu se cunoaște și derivatul cu prefix unic” (p. 7).

3. Părțile de vorbire la care se întâlnește mai des supraprefixarea sînt următoarele:

a. Verbe cu: *des-* (*dez-*): *descompune*, *dezamorți*, *dezintoxica*, *dezîncrusta*; *răs-*: *răsrăsciti*; *re-*: *reînnoi*, *reconsolida*, *retranspune*.

b. Adjective (folosite și adverbial) cu:

a) prefixele negative *ne-* și *in-*, (mai ales de origine verbală): *neabătut*, *nedesfăcut*, *nestrăbătut*, *impermutabil*, *indisolubil*, *ireconciliabil*;

P) prefixe superlative: *ultrasuprarealist*, *suprasuperhipodefensiv* (ultimul din FLACĂRA 1971, la Luiza Seche, *art. cit.*, p. 37).

c. Substantive:

a) de origine verbală, cu aceleași prefixe ca la verbe (vezi a), dar și cu prefixele negative *ne-* și *in-*: *dezînșelare*; *insubordonare*; *nedezlegare*; *reconsolidare*, *reîncarnare*, *reproducere*;

(3) grade de rudenie, cu *pre-*, *răs-* și *stră-*: *prerăsstrăbun*, *răsstră* bun*, *străstrănepot*.

4. Prefixele cel mai des folosite în combinații cu teme în prealabil prefixate sînt *ne-*, *des-* și, dintre cele neologice, *re-*. Aceste prefixe au «comunurmătoarelecaracteristici:

— sînt foarte productive și în derivarea de la teme simple;

— exprimă valori care nu modifică (esențial) înțelesul temei și care în anumite limite — sînt posibile în raport cu oricare noțiune: aspect negativ (*ne-* și *des-*), respectiv repetarea (*re-*). Sensul exprimat de aceste prefixe (atît în legătură cu o temă anterior prefixată, cît și cu o temă simplă) corespunde unei determinări circumstanțiale a cuvîntului de bază într-o construcție sintactică liberă:

a desrăsuci „a răsuci îndărăt”;

nestrăbătut „care nu a fost (încă) străbătut”;

a realipi „a lipi la loc”;

a reîncadra „a încadra din nou (sau la loc sau iarăși)” etc.

Spre deosebire de *ne-* și *re-*, care se pare că apar cu aceeași ușurință în prezența oricărui alt prefix, *des-* este mai frecvent în legătură cu prefixele care i se opun ca înțeles: *a-*, (vechi), *cu-*/*con-* și *în-*/*in-* în timp. „*ne-* și *re-* pot forma derivate de la teme prefixate cu *des-*, prefixul *des-* apare înaintea temelor prefixate cu *ne-* și *re-*.

Pentru aceste limite ale lui *des-* credem că explicația este de natură gramaticală în temelor prefixate cu *ne-* (acestea sînt în marea lor majoritate nominale, iar *des-* se atașează preferință, la teme verbale) și de natură semantică în cazul celor în *re-* (anularea procesului de repetare este o noțiune greu de conceput).

în cazul termenilor denumind grade de rudenie, cele mai largi posibilități de combinare le are *răs-*, care se atașează deopotrivă la teme simple (*răzbunic*) și la teme anterior prefixate, fie cu un prefix diferit (*răsrăscit* (*răsrăsciti*), fie tot cu *răs-* (*răsrăstrămoș*); *stră-* apare numai în combinații cu o temă simplă (*strănepot*) sau prefixată tot cu *stră-* (*străstrănepot*), *pre-* este folosit numai la o temă prefixată (*prestrăbun*, *prerăsstrăbun*).

5. Înțelesul formației supraprefixate nu se stabilește în concordanță cu niciuna dintre cele două sau mai multe prefixe, ci, ca și în cazul prefixării unice, din raportarea prefixului la sensul global al temei anterior prefixate. Așadar, suprapunerea a două prefixe cu sens negativ nu atrage anularea totală a ideii de negație, conținutul noii formații continuînd să se orienteze în direcția înțelesului global al temei prefixate: *nedezlipit* nu înseamnă „lipit”, „care nu s-a dezlipit (complet), care a rămas, care este încă lipit”. Luăm ca exemplu *nedesfăcut*, care, ca atribut al lui „socotit”, înseamnă „nerezolvat, nesoluționat” (D.D.R.F.), adică exact sensul opus celui lui *făcut*; de asemenea *nedejgiudeca* (vezi p. 164) are sensul de „prețui” opus temei *judeca* „a prețui”.

Cumulul de prefixe superlative (repetate sau diferite) la adjective și adverbe, precum și la substantivele abstracte (nominale sau verbale) este folosit, în vorbirea familiară, cu valoare expresivă. Tot cu valoare expresivă este folosit, la verbe și la substantive de origine verbală, cumulatul de prefixe rezultat din repetarea aceluiași prefix iterativ: *răsrăscit*, *recopia*.

6. Din punctul de vedere al originii, derivatele românești cu două sau mai multe prefixe sînt fie împrumuturi, fie formații pe teren românesc cu sau fără model străin.

Derivate moștenite analizabile cu două sau mai multe prefixe sînt și în limba noastră. Eomâna a moștenit unele formații latinești supraprefixate

ele nu mai pot fi analizate în acest fel: de exemplu, *experlauare* > *spăla*, care și-a pierdut legătura eu *la*; **pertraicere* > *petrece*, în care nu se mai analizează decât un prefix (*pe-*).

1. în general numărul derivatelor latinești cu două sau mai multe prefixe păstrate în limbile romanice este restrâns (cf. ROHLFS, G. III 347 — 361, NYROP, G. III 236).
2. în latină, formațiile supraprefixate, numeroase încă din epoca imperială, atît în proză (Vitruviu, Golumella, Celsus, Pliniu etc), cît și în poezie (Vergiliu, Horațiu, Tibul, Ovidiu), atîng maximum de frecvență în perioada tîrzie, în textele cu caracter popular. Repetarea aceluiași prefix (*concolligo*) erară; de asemenea formații cu mai mult de două prefixe (*corresuscito*) apar mai tîrziu și sînt, în general, de proveniență cultă (totuși *perdiscooperio* e atestat în *Peregrinatio*). Ca și acumularea de prepoziții (ca, de exemplu, *abante, depost* etc), fenomenul supraprefixării poate fi pus în legătură pe de o parte cu tendința spre claritate a limbii latine populare și tîrzii, iar pe de alta cu referința latinei populare pentru cuvintele mai lungi. Ipoteza pare convingătoare, întrucît remarcăm că prefixele care apar cel mai des în această situație sînt la origine prepoziții: *ad-, circum-, ex-, per-, re-, supra-, trans-* etc. Acumularea de prefixe apare de asemenea ca o reacție a sistemului la uzura derivatelor vechi (cf. Veikko Väänänen, *Introduction au latin vulgaire*, Paris, 1963, p. 99; ILRI 99, 100, 104 — 105).
3. Pentru ipoteza provenienței lui *răs-* (de origine slavă) din cumulul prefixelor latinești *re- + ex-* în cuvinte ca *răzbuna, răscumpăra, răsturna* vezi p. 213.

Dintre împrumuturi sînt puține și neimportante derivatele supra-prefixate împrumutate din slavă, dintre care se pot cita exemple semianalizabile ca *ispovedi* < v. sl. *ispovedati*, *spovedi* < v. sl. *supovedeti*; *preaizbîndi* < v. sl. *prHzbyti*.

Există însă unele semicalcuri supraprefixate formate pe teren românesc după modele slave: *preaosfinție* — v. sl. *preosveststvo* (CADE).

Numeroase sînt derivatele supraprefixate neologice, împrumutate în epoca modernă din latină sau din limbile romanice (în special, din franceză):

- (neanalizabile) *condescinde* — fr. *condescendre*, lat. *condescendere* (cf. *scando*),
predecesor — ir. *predecesseur*, lat. *predecessor* (cf. *cedo*),
reintegra — fr. *reintegrer*, lat. *reintegrare* etc.;
- (semianalizabile) *retransmite* — fr. *retransmettre*, lat. *retransmittere*;
- (analizabile) *impermutable* — fr. *impermutable*, lat. *impermutable*,
predispoziție — fr. *predisposition*.

După modele latino-romanice s-au format și numeroase calcuri și semicalcuri supraprefixate:

- descompune* — fr. *decomposer*,
presupune — fr. *presupposer*, it. *presupponere*.

Unele formații supraprefixate (analizabile și semianalizabile ca atare) reprezintă calcuri după derivate străine cu un singur prefix:

- (analizabile) *subînclîiria* — fr. *sous-louer*,
supraîncălzi — fr. *surchauffer*;
- (semianalizabile) *întredeschide* — fr. *entre-ouvrir*,
subdezvoltat — fr. *sous-developpe*.

Fără model străin se cunosc formații ca:

- (verbe) *desrăsuci*, *dezamorți*, *dezînvînovăți*; *subintitula*;
- (adjective) *neabătut*, *neîntîrziat*, *nestrăbătut*; (înv.) *preanevinovat*;
- (substantive) *neîngrijire*, *nepreschimbare*.

Dintre derivatele pe teren românesc (cu sau fără model străin) unele sînt formate de la teme vechi cu prefixe moștenite: *dezasurzi*, *scufunda*, altele de la teme noi și cu prefixe neologice: *subintitula*. Există de asemenea și derivate formate din teme vechi cu prefixe noi: *retranscrie* sau cu prefixe vechi și teme noi: *nedesfigurat*. Asociația prefix neologic și prefix

vechi poate apărea deopotrivă în legătură cu o temă veche (*exînscrie*, sau cu o temă nouă (*reîmpachetat*).

Printre formațiile supraprefixate fără model străin, o situație specială au numele de rudenie. În latină, ca și în slavă, cuvintele denumind grade de rudenie se formau prin prefixare: în latină, se foloseau prefixele *ab-, at-* (*ad-*), *pro-*, iar în slavă **npa-**.

Vezi Françoise Bader, *La formation des composés nominaux du latin*, Paris, 1962, p. 345 — 347; Fr. Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien, 1866, s.v.

Derivatele din latină și slavă n-au fost calchiate, limba română folosind alte mijloace, și anume: a) prefixele *răz-* sau *stră-* pentru a marca continuarea în a doua generație a anumitor grade de rudenie atît în ordine ascendentă, cît și descendentă: *răzbunic*, *strănepot*; b) supraprefixarea cu *pre-*, *răs-* (*raz-*) și *stră-* pentru exprimarea gradelor mai îndepărtate de rudenie: *prestrăbun* și *restrăbun* (I. Negruzzi, la SCURTU, T. Î. 25), *răsrăstrăbunic* (Marian, la SCURTU, T. Î. 5).

Derivatele supraprefixate de acest fel apar atestate frecvent în documente vechi, referitoare la vînzări și cumpărări de moșii, danii etc.: *Dimitru, feciorul lui Crăstea Buhuș, nepot Pătrașco, strănepot a Maricâi și a lui Bran și prestrănepot al lui Casta* (sic) *Giurge Strău* (document din a. 1609, în SMFC V 5). *Fiind eu mai sus numitul prestrănepot a lui Șaia Gheorghie* (document din a. 1801, la SCURTU, T. Î. 101).

7. Formațiile supraprefixate aparțin tuturor stilurilor limbii.

Pe lângă formații stabile ca *prestrănepot*, *retranspune*, *neabătut*, *supraîncălzi* etc, se întîlnesc și unele formații ocazionale. Din această categorie fac parte mai ales formațiile cu repetarea aceluiași prefix folosit în vorbirea familiară, cu valoare expresivă: *extraextrafin*, *răsrăscunos*, *străstrăvechi*, *ultraultramodern*.

NYROP, G. III 225 arată că formații de acest tip aparțin limbii familiare.

În limbajul popular se găsesc de asemenea derivate cu, cumuli de prefixe, de exemplu derivate regionale ca *doinvigui* „a se împlini, a aduna, a (se) termina de adunat” (COHUȚ-VULPE, P. F. 327, 37), *donkiia* „a încheia de tot” (PETROVICI, ALMAJ, 149), *înzăvîrni* „a se aplînă într-o parte, a se povîrni” (DA), *proîncăleca* (PETROVICI, ALMAJ, 149) etc.

SEMANTICA PREFIXELOR ȘI A DERIVATELOR CU PREFIXE

1. *Valorile semantice (sensurile) ale prefixelor.* Valorile lexicale (și lexico-gramaticale) ale diverselor prefixe, prezentate în monografia în paragrafele consacrate lor, sînt reunite aici într-o descriere de ansamblu care va constitui baza la care se vor referi observațiile următoare. Această prezentare de ansamblu urmărește și un scop practic, anume acela de a ușura informarea cititorului interesat exclusiv de aspectul semantic al derivării prefixale.

Valorile prefixelor sînt următoarele:

1. interioritatea concretă

a. statică: *encefalic, endocraniu, intralingvistic, înnoptă;*

b. dinamică (mișcarea către interior): *cataseism, desprimăvăra, imigra, introduce, imbarca;*

2. exterioritatea

a. exterioritatea concretă

a. statică: *ectocornee, excentric, exoenzimă, extraconjugal;*

b. dinamică (mișcarea către exterior): *anaseism, descătărăma, disloca, expatria, ishod, spulbera;*

în derivatele *descoji, elibera*, sufixele au rolul de indicator al „exteriorității concrete dinamice”.

b. exterioritatea abstractă dinamică (proveniența): *apocodeină, decurge;*

c. exterioritatea concretă statică + inferioritatea abstractă: *paraliteratură;*

d. exterioritatea concretă statică + depășirea unei limite: *extranatural, metafizică;*

3. superioritatea

a. superioritatea concretă: *epiglotă, obduce, perlingual, superpune, supracopertă, surrenal;*

b. superioritatea abstractă (intensificarea) *aflux, abuz, arhicunoscut, cutremura, diamorfina, doalb, extrafin, hiperentuziast, paraleu, perlucid, perifrază, ponegru, prepotent, preabun, proalbastru, răbufni, răsoace, superfortăreață, supraom, surfin, ultracentral, zăgrăi, zbate;* (supraordonarea) *arhidiacon;* (generalitatea) *diaplegie, paranestezie, periplezie;*

1. Valoarea de „superioritate abstractă” (ca și cea de „inferioritate abstractă”, vezi mai jos) însoțită întotdeauna de o notă evaluativă.

2. La derivatele adjectivale și adverbiale sensul de intensificare este echivalent cu gradul superlativ. De aceea unii autori numesc prefixele cu această valoare prefixe superlative. Vezi, de exemplu, OCHEȘEANU, P.

3. Valoarea denumită aici „superioritatea abstractă (intensificarea)”, redată prin aceleași tipuri de derivate (verbale, adjectivale și substantivale) ca cele înregistrate mai sus, este denumită de Al. Rosetti (L. D. 78 — 81) „augmentativă”. Această formulă ne sugerează existența unor asemănări de conținut între o clasă de prefixe și una de sufixe (cele cu valoarea augmentativă).

4. în derivatul *predomina* prefixul are valoarea de indicator al „superiorității abstracte concrete + depășirea unei limite: *supraindividual, surnatural, ultralumesc;*

d. superioritatea concretă + exterioritatea concretă: *suprapartizan;*

e. superioritatea abstractă + depășirea unei limite (caracterul excesiv): *arhiplin, hipercorectitudine, superinvoluare, supradevelopare, surexcita, ultrasunet;*

4. inferioritatea

a. inferioritatea concretă: *hipofaringe, inframastită, subintitula;*

b. inferioritatea abstractă: *hipoazotos, inframicrob, mezoană, subarbust;* (subordonarea) *contraamiral, ipocomisar, poddiac, subcomisar;*

1. în formațiile de tipul *prodecan* prefixul a exprimat inițial „substituirea” („locuitor de decan”, iar acum, în limbajul curent, exprimă „subordonarea” („decan adjunct”).

2. în contrast cu derivatele cu *hipo-, infra- și sub-*, care aparțin terminologiilor științifice și au un conținut neutru, derivatele cu *mez-* exprimînd „inferioritatea abstractă” aparțin limbajului comun și conțin o notă (afectivă) depreciativă (v. și *mezaventură*).

3. Paissy Hristov (*Distribution semantique des prefixes verbales en français moderne*, în *Revista de lingvistică și literatură* 1977, 58) califică prefixul *mez-* din derivatele verbale de tipul *meconnaître* drept „dinutival” referindu-se la proveniența lui din lat. *minus*. Acest calificativ, care ne pare justificat pentru *mez-* mai ales sub raport etimologic (deși lat. *minus* e numai una din sursele lui etimologice, vezi *ME-*), credem că se poate extinde și asupra valorii altor prefixe, mai ales asupra derivatele substantivale, care exprimă „inferioritatea abstractă”, ca *inframicrob, subarbust*. În această interpretare, prefixele respective intră în corelație cu categoria „augmentative” (vezi mai sus, 3.b., nota 3), sugerînd aceeași asemănare de conținut între prefixe și sufixe.

c. inferioritatea abstractă + depășirea unei limite (insuficiența): *afrazie, denutriție, diform, hipoaciditate, indigestie, infrasonet, paragrafie, pregusta, sublucție;*

5. anterioritatea

a. anterioritatea concretă statică: *antebraț, exprobiect, paroxiton, penultim, preistorie, procunoaște, retrosternal-*, în formația *predestina* prefixul are rolul de indicator al „anteriorității concrete”.

b. anterioritatea abstractă dinamică (revenirea stării anterioare): *anageneză, răzbuna* „a face din nou bun”, *readă, retroceda;*

c. anterioritatea concretă statică + depășirea unei limite: *cisalpin;*

d. anterioritatea abstractă dinamică + inferioritatea abstractă: *retrograda;*

6. posterioritatea

a. posterioritatea concretă statică: *enclitic, epiglotă, metacarp, parasifilis, poimîine, postdata, succeda, supraviețui;*

b. posterioritatea abstractă dinamică (direcția

c. posterioritatea **concretă** statică + depășirea unei limite: *transcarpatin, ultramontan*;

7. proximitatea

a. proximitatea concretă

a. statică: *adorbită, context, juxtaarticular, paraarticular, perijupiter, sprepus*;

0. dinamică (direcția): *acosta, sprezice* „a chema”;

b. proximitatea abstractă

a. statică (asemănarea): *îmberbeca, metavariscit, parascarlantină, zvăpăiat*;

(3. dinamică (afectivă = adeziunea): *asentiment, dedica, proamerican, simpatic*; (conceptuală = aproximarea) *alungit, întredeschide, oblung, peninsulă, prevedea* „a întrezări”;

c. proximitatea concretă statică + caracterul secundar: *contrasemna*;

8. distanța (depărtarea)

a. distanța concretă statică: *abarticular, aposaturn, arhi-străbun, răzmamă, strămunte*;

b. distanța abstractă

a. statică: *abține*;

p. dip.amică: *abjura*;

în formațiile *alipi* și *abaliena* prefixele au rolul de indicator al „proximității”, respectiv „distanței concrete”.

9. opoziția

a. opoziția concretă

a. statică: *anastrofă, antarctic, antisimetrie, cologaritm, contrapantă, distona, epicontinental, opune* „a pune față în față”; (corespondența) *contrapagină*; (echivalența) *contrapromisiune*;

p. dinamică: *anaclinal, contraalizeu, răspăr*;

b. opoziția abstractă evaluativă: *anafrodiziac, antifascist, contratorpilor, deprecia, dielectric, (a se) opune* „a se împotrivi”, *paraflacă, resentiment*;

La FLOREA, P. N. valoarea de „opoziție” e inclusă în valoarea de „negare” și, în consecință, prefixele *anii-* și *contra-* sînt tratate ca prefixe negative.

Pentru *anti-* vezi și BENEȘ, P. (care include și pe *ex-* din formații ca *ex-ministru*, vezi mai sus 5. a., printre prefixele negative).

c. opoziția concretă + caracterul secundar: *contraalee, contramanivelă, contratimp*;

d. opoziția concretă + superioritatea sau inferioritatea concretă + caracterul secundar: *contrachilă, contraterasă, contradapă*;

10. poziția în jurul... : *circumpolar, cuprinde, pericarpatic*;

11* poziția intermediară: *diartroză, epizonă, intramontan, interdialect, perisistolă* ;

12. străbaterea: *diacronic, parcurge, perfora, prevedea* „a vedea prin”, *străbate, transcontinental*;

13. trecerea dintr-un loc într-altul sau dintr-o formă într-alta: *abscrie, apofonie, diamagnetic, metamorfism, preface, străplanta, transfigura*;

14. repetarea

a. repetarea unei acțiuni, caracterul iterativ al acțiunii: *anabaptism, prechemă, proface, războțea, realege, superfecundație*;

în formația *reînnoi* prefixul are rolul de indicator al „repetării”.

b. repetarea acțiunii + caracterul **suplimentar** sau **secundar**: *contravizită, subarenda*;

15. caracterul **perfectiv** (terminativ) al acțiunii: *docurge, zăgoni*;

16. caracterul **incoativ** al acțiunii: *adormi, zăpostit*;

17. caracterul **durativ** al acțiunii: *preveghea, surveghea*;

18. **dobîndirea** obiectului sau a însușirii..., caracterul **eventiv** al acțiunii: *agrava, înăcri, înfrunzi, întrarma, obtenebra*;

1. Valorile „caracterul perfectiv” (15), „incoativ” (16), „durativ” (17), „eventiv” (18), „iterativ” (14), specifice derivatelor verbale, sînt considerate de unii cercetători ca redînd categoria aspectului în limba română (vezi, de exemplu, ROSETTI, ILR 306, FISCHER, F. C. 298, Gh. Bulgăr, *Prefixul răs-în limba română*, în SMFC I, p. 23, OCHEȘEANU, P. 38, COTEANU, E. 95, GRAM. ROM. i 40, 43). Alți cercetători, care neagă existența aspectului în română, admit existența categoriei „Aktionsart”, care e redată, între altele, prin prefixe (vezi MIȘAN, P. A. 108 — 110, unde sînt înregistrate valorile „incoativă”, de „repetare” a acțiunii, „îndeplinire completă” a acțiunii și chiar „reciprocitatea” redată cu ajutorul prefixelor, și EVSEEV, S. 88 — 93, unde prefixele sînt înregistrate la valorile „modul de acțiune inceptiv”, „anticipativ”, „intensiv”, „reduplicativ” și „reciproc”).

2. Derivatele parasintetice în *-iza* ca *abruti&a, aplati&a* prezintă un tip special de exprimare a valorii de indicator al „dobîndirii însușirii ...”: întrucît între prefix și sufix există identitate de valoare („dobîndirea însușirii ...”), nu se poate spune care dintre cele două elemente derivate are rolul de indicator.

19. **reciprocitatea, asocierea**: *conlucra, simpatrot, interlocutor*;

în formațiile *coasociat, interrelație* prefixele au rolul de indicator al „reciprocității”.

20. caracterul **secundar** sau **suplimentar**: *pararocă, subprodus* „produș obținut în procesul de fabricație al altui produs”; *extrasistolă, hiperparyzi, paramolar, supramuncă, surnumi*;

în formația *supraadăuga* prefixul are rolul de indicator al „caracterului suplimentar”.

21. caracterul **neașteptat** al acțiunii: *obveni, supraveni, surprinde*;

22. **realizarea obiectului...** sau **realizarea acțiunii** cu ajutorul **instrumentului** .. : *împerechea, împacheta; înclăia, întrarginta*;

23. **instrumentul**: *astupa, perorai*;

24. **apartenența**: *apoferment*;

25. **referirea**: *metalimbaj, perigrăj'ie*;

26. **substituirea**: *proconsul*;

Vezi și *circumscrie* „a scrie cu alte semne, a întrebuița o expresie echivalentă”.

27. **conformitatea**: *alinia*;

28. **presupunerea**: *ipoteză*;

29. **negația** bazei

a. **absența** (trăsăturilor specifice ale) bazei (valoare **privativă**)

a. termenul prefixat și baza lui sînt **contrara**: *amoral, apoe, apolitic; deznădejde; displăcea; imoral, inamic, incomod, indisciplinat, îndispune; meplat; nelămurit, nemulțumi, neplăcere, neprieten*;

0. termenul prefixat și baza lui sînt **contradictore**: *achine, anormal; abnormal, abocluzie; imperfect, imposibil, inexistență, inod, neadevăr, nenormal, neromanic, neștiință, neverbal; nonartist, nonexistență, nonsens, nonstop, nonverbal, nonviolență*;

1. Ioan Guția (E. 161) distinge situația în care se exprimă o „calitate diametral opusă” de cea în care se exprimă absența calității.

2. Termenii *contrar* și *contradictoriu* sînt folosiți în accepția dată de Karl E. Zimmer (*Affixal Negation in English and Other Languages: an Investigation of Restricted Productivity*, în „Word”, Monograph No. 5, voi. 20, 1964, No. 2, Suppl., p. 21) : „two contradictory terms exhaust the possibilities along a given dimension; two contrary terms represent areas at the opposite poles of a given dimension and leave some room for other possibilities between them”. (Vezi accepția similară atribuită de J. Cantineau *Le classement logique des oppositions*, în „Word”, 1955, p. 11, n. 1) opozițiilor de contraritate și contradicție.) Negarea termenului prefixat implică afirmarea bazei lui în cazul termenilor contradictorii (ceea ce *nu e nonverbal e verbal*), și nu implică afirmarea acestei baze în cazul termenilor contrari (cel care *nu* îmi este *inamic* nu îmi este în mod necesar *amic*), cf. lucr. cit., p. 22.

în termeni mai puțin tehnici, distincția apare și la Ioan Guția (E. 492) : „il y a des adjectifs qui expriment une caractérisation absolue [...] et des adjectifs qui expriment une caractérisation relative [...] Dans la premiere categorie, on passe de l'affirmation à la negation, dans la seconde il y a une zone d'interprétation”.

3. Distincția *contrar* ~ *contradictoriu* nu are forță de generalitate în clasa derivatelor care exprimă „absența...” din motive subiective (stabilirea relației dintre termenul prefixat și baza lui implică o operație de evaluare care în anumite cazuri nu poate fi decît subiectivă) sau obiective (în cazul derivatelor parasintetice — ex. *descreierat* — sau al celor metaforice — ex. *desfrii* — ori concrete față de bazele lor abstracte — ex. *nedelicatețe* „faptă —” — , analiza semantică prin raportarea la bază e nerelevantă).

b. **anularea** obiectului sau a însușirii... : *contraordin*, *decolora*, *decomanda*, *decupla*, *despacheta*, *desperechea*, *depopula*, *despopi*, *dezamețit*, *răspopi*;

1. Din punct de vedere semantic derivatele verbale din această categorie sînt parasintetice și atunci cînd din punct de vedere formal nu sînt; de exemplu : *a decolora* înseamnă „a face să dispară culoarea” unui obiect, nu „a-l colora în mod diferit”.

2. „Inferioritatea abstractă” absolută, realizată în derivatul *hipofonie* „amuțirea unui sunet”, este echivalentă cu „anularea obiectului

c. **transformarea** în sens **negativ** a calității obiectului... : *denatura*, *desfigura* ;

d. **neconformitatea** cu baza, caracterul neautentic, fals: *antiartă*, *anti-talent*, *contraparalelogram*, *neviață*;

I. Florea (p. N. 68) stabilește următoarea ierarhie între prefixele „de negare” după gradul de abstracție : *non-* (gradul cel mai abstract), *ne-*, *a-*, *in-*, *dis-*, *de-*, *des-*, *anti-*, *contra-*.

Descrierea prezentată aici se deosebește într-o anumită măsură de descrierile sensurilor fiecărui prefix în parte prezentate în monografiile anterioare. Aceste deosebiri sînt determinate de perspectiva diferită din care sînt făcute cele două tipuri de descrieri.

Definițiile sensurilor cuprinse în capitolele monografice sînt, în general, rezultatul analizelor operate asupra ansamblului derivatelor cîte unui prefix. Prin aceste analize și, implicit, definiții s-a urmărit uneori explicarea unui sens din altul, gruparea în jurul unei valori fundamentale, paralel cu detalierea conținutului semantic pentru a nu se pierde unele nuanțe.

Definițiile sensurilor cuprinse în capitolul de față sînt rezultatul analizelor comparate operate asupra derivatelor cu prefixe diferite, între care se presupune că există relații de un fel sau de altul, deci al analizelor care au în vedere ansamblul derivatelor prefixale. Definițiile acestea urmează să fie, la rîndul lor, comparate între ele pentru a se putea stabili, la un nivel mai abstract, diversele tipuri de relații dintre sensuri. De aceea, definițiile sînt prezentate aici în formulări mai abstracte, obținute prin lăsarea la o parte a detaliilor.

Cîteva exemple:

1. Prefixele *de-* și *de-* în formațiile *denominativ* și *debarca* sînt definite în monografia ca exprimînd „proveniența” și, respectiv, separarea de obiectul denumit de bază”. Compararea formației *denominativ* cu formația *debarca*, pe de o parte, și a formației *debarca* cu *imbarca* pe de alta, evidențiază similaritatea de sens existentă între *de-* și *de-* în formațiile respective amîndouă exprimă „ieșirea din ceva”, în varianta concretă (*debarca*) sau în varianta abstractă (*denominativ*), ori, într-o formulă mai abstractă, „exterioritatea dinamică (concretă sau abstractă)”. Ultima formulă, pe lîngă faptul că simplifică descrierea înglobînd două sensuri într-unu singur, are avantajul de a permite ușor stabilirea opoziției între *de(s)-* și *in-* cu sensul „interioritate dinamică”.

2. „Suprapunerea” și „intensificarea acțiunii” sînt încadrate la valoarea „superioritatea concretă” și, respectiv, „abstractă”; „pierderea unei calități”, la „anterioritate”; „intervalul dintre două obiecte”, la „poziția intermediară”.

3. Unele valori, precum „inferioritatea”, „exterioritatea”, „anterioritatea”, „posterioaritatea” prezintă două variante, una spațială și alta temporală, care se realizează la prefixe diferite sau, mai des, la același prefix. Întrucît aceste subsensuri sînt condiționate exclusiv de sensurile temelor, nu sînt avute în vedere în formularea definițiilor valorilor prefixale.

Pe lîngă valorile descrise în această prezentare de ansamblu a sensurilor prefixale și a derivatelor prefixale, diverse prefixe au unele valori speciale, derivate sau rezultate din combinarea altor valori, care aparțin exclusiv unor terminologii tehnice; de exemplu : *contra-* indicînd o opoziție într-o serie de termeni muzicali „inferioritatea pe scara muzicală”, *cis-* arată într-o serie de termeni chimici „situarea de aceeași parte a unui plan”. Aceste valori au fost lăsate la o parte aici, întrucît interesează mai puțin sensurile proprii ale termenilor, ci ansamblul derivatelor prefixale din limba română, constituind un sistem propriu unei anumite terminologii.

Ileana Vincenz (*La sémantique des dérives à préfixes et des composés dans le roumain contemporain*, în RRL XVII (1972), p. 217 — 236, 295 — 317) întreprinde generarea, prin reguli de transformare, a derivatelor formate cu un mare număr de prefixe. Interpretările semantice ale derivatelor, cu care se operează în lucrarea menționată, coincid în linii mari cu cele formulate în volumul de față.

2. *Raportul dintre sensurile prefixelor și sensurile unor părți de vorbire*. Sensurile prefixelor sînt de cele mai multe ori echivalente cu sensurile prepozițiilor sau ale adverbelor (în capitolele monografice este folosit adesea procedeul definirii valorilor prin raportare la o prepoziție sau un adverb). Afirmatia se referă atît la conținutul și structura definițiilor (de exemplu, prin „interioritate” se definește și sensul fundamental al prepoziției *în*, prin „proximitate” sensul prepoziției *lîngă*, prin „aproximare” sensul adverbului *cam* etc), cît și la cazurile particulare reprezentate de relațiile semantice dintre anumite prefixe și anumite prepoziții sau adverbe. De exemplu, *endocraniu*, *intringuistic*, *supracopertă*, *suprapertoneal*, *antecreștin*, *retrosternal* se definesc prin intermediul sintagmelor prepoziționale „înăuntru craniului”, „înăuntru lingvisticii”, „deasupra copertei”, „dedesubtul peritoneului”, „înaintea (erectiei) creștine”, „înapoia sternului”, iar *introduce*, *suprascrise*, *subsemna*, *antidat*, *retrovizor*, prin intermediul sintagmelor adverbiale „a duce înăuntru”, „a scrie deasupra”, „a semna dedesubt”, „a data înaintea”, „care vede înapoi”.

Cele cîteva exemple menționate mai sus arată că uneori sensurile aceluiași prefix se definește prin referire atît la o prepoziție, cît și la un adverb corespunzător (*supra-*, *sub-*, *ante-*, *retro-*), alteori referirea la o prepoziție și adverb se face în mod diferențiat, pe prefixe, dar în cadrul aceleiași valori (*endo-*, *intra-* \ *intro-*: „interioritatea”). Există însă și valori care se definesc exclusiv prin referire la prepoziția sau exclusiv prin referire la adverbe. De exemplu, „poziția intermediară”, „proximitate”

abstractă afectivă", „referirea” se definesc numai prin raportare la prepoziții („între”, „pentru”, „despre”), indiferent de prefixele prin care sînt redate (*intramontan, inter dialectal, perisistolă; proamerican, afe-meiat; metalimbaj*), iar „repetarea”, „caracterul neașteptat al acțiunii” sau „aproximarea” numai prin raportare la adverbe („din nou, încă o dată, iar” : *realege, superfecundație*; „pe neașteptate” : *surveni, supraveni*; „cam” : *peninsulă*).

Foarte rar, sensurile prefixelor sînt echivalente cu sensurile unor adjective: „caracterul secundar sau suplimentar” (*suprataxă, extrasistolă, subprodus, paramolar*), „presupunerea” (*ipoteză*).

„Superioritatea abstractă evaluativă” se definește de cele mai multe ori prin referire la adverbe („foarte, extrem de” : *străvechi, ultracentral, hiperentuziast, extrafin*), dar, de fapt, atunci cînd tema nu mai e un adjectiv, ci un substantiv, este mai adecvată referirea la adjective („foarte bun, superior...”: *ultraportelan, supercentrifugă*).

Vezi MARCHAND, E. W. 89 — 90, unde, în legătură cu „relațiile conceptuale care stau la baza cuvintelor prefixate”, se vorbește despre prefixe cu „forță adjectivală”, despre prefixe cu „forță adverbială” și despre prefixe cu „forță prepozițională”.

3. *Valori mai bine sau mai slab reprezentate.* O evaluare cantitativă a sensurilor se poate face atît sub raportul *a.* numărului de prefixe care exprimă același sens, cît și *b.* al numărului de derivate în care un prefix are o anumită valoare.

a. „Superioritatea” și „inferioritatea”, „interioritatea” și „exterioritatea” sînt redate de numeroase prefixe, mare parte din ele cu numeroase derivate. „Opoziția” este de asemenea redată prin multe prefixe, dintre care trei (*anti-, contra-* și *para-*, pentru un anumit subsens) au numeroase derivate. „Absența” (bazei) este redată prin trei prefixe cu derivate numeroase și foarte numeroase (*a-, în-, și sine-*, procedeu derivațional cu caracter deschis).

În contrast cu acestea, valori ca „apartenența”, „referirea”, „presupunerea” sînt redate prin cîte un singur prefix.

Pentru alte exemple, vezi lista valorilor prefixelor.

b. „Interioritatea dinamică” este redată foarte frecvent prin *in-, intro-* și *în-* (în derivate verbale) și foarte rar (și exclusiv în contextul bazelor nume de anotimpuri) prin *des-* (*desprimăvăra, dezvăra*). „Anterioritatea” este redată foarte frecvent prin *ante-, pre-* și *pro-* și prin cîte un singur derivat (cu bază care exprimă limita finală a unui șir) de *para-* și *pen-* (*paroxiton, penultim*). „Epetarea” este redată foarte frecvent de *re-* și *răs-* și printr-un singur derivat de *super-* (*superfecundație* — conținutul acestui derivat nu este de așa natură încît să impună valoarea de „repetare” a prefixului, dar determină incompatibilitatea cu valoarea de „superioritate”, frecvent redată de *super-*). „Posterioritatea” este redată foarte frecvent prin *post-, meta-, epi-* și foarte rar de *sub-* (*succeda, suffix*), *supra-* (*supraviețui*) și *en-* (*enclitic*).

Remarcăm că apariția valorii de „posterioritate” la prefixele *en-* și *sub-* este condiționată de existența unor cupluri antonimice : *pro-(enclitic, pre-succeda)*.

Numărul mare de derivate cu o anumită valoare în contrast cu numărul mic sau minim de derivate cu altă (sau alte) valoare (valori) poate fi considerat ca indicînd o valoare caracteristică (fundamentală) pentru prefixul respectiv (firește, este exclusiv cazul prefixelor polisemantice, în legătură cu prefixele monosemantice neputîndu-se vorbi

de o valoare caracteristică, ci de valoare pur și simplu). De exemplu, poate spune că „superioritatea” e valoarea caracteristică a prefixelor *super-* și *supra-*, „inferioritatea” a prefixului *sub-*, „opoziția” a prefixului *contra-* etc. După cum se vede, unele valori sînt caracteristice pentru mai multe prefixe. Aceasta deoarece calificarea unei anumite valori drept caracteristică pentru un anumit prefix este rezultatul unei evaluări în interiorul semanticii prefixului respectiv și nu în interiorul semanticii prefixelor în general.

4. *Prefixe monosemantice, prefixe polisemantice, prefixe asemănătoare*

a. Prefixele monosemantice sînt mai puțin numeroase decît cele polisemantice : primele reprezintă cam două cincimi din total, iar ultimele, restul.

Se observă că, cu excepția prefixelor *întru-* și *spre-*, apărute în teren românesc (din prepozițiile respective, care funcționează și ca particule menite de compunere), prefixele monosemantice, adică prefixele neambiguate, din punct de vedere semantic, sînt de obicei împrumuturi: din neogreacă intrate direct și/sau prin intermediul altei limbi, de obicei romanice (*cata-, sin-* etc.), latino-romanice (*ante-, circum-, infra-* etc.) și slave (*pod-, vă-, văz-*). Există un singur prefix monosemantic moștenit de la latină (*sub-*).

b. Prefixele polisemantice, deci ambigue din punct de vedere semantic, sînt în număr relativ mare moștenite (*des-, în-, stră-* etc), iar împrumuturile, fără a scădea în mod absolut ponderea sursei latino-romanice (*ab-, contra-, extra-* etc.) și neogreacă (*apo-, meta-* etc), îi diminuează importanța deoarece întăresc ponderea sursei slave (*nă-, ne-, pro-, răs-* etc.) și introduc sursa franceză (*sur-, ultra-*).

Notăm cîteva prefixe cu valori multe, dar slab reprezentate: unele multe formații neclare sau, cel puțin aparent, egale cu baza, cu marea parte din ele care au o valoare care este aceeași ca a uneia că toate sînt moștenite : *a-, de-, s-*.

Un tip special de valori, care apar mai ales la prefixele polisemantice, sînt valorile complexe (descrise în § 1 sub forma combinațiilor de valori).

La aceste combinații se remarcă faptul că unele valori se reanume : „depășirea unei limite”, „caracterul secundar” și „inferioritatea abstractă”. Între ele, două („caracterul secundar” și „inferioritatea abstractă”) apar și independent, cealaltă apare numai în combinație. Aceste valori au adesea rolul de a nuanța sensul prefixului respectiv care poate fi cel fundamental: „caracterul secundar” față de „opoziția concretă” (*contra-*), „depășirea unei limite” față de „superioritatea sau „inferioritatea abstractă” (*super-, supra-; infra-, sub-*), „inferioritatea abstractă” față de „exterioritate” (*para-*) sau „anterioritate” (*ante-*) etc. Ele pot reprezenta însă și trăsătura principală în combinație: „depășirea unei limite” față de „superioritatea sau „inferioritatea abstractă” (situație inversă celei menționate mai sus : *hiper-, ultra-*), ori față de „posterioritatea concretă” (*ultra-*).

Situațiile reprezentate prin valorile combinate nu trebuie confundate cu acelea în care derivatelor nu permite o definiție univocă a prefixului. De exemplu : în *periciclu* „strat ecuatorial” „cilindrului central al rădăcinii sau tulpinii plantelor”, prefixul poate fi definit ca exprimînd „exterioritatea” sau „poziția în jurul ...”; în *prociti*, se poate spune că prefixul exprimă „repetarea” sau „intensificarea”; în *postnominal*, „posterioritatea” sau „proveniența”; în *acoperi*, „superioritatea concretă” sau „interioritatea dinamică”.

Valorile prefixelor polisemantice se leagă adesea unele de altele prin virtutea faptului că din toate se poate desprinde o anumită trăsătură care reprezintă valoarea fundamentală în diverse variante. De exemplu,

valorile prefixului *supra-*: alături de „superioritatea spațială” și „superioritatea calitativă”, în alți termeni, „superioritatea concretă” și „abstractă”, apar „depășirea unei limite”, limita fiind situată pe dimensiunea superiorității concrete (*supraom*), „caracterul suplimentar”, care conține o evaluare stabilită în raport cu „superioritatea abstractă” (*supranumerar*), și „caracterul neașteptat al acțiunii” (*supraveni*), care este o metaforizare a aceleiași „superiorități concrete”.

J. Dubois (D.S.1) pare să aibă în vedere aceeași situație atunci când afirmă că prefixele sînt „monovalents avec des variations d'emploi”, deși formula „variații de întrebuințare” nu este suficient de clară.

Există însă, mult mai rar, și cazuri în care valorile se organizează în mai multe grupuri. De exemplu, valorile prefixului *para-*: „opozitia”, „asemănarea”, „exterioritatea” și „caracterul suplimentar” sau „secundar” se leagă de valoarea de „proximitate”, „intensificarea” și „generalitatea” de varianta abstractă a „superiorității”, iar „insuficiența” de varianta abstractă a „inferiorității”. Situația se explică prin istoria prefixului, care, în limba română, este rezultatul confundării unor elemente derivatice diferite.

Polisemia prefixelor se reflectă uneori în polisemia derivatelor. De exemplu: *circumscrie* are sensurile „a descrie o figură în jurul alteia” și „a întrebuința o expresie echivalentă”, care corespund valorilor „poziția în jurul...” și „substituirea” pe care le are prefixul; *extracentral* are sensurile „în afara centrului” și „foarte central”, întrucît *extra-* exprimă „exterioritatea concretă” și „superioritatea abstractă”.

c. Prefixele din unele derivate sau unele prefixe în întregimea lor sînt neclare din punct de vedere semantic: *decalc*, *denumi*, *îmbîrși*, *înmuia*, *precurma*, *preține*, *sfirește*, *stufiș* etc. (despre aceste derivate se spune în lucrarea de față că sînt „egale cu bazele lor”); *cu-*, *co-*, *iz-* (un singur derivat cu valoarea prefixului clară), *nă-*, *o-*, *tă-*.

Notăm că aceste prefixe sînt vechi — moștenite și, respectiv, de origine slavă — ; nici unul nu e împrumut recent (latino-romanic sau neogrecesc).

Cel puțin în stadiul actual al cercetărilor, se poate spune că în aceste formații sau, respectiv, în întregimea lor, prefixele menționate sînt lipsite de sens sau asemantice.

I. Rizescu (*Prefixe „asemantice”*, în PLG I (1959), p. 155 — 164), fără a avea o poziție foarte categorică, neagă existența unei asemenea categorii de prefixe: „în genere nu există prefixe fără sens lexical sau gramatical” (p. 163).

Aparent asemănătoare cu prefixele asemantice sînt prefixele cu rol de indicator (termen propus de Al. Graur în P.I.) al valorii exprimate de bază. Într-un derivat ca *interrelație*, prefixul nu aduce nimic în plus față de sensul temei (relația e un raport între obiecte), de aceea s-ar putea spune că nu are sens. În mod evident însă el are sens și încă un sens foarte clar, în consecință problema trebuie pusă în alți termeni și anume: specificul formațiilor de acest tip este reprezentat de caracterul pleonastic al structurilor lor semantice.

Vezi GRAUR, P. I. 336.

în cadrul monografiilor, ca și în prezentarea de ansamblu de sub 1, valoarea de indicator a fost notată alături de valoarea indicată.

Asemantice din punct de vedere lexical sînt și valorile exclusiv gramaticale pe care le au unele prefixe în anumite derivate. De exemplu:

într-un derivat ca *înhăța*, dealtfel, derivat parasintetic, rolul prefixului nu este decît acela de a deriva verbul de la interjecție (vezi Introducere p. 23).

5. Prefixe și derivate prefixate sinonime.

a. Numeroase prefixe intră în relații de sinonimie. Exemplu: *en-*, *endo-*, *intra-*, *în-* sînt sinonime atunci cînd apar în formații în care exprimă „interioritatea statică”; *a-*, *ab-*, *arhi-*, *cu-*, *do-*, *hiper-*, *para-*, *per-*, *po-*, *pre-*, *prea-*, *pro-*, *ră-*, *răs-*, *s-*, *super-*, *sur-*, *ultra-*, *ză-* sînt sinonime atunci cînd apar în formații în care exprimă „superioritatea abstractă”. (Serile prefixale sinonimice sînt prezente în mod implicit în exemplificările care însoțesc valorile semantice ale prefixelor, § 1)

întrucît cazurile de derivate prefixale de la aceeași bază sinonime sînt foarte rare (vezi, de exemplu, *jos*, *b*), seriile prefixale sinonimice sînt stabilite de cele mai multe ori în raport cu serile prefixelor (extrase prin analiza derivatelor), și nu în raport cu sensurile derivatelor.

Eremarcăm însă că unele dintre aceste relații au o frecvență mică. De exemplu: *a-*, *ab-*, *cu-*, *do-*, *per-*, *po-*, *pro-*, *ră-*, *s-* și *ză-* exprimă foarte rar „superioritatea abstractă”.

Surprinzător la prima vedere e faptul că relativ puțin frecventă (în raport cu numărul derivatelor și de valori ale prefixului) e valoarea „interioritatea statică” la prefixul *in-*. Situația se explică însă prin aceea că valoarea respectivă e redată frecvent de formații care au în bază „interioritatea statică” (vezi, de exemplu, *în-*), în care acesta este termen de compunere. (O situație similară se întîlnește la sub-sensul „inferioritatea concretă”).

De asemenea, atunci cînd sînt stabilite între prefixe care au aceeași bază, relațiile de sinonimie sînt mai puțin frecvente, sau au un caracter pur teoretic. De exemplu: *extra-*, *hiper-*, *super-*, *ultra-* apar în special terminologiilor tehnice, *para-* și *răs-* aparțin limbajului comun (sau chiar popular), *do-*, *po-* și *ză-* sînt regionale etc.; de aceea nu se poate spune că *extra-* și *do-*, *hiper-* și *para-*, *răs-* și *ză-* exprimă toate „superioritatea abstractă”) funcționează în același mod ca și în cazul sinonimiei.

b. Eremarcăm de asemenea că derivatele prefixale care au aceeași bază sinonime sînt rare, cu alte cuvinte, sinonimii sînt puțini la nivelul prefixelor îi corespunde:

— o distribuție complementară a bazelor (cel mai adesea) sau

— (în cazul rarelor formații de la aceleași baze, de obicei) o

buție diferită în spațiu ori în timp.

Cp. cu situația sufixelor, unde derivatele sinonime sînt frecvente.

Vezi o remarcă similară privind structurile sufixale în contrast cu cele prefixale la Jean-Louis Lévesque, *La dérivation en linguistique descriptive et en linguistique transformationnelle*, în „Travaux de linguistique et de littérature” VI (1968), p. 34.

Sinonime care funcționează ca atare, adică derivate care au aceeași bază și aceeași distribuție stilistică, în spațiu și în timp, sînt extrem de puține și antrenează în aceste relații doar cîteva prefixe. De exemplu:

a-, *nenormal*;

ante-, *prepus*;

circum-, *perilunar*, *circum-*, *periterestru*;

con-, *interlocutor*;

în-, *nejust*;

meta-, *parapsihologic*, *meta-*, *parasifilis*;

super-, *supraarbitru*, *super-*, *suprafortăreață*, *super-*, *suprastat*

remarcat că *super-* și *supra-* sînt prefixe înrudite la origine, care sînt considerate termeni ai aceleiași serii).

Un caz curios e prezentat de formațiile *ectoparazit* „parazit care trăiește pe suprafața corpului animal sau vegetal” și *exoparazitism* „parazitare a pielii sau mucoaselor cu microorganisme saprofite...”: pentru redarea fenomenului cauzat de agentul denumit prin derivatul cu *ector-* (*ectoparazit*) este folosit un derivat cu *exo-* (de la aceeași bază: *exoparazitism*).

Eelativ mai numeroase sînt sinonimele cu distribuție diferită în sincronie (din punct de vedere stilistic sau, mai rar, regional) sau în diacronie. În ambele situații multe exemple sînt furnizate de prefixe înrudite ca origine (dublete etimologice ca *super-* / *supra-* / *sur-* sau *co-* / *po-* / *ltă-*). De exemplu :

Nenormal și mai ales *anormal* sînt folosite în limba standard, *abnormal* aparține terminologiei medicale; *surrenal*, *surrealism*, *surfin* sînt folosite într-un limbaj pretențios, puternic marcat de influența limbii franceze, în contrast cu dubletele *suprarenal*, *suprarealism*, *superfin*, care au un caracter neutru din punct de vedere stilistic; *arhicunoscut* aparține limbajului cult, iar *răscunoscut* este popular; *căhui* și *tăhui* apar în Moldova, iar *păhui* în Muntenia.

Puțin diferită e situația unor termeni ca *supraexcitație* „creștere a procesului de excitație dintr-un țesut sau dintr-un organ care depășește ritmul funcțional normal, datorită acțiunii unui stimul puternic sau reactivității mărite a țesutului sau organului respectiv” și *surexcitație* (variantă a lui *surescitație*) „acțiunea de a excita peste măsură”: fiind de fapt sinonime (se referă amîndouă la același proces fiziologic), unul are un caracter tehnic mai pronunțat, dispune de o definiție mai dezvoltată și mai exactă (cu un caracter mai particular) și se adresează în primul rînd specialiștilor, iar celălalt este mai general și mai vag prin caracterul definiției și, din cauza aceasta, este mai cunoscut.

Surabundență, *surfață*, *surnatural*, *surnumerar*, *surnumi*, *surveghea*, *superfață*, *superpune* sînt învechite, înlăturate, dacă au avut vreodată circulație, de dubletele lor cu *supra-*: *supraabundență* etc.; *supra-plus*, învechit, este înlocuit de *surplus*; *străforma*, *străplanta*, *străporta*, *străpunere* sînt învechite (cele mai multe, cultisme regionale), în contrast cu corespondentele lor actuale formate cu *trans-*, alături de care au circulat într-o perioadă anterioară : *transforma* etc.; de asemenea învechite sînt *ipocomisar*, *ipodiamon*, *poddiamon* față de *subcomisar* (și el dispărut din vocabularul activ acum), *subdiamon*; *sinmoștenitor*, *simpatriot*, față de *comoștenitor*, *compatriot*; *provedea*, *progăti*, față de *prevedea*, *pregăti*.

Eelativ frecvente parafinșă cuplurile de *derivate* care, deși sînt formate de la aceeași bază cu prefixe (parțial) sinonime, sînt *nesinonime* între ele, prezentînd deosebiri de diferite grade. De exemplu :

— *intravenos* „(despre injecții...) care se face în venă” și *endovenos* „localizat în interiorul unei vene”;

— *antirevoluționar* „împotriva revoluției” și *contrarevoluționar* „care luptă împotriva revoluției”;

Iorgu Iordan (LRA 196) consideră că valorile prefixelor în cele două derivate sînt diferite: „*anti-* are valoare obișnuită de «împotriva», în timp ce *contra-* are valoare de «reacție»”. De fapt, ambele prefixe exprimă „opoziția evaluativă”, sensul suplimentar de „luptător activ...” pe care îl are *contrarevoluționar* comportînd o explicație extralingvistică, prin istoria mișcărilor revoluționare.

— substantivele *antecedent* „fapt, întîmplare anterioară unei anumite date sau stări” și *precedent* „fapt sau caz anterior, care servește ca exemplu sau ca justificare pentru cazurile următoare similare” (adjectivele *antecedent* și *precedent* sînt totuși sinonime).

În cuplurile următoare, nesinonimia derivatelor este corelată cu unele diferențe contextuale în sensul bazelor ;

— *supraproducție* „producție de mărfuri care depășește necesitățile pieței...” și *superproducție* „producție cinematografică care le de-

pășește pe cele obișnuite în ce privește spectaculozitatea”: cf. *producție* „proces” și „produs, operă”

• — *exosferă* „porțiune din învelișul gazos al scoarței terestre de la 1000 km altitudine în sus” și *ectosferă* „zona externă a centrozomului” (= „organit celular la limita vizibilă cu microscopul...”) : cf. *sferă* „glob terestru” și „celulă”.

Relații de sinonimie se stabilesc și între:

a. derivate cu același prefix de la baze diferite sinonime între ele: *transdanubian* — *transdunărean*, *periselenar* — *perilunar*;

b. derivate cu prefixe diferite sinonime între ele de la baze diferite sinonime sau apropiate ca sens: *aton* — *neaccentuat*, *întări* — *consolida*, *perifrază* — *circumlocuție*.

Uneori derivatele nu sînt totuși sinonime perfecte, prezentînd specializări de ordin tehnic. De exemplu : *circumcizie* — *peritomie* „incizia unei fișii de conjunctivă în jurul corneei”, *paravînt* „sistem de protecție împotriva vîntului, format din panouri sau din plantații” — *contra-vîntuire* „element de construcție de forma unei grinzi cu zăbrele avînd rolul de a prelua presiunea vîntului, forța de frînare care acționează asupra unei construcții”.

6. Prefixe și derivate prefixale antonime.

I a. Numeroase sînt și prefixele care intră în relații de antonimie.

i De exemplu : *ante-*, *ex-*, *para-*, *pen-*, *pre-*, *pro-*, *retro-* sînt antonime în raport cu *epi-*, *meta-*, *para-*, *post-*, *pro-*, *supra-* atunci cînd apar în formații care exprimă „anterioritatea concretă” și, respectiv, „posterioritatea...”; *epi-*, *per-*, *super-*, *supra-*, *sur-* sînt antonime în raport cu *hipo-*, *infra-*, *sub-* atunci cînd apar în formații care exprimă „superioritatea concretă”, respectiv, „inferioritatea...”.

1. Am stabilit seriile prefixale antonimice (adică relațiile de antonimie contractate între clasele de prefixe) pornind de la perechi antonimice de formații prefixate. De exemplu, perechile antonimice *ante*” și *postdata*, *pre-* și *postpatala*, *pro-* și *postlonic*, *pro-* și *epilog* ne-au condus la stabilirea opoziției conceptuale „anterioritate” / „posterioritate” și a seriilor de prefixe *ante-*, *pre-*, *pro-* și *post-*, *epi-*, prin care se realizează această opoziție. Am considerat că, teoretic, participă la astfel de opoziții și, implicit, intră în seriile prefixale antonimice și prefixele care nu apar în perechi antonimice dacă sînt sinonime cu prefixele care apar în astfel de perechi. De exemplu: *ex-*, *pen-* și *meta-*, *supra-* participă la opoziția „anterioritate” / „posterioritate” deoarece, în anumite formații, exprimă sensurile respective (vezi exemple la p. 263).

2. Foarte rar, unul și același prefix exprimă, în contexte diferite, două valori antonime. Astfel, *para-*, în cadrul sensului (frecvent) de „proximitate” exprimă „anterioritatea statică” în *paraoxon* (proximitatea față de obiectul posterior) și „posterioritatea statică” în *parasifilia* (proximitatea față de obiectul anterior); *pro-* exprimă „anterioritatea statică” în *pronaos* și „posterioritatea dinamică” în *progres* sau *prospecta* (situația reflectă sensurile în fapt opuse ale adverbului *înainte*: „în față” (local), „anterior” (temporal)).

Valorile care intră în relații de antonimie, în alți termeni, opozițiile antonimice care se pot stabili la nivelul prefixelor sînt următoarele :

1. „interioritatea” / „exterioritatea”

2. „interioritatea” / „poziția în jurul...”

* 3. „superioritatea” / „inferioritatea” inclusiv „superioritatea abstractă + depășirea unei limite” / „inferioritatea abstractă + idem”

4. „anterioritatea” / „posterioritatea” inclusiv „anterioritatea + depășirea unei limite” / „posterioritatea + idem”

5. „proximitatea” / „distanța”

6. „proximitatea abstractă dinamică (adeziunea)” / „opoziția abstractă evaluativă”

t 7. „realizarea obiectului...” / „anularea obiectului...”

8. „dobîndirea însușirii...” / „anularea însușirii...”.

Celelalte valori se grupează în două categorii:

a. nu sînt redate niciodată prin derivate care intră în cupluri antonimice și deci nu intră în Relații de antonimie la nivelul prefixelor („trece de la un loc într-altul”, „apartenența” etc. — vezi lista valorilor,

p. sînt redete prin derivate care intră în cupluri antonimice cu formații neprefixate, deci intră în relații antonimice cu ceea ce am putea numi valoarea „zero” („opoziția”, cu excepția de sub 6. și valorile negative, cu excepțiile (aparente) de sub 7. și 8.; vezi mai jos, p. 275, 276).

1. La nivel conceptual formează o opoziție antonimică și valorile „conformitatea” — „neconformitatea”. Întrucît nu avem nici un cuplu de derivate prefixale (de la aceeași bază) care să o realizeze, nu am înregistrat această opoziție ca funcționînd în sistemul prefixal românesc.
2. Vezi la L. Guilbert (*Les antonymes*, în „Cahiers de lexicologie”, 4 (1964), 1, p. 33—34) o bogată serie de „couples antonymiques d'un point de vue purement logique”, formate cu prefixe.

b. Opozițiile antonimice stabilite la nivelul prefixelor se realizează la nivelul derivatelor prin următoarele tipuri de cupluri (am înregistrat formațiile semianalizabile numai atunci cînd pentru un anumit cuplu am avut exclusiv formații de acest fel):

1. „interioritatea” / „exterioritatea”

intra- \ *extracelular*

intro-1 extravertit

endo- / *ecto-*, *exoderm*

en-1 exantem

im-1 debarca

in-1 exmatricula, i- \ *erupe*

cata-1 anaseism

2. „interioritatea” / „poziția în jurul ...”

endo- / *pericard*

în-1 circumscrie, in- j circumcizie

intra- \ *pericarpatic*

3. a. „superioritatea” / „inferioritatea”

super- / *substrat*

supra-1 subtitlu

supra-, *super-* \ *subpus*

supra- / *infrastructură*

epi-1 hipogastru

b. „superioritatea abstractă + depășirea unei limite” / „inferioritatea abstractă + idem”

supra-1 subalimenta

hiper- \ *hipotensiune*

1. Remarcăm că opoziția „superioritate” / „inferioritate” în varianta ei abstractă se realizează prin cupluri de derivate antonimice numai atunci cînd valorile respective se prezintă în gradul „excesiv”.

2. în cuplul *hipermnezie* „excitație excesivă, patologică a memoriei” / *amnezie* „pierdere a ...”, prefixele *hiper-* și *a-* contractează relația antonimică „superioritatea excesivă” / „absența...”. Serii de cîte trei termeni din terminologia medicală ca *hiper-*, *hipo-*, *avitaminoză*, *hiper-*, *hipo-*, *atrofie*, care contractează între ei două relații antonimice: „superioritatea excesivă” / „insuficiența” și „superioritatea excesivă” / „absența...”, reprezintă o ierarhie compusă din trei grade: „excesul” — „insuficiența” — „zero”.

Seria formată cu elementul de compunere *-trofie* conține încă un termen intermediar, *distrofie*, în care prefixul exprimă „inferioritatea abstractă”.

4. a. „anterioritatea” / „posterioritatea”

ante- \ *postdata*

ante-, *pre-* \ *postpus*

pre- / *postfață*

pro-1 posttonic

pro-1 enclitic

pro-1 epilog

re- / *progres*

retro- \ *prospectiv*

pre- / *succeda*

întrucît *coexista* și *conviețui* exprimă simultaneitatea, s-ar putea stabili un raport antonimic temporal „simultaneitate” / „nesimultaneitate” ilustrat prin perechile *pre-* și *coexista* (anterioritate / simultaneitate), *con-* și *supraviețui* (simultaneitate / posterioritate). Nu reținem acest raport în inventarul nostru deoarece „simultaneitatea” e o valoare secundară în structura semantică a verbelor menționate, implicată de valoarea principală, anume „asocierea”.

b. „anterioritatea + depășirea unei limite” / „posterioritatea + idem”

cis- / *transdanubian*

1. în seriile de cîte 3 termeni: *pre-*, *inter-*, *suffix* și *pre-*, *inter**, *postludiu*, care redau cîte 3 poziții succesive într-o ordine spațială, respectiv, temporală, se realizează opozițiile antonimice „anterioritatea” / „poziția intermediară”, „poziția intermediară” / „posterioritatea”, care nu se realizează în afara acestor serii.

2. Alexandra Roceric (*Aspects of antonymy in the Eomanian language*, în „Cahiers de linguistique theorique et appliquee” 9 (1972), fasc. 1, p. 44—47) stabilește serii de antonime compuse din trei termeni dintre care unul e negativ, iar poziția intermediară o are termenul considerat neutru. Aceste serii însă, cu o singură excepție, sînt serii de antonime, cel puțin parțial, „lexicale”: *dragoste* — *indiferență* — *ură*, *simpatie* — *oarecare* — *antipatie* etc. Unica serie de antonime „gramaticale” discutate e *moral* — *amoral* — *imoral*, considerată de noi cu doi termeni negativi (vezi mai jos p. 276).

5. „proximitatea” / „distanța”

juxta-1 abarticlar

peri- / *aposaturn*

de-1 abdica

6. „adeziunea” / „opoziția abstractă evaluativă”

pro-1 antiamerican

sim- / *antipatie*

a- / *resentiment*

a-1 deprecia

Mai puțin clar antonimică e opoziția „absența însușirii” / „opoziția” contractată de perechi de formații ca *a**, *ne** / *antipolitic*.

7. „realizarea ...” / „anularea obiectului ...”

în- / *desperechea*

8. „dobîndirea . . .” / „anularea însușirii”

a- / *dezmorți*

con- / *infirma*.

Perechile antonimice sînt foarte relevante în operația de semianaliză, întrucît sînt concludente și pentru valorile prefixelor detașate. Vezi de exemplu: *a** / *scuza*, *ad** \ *desorbție*, *ana-* / *cata** *mneză*, *apo-* / *perigeu*, *de** / *regenera*, *dia** f *sincronie*.

După cum o arată marea număr de exemple ilustrative, randamentul opozițiilor antonimice în sistemul prefixal este mare.

Folosirea în context a antonimelor fără repetarea bazei, fapt destul de frecvent în limbajul colocvial, e o dovadă a puterii antonimiei în sistemul derivării prefixale. De exemplu: *Precizie pre-* și *post-operatorie*. SCÎNTEIA, nr. 7713, 1968, p. 6/7; *J. e hipertensiu*, iar *G. e hipo(-)*; în cazuri de *hiper-* sau *hipotensiune* se recomandă...

Remarcăm că marea majoritate a formațiilor antonimice sînt derivate cu prefixe neologice. (Excepții apar la opozițiile 1, 7 și 8, realizate și prin prefixe vechi: *în-*, *a-*, *des-*.) Faptul se explică prin aceea că aceste prefixe, cu sensuri mai clare și mai precis delimitate, pot fi folosite mai ușor

în diversele terminologii (mai mult ori mai puțin tehnice) care trebuie să satisfacă condiția clarității și a nonambiguității.)r, aceste terminologii au prin excelență un caracter sistematic, care implică existența opozițiilor univoce.

c. Mai rar, se stabilesc opoziții antonimice între o formație prefixată și una compusă. De exemplu : *para-* / *ortosimpatic*, *para-* / *ortopodzol*, *meta-* / *protozoar*, *meta-* / *mezotorax*, *sin-* / *monarhie* sau perechi de tipul *super* / *substrat*, în care *sub-* e termen de compunere.

d. Opozițiile antonimice contractate de valorile negative, ca și acelea contractate de valoarea de „opoziție” se realizează de obicei prin cupluri formate dintr-un termen prefixat (cu un prefix negativ, respectiv, exprimând „opoziția”) și un termen neprefixat (baza primului): *poetic/a*~, *ocluzie* / *ab*~, *nădejde* / *dez*~, *amic* / *in*~, *adevăr* / *ne*~, *stop* / *non*~ ; *alizeu* / *contra*~, *toxină* / *ana*~, *anti*~, *ferment* / *anti*~ etc.

Cuplurile de formații prefixate de sub 6, 7 și 8, care ilustrează opozițiile „adeziunea” / „opoziția abstractă evaluativă”, „realizarea ...” / „anulareaobiectului ...”, „dobândirea...” / „anularea însușirii ...” sînt situații care nu contrazic în mod flagrant regula formulată mai sus :

— opoziția de sub 6 antrenează termenii puternic marcați („pentru” și „împotriva”), termenul cu sens nefavorabil însă contractează o opoziție și cu termenul neutru, reprezentat prin bază (*american* / *anti*~, *sentiment* / *re*~);

— valorile „realizarea obiectului ...” și „dobândirea însușirii ...”, foarte vagi și proprii atît derivatelor verbale cu prefixe, cît și derivatelor verbale cu sufixe sau formate prin schimbarea categoriei gramaticale, sînt adesea redete fără intermediul prefixelor (*acri*, *cupla* etc). Acest fapt dovedește, credem, că prefixul are aici nu o funcție semantică, ci una formativă (de derivare a verbelor, de altfel, parasintetice). De aceea se poate spune că, în realitate, opoziția se stabilește și aici între prefixul negativ și zero.

în afara situațiilor de sub 7 și 8, în care, cel puțin aparent, prefixele negative intră în opoziții antonimice cu alte tipuri de prefixe, există și situația următoare în care anumite prefixe negative intră în opoziții antonimice cu alte prefixe tot negative : e vorba de derivate nesinonime formate de la aceeași bază cu prefixe negative de tipuri diferite, precum *a-* / *imoral*, *a-* / *nepolitic*, *a-* / *neritmic*. Aceste derivate contractează opoziții, pe de o parte, unul cu celălalt, pe de altă parte, fiecare cu baza neprefixată : *a-* / *imoral*; *amoral* / *moral*; *imoral* / *moral* etc. Situația se datorește faptului că aceste cupluri de termeni — ambii negativi, fiecare termen negativ cu baza sa — sînt contrare și nu contradictorii (vezi § 1, sub 29. a., absența bazei).

Cupluri antonimice cu un termen neprefixat (baza celui alt) există, de asemenea, și în afara cazurilor curente reprezentate de derivatele negative sau cu sens de „opoziție”. De exemplu : *lingvistic* / *extra*~ (*intra-lingvistic*, în mod evident, nu poate fi conceput ca antonimul lui *lingvistic*). Aceste cazuri sînt însă foarte rare și sînt relevante din punct de vedere semantic numai cînd baza neprefixată constituie un grad, o treaptă în seria formată cu termenii prefixați. De exemplu : *subscris* / *scris* / *supra-* / *scris* ; *infrastructură* / *structură* / *suprastructură*.

REPARTIȚIA DERIVATELOR PREFIXALE SI A CUVINTELOR DE BAZĂ PE PĂRȚI DE VORBIRE

1. Derivate cu prefixe se găsesc la toate părțile de vorbire cu excepția articolului și a prepoziției. între cele opt părți de vorbire implicate în prefixare există însă deosebiri, de natură cantitativă și calitativă, în ce privește prezența derivatelor prefixale.

Părțile de vorbire la care prefixarea este cel mai bine reprezentată, atît din punct de vedere numeric, cît și sub aspectul stabilității și al includerii diverselor varietăți ale limbii, sînt :

s u b s t a n t i v u l : *anticorp*, *confrate*; *neom*, *răscruce*, *strănepot*;

a d j e c t i v u l : *extraplat*, *incorect*; *nedrept*, *străvechi*;

v e r b u l : *impune*, *reveni*; *desface*, *îndrăgosti*, *răzgîndi* ;

Pentru prefixele care formează verbe există o denumire specială : *p r e v e r b*, folosită mai ales în gramatica limbilor clasice.

a d v e r b u l : mai des la adjective adverbializate, dar și în cîteva formații pur adverbiale, ca *dobine*, *nelesne*, *poimîine*, *preacurînd*, *răsalaltăieri*;

n u m e r a l u l : ca procedeu sistematic, la numeralul multiplicativ (care are formație de participiu: *îndoit*, *întreit*, *împătrit* etc); în mod excepțional, în derivatul *răzmi*, numeral cardinal propriu-zis care exprimă aproximația unui număr mare.

Vezi alte două procedee de redare a aproximației de acest tip în GRAM. ROM. 1189 sub 3a (pluralul *mii* nearticulat) și b (repetarea numeralului).

La două părți de vorbire se întîlnește exclusiv prefixarea cu *ne-* : a) în puține formații stabile, cu caracter popular (folosite totuși numai în expresii comparative) și b) mai mult, în formații ocazionale, mai ales din categoria celor contextuale, folosite imediat după cuvîntul de bază :

p r o n u m e : a) *nealtul* și *nemaialtul* (pentru ultimul vezi FC I 201); b) *necineva* (*un necineva*, *un oarecare* la IORDAN, STIL. 213), tipul *cine*, *necine* (vezi și *care*, *necare*; *din ce*, *din nece*, toate la IORDAN, STIL. 213), ca și tipul *nechemați*, *nenimic* (IORDAN, STIL. 214);

c o n j u n c Ț i e : a) *necum* eonj. și adv.; b) tipul *dar, nedar* (IORDAN, STIL. 213).

La interjecție situația este asemănătoare la derivatele ocazionale, din categoria *b*, formate tot cu *ne-*: *amin*, *neamin* (IORDAN, STIL. 213); categoria *a* este reprezentată însă prin formații regionale cu alte prefixe: *dezgheal*, *îngjiiorț*.

Prefixarea ocazională cu *ne-* este teoretic posibilă și la prepoziție, în exemple de tipul *contra*, *necontra*, pentru care nu am găsit însă atestări.

2. Pe de altă parte, există deosebiri între prefixe în ce privește prezența unuia și aceluiași prefix la diverse părți de vorbire.

Pentru unele explicații ale modului cum a fost înregistrată apartenența derivatelor prefixale la diverse părți de vorbire în monografiile consacrate prefixelor respective, vezi Introducerea, p. 22.

Unele prefixe se întâlnesc numai la câte o parte de vorbire, altele la două, trei sau mai multe. Limitate la o singură parte de vorbire sînt prefixul exclusiv adverbial *foi-*, prefixele substantivale *antre-*, *ento-*, *vă-* și *văz-* și prefixele verbale *cu-*, *intro-*, *se-*, *tra-*, *tră-*, *tre-*. Cele mai multe posibilități se înregistrează la prefixul *ne-* (6 sau 7 părți de vorbire), *des-* și *răs-* (cu câte 5 părți de vorbire), *în-* (4 sau 5 părți de vorbire), *nă-* și *prea-* (4 părți de vorbire). Categoriile cele mai numeroase sînt constituite din prefixele care apar la câte trei părți de vorbire : 36, urmate de cele care apar numai la câte două : 33.

La *ne-s-ar* putea adăuga, pentru formații exclusiv ocazionale de tip contextual, două părți de vorbire neatestare în materialul pe care ne-am bazat: prepoziția (vezi mai sus, sub 1) și numeralul. Vezi diverse lucrări care afirmă lipsa restricțiilor gramaticale la aceste formații (IORDAN, STIL. 213, DLRC s. V. *ne-*).

După felul părților de vorbire în a căror structură apar, prefixele pot fi clasificate în: verbale (6), nominale (27), verbal-nominale (52) și adverbiale (1).

a. Cele 6 prefixe verbale au fost enumerate ceva mai înainte. Numărul lor este de fapt mai mic dacă avem în vedere că *tra-*, *tră-șitre-* sînt prefixe înrudite.

b. Dintre cele 27 de prefixe nominale, numai 4 (*antre-*, *ento-*, *vă-* și *văz-*) sînt exclusiv substantivale, celelalte 23 apărînd atît la substantive, cît și la adjective : *a-*, *ana-*, *apo-*, *cata-*, *cis-*, *dia-*, *ecto-*, *en-*, *endo-*, *exo-*, *extra-*, *Mper-*, *hipo-*, *infra-*, *intra-*, *meta-*, *non-*, *para-*, *pen-*, *peri-*, *pod-*, *sin-*, *ultra-*,

c. în categoria prefixelor verbal-nominale se includ nu numai prefixele care apar la verbe, substantive și adjective, ci și cele care apar la adverbe (adjectivele adverbializate contează numai la adjective), precum și, în condițiile discutate sub 1, la alte părți de vorbire, asemănătoare fie cu numele (pronume, numeral), fie cu verbul (interjecție). După combinațiile cele mai frecvente ale posibilităților lor de apariție la diverse părți de vorbire, la aceste prefixe se disting trei situații principale :

a) Cele mai multe prefixe (40) apar în același timp la verbe, substantive și adjective : *a-*, *ab-*, *ante-*, *anti-*, *arhi-*, *circum-*, *co-*, *con-*, *contra-*, *de-*, *de-*, *des-*, *dis-*, *epi-*, *ex-*, *în-*, *inter-*, *iz-*, *în-*, *într(u)-*, *juxta-*, *nă-*, *ne-*, *ob-*, *per-*, *post-*, *pre-*, *prea-*, *pro-*, *răs-*, *re-*, *retro-*, *s-*, *stră-*, *sub-*, *super-*, *supra-*, *sur-*, *trans-*, *ză-*.

Dintre acestea *des-*, *nă-*, *ne-*, *prea-* și *răs-* apar și la alte părți de vorbire : *des-* la adverbe și interjecții, *ne-* la pronume, adverbe și conjuncții, *răs-* la numerale și adverbe, *nă-* și *prea-* la adverbe.

Ș) Cîteva prefixe (7) apar numai la verbe și substantive : *an-*, *în-*, *intre-*, *me-*, *o-*, *par-* și *ră-*.

y) Alte cîteva apar numai la verbe și adjective (3): *po-*, *spre-* și *tă-* sau la verbe, adjective și adverbe (2) : *do-* și *pro-*.

între posibilitățile de apariție ale aceluiași prefix la două sau mai multe părți de vorbire există adesea importante deosebiri de pondere. De aceea, în ciuda posibilităților mai largi înregistrate, prefixele *ne-* și *în-* pot fi calificate drept preponderent nominale, iar prefixele *des-*, *o-* sau *re-* drept preponderent verbale.

d. Unicul prefix adverbial este *poi-*.

Din punctul de vedere al evoluției limbii este de remarcat faptul că aproape toate prefixele nominale (24 din 27) sînt neologice ; dacă la aceasta adăugăm și constatarea că cele mai multe prefixe neologice verbal-nominale (de exemplu : *ante-*, *anti-*, *arhi-*, *circum-*, *con-*, *contra-*, *epi-*, *în-*, *post-*, *pro-*, *retro-*, *sub-*, *super-*, *supra-*, *trans-*) sînt mai bine reprezentate în formații nominale — substantive și adjective — , se poate afirma că o caracteristică a limbii contemporane este creșterea numărului prefixelor nominale și al formațiilor prefixate nominale. Marea majoritate a prefixelor vechi în limbă (excepții: *pod-*, *poi-*, *vă-* și *văz-*) sînt verbale (*cu-*, *tră-*) sau și verbale (*a-*, *co-*, *des-*, *do-*, *iz-*, *în-*, *intre-*, *într(u)-*, *nă-*, *ne-*, *o-*, *po-*, *pre-*, *prea-*, *pro-*, *ră-*, *răs-*, *s-*, *spre-*, *stră-*, *sub-*, *tă-*, *ză-*) și, cu excepția lui *ne-* și *stră-*, aproape toate prefixele vechi verbal-nominale sînt mai bine reprezentate la verbe (vezi în special prefixele moștenite *a-*, *desj*, *în-*, *pre-*, *s-*, *sub-*, dar și prefixe slave ca *do-*, *iz-*, *o-*, *pro-*, *răs-*, *ză-*). în cadrul prefixelor verbal-nominale, combinația verb + adjectiv (eventual + adverb) se întâlnește numai la prefixe vechi, aproape toate de origine slavă (4 din 5 ; al cincilea, *spre-*, apare și el în unele calcuri după slavă).

Rezultă deci că în limba română numai pentru fondul vechi se verifică afirmațiile unor lingviști după care prefixele sînt limitate în cea mai mare măsură la verbe, fiind rareori proprii numai substantivelor (vezi MEYER-LUBKE, G. II 567; TEKAVCIC, G.I. III 145).

3. Formațiile prefixate pot avea ca bază : a) un cuvînt (simplu sau compus) și b) un grup de cuvinte, de obicei cu caracter locuțional.

Marea majoritate a prefixelor apar numai în situația de sub a, în formații care au ca bază un cuvînt. Cuvîntul de bază poate aparține tuturor părților de vorbire cu excepția articolului și a prepoziției.

Verbul *Incontra* nu se analizează prin *contra prep.*, ci prin *contra adv.*

Formații de la cîte un grup de cuvinte au numai prefixele *ne-* și, în mod excepțional, *pro-*. în timp ce *pro-* are numai derivatele regionale *prodănou* și *prodinnou*, adverbe formate de la locuțiunile adverbiale *dă nou*, *din nou*, *ne-* are asemenea formații nu numai de la îmbinări care pot fi considerate locuțiuni adjectivale (*neînstare*, vezi IORDAN, LRA 204), adverbiale (*nelavreme* id. *ib.*) sau verbale (înv. *a nebăga samă* la PUȘCHILA, D. 67 sau *a nebăga în seamă* DLR), ci și în îmbinări cu evident caracter liber (vezi în *biserică*, *ne-n biserică* Eminescu, la IORDAN, STIL. 214).

Formațiile cu prefixe de la un grup sintactic neconstituit într-un compus trebuie considerate compuse parasintetice (prefixale), întrucît iau naștere simultan prin compunere și derivare (cu prefixe).

în yc i p. v și 19 categoria compuselor parasintetice este ilustrată numai prin formații cu sufixe, de tipul *mărinimie*, *antonpannesc*, *pidosnic*; exemple ca *înlătura*, *prescurta* conțin prepozițiile *în*, *pre* și nu prefixele omonime.

Compuse parasintetice sînt și formațiile cu prefixe dislocate prin adăugarea adverbului *mai* (sau *prea*): pronumele *nemaialt*, substantive ca *nemairăbdare*, *nemaivenire*, formații gerunziale ca *nemaivăzînd* (*neprea-avînd*) sau participiale ca *nemaivăzut*.

Pentru formațiile cu *ne-* și *mai* vezi FC I 126, 183, 201.

în legătură cu formațiile prefixate de la un grup sintactic se ridică unele probleme legate de statutul morfologic al cuvîntului creat. Dacă în cazul lui *neîn stare* sau *nelavreme* compusul parasintetic poate fi ușor calificat adjectiv, respectiv adverb, nu la fel stau lucrurile în cazul unor formații ca *neîn largul* sau *nelalocul*: calificării lor drept adverbe i se opune posibilitatea de construire cu un adjectiv posesiv sau cu un pronume personal în genitiv (*nelalocul său*, *nelalocul ei*).

4. Derivatele cu prefixe pot fi analizate în raport cu 1) aceeași parte de vorbire sau 2) o parte de vorbire diferită. În primul caz derivarea poate fi numită omogenă, în cel de al doilea eterogenă.

1. Pentru termenii *derivare omogenă* și *eterogenă* cf. *derivative omogene*, respectiv *eterogene* la Knud Togeby, *Structure immanente de la langue française*, Paris, 1965, p. 165, care adoptă acești termeni de la Hoit, *Etudes d'aspect*, 1943, p. 80. Togeby consideră că prefixele sînt derivate exclusiv omogene. În terminologia lui L. Bloomfield derivatele omogene ar fi *endo-centric*, iar cele eterogene *exocentric*; vezi FC I 30, nota 53.

2. Formațiile de la grupuri de cuvinte se încadrează la tipul 2 din punct de vedere formal și la tipul 1 din punctul de vedere al valorii globale.

Atît în cazul derivatelor omogene, cît și în cazul celor eterogene, derivarea poate fi simplă sau pur prefixală (atunci cînd numai intervine alt mijloc de formare) și parasintetică (atunci cînd prefixarea este asociată simultan fie cu sufixarea, fie cu derivarea regresivă).

1. Derivarea omogenă, de la aceeași parte de vorbire, este de cele mai multe ori simplă și rareori parasintetică.

a. Derivarea omogenă simplă sau pur prefixală este considerată o caracteristică a formațiilor prefixale, întrucît:

a) Unele părți de vorbire sînt reprezentate în prefixare numai prin formații de acest tip, de același fel cu baza: verbul, pronumele, interjecția, adverbul și conjuncția.

1. La adverb singurele exemple discutabile (vezi nota anterioară) sînt *prodănou* și *prodinnou* < loc. adv.

2. *Netocma*, calificat drept conjuncție în DLR, ar putea fi considerat un exemplu de conjuncție < adverb. *Netocma* este însă adverb (cf. *nemite*), folosit uneori în locuțiunea conjuncțională *netocma că*.

(3) Numeroase prefixe (35) apar numai în formații analizabile prin aceeași (sau aceleași) parte (părți) de vorbire:

— verbe < verbe : *intro* (*duce*), *se* (*duce*), *tra* (*duce*), *tră* (*da*), *tre* (*sări*) ;
— substantive < substantive: *antre* (*sol*), *ent* (*optic*), *vă* (*leat*),
văz (*duh*) ;

— adverbe < adverbe : *poi* (*mîine*) ;

— substantive < substantive și adjective < adjective : *anafstigmatism*, *~cronic*, *apofferment*, *^cromatic*, *cata* (*zonă*, *~termal*), *dia* (*malț*, *~cronic*), *endofbază*, *~bucal*), *exo* (*bază*, *~bucal*), *intra* (*dos*, *~muscular*), *nonvaloare*, *~figurativ*), *penfumbră*, *~ultim*), *ultrașunet*, *~modern*);

Noneu s. și *supraeu* s. se analizează prin *eu* s. < pron., nu direct din pronume.

— verbe < verbe și substantive < substantive : *întrefciocni*, *~fier*) ;

— verbe < verbe și adjective < adjective : *sprezice*, *~văzător*),
tă (*mînji*, *~hui*) ;

\ fi — verbe < verbe, substantive < substantive și adjective < adjective: *abfzice*, *~ocluzie*, *~articular*), *antefdata*, *~braț*, *~penultim*), *arhi* (*omori*, *~episcop*, *~plin*), *cir cum* (*scrie*, *~locuție*, *~lunar*), *contra-* (*zice*, *~timp*, *~lateral*), *epi* (*teoretisi*, *~centru*, *~continental*), *iz* (*goni*, *~laz*, *~nou*), *postfpune*, *~față*, *~liceal*), *super* (*pune*, *~arbitru*, *~fin*);
\ — verbe < verbe, adjective < adjective și adverbe < adverbe :
I *do* (*ajunge*, *~alb*, *~bine*), *pro* (*citi*, *~albastru*, *~dănou*).

Pentru *pro-* vezi nota de la 1 a a.

î y) Derivatele omogene predomină net din punct de vedere eantitativ la prefixele care au și alte posibilități. Vezi, de exemplu, *ne-*, sau *răs-*.
b. Derivarea omogenă parasintetică se întîlnește exclusiv la substantive < substantive.

Eventual și la numeral (multiplicativ) < numeral (cardinal propriu-zis), dacă admitem derivarea directă *in-* + *trei* + *-it* (vezi GRAM. ROM. I (1954), p. 37) și nu schimbarea valorii gramaticale a particiilor din paradigma verbelor parasintetice de tip *intrei* (vezi Flora Șuteu, în SMFC II 45).

\ Ea poate fi:

a) de tip sufixai în exemple ca *apuntament* și *apuntare* (cf. *punte*), *Cisiorдонia*, *Transiordania* (cf. *Iordan*), *coreligionar* (cf. *religie*), *contra-vîntuire* (cf. *vînt*), *postcenușărire* (cf. *cenușă*) etc.;

* (3) de tip regresiv (cu sufix zero) în exemple ca *endoderm*, *exoderm* ('cf. *dermă*), *nonflam* „peliculă care nu arde" (cf. *flamă*) etc.

2. Derivarea eterogenă, de la o parte de vorbire diferită, este rareori simplă, de cele mai multe ori parasintetică.

Derivarea eterogenă exclusiv prefixală (a) este un fenomen rar, de aceea prefixelor li se neagă în general posibilitatea de a forma singure derivate aparținînd altei părți de vorbire decît cuvîntul de bază. Vezi, de exemplu, recentul *Dictionnaire de linguistique Larousse*, Paris, 1973, s.v. *prefixe*: „Le prefixe ne permet pas à l'unité lexicale nouvelle le changement de -catégorie grammaticale".

TEKAVCIC, G. I. III 145 : „essendo i prefissi, per definizione, morfemi non tras categorizzanti". Pentru limba franceză vezi Togeby, *lucr. cit.*, p. 165 : „le prefixe ne change pas la classe de la racine". Pentru limba română vezi GRAM. ROM. I (1954) p. 36.

O afirmație nuanțată, dar nesuștinută de formații eterogene simple, în *Introducere în lingvistică*, București, 1972, p. 159; vezi și Sanda Reinheimer-Rîpeanu, *Les derives parasynthetiques dans les langues romanes*, Haga-Paris, 1974, p. 30-34, unde teza caracterului exclusiv eterogen al prefixării este combătută cu exemple de derivate parasintetice.

a. Derivarea eterogenă simplă sau pur prefixală se întîlnește în următoarele situații:

— adjectiv < substantiv :

a- (*acotiledon*, *aton* etc.; *analfabet*)

După Togeby, care nu recunoaște derivarea eterogenă simplă, adjective ca fr. *apetale*, formate din prefix + substantiv, sînt „adjective parasintetice cu sufix zero" (*lucr. cit.*, p. 166). Cel puțin pentru română, e necesară însă o distincție între formații ca *acotiledon* cf. *cotiledon* și *apetal* cf. *petală* (vezi, mai jos, b P).

anti- (*anticar*, *antidrog*, *antișoc* etc.)

extra- (*extraplan*)

in- (*inodor*)

inter- (cu un substantiv la plural: *interorașe*, *interțări* etc.)

ne- (*nesoț*)

Nepereche adj. este însă un derivat omogen de la *pereche* adj. < s. (vezi DLR S.V. *pereche* 2°).

non- (*nonstop*)

pro- (*profund*)

Asemănătoare cu *profund* sînt *afund* și *străfund*, care nu sînt incluse în această listă din următoarele motive : *afund* este compus cu prepoziția *a*; *străfund* este derivat substantival (omogen)

folosit și ca adjectiv prin schimbarea valorii gramaticale (vezi IORDAN, LRA 211, nota 2, care relevă apropierea dintre *străfund* adj. și *afund, profund*).

super- (înv. *superplus*)
supra- (*supranumerar, supraplan*)
sur- (*surnumerar*)

— substantiv < adjectiv (sau participiu) :
-i (*afluent*)
con- (*conațional, conjudețean; recent, colistier* „coleg de listă electorală”)
en- (*encaustică, enciclică*)
me- (*meplat*)
ob- (**texv.** *obzăcut*)
para- (*paracăzător, parasolar*)
per- (*perplin*)

Pentru *preaplin* vezi FC I 126.

pro- (înv. *prozăcut*)
super- (*superumeral*)

— substantiv < adverb : *ne-* (*neunde* „neant”)
 — substantiv < verb : *ne-* (înv. *nefiind* „neființă”).

După cum rezultă din lista dată, derivate eterogene exclusiv prefixale se întâlnesc la 18 prefixe, dar la majoritatea dintre ele în câte un singur exemplu (*a-*, *extra-*, *în-*, *me-*, *non-*, *ob-*, *per-*, *sur-*), în câte două exemple (*en-*, *para-*, *pro-*, *super-*, *supra-*) sau trei (*ne-*); formații mai numeroase și posibilități deschise se înregistrează numai la *a-*, *anti-*, *con-* și *inter-*.

Din punct de vedere morfologic predomină formarea de adjective < substantive, procede înregistrat la 11 prefixe, dintre care cel puțin 3 cu serii deschise. E de remarcat însă că pentru toate formațiile eterogene înregistrate la *anti-* (tip *antișoc*) și *inter-* (*interorașe*), pentru unica formație a lui *extra-* (*extraplan*), ca și pentru una din cele două ale lui *supra-* (*supraplan*), statutul de derivat adjectival nu este indiscutabil, întrucât prefixul este aici cel puțin la limita cu prepoziția originară; în ipoteza interpretării prefixului drept prepoziție am avea'a face fie cu o îmbinare liberă, fie cu un compus. într-o situație asemănătoare se găsește formația *nonstop*, în care prefixul este cel puțin la limita cu funcția adverbială de origine. în orice caz, toate aceste formații adjectivale incerte au caracter invariabil (cu substantivul de bază la singular în cele mai multe, dar la plural informațiile cu *inter-*, uneori și cu *anti-* : *becuri antițișnări* SCINTEIA 1975, nr. 10276, p. 4, col. 7, spre deosebire de cele ale lui *a-*, *în-* etc. care variază după gen și număr : *aton*, *-ă*, *-i*, *-e* sau *inodor*, *-ă*, *-i*, *-e*; vezi și *supranumerar*, *-ă*, *-i*, *-e*.

Ana Canarache, în SMFC II 20, se îndoiește de calitatea de adjectiv a unei formații ca *antitanc*, aducând ca argument „lipsa acordului”. AVRAM, P. N. 249 discută această problemă sub aspectul statutului de prefix sau prepoziție al lui *extra-*, *inter-*, *supra-* împotriva statutului de prefix este invocat faptul că „prefixele nu au în general capacitatea de a forma o parte de vorbire diferită de cuvântul-bază”. Pentru *inter-* în „combinațiile de tipul *intertări*” vezi și GUTU ROMALO, c. 223.

Din punctul de vedere al istoriei limbii, trebuie arătat că în derivarea tradițională nu se cunosc exemple de formații pur prefixale eterogene. Aproape toate formațiile înregistrate sînt noi, marea majoritate cu prefixe neologice, de obicei și cu teme neologice. De cele mai multe ori avem a face cu împrumuturi (*acotiledon, afluent, antișoc, conațional, enciclică, inodor,*

meplat, nonstop, profund, superumeral, surnumerar) sau semicalcuri (*anticar, obzăcut, paracăzător, prozăcut, superplus, supranumerar*). Singurul prefix vechi la care s-au notat derivate eterogene, *ne-*, apare astfel numai în formații cărturărești (*nefiind* : Dosoftei, *neunde* : Argezi).

b. Derivarea eterogenă parasintetică este bogat reprezentată mai ales prin tipul sufixai.

a) Derivatele parasintetice de tip sufixai sînt :

— verbe < substantive, la 19 (+5) prefixe, între care *a-* (*avînta*), *con-* (*concentra*), *des-* (*dezlîna*), *în-*, (*înlemni*) ;

Cifra din paranteză indică numărul prefixelor care apar astfel numai în formații cu dublă analiză : verb < verb sau (parasintetic) < substantiv (respectiv adjectiv).

< adjective, 8 (+1) prefixe, inclusiv cele 4 citate mai sus : *a-* (*amuți*), *con-* (*consolida*), *des-* (*descreși*), *în-* (*înverzi*);

< adverbe, la 4 prefixe : *a-* (*acomoda*), *de-* (*dejosi*), *des-* (*descrușișă*) și *în-* (*întîrzia*) ;

< numeral, la 3 prefixe : *a-* (*aduna*), *des-* (*dezdoi*) și *în-* (*înzeci*);

< interjecție, la 2 prefixe : *co-* (*cofîrști*) și *în-* (*înhăța*) ;

— substantive < verbe, la 5 prefixe : *a-* (*acrescămînt*), *a-* (*amimie*), *în-* (*inconvenient*), *ne-* (*nesosință*), *pre-* (*preopinent*);

< adjective, ia 5 prefixe : *a-* (*agenitalism*), *des-* (*dezaferentare*), *hiper-* (*hipersuprarenalism*), *hipo-* (*hiposuprarenalism*), *peri-* (*perideferentită*) ;

< numeral, la 1 prefix : *întroptire* ;

— adjective < substantive la 21 de prefixe, între care *a-* (*afemeiat*), *con-* (*concentric*), *des-* (*desciolănat*), *în-* (*înmănușat*), *ne-* (*neapătat*), *răs-* (*răzmățat*) ;

< verbe, la 3 prefixe : *a-* (*alimpit*), *în-* (*interminabil*) și *ne-* (*neclintibil*).

Prefixele cel mai mult folosite în derivate parasintetice sînt *a-*, *des-* și *în-*, care au formații numeroase și variate : din cele 10 tipuri de parasinteză sufixală înregistrate, *a-* apare în 7, iar *des-* și *în-* în 6.

(3) Derivatele parasintetice de tip regresiv sînt :

— substantive < verbe : *parjur*, (*s*)*perjur*, *transfug* ;

— adjective < substantive : *apetal*, *diform*, *inform* ;

< verbe : *indiviz*,

5. Combinând constatarea făcută în § 2 cu privire la prefixele reprezentate în mai multe părți de vorbire cu datele rezultate din § 4 în ce privește derivarea eterogenă (simplă și parasintetică), se poate stabili următoarea ierarhie a prefixelor cu cele mai numeroase valențe

1. <i>ne-</i>	6(+1) părți de vorbire	<6 (+1) părți de vorbire (+grupuri)
2. <i>des-</i>	5	<6
3. <i>răs-</i>	5	<5
4. <i>în-</i>		<6
5. <i>a-</i>	3	<5
6. <i>nă-</i>	4	<4
7. <i>prea-</i>	4	<4
8. <i>de-o</i>	3	<4

1. Cifra pusă în paranteză reprezintă aici situații discutabile, care în tabloul de la p. 286—291 apar notate cu semnul întrebării: acestea sînt reprezentate la *ne-*, de interjecții contextuale ca *neamin* (vezi p. 278), iar la *în-*, de numeralele multiplicative (pentru care vezi discuția de la p. 281).

2. La *răs-* numărul părților de vorbire formate coincide cu al celor de bază, dar prefixul nu este un derivativ omogen (prin parasinteză formează și verbe de la substantive, adjective de la substantive). *Nă-* și *prea-* sînt însă aproape exclusiv omogene și tocmai de aceea, deși apar în câte 4 părți de vorbire, sînt trecute în listă după *a-*, cu 3 < 5.

6. în legătură cu derivarea omogenă simplă se pune și problema menținerii categoriei gramaticale (gen, număr, diateză etc.) și a particularităților flexionare ale cuvântului de bază. În general aceasta este regula: substantivele < substantive au același gen și număr, iar verbele < verbe aceeași conjugare, diateză, tranzitivitate. Există totuși unele excepții:

a) la substantive, puține deosebiri de:

— gen: *analfabet* (adj. și) s.m. față de *alfabet* s.n.

Dacă *parasoare* este s.f., cum îl dă COSTINESCU — alături însă de *parasolă*, care a putut influența calificarea—, acesta ar fi de asemenea un caz de gen diferit față de cuvântul de bază (*soare m.*). Gf. fr. *parapluie* m. față de *pluie* f.

— (gen și) număr: *parascînteii* s.n. (pl. idem) față de *scînteie* s.f.

— flexiune, în ce privește alternanțele fonetice: *remarcă*: pl. *remarci* față de *marcă*: pl. *mărci*;

b) la verbe, puține deosebiri de:

— diateză: *complăcea* reflexiv față de *plăcea* activ

— tranzitivitate: *scurge* tranzitiv față de *curge* intransitiv (vezi și *coopta* față de *opta*)

(Vezi, pentru limba latină, A. Ernout și F. Thomas, *Syntaxe latine*, ediția a H-a, Paris, 1959, p. 20-21.)

dar ceva mai multe deosebiri de flexiune. Se constată tendința unor formații prefixate de a adopta un model flexionar diferit de cuvântul de bază în ce privește:

— clasa de conjugare: *încura* I față de (inv.) *cure* III, *nepricepa* I față de *pricepe* III, *concede* III față de *ceda* I, *desfide* III față de *sfida* I, reg. *zăuri* IV față de *ura* I;

1. Deosebirile de acest fel interesează chiar dacă admitem că schimbarea de conjugare s-a făcut din latină la verbe ca *încura* (vezi S. Pușcariu, în DR IV (1924—1926), 2, p. 703) sau că *nepricepa* este format după *nepricepător* (vezi DLR).

2. Aici poate fi amintită și deosebirea formală dintre unele verbe parasintetice și paralelele lor neprefixate: *înstruna* I / *struni* IV (vezi GRAUR, T. 234). Cf. și perechi semianalizabile ca *înfige* / *Iljstrăfiga* I, *înghiți* / *sughîța* I.

3. Pentru limba contemporană s-a remarcat că tendința de trecere de la conjugarea a H-a la a III-a acționează mai puternic la derivatele prefixale (și la compuse) decît la verbele simple: vezi *întrevede*, *prevede* față de *vedea*; *complăcea*, *displăcea* față de *plăcea* etc. Vezi IORDAN, LRC 438, care pune fenomenul în legătură cu lungimea cuvântului, accentul și ritmul.

— desinențele (de la indicativ prezent): multe formații prefixale neologice de conjugarea I au forme de prezent diferite de verbul simplu din aceeași familie (*aclama*: *aclam* față de *clama*: *clamez*; *demasca*: *demasc* față de *masca*: *maschez*; *remarca*: *remarc* față de *marca*: *marchez* etc); Vezi Gr. Brâncuș, în SCL xxvi (1975), nr. 3, p. 251-252.

— (desinențele și) sufixele temporale: între formațiile prefixate de la a da, unele au prezentul diferit de bază (*trăda*: *trădez*, *izda*: *izdez* față de *da*: *dau*), iar toate au perfectul simplu — și mai mult ca perfectul — fără reduplicare, cu sufixul -a- în loc de -u- (*preda*: *predai*, *predasem* față de *da*: *dădui*, *dădusem*); o situație asemănătoare la formațiile cu baza *sta* (*consta*, *custa*).

1. Vezi LOMBARD, V. 459—463.

2. De notat și apariția mult mai rară a formelor iotacizate la verbele prefixate cu tema în n (*compune*, *reține*, *conveni*) sau r (*tresări*) față de verbele de bază (*pune*, *tine*, *veni*; *sări*); id. *ib.* 114, 582, 937, 1038.

3. La *râmlne* față de *mînea*, în limba literară contemporană (vezi i.o.) deosebirile privesc atît clasa de conjugare: III/II, cît și iotacizarea: *râmin/mii*.

4. Cf. și deosebiri de accent în flexiune: *predâminjdomin*; vezi LOMBARD, V., 283, 291.

Unele derivate omogene simple nu au flexiunea completă a cuvîntului de bază, fiind folosite numai la anumite forme: vezi *contramăsuri* pl. / *măsură*; *delăsa* j *lăsa*.

În mod special sînt numeroase formațiile prefixate (de obicei de tip contextual) atestate numai la plural la *para-* și *răs-* cu valoare intensivă: *paraexamene*, *paraordine*, *paraparte* etc. la IORDAN, STIL 208, *rascute*, *răzveri* id. *ib.*, p. 208; vezi și *răzmi* DLR.

7. O problemă legată de repartiția pe părți de vorbire și pe subclasele acestora privește prefixarea numelor proprii.

În cadrul substantivelor formate cu prefixe există nu numai substantive comune (imensa majoritate), ci și substantive proprii, mai ales nume geografice.

Pentru absența prefixelor în numele proprii de persoane vezi GRAUR, N. P. 110: „prefixe apar numai acolo unde ele au figurat în cuvinte comune care au devenit apoi nume de persoane (de exemplu *Răspop*, de la verbul *răspopi*)”. Pentru formații cu *ex-* + nume de persoană vezi, *lucr. cit.* p. 103, un exemplu străin (*Huguette ex-Duflos*), teoretic posibil și cu nume românești.

Nume proprii se înregistrează printre formațiile simple sau parasintetice ale următoarelor prefixe:

anti-: *Antiatlas* (și *Antibalcani* etc.); *Antihrist*;

cis-: *Cisiordania* (și *Giskei*);

pre-: *Prealpi*; (*cultura*) *Precucuteni*; *Premiorița*;

trans-: *Transidordania* (și *Transkei* etc).

Toate derivatele înregistrate sînt omogene (substantive proprii < substantive proprii) și, în marea majoritate, împrumuturi; cf. totuși, la numele de epoci și titluri, formațiile românești *Precucuteni* și *Premiorița*.

1. La acestea ar putea fi adăugat *nefirtatul*, dacă îl interpretăm ca nume (propriu) al diavolului (și nu, pur și simplu, „diavol, drac” ca în DLR) și dacă nu se explică prin schimbarea valorii gramaticale a substantivului comun *nefirtat*, negativ al lui *firtat*. Cu valoare exclusivă de nume propriu este *Nifärtache* „idem”, devenit neanalizabil.

2. Vezi și formații ocazionale contextuale cu *ne-*, de tipul *Matei*, *ne-Matei*.

3. Pentru statutul de cuvinte compuse cu prepoziții al unor nume proprii ca *întreape*, *Supra-pietrei*, vezi Introducerea, p. 10—11.

Un aspect al derivării eterogene este formarea unor substantive comune de la substantive proprii, fenomen frecvent în terminologia astronomică: *apojupiter* (~ *saturn*, ~ *uranus*) și *perijupiter* (~ *saturn*, ~ *uranus*), *paraselene* etc.

Numele proprii pot constitui și baza unor formații cu statut morfologic ambiguu asemănătoare cu cele interpretate la § 4 pct. 2 a drept adjective < substantive. Pe lîngă prefixe ca *anti-* sau *pro-* care se combină și cu substantive comune, cu nume proprii se întîlnește și prefixul *trans-*. Este vorba de exemple ca: (*Pactul anti-Gomintern* (MDE), (*atmosferă* ...) *pro-Croce* (vezi SMFC IV 26), (*conductă petrolieră*) *trans-Alaska* (SCÎNTEIA 1973, nr. 9695, p. 5, col. 3).

În favoarea interpretării acestor formații drept construcții prepoziționale pot fi invocate și două aspecte ale scrierii lor: prezența cratimei și menținerea inițialei majuscule la cuvîntul de bază. Pentru *pro-* vezi I. Rizescu, în SMFC IV 26 și AVRAM, P. N. 249.

8. După cum a rezultat din discuția asupra unor exemple din paragrafele anterioare, statutul formațiilor prefixale din punctul de vedere al apartenenței la o anumită parte de vorbire nu este totdeauna clar. Probleme de interpretare se ridică în mod special la unele formații cu *anti-*, *extra-*, *inter-*, *non-*, *pro-*, *supra-* și *trans-* considerate în mod curent adjective invariabile (vezi § 4 pct. 2 a și § 7) și la unele compuse parasintetice

cu prefixul *ne-* (*nelalocul*) calificate de obicei drept adverbe (vezi § 3). în ambele situații, dificultatea este legată, de fapt, de ambiguitatea statutului elementului prefixal, care este interpretat ca atare conform tradiției, dar se găsește cel puțin la limita cu statutul de cuvânt (ajutător).

în prima situație, *anti-*, *extra-*, *inter-*, *pro-*, *supra-* și *trans-* au mai curînd o comportare de prepoziții, iar *non-* de adverb sau prepoziție.

Pentru *extra-*, *inter-*, *pro-* și *supra-* vezi AVRAM, P. N. 249, 250. Pentru *inter-* vezi și GUȚU ROMALO, c. 223. MARCHAND, E. W. 89—91 vorbește de „forța prepozițională” a unor prefixe în formații care pot fi considerate sintagme (uneori determinante ale unor determinați zero).

în cea de a doua situație *ne-* are comportarea adverbului de negație *nu*. Dificultatea încadrării morfologice a unor compuse parasintetice cu *ne-* nu se reduce la problemele de regim relevate pentru formațiile de tip *nelalocul* (vezi § 3), ci privește și variația liberă în exemple ca *neînregulă* \ în *neregulă*, *nelalocul* / *la nelocul*, *nepederost* / *pe ne-de rost* etc, distribuția complementară a lui *ne-* și *nu* în negarea formelor verbale (gerunziul, participiul și supinul cu *ne-*, față de toate celelalte cu *nu*), precum și dislocarea prin *mai* (sau *prea*) a unor formații pronominale (*nemaialtul*) și mai ales verbale (*nemaivăzînd*, *nemaivăzut*: cf. *nu (mai) vede*; *neprea-avînd*: cf. *nu (prea) are*). Existența formelor verbale negate cu *ne-* și a altor derivate regulate de tipul substantivelor formate din infinitivul lung sau al adjectivelor în *-tor* explică formarea regresivă a unor verbe cu *ne-* în întreaga paradigmă (*nemulțumi*, *nesocoti* etc).

1. Pentru exemple cu variație liberă la formații cu prepoziție vezi IORDAN, LRA 204.
2. Dificultatea de interpretare a formelor verbale cu *ne-* și *nemai-* drept cuvinte se reflectă în dicționare, care înregistrează participiile ca adjective, dar lasă la o parte gerunziile.
3. Pentru complicația creată de intercalarea lui *mai*, care ar pleda pentru scrierea separată, vezi Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, Rucurești, 1974, p. 80—81.
4. Pentru caracterul separabil al lui *ne-*, vezi Introducerea, p. 8.
5. O discuție asupra verbelor cu *ne-* la Th. Hristea, în LR xx, 1971, nr. 5, p. 486—488.

FORMAȚIILE PREFIXATE ȘI BAZELE LOR

Nr. crt.	Prefixul	Baze									Grup de cuvinte
		Formații									
		s.	Adj.	Pron.	Num.	Vb.	Adv.	Conj.	Interj.		
1		verbe	P	P		P	+	P	-		-
		substantive	+ P	+ P	-	-	P	-	-	-	-
		adjective	P	+	-	-	P	-	-	-	-
2	«"3	substantive	+	P	-	-	P	-	-	-	-
		adjective	+ P	+	-	-	-	-	-	-	-
3	<i>ab-</i>	verbe	-	-	-	-	+	-	-	-	-
		adjective	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	-	+	-	-	-	-	-	-	-
4	<i>an-</i>	verbe	P	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	+ P	-	-	-	-	-	-	-	-
5	<i>ana-</i>	substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	<i>ante-</i>	substantive	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	-	-	-	-	+	-	-	-	-

Nr. crt.	Prefixul	Baze									Grup de cuvinte
		Formații \ ^									
		S.	Adj.	Pron.	Num.	Vb.	Adv.	Conj.	Interj.		
7	<i>anti-</i>	adjective	+ P	+	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	<i>antre-</i>	substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
9	<i>apo-</i>	substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-
10	<i>arhi-</i>	substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	-	-	-	-	+	-	-	-	-
11	<i>cata-</i>	substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12	<i>circum-</i>	substantive	+ P	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	-	-	-	-	+	-	-	-	-
13	<i>cis-</i>	adjective	P	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	+ P	-	-	-	-	-	-	-	-
14	<i>co-</i>	verbe	P	-	-	-	-	+	-	-	P
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-
15	<i>con-</i>	verbe	P	P	-	-	-	+	-	-	-
		substantive	+ P	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	P	-	-	-	-	-	-	-	-
16	<i>contra-</i>	substantive	+ P	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	-	-	-	-	+	-	-	-	-
17	<i>cu-</i>	verbe	P	-	-	-	-	-	-	-	
18	<i>de-</i>	verbe	P	P	-	-	-	+	-	-	-
		substantive	+ P	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	P	+	-	-	-	-	-	-	-
19	<i>de-3</i>	verbe	P	-	-	-	-	+	P	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
20	<i>des-</i>	adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	P	P	-	P	+	P	-	-	-
		substantive	+ P	P	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	P	+	-	-	-	-	P	-	-
		adverbe	-	-	-	-	-	-	+	-	-
		interjecții	-	-	-	-	-	-	-	-	+
21	<i>dia-</i>	substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-
22	<i>dis-</i>	substantive	+ P	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	P	+	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	P	P	-	-	-	+	1	-	-

Nr. crt.	Prefixul	Baze		Adj.	Pron.	Num.	Vb.	Adv.	Conj.	Interj.	Grup de cuvinte
		Formații									
23	<i>do-</i>	verbe					+				
		adjective		+							
		adverbe						+			
24	<i>ecto-</i>	substantive									
		adjective	P								
25		substantive		+							
		adjective		+							
26	<i>endo-</i>	substantive	+								
		adjective									
27	<i>ento-</i>	substantive									
	<i>epi-</i>	substantive									
		adjective		+							
28		verbe									
		substantive	P	P							
29		adjective	+	+							
		substantive	P								
		adjective		+							
30	<i>extra-</i>	adjective	+	P	+						
		substantive		+							
31	<i>hiper-</i>	substantive	+	P							
		adjective		+							
32	<i>hipo-</i>	substantive	+	P	P						
		adjective	P	+							
33		verbe	P	P							
		substantive	+	P			+				
34		adjective	+	P	+		P				
		substantive	+	P			P				
35		verbe		P			+				
36	<i>infra-</i>	substantive	+	P							
		adjective	P	+							
37	<i>inter-</i>	verbe									
		adjective	+	+							
		substantive									
38	<i>intra-</i>	adjective									
		substantive	+								
39	<i>intro-</i>	verbe					4-				
40	<i>iz-</i>	verbe									
		substantive	+								
		adjective		+							
41		verbe	P	P			4-				
		adjective	P	+							
		substantive	+	P							
		interjecții								+	
		numerales ?									

Nr. crt.	Prefixul	Baze		S.	Adj.	Pron.	Num.	Vb.	Adv.	Conj.	Interj.	Grup de cuvinte
		Formații	>^									
42	<i>intre-</i>	verbe		-	-	-	-	+	-	-	-	-
		substantive			-	-	-	-	-	-	-	-
43	<i>intru-</i>	verbe		-	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive		-	-	-	P	-	-	-	-	-
		adjective		-	-	-	-	-	-	-	-	-
44	<i>juxta-</i>	adjective		P	+	-	-	-	-	-	-	-
		substantive			-	-	-	-	-	-	-	-
		verbe		-	-	-	-	+	-	-	-	-
45	<i>me-</i>	substantive		+	+	-	-	-	-	-	-	-
		verbe		-	-	-	-	-	-	-	-	-
46	<i>meta-</i>	substantive		+	P	-	-	-	-	-	-	-
		adjective		P		-	-	-	-	-	-	-
47	<i>nă-</i>	substantive		+	P	-	-	-	-	-	-	-
		adjective		-		-	-	-	-	-	-	-
		verbe		P	-	-	-	+	-	-	-	-
		adverbe		-	-	-	-	-	-	-	-	-
48	<i>ne-</i>	adjective		P	+	-	-	P	-	-	-	-
		substantive		+	P	-	-	+	+	-	-	-
		verbe		-	-	-	-	+	-	-	-	-
		adverbe		-	-	-	-	-	+	-	-	-
		pronume		-	-	+	-	-	-	-	-	-
		conjunții		-	-	-	-	-	-	-	-	-
		interjecții?		-	-	-	-	-	-	-	-	-
49	<i>non-</i>	substantive		-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective		-	+	-	-	-	-	-	-	-
50	<i>o-i</i>	verbe		P	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive		+	-	-	-	-	-	-	-	-
51	<i>ob-</i>	verbe		P	-	-	-	+	-	-	-	-
		substantive			+	-	-	-	-	-	-	-
		adjective		-	+	-	-	-	-	-	-	-
52	<i>par-</i>	verbe		-	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive		-	-	-	-	P	-	-	-	-
53	<i>para-</i>	substantive		+	P	-	-	-	-	-	-	-
		adjective		P		-	-	-	-	-	-	-
54	<i>pen-</i>	substantive		-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective		-	+	-	-	-	-	-	-	-
55	<i>per-</i>	verbe		-	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive		-	+	-	-	P	-	-	-	-
		adjective		-	+	-	-	-	-	-	-	-
56	<i>peri-</i>	substantive		+	P	-	-	-	-	-	-	-
		adjective		-	+	P	-	-	-	-	-	-
57	<i>po-</i>	verbe		-	P	-	-	+	-	-	-	-
		adjective		-	+	-	-	-	-	-	-	-
58	<i>pod-</i>	substantive		-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective		-	+	-	-	-	-	-	-	-

Nr. crt.	Prefixul	Baze									Grup de cuvinte
		S.	Adj.	Pron.	Num.	Vb.	Adv.	Conj.	Interj.		
59	<i>poi-</i>	adverbe	-	-		-	-	-	-	-	-
60	<i>post-</i>	verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive adjective	+ P -	+ -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -
61	<i>pre-</i>	verbe	P	-	-	-	+	-	-	-	-
		substantive adjective	+ P -	- +	- -	- -	P -	- -	- -	- -	- -
62	<i>prea-</i>	adjective	P	+	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adverbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-
63	<i>pro-</i>	verbe	-	-	-	-	+	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-
		adverbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-
64	<i>pro-</i>	verbe	-	-	-	-	+	-	-	-	-
		substantive	-	+	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	+	+	-	-	-	-	-	-	-
65	<i>ra-i</i>	verbe	P	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
66	<i>răs-</i>	verbe	P	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	P	+	-	-	-	-	-	-	-
		numerale	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adverbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			-	-	-	-	-	-	-	-	-
67	<i>re-</i>	verbe	P	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	-	-	-	-	-	-	-	-
68	<i>retro-</i>	verbe	P	-	-	-	+	-	-	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-
69	<i>s-</i>	verbe	P	-	-	-	+	-	-	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	P	-	-	-	-	-	-	-	-
70	<i>se-</i>	verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-
71	<i>sin-</i>	substantive	+ P	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	P	-	-	-	-	-	-	-	-
72	<i>spre-</i>	adjective	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-
73	<i>stră-</i>	verbe	P	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	-	-	-	-	-	-	-	-
74	<i>sub-</i>	substantive	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	P	-	-	-	-	-	-	-	-
	verbe	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-

Nr. crt.	Prefixul	Baze			Adj.	Pron.	Num.	Vb.	Adv.	Conj.	Interj.	Grup de cuvinte
		substantive	adjective	verbe								
75	<i>super-</i>	substantive	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
76	<i>supra-</i>	substantive	+ P	-	-	-	-	-	-	-	-	+
		adjective	4-P	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
77	<i>sur-</i>	verbe	P	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
78	<i>tă-</i>	verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
79	<i>tra-</i>	verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
80	<i>trans-</i>	verbe	P	-	-	-	-	-	-	-	-	P
		substantive	+ P	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	P	+	-	-	-	-	-	-	-	-
81	<i>tră-</i>	verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
82	<i>tre-</i>	verbe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
83	<i>ultra-</i>	substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
84	<i>vâ-</i>	substantive	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
85	<i>vâz-</i>	substantive	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
86	<i>ză-</i>	verbe	P	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		substantive	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		adjective	1	-	-	-	-	-	-	-	-	+

+ = formație simplă
P = formație parasintetică
? = formație discutabilă

STRUCTURA FONETICĂ A PREFIXELOR ȘI A DERIVATELOR CU PREFIXE

1. Prefixele limbii române sînt: a) asilabice, b) monosilabice și c) bisilabice.

a) Singurul prefix asilabic este *s* (*z-*): *spulbera, sfișia; zbuciuma, zvînta*, la care se adaugă variantele asilabice ale unor prefixe monosilabice: *d-* (*do-*): *dobîrși, n-* (*în-*): *năcri, nălbi, năpri*; *r-* (*re-*): *ralia, ratașa*; *z-* (*ză-*): *zăfla*.

b) Cele mai multe prefixe (52) sînt monosilabice. în interiorul lor distingem atît prefixe vechi: *adormi, cuprinde, dezlega, întineri, prelinge, răduce, răzbate, strămoș* etc, cit și noi: *analgezie, coexista, inegal, nonconformist, postpune, surprinde, transfăgărășean* etc.

La acestea se adaugă variantele monosilabice ale unor prefixe bisilabice: *ant-* (*anti-*): *antarctic, ep-* (*epi-*): *epoxizi, într-* (*între-*): *întrajutorare, într-* (*întru-*): *întrarginta, met-* (*meta-*): *metarteriolă, par-* (*para-*): *parafazie, supr-* (*supra-*): *supraduce* „a aduce în plus”, *ultr-* (*ultra-*): *ultralumin* etc.

c) Prefixele bisilabice sînt mai ales noi: *antiimperialist, arhicunoscut, contraface, extrateritorial, hiperaciditate, intrerupe, introduce, parafrază, retroactiv* etc. Prefixul vechi *întru-* este mai bine reprezentat în varianta monosilabică *într-*.

2. Mai mult de jumătate dintre prefixele limbii române sînt constituite dintr-o vocală (*a-*, *a-*, *o-*) sau terminate în vocală (*cu-*, *ne-*, *pro-*, *pro-*, *ră-*, *re-*, etc.); la acestea se adaugă variantele vocalice sau cu finală vocalică ale unor prefixe cu finală consonantică: *a-* (*ab-*), *e-* (*ex-*), *i-* (*iz-*), *i-* (*in-*), *i-* (*in-*), *o-* (*ob-*); *co-* (*con-*), *de-* (*des-*), *su-* (*sub-*).

Unele prefixe cu finală vocalică au și o variantă cu finală consonantică, formată prin eliziune (cu o silabă în minus), înaintea unor teme care încep cu o vocală: variante asilabice ale unor prefixe monosilabice (vezi mai sus sub 1 a) și variante monosilabice ale unor prefixe bisilabice (vezi mai sus sub 1 b).

Variantele cu finală consonantică de la prefixe terminate în vocale sînt puține și rar folosite, avînd de obicei caracter facultativ. Uneori același prefix poate fi folosit cu ambele variante în derivate de la una și aceeași temă cu inițială vocalică: *contraamiral — contramiral, paraaldehidă ~ paraldehidă, reanima — ranima*.

Se cunoaște și cazul în care un prefix vocalic (monosilabic) să aibă o variantă în consoană finală, înaintea unei teme începătoare cu vocală: *a-Jan!* (*anafrodiziac*). Această variantă, ca și cele terminate în consoane formate prin eliziune (*ant-*, *ep-*, *într-* etc.) contribuie la evitarea hiatului.

în legătură cu mijloacele de evitare a hiatului, vezi E. Petrovici, *L'hiatus au cours de l'évolution phonétique du roumain*, în *Actele celui de al XH-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică*, voi. I, București, 1970, p. 377—388.

3. Numărului mare de prefixe (mai ales neologice) terminate în vocală *i* se datorește frecvența h i a t u l u i în derivatele prefixate.

O situație asemănătoare se întîlnește la elementele de compunere.

PUȘCARIU, L. R. II 53 constată că „hiatul se păstrează mai ales atunci cînd avem a face cu derivate sau compuse ale căror părți componente trebuie scoase în relief din cauza sensului”, în cazul derivării cu prefixe nu ne întîmpină nici prezența interfixelor. G. Stein (*La derivation française et le probleme des consonnes intercalaires*, în „Cahiers de lexicologie” 1971, I, p. 46) relevă faptul că hiatul e mai frecvent în cazul derivatelor cu prefixe, decît cu sufixe; vezi și Elena Carabulea, *Interfixul [vocală-]-I- în derivarea non-verbală din limba română*, în SMFC VI, p. 117—137.

Iată tipurile de hiat care apar în formațiile cu prefixe :

<i>a</i>	<i>supraalimenta</i>
<i>a — e:</i>	<i>supraevalua</i>
<i>a</i>	<i>contraindicat</i>
<i>a</i>	<i>supraîncărcat</i>
<i>a</i>	<i>extraordinar</i>
<i>a — u:</i>	<i>extraurban</i>
<i>ă — a:</i>	<i>răafla</i>
<i>ă — u:</i>	<i>zăuita</i>
<i>e —</i>	<i>neadormit</i>
<i>e —</i>	<i>reeducă</i>
<i>e —</i>	<i>preistorie</i>
<i>e —</i>	<i>preîntîmpina ; neîndurat</i>
<i>e —</i>	<i>neobservat</i>
<i>e — u</i>	<i>neuitat</i>
<i>— a</i>	<i>antiatomic</i>
<i>i = e:</i>	<i>arhiepiscop</i>
<i>i — i:</i>	<i>antiistorie</i>
<i>i — î:</i>	<i>arhiîndesat</i>
<i>i — o:</i>	<i>arhiobscur</i>
<i>i — u:</i>	<i>periunghial</i>
<i>o — a:</i>	<i>retroactiv</i>
<i>o — e:</i>	<i>coexista</i>
	<i>cointerestat</i>
	<i>proîncăleca</i>
	<i>coopta</i>
<i>o — u:</i>	<i>prouрма.</i>

1. Dintre tipurile de mai sus, remarcăm cazurile în care prefixul se termină în aceeași vocală cu care începe baza: *a-a* (*supraactivitate*), *e-e* (*needucat*), *i-i* (*periintestinal*), *o-o* (*coopta*).
2. Uneori se ajunge la întîlnirea a trei vocale: a) cînd tema prezintă un hiat între silabele inițiale: *coautor, antiaerian*; b) cînd prefixul are un hiat: *diaelectric*.

Hiatul se evită uneori:

a) prin eliziunea vocalei finale a prefixului (vezi mai sus sub 2 ;

1. Variantele cu eliziune sînt adesea etimologice.
2. Fenomenul e frecvent, în vorbirea neîngrijită, mai ales la întîlnirea aceleiași vocale, unde se produce, de fapt, contragerea lor. Vezi *copta, cooperăție* la GRAUR, T. 46.

b) prin eliziunea vocalei inițiale a cuvântului de bază, când această vocală este *i*: *rânturna*; *nempăcat*, *nencelat*, *rennoi*, *renvia*; *doncheia*, *prontoarce*;

1. Fenomenul este frecvent în versuri.

2. în derivatul regional *ninfiricat* „neferecat” (vezi DLR S.V.) s-ar putea să avem a face cu închiderea vocalei prefixului sub influența contragerii cu *i*; cf. însă varianta necondiționată *ni-*.

c) (mult mairar, exclusiv în vorbirea neîngrijită) prin sinereză, vocala finală a unui prefix terminat în *e* fiind transformată în semivocală : *neajutorat* pronunțat *neajutorat*.

PUȘCARIU, L. R. II 53 constată că „pe când *e* din prepoziția *de* sau din pronumele *ne* formează de obicei elementul slab al unui diftong când urmează un cuvânt începător cu *a* (*de-atunci*, *de-acolo*, *ne-am dus...*), asemenea contracții nu se întâlnesc la compusele cu prefixul negativ *ne-* (*neadevăr*, *neatin...*)”.

4. Prefixele limbii române sînt neaccentuate în condiții obișnuite, cu unica excepție a lui *pot-*.

Vezi PUȘCARIU, L. R. II 68, Em. Vasiliu, *Fonologia limbii române*, p. 61, relevă deosebirea de accent din perechile minimale *desfăcut—des (adv.) făcut*, (*l-am auzit*) *desmînd—des (adv.) mînd*.

Iată cîteva derivate (cu prefixe vecbi și noi), cu menționarea accentului (principal) : *adormi*, *cuprinde*, *desface*, *îmbătrîni*, *nevoînță*, *preface*, *răbufni*, *răzbate*, *străbunic*; *circumscrie*, *conlucra*, *deplînge*, *extrage*, *hiperurbanism*, *întrezări*, *postpune*, *retroactiv*, *simpatriot*, *supra** *alimentare*, *subdirector* etc.

Unele prefixe au variante etimologice accentuate, de obicei în cuvinte neanalizabile sau, cel mult, semianalizabile. Asemenea situații se întâlnesc atît la formații moștenite din latină (*cuscru*), cît și la împrumuturi din slavă (*zâpis*) și mai ales din greacă (*episcop*, *parapon*), rar la cele latino-romanice (*tranzit*).

1. în flexiunea derivatelor verbale neanalizabile în românește, moștenite din latină, prefixul, care nu se mai percepe, poate fi accentuat: *câmpăr*, *săfâr*, în timp ce *dezleg*, unde prefixul a rămas simțit, are accentul pe rădăcină. Vezi PUȘCARIU, L. R. II 68, GRAUR, T. 255.

2. La unele împrumuturi din greacă variantele accentuate sînt învechite (vezi exemple ca *periphrasis*, *microfilm*, *simbol*).

Derivate analizabile, fixate în forma cu prefixul accentuat, sînt rare și neimportante, ca, de exemplu, adv. *nemite*.

Prefixele bisilabice au, de obicei, un accent secundar pe prima silabă : *ante-*, *arhi-*, *Inter-* etc.

1. în situațiile în care un prefix bisilabic poartă accentul principal al cuvîntului, locul acestui accent este :

a) pe a doua silabă a prefixului în variantele etimologice de accentuare, în general menținute numai la cuvinte neanalizabile, și învechite la cele analizabile (vezi mai sus);

b) același cu al accentului secundar obișnuit, deci pe prima silabă, în variantele ocazionale de accentuare (vezi mai departe).

2. Accentul secundar nu e prea distinct în limba română, de aceea nici nu a fost studiat în-
deajuns (PUȘCARIU, L. R. II 70).

în derivatele mai lungi, și prefixele monosilabice pot avea un accent secundar (mai ales cînd au un sens bine precizat), ceea ce are o anumită consecință asupra accentuării temelor. Astfel, în timp ce cuvintele de bază *amăgît*, *viețui* au accentul principal pe ultima silabă și cel secundar pe antepenultima : *amăgît*, *viețui*, ultimul tip de accent se mută pe prefixul monosilabic în formații ca : *dezamăgît*, *conviețuiesc*.

Accentul principal poate cădea uneori pe prefix, atunci cînd vrem să insistăm asupra prefixului, devenit, din punct de vedere semantic, mai important decît cuvîntul de bază. în situații de acest fel, în care apar variante ocazionale de accentuare, se găsesc mai frecvent :

a) derivate cu prefixe negative : *involuntar*, *nefăcut* (pentru a sublinia un contrast sau o negație);

Vezi PUȘCARIU, L. R. II 73.

b) derivate cu prefixe superlative: *hipersensibil*, *suprasaturat*;

c) derivate folosite în același context cu baza (este vorba de obicei tot de derivate cu prefixe negative sau superlative, dar și de derivate prefixale cu valoare de repetare a acțiunii) : *bucuros și răzbucuros*; *am judecat și razjudecat*; *nu e mama, e răzmama lui*; *am citit și recitit*.

Pentru derivate cu *răz-* vezi IORDAN, STIL. 210.

Accentul principal poate cădea pe prefix și în alte formații, atunci cînd situația dată le opune cuvîntului de bază sau unei formații cu alt prefix : astfel, e posibilă accentuarea *coautor* (pentru a sublinia că cineva a elaborat o lucrare împreună cu altul, și nu de unul singur).

PUȘCARIU, L. R. II 73, se referă și la situația în care „medicii cer pacienților pe care-i examinează să nu *inspire*, ci să *expire* aerul.” După același autor, „asemenea accentuări antitetice” se întâlnesc mai des în Ardeal.

ÎSTU poate fi neglijată nici posibilitatea ca, în unele cazuri, anumite derivate să aibă două accente principale (ca unele compuse de tipul *Anul nou*, vezi FC i 11) : *hipersensibil*; *tînăr-netinăr* (*Moartea n-a lege*. *Tînăr*, *ne-tînăr*, *moartea ia*. IORDAN, STIL. 213).

Pentru existența a două accente, vezi PUȘCARIU, L. R. II 74: „în afect se poate întîmpla ca un cuvînt să primească un accent stilistic păstrînd și accentul natural. Asemenea cuvinte se rostesc cu două accente principale. Așa e acel *minunat* pe care-l rostim în afect...” Pentru derivatele ocazionale cu *ne-* folosite imediat după cuvîntul de bază, vezi IORDAN, STIL. 213.

Faptul că există anumite corelații între valoarea unui prefix și accentuarea lui în derivate se vede din comparația derivatelor superlative cu formațiile în care aceleași prefixe au alte valori sau valori apropiate : se observă că accentul e mai frecvent pe prefixele superlative. De exemplu : *săprasensibil* („foarte sensibil”) față de *supraveghea*, *supracopertă* („copertă exterioară”); *ultramodern* („foarte modern”) față de *ultrafiltru*.

în situații foarte rare, cînd derivatul are un omonim curent cu sensul prefixului mai puțin clar, se pune un accent și pe prefix, ca de exemplu *recrea* „a crea din nou” față de *a (se) recrea* „a se destinde, a se odihni (după un efort susținut)”, (lucru) *nesptis* („nerelevat”) față de *nespus* (de frumos).

Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, București, 1974, p. 81 discută deosebirea de accent dintre : *sînt nevoit să plec și un gest nevoit*; *nesocotind pericolul, pompierul a intrat în casa incendiată și am ajuns la o sută de exemplare, nesocotind pe cele stricate*.

în derivatele supraprefixate, primul prefix primește totdeauna un accent secundar, deoarece este necesară relevarea sensului primului formant. La accentuarea primului prefix contribuie și faptul că formațiile de acest fel au un număr destul de mare de silabe. Aceasta e situația mai ales în derivate ca : *preîntîmpină*, *nestrăbătut*, în care sensul celui de a

doilea prefix (*în-, stră-*) e mai puțin clar pentru vorbitori, fiind considerat că aparține temei; în aceeași situație sînt și numeroși termeni specializați ca: *ăntianafilaxie, Jilpersuprarenalism, proparoxiton, subcontrafagot* sau termenii de rudenie : *prerăsstrăb&n, răsrasstrăbunic, străstrănepot, răsrasstrămoș* (vezi SMFC V 5).

Mai frecvent decît în cazul derivatelor monoprefixate, dar în aceeași situații (vezi p. 295), se întîlnesc derivate supraprefixate cu accentul principal pe primul formant:

a) cu prefixe negative : (*e de*) *nerecunoscut*;

b) cu prefixe superlative : *suprîncălzit* ;

c) în același context cu derivatul la care s-a adăugat primul prefix : *Acest cuvînt are accentul nu pe penultima silabă, ci pe întepenultima. El nu e strănepotul lui G., ci prestrănepotul lui.*

Mu este exclusă nici posibilitatea ca în unele cazuri de mai sus derivatele supraprefixate să aibă două accente principale (vezi p. 295).

SCRIEREA DERIVATELOR CU PREFIXE

1. Normele ortografice actuale cer ca derivatele cu prefixe să se scrie într-un singur cuvînt.

în lucrări aparținînd unor domenii diferite (presă, literatură artistică, științifică etc), se pot găsi însă (A) numeroase cazuri în care prefixul e despărțit prin cratimă de temă și (B) cazuri mai rare în care unele prefixe sînt scrise complet separate de temă, prefixul și cuvîntul de bază aparînd ca două cuvinte diferite.

1. Unele grafii cu cratimă sînt pur și simplu cazuri de nerespectare a normelor (de exemplu : *co-autor* CONTEMPORANUL, 1973, nr. 51, p. 2/1, *co-regent* Almanah MAGAZIN, 1972, p. 249/1, *întra-limbaj* ROM. LIT. VIII (1975), nr. 50, p. 5/3, *Curate [mlinile], nu în sensul de ne-mînjite de șperțuri și complicații, ci pur și simplu ne-pătate cu siUge*. ROM. LIT. V (1972), nr. 45, p. 22/3), uneori sub influența regulilor ortografice din alte limbi (*ultra-liberal* — fr. *ultra-liberal*). Exemplele de acest fel nu vor fi luate în discuție în acest capitol.

2. De asemenea nu vor fi luate în discuție cazurile în care este vorba de scrierea după vechi sisteme ortografice. Menționăm doar că în aceeași epocă existau oscilații în felul de a scrie cu sau fără cratimă derivatele cu unul și același prefix (vezi în DA, S.V. *arhi-*, exemple ca *arhipovățuitoriu* Șincai, dar *arhi-păstor* Zilot).

3. în îo, cap. IV *Formarea cuvintelor*, nu sînt menționate cazuri de grafii cu cratimă la derivatele cu prefixe. Fulvia Ciobanu și Lidia Sfirlea, *Cum scriem. Cum pronunțăm corect*, București, 1970 formulează regula „Prefixele se scriu de obicei împreună cu cuvîntul sau tema la care sînt atașate” (p. 33) și o însoțesc de următoarea observație : „Prefixul poate fi despărțit prin liniuță de unire de cuvîntul la care e atașat atunci cînd în rostire poartă accent de insistență. Derivatele de acest fel sînt formații rare, ocazionale, care apar adeseori alături de cuvîntul neprefixat: *Mi s-a făcut imputarea că sînt foarte, că sînt prea, să sînt ultra-progresist.* (Caragiale, *O scrisoare pierdută*) ; *Restaurarea re-restaurării* (titlul unui articol din presă). Se poate scrie însă și: *ultraprogresist, rerestaurări*V (p. 34).

A. Scrierea cu cratimă a derivatelor cu prefixe se explică în general prin dorința de a scoate în evidență prefixul. Situațiile mai obișnuite se întîlnesc la :

a. derivate rar folosite, cu caracter mai mult sau mai puțin ocazional :

Prostul se „des-prostește”. R O M . L I T . VI (1973), nr. 51, p. 21/4.

Și-au scris pe veci... Hotărîrea si ne-frica, SCINTEIA, 1975, nr. 10.182, p. 4/2.

în mod special e folosită cratima la :

a) derivate cu prefixele superlative :

„Sisteme” critice *hiper-tehnicizate*. R O M . L I T . , VIII(1975), nr. 36, p. 5/2.

O super~vedetă națională. Almanahul CINEMA, 1970, p. 54.

Super-starurile constituie obstacolul principal. *Ib.* p. 64 (vezi și *Scumpă, dar în același timp singura rețetă: super-staruri, montări fastuoase*, CONTEMPORANUL, 1970, nr. 39, p. 5/3).

Se folosește uneori cratima și în cazul prefixelor superlative folosite cu alte valori (de exemplu „exterioritatea”): *Indiferent de cauzele extra-literare, afectivitatea joacă un rol foarte important în activitatea criticilor*, ROM. LIT. VIII (1975), nr. 47, p. 4/2.

P) derivate a căror bază e nn nume propriu :

Atmosfera intelectuală, cu deosebire cea din Italia, s-a însuflețit devenind mult mai arzătoare, decât cu decenii în urmă, pro-Croce. CONTEMPORANUL, 1966, nr. 11, p. 10/4 (vezi și AVRAM, P. N. 243).

y) derivate a căror bază e un grup sintactic :

învățarea (chiar și pe ne-de rost!) a regulilor gramaticale. Iorgu Jordan, în LR XIII (1964), nr. 1, p. 57.

8) derivatele supraprefixate (primul formant e despărțit prin cratimă de restul derivatului) : *extra-extrafin, răs-răscitat, stră-străvechi* (SMFC V 7); *endo-exocrin, exo-endocrin* (D. MED.).

b. derivate folosite alături de tema corespunzătoare :

Chiar scriitorii lansați de Lovinescu au fost, de multe ori, re-lansați itiv, de Ibrăileanu. R O M . L I T . II (1969), nr. 2, p. 12/2.

Acuzații și contra-acuzații. R. L. 1971, nr. 8361 p. 6/5.

c. derivate folosite alături de formații cu alte prefixe de la aceeași temă (uneori prefixele sînt antonime) :

S-au trezit peste noapte înfocați partizani ai acestei super-critici sau cum vrei să-i spunem para-critici. R O M . L I T . , VIII (1975), nr. 36, p. 5/2.

Precizie pre- și post-operatorie. ȘCINTEIA, 1968, nr. 7713, p. 6/7.

în ultimul exemplu, tema (*operatorie*) este exprimată o singură dată. Este posibil ca în cazul unor derivate cu *post-* (*Soc post-operatoriu* R. L. 1975, nr. 9637, p. 6/8, *Post-universitare*. CONTEMPORANUL, 1971, nr. 52, p. 1/5—6) scrierea cu cratimă să fi fost influențată de formații de tipul lui *post-scriptum*.

d. evitarea confuziei cu o formație omonimă fixată într-un anumit sens sau cu sensul mai cunoscut al aceleiași cuvînt: *nevoie* „fără voie” (*Mi-am cerut voie, domnule director, cînd am ieșit în oraș. — Voie, ne-voie, puțin îmi pasă, vei fi pedepsit.* IORDAN, STIL. 213) — *nevoie* „trebuință, necesitate”; *pre-text* „ceea ce precedă un text” (RR LXV (1970), nr. 5, p. 473) — *pretext* „motiv”; *re-crea* „a crea din nou” (*Planuri ale unei narațiuni re-create prin continue confruntări și reevaluări*, TRIBUNA, 1975, nr. 32, p. 2/3) — *a (se) recrea* „a (se) destinde, a (se) odihni”; *re-monta* „a monta din nou” (*V. M. regizor pentru a re-monta aici Primăvara*, CONTEMPORANUL, 1972, nr. 45, p. 6/6) — *a (se) remonta* „a (se) redresa, a (se) reface”. în situații de acest fel se pot găsi mai ales derivate cu prefixele *ne-* și *re-*, mai rar *pre-*.

1. *Recrea* „a crea din nou” apare scris și fără cratimă: *Cind caută să-și realizeze visul își dă seama că n-au reușit să-l recreeze la egală frumusețe*, CONTEMPORANUL, 1967, nr. 36, p. 7/2.
2. în următorul exemplu, numai unul dintre cele două derivate (cu același prefix) este scris cu cratimă: *Reluarea și re-facerea unor planuri enunțate*, TRIBUNA, 1975, nr. 32, p. 2/4.
3. Pentru formații cu *ne-*, vezi Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, București, 1974, p. 81, unde se atrage atenția și asupra deosebirilor de accent.

e. evitarea întîlnirii aceleiași litere: *răs-străbun*.

Cîteva derivate apar mai des scrise cu cratimă, la aceasta contribuind și modelul altor limbi:

a) derivatele cu prefixul *ex-* (cu sensul „fost”) : *ex-ministru* — fr. *ex-ministre, ex-deputat* — fr. *ex-depute* ;

La IORDAN, LRA 198 derivatele de acest tip cu *ex-* sînt scrise în două feluri: fără cratimă în cazul lui *exconsilier, exministru, exprefect, exprofesor, exsecretar* și cu cratimă în cazul lui *ex-cutie de bomboane, ex-savantul N*.

b) unele derivate cu prefixul *non-*: *non-eu (D L R)* — fr. *non-moi* — germ. *Nicht-Ich*.

în cazul prefixului *non-* scrierea cu cratimă se poate explica și prin faptul că formantul este socotit la limita dintre elemente de compunere și prefixe (vezi p. 13, 282). în DLR *non-eu* e singura formație cu *non-* scrisă cu cratimă alături de 7 scrise fără acest semn; la IORDAN, LRA 205—206, derivatele cu *non-* apar scrise cu cratimă: *non-beligeranță, non-conformist, non-eu, non-intervenție, non-sens, non-valoare* etc.

B. Scrierea prefixului ca un cuvînt independent se întîlnește în următoarele situații:

a) la derivate, mai mult sau mai puțin ocazionale, a căror temă e un nume propriu sau un grup sintactic (cf. sub A a) categoriile (3 și y). Exemplele mai numeroase sînt cu prefixul *ne-* și un grup sintactic;

în unele îndreptare ortografice mai vechi se recomandă, pentru anumite cazuri, scrierea separată a lui *ne-* astfel S. Pușcariu și T. Naum, *îndreptar și vocabular ortografic*, Editura „Cartea românească”, ed. a III-a, București, 1941, p. 51—52, consideră că *ne-* trebuie scris ca un cuvînt separat în exemple ca : *ne mai auzind, ne mai auzit; ne mai văzînd, ne mai văzut*; vezi și SCRIBAN, S.V. *ne-*. Actualele norme cer în asemenea cazuri scrierea într-un singur cuvînt: *nemaiauzit* (îo s.v.). Vezi și discuția de la Al. Graur, *lucr. cit.*, p. 81.

b) cînd prefixul e folosit eliptic într-un context în care se opune cuvîntului de bază sau unei formații cu alt prefix de la aceeași temă (cf. sub A categoria c). Și aici exemplele mai numeroase sînt cu *ne-*. *„pătla-geaua, pătrunjelul și alte legume ne sau mai puțin mirositoare se întîmplaseră să fie victimele marelui cuțit.* Gib I. Mihăescu, *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, Craiova, 1973, p. 12.

Cf. însă și situații ca : *I. e hipertensiv, iar G. e hipo.*

Al. Graur, *lucr. cit.*, p. 85—86, citează cazuri — notate „în tinerețe” — de separare nejustificată a unor prefixe neologice (*contra-, extra-, infra-, super-, supra-*) în exemple ca: (*activitate*) *contra revoluționară, extra fin, (raze) infra roșii, super producție, supra încălzită.*

2. Probleme de scriere legate de întîlnirea aceleiași consoane la finala prefixului și la începutul cuvîntului de bază s-au tratat la prefixele respective (vezi scrierea cu dublu -n- a derivatelor cu prefixul *în-*, a căror temă începe cu *n-*, p. 135; cu dublu -r- la *inter-*, p. 143; cu dublu -s- la *răs-*, p. 210 și *trans-*, p. 255).

3. Unele prefixe, mai ales dintre cele neologice, au variante grafice învechite cu caracter etimologic :

a. La prefixele de origine latino-romanică se întîlnește uneori dublarea consoanei inițiale a temei, explicabilă la origine prin asimilarea consoanei finale a prefixului: vezi la *in-*, varianta *im-*, în *immaterial, immobil*, la *ob-* variantele *oc-* în *occurge, of-* în *offeri, op-* în *oppoziție*; la *sub-* varianta *sup-* în *supleca*.

b. Prefixele de origine greacă prezintă grafiile *y* pentru *i* și *ch* pentru *h*: vezi *hyper-, hypo-jypo-* și *sym-*, respectiv *archi-*.

c. Prefixul de origine slavă *răs-* are o variantă cu *e* pentru *ă*: *res-*.

d. Prefixele *des-* și *răs-* au în unele sisteme ortografice vechi această unică înfățișare, fiind folosite astfel în locul variantelor în care se notează sonorizarea : *dez-, răz-*.

Cele mai multe dintre aceste variante grafice au avut circulație în secolul al XIX-lea.

ORIGINEA PREFIXELOR ROMÂNESȚI

După originea lor, prefixele limbii române sînt de trei categorii: moștenite din latină, împrumutate din diverse limbi și apărute pe teren românesc (din elemente moștenite sau împrumutate fie cu alte valori, fie cu altă formă).

a. Prefixele moștenite din latină sînt relativ puține (12) : *a-*, *cu-*, *de-*, *des-*, *în-*, *poi-*, *pre-*, *ră-*, *s-*, *stră-*, *sub-* și *tră-*,

1. Limba latină avea un bogat sistem de prefixe, folosite în special în formarea verbelor (LEUMANN-HOFMANN-SZANTYR, L.G. I 198, ILR I 97—106). Latina populară tîrzie nu folosește decît o parte dintre acestea, deși prefixarea ca procedeu nu numai că rămîne vie, dar chiar se dezvoltă; vezi Veikko Väänänen, *Introduction au latin vulgaire*, Paris, 1967, p. 99—100. Limbile romanice au păstrat numai o parte din inventarul latinesc de prefixe, în general aceleași în toate. Sînt panromanice, cu deosebiri privind numai gradul de productivitate, prefixele continuatoare ale lui *ad-*, *con-*, *de-*, *dis-*, *ex-*, *in-*, *re-* și *trans-*, prefixele cele mai importante în latina populară și în toată istoria limbii latine, și sînt general pierdute prefixe ca *circum-*, *ob-*, *praeter-*, *retro-*, *se-*, *ue-* (păstrate cel mult în formații izolate). Unele limbi romanice au moștenit și prefixe care nu s-au păstrat în română: *infra-* (în italiană), *inter-* (în franceză, spaniolă și portugheză), *super-* (în franceză, spaniolă și portugheză), *supra-* (în italiană). Tot astfel alte limbi romanice au pierdut prefixe pe care româna le-a conservat: de exemplu, franceza nu a păstrat pe *extra-* (moștenit numai în română și italiană), pe *sub-* (moștenit în română, italiană, spaniolă) l-a înlocuit în general cu *subtus-*, iar pe *de-* l-a confundat cu *dis-*. Vezi MEYER-LUBKE, G. II 618—623 și 670—685, BOURCIEZ, E. 199—201. Între cele 107 cuvinte latinești moștenite numai de română dintre toate limbile romanice există peste 20 de formații prefixale, cele mai multe cu *ad-* (**addepositum*, *adsternere*, **attempire* etc), *ex-* (**expaumen*, **extemperare* etc.) și *in-* (**intemplare*, **intenuare* etc), dar și cu *cum-*, *de-*, *dis-*, *per-*, *pro-*, *sub-* și *tra(ns)-*; în schimb, între cele 214 cuvinte panromanice absente din română sînt foarte puține formații prefixale (ca *infans*, *praestare*, *transuersus*), iar cîteva cuvinte simple au fost înlocuite cu derivatele lor prefixate (vezi *Ungere: intingere*, *uestire: inuestire*, *uincere: inuincere*, *uolare: exuolare*). Vezi ILR II 117—118 și 122—125.

2. Printre formațiile prefixale de proveniență latinească multe au etimoane, atestate sau, mai ales, reconstituite, care se deosebesc de formele clasice. Lăsînd la o parte deosebirile de natură fonetică, în cazuri ca *îngrașă* < **ingrassiare* (clas. *incrassare*), sau morfologică, în cazul schimbărilor de conjugare ca *înflori* < **inflorire* (clas. *inflorescere*), din punctul de vedere al prefixării interesează următoarele tipuri de deosebiri: a) formații prefixale corespunzătoare unor cuvinte neprefixate în latina clasică: *agăța* < **accaptiare* (clas. *captiare*), vezi și nota 1; b) formații prefixale corespunzătoare unor cuvinte formate cu alte prefixe în latina clasică: *aștepta* < **astectare* = **adspectare* (clas. *expectare*), *străpunge* < **extrapungere* (clas. *transpungere*); c) formații care prezintă fenomenul numit „recompunere” de către cei care consideră prefixarea compunere (decî, de fapt, rederivare), constînd în refacerea vocalismului cuvîntului de bază și, prin aceasta, a posibilității de analiză: *comînda* < **commandare* (clas. *commendare*), *înfrînge* < **înfrângere* (clas. *infringere*) (româna a moștenit însă și numeroase verbe cu vocalismul modificat, ca: *atinge* < *attingere*, *închide* < *includere* etc.; cf. dubletele *începe* și *încăpea*, ambele moștenite, între etimoanele cărora — *incipere* și **incapere* — este o diferență cronologică); d) formații supraprefixate corespunzătoare

unor cuvinte latinești neprefixate (= a) sau formate cu un singur prefix: *spăla* < **expellauare* (clas. *lauare*), *acoperi* < *acco(o)perire* (clas. *cooperire*). Dacă în general la formațiile analizabile se poate susține teoretic și ipoteza formării lor în limba română, aceasta e cu atît mai plauzibilă la tipurile discutate aici, în special la cuvintele cu etimon reconstituit. Cf. și marelă număr de verbs parasintetice cu etimon reconstituit de tip *amuși* < **ammutare* (< *mutus*), *așița* < **attitiare* (< *titio*), *înălța* < **inaltiare* (< *altus*), *însura* < **inuxorare* (< *uxor*) etc. 3. Unele prefixe din lista de mai sus sînt moștenite numai în parte, întrucît ulterior au fost întărite de împrumuturi latino-romanice sau chiar de altă proveniență; vezi mai departe. 4. În formații devenite neanalizabile s-au păstrat și urme ale altor prefixe latinești, ca *ab-* (*ascunde* < *abscondere*), *inde-* (*îndemna* < **îndeminare*), *inter-* (*întreba* < *înierrogare*), *ob-* (*ucide* < *occidere*, *uita* < *oblitare*), *pro-* (*purcede* < *procedere*), *super-* (*sprinceană* < *supercilia*). 5. De asemenea în formațiile neanalizabile prefixele iau înfățișări particulare: vezi exemple ca *dumica* în care nu se mai recunoaște prefixul *de-* (*demicare*), *pieri* < *perire* cu evoluția specială a lui *per-*, *treaptă* < *Hraiecta* sau rezultatele avute de *ex-* în *ascuți* < **excotire*, *ieși* < **exire*, *șterge* < *exlgerere*, *usca* < *exsucare*.

b. Prefixele împrumutate provin din diverse limbi, principalele surse fiind, în ordine cronologică, slava, greaca și limbile romanice.

1. Unii cercetători atribuie lui *tă-* proveniența din substrat; vezi p. 245. 2. I. Pătruț, *Studii de limba română și slavistică*, Cluj, 1974, p. 153—160, se pronunță împotriva conceptului de afixe împrumutate, cu argumentul că acestea sînt extrase din cuvinte împrumutate după ce cuvintele respective au devenit bunuri ale limbii în care au intrat. Mecanismul preluării unor afixe dintr-o limbă în alta este, evident, acesta, prin cuvintele analizabile care le conțin, încît termenul *afix împrumutat* trebuie înțeles în sensul arătat. Dacă însă din punct de vedere strict terminologic s-ar putea accepta critica lui I. Pătruț, nu tot astfel este de acceptat ideea că originea afixelor intrate prin împrumutul de cuvinte n-ar trebui să ne intereseze, considerîndu-le pe toate pur și simplu românești: prin aceasta se neagă însăși ideea de etimologie a afixelor și devine imposibilă distingerea celor apărute într-adevăr pe teren românesc.

Din vechea slavă și din limbi slave moderne au fost împrumutate următoarele prefixe (13) : *do-*, *iz-*, *nă-*, *ne-*, *o-*, *po-*, *pod-*, *prea-*, *pro-răs-*, *vă-*, *văz-* și *ză-*.

Pentru unele dintre ele, și anume — nu întîmplător, poate — pentru cele mai importante și mai vechi: *ne-*, *prea-* și *răs-*, se presupune și influența unor prefixe latinești omonime sau paronime (măcar în sensul că vorbitorilor protoromâni le erau familiare segmentele inițiale în cauză): vezi pentru *ne-* formațiile moștenite din latină *nemică* (> *nimic*), *neșchit*, *neștină* la care se adaugă poate asemănarea cu adverbul de negație moștenit *nu* (FISCHER, F.C 299), pentru *prea-* referirea la valoarea intensivă a lat. *per-*, *prae-* pentru *răs-* intervenția lat. *re-* fie în sensul explicației directe din compunerea lui cu *ex-*, fie prin falsă analiză a unor formații ca *răspunde* < lat. *respondere*. În limbile romanice occidentale s-a petrecut un fenomen asemănător cu unele prefixe germanice grefate pe prefixe paronime moștenite din latină: vezi *ir. for-* < v. germ. *fir-*, *fer-* modificat sub influența lui *fors(-)* < lat. *foris* (ROBERT, GREVISS 99; la BOURCIEZ, E. 200 lat. *foris* influențat de germanicul *fir-*) și fr. *me(s)-*, it. *mis-* pentru care unii cercetători admit un etimon unic, fie lat. *minus* (MEYER-LUBKE, G. II 619, 684), fie francicul **missi-* (DAUZAT-DUBOIS-MITTERAND, ROBERT), dar alții se referă la amîndouă (BOURCIEZ, E. 200).

Prefixele de origine grecească în limba română au o situație specială întrucît nici unul dintre ele nu este împrumutat numai direct din greacă, ci și prin slavă în cazul cîtorva prefixe mai vechi, ca *anti-*, *arhi-*, *pro-*, sau prin neologisme latino-romanice în toate cazurile (inclusiv al celor venite și prin slavă). Dintre diversele căi de pătrundere a cuvintelor cu prefixe grecești, tocmai împrumuturile făcute direct din greacă în sec. al XVIII-lea sînt de obicei mai puțin importante sub raportul stabilității și al posibilității de analiză. Din punct de vedere cronologic, prefixele „grecești” ocupă un ioc intermediar între fondul de prefixe vechi (moștenit din latină și slave) și cele neologice, ponderea principală avînd-o caracterul neologic. Există 18 prefixe care se explică direct și indirect printr-un etimon grecesc : *a-*, *ana-*, *anti-*, *apo-*, *arhi-*, *cata-*, *dia-*, *ecto-*, *en-*, *end-*, *ento-*, *epi-*, *exo-*, *hiper-*, *hipo-*, *meta-*, *peri-*, *sin-*, la care se adaugă 2 explicațiile numai pe jumătate prin greacă : *para-* și *pro-*.

Prefixele împrumutate în epoca modernă din limbi romanice ca franceza și italiana sau/și din latină sînt numite l a t i n o - r o m a n i c e . Există 29 de prefixe cu această origine multiplă — intrate adesea și prin cuvinte din alte limbi de cultură, ceea ce uneori se reflectă în variante formale: *ab-*, *ante-*, *circum-*, *cis-*, *con-*, *contra-*, *de-*, *dis-*, *ex-*, *extra-*, *in-*, *in-*, *infra-*, *inter-*, *intra-*, *intro-*, *juxta-*, *non-*, *ob-*, *pen-*, *per-*, *post-*, *re-*, *retro-*, *se-*, *super-*, *tra-*, *trans-*, *ultra-*, la care se adaugă 1 prefix explicabil numai pe jumătate prin latină : *pro-*, și 5 prefixe la care stratul neologic latino-roman a întărit prefixe vechi, moștenite din latină : *a-*, *de-*, *pre-* și *sub-* sau unul format în română din vechea prepoziție *supra* moștenită din latină.

în categoria mai mare a prefixelor latino-romanice intră, ca o subdiviziune cu specificul ei, grupul prefixelor împrumutate numai din franceză. Există 6 prefixe cu această unică origine: *an-*, *antre-*, *me(z)-*, *sur-*, *tre-* și *par-*, la care se adaugă 1 prefix explicabil numai pe jumătate prin franceză : *para-*.

La prefixele de origine grecească și la cele latino-romanice se ține seama de etimologia indirectă a prefixului alături de diversele etimologii directe ale formațiilor prefixale. Pentru etimologia indirectă vezi A. I. Graur, în CL XIII (1968), nr. 2, p. 305-308.

c. în sfîrșit, prefixele apărute pe teren românesc provin :

a) din alte prefixe, prin procese fonetice. Din prefixul *jt*, împrumutat din slavă, s-au creat în română două prefixe : *co-*, prin disimilare la temele cu labială la inițială și prin asimilare la temele cu velară la inițială și *Cap-* prin disimilare la teme cu inițială labială;

1. în explicarea acestor prefixe s-a aplicat principiul etimologiei colective sau de grup; vezi A. Graur, *Btymologie collective*, în *Linguistique contemporaine. Hommage à Eric Buyssens*, Bruxelles, 1970, p. 83—86. Pentru alte explicații vezi CO-, și TĂ-.

2. După SCRIBĂN, din același prefix *po-* s-ar fi dezvoltat și *bo-* în *bocim* (pentru care vezi Introducerea, § 8).

3. După IORDAN, STIL. 216 și prefixul *s-* (*z-*) provine uneori din *is-* (*iz-*) în formații ca *zbučni*, *zgoni* etc.; pentru *s-răs-* în *scumpăra* vezi Em. Vasiliu, în SCL VI (1955), 3-4, p. 248.

(3) din prepoziții, de obicei prin calcuri și semicalcuri după formații prefixale din diverse limbi. S-au format din prepoziții integral prefixele *între-*, *întru-*, *spre-* și, în parte, *supra-* și *sub-*; în toate cazurile este vorba de prepoziții moștenite din latină. *între-* și *sub-* s-au format în felul arătat în perioada modernă, prin calcuri neologice după latină sau diverse limbi moderne (vezi exemple ca *întreține*, *subînțelege*). *Spre-* ca prefix aparține limbii vechi și a apărut în calcuri după slavă (*sprezice*) și latină (*sprepus*), iar *supra-* comportă această explicație tot numai pentru cîteva formații cîrturărești vechi (*suprăveni*, de exemplu) în care calchiază pe latinescul *super-*. *întru-* este singurul prefix care pare să se fi format dintr-o prepoziție fără model străin, datorită echivalenței prepozițiilor *întru* și *în*, dintre care ultima funcționa și ca prefix (vezi exemple, vechi, ca *întrarıpa jînarıpa*).

După DRINCU, P. T. 152 și *a-*, ar avea, în parte, această explicație în formații ca *afund*, *aminte*, considerate de noi compuse. În general, pentru cercetătorii care nu fac distincție între compunerea cu prepoziții și prefixare (vezi Introducerea § 6.1 a), numărul prefixelor formate în română (și) din prepoziții se mărește. Vezi la I. Coteanu, LRC II 194 categoria prefixelor delocutive, creată pentru *în-* (integral) și *de-* din *dedulci*, *deochea*, *deosebi* etc.

La prefixele complexe nu se recunosc decît două categorii după origine : împrumutate (unele prefixe compuse neologice: de exemplu,

metem-jmeten-, *ram-fran-*, *rim-jrin-*, *sper-*) și formate pe teren românesc din alte prefixe (unele prefixe compuse vechi și populare : *năz-*, *sco-* și toate prefixele dezvoltate: *destr-*, *pres-*, *zăs-*).

După unii cercetători ar exista și prefixe compuse moștenite din latină: vezi explicația lui *răs-* din *re-* + *ex-*.

După cum a putut rezulta și din cele prezentate pînă acum, istoria prefixelor românești este adesea complexă. Etimologia multiplă a unora dintre ele sau pur și simplu faptul că unele prefixe au fost întărite ulterior de alte straturi fac dificilă o repartitie tranșantă în grupe etimologice care să poată fi cuprinsă și în date numerice.

Etimologia multiplă, aplicabilă la unele formații prefixale ca la orice alte cuvinte în situații asemănătoare, este cu atît mai normal să fie aplicată în cazul prefixelor înseși, degajate din diverse formații. Pentru principiul etimologiei multiple vezi GRAUR, SLG 67—77, GRAUR, E 11—18, HRISTEA, E. 103—108. Principalele situații întîlnite la prefixe sînt următoarele: a) moștenite și împrumutate — de exemplu *a-*, *de-*; b) împrumutate din diverse limbi *anti-*, *arhi-*, *para-*, *pro-*; c) apărute în română și împrumutate : *supra-*; d) moștenite, împrumutate și apărute în română : *sub-*; tipul a cuprinde situațiile cele mai complicate în cazul în care un prefix moștenit e și împrumutat din diverse limbi: de exemplu, *pre-* moștenit slav, latino-roman; vezi și *s-*. împotriva etimologiei multiple a lui *pre-* și *sub-* vezi DRINCU, P. v. 59.

De aceea clasificarea prefixelor în cele trei categorii menționate la p. 30 trebuie înțeleasă în sensul că e vorba, de obicei, de prefixe preponderent moștenite, împrumutate sau apărute pe teren românesc.

Căile diferite sau momentele diferite de pătrundere în limbă a unor prefixe se reflectă uneori în variantele formale ale unor prefixe : vezi la *anti-* variantele cu *-d-* care trădează calea orală grecească sau la *circum-* variantele cu *-ț-* care indică o filieră germană sau slavă. Aceste împrejurări explică și numărul mare de prefixe cu origine comună care sînt dublet etimologice (*cu-* și *con-*; *des-* și *de-*; *întru-* și *intro-*; *poi-* și *post-*; *ră-* și *re-*; *s-* și *ex-*; *stră-* și *extra-*), triplete (*în-*, *in-*, și *an-*; *între-*, *între-* și *antre-*; *po-*, *co-*, și *tă-*; *pre-*, *per-* și *par-*; *spre-*, *super-* și *sur-*) și chiar cvadruplete (*tră-*, *trans-*, *tra-*, *tre-*).

1. Cu excepția tripletului *po-*, *co-*, și *tă-*, cu termenul de origine slav și cu două reflexe românești, în toate celelalte cazuri unul din termeni (și anume primul din enumerare) este moștenit din latină, iar celălalt sau celelalte reprezintă neologisme latino-romanice.

2. Dubletele au de obicei o formă diferită — mai mult sau mai puțin—. Luînd în considerație și variantele prefixelor, există și dublete cu aceeași formă : vezi *con-*, (variantă a lui *cu-* și *con-*; *de-*, (variantă a lui *dez-*) și *de-*; *re-*, (variantă a lui *ră-*) și *re-*, (sau *ră-*, și *ră-* variantă a lui *re-*) ; *stra-*, (variantă a lui *stră-*) și *stra-*, (variantă a lui *extra-*).

-3. Prefixele dublete se pot găsi și în formații care constituie în ansamblul lor dublete etimologice : a) cu formă identică : cele două omonime *depune* (pop. „a-și mări ugerul” și neol. „lăsa jos”), *prepu* (pop. „a bănuî” și neol. „a pune înainte”) sau b) cu formă diferită a) în privește numai prefixul : *cuveni* și *conveni*; *despune* (inv.) și *dispune*; *răpune* și *repune*; *spune* și *expune*; *trimite* și *transmite* etc. și P) în ce privește atît prefixul, cit și baza : *împlînta* și *implanta*; *purcede* și *proceda* (cu varianta *procede* dubletul e de tip a); *răposa* și *repau*. Unele dublete lexicale au același prefix, dar baze cu formă diferită : *închina* și *înclina*; *inept* și *inept*. în familia aceluiași cuvînt se folosesc uneori prefixe dublete : *îmboldi*, dar *imboldi*.

Cu toate dificultățile create de istoria complexă a unor prefixe pentru operația de clasificare etimologică, este evident că prefixele neologice de circulație internațională — latino-romanice și grecești — întrec mult, din punct de vedere numeric, celelalte categorii, reprezentînd peste 2/3 din totalul prefixelor limbii române. în perioada modernă s-a produs deci o îmbogățire extraordinară a inventarului de prefixe și o învierea generală a prefixării, inclusiv a celei cu prefixe vechi.

Aceasta din urmă a avut uneori numai rezultate efemere. Vezi DRINCU, P. V. 60—61.

Nr. crt.	Prefixul	Părți de vorbire formate		Clasele bazelor	Derivate omogene		Derivate eterogene		Semantism		Nr. form. anal.	Prod.	Originea
		Nr.	Felul		simple	parasin-tetice	simple	parasin-tetice	mono-	poli-			
21	<i>dia-</i>	2	s., adj.	2	+	-			-	+	19	?	neol. < gr. + ...
22	<i>dis-</i>	3	s., adj., vb.	3	+	+	-	+	-	+	28	+	neol.<lat., fr.
23	<i>do-</i>	3	vb., adj., adv.	3	+	-	-	-	-	+	32	+	sl.
24	<i>ecto-</i>	2	s., adj.	2	+	+	-	-	+	-	14	-	neol. < gr. + ...
25	<i>en-</i>	2	s., adj.	2	+	-	+	-	+	-	10	-	neol. < gr. + ...
26	<i>endo-</i>	2	s., adj.	2	+	+	-	-	+	-	36	+	neol. < gr. + ...
27	<i>ento-</i>	1	s.	1	+	+	-	-	+	-	4	-	neol. < gr. + ...
28	<i>epi-</i>	3	s., adj., vb.	3	+	-	-	-	-	+	22	-	neol. < gr. + ...
29	<i>ex-</i>	3	vb., s., adj.	3	+	-	-	+	-	+	42	+	neol.<lat., fr.
30	<i>exo-</i>	2	s., adj.	2	+	-	-	-	+	-	20	?	neol. < gr. + ...
31	<i>extra-</i>	2	adj., s.	2	+	-	+	+	-	+	42	+	neol.<lat., fr.
32	<i>hiper-</i>	2	s., adj.	2	+	+	-	+	-	+	109	+	neol. < gr.+ ...
33	<i>hipo-</i>	2	s., adj.	2	+	+	-	+	-	+	81	+	neol. < gr.+ ...
34		2	vb., s.	3	+	+	-	+		+	23	+	neol. < lat., fr.
35	<i>in-</i>	3	adj., s., vb.	3	+	+	+	+	+	-	194 +	?	neol. < lat., fr.
36	<i>infra-</i>	2	s., adj.	2	+	+	-	+	+	-	16	+	neol. < lat., fr.
37	<i>inter-</i>	3	vb., adj., s.	3	+	-	+	-	-	+	105	+	neol. < lat., fr.
38	<i>intra-</i>	2	adj., s.	2	+	-	-	-	-	+	30	+	neol. < lat., fr.
39	<i>intro-</i>	1	vb.	1	+	-	-	-	+	-	1	x	neol. < lat., fr.
40	<i>iz-</i>	3	vb., s., adj.	3	+	-	-	-	-	-	18	+	sl.
41	<i>in-</i>	3 + 1	vb., adj., s. num. ?	6	+	+	-	+	-	+	570	+	lat.
42	<i>intre-</i>	2	vb., s.	2	+		-	-	-	+	29	+	neol.calch. < lat.

43	<i>intru-</i>	3	vb., s., adj.	3	+	-	-	+	+	-	6	+	rom. < lat.
44	<i>juxta-</i>	3	adj., s., vb.	3	+	-	-		+	-	5	x	neol. < lat., fr.
45	<i>π e-</i>	2	s., vb.	3	+		+	-	-	+	4	-	neol. < fr.
46	<i>meta-</i>	2	s., adj.	3	+	+	-	+	-	+	79	x	neol. < gr. + ...
47		4	s., adj., vb., adv.	4	+	+	-	+	-		25	+	sl.
48		6 + 1	adj., s., vb., adv., pron., conj., interj. ?	7	+	+	+	+		+	449 +	+	sl.
49	<i>noli-</i>	2	s., adj.	2	+	-	-	-	+	-	26	+	neol. < fr., engl.
50	<i>~l</i>	2	vb., s.	2	+	-	-	+	?		8	+	sl.
51	<i>ob-</i>	3	vb., s., adj.	3	+	-	-	+	-	+	15	x	neol. < lat., fr.
52	<i>par-</i>	2	vb., s.	1	+	-	-	+	+	-	3	x	neol. < fr.
53	<i>para-</i>	2	s., adj.	2	+	+	-	+	-	+	153	+	neol. < gr., fr.
54	<i>pen-</i>	2	s., adj.	3	+	-	-	-	-	+	3	-	neol. < lat., fr.
55	<i>per-</i>	3	vb., s., adj.	3	+	-	+	+	-	+	31	x	neol. < lat., fr.
56	<i>peri-</i>	2	s., adj.	2	+	+	-	+		+	123	+	neol. < gr., fr.
57	<i>po-</i>	2	vb., adj.	2	+	-	-	+	+	-	22	+	sl.
58	<i>pod-</i>	2	s., adj.	2	+	-	-	-	-	?	6	-	sl.
59	<i>poi-</i>	1	adv.	1	+		-	-	+	-		+	lat.
60	<i>postl-</i>	3	vb., s., adj.	3	+	+	-	-	+	-	35	+	neol. < lat., fr.
61	<i>pre-</i>	3	vb., s., adj.	3	+	+	-	+	-	+	186	+	lat. + neol.<lat
62	<i>preca-</i>	4	adj., s., vb., adv.	4	+	-	-	+	+	-	33	+	sl.
63		3	vb., adj., adv.	3	+	-	-	+	-	+	32		sl.
64	<i>pro-^</i>	3	vb., s., adj.	3	+	-	+	-	-	+	35	+	neol. < lat., gr.
65		2	vb., s.	2	+		-	+	-	+	11	+	lat.
66	<i>räs-</i>	5	vb., s., adj., num., adv.	5	+	-	-	+	-	+	124	+	sl.
67	<i>re-</i>	3	vb., s., adj.	3	+	-	-	+	-	+	338	+	neol. < lat., fr.

Prefixul	Părți de vorbire formate	Claselor bazelor	Derivate omogene		Derivate eterogene		Semantism		Nr. form. anal.	Prod.	Originea
			simple	para-sintetice	simple	deriv.	mono-	poli-			
Ş	vb., s., adj.		+	l l l	+	1	+	1	ii	+	neol. < lat., fr.
,	vb., s., adj.		+	+	+	+	+	+	f3	X	lat.
4	vb.		+	+	+	+	+	+	=	+	neol. < lat., fr.
.5	s., adj.		+	l l l l	+	+	+	+	5	+	neol. < gr. + ...
fe,	adj., vb.		+	+	+	+	+	+	°	+	rom.calth. < lat.
2	vb., s., adj.		+	+	+	+	+	+	5	+	lat.
-ş	s., adj., vb.		+	+	+	+	+	+	^	+	lat. -f neol. < lat., fr.
ş-	s., adj., vb.		+	+	+	+	+	+	^	+	neol. < lat.,fr.
g-	s., adj., vb.		+	+	+	+	+	+	2	X	rom. + neol. < lat.
g-	vb., s., adj.		+	+	+	+	+	+	^	+	neol. < fr.
g-	vb., s., adj.		+	+	+	+	+	+	^	+	< sl.
.	vb.		+	+	+	+	+	+	V	+	neol. < lat., fr., it.
i	vb., s., adj.		+	+	+	+	+	+	o	+	neol. < lat., fr.
Ş	vb.		+	+	+	+	+	+	°	+	lat.
4	s., adj.		+	+	+	+	+	+	°	+	neol. < fr.
5	s.		+	+	+	+	+	+	°	+	neol. < lat., fr.
,i	s.		+	+	+	+	+	+	°	+	sl.
Ş	vb.,s.,adj.		+	+	+	+	+	+	°	+	sl.

inul p...
 m...
 anul f...
 iuctiv...

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

LISTA ABREVIERILOR

act.	=	anul	Filoz.	filozofie
adj.	=	activ	Fin.	finanțe
adv.	=	adjectiv	Fiz.	fizică
Agr.	=	adverb (ial)	Fiziol.	fiziologie
alb.	=	agrotehnică	Fot.	fotografie
Anat.	=	albanez	Fotogram.	= fotogrammetrie
Arhit.	=	arhitectură	fr.	francez
arm.	=	armean	Genet.	genetică
arom.	=	aromân	Geobot.	geobotanică
art.	=	articulat	Geofiz.	geofizică
Astron.	=	astronomie	Geogr.	geografie
bg.	=	bulgar	Geol.	geologie
Biochim.	=	biochimie	Geom.	geometrie
Biol.	=	botanică	germ.	german
Bot.	=	confer	gr.	grecesc
Cf.	=	căi ferate	Gram.	gramatică
Chim.	=	chimie	Hort.	horticultură
Chim.biol.	=	chimie biologică	i.e.	indo-european
Chim.fiz.	=	chimie fizică	Ind. alim.	- industria alimentară
Cinem.	=	cinematografie	Ind. cărb.	= industria cărbunelui
clas.	=	clasic	Ind. chim.	= industria chimică
corn.	=	comunicat	Ind. extr.	industria extractivă
conj.	=	conjunție	Ind. hîrt.	industria hîrtiei și celulozei
Constr.	=	construcții	Ind. lemn.	industria lemnului
Cont.	=	contabilitate	Ind. petr.	= industria petrolului
cp.	=	compară	Ind. text.	= industria textilă
Drum.	=	drumuri	interj.	interjecție
Electr.	=	electrotehnică	intr.	intransitiv
engl.	=	englez	it.	italian
expr.	=	expresie	înv.	= învechit
f	=	feminin	Jur.	științe juridice
fam.	=	familiar	lat.	= latinesc
Farm.	=	farmacie	Lingv.	= lingvistică
fig.	=	figurat	lit.	lituanian
	=		loc.	= locuțiune
	=		Log.	logică

m.	= masculin	rec.	= reciproc
magh.	= maghiar	refl.	= reflexiv
Mat.	= matematică	reg.	= regional
Mec.	= mecanică	Rez.mat.	= rezistența materialelor
Med.	= medicină	rom.	= românesc
med.	= medieval	rus.	= rusesc
megl.	= meglenoromân	s.	= substantiv
Met.	= metalurgie	ser.	= sîrbocroat
Meteor.	= Meteorologie	sg.	= singular
Min.	= mineralogie	Silv.	= silvicultură
Muz.	= muzică	sin.	= sinonim
n.	= neutru	sl.	= slav
Nav.	= navigație	sp.	= spaniol
neolog.	= neologism	Stratigr.	= stratigrafie
ngr.	= neogrec	suf.	= sufix
num.	= numeral	s.v.	— sub voce
Opt.	= optică	<u>Tehn.mil.</u>	= tehnica militară
Paleont.	= paleontologie	Telecom.	= telecomunicații
part.	— participiu	Termot.	= termotehnică
Pedol.	= pedologie	Topogr.	= topografie
Pict.	= pictură	tr.	= tranzitiv
pl.	= plural	ucr.	= ucrainean
pol.	= polonez	v.(+ nume	
Poligr.	= poligrafie	de limbă)	= vechi
pop.	= popular	V.	= vezi
pref.	= prefix	var.	= variantă
prep.	= prepoziție	vb.	= verb
pron.	= pronume, pronominal	Zool.	= zoologie
Psih.	— psihologie		

BIBLIOGRAFIE

Siglele lucrărilor citate

ALECSANDRI, T. I	Vasilie Alecsandri, <i>Opere complete</i> . Partea întâia : <i>Teatrul</i> . Volumul I: <i>Canțonete comice, scenete și operete</i> . Editura Librăriei Socec & Comp., București, 1875.
ALEXI	Theochar Alexi, <i>Rumänisch-deutsches Wörterbuch</i> . Zweite verbesserte und vervollständigte Auflage. Verlag von H. Zeidner, Kronstadt (Brasso), 1906.
ALLG	<i>Archiv für lateinische Lexicographie und Grammatik</i> mit Einschluss der älteren Mittellateins. Herausgegeben von Eduard Wolfflin, Leipzig, 1884-1908.
ALR I (I/I, I/II)	<i>Atlasul lingvistic român</i> , publicat de Muzeul limbii române din Cluj. Partea I de Sever Pop. Voi. I Cluj, 1938; II Sibiu-Leipzig, 1942.
ALR II/I	<i>Atlasul lingvistic român</i> , publicat de Muzeul limbii române. Partea II de Emil Petrovici. Voi. I Sibiu, 1938; II Sibiu-Leipzig, 1942.
ALRM I (I/I, I/II)	<i>Micul atlas lingvistic român</i> , publicat de Muzeul limbii române din Cluj. Partea I de Sever Pop. Voi. I Cluj, 1938; II Sibiu-Leipzig, 1942.
ALRM SN	<i>Micul atlas lingvistic român</i> , serie nouă. București, Voi. I 1956; II 1967; III 1967.
ALR SN I ș.u.	<i>Atlasul lingvistic român</i> , serie nouă. Voi. I—II, București, 1956.
ANTONESCU	G. M. Antonescu, <i>Dicționar român</i> . Mic repertoriu de cunoștințe generale...Imprimeria națională a lui Steph. Rassidescu, București, 1862.
ASAN, D.P.H.	Finuța Asan, <i>Derivarea cu sufixe și prefixe în Psaltirul Hurmuzaki</i> , în SMFC I, p. 203-212.
AUERBACH, V.	Max Auerbach, <i>Die Verbalpräfixe im Dakorumänisch</i> , în JAHRESBERICHT XIX-XX (1913), p. 209-212.
AVRAM, C	Mioara Avram, <i>Contribuții la studierea prefixului <po-</i> , în SMFC VI, p. 5-10.
AVRAM, P. N.	Mioara Avram, <i>Prepoziții neologice în limba română contemporană</i> , în SCL XXIV (1973), nr. 3, p. 239-250.
BAILLY	A. Bailly, <i>Dictionnaire grec-français</i> . Dixième édition revue. Librairie Hachette, Paris [f.a.].
BARCIANU	Sab. Pop-Barcianu, <i>Vocabulari roman-nemțesc...</i> Tipografia și editura lui Teodoru Steinhausen, Sibiu, 1868.
BATTISTI-ALESSIO	C. Battisti—G. Alessio, <i>Dizionario etimologico italiano</i> I-V, Firenze, 1950-1957.
BENES, P.	Pavel Beneš, <i>Prefixes de negation en roumain</i> , în Bulletin III (1958), supliment, p. 89-95.
BL	<i>Bulletin linguistique</i> . Faculte des lettres de Bucarest. Publie par A. Rosetti. București—Paris—Copenhague. Voi. I (1933) ș.u.

BOURCIEZ, E.	Edouard Bourciez, <i>tâlements de linguistique romane</i> . Deuxieme edition refondue et completee. Librairie C. Klincksieck, Paris, 1923.	
BPH	<i>Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide”</i> . Universitatea din Iași. Director Iorgu Iordan. Iași, voi. I (1934) ș.u.	DA ms.
BRUNOT, H.	Ferdinand Brunot, <i>Histoire de la langue frangaise des origines ă 1900</i> . Voi. I, Paris, 1905.	DARMESTETER, T.
BRV I-IV	Ioan Bianu și Nerva Hodos, <i>Bibliografia românească veche 1508-1830</i> . Tom. I (1508-1716), 1903; tom. II (1716-1808), 1910; tom. III (1809-1830), fasc. I—II, 1912, fasc. III—IV [Ioan Bianu și Dan Simonescu], 1936; tom. IV (Adăogiri și îndreptări) [Ioan Bianu și Dan Simonescu], 1944. București.	DAUZAT-DUBOIS-MITTERAND
CADE	I. Aurel Candrea—Gh. Adamescu, <i>Dicționarul enciclopedic ilustrat</i> . Partea I: <i>Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi</i> de I. Aurel Candrea; partea II: <i>Dicționarul istoric și geografic universal</i> de Gh. Adamescu. Editura Cartea românească, București [1926—1931].	DC
CARAGIALE, O. VI	I. L. Caragiale, <i>Opere</i> , voi. VI: <i>Teatru</i> . Fundația pentru literatură și artă, București, 1939.	DDRF
CDDE	I. A. Candrea—Ov. Densusianu, <i>Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A—Putea)</i> . Socec, București, 1907-1914.	DENSUSIANU, Ț. H.
CILL I— III	<i>Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea</i> . Voi. I 1956, voi. II 1958, voi. III 1962. București.	DER
CINEMA	<i>Cinema</i> . Revistă lunară de cultură cinematografică. București, anul I (1963) ș.u.	DEX
CIORANESCU	Alejandro Cioranescu, <i>Diccionario Etimológico Rumano</i> . Biblioteca Filologica, Universidad de La Laguna, 1958—1961.	DF
CL	<i>Cercetări de lingvistică</i> . Institutul de lingvistică, Cluj. Anul I (1956) ș.u.	DHLR I— II
CLOSE, D.	Elizabeth Close, <i>The Development of Modern Rumanian. Linguistic Theory and Practice in Muntenia 1821—1838</i> . Oxford University Press, 1974.	DI
CODRESCU	Theodor Codrescu, <i>Dictionariu franceso-român</i> . Tipografia Buciumului Român, Iassii, 1859.	DIMITRAKOS
COHUȚ-VULPE, P. F.	Cornelia Cohuț—Magdalena Vulpe, <i>Graiul din zona „Porțile de Fier”</i> . I. <i>Texte. Sintaxă</i> . Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1973.	DLR
CONTEMPORANUL	<i>Contemporanul</i> . Săptăminal politic, social, cultural. Seria a II-a. [București] 1948 ș.u.	DLR ms.
CORNELISSEN, LAT. COM-	Ralf Cornelissen, <i>Lateinisch com- als Verbalpräfix in den romanischen Sprachen</i> . Bonn, 1972.	DLRC
L. COSTIN, GR. BĂN.	Lucian Costin, <i>Graiul bănățean</i> . Studii și cercetări. Cartea Românească, Timișoara, 1926.	DM
COSTINESCU	Ion Costinescu, <i>Vocabular româno-frances</i> . București, 1870.	D. MED.
COTEANU, E.	I. Coteanu, <i>Elemente de dialectologie a limbii române</i> . București, 1961.	DN
CREST. III/II	<i>Crestomație romanică</i> , întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan... Voi. al III-lea, partea I. Editura Academiei, București, 1968.	DN
CUV. BĂTR. I	B. Petriceicu-Hasdeu, <i>Cuvente den bătrini</i> . Tom. I: <i>Limba română vorbită între 1550—1600</i> . Studiu paleografico-linguistic de... Cu observațiuni filologice de Hugo Schuchard. București, 1878.	DR I-XI
CV	<i>Cum vorbim</i> . Revistă pentru studiul și explicarea limbii. București. Anul I (1949) ș.u.	DRĂGANU, R. S.
DA	<i>Dicționarul limbii române</i> . Tomul I, partea I: A—B. Socec și Sfetea, 1913; tomul I, partea II: C. Tipografia ziarului „Universul”, 1940; tomul I, partea III, fasc. I: D—de. „Universul”, 1949; tomul II, partea II,	DRINCU, P. T.
	fasc. I: J—lacustru. „Universul”, 1937; tomul II, partea II, fasc. II-III: <i>Ladă-lojniță</i> „Universul” 1940, 1948, București.	DRINCU, P. V.
	<i>Dicționarul limbii române</i> , (DA), aflat sub formă de manuscris la Institutul de lingvistică din București. Arsene Darmesteter, <i>Trăite de la formation des mots composes dans la langue frangaise comparee aux autres langues romanes et au latin</i> . Deuxieme edition vue, corrigee et en pârție refondue, avec une preface par Gaston Paris. Emile Bouillon, editeur. Paris, 1894.	
	Albert Dauzat, Jean Dubois, Henri Mitterand, <i>Nouveau dictionnaire etymologique et historique</i> . Librairie Larousse, Paris, 1964.	
	<i>Dicționar de chimie</i> . Editura tehnică, București, 1964.	
	Frederic Dame, <i>Nouveau dictionnaire roumain-frangais</i> . [Voi. I-IV.] Imprimerie de l'etat, Bucarest, 1893-1895.	
	Ovid Densusianu, <i>Graiul din Țara Hațegului</i> . Socec & Co., București, 1915.	
	<i>Dicționar enciclopedic român</i> . Editura politică, București. Voi. I: A—C 1962, voi. II: D—J 1964, voi. III: K—P 1965, voi. IV: Q—Z 1966.	
	<i>Dicționar explicativ al limbii române</i> . Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.	
	<i>Dicționar de fizică</i> . Editura enciclopedică română, București, 1972.	
	Ovide Densusianu, <i>Histoire de la langue roumaine</i> . Tome premier: <i>Les origines</i> , 1901; tome II: <i>Le seizieme siecle</i> , 1938. Ernest Leroux, Paris.	
	<i>Dicționar invers</i> . Institutul de lingvistică din București. Editura Academiei Republicii Populare Române [București], 1957.	
	AY)(r)/Tpaço<; B. Ayju.7)Tpioc;. Neov XsSixov 'Op6oypacpix6v xal 'EppLVjeuTixov 6XTD<; T7J<; 'EXXYJVIXYJC; rXcoaa?]<... 'A6Y)vai, 1959.	
	<i>Dicționarul limbii române (DLR)</i> . Serie nouă. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București. Tomul VI, Litera M, 1965-1968. Tomul VII, partea I Litera N, 1971; tomul VII, partea a II-a, Litera O 1969; tomul VIII, partea 1, Litera P: P-PĂZTI, 1972; tomul VIII, partea a 2-a, Litera P: PE-PÎNAR, 1974; tomul IX, Litera R, 1975.	
	<i>Dicționarul limbii române (DLR)</i> , aflat sub formă de manuscris la Institutul de lingvistică din București.	
	<i>Dicționarul limbii române literare contemporane</i> . Voi. I—IV. Editura Academiei [București], 1955—1957.	
	<i>Dicționarul limbii române moderne</i> . Editura Academiei [București], 1958.	
	<i>Dicționar medical</i> . Voi. I: A—H; \ol. II: I—Z. Editura medicală, București, 1969.	
	Florin Marcu — Constant Măneca, <i>Dicționar de neologisme</i> . Editura științifică, București, 1961.	
	Florin Marcu — Constant Măneca, <i>Dicționar de neologisme</i> . Ed. a II-a revăzută și adăugită. Editura științifică, București, 1966.	
	<i>Dacoromania</i> . Buletinul „Muzeului limbei române” condus de Sextil Pușcariu. Editura Institutului de arte grafice „Ardealul”, Cluj. Anul I-XI (1920-1948).	
	Drăganu Miklos, <i>A român szoosszet</i> . Matheiu Gy. Nyomdâja, Besztercze, 1906.	
	Sergiu Drincu, <i>Probleme teoretice ale derivării cu prefixe în limba română</i> , în „Studii de limbă și stil”, Editura Facla Timișoara, 1973, p. 151-159.	
	Sergiu Drincu, <i>Derivarea cu prefixe românești vechi în prima jumătate a secolului al XIX-lea</i> , în „Studii de limbă, literatură și folclor” II, Reșița, 1971, p. 59—68	

DRLU *Dicționarul românesc, latinesc și unghuresc*. Tom. I: A—L, 1822; tom. II: M—Z, 1823. Cu tipăriul Tipografiei Colegiului reformatorilor, prin Stephan Torok, Cluj.

DUBOIS, D. S. Jean Dubois, *Etude sur la dérivation suffixale en français moderne et contemporain*. Librairie Larousse, Paris, 1962.

DU CANGE Du Cange, *Glossarium mediae et infimae latinitatis*. Voi. I—X. Unveränderter Nachdruck der Ausgabe von 1883—1887, Graz—Austria, 1954.

ERNOUT - MEILLET A. Ernout et A. Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*. Histoire des mots, 4me ed., Paris, 1960.

EVSEEV, S. Ivan Evseev, *Semantica verbului*. Editura Facla, Timișoara, 1974.

FCI *Formarea cuvintelor în limba română*. Volumul I: *Compunerea*, de Fulvia Ciobanu și Finuța Hasan. Editura Academiei Republicii Socialiste România [București], 1970.

FISCHER, F. C. I. Fischer, *Unele probleme ale formării cuvintelor în limba română*, în SCL V (1954), nr. 3-4, p. 293-307.

FLACĂRA *Flacăra*. Revistă social-politică și literar-artistică. [București] 1963 ș.u.

FLEISCHER, W. Wolfgang Fleischer, *Wortbildung der deutschen Gegenwertsprache*. 2., unveränderte Auflage. Leipzig, 1971.

FLOREA, P. N. Ion Florea, *Prefixele de negare în limba română*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, Iași, 1968, p. 61—69.

FOLCLOR OLT. - MUNT. I *Folclor din Oltenia și Muntenia*. Editura pentru literatură, voi. I, 1967.

GÂLDI, M. Gâldi Ladislás, *Les mots d'origine neogrecque en roumain à Vepoque des Phanariotes*. Budapest, 1939.

GÂMULESCU, E. Dorin Gămulescu, *Elementele de origine sîrbocroată ale vocabularului dacoromân*. Editura Academiei Republicii Socialiste România [București] — Novinsko preduzece „Libertatea”, Pancevo, 1974.

GCR I—II M. Gaster, *Chrestomafie română*. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI—XIX), dialectale și populare, cu o introducere, gramatică și un glosar româno-francez de... Voi. I: *Introducere, gramatică, texte (1550-1710)*; voi. II: *Texte (1710—1830). Dialectologie, literatură populară, glosar*. Leipzig—București, 1891.

GHEȚIE Ion Gheție, *Dicționar român-maghiar pentru școală și privați. Român-magyar szótár*. Budapest, 1896.

GHEȚIE, B. Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.

GÎRDA, B. Gh. Girda, *Bînatu-i fruncei*, ed. a II-a, București [f.a.].

GL *Gazeta literară*, Organ săptămînal al Uniunii scriitorilor din Republica Socialistă România. București. Anul I (1954) ș.u.

GL. OLT. *Glosar dialectal Oltenia*, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu... Editura Academiei, București, 1967.

GLOS. REG. V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*. Editura Academiei [București, 1961].

GRAM. ROM. I—II *Gramatica limbii române*. Voi. I—II. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Tiraj nou. Editura Academiei, București, 1966.

GRAUR, A. E. Al. Graur, *Alte etimologii românești*. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.

GRAUR, E. Al. Graur, *Etimologii românești*. Editura Academiei [București], 1963.

GRAUR, N. P. Acad. Al. Graur, *Nume de persoane*. Editura științifică, București, 1965.

GRAUR, P. I. Acad. Al. Graur, *Prefixe cu rol de indicator*, în LL XI (1966), p. 335-338.

GRAUR, SLG Acad. Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*, Editura Academiei [București], 1955.

GRAUR, T. Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române*. Editura științifică, București, 1968.

GREVISSE Maurice Grevisse, *Le bon usage. Grammaire française avec des remarques sur la langue française d'aujourd'hui*. Neuvième édition revue. Gembloux—Paris, 1969.

GR. S. I-VII

GUILBERT-DUBOIS, P. I.

GUȚIA, E.

GUȚU ROMALO, C.

HATZFELD —
DARMESTERER
HELIADÉ, O. I—II

HEM

HRISTEA, E.

IF

ILR I—II

INF. BUC.

IORDAN, F.

IORDAN, LRA

IORDAN, LRC

IORDAN, STIL.

IORDAN, TOP.

IORGA, L. I—II

IORGA, S. N.
IORGOVICI, O.

î. O.

JAHRESBERICHT

LAROUSSE

LB

LEUMANN-HOFMANN
SZANTYR, L.G. I—II

LEX. REG. I—II

LIDDELL—SGOTT—
JONES

Grai și suflet. Revista Institutului de filologie și folclor, publicată de Ovid Densusianu. Voi. I—VII, București, 1924—1937.

L. Guilbert et J. Dubois, *Formation du système prefixal intensif en français moderne et contemporain*, în „Le français moderne”, 1961, nr. 2, p. 87-111.

Ioan Guția, *Evolution et structure des composés négatifs roumains*, în „Orbis” VI (1957), nr. 1, p. 157-167; nr. 2, p. 486-496.

Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală (Limba română de azi)*. Editura științifică, București, 1972.

D. A. Hatzfeld et A. Darmesteter, *Dictionnaire general de la langue française*, Paris, 1920.

I. Heliade-Rădulescu, *Opere*. Tomul I—II. Ediție critică, cu introducere, note și variante de D. Popovici. Fundația pentru literatură și artă, București, I: 1939; II: 1943.

B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbii istorice și populare a românilor*. Tom. I și II 1887; tom. III 1893. Stabilimentul grafic Socec și Teclu, București.

Theodor Hristea, *Probleme de etimologie*. Studii. Articole. Note. Editura științifică, București, 1968.

Indogermanische Forschungen. Zeitschrift für indogermanische Sprach- und Altertumskunde, Strassburg—Berlin, 1892 ș.u.

Istoria limbii române. Volumul I: *Limba latină*, 1965; volumul II 1969. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București.

Informația Bucureștiului. Ziar al Comitetului municipal București al PCR și al Consiliului popular al municipiului București. Anul I (1954) ș.u.

Iorgu Iordan, *Formații prefixate în româna actuală*, în SCL XXI (1970), nr. 4, p. 391-396.

Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*. [Ed. a II-a.] Editura Socec & Co, București [1947].

Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*. Editura Ministerului învățămîntului. [București] 1956.

Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*. Institutul de lingvistică română, București, 1944.

Iorgu Iordan, *Toponimia românească*. Editura Academiei, București, 1963.

N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688—1821)*. Voi. I—II. Editura Minerva, București, 1901.

N. Iorga, *Scrisori de negustori*. București, 1925.

Paul Iorgovici, *Observații de limba românească...* Tip. Crăiască Universitate, Buda, 1799.

îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație. Ediția a II-a. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971.

Gustav Weigand, *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*. Leipzig, Iohann Ambrosius Barth. Voi. I-XXIX, 1894-1921.

Grand Larousse encyclopedique en dix volumes. Librairie Larousse Paris, 1960-1964.

Lesicon romanesc—latinesc—unguresc—nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat, seu Lexicon valachico—latino—hungarico—germanicum quodapluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est. Budae, 1825.

Leumann—Hofmann—Szantyr, *Lateinische Grammatik*. Auf der Grundlage des Werkes von Friedrich Stolz und Joseph Herman Schmalz. Erster Band: *Laut- und Formenlehre*, 1963; Zweiter Band: *Syntax und Stilistik*, 1965. Verlag C.H. Beck, München.

Lexic regional I. Societatea de științe istorice și filologice. Editura Academiei, 1960; II. Editura științifică, 1967. București.

H. G. Liddell, R. Scott, H. S. Jones, *Greek-English Lexicon*. New (ninth) edition completed. Oxford, 1940.

LITRE	Emile Littre, <i>Dictionnaire de la langue frangaise</i> , I—VII, Gallimard—Hachette, 1959.	NOVACOVICIU, C. B. I- II	Emilian Novacovicu, <i>Cuvinte bănăţene adunate de ...</i> Tipografia Felix Weiss, Oraviţa, 1925.
LL	<i>Limbă şi literatură</i> . Societatea de ştiinţe istorice şi filologice. Bucureşti, voi. I (1955) ş.u.	NYROP, G. III	Kr. Nyrop, <i>Grammaire historique de la langue frangaise</i> , voi. III, Copenhagen—Leipzig—New York—Paris, 1908.
LM	A. T. Laurian şi I. C. Massim, <i>Dicţionarul limbei române</i> . După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborat ca proiect. Noua Tipografie a laboratorilor români, Bucureşti. Tomu I (A-H), 1871 [în realitate: 1873]; tomu II (Colaboratori Iosef Hodoş şi G. Bariţiu: I-Z), 1876.	OCHESSEANU, P.	Rodica Ocheseanu, <i>Prefixele superlative în limba română</i> , în SMFC I, p. 29-50.
LR	<i>Limba română</i> . Institutul de lingvistică din Bucureşti. Editura Academiei, Bucureşti. Anul I (1952) ş.u.	OMAGIU IORDAN	<i>Omagiu lui Iorgu Iordan. Cu prilejul împlinirii a 70 de ani</i> . Editura Academiei [Bucureşti], 1958.
LRC I	Georgeta Ciompec, Constantin Dominte, Valeria Guţu Romalo, Clement Mirza, Emanuel Vasiliu, <i>Limba română contemporană</i> . Voi. I. Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1974.	OMAGIU ROSETTI	<i>Omagiu lui Alexandru Rosetti. La 70 de ani</i> . Editura Academiei, Bucureşti, 1965.
LRC II	I. Coteanu, A. Bidu-Vrânceanu, <i>Limba română contemporană</i> . Voi. II <i>Vocabularul</i> . Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti [1975].	OXFORD	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English</i> . Fifth Edition. At the Clarendon Press, Oxford [1966].
LTR	<i>Lexiconul tehnic român</i> . I—VII. Editura tehnică, Bucureşti, 1949-1955.	PANN, P. A.	Anton Pann, <i>Pagini alese</i> . Voi. I—II, E.S.P.L.A. [Bucureşti], 1953.
LTR	<i>Lexiconul tehnic român</i> . I—XVIII. Elaborare nouă. Editura tehnică, Bucureşti, 1957—1966.	PASCU, C.	Tache Papahagi, <i>Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic</i> . Ediţia a doua augmentată. Editura Academiei, Bucureşti, 1974.
LUC.	<i>Lucefărul</i> . Revistă literară. Budapesta. Voi. I (1901) ş.u.	PASCA, GL.	Gorge Pascu, <i>Despre cimilituri</i> . Studiu filologic şi folcloric. Partea I. Bucureşti, 1911.
LUMEA	<i>Lumea</i> . [Săptăminal de politică externă editat de Uniunea ziariştilor din Republica Socialistă România. Bucureşti, 1963 ş. u.]	PETROVICI, ALMĂJ	Ştefan Pasca, <i>Glosar dialectal</i> , alcătuit după material lexical cules de corespondenţi din diferite regiuni. (Academia Română. Memoriile Secţiunii literare. Seria III. Tom. IV. Mem. 3.) Cultura naţională, Bucureşti, 1928.
MAGAZIN	<i>Magazin</i> . Revistă săptăminală editată de Frontul Unităţii Socialiste, 1, 1959 ş.u.	PISCUPESCU, O.	Emil Petrovici, <i>Folklor din Valea Almăjului</i> , în „Anuarul Arhivei de folklor”, III (1935), p. 25-159.
MAG. IST. I-V	<i>Magazin istoric pentru Dacia</i> . Subt redacţia lui A. Treb. Laurian şi Nicol. Bălcescu. Tom. I—V. Bucureşti, Colegiul naţional, 1845-1847.	PLG I-VII	Dohtorul Ştefan Vasilie Piscupecu, <i>Oglinda sănătăţii şi a frumuseţii omeneşti. Mijloace şi leacuri de ocrotirea şi de îndreptarea stricăciunilor</i> . Tipografia de la Cişmea, Bucureşti, 1829.
MALKIEL, G.	Yakow Malkiel, <i>Genetic Analysis of Word Formation</i> , în <i>Current Trends in Linguistics</i> edited by Thomas A. Sebeok, voi. III <i>Theoretical foundations</i> , Haga—Paris, 1966, p. 305—364.	PN	<i>Probleme de lingvistică generală</i> . Editura Academiei. Voi. I 1959; voi. II 1960; voi. III 1961; voi. IV 1962; voi. V 1967; voi. VI 1974; voi. VII 1977. [Bucureşti.]
MARCHAND, E. W.	Hans Marchand, <i>The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation. A Synchronic-Diachronic Approach</i> . Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1960.	PO	<i>Presa noastră</i> . Revista Uniunii Ziariştilor din Republica Socialistă România. Bucureşti, 1, 1955 ş.u.
MAT. DIAL. I	<i>Materialie şi cercetări dialectale</i> . I [Bucureşti], 1960.	POLIZU	<i>Palia de la Orăştie 1581—1582</i> . Text — Facsimile — Indice. Ediţie îngrijită de Viorica Pamfil. Editura Academiei. Bucureşti, 1968.
MAT. FOLK. I—II	<i>Materialuri folkloristice</i> . Volumul I (<i>Poesia poporană</i> , partea I—II) — II. Tipografia Corpului didactic, Bucureşti, 1900.	PONTBRIANT	G. A. Polizu, <i>Vocabular româno-german</i> , compus şi întocmit cu privire la trebuinţele vieţii practice de înavuţit şi cores de G. Bariţ. Braşov, 1857.
MDE	<i>Mic dicţionar enciclopedic</i> . Editura enciclopedică română, Bucureşti, 1972.	PROTOPODESCU	Raoul de Pontbriant, <i>Dicţionar româno-frances</i> . Bucureşti—Göttingen-Paris, 1862.
MDM	A. Doljanski, <i>Mic dicţionar muzical</i> . Traducere din limba rusă de Rostislav Donici. Editura muzicală [Bucureşti], 1960.	PROTOPOPESCU	Emmanuel Protopopescu Pake, <i>Nou dicţionar portativ</i> . Bucureşti, 1870.
MEYER-LIJBKE, G. II	W. Meyer-Lubke, <i>Grammaire des langues romanes</i> . Traduction francaise par Auguste Doutrepoint et Georges Doutrepoint. Tome deuxième: <i>Morphologie</i> . H. Welter, editeur, Paris, 1895.	PUSCARIU	E. Protopopescu şi V. Popescu, <i>Nou dicţionar portativ de toate zicerile radicale şi streine reintroduse şi introduse în limbă, co-prinzind şi termeni ştiinţifici şi literari</i> . Volumul I—II. T. Teodorescu, Bucureşti, 1862.
MEYER-LUBKE - PIEL, G. F.	<i>Historische Grammatik der franzosischen Sprache</i> von W. Meyer-Lubke, zweiter Teii, <i>Wortbildungslehre</i> . Zweite, durchgesehene und ergänzte Auflage von J. M. Piel. Cari Winter Universitätsverlag, Heidelberg, 1966.	PUSCARIU, C. S.	<i>Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte</i> . Ediţiune critică de I. A. Candrea. Voi. II: Textul şi glosarele. Socec et Comp., Bucureşti, 1916.
MIHĂESCU, INFL.	H. Mihăescu, <i>Influenţa grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea</i> . Editura Academiei, Bucureşti, 1966.	PUSCARIU, E.	Dr. Sextil Puşcariu, <i>Etymologisches Werlerbuch der rumänischen Sprache. I: Lateinisches Element, mit Beriicksichtigung aller romanischen Sprachen</i> . C. Winter, Heidelberg, 1905.
MIHĂILĂ, I.	G. Mihăilă, <i>Împrumuturile vechi sud-slave în limba română</i> . Editura Academiei, Bucureşti, 1960.	PUSCARIU, L.R. I—II	Sextil Puşcariu, <i>Cercetări şi studii</i> . Bucureşti, 1974.
MIKLOSICH	Fr. Miklosich, <i>Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum</i> . Guilelmus Braumueller, Vindobonae, 1865.	PUSCHILĂ, D.	Sextil Puşcariu, <i>Etudes delinquistique roumaine</i> . Cluj—Bucureşti 1937.
MIRAMBEL, G.	Andre* Mirambel, <i>Grammaire du grec moderne</i> . Librairie C. Klincksieck, Paris, 1949.	REICHENKRON, DAK.	Sextil Puşcariu, <i>Limba română</i> , voi. I: <i>Privire generală</i> , Fundaţia pentru literatură şi artă, 1940; voi. II: <i>Rostirea</i> , Editura
MIRAMBEL, L. G.	Andre Mirambel, <i>La langue grecque moderne</i> , Paris, 1959.		
MIŞAN, P. A.	Andrei Misan, <i>Problema prefixelor „aspectuale” în limba română</i> , în CL XVIII (1973), nr. 1, p. 101-110.		
NEGUL ICI	I. D. Negulici, <i>Vocabular român de toate vorbele străbune repri-mite pînă acum în limba română, şi toate cele ce sînt a se mau primi d-acum înainte, şi mai ales în ştiinţe</i> . Tipografia Colegiului, Bucureşti, 1848.		

- REW W. Meyer-Ltibke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. 3. vollständig neubearbeitete Auflage. Cari Winters Universitätsbuchhandlung, Heidelberg, 1935.
- RIEMANN—GOELZER, GR. Othon Riemann — Henri Goelzer, *Grammaire grecque complete*, Librairie Armând Colin, Paris, 1933.
- RIZESCU, P. N. I. Rizescu, *Prefixe noi neproductive si puțin productive*, în SMFC III, p. 3-26.
- Rj. IAZU *Rječnik hrvatskoga i srpskoga jezika*, Zagreb, voi. I 1880—1882 ș. u.
- R. L. *România liberă*. Cotidianul Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, București, 1, (1944), ș. u.
- ROBERT Paul Robert, *Dictionnaire alphabetique & analogique de la langue frangaise (Petit Robert)*. Societe du Nouveau Littre [Paris], 1967.
- ROHLFS, G. III Gerhard Rohlfs, *Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti. Sintassi e formazione delle parole*. Giulio Einaudi editore [Torino], 1969.
- ROM. LIT. *România literară*. Săptăminal de literatură si artă [București], 1968 ș. u.
- ROSETTI-CAZACU-ONU, AL. Rosetti, B. Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare, voi. I: De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea*. Editura Minerva, București, 1971.
- ROSETTI, ILR Acad. Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVII-lea*, Editura pentru literatură [București], 1968.
- ROSETTI, L. D. Al. Rosetti, *Limba descintecelor românești*. Editura Minerva, București, 1975.
- RRL *Revue roumaine de linguistique*. Bucarest, Tome I (1956) ș.u. Știința. Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. [București] 1944 ș. u.
- SCÎNTEIA *Studii și cercetări lingvistice*. Institutul de lingvistică din București. Editura Academiei, București. Anul I (1950) ș.u.
- SCL August Scriban, *Dicționarul limbii românești*. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme.) Edițiunea întâia. Institutul de arte grafice „Presa bună”, Iași, 1939.
- SCURTU, T. î. Vasile Scurtu, *Termenii de înrudire în limba română*. Editura Academiei, București, 1966.
- SG I—III *Studii de gramatică*. Voi. I 1956; voi. al II-ia 1957; voi. al III-lea 1961. Editura Academiei [București].
- SILL I—II *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*. Voi. I—II. Editura pentru literatură [București], 1969.
- SLLF I—III *Studii de limbă literară și filologie*. Voi. I 1969; voi. al II-lea 1972; voi. al III-lea 1974. Editura Academiei, București.
- SMFC I-VI *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*. Voi. I 1959; voi. al II-lea 1961; voi. al III-lea 1962; voi. al IV-lea 1967; voi. al V-lea 1969; voi. al VI-lea 1972.
- SOPHOCLES E. A. Sophocles, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods*, Cambridge, Massachusetts, 1887.
- SPENCE, F. P. N.C.W. Spence, *What are the French Prefixes?* în „Revue de linguistique romane” XXXII (1968), p. 324-333.
- STAMATI Pah. T. Stamati, *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*. întâia ediciune. Tipografia Buciumului român, Iași, 1851.
- ȘĂINEANU Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. A opta edițiune. Revăzut și adăogit la ediția VI-a. Ortografia Academiei române. Editura „Scrisul românesc” [Craiova, 1930].
- ȘEZ. *Șezătoarea*. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director Artur Gorovei. Fălticeni. An. I (1892) ș.u.
- ȘINCAI, î. G. Șincai, *îndreptare cătră aritmetică*. întâia parte... Tipariul seminariului, Blaj, 1785.
- ȘINCAI, O. I-IV Gheorghe Șincai, *Opere I—IV*. Editura pentru literatură, București, 1967-1973.
- TAMÂS Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen* (Unter Berücksichtigung der Mundartwörter). Akademiai Kiado, Budapest, 1966.
- TDRG
- TEAHA, C. N. Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch (Dicționar român-german)*. Voi. I 1903; voi. II 1911; voi. III 1924. Staatsdruckerei (Imprimeria statului), București.
- TEKAVCIC, G. I. III Teofil Teaha, *Graiul din Valea Crișului Negru*. Editura Academiei [București], 1961.
- TEODORESCU, P. P. Pavao Tekavcic, *Grammatica storica delVitaliano*. Volume III: *Lessico*. Societă editrice il Mulino, Bologna [1972].
- TODORAN, GL. G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*. Culegere de... București, 1885.
- TOMESCU, GL. Romulus Todoran, *Mic glosar dialectal*. Alcătuit după două manuscrise din Biblioteca centrală de la Blaj din 1887. «Cartea românească», Cluj, 1949.
- TRIBUNA UDRESCU, GL. Mircea Tomescu, *Glosar din județul Olt*. (Aspecte lingvistice și folclorice din județul Olt II.) Tipografia „Tiparul Oltului”, Slatina, 1944.
- URSU, T. *Tribuna*. Săptăminal de cultură. Cluj. Anul I (1957) ș.u.
- VAILLANT, V. S. D. Udrescu, *Glosar regional Argeș*. Editura Academiei, București, 1967.
- VAL IAN N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*. Editura științifică, București, 1962.
- VASILIU, D. C. Andre Vaillant, *Manuel du vieux slave*, Tome I: *Grammaire*. Seconde edition revue et augmentee. Paris, 1964.
- ZINGARELLI I. A. Valian [= Vaillant], *Vocabular purtăreț românesc-franțozesc și franțozesc-rumânesc, urmat de un mic vocabular de om-nime*. Tipografia lui Friderih Valbaum, București, 1839.
- ZRPh Laura Vasiliu, *Derivarea cu sufixe și prefixe în Cartea cu învățatură a diaconului Coresi din 1581*, în SMFC I, p. 221—259.
- Nicola Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*. Ed. X, Zanichelli (Bologna, 1970).
- Zeitschrift fur romanische Philologie*, herausgegeben von Dr. Gustav Grober. Halle. Voi. I (1876) ș. u.

INDICE¹

A

AFIXE ȘI ELEMENTE DE COMPTOEEE²

a-j 7, 8, 10, 11, 14, 15, 20, 22, 25, 27, 30, 33-39, 45, 87, 88, 90, 209, 259, 269, 271, 275, 278, 279, 282, 283, 286, 292, 300, 302, 303, 305 a- 8, 22, 34, 39, 43, 292 a-3 7, 20, 26, 27, 30, 34, 39-43, 45, 167, 266, 268, 274, 278, 281, 282, 283, 286, 292, 293, 301, 305 a- (protetic) 14 -a 124, 176, 229 -a- 284 ab- 7, 8, 22, 34, 39, 43-45, 269, 271, 278, 281, 286, 292, 302, 303, 305 abs- 43, 44, 45 a(d)- 37 ad- 20, 33, 34, 36, 38, 39, 44, 45, 87, 88 -al 113, 229 am- 8, 21, 45, 134, 135, 137, 209, 258 amfi- 13 an- 20, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 167, 293 an- 20, 39, 45 an- 19, 20, 21, 45, 50 a/i-4 20, 45, 102, 103 an- 7, 8, 20, 26, 30, 45, 134-143, 209, 258, 279, 286, 302, 303, 305 ana- 7, 20, 26, 39, 40, 45-47, 61, 278, 280, 286, 301, 305 ană- 45, 47 and- 47, 50 andi- Al, 50, 303	ando- 47, 104, 106 andro- 184 ant- 47, 50, 292, 293 -ant 124 ante- 7, 8, 22, 27, 47-50, 53, 54, 191, 267, 268, 269, 273, 278, 279, 281, 286, 294, 302, 305 anti- 7, 8, 9, 12, 16, 20, 22, 26, 27, 30, 45, 47, 48, 49, 50-55, 180, 181, 201, 264, 268, 269, 272, 278, 279, 281, 282, 285, 286, 287, 292, 301, 303, 305 anii- 51 antr- 19, 21, 55, 143, 144, 145, 146, 147 antre- 7, 21, 26, 30, 55, 143-147, 278, 280, 287, 302, 303, 305 antri- 143 -antrop 14 antropo- 14 -antă 124 apar- 8, 29, 39 aph- 56 apo- 7, 13, 25, 27, 30, 55-57, 269, 278, 280, 287, 301, 305 apo- „apă” 55 -ar 113, 229 arc- 57 archi- 57, 299 arci- 57 -are 87, 118 arfi- 57

¹ Indicele cuprinde numai formanții și cuvintele românești.

² S-au inclus aici și unele segmente cu statut neprecizat (de exemplu, sunete protetice, segmente ca *bo-*, *logo-* etc). Diferitele variante și compuse ale unui formant (afix sau element de compunere) sînt înregistrate separat. Prefixele (omonime) citate în corpul lucrării, după diverși cercetători, fără indice numeric au fost încadrate în indice la prefixul care le corespunde în interpretarea noastră. Cifrele albine indică paginile la care se găsește monografia prefixului respectiv

arh- 57
-arh 14, 57
arhe- 58
arhe(o)- 57
arhi- 7, 9, 13, 14, 57-60, 271, 278, 279, 281, 287, 294, 301, 303, 305
arier- 13
arși- bl
-at 118
-atee 162
auto- 13
-av 157
avan- 13, 50
-âzz 160
baro- 120
tas- 13, 14
bez- 87, 88
șz- 13
-bil 124, 162, 165
bio- 52
6o- 15, 302
brahi- 250
c- 61, 62, 66
carfco- 123
ca/- 61
cata- 7, 26, 27, 46, 61-62, 269, 278, 280, 287, 301, 305
cată- 61, 62
cato- 61
că- 62, 63, 66, 245
câta- 61
w o - 64
cercu(n)- 62, 63, 64
cercu- 62, 64
cercu(m)- 21, 62, 63, 64
-etos 162
circon- 62, 64
circun- 62, 64
cz>«77?- 7, 13, 20, 27, 62-64, 249, 269, 278, 279, 281, 287, 302, 303, 305
circun- 62, 64
cis- 7, 27, 30, 64-65, 247, 267, 278, 285, 287, 302, 305
-dude 304
co- (expresiv) 66, 67
co-j 20, 21, 22, 66, 68, 78, 79, 245, 267
co- 7, 8, 15, 20, 22, 27, 30, 61, 62, 66-68, 78, 219, 245, 258, 270, 272, 278, 279, 283, 287, 302, 303, 305
co-, 20, 21, 68, 69, 292
codo- 19
corn- 21, 68, 69
con-, 19, 21, 68, 78, 259, 303
con-, 7, 20, 21, 27, 30, 68-71, 79, 205, 278, 279, 282, 283, 287, 292, 302, 303, 305
contr- 71, 72, 75
contra- 7, 8, 27, 28, 30, 31, 53, 71-77, 78, 80, 264, 266, 267, 268, 269, 272, 278, 279, 281, 287, 299, 302, 305
contră- 71, 72, 75, 78
contre- 72
contro- 71, 72, 75, 78
cortico- 116
coto- 19
cotra- 72, 75
cotro- 19, 72, 75
cu- 7, 8, 10, 13, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 66, 68, 70, 78-79, 80, 259, 270, 271, 278, 279, 287, 292, 300, 303, 305
cum- 68, 78, 79
cun- 21, 78, 80
cuntră- 71, 72, 75, 80
d- 16, 17, 80, 98, 99, 292
dactilo- 222
dă- 84
dăs- 21, 84
de-, 21, 80, 84, 85, 91, 93, 292, 303
de-, 7, 19, 22, 28, 30, 80, 81, 84-94, 266, 267, 276, 278, 287, 302, 303, 305
de-, 7, 8, 10, 11, 20, 22, 23, 80-83, 84, 90, 267, 269, 278, 283, 287, 300, 302, 303, 305
d'e- 84
dej- 21, 84
dermo- 129
des- 7, 8, 13, 17, 19, 21, 25, 26, 27, 28, 30, 80, 81, 84-94, 96, 97, 98, 131, 137, 258, 259, 266, 267, 268, 269, 275, 278, 279, 283, 287, 292, 299, 300, 303, 305
d'es- 21, 84
dest- 84, 92
destr- 8, 84, 92, 303
des- 21, 84
dez- 21, 84, 91, 93, 94, 131, 160, 258, 299, 303
di- 14, 94, 97
dî-, 14, 92, 94, 96
di- „doi" 14, 94
dia- 7, 13, 14, 21, 25, 26, 46, 94-96, 97, 269, 278, 280, 287, 301, 306
diâ- 94, 95
dico- 13
dihó- 13
di(s)- 84
dzs- 7, 14, 21, 92, 94, 96-98, 266, 278, 287, 302, 306
dzs- „difícil, anormal" 96
dzz- 96, 98
do- 7, 8, 9, 15, 17, 26, 27, 30, 80, 98-100, 256, 271, 279, 281, 288, 292, 301, 306
doliho- 250
-dox 176
-drom 176
e- 101, 108, 109, 110, 292
-e 229
ec- 1, 102
ecto- 7, 14, 21, 25, 26, 27, 101-102, 104, 105, 111, 272, 278, 288, 301, 306
ecto- „hecto-" 101
electro- 247
em- 8, 102, 103, 258
en- 7, 8, 20, 26, 27, 45, 102-103, 107, 155, 258, 268, 271, 278, 282, 288, 301, 306
end- 104
endo- 7, 19, 31, 47, 101, 104-106, 111, 267, 271, 278, 280, 288, 301, 306
endon- 104, 106
ent- 104, 106, 124, 280
enter(o)- 176
ento- 7, 19, 26, 30, 104-106, 278, 288, 301, 306
-ență 124
ep- 106, 107, 292, 293
epen- 8, 258
epi- 7, 8, 26, 106-108, 131, 258, 268, 273, 278, 279, 281, 288, 292, 301, 306
epi- 106
es- 21, 108, 110
es- 110, 111
-esc 162
eso- 110
ess- 110
estra- 108, 112, 114
-eș 162
-et 162
ex- 7, 8, 9, 13, 19, 21, 22, 101, 108-110, 137, 220, 264, 273, 278, 285, 288, 292, 298, 299, 302, 303, 306
ex-, 22, 108, 110
exo- 7, 22, 25, 26, 102, 104, 105, 108, 110-112, 272, 278, 280, 288, 301, 306
extr- 112
extra- 7, 8, 9, 12, 13, 14, 16, 19, 22, 28, 31, 57, 112-115, 129, 225, 269, 270, 271, 278, 281, 282, 285, 286, 288, 299, 302, 303, 306
ctro- 112, 115
ez- 108
-fag 52
fago- 116
fero- 88
-fii 14
filo- 14
fito- 6, 101, 105
fo- 15
fon(o)- 52
for- 8
-gramă 52
hecto- 101
helio- 176, 185
hidro- 182
hip- 115, 118, 119
hiper- 7, 9, 14, 21, 30, 31, 57, 115-118, 119, 120, 121, 122, 131, 269, 271, 274, 278, 283, 288, 301, 306
hipo- 7, 14, 21, 27, 28, 31, 115, 116, 117, 118-122, 131, 252, 263, 269, 273, 274, 275, 278, 283, 288, 299, 301, 306
hipo- „cal" 118
hyper- 21, 115, 118, 122, 299
hypo- 118, 119, 121, 122, 299
i-, 14, 122, 131, 133, 134, 292
z-, 21, 122, 134, 137, 292
z-3 21, 122, 123, 124, 125, 129, 292
z- (protetic) 14, 131
-ic 162
-ie 116, 124
-iereu 57
ig- 21, 122, 123, 124, 125, 126
ij- 122, 131
im-, 8, 21, 122, 123, 134, 135, 137, 209, 258, 278, 288, 292, 299, 302, 303, 306
zm-, 21, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 299
in-, 7, 8, 19, 21, 22, 28, 87, 88, 122, 134-143, 205, 209, 258, 259, 268, 279, 288, 292, 302, 303, 306
zn-, 7, 8, 20, 21, 22, 25, 26, 30, 42, 122-127, 134, 143, 166, 168, 258, 266, 268, 278, 279, 281, 282, 283, 288, 292, 299, 302, 306
-in 229
infra- 7, 8, 13, 127-129, 263, 269, 273, 278, 288, 299, 302, 306
inter- 7, 12, 13, 16, 19, 129, 143-147, 278, 281, 282, 285, 286, 288, 294, 299, 302, 303, 306
intra- 7, 113, 127, 128, 129-130, 267, 271, 278, 280, 288, 302, 306
intro- 7, 13, 19, 30, 130, 148, 267, 268, 278, 280, 288, 302, 303, 306
-io(n) 185
iper- 21, 115, 117, 118, 131

tpt- 106, 108, 131
tpi- 106,
ipo- 118, 119, 120, 121, 122, 131
is- 14, 131, 132, 133, 134, 219, 302
-ism 116
iș- 131
-itate 124
-ită 104
-iu 185
-iune 124
-ii? 162
iz- 7, 8, 9, 14, 22, 25, 27, 28, 30, 122, 131-134, 219, 270, 278, 279, 281, 288, 292, 301,302, 306
-iza 124, 265
i- (protetic) 15
îm- 21, 109, 122, 134, 136
îm- 21, 122, 123, 126, 134
în- 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 39, 45, 88, 88. 89, 90, 109, 122, 123, 134-143, 148, 155, 156, 160, 205, 259, 267, 268, 269, 271, 275, 278, 279, 283, 288, 292, 296, 298, 299, 300, 302, 303, 306
în- 21, 122, 123, 126, 143, 283
într- 8, 22, 143, 147, 148, 292, 293
intr- 22, 143, 292, 293
intră- 143, 146
Intre- 7, 8, 10, 11, 19, 22, 55, 129, 143-147, 279, 280, 289, 292, 302, 303, 306
intro- 130
întru- 7, 8, 10, 19, 22, 26, 30, 92, 130, 143, 147-149, 269, 278, 279, 289, 292, 302, 303, 306
juxta- 7, 8, 30, 149, 278, 289, 302, 306
laci(o)- 44
-logie 176
togo- 19
me- 7, 26, 30, 150-151, 279, 282, 289, 302, 306
mes- 150
meso- 152
met- 151, 155, 258, 292
met- „metil” 151
meta- 7, 8, 26, 28, 31, 151-155, 177, 258 268, 269, 273, 278, 289, 292, 301, 306
metem- 8, 28, 151, 155, 258, 303
meten- 8, 28, 29, 151, 155, 258, 303
mez- 14, 150, 151, 263, 302
mez(o)- „de mijloc, mijlociu” 101, 150
micro- 250
mo- 15
mono- 13
moto-lb
n- 21, 134, 135, 155, 292
na- 134, 155, 156, 160, 166
nad- 7
nă- 7, 8, 22, 26, 27, 155-161, 167, 169, 258, 269, 270, 278, 279, 283, 289, 306
nă- 22, 155, 156, 160, 161, 166
năs- 8, 29, 157, 160
nătă- 15
năz- 157, 160, 258, 303
ne- 22, 155, 156, 160, 161, 167, 292
ne- 7, 8, 9, 13, 17, 19, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 43, 155, 156, 158, 160, 161-168, 169, 258, 259, 266, 268, 269, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 285, 286, 289, 292, 294, 295, 298, 299, 301, 307
nea- 161, 169
nefro- 152
ni-i 22, 155, 156, 169
ni- 22, 161, 166, 169, 294
-nic 162
⁷⁷⁰⁻ 155, 156, 159, 166, 169
-nomie 52, 176
non- 7, 9, 13, 28, 169-170, 266, 278, 280, 281, 282, 285, 289, 299, 302, 307
o- 7, 15, 26, 30, 170-172, 174, 270, 279, 289, 292, 301, 307
o- 170, 172, 173, 174, 292
ob- 7, 170, 172-174, 278, 282, 289, 292, 299, 302, 307
obâr- 14
oc- 172, 299
-oc 157
-odie 176
of- 8, 172, 299
-oi 229
⁻⁰⁷⁷⁷⁷⁷⁷ 176
ooforo- 176
op- 172, 299
orto- 177, 178
-os 122, 162, 258
osmo- 176
osteo- 185, 222
ot- 170, 171, 174
-oză 181
p- 174, 186
pa- 18, 134, 174, 181, 186, 187
pad- 188, 189
pălim- 13
palin- 13
par- 7, 8, 19, 25, 30, 39, 174-175, 279, 289, 302, 303, 307
par- 174, 175, 179, 292
par- „părinte” 174
para- 7, 13, 14, 17, 22, 27, 28, 30, 31, 174, 17^ -180, 268, 269, 270, 271, 273, 278, 282, 285, 289, 292, 301, 302, 303, 307
para- 175
parat- 176
pari- 174
pat- 188
-patie 120
pă- 67, 186, 187, 245
pe- 8, 10, 181, 192, 260
peli- 21, 184
pen- 7, 13, 26, 30, 181-182, 268, 273,278, 280, 289, 302, 307
per- 7, 8, 9, 19, 26, 28, 175, 182-183, 216, 258, 271, 273, 278, 282, 289, 302, 303, 307
pere- 184
peri- 7, 13, 21, 28, 30, 31, 57, 184-186,278, 283, 289, 301, 307
peri- (<rus.) 184
po- 7, 18, 27, 67, 68, 134, 174, 181, 186-188, 245, 269, 271, 272, 279, 289, 301, 302, 303, 307
pod- 7, 25, 26, 30, 188 — 190, 192, 269, 278, 279, 289, 301, 307
-pod 52
poi- 7, 19, 20, 26, 30, 190, 269, 278, 279, 280, 290, 294, 300, 303, 307
post- 7, 8, 13, 19, 27, 48, 190-192,195,268, 273, 278, 279, 281, 290, 298, 302, 303, 307
pot- 188, 192
pră- 21, 22, 192, 199
pră- 22, 192, 199
pre- 7, 8, 10, 11, 12, 19, 21, 22, 26, 27, 30, 50, 99, 175, 181, 183, 191, 192-198, 199, 224, 258, 259, 261, 268, 269, 271, 273, 278, 279, 283, 285, 290, 298, 300, 302, 303, 307
prea- 7, 9, 19, 22, 27, 28, 99, 192-198, 199, 271, 278, 279, 283, 290, 301, 307
preo- 22, 199, 200
preș- 8, 303
preter- 7
pri- 7, 22, 134, 192, 193, 196, 197, 199
pro- 7, 22, 26, 27, 192, 197, 199-200, 201, 202, 256, 269, 271, 273, 279, 281, 290, 292, 301, 307
pro-l, 8, 9, 12, 16, 22, 26, 30, 53, 152, 200-203, 268, 273, 278, 279, 281, 282, 285, 286, 290, 292, 301, 302, 303, 307
r- 8, 203, 204, 209, 258, 292
ra- 8, 209
ram- 8, 28, 209, 258, 303
ran- 8, 28, 29, 209, 258, 303
ră- 7, 19, 203-208, 210, 213, 214, 215, 271, 279, 290, 292, 300, 303, 307
^{T*}G-203, 204, 303
răj- 210
răs- 7, 8, 13, 17, 19, 21, 26, 27, 28, 30, 99, 131, 203, 207, 210-214, 219, 258, 259, 260, 268, 269, 271, 278, 279, 281, 283, 285, 289, 299, 301, 302, 303, 307
răs- 210
răz- 28, 131, 207, 210, 211, 212, 213, 214, 261, 295, 299
re- 203, 204, 210, 214, 303
re- 7, 8, 13, 17, 19, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 87, 88, 137, 203-209, 210, 213, 214, 258, 259, 268, 278, 279, 290, 292, 298, 302, 303, 307
res- 21, 209, 210, 214, 299
res- 8, 209
retro- 7, 8, 9, 26, 214-215, 267, 269, 278, 279, 290, 302, 308
rez- 210
Ti- 203, 204, 215
^{7777?} 8, 28, 209, 258, 303
rin- 8, 29, 209, 258, 303
rîs- 210
ros- 210
roș- 210
ruz- 210
s- 7, 8, 9, 14, 15, 19, 27, 67, 109, 131, 132, 209, 215-220, 224, 252, 258, 269, 278, 279, 290, 292, 300, 302, 303, 308
să- 215, 216, 218, 220
sco- 8, 29, 258, 303
se- 7, 30, 220-221, 278, 280, 290, 302, 303
selen(o)- 36
si- 221, 222, 223
silvi- 247
silvo- 247
sim- 221, 222, 223
simil(i)- 6, 36
sin- 7, 14, 21, 221-223, 269, 278,290, 301, 302
sin- „sine” 221
sin(o)- „referitor la China” 221
sito- 56
so- 221
sono- 250
sopra- 223, 237
sper- 8, 29, 258, 303
spre- 7, 8, 10, 19, 20, 26, 30, 223-225, 269, 279, 280, 290, 302, 303, 308
-stea 19

stomato- 185
stra[^] 22, 225, 303
stra- 22,112,114,225,303
str am- 225
stră- 7, 8, 9, 17, 19, 22, 27, 114, 218, 225-228, 244, 253, 258, 259, 261, 269, 278, 279, 290, 296, 300, 303, 308
stre- 225, 228
 225, 228
si7- 88, 228, 229, 232, 233, 292
sub- 7, 8, 10, 20, 22, 28, 30, 31, 75, 87, 228-234, 243, 244, 263, 267, 268, 269, 271, 273, 278, 279, 290, 292, 299, 300, 302, 303, 308
sub- „dedesubt” 276
subt- 228,229,233,234
subter- 7
suc- 229
57ip- 228, 230, 233, 234, 299
super- 7, 8, 9, 13, 19, 28, 31, 234-237, 268, 269, 271, 272, 273, 278, 279, 281, 282, 291, 299, 302, 303, 308
super- 234
supr- 237, 292
supra- 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 28, 30, 31, 57, 223, 237-243, 244, 250, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 278, 279, 282, 285, 286, 291, 292, 299, 302, 303, 308
supra- 237, 240, 243
supl- 228, 230, 233, 243
sur- 7, 19, 243-244, 269, 271, 272, 273, 278, 282, 291, 302, 303, 308
5775- 228, 229, 233, 244
57771- 299
stra- 225
ștram- 21, 225
șt(r)o- 225, 244
tă- 7, 26, 30, 68, 244-246, 270, 272, 279, 280, 291, 301, 302, 303, 308
te- 244, 245, 246
tete- 13
tea- 56
termo- 116
to- 244, 245, 246
-tomie 250
-tor 162, 165, 286
tra- 7, 19, 21, 22, 26, 30, 246-249, 278, 280, 291, 302, 303, 308

tran- 21
trans- 7, 12, 16, 19, 21, 27, 65, 114, 227, 246-249, 272, 278, 279, 285, 286, 291, 299, 302, 303, 308
tranz- 246, 249
tră- 7, 19, 26, 30, 246-249, 278, 279, 280, 291, 300, 303, 308
tre- 246, 248, 249
tre-I, 19, 30, 246-249, 278, 280, 291, 302, 303, 308
tri- 13, 246, 248, 249
-trofie 274
șircon- 62, 64, 249
șircum- 62, 63, 64, 249, 303
77- 170
-77- 284
ultr- 249, 292
ultra- 7, 8, 9,13, 28, 31, 57, 128, 227, 249-252, 269, 271, 278, 280, 291, 292, 302, 308
ultramicro- 250
ultrasono- 250
vă- 7, 26, 30, 252-253, 254, 269, 278, 279, 280, 291, 301, 308
văs- 253, 254
văz- 7, 26, 28, 30, 252, 253-254, 269, 278, 279, 280, 291, 301, 308
ve- 252, 253, 254
vel- 13
-verge 304
m- 13
vice- 13
viv(i)- 36
viz- 253
70- 252
vos- 254
voz- 252, 253, 254
ypo- 118, 119, 121, 252, 299
z- 8, 14, 15, 20, 131, 133, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 252, 258, 292, 302
z- 252, 254, 292
za- 20, 252, 254
ză- 7, 8, 20, 26, 27, 252, 254-256, 271, 278, 279, 291, 292, 301, 308
zăs- 8, 303
zi mo- 52

B

C U V I N T E

a 10, 33, 34, 35, 36, 37
abacterian 40
abaliena 44, 45, 264
abaliena(țiune) 43, 44, 45
abarticlar 43, 44, 45, 264, 275, 281
abate 10, 34, 43, 44, 45
abaxial 43, 44, 45
abdica 44, 275
abduce 43, 44, 45
abia 33
abiogeneză 40
abiologie 40
abiotic 40
abioză 40
abjudeca 43, 44, 45
abjura 43, 44, 45, 264
ablactare 44
ablega 43, 45
ablegat 43, 44
abnega 44
abnegație 43, 44, 45
abnormal 43, 44, 45, 265, 272
abocluzie 43, 44, 45, 265, 276, 281
aboral 43, 44, 45
aborda 11, 35, 36, 38
aborigen 44
aboșit 35
abrevia 36
abroga 44
abrupt 44, 45
abrutiza 36, 265
absraziune 43, 44, 45
abscrie 43, 44, 45, 264
absent 44
absoluțiune 43, 44, 45
absolvent 43
absorbi 43, 44, 45
absorbție 45
absta 43, 44, 45
abstinent 43, 44
abstrage 43, 44, 45
absurd 41
abia 33
abține 43, 44, 45, 264
aburca 43
abuz 43, 44, 45, 262
abzice 27, 43, 44, 45, 281
acalazie 40
acalculie 40
acalmie 35, 37
acardie 40
acarinat 40, 41
acasă 10, 12, 33
acatafazie 40
acatasiasie 42
acățăra 15
acefal 41
acelular 40
acheros 42
achindie 33
achinezie 40, 41, 265
achiros 42
achita 35, 37, 39
acianopsie 40
aciclic 41
acclam 284
aclama 35,
aclimatiza
acoloropsie
acolorie 40
acomoda 35
acompania
acont 35, 3
acoperi 34
 257, 301
acopie 40,
acorda 35,
acosta 36,
acotiledon
acraniate
acranie 40
acredita 3
acrescămîn
 283
acri 10, 2
acromatic
acromatur
acronic 40
acufunda
aculma 3
acupla 35
acurge 35
acurmeziș
acuza 27
adapta 3
adâpa 35
adâsta 3
adăuga 3

<i>adentație</i> 40	<i>afluent</i> 35, 36, 38, 282	<i>aleucocitoză</i> 40	<i>amînar</i> 33	<i>anatoxină</i> 40, 46, 276	292
<i>adepreună</i> 33	<i>aflux</i> 35, 36, 262	<i>azfața*</i> 284	<i>amnar</i> 33	<i>anavenin</i> 46, 47	<i>Antarctica</i> 52
<i>ades(eori)</i> 33	<i>afocal</i> 34	<i>alicenseală</i> 36	<i>amnezie</i> 21A	<i>anavirus</i> 46	<i>anZe</i> 8
<i>adevăr</i> 33, 276	<i>afonie</i> 42	<i>alienie</i> 40, 41	<i>amoral</i> 41, 42, 43, 265, 275, 276	<i>anazoturie</i> 40, 41	<i>antearistotelic</i> 47, 48
<i>adiaforeză</i> 40	<i>aVazie</i> 40, 41, 263	<i>aZtym"</i> 36	<i>amorf</i> 41	<i>ancadrament</i> 137	<i>antebelic</i> 6, 48
<i>adinamic</i> 40, 41, 42	<i>afrescă</i> 33, 36	<i>aZmZ>a</i> 34, 35	<i>amorfognozie</i> 40	<i>ancefal</i> 103	<i>antebraț</i> 48, 49, 50, 263, 282
<i>adinamie</i> 41, 42	<i>afrunta</i> 38	<i>alimpit</i> 34, 35, 36, 38, 283	<i>amorfi</i> 35, 36, 38, 39, 275	<i>ancefalic</i> 102, 103	<i>antecalcul</i> 47, 48, 49, 50
<i>adineauri</i> 33	<i>afuma</i> 11, 33	<i>aZzna</i> 35, 36, 38	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>andartic</i> 50, 53	<i>antecalcula</i> 47, 49
<i>adjoncțiune</i> 34, 35	<i>afumega</i> 34, 36, 38	<i>alingări</i> 38	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>andipricon</i> 54	<i>antecalculat</i> 47, 50
<i>adjudeca</i> 35, 38	<i>afund</i> 33, 281, 282, 302	<i>aZzma</i> 36, 38, 265	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>andispasmatică</i> 50	<i>antecalculație</i> 47, 48
<i>adjura</i> 36	<i>afunda</i> 11	<i>aZzpz</i> 35, 36, 38, 39, 264	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>andocarp</i> 104, 106	<i>antecambrian</i> 47, 49, 50
<i>administra</i> 35	<i>a furca</i> 38	<i>aliterație</i> 35, 36, 37	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>andosa</i> 137, 141, 142, 143	<i>antecameră</i> 47, 48, 49, 50
<i>admira</i> 35, 36, 38, 39	<i>agâdui</i> 39	<i>aZzsei!</i> 276	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anecforie</i> 40	<i>antecapitalism</i> 47, 48
<i>admite</i> 6	<i>aaâ/a</i> 300	<i>alocuri</i> 33	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anecoid</i> 40	<i>antecapitalist</i> 47, 48, 49
<i>adnota</i> 35, 37	<i>agenezie</i> 40, 41	<i>aluneca</i> 34, 38, 39	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anelectrotonus</i> 40	<i>antecedent</i> 272
<i>adogmatio</i> 40, 41	<i>agenitalism</i> 40, 41, 283	<i>alunga</i> 33	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anencefalie</i> 40, 41	<i>antecedente</i> 48
<i>adogmatism</i> 40, 41	<i>aazm&a</i> 34, 36, 38, 39	<i>alungit</i> 35, 36, 38, 264	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>aneozinofilie</i> 40	<i>anteclimax</i> 47
<i>adoz</i> 34, 35, 36, 38, 39	<i>aglandular</i> 40	<i>aluniza</i> 34, 36	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anepifizie</i> 40, 41	<i>anteconștient</i> 47, 48, 49,
<i>adopta</i> 35, 36, 38, 39	<i>aglobulie</i> 40, 41	<i>aZuzz</i> 34, 35, 36, 38, 39	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>aneritropsie</i> 40	<i>antecorp</i> 47, 48, 49
<i>adorbiial</i> 34, 35, 36, 39, 264	<i>aglomera</i> 36	<i>amagnetic</i> 40	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anerosie</i> 40, 41	<i>antecreștin</i> 41, 48, 267
<i>adormi</i> 35, 36, 37, 39, 265, 292, 294	<i>agiosie</i> 41	<i>amainte</i> 33	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>aneuploid</i> 40	<i>antecrezet</i> 47
<i>adormita</i> 34, 36, 38, 39	<i>agonadal</i> 40, 41	<i>amarinizare</i> 34, 35	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>aneurină</i> 40	<i>Antecrist</i> 47, 48, 49, 50
<i>adrenal</i> 34, 35, 39	<i>agrafie</i> 40, 41	<i>amaritiza</i> 11	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anevoie</i> 33	<i>antecuirasă</i> 47, 49
<i>adscribe</i> 27	<i>agramat</i> 42	<i>amathie</i> 42	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anevsplahnos</i> 42	<i>antedata</i> 48, 49, 267, 274, 281
<i>adsorbi</i> 35, 36, 38	<i>agramat</i> 42	<i>amăguli</i> 34, 38, 39	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>angaja</i> 137	<i>antedata</i> 49
<i>adsorbție</i> 275	<i>agramaticalitate</i> 43	<i>I amănunt</i> 33	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anhidemie</i> 40	<i>antedeluvian</i> 50
<i>adsZraZ</i> 34, 35, 36, 37, 39	<i>agramatos</i> 42	<i>amărât</i> 35	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anhidroză</i> 40	<i>antedeviz</i> 48, 49, 50
<i>aduce</i> 35, 36, 37, 39	<i>agranulocit</i> 40, 41	<i>amâsurai</i> 34, 35, 38	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anhidru</i> 40	<i>antediluvian</i> 48, 49
<i>adulma</i> 34, 35, 38	<i>agranulocitoză</i> 40	<i>ambarcader</i> 135, 137, 138, 141	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anhormonie</i> 40, 41	<i>antefanariot</i> 47, 48, 49, 50
<i>adulmeca</i> 38	<i>aaraya</i> 35, 36, 38, 265	<i>ambarcație</i> 135, 137	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>aniconic</i> 40, 41, 43	<i>antefix</i> 48
<i>adumbră</i> 36, 37	<i>aardi</i> 27, 38, 39	<i>ambransament</i> 137, 141, 143	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anihila</i> 36	<i>anteflexiune</i> 48, 49
<i>adumbri</i> 35, 36, 37	<i>agrămădi</i> 34, 35, 38, 39	<i>amecanic</i> 40	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anton</i> 40, 45, 46	<i>antefocar</i> 48
<i>aduna</i> 35, 36, 37, 283	<i>azcf</i> 33	<i>amenaja</i> 37	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anisotropie</i> 40	<i>antegardă</i> 48, 49, 50
<i>adupleca</i> 34, 35, 36, 38	<i>aidoma</i> 33	<i>american</i> 276	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anistoric</i> 40, 41	<i>antehclix</i> 48
<i>adurmita</i> 39	<i>azepia</i> 37	<i>amesteca</i> 35, 36, 38, 39	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anizotropie</i> 40	<i>antehipofiză</i> 48
<i>«dyerfj</i> 35, 36, 39	<i>aievea</i> 33	<i>amfibiu</i> 13	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anod</i> 40, 45, 46	<i>Antehîrs</i> 47, 49, 50
<i>adi?ers</i> 36	<i>ajunge</i> 37	<i>amfipod</i> 13	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anolonom(ie)</i> 40	<i>Antehrîs</i> 47, 49, 50
<i>afabulație</i> 35, 36, 38	<i>ajusta</i> 36, 37	<i>amiază</i> 33, 160	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anonichie</i> 40	<i>anteluptător</i> 48, 49
<i>afacere</i> 35, 36, 38	<i>aZazzr</i> 34	<i>amiazăzi</i> 33	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anonim</i> 41, 42	<i>antemăsurătoare</i> 48
<i>afară</i> 33	<i>alăcustă</i> 35	<i>amic</i> 276	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anoptic</i> 40	<i>antemergător</i> 48, 50
<i>afazie</i> 42	<i>alămiie</i> 14, 15, 34	<i>amielinic</i> 40	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anorganic</i> 40, 42, 167	<i>antemeridial</i> 48
<i>a/e&rZ</i> 40, 41	<i>a/âpta</i> 35, 36, 38	<i>amigdală</i> 36	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anormal</i> 41, 42, 43, 265, 271, 272	<i>antemeridian</i> 48, 49, 50
<i>afeliu</i> 56	<i>atazra</i> 34, 38, 39	<i>amizjz</i> 34, 38, 39	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anosZ</i> 40	<i>antemetie</i> 50
<i>afemeiat</i> 35, 36, 38, 268, 283	<i>aZatarz</i> 33	<i>amimie</i> 40, 41, 283	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anota</i> 34, 36, 38	<i>antemuri</i> 48, 49, 50
<i>afiliație</i> 35	<i>aZduta</i> 15, 34	<i>amiz?Ze</i> 33, 302	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anovarie</i> 40, 41	<i>anienați</i> 48
<i>a/7/ia</i> 36, 38	<i>aZe#a</i> 36, 38	<i>amiotonie</i> 40	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anovulație</i> 40, 41	<i>antenuptial</i> 48, 49, 50,
<i>afirma</i> 36	<i>aZeoe</i> 37, 80, 218	<i>amiroși</i> 15, 34, 38, 39	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anoxibiotic</i> 40	<i>antepat</i> 48, 49, 50
<i>«fix</i> 36	<i>aZene</i> 33	<i>amirui</i> 34, 38, 39	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>anoxibioză</i> 40	<i>antepenultim</i> 48, 49, 281,
<i>a/?a</i> 35, 36, 38, 39	<i>alerga</i> 38	<i>amistui</i> 34, 36, 38, 39	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>antacid</i> 50	<i>antepiață</i> 48, 49
<i>t/7a</i> 37	<i>alergic</i> 52	<i>amitoză</i> 40	<i>amplasa</i> 8, 135, 137, 138, 142	<i>antarctic</i> 50, 52, 53, 54, 264, 1	<i>antepileptic</i> 50
	<i>aZes</i> 33	<i>amina</i> 33			<i>anteplanat</i> 48
	<i>aleucemie</i> 40, 41				

antepost 48, 49, 50
antepost 48, 49, 50
anteproiect 48, 49
antepune 48, 50
antepunere 48
antepus 48, 271, 274
antermi 50
anterotor 48, 49
antestator 48
antestatură 48
antestepă 48, 49
antetitlu 48, 49
antetren 48, 49
antetrupită 48, 49, 50
anteveni 48, 49, 50
antevenire 48
anteversie 48
antevorbitor 48, 49
antezid 48
anteziuă 48, 49, 50
a/rți 55
antiacid 50, 51, 53, 54
antiadrenergic 51
antiaerian 54, 293
antiaglutinină 51
antialbuminat 51
antialcoolice 52
antialergic 50, 51, 52
antiamerican 51, 275, 276
antianașilaxie 51, 296
antianemic 51
antianexionist 51
antianofelian 51
antianticorpi 51
antiapoplectic 51, 54
antiarămire 51
antiaristocratic 51
antiartă 51, 53, 55, 266
antiastmatic 51, 54
antiaterogen 51
Antiatlas 52, 53, 285
antiatom 51
antiatomic 51, 293
antiauxochrome 51, 54
antibalansor 51, 54
Antibalcani 52, 285
antibenzopirină 51
antibiogramă 52
antibiotic 52
antiblastic 51
antiblenoragic 51, 54
antiboreal 51, 54
antiburghez 51

anticabinet 51, 53, 54
anticabraj 51
anticalcar 51
anticameră 49, 53, 54
anticanceros 51
anticanonice 51
anticapitalist 49, 51
anticar 52, 281, 282
anticarcinogen 51
anticataliză 51, 53, 54
anlicataral 51
anticatod 52, 53, 54
Anticaucaz 52
anticaustică 51
anticentru 51, 53, 54, 55
anticetogen 51
anticitogeneză 51
antichimic 51
anticiclon 52, 53
anticiumal 51, 52, 54
anticivic 51
anticivilizator 51
anticlerical 53
anticlinal 52
anticlor 51, 54
anticoagulant 51
anticodon 51
anticoeror 51
anticolageneză 51
anticolinergic 51
anticolinesterazic 51
anticolonialist 51
anti-Comintern 285
anticomplementar 51
anticomunism 51, 54
anticomunist 51
anticoncepțional 51
anticonformism 51
anticongelant 51
anticonvulsivant 51
anticorodal 51
anticorosiv 51
anticorp 49, 52, 277
anticorpi 52
anticrepuscul 51
anticresti i 51, 53, 54, 55
anticreștinesc 51
anticriptogamic 51
anticris 53
Anticrist 49, 52, 53
anticristianism 51
anticritică 51, 54

anticurte 51, 53, 55
antidata 49, 51, 52, 53, 55
antidecapant 51
antideflagrantă 51
antidemocratic 51
antidepresiv 51
antiderapant 52, 54
antidiabet 51
antidiabetic 51
antidiabetogen 51
antidialectic 51
antidiareic 51
antidiazotat 51
antidifteric 51
antidifuzor 51
antidiluvian 49, 51, 53, 55
antidinatron 51
antidisuric 51
antidiuretic 51
antidiureză 51
antidominanță 51
antidot 53
antidrog 51, 281
antidromic 51
antidumping 51, 53
antielectron 51
antiemetice 50, 51
antiemoroidal 51
antiendoioxină 51
antienzimă 50, 51
antiepileptic 51, 54
antiestetice 53
antiexaniemaic 51
antifading 51, 52
antifag 53
antifaimac 53
antifascist 52, 53, 264
antifazat 51
antifebric 51
antifebril 51
antifebrină 51
antiferment 53, 54, 276
antiferoelectric 51
antifei omagnetic 51
antifeudal 51
antifibrinolizină 51
antifilm 51, 55
antifilozofic 51
antifizic 51
antifiziologic 51
antifloculant 51
antifloghistic 54
antiflogistic 51, 54

antifolic 51
antifon 51
antifon' 51, 52, 53
antifon' 52
antiformin(ă) 51
antifrază 53
antifricțiune 51
antigaz 51, 52, 53
antigel 52
antigen 52
antiger 51, 5
antigerminativ 51
antiglobulină 51
antigonadotropice 51
antigrecesc 51, 53
antigrizu 51
antigrizutos 51
antiguvernamental 53
antihalo 51
antihelmintic 51
antihemolizina 51
antihemoragic 51
antiheparină 51
antihistaminic 51
antihitlerist 51
Antihlrs 55
Antihirst 55
Antihîrș 55
antiholerice 51
antihormon 51
Antihrist 49, 52, 53, 55, 285
antiimago 51
antiimperialist 292
antiincrustant 51
antiinductare 51
antiinducție 51
antiinfecțios 50, 51, 52
antiinsulină 51
antiintelectualism 51
antiintelectualist 51
antiinvazivă 51
antiisostatic 51
antiistorie 293
antiistorism 51, 54
antilmbâtrînitor 51, 53,
antijoc 51, 53, 55
antijunimism 51, 53, 54
antijunimist 51
antijurnal 51, 53, 55
antilatinitism 55
antilatinitist 51, 54
antilegal 51

antileuceemic 51
antileucotoxină 51
Antiliban 52, 53
antiliberal 51
antilitic 51
antilocal 51
antilogaritm 52, 53, 54
antiluetic 51
antimalaric 51
antimason 51
antimaterialist 51, 54, 55
antimaterie 51
antimălurire 53, 54, 55
antimefitic 51
antimeridian 40, 52, 53, 55
antimetabolă 51
antimetabolit 51
antimilitarism 51, 52, 54
antimilitarist 51
antiministerial 51
antimis 53
antimitotic 51
antimonarhic 53
antimoniu 52
antimoral 51
antimuncitorese 54, 55
antinatural 51
antinațional 53
antinefretic 51
antineologismomanie 51
antineutrino 51
antineutron 51, 52
antineuralgic 52, 53, 55
antinicotinic 51, 52
antinion 50
antinodal 51
antinomie 52
antinosologism 51
antinucleu 51
antiom 51, 54, 55
antioxigen 51
antipaludic 51
antipapă 51, 52, 53
antipapism 51
antiparalel 53, 54
antiparalelogram 51
antiparazii 51
antiparazitar 51
antiparlamentar 51, 52
antiparticulă 51, 53, 54
antipartinic 53, 54
antipat 53
antipatic 52

antipatie 275
antipatriot 51
antipatriotic 51, 53
antiperistaltic 51, 53
antiperistaltism 51
antiperthit 51
antipestențial 51, 54
antiplasmină 51
antipod 52, 54
antipoetic 51
antipol 51, 53
antipolară 51
antipolitic 51, 54, 275
antipopular 51, 52, 54
antiprincipale 51
antiprogresist 51
antiproton 51
antiprotrombină 51
antipublic 51, 53, 55
antiputrid 51, 52, 54
antirabic 52, 53
antirahitic 51
antirasist 51
antirațional 51
antiraționalist 51
antirăzboinic 51, 53, 54,
antireligios 52, 53
antirenină 51
antirepublicau 51
antireumatismal 51
antirevanșard 51
antirevizionist 51
antirevoluționar 51, 272
antirezonant 51
antirezonanță 51
antirisipă 12
antiroman 51, 54, 55
antisacorbutic 51, 53, 54
antisecretor 51
antisemit 52, 53, 55
antiseptic 52, 54
antiser 51
antisifilitic 51
antisimeiric 51, 53
antisimetrie 51, 264
antisocial 51, 52
antisocialist 51
antisolar 51
antisoporific 51
antisovietic 51
antispastic 51
antispazmotice 54
antispumant 51

<i>antistatal</i> 53, 54	<i>'anumăra</i> 34, 36, 38, 39	<i>apolaritate</i> 40	<i>arcipeleag</i> 57	<i>arhisătura</i> 58	<i>asocia</i> 38
<i>antistatic</i> 51	<i>anume</i> 33	<i>apolitic</i> 40, 41, 42, 265, 275, 285	ararea 38	<i>arhisemnificativ</i> 58, 59, 60	<i>asolament</i> 35
<i>antiste</i> 51, 55	<i>anurie</i> 41	<i>apologie</i> 56, 57	<i>ateflexie</i> 40	<i>arhisinagogă</i> 58, 59, 60	<i>asonantă</i> 41
<i>antisubmarin</i> 51	<i>anuşcind</i> 33	<i>apomagmatic</i> 55, 56, 57	<i>arfimandrit</i> 57	<i>arhistrateg</i> 58, 60	<i>asorz</i> 33
<i>antisuflu</i> 51, 52	<i>aorea</i> 33	<i>apometru</i> 55	<i>arhanghel</i> 57, 59, 60	<i>arhistratig</i> 60	<i>asorta</i> 36, 37
<i>antişambră</i> 54	<i>apaos</i> 34	<i>apomorfină</i> 55, 56, 57	<i>arheologie</i> 57	<i>arhistrăbun</i> 58, 59, 60, 264	<i>aso/za</i> 35, 36
<i>antişerpuiere</i> 51	<i>aparte</i> 33	<i>aponevroză</i> 55, 56	<i>arhetip</i> 57	<i>arhistupid</i> 58, 60	<i>aspermatic</i> 40, 42
<i>antişoc</i> 51, 52, 53, 281, 282	<i>aparţine</i> 8, 39	<i>apoplexie</i> 56	<i>arhiaglomerat</i> 58, 59, 60	<i>arhişiret</i> 58, 60	<i>aspermatism</i> 40
<i>antitalent</i> 51, 52, 53, 266	<i>apatrid</i> 41	<i>aposafranină</i> 56, 57	<i>arhicancelar</i> 58, 59, 60	<i>arhitect</i> 59	<i>aspermie</i> 40
<i>antitanc</i> 52, 282	<i>apdz</i> 190	<i>aposatură</i> 56, 57, 264, 275, 285	<i>arhicunoscut</i> 58, 60, 262, 272, 292	<i>arhitravă</i> 59	<i>aspzc</i> 34
<i>Antitaurus</i> 52	<i>apăra</i> 37	<i>apoşi tie</i> 56, 57	<i>arhidiacon</i> 58, 59, 60, 262	<i>arhiutilizat</i> 58, 60	<i>aspira</i> 36
<i>antitermic</i> 51, 52, 53	<i>apărea</i> 35, 36, 38	<i>a posti Ib</i> 56	<i>arhidiecec</i> 60	<i>arhivoltă</i> 58	<i>aspuma</i> 35, 36, 37
<i>antitetanic</i> 52	<i>apdsa</i> 35, 36, 38, 39	<i>apostol</i> 56	<i>arhidieceză</i> 58, 59	<i>arhizgîrcit</i> 58, 60	<i>as/a</i> 35, 36
<i>antiteză</i> 52	<i>a pepsie</i> 40	<i>apostrofă</i> 55, 57	<i>arhidioceză</i> 58, 59	<i>ariergardă</i> 13	<i>astatic</i> 40
<i>antitific</i> 52	<i>apercepere</i> 34, 38, 39	<i>apotemă</i> 55	<i>arhidobitoc</i> 58, 60	<i>arinencefalie</i> 40	<i>astăura</i> 33
<i>antitireotrop</i> 52	<i>aperiodic</i> 40	<i>apoteoză</i> 56, 57	<i>arhiduce</i> 58, 59	<i>aritmie</i> 41, 276	<i>as/dz</i> 35, 36, 38, 39
<i>antitiroidian</i> 52	<i>apersonalizaţie</i> 40	<i>apouranus</i> 56, 57, 285	<i>arhiduce (ul)</i> 59, 60	<i>arşipelag</i> 57	<i>asteatoză</i> 40
<i>antiton</i> 52	<i>apes/z</i> 34, 38, 39	<i>apozimază</i> 56, 57	<i>arhiiepiscop</i> 58, 59, 60, 108, 281, 293	<i>asacrie</i> 40, 41	<i>astimpăra</i> 36, 37, 218
<i>antitoxină</i> 52, 53, 54, 276	<i>ape/aZ</i> 40, 42, 281, 283	<i>apozitie</i> 35, 36, 38	<i>arhierarh</i> 57, 58, 59, 60	<i>ascruma</i> 35, 36, 38, 39	<i>astrăina</i> 11, 12, 35, 38,
<i>antitragus</i> 52, 53	<i>apetale</i> 40	<i>apragmatism</i> 40, 41	<i>arhierăii</i> 58	<i>ascunde</i> 44, 301	<i>astremitate</i> 38
<i>antitrinitar</i> 53	<i>apinealism</i> 40, 41	<i>apravăţ</i> 33	<i>arhiereu</i> 6, 57, 58, 59, 60	<i>ascuns</i> 45	<i>astringent</i> 35
<i>antitripsină</i> 52	<i>apzpdz</i> 15, 34, 38, 39	<i>aproxie</i> 40, 42	<i>arhifonem</i> 58, 59	<i>asezz/z</i> 37, 301	<i>astringător</i> 35
<i>antitrombină</i> 52	<i>apirexie</i> 40	<i>aprecia</i> 210	<i>arhigrindă</i> 58, 60	<i>aseară</i> 33	<i>astringe</i> 35, 38, 39
<i>antitromboplastină</i> 52	<i>aplacental</i> 40, 41	<i>apreţia</i> 34, 38	<i>arhi(n)atros</i> 59	<i>aseea</i> 38	<i>astrofic</i> 40
<i>antituberculos</i> 52	<i>aplastic</i> 40	<i>apre/zzz</i> 36, 38	<i>arhiinteresani</i> 58, 60	<i>aseismic</i> 40	<i>asLzzpa</i> 35, 36, 38, 39, 265
<i>antitusiv</i> 52	<i>aplatiza</i> 34, 35, 36, 265	<i>apriimi</i> 34, 38	<i>arhiilncărcat</i> 58, 59, 60	<i>aseleniza</i> 36	<i>aszcză</i> 36, 37
<i>antiţinţari</i> 52, 54, 282	<i>apZeca</i> 35, 36, 37, 39	<i>aprinde</i> 37, 39	<i>arhiindesat</i> 293	<i>asemălui</i> 36, 38	<i>asudoare</i> 36
<i>antiuman</i> 50, 52	<i>apneumatoză</i> 40	<i>aprinz</i> 33	<i>arhiliberal</i> 58, 60	<i>ase/nana</i> 36, 38, 39	<i>asumuţa</i> 35, 36, 38
<i>antiumanism</i> 52	<i>apocodeină</i> 55, 56, 57, 262	<i>aproape</i> 33	<i>arhimandrit</i> 59	<i>asemui</i> 38	<i>asuna</i> 34, 35, 38
<i>antiumanitar</i> 52	<i>apocopă</i> 56	<i>aproba</i> 36	<i>arhimedic</i> 58, 59, 60	<i>asentiment</i> 35, 36, 264, 275	<i>asunătoare</i> 35
<i>antiunionist</i> 52, 54, 55	<i>apocrenat</i> 55, 56, 57	<i>aprofia</i> 37	<i>arhimicete</i> 58	<i>aseptic</i> 41	<i>asunet</i> 35
<i>antivenin</i> 52	<i>apocrine</i> 56, 57	<i>apropria</i> 35, 36, 38	<i>arhimilionar</i> 58, 59	<i>aserzu</i> 35, 38	<i>aszppra</i> 237, 240, 241
<i>antiviaţă</i> 52, 54, 55	<i>apocromat</i> 55	<i>aproxie</i> 40	<i>arhimitropolit</i> 58, 60	<i>asezona</i> 35	<i>asupraveni</i> 240
<i>antivibrator</i> 52	<i>apocromatic</i> 55, 56, 280	<i>aprovare</i> 34, 39	<i>arhinibebun</i> 58, 59, 60	<i>asferic</i> 40, 41	<i>asupra</i> 240
<i>antivirus</i> 52	<i>apoa*</i> 41	<i>aproviziona</i> 35, 36, 37, 39	<i>arhiobscur</i> 293	<i>as/m/z</i> 36, 38, 39	<i>asupră-luare</i> 240
<i>antivitamine</i> 52	<i>apodictic</i> 56	<i>aproxima</i> 35, 38	<i>arhiomori</i> 58, 59, 60, 281	<i>asztfzra</i> 35, 38, 38, 39	<i>aszrrz</i> 35, 36, 38, 39
<i>antivoal</i> 52	<i>apodoză</i> 56	<i>aproximaţii</i> 39	<i>arhinebun</i> 58, 59, 60	<i>asigurare</i> 39	<i>ăşeza</i> 37
<i>antivomitiv</i> 52	<i>apoenzimă</i> 55, 56, 57	<i>aprozodie</i> 40, 41	<i>arhiobscur</i> 293	<i>asilabile</i> 40, 41	<i>ăştepta</i> 37, 300
<i>anZz-X</i> 12, 16	<i>apoetic</i> 40, 41, 43, 265, 276	<i>aprumuta</i> 34	<i>arhiomorî</i> 58, 59, 60, 281	<i>asimbolie</i> 40, 41	<i>ăşterne</i> 37
<i>antizimic</i> 52	<i>apoferitină</i> 55, 56	<i>apu?e</i> 37	<i>arhipăstor</i> 58, 60	<i>asimetrie</i> 43	<i>ătaxie</i> 40
<i>antonim</i> 50, 52	<i>apoferment</i> 55, 56, 265, 280	<i>apuniament</i> 35, 36, 281	<i>arhi-păstor</i> 297	<i>asimetrie</i> 41, 42	<i>ătăgîrfa</i> 35, 38
<i>antonpannesc</i> 279	<i>apofilit</i> 55, 56	<i>apuntare</i> 34, 35, 36, 281	<i>arhipelag</i> 59	<i>asimila</i> 6, 36	<i>ateism</i> 6, 41
<i>aİfmcZ</i> 143, 144, 145, 146	<i>apofite</i> 56, 57	<i>apupare</i> 34, 35, 36, 39	<i>arhiplectisi</i> 58	<i>asimptomatic</i> 40	<i>atematic</i> 40
<i>antrepozit</i> 143, 144	<i>apofiză</i> 56	<i>apzzz</i> 34, 36, 38, 39	<i>arhiplectisit</i> 58, 60	<i>asz/z</i> 35, 36, 38, 39	<i>atemporal</i> 40
<i>antrepriză</i> 144	<i>apofonie</i> 55, 56, 264	<i>arar(eori)</i> 33	<i>arhiplin</i> 53, 59, 60, 263, 281	<i>asinelitism</i> 40	<i>atemporalitate</i> 40
<i>antresol</i> 144, 145, 146, 280	<i>apoftegmă</i> 57	<i>arazna</i> 33	<i>arhipopulat</i> 58, 60	<i>asincron</i> 40	<i>aZeiZa</i> 36
<i>antretoază</i> 146	<i>apogalaxie</i> 55, 56	<i>arăduce</i> 35, 36, 38	<i>arhipovăţuitoriu</i> 58, 60, 297	<i>asincronic</i> 40	<i>atermic</i> 40, 41
<i>antricot</i> 143, 146	<i>apogamie</i> 56	<i>arcangel</i> 57	<i>arhipresbiter</i> 58, 59	<i>asincronism</i> 40	<i>aZznae</i> 300
<i>anta/n</i> 9, 26, 47	<i>apogeu</i> 56, 57, 275	<i>archidiacon</i> 57	<i>arhipresviter</i> 59, 60	<i>asinerjie</i> 40	<i>atipie</i> 40
<i>anuclear</i> 40	<i>apoz</i> 33, 190	<i>archiduce</i> 57	<i>arhiprinţ</i> 58, 60	<i>asista</i> 7	<i>atireoză</i> 40, 41
<i>amzZa</i> 35, 36, 38	<i>apojupier</i> 25, 55, 56, 57, 285	<i>archiduce</i> 57	<i>arhipungaş</i> 58, 60	<i>asistolie</i> 40	<i>atiroidism</i> 40
<i>ÂmzZ</i> nou 295	<i>apolar</i> 40, 41	<i>archipăstor</i> 57	<i>arhireacţionar</i> 58, 60	<i>aszZd</i> 33	<i>atirna</i> 35
		<i>archizograv</i> 58, 60		<i>asmuţi</i> 37	<i>i atocma</i> 33

<i>aton</i> 41, 273, 281, 282	Cocorii 66, 67, 68	<i>cercumscris</i> 64	<i>cisrenan</i> 64, 65	<i>co/Vi6</i> 66, 67	<i>confrunta</i> 69
<i>atonă</i> 282	<i>ca/d</i> 6, 218	<i>cercumstanție</i> 63	<i>cisvestitism</i> 65	<i>coincide</i> 6	<i>confunda</i> 68
<i>atone</i> 282	<i>cam</i> 267	<i>cercumstare</i> 64	<i>cirjd</i> 15	<i>coinculpat</i> 68	<i>congenație</i> 68
<i>atoni</i> 282	<i>ca nealtădată</i> 19	<i>cercuscrite</i> 64	<i>cirmui</i> 171	<i>cointeresa</i> 69	<i>congenial</i> 68
<i>atonic</i> 42	<i>ca nealtul</i> 19	<i>cercustare</i> 64	<i>cfl răspoate</i> 19	<i>cointeresat</i> 293	<i>conglăsui</i> 70, 71
<i>atonie</i> 41, 42	<i>ca nelumea</i> 19	<i>circumferență</i> 64	<i>clama</i> 284	<i>coiștelege</i> 68, 69, 71	<i>congratula</i> 68
<i>atoxic</i> 40	<i>carpatie</i> 11	<i>circumferință</i> 62	<i>clamez</i> 284	<i>colabora</i> 69, 70	<i>conjura</i> 69
<i>a/raoe</i> 36, 38	<i>Carpali</i> 11	<i>circonferință</i> 64	<i>clanță</i> 15	<i>colateral</i> 71	<i>conjudețean</i> 68, 69, 70, 282
<i>atrasta</i> 35, 36, 38, 39	<i>catabioză</i> 61	<i>circonferință</i> 64	<i>coabita</i> 69, 70	<i>coliniar</i> 68, 69	<i>conlocui</i> 69, 70, 71
<i>atrofie</i> 274	<i>catabolism</i> 61	<i>circonserie</i> 62, 64	<i>coachizitor</i> 68	<i>colistier</i> 282	<i>conlocutor</i> 271
<i>atunci</i> 33	<i>catacaustică</i> 61, 62	<i>circonstanță</i> 64	<i>coacșiune</i> 68, 69	<i>cologaritm</i> 71, 264	<i>conlucra</i> 69, 265, 294
<i>a/ine</i> 38, 39	<i>cataclinal</i> 61	<i>circonstare</i> 64	<i>coacuzat</i> 69	<i>combate</i> 24, 69, 70	<i>conrupe</i> 68
<i>az/?/i</i> 35, 38, 39	<i>cataclism</i> 62	<i>circumanal</i> 64	<i>coadjura</i> 68	<i>combina</i> 69	<i>consătean</i> 69, 70, 71
<i>așița</i> 301	<i>catadicesi</i> 62	<i>circumcide</i> 6	<i>coaduna</i> 27	<i>comembru</i> 68, 70, 71	<i>conscrie</i> 68
<i>aizZ/na</i> 35, 36, 38, 39	<i>catadioptric</i> 61	<i>circumcizie</i> 63, 273, 274	<i>coasociat</i> 69, 265	<i>comesean</i> 69	<i>conscripție</i> 69
<i>auneori</i> 33	<i>catafilaxie</i> 61	<i>circumcluzie</i> 63	<i>coatingătoare</i> 70	<i>comeseriaș</i> 68	<i>consecantă</i> 70
<i>aurma</i> 34	<i>cataforeză</i> 61	<i>circumducere</i> 63, 64	<i>coautor</i> 69, 293, 295	<i>comie</i> 6, 69	<i>consemna</i> 69, 70
<i>aurmă</i> 14, 34	<i>catageneză</i> 61	<i>circumferență</i> 63	<i>co-autor</i> 297	<i>cornizerație</i> 68	<i>consens</i> 69, 70
<i>avalma</i> 33	<i>catagrad</i> 61	<i>cimcumferință</i> 62, 63	<i>coaxial</i> 68, 69	<i>consfătui</i> 69, 71	<i>consfătu</i> 69, 71
<i>avangardă</i> 13, 50	<i>catagrafie</i> 61, 62	<i>circumflex</i> 63	<i>cobiltău</i> 66	<i>consimți</i> 24, 69, 70, 71	<i>consista</i> 7
<i>avanport</i> 50	<i>catalecte</i> 61	<i>circumlocuție</i> 63, 273, 281	<i>coMZ/i</i> 66, 68	<i>conslujitor</i> 68	<i>conslujitor</i> 68
<i>avanpost</i> 13, 50	<i>catalepsie</i> 61	<i>circumlunar</i> 63, 271, 281	<i>cobiltoc</i> 66	<i>consolida</i> 69, 70, 273, 283	<i>consolida</i> 69, 70, 273, 283
<i>avanscenă</i> 13	<i>cataliză</i> 61	<i>circumnavigație</i> 63	<i>cobilțai</i> 67	<i>consolidare</i> 70	<i>consolidare</i> 70
<i>avecernie</i> 33	<i>catalog</i> 61, 62	<i>circumnutație</i> 63	<i>coZ-oni</i> 66, 68	<i>co/?5o/</i> 68, 70, 71	<i>co/?5o/</i> 68, 70, 71
<i>avecina</i> 35, 38, 39	<i>catalog</i> 61, 62	<i>circumoral</i> 63	<i>cociump</i> 66, 68	<i>consta</i> 284	<i>consta</i> 284
<i>aye/iZ</i> 35, 38	<i>catamneză</i> 61, 275	<i>circumpolar</i> 63, 264	<i>cocinjeu</i> 66, 67	<i>complăcea</i> 69, 70, 284	<i>constelație</i> 69
<i>auers</i> 36	<i>catamorfism</i> 61	<i>circumpregiurime</i> 64	<i>cocirja</i> 15, 66, 67	<i>composesiune</i> 68	<i>constringență</i> 68
<i>aversiune</i> 43, 44	<i>catapeteasmă</i> 62	<i>circumscie</i> 62, 63, 64, 265, 270, 274, 281, 294	<i>coârZd</i> 67	<i>comprima</i> 69, 70	<i>constvinge</i> 70
<i>avertebrat</i> 42, 43	<i>catâplasmă</i> 61	<i>circumscriptie</i> 63	<i>cocirni</i> 66, 67	<i>compromite</i> 6, 69	<i>consubstanțial</i> 68
<i>avirulent</i> 40, 41	<i>catâplasmă</i> 61, 62	<i>circumscris</i> 64	<i>coclanță</i> 15, 66, 67	<i>compune</i> 69, 70	<i>conșcolar</i> 70
<i>ayitaZ</i> 40, 41, 43	<i>cataplazie</i> 61	<i>circumsolar</i> 63	<i>coclete</i> 15	<i>comultiplu</i> 68	<i>conștiință</i> 69, 70, 71
<i>avitaminoză</i> 274	<i>cataseism</i> 61, 262, 274	<i>circumspect</i> 63	<i>cocoșă</i> 15, 67	<i>conapăsa</i> 68, 70, 79	<i>contemporan</i> 69
<i>az/ct</i> 36	<i>catastif</i> 61, 62	<i>circumstanță</i> 63, 64	<i>codeditor</i> 68	<i>conatingătoare</i> 70	<i>conteni</i> 79
<i>apta/a</i> 35, 36, 38, 39, 283	<i>catastihul</i> , 62	<i>circumstare</i> 64	<i>codofa</i> 19	<i>conafiona</i> 69, 282	<i>co/lexZ</i> 69, 264
<i>azw&i</i> 35, 38	<i>catastrofă</i> 61, 62	<i>circumterestru</i> 63, 271	<i>codebitor</i> 69	<i>concede</i> 6, 284	<i>contopi</i> 70, 71
<i>azpîr/i</i> 15, 34, 38, 39	<i>catatermal</i> 61, 280	<i>i circumvalaliune</i> 63	<i>codefinător</i> 68	<i>concentra</i> 69, 283	<i>contovaroșie</i> 68, 69
	<i>catatermograf</i> 61	<i>circumveni</i> 64	<i>codevâlmășie</i> 25, 69, 70, 71	<i>concentric</i> 69, 283	<i>con/ra</i> 75, 200
	<i>catatermometru</i> 61	<i>circumvoluție</i> 63	<i>codirector</i> 68.	<i>concetățean</i> 69, 70	<i>contraac</i> 72, 74
	<i>catavaloare</i> 61	<i>circunstanții</i> 63	<i>codobatură</i> 19	<i>conchema</i> 68, 70, 71	<i>contraacuzafie</i> 73, 74
	<i>catazonă</i> 61, 62, 280	<i>ci</i> 5 65	<i>codoberc</i> 19	<i>conclude</i> 6	<i>contra-acuzafii</i> 298
	<i>cation</i> 61	<i>cisalfa</i> 65	<i>codobiță</i> 19	<i>concrede</i> 70, 71	<i>contraadevăr</i> 71, 72, 76, 77
	<i>catodic</i> 61	<i>cisalpin</i> 64, 65, 263	<i>codoiță</i> 19	<i>concreșcență</i> 69	<i>contraafirmare</i> 72
	<i>catometru</i> 61	<i>cisbutenă</i> 64, 65	<i>codomelc</i> 19	<i>concurge</i> 69, 70	<i>contraalee</i> 72, 73, 74, 76, 282
	<i>cd/mi</i> 66, 67, 68, 245, 272	<i>ciscarpati</i> 64, 65	<i>coechipier</i> 69	<i>condensa</i> 69, 70, 71	<i>contraalizee</i> 72, 74
	<i>cărunți</i> 27, 142	<i>cisdanubian</i> 64, 65, 275	<i>coenzimă</i> 68, 69	<i>condescinde</i> 260	<i>contraalizeu</i> 72, 76, 264, 282
	<i>câtastiv</i> 61	<i>cisdecalină</i> 64, 65, 256	<i>coexista</i> 69, 275, 292, 293	<i>conduce</i> 69	<i>contraalt</i> 71, 76
	<i>câ/rc</i> 75	<i>Cisiordania</i> 64, 65, 281, 285	<i>coferment</i> 68, 71	<i>confederație</i> 71	<i>contraamiral</i> 71, 73, 75, 282
	<i>ceda</i> 6, 284	<i>Cis&ei</i> 285	<i>*ofi>/i</i> 66, 58, 283	<i>configura</i> 70	<i>contraanaliză</i> 72, 73, 74
	<i>cercuferință</i> 63, 64	<i>Cisleitania</i> 64, 65	<i>«o/Ve/i</i> 245	<i>confirma</i> 275	<i>contraanchetă</i> 72, 74
	<i>cercușterea</i> 63	<i>cisnistrian</i> 64, 65	<i>co/7esi</i> 66, 67, 68, 79, 245	<i>confrate</i> 69, 277	<i>contraapel</i> 72, 74
	<i>cercuferință</i> 64	<i>cispadan</i> 64, 65	<i>cofleșniță</i> 66		
	<i>cercumpregiurime</i> 64	<i>cispentenă</i> 64, 65	<i><coZ/Zz</i> 66, 68		

<i>contraarcaiură</i> 72	<i>contraescarpă</i> 72	<i>contranutație</i> 72, 74	<i>contrasemnăi</i> 73, 74	<i>controdanț</i> 71, 75	<i>cotutelă</i> 69
<i>contraargument</i> 72, 74, 76, 77	<i>contraetambou</i> 72	<i>coniraocțavă</i> 72, 74, 76	<i>contrasemnatar</i> 73	<i>controlatei al</i> 71, 75, 76	<i>covalență</i> 69, 71
<i>contraatac</i> 73, 74, 76, 77	<i>contraetimologie</i> 72, 76, 77	<i>contraofensivă</i> 72, 74	<i>contrasemnătură</i> 73, 74	<i>controversă</i> 11, 73, 75	<i>coyci</i> 67
<i>contraataca</i> 73	<i>contraetravă</i> 72, 74	<i>contraofertă</i> 72, 76	<i>contrasens</i> 73, 74	<i>controversie</i> 11	<i>covinzător</i> 69
<i>contrabaghetă</i> 72	<i>contraexpertiză</i> 17, 73, 74	<i>contraoposițiune</i> 12	<i>contraserviciu</i> 73, 74, 77	<i>conține</i> 70, 71	<i>covîrni</i> 67
<i>contrabalansa</i> 73, 74	<i>contraexpoziție</i> 72	<i>contraordin</i> 73, 266	<i>contrasigna</i> 73, 76	<i>conveni</i> 68, 69, 71, 284, 303	<i>coyîși</i> 27, 66, 67, 68
<i>contrabanchetă</i> 72, 74	<i>contraextensiune</i> 72	<i>contraotravă</i> 72, 74, 76, 77	<i>contrasignatar</i> 73	<i>convergent</i> 69	<i>covîșoc</i> 66
<i>contrabandă</i> 71, 72, 73	<i>contraextrudare</i> 12	<i>contrapagină</i> 74, 76, 77, 264	<i>contraspion</i> 73, 76	<i>conviețui</i> 69, 275	<i>covioac</i> 15, 67
<i>contrabaraj</i> 72, 74, 76, 77	<i>contraface</i> 73, 76, 77, 292	<i>contrapantă</i> 264	<i>contraspionaj</i> 73, 74	<i>cdnviețuiesc</i> 294	<i>covriga</i> 15, 69
<i>contrabas</i> 73, 74, 76	<i>contrafagot</i> 74	<i>contrapapă</i> 72, 74, 76	<i>contrasubiect</i> 73, 74, 76, 77	<i>cdnvirstnic</i> 68	<i>cremeni</i> 140, 142
<i>contrabaterie</i> 72, 74	<i>contrafason</i> 72, 73	<i>contraparalelgram</i> 72, 75, 266	<i>contrașină IA</i>	<i>convocat</i> 70	<i>cu</i> 10, 67
<i>contrabătător</i> 72, 74, 76, 77	<i>contrafăcător</i> 73	<i>contrapartidă</i> 72, 74, 76, 77	<i>contratemă</i> 73, 74	<i>convorbi</i> 69, 70, 72	<i>cuceri</i> 78
<i>contrabileț</i> 72	<i>contrafăptuire</i> 72, 77	<i>contrapartiu</i> 73	<i>contraterasă</i> 73, 74, 264	<i>convremelnic</i> 69	<i>cufringe</i> 18, 66, 78, 79
<i>contrabombardare</i> 72, 74, 76	<i>contrafier</i> 72, 74, 77	<i>contrapelație</i> 71, 75, 77	<i>contrațijă</i> 73	<i>coopta</i> 69, 71, 284, 293	<i>cufunda</i> 68, 78
<i>contrabonț</i> 11	<i>contrafinețe</i> 12	<i>contrapelație</i> 71, 75, 77	<i>contratimp</i> 73, 74, 264, 281	<i>copaiticipare</i> 69	<i>cufuri</i> 79
<i>contrabulină</i> 72	<i>contrafișă</i> 12	<i>contra pil astru</i> 12	<i>contratip</i> 73, 74	<i>copârtaș</i> 68, 69, 70	<i>cuZco;</i> 79
<i>contrabuterolă</i> 72	<i>contrafoc</i> 72, 74	<i>contrapiuliță</i> 12	<i>contratipar</i> 73, 74	<i>coperație</i> 293	<i>cuZe#e</i> 78, 79
<i>contracalibru</i> 72	<i>trafort</i> 76	<i>contraplacaj</i> 72, 74	<i>contratipare</i> 73	<i>copleși</i> 67, 79	<i>cumătră</i> 79
<i>contracandidat</i> 74, 76	<i>trafugă</i> 72, 76	<i>contrapoliță</i> 12	<i>contratipie</i> 73	<i>copolimeizare</i> 69, 71	<i>cumătiu</i> 79
<i>contracarlingă</i> 72, 74	<i>trafungă</i> 72	<i>contrapoliție</i> 12	<i>contratorpilor IA,</i> 264	<i>coprincipe</i> 69	<i>cumineca</i> 79
<i>contracauție</i> 72	<i>trağaj</i> 12	<i>contrapond</i> 73	<i>contlatrațiune</i> 73	<i>coprinde</i> 78, 79	<i>cuminte</i> 10, 78
<i>concontracauțiune</i> 72	<i>trağarant</i> 12	<i>contrapondere</i> 72, 74	<i>contratragere</i> 73	<i>coproprietar</i> 69	<i>cuminda</i> 78
<i>concontracăpuitoare</i> 72	<i>trağardă</i> 12	<i>contra poziție</i> 12	<i>contraireaptă</i> 73	<i>copta</i> 293	<i>cumnat</i> 78, 79
<i>concontracăpjiitor</i> 72, 77	<i>trağredient</i> 73	<i>contra pre gătire</i> 72, 77	<i>contratrecere</i> 73, 74, 76, 77	<i>coraport</i> 70	<i>cumpăr</i> 294
<i>contracheie</i> 72	<i>trağredientă</i> 73	<i>contra presiune</i> 12	<i>contravalație</i> 73	<i>coredactor</i> 70	<i>cumpăra</i> 68, 79
<i>contra ch i lă</i> 72, 74, 264	<i>trağreutate</i> 74, 76, 77	<i>contraprobă</i> 12, 74, 76	<i>contravalațiune</i> 73	<i>coreferat</i> 70	<i>cumpărțile</i> 78
<i>contrachitanță</i> 72, 74, 77	<i>trağrifă</i> 12	<i>contra proiect</i> 74	<i>contravaloare</i> 74	<i>coregent</i> 69	<i>cumpăt</i> 79
<i>contracivadieră</i> 72, 74	<i>trağhașură</i> 72, 74	<i>contra promisiune</i> 72, 74, 264	<i>contravariant</i> 73	<i>co-regent</i> 297	<i>cumpli</i> 79
<i>contraclapă</i> 72, 74, 264	<i>trağincizie</i> 12	<i>contrapropunere</i> 73, 74	<i>contravarianță</i> 73	<i>coregizor</i> 69	<i>cuncorn</i> 79
<i>contracoastă</i> 72, 74, 77	<i>trağindica</i> 73, 74	<i>contrapunct</i> 73, 74, 76	<i>contraveni</i> 73	<i>corelație</i> 69	<i>cunoaște</i> 79
<i>contracroșet</i> 72	<i>trağindicat</i> 73, 293	<i>contrapuneți e</i> 73	<i>contravenin</i> 73, 76, 77	<i>coreligionar</i> 69, 281	<i>cunteni</i> 79
<i>contracumpâni</i> 72, 73, 74, 76, 77	<i>trağindicăție</i> 73	<i>contrapune</i> 72, 73, 77	<i>contravenție</i> 73	<i>coroia</i> 67	<i>cuntrăzicățiv</i> 12
<i>contracurbă</i> 72, 74	<i>trağinsular</i> 73	<i>contrapunte</i> 11	<i>contraverificare</i> 73, 74	<i>corupe</i> 68	<i>cuntrăzice</i> 72, 75
<i>contracurent</i> 74	<i>trağiscăli</i> 76	<i>contra pus</i> 11	<i>contraverificator</i> 73	<i>cosinus</i> 71	<i>cununa</i> 138
<i>contracurge</i> 72, 73, 74, 77	<i>trağincercare</i> 72, 74, 77	<i>contrarandă</i> 72, 74, 76	<i>contraveritate</i> 76	<i>coși</i> 171	<i>cu</i> 276
<i>contradans</i> 71, 72, 74	<i>trağlateral</i> 71, 72, 73, 281	<i>contrarândă</i> 72, 74, 76	<i>contraverticală</i> 73	<i>cotangentă</i> 70	<i>cu prima</i> 70, 79
<i>contradanță</i> 11	<i>trağlalaț</i> 72, 77	<i>contrarăspuns</i> 72, 77	<i>contravizită</i> 73, 265	<i>cotăietoare</i> 70	<i>cuprinde</i> 78, 79, 264, 292, 294
<i>contradeclarație</i> 72	<i>trağlovitură</i> 74, 76, 77	<i>contrareacțiune</i> 72, 74	<i>contravintuire</i> 73, 76, 77, 273, 281	<i>coizYsd</i> 66, 68	<i>curăspunzător</i> 79
<i>contradevăr</i> 71, 72, 75	<i>trağlaltă</i> 71, 73, 75, 76	<i>contrarecepție</i> 72, 74	<i>contravinturi</i> 73, 77	<i>cotomelc</i> 19	<i>cure</i> 7, 284
<i>contradiagonală</i> 72, 74	<i>trağalto</i> 71, 74, 75, 76	<i>contrareformă</i> 74	<i>contravorbire</i> 11	<i>cotradanț</i> 72, 75	<i>cu/^e</i> 7, 284
<i>contradicălui</i> 11	<i>trağramaistru</i> 75, 77	<i>contrarevizie</i> 12, IA	<i>contrazice</i> 72, 73, 74, 76, 77, 281	<i>cotreanță</i> 66, 68	<i>ciiscm</i> 7, 79, 294
<i>contradictor</i> 11	<i>trağramanda</i> 73	<i>contrarevoluție</i> 73, 74	<i>contravinturi</i> 73, 77	<i>cotrobăi</i> 79	<i>*cusocru</i> 79
<i>contradictoriu</i> 72	<i>trağramanifestație</i> 74	<i>contrarevoluționar</i> 212	<i>contraveritate</i> 76	<i>cotroboantă</i> 12	<i>cusia</i> 78, 79, 284
<i>contradicție</i> 73	<i>trağramanivelă</i> 72, 264	<i>contra revoluționară</i> 299	<i>contravertice</i> 73	<i>cotrobond</i> 12	<i>cusunățiv</i> 79
<i>contradistorsiune</i> 72	<i>trağramaree</i> 72	<i>contrarezervor</i> 72, 77	<i>contravizită</i> 73, 265	<i>cotrobont</i> 72, 75	<i>cutreiera</i> 18, 78
<i>contradovadă</i> 72, 76, 77	<i>trağramarș</i> 74	<i>contrarondă</i> 72, 74	<i>contravintuire</i> 73, 76, 77, 273, 281	<i>cotrobont</i> 12	<i>cutremura</i> 78, 262
<i>contraelectromotoare</i> 72, 73, 74	<i>trağrămasuri</i> 72, 285	<i>contrarotative</i> 72, 74, 76	<i>contravinturi</i> 73, 77	<i>cotrohanț</i> 72, 75	<i>curop</i> 79
<i>contraepolet</i> 72, 75, 76	<i>trağramele</i> 72, 76, 77	<i>contrasăgeată</i> 72, 77	<i>contravinturi</i> 73, 77	<i>cotrohart</i> 19	<i>cutropi</i> 79
<i>contraepoletă</i> 12	<i>trağramină</i> 74, 76	<i>contraschimb</i> 73, 77	<i>contravinturi</i> 73, 77	<i>cotrohir</i> 19	<i>*cuținea</i> 79
	<i>trağramiral</i> 71, 75, 292	<i>contrascotă</i> 73, 76	<i>contravinturi</i> 73, 77	<i>cotroită</i> 19	<i>cuținere</i> 70, 79
	<i>trağramiral</i> 71	<i>contrascriis</i> 11	<i>contravinturi</i> 73, 77	<i>cotropi</i> 66, 67, 79	<i>cuyc/ii</i> 10, 68, 78, 303
	<i>trağranotă</i> 12	<i>contrasemna</i> 73, 76, 77, 264	<i>contravinturi</i> 73, 77	<i>cotrov</i> 79	<i>curtai</i> 79

<i>da</i> 6, 284	<i>decapsulare</i> 86	<i>decupa</i> 81, 83	<i>deglificare</i> 86	<i>demina</i> 89	<i>depărta</i> 12, 81
<i>d-afla</i> 17	<i>decapsulator</i> 86	<i>decupla</i> 89, 93, 266	<i>degenera</i> 88, 275	<i>demineraliza</i> 86, 89	<i>depdșz</i> 81, 82, 83
<i>dalb</i> 16, 17	<i>decapsulație</i> 86	<i>decupra</i> 86	<i>degera</i> 81	<i>demite</i> 6, 81	<i>depectinizare</i> 86, 87
<i>dalbeș</i> 16	<i>decarbonatare</i> 86	<i>decura</i> 81, 82	<i>degermina</i> 86	<i>demincare</i> 11	<i>dependent</i> 82
<i>dalbineș</i> 16	<i>decarbonizare</i> 86	<i>decurarizare</i> 86	<i>degipsare</i> 86, 87, 93	<i>deminda</i> 81, 83	<i>deperiostare</i> 86
<i>daleu</i> 16	<i>decarboxilare</i> 86	<i>decurge</i> 81, 82, 83, 262	<i>deglutina</i> 88	<i>demobiliza</i> 93, 94	<i>depersonaliza</i> 94
<i>d-ajunge</i> 17	<i>decarbura</i> 91, 93	<i>decuscuta</i> 89	<i>degonfla</i> 86	<i>demoda</i> 89	<i>depersonalizare</i> 84, 86
<i>dapd/-</i> 6, 91	<i>decartelizare</i> 86	<i>decuspidare</i> 86, 89	<i>degrabă</i> 80	<i>demodulalie</i> 86, 92	<i>depica</i> 81, 82, 83
<i>daperi</i> 91	<i>decădea</i> 81, 82, 83	<i>decuvaj</i> 89	<i>degradă</i> 91	<i>demodulator</i> 86	<i>depiclare</i> 86, 87
<i>darginșel</i> 16	<i>decăli</i> 94	<i>deda</i> 81, 83	<i>degranulare</i> 86	<i>demonta</i> 89	<i>depigmenta</i> 86
<i>d-arunca</i> 17	<i>decălire</i> 86, 93, 94	<i>dedentiție</i> 86, 87	<i>degrăsuire</i> 86	<i>demoraliza</i> 87, 91	<i>depiridinizare</i> 86
<i>dau</i> 6, 284	<i>deceda</i> 82, 83	<i>dedzca</i> 264, 275	<i>degroșa</i> 86	<i>demorfiniza</i> 86	<i>depista</i> 81, 82, 83
<i>d-auleu</i> 16	<i>decentrare</i> 86	<i>dediferențiere</i> 86, 87	<i>degudrona</i> 86	<i>demucilaginare</i> 86	<i>deplacare</i> 86
<i>tfaureZ</i> 16, 17	<i>decerebrare</i> 88	<i>dedolomitizare</i> 86, 93	<i>degudronator</i> 86	<i>demucozare</i> 86	<i>deplanaie</i> 86
<i>dauriu</i> 16	<i>decide</i> 6	<i>dedubla</i> 81, 82, 83	<i>degusta</i> 81, 82, 83	<i>demula</i> 86	<i>deplanta</i> 86
<i>daurz*/</i> 16, 17	<i>deciocăla</i> 84, 88 91	<i>deduce</i> 81, 82, 83	<i>dehidrogena</i> 86, 94	<i>demultiplică</i> 86	<i>deplastifiant</i> 86, 87
<i>d-avea</i> 17	<i>declama</i> 81, 82, 83	<i>dedulci</i> 11, 80, 81, 302	<i>dehidrogenare</i> 84	<i>demultiplicator</i> 86	<i>deplastificator</i> 88
<i>dd</i> 17	<i>declasa</i> 80, 93	<i>deduriza</i> 86, 87	<i>dehidrogenază</i> 86	<i>demutiza</i> 87	<i>depZia</i> 86
<i>dăduz</i> 284	<i>declimata</i> 86	<i>deetanizare</i> 86	<i>deiodază</i> 86	<i>demutare</i> 86, 93	<i>depZz/7</i> 80
<i>dădusem</i> 284	<i>declina</i> 81	<i>defășima</i> 90	<i>deionizare</i> 86	<i>denatalitate</i> 86, 87, 89	<i>deplînge</i> 23, 82, 83, 294
<i>aa/Mc</i> 16	<i>declorizare</i> 86	<i>de/aZca</i> 81	<i>deiznou</i> 132	<i>denatura</i> 89, 266	<i>deplora</i> 82
<i>aa/fo'o/-</i> 16	<i>decoafa</i> 86	<i>defavoare</i> 93	<i>dejghebat</i> 84, 87, 89, 93	<i>denaturați za</i> 86	<i>deplumbare</i> 86, 93
<i>dăpăra</i> 84, 91	<i>decoagulare</i> 86	<i>defazaj</i> 86, 87	<i>dejgheoca</i> 84	<i>denazaliza</i> 86	<i>depoetiza</i> 86
<i>dăspomila</i> 88	<i>decoda</i> 86	<i>defăima</i> 87, 90, 91	<i>dejosz</i> 11, 81, 82, 83, 283	<i>denazificare</i> 86	<i>depolaiiza</i> 89
<i>aauZZ</i> 16, 17	<i>decodaj</i> 86	<i>defeminiza</i> 86	<i>de zapa</i> 87, 91, 93	<i>de nece</i> 168	<i>depolimerizare</i> 86
<i>de</i> 10, 11, 16, 17, 80, 81, 93 r f... g.	<i>decofra</i> 88	<i>defenolare</i> 86	<i>delarvizare</i> 86	<i>de/zeoa</i> 81, 82, 83	<i>depoliticianiza</i> 86, 94
<i>deaccentuare</i> 86, 87	<i>decolaj</i> 86	<i>defensiv</i> 88	<i>deZdsa</i> 81, 82, 83, 285	<i>denervare</i> 86	<i>deponent</i> 82
<i>de-acolo</i> 294	<i>decolator</i> 86	<i>de/Vz</i> 6	<i>delătura</i> 80	<i>de 77es/z zZ</i> 163	<i>depopula</i> 86, 89, 266
<i>deambulatoriu</i> 81	<i>decoletaie</i> 86	<i>deferiza</i> 88	<i>delectinizare</i> 86	<i>de netreabă</i> 163	<i>depoziție</i> 80, 81
<i>deasupra</i> 237, 241	<i>decolonizare</i> 86	<i>defibrilare</i> 86	<i>deZeoă</i> 83	<i>deniehela</i> 86	<i>deprecia</i> 88, 264, 275
<i>de-atunci</i> 294	<i>decolora</i> 83, 91, 92, 266	<i>defibrilator</i> 86	<i>delepăda</i> 81, 83	<i>denisipator</i> 86, 87, 93	<i>deprinde</i> 82, 83
<i>debandadă</i> 87, 89	<i>decolorant</i> 92	<i>defigie</i> 81	<i>detesta</i> 86	<i>denitrare</i> 86	<i>depropanizare</i> 86
<i>debarca</i> 89, 267, 274	<i>decomanda</i> 89, 266	<i>dcfr'm</i> 82, 83	<i>delignificare</i> 86	<i>denitrificare</i> 86	<i>depropanizator</i> 86
<i>debavura</i> 86	<i>decompensa</i> 86	<i>deflagrant</i> 81, 83	<i>delimita</i> 82, 83	<i>denitrogenare</i> 86	<i>deproteinizare</i> 86
<i>debazificaie</i> 86	<i>decompensaie</i> 86	<i>deflație</i> 88	<i>de/z/za</i> 81, 82, 83	<i>denivela</i> 86	<i>depune</i> 82, 83, 303
<i>debenzolare</i> 86, 93	<i>decompoziție</i> 86, 87	<i>deflebotemizare</i> 86, 93	<i>deliniație</i> 81	<i>denominal</i> 81	<i>depune</i> 82, 83, 303
<i>debloca</i> 89, 93	<i>decomprimare</i> 86	<i>deflector</i> 86	<i>delintersa</i> 86	<i>denominalizare</i> 86	<i>derăfturat</i> 86, 87, 93
<i>deborda</i> 11, 81, 83, 89	<i>decompune</i> 92	<i>deflexiune</i> 80, 81, 83, 87	<i>de Una</i> 94	<i>denominativ</i> 81, 82, 83, 267	<i>derealizare</i> 86
<i>debridare</i> 86	<i>deconecta</i> 89, 93	<i>defloculare</i> 86	<i>delinare</i> 86, 87, 93, 94	<i>dezioZa</i> 81, 82, 83	<i>dereglă</i> 86
<i>debuclare</i> 86	<i>decongela</i> 89	<i>deflora</i> 91, 94	<i>delocutiv</i> 81	<i>denucleariza</i> 86	<i>dereglat</i> 92
<i>deburare</i> 86	<i>deconsilia</i> 86, 89	<i>defocalizare</i> 86, 87, 89	<i>deZozaZ</i> 86, 87, 94	<i>de/zum z</i> 81, 82, 83, 270	<i>deridere</i> 11, 80, 81, 82, 83
<i>debutanizare</i> 86	<i>deconsolida</i> 86	<i>deforma</i> 91, 92, 96, 98	<i>deluzoriu</i> 81	<i>denunța</i> 82	<i>derocare</i> 86
<i>decadraj</i> 86, 87	<i>deconta</i> 83	<i>defosfora</i> 86	<i>demachia</i> 89	<i>denutriție</i> 89, 263	<i>deroga</i> 88
<i>decaZc</i> 10, 80, 81, 82, 83, 270	<i>decontamina</i> 86	<i>defrauda</i> 81, 83	<i>demagnetiza</i> 89	<i>deochea</i> 12, 81, 302	<i>deruZa</i> 89
<i>decalcifia</i> 93	<i>decontracturare</i> 86	<i>defrinare</i> 86	<i>demarca</i> 81, 82, 83	<i>deoczz</i> 12, 80, 81	<i>desalinare</i> 86
<i>decalibra</i> 87; 89, 93	<i>decopia</i> 81, 82, 83	<i>defrupta</i> 80	<i>demărgări ni za re</i> 86	<i>deosefcz</i> 81, 302	<i>desaliniza</i> 86
<i>decalvant</i> 81	<i>decorelare</i> 86	<i>degarnisi</i> 84, 86, 94	<i>demasc</i> 284	<i>deparafina</i> 86, 89, 93	<i>desălbătăci</i> 86
<i>decalvație</i> 81	<i>decorporare</i> 86	<i>deaaza</i> 89, 93	<i>demasca</i> 284	<i>departe</i> 12, 80, 81	<i>desămăra</i> 85
<i>decanulare</i> 86, 93	<i>decortica</i> 88	<i>degazolina</i> 86	<i>demasculinizare</i> 86	<i>depava</i> 86	<i>desămîntare</i> 86
<i>decapita</i> 91	<i>decositorire</i> 86, 93	<i>degeaba</i> 81	<i>demers</i> 11, 80, 81, 82, 83	<i>depănușător</i> 86, 87, 93	<i>desăra</i> 93
<i>decapota</i> 93	<i>decrescendo</i> 87 . . .		<i>demetanizare</i> 86	<i>depăra</i> 6, 91, 93	<i>desărăturare</i> 86, 87
<i>decapsula</i> 86	<i>decroma</i> 86		<i>demielinizare</i> 86		<i>desărcina</i> 93

<i>desâvîrși</i> 12, 81	<i>desclinti</i> 85	<i>desfasona</i> 84	<i>despera</i> 92, 96, 98	<i>destărbăci</i> 85, 93	<i>detona</i> 86
<i>desăvișit</i> 12, 80, 81	<i>descloci</i> 93	<i>desfăcut</i> 294	<i>desperechea</i> 89, 266, 275	<i>destărnița</i> 85	<i>detorni</i> 88-
<i>desăxăna</i> 84, 85, 93	<i>desclironomisi</i> 84, 93	<i>desfăima</i> 90	<i>despersonaliza</i> 94	<i>destearinizare</i> 86	<i>detorsionare</i> 86
<i>descaragializa</i> 84, 94	<i>descoase</i> 86, 90, 93, 94	<i>desfășura</i> 87	<i>despersonalizare</i> 84	<i>destecat</i> 85, 87	<i>detoxificare</i> 88
<i>descăiera</i> 84, 89	<i>desco/bi</i> 90, 92, 262	<i>desfăta</i> 90	<i>despersonalizat</i> 94	<i>destinde</i> 88, 90	<i>detoxifiere</i> 88
<i>descălca</i> 93	<i>descojit</i> 164	<i>desfătui</i> 89, 93	<i>despeta</i> 88	<i>destîmpi</i> 17	<i>de/raoe</i> 81, 83
<i>descăleca</i> 87, 88, 90	<i>descolăci</i> 93	<i>desfăurat</i> 88	<i>despetrece</i> 85, 89, 93, 94	<i>destoarce</i> 88, 90	<i>detrona</i> 92, 93
<i>descăli</i> 86, 94	<i>descoleși</i> 84	<i>desfeciori</i> 84	<i>despetrifica</i> 85	<i>destrarma</i> 84, 92	<i>detrunchia</i> 81, 83
<i>descălire</i> 94	<i>descolora</i> 92	<i>desfermeca</i> 84	<i>despica</i> 91	<i>destrauri</i> 8, 84, 92	<i>detubare</i> 86, 93
<i>descălitură</i> 86	<i>descompune</i> 92, 258, 260	<i>des/ef</i> 84	<i>despiedeca</i> 89	<i>destrăma</i> 87, 89, 94	<i>deZuna</i> 82, 83
<i>descălla</i> 87	<i>descongestiona</i> 89	<i>desfide</i> 92, 284	<i>despielat</i> 85	<i>destrimba</i> 85, 94	<i>deturna</i> 82
<i>descărna</i> 86	<i>desconsidera</i> 89	<i>desfiera</i> 84	<i>despieptănat</i> 87	<i>destrona</i> 92	<i>de/ine</i> 10, 82, 83, 284
<i>descămătură</i> 86	<i>descopcia</i> 84	<i>desfierbinta</i> 84	<i>despierde</i> 85, 90	<i>destruna</i> 84	<i>devaliza</i> 86
<i>descăpățina</i> 93	<i>descoperi</i> 90, 91, 257	<i>desfigura</i> 89, 266	<i>despietri</i> 85	<i>destrunoca</i> 92	<i>devansa</i> 82
<i>descăptuși</i> 84	<i>descoperta</i> 93	<i>desfilui</i> 84	<i>despinteca</i> 90	<i>desZuZ</i> 80, 81	<i>devascularizare</i> 86
<i>descăpai</i> 84, 94	<i>descopertare</i> 84	<i>desflori</i> 84, 94	<i>despleti</i> 89, 93	<i>destula</i> 81	<i>devasta</i> 82
<i>descurca</i> 87	<i>descoperta</i> 84	<i>desfrăți</i> 84	<i>desplini</i> 85, 87, 90	<i>destumfla</i> 84, 92	<i>deveghea</i> 82
<i>descărna</i> 92, 93	<i>descopitat</i> 84, 87	<i>desfrîu</i> 89, 266	<i>desplînta</i> 87	<i>destupa</i> 88	<i>deyem</i> 82, 83
<i>descătărăma</i> 89, 93, 262	<i>descorda</i> 92, 98	<i>desfrunzi</i> 12, 87	<i>despocăli</i> 85	<i>des/ăra</i> 85, 89, 92, 94	<i>deverbal</i> 81
<i>descăunare</i> 86	<i>descoronare</i> 84	<i>desfunda</i> 87	<i>despocilti</i> 85, 93	<i>deștepeni</i> 87	<i>devitalizare</i> 86
<i>descăzut</i> 11, 80	<i>descotorosi</i> 90, 93	<i>deshăma</i> 89, 93	<i>despodobi</i> 87, 88	<i>deșese</i> 85	<i>devitrificare</i> 86
<i>descebălui</i> 84,	<i>descovoia</i> 87 ^	<i>deshărăci</i> 84	<i>despoleit</i> 87	<i>deșintui</i> 85	<i>devreme</i> 10
<i>descelui</i> 84, 93	<i>descredere</i> 84	<i>deshidrata</i> 91	<i>despoliticianiza</i> 85, 93, 94	<i>desublimare</i> 86	<i>devulcanizare</i> 86
<i>descementare</i> 84	<i>descreierat</i> 87, 89, 92, 93, 266	<i>deshidrogena</i> 94	<i>despomila</i> 88	<i>desulfatare</i> 86	<i>dezabona</i> 85
<i>descernelizare</i> 84	<i>descrește</i> 93	<i>deshidrogenare</i> 84, 85	<i>despopi</i> 89, 266	<i>desulfitare</i> 86	<i>dezaburire</i> 85, 90, 93
<i>descerni</i> 89, 93	<i>descrește</i> 87, 88, 93, 283	<i>deshidrogenaie</i> 85	<i>despopula</i> 92	<i>desulfonare</i> 86, 88	<i>dezaglomera</i> 85, 93
<i>descerui</i> 84	<i>descrie</i> 83	<i>deshobota</i> 85	<i>despopulariza</i> 85	<i>desulfura</i> 86	<i>dezagreabil</i> 87
<i>descetlui</i> 84, 93	<i>descroșnia</i> 84	<i>desholba</i> 85, 86	<i>despotcovi</i> 89, 93	<i>desulfurază</i> 86	<i>dezagormi</i> 85, 93
<i>deschega</i> 84	<i>descruci</i> 84	<i>desholtei</i> 85	<i>despotoli</i> 85	<i>desulfmizare</i> 86	<i>dezaera</i> 85
<i>descheia</i> 90	<i>descruci</i> 84	<i>desicare</i> 82	<i>despotrivit</i> 85, 87, 89	<i>desurzi</i> 85	<i>dezafecta</i> 85
<i>deschiaburi</i> 93	<i>descrucișa</i> 87, 283	<i>desigur</i> 80, 81	<i>despovăra</i> 93	<i>deszăpezi</i> 84, 93	<i>dezaferentare</i> 85, 87, 283
<i>deschide</i> 6, 87	<i>descrunta</i> 84, 87, 88, 93	<i>desilicifiere</i> 86	<i>despovățui</i> 85, 89	<i>deszăvori</i> 84, 93	<i>dezaglomera</i> 85, 93
<i>deschilăvi</i> 85	<i>descuia</i> 90	<i>desis/a</i> 81, 82	<i>despovățuitor</i> 85	<i>deșarjă</i> 86	<i>dezagreabil</i> 87
<i>deschilini</i> 90, 92, 93	<i>descuiba</i> 84	<i>desimburire</i> 84, 86	<i>desprăfuire</i> 85	<i>deșănța</i> 81	<i>dezaharificare</i> 85, 93
<i>deschilodi</i> 85, 90, 94	<i>desculpa</i> 84	<i>desingera</i> 85	<i>desprăfuitor</i> 85	<i>descheia</i> 84	<i>dezalbumarine</i> 85, 87, 89
<i>deschînga</i> 89	<i>descumpăni</i> 93	<i>deslavoniza</i> 84, 86	<i>desprăvăli</i> 85	<i>deșeZa</i> 81, 84	<i>dezalcalizare</i> 85
<i>deschiori</i> 84, 93	<i>descumpăra</i> 84, 91	<i>desluși</i> 91	<i>despreoți</i> 85	<i>deșidera</i> 82	<i>dezalcalizare</i> 85
<i>deschiotora</i> 89	<i>descununa</i> 84	<i>desmințat</i> 89	<i>despresura</i> 87	<i>deșistare</i> 86	<i>dezalcalizate</i> 92, 93
<i>deschiriat</i> 84, 88	<i>descununa</i> 84	<i>desmințind</i> 294	<i>despreț</i> 92, 98	<i>deșlamare</i> 86	<i>dezamamarare</i> 85, 93
<i>descifra</i> 141	<i>descurca</i> 87, 90	<i>desmira</i> 88	<i>desprețul</i> 92, 98	<i>deșlamor</i> 86	<i>dezamăgi</i> 93
<i>descinsti</i> 84	<i>descutropi</i> 84	<i>desminta</i> 90	<i>despreuna</i> 87	<i>deșocare</i> 86	<i>dezamăgit</i> 294
<i>descinstit</i> 92	<i>descuviința</i> 84	<i>desmorți</i> 88	<i>desprimăvăra</i> 89, 262, 268	<i>deșterne</i> 88, 90	<i>dezamestec</i> 85
<i>desciocăla</i> 84, 88, 91	<i>deseca</i> 81, 82	<i>desolvatare</i> 86	<i>desprinde</i> 86	<i>deștinge</i> 82	<i>dezameți</i> 84
<i>desciolănat</i> 84, 87, 283	<i>desecare</i> 81	<i>desolzi</i> 86	<i>desproprietări</i> 85	<i>deșucheat</i> 87, 90, 93	<i>dezamețit</i> 89, 266
<i>desciumpăvi</i> 84, 93	<i>desemna</i> 81, 83	<i>desorbție</i> 88, 275	<i>des-prostește</i> 297	<i>deșuruba</i> 93	<i>dezamidază</i> 85
<i>desciunti</i> 84, 93	<i>desensibiliza</i> 86	<i>despacheta</i> 89, 266	<i>despuia</i> 6	<i>detalonare</i> 86	<i>dezaminare</i> 85
<i>descilci</i> 89, 93	I <i>desensibilizator</i> 86	<i>despăivăna</i> 85	<i>despune</i> 85, 90, 303	<i>detartra</i> 86	<i>dezaminază</i> 85
<i>descinta</i> 90, 91	<i>deșerțizare</i> 86	<i>despăna</i> 85	<i>desputernici</i> 85, 87, 94	<i>detensionare</i> 86, 93	<i>dezamoniacalizare</i> 85
<i>descirlița</i> 84, 93	<i>deservi</i> 82	<i>despărâni</i> 85, 89	<i>despuți</i> 85	<i>detențiune</i> 82	<i>dezamoniți</i> 85, 258, 260
<i>descirmi</i> 84, 87, 94	<i>desescviterpenate</i> 86, 87	<i>despărți</i> 90, 91	<i>desrăsuci</i> 259, 260	<i>determina</i> 82	<i>dezanexa</i> 85, 93
<i>descleia</i> 89, 93	<i>desface</i> 5, 86, 88, 90, 91, 93, 94, 277, 294	<i>despășe</i> 85, 89, 93, 94	<i>desregulat</i> 92	<i>detefpenate</i> 86, 87	
<i>descleșta</i> 93	<i>desfaptnică</i> 84, 90	<i>despături</i> 89	<i>destabula</i> 85	<i>detimbrare</i> 86	1 <i>dezagrenare</i> 85
			<i>destăbăcire</i> 85		

<i>dezanofelizare</i> 85	<i>dezgarnisi</i> 84, 85, 94	<i>dezluminat</i> 85, 87, 89	<i>dezorîndui</i> 85	<i>diagramă</i> 95	<i>disjunctiv</i> 97
<i>dezaprecia</i> 85, 93	<i>dezgâlbeni</i> 85	<i>dezlupi</i> 91	<i>dezorînduială</i> 85	<i>dializă</i> 95	<i>disZoca</i> 97, 98, 262
<i>dezapreta</i> 85	<i>dezgărdina</i> 93	<i>dezmăcelări</i> 85	<i>dezosa</i> 85, 87, 89	<i>dzaZotf</i> 94, 95	<i>disocia</i> 97
<i>dezarămire</i> 85	<i>dezgăti</i> 85	<i>dezmăci</i> 85	<i>dezoțrăvi</i> 85	<i>diamagnetic</i> 94, 95, 264	<i>disolubil</i> 96, 97
<i>dezarborare</i> 85	<i>dezgăuca</i> 85	<i>dezmăcinare</i> 85, 87, 90	<i>dezoțelire</i> 85	<i>diamalț</i> 25, 94, 95, 96, 280	<i>disoluție</i> 96, 97, 98
<i>dezargilare</i> 85	<i>dezgăvozdi</i> 85	<i>dezmădulări</i> 85	<i>dezoxicolic</i> 85	<i>diametru</i> 94, 95	<i>disonant</i> 96, 97
<i>dezargilor</i> 85	<i>dezgheal</i> 85, 87, 93, 278	<i>dezmărita</i> 85	<i>dezoxicorticosteron (ă)</i> 85	<i>diametru</i> 94, 95	<i>disonanță</i> 97
<i>dezargintare</i> 85	<i>dezgîmfa</i> 85	<i>dezmărita(t)</i> 91	<i>dezoxyda</i> 92	<i>diamorfină</i> 94, 95, 262	<i>disovulație</i> 96
<i>dezarhieri</i> 85, 93	<i>dezgîrci</i> 84, 85, 91	<i>dezmelița</i> 85, 94	<i>dezoxygena</i> 85, 92	<i>diapauză</i> 94, 95	<i>disparitate</i> 97
<i>dezarisiator</i> 85	<i>dezooZ/</i> 90, 93	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezoxymanoza</i> 85	<i>diaplegie</i> 95, 262	<i>dispărea</i> 97
<i>dezarmat</i> 92	<i>dezgrădi</i> 88	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezoxyribonuclează</i> 85	<i>diapozitiv</i> 94, 95	<i>dispera</i> 92, 96, 98
<i>dezasfaltare</i> 85, 93	<i>dezgrăi</i> 85	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezoxyribonucleice</i> 85	<i>diaproiectie</i> 94, 95	<i>displace</i> 284
<i>dezasocia</i> 85	<i>dezgrășa</i> 85	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezoxyriboză</i> 85	<i>diaree</i> 95	<i>displăcea</i> 97, 98, 265
<i>dezasurzi</i> 85, 260	<i>dezugreuna</i> 87	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhădăcina</i> 84, 91	<i>diartroză</i> 94, 95, 264	<i>dispoziție</i> 97, 98
<i>dezașeza</i> 85	<i>dezugropa</i> 93	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăgura</i> 85	<i>diascop</i> 95	<i>dispreZ</i> 92, 97, 98
<i>dezauri</i> 85, 86	<i>dezugruma</i> 88	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhămura</i> 85	<i>dzaspor</i> 25, 94, 95, 96	<i>disprețui</i> 92, 98
<i>dezavantaj</i> 87	<i>dezugubenat</i> 85, 87	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhărucu</i> 86	<i>diastaltic</i> 95	<i>disproporție</i> 96, 97, 98
<i>dez&ale</i> 84, 86, 91, 93	<i>dezugust</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăregula</i> 85	<i>diastază</i> 95	<i>dispune</i> 97, 98, 303
<i>dezbăiera</i> 89, 91	<i>dezugusta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăridica</i> 85, 90, 93	<i>diastază</i> 95	<i>disZona</i> 97, 98, 264
<i>dezbăloșa</i> 85	<i>dezugvost</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>diastolă</i> 95	<i>distorsiune</i> 97
<i>dezbăra</i> 91	<i>dezugvozdi</i> 91	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>diastolă</i> 94, 95	<i>distrage</i> 97, 98
<i>dezbășcăliu</i> 85, 90	<i>dezierbi</i> 85	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>diatermie</i> 95	<i>distrofie</i> 274
<i>refezMșcd?i</i> 90	<i>dezierna</i> 84, 85	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>diateză</i> 95	<i>diversiune</i> 97
<i>dezbășcășui</i> 85	<i>deziluzie</i> 87	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>diatonică</i> 94, 95	<i>dizarmonic</i> 97
<i>dezbătă</i> 93	<i>dezindustrializare</i> 85	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>dielectric</i> 94, 95, 264	<i>dizarmonie</i> 96, 97
<i>dezbătători</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>diercă</i> 94, 95	<i>dizarmonios</i> 97
<i>dezbenzinare</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>diforma</i> 92	<i>dizgrație</i> 96, 97
<i>dezblăni</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>diform</i> 96, 97, 98, 263, 283	<i>dizgrațios</i> 98
<i>dezblehui</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>diforma</i> 96, 98	<i>dizoluție</i> 96, 97
<i>dezbodoli</i> 88	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97	<i>dizolva</i> 96
<i>dezboteza</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97	<i>do</i> 16, 98, 99
<i>dezbrăca</i> 88, 91	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>doaduce</i> 99
<i>dezbraci na</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>doajunge</i> 17, 99, 281
<i>dezbredeli</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>do&Z</i> 17, 99, 100, 262, 281
<i>dezbrobboni</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>doaranja</i> 99, 100
<i>dezbrobbonitor</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>doarde</i> 99
<i>dezbuimăci</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>doaz?ea</i> 16, 17, 99, 100
<i>dezbuluci</i> 85, 93	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>do &Zea</i> 16
<i>dezbumba</i> 89, 93	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>do-avea</i> 16
<i>dezbuzumenit</i> 85, 87	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>dobăga</i> 99
<i>dezdatora</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>dofeine</i> 99, 100, 277, 281
<i>dezdăuna</i> 86	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>doMndi</i> 99
<i>dezdepăna</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>doMrsi</i> 99, 100, 292
<i>tfezrfoi</i> 87, 283	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>d-oblici</i> 17
<i>dezdrobi</i> 84, 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>do&orz</i> 27, 66, 99, 100
<i>dezdroma</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>docioplit</i> 99
<i>dezechilibra</i> 86	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>dociZi</i> 100
<i>dezembrionare</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>docinta</i> 99
<i>dezemulsiona</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>docuroe</i> 99, 100, 265
<i>dezemulsionant</i> 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>doda</i> 99, 100
<i>dezețaire</i> 86, 93	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>doduce</i> 99
<i>dezexcitare</i> 84, 85	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>doface</i> 99, 100
	<i>dezinfecta</i> 92	<i>dezmembra</i> 84, 87, 89	<i>dezhăro&Z</i> 85, 86	<i>difracție</i> 97, 98	<i>dofi</i> 99, 100

dofierbe 99
dogăsi 99
dogăta 99, 100
dogăti 99
dogori 99, 100
dogori 100
doînviigui 99, 261
dojeni 100
doZăsa 99, 100
do/ua 99, 100
domin 284
tfo/noZ 100
domoZZ 100
domulge 99
doncheia 294
donkiia 99, 261
doomori 99
dopZZn 99, 100
doz-as 99
dospune 100
dostrica 99, 100
dosurd 99, 100
dotermina 100
dozice 99, 100
duce 304
dumica 301
după 190
dupleca 140
dur 7

eccrZ/i 7, 102
ecmnezie 7, 102
ecnoia 102
ectoantigen 101, 102
ectoblast 101
ectocardie 101, 111
ectocolostomie 101, 102
ectocornee 25, 101, 102, 262
ectocranial 101
ectoderm 101, 111, 274
eciodermă 101
ectodinamomorf 101, 102
ectoendoparazit 101
ecZoZZ 6, 101
ectogeneză 101
ectolitru 101
ectometru 101
ectomezoblast 101
ectomezoderm 101
ectoparazit 101, 114, 272
ectoperitonită 101, 102
ectopie 102
ectoplacentă 101, 102

ectoplasmă 101
ectoprocta 101
ectoretină 101, 102
ectosferă 25, 101, 102, 273
ectozoar 101
eflorescentă 109
efZuiuu 108, 109
elabora 109
eZausa 108, 109
eZZ-em 108, 109, 262
elonga 109
eZucida 109, 112
emarginat 108, 109
emacula 108, 109
embolie 102, 103
emfaza 102
emfizem 102, 103
emztfra 108, 109
emZZe 6, 109
emolient 109
empiem 102
emplastron 102, 103
emplastru 102, 103
enantem 102, 103, 274
enarmonie 102, 103
enartroză 102, 103
encaustică 102, 103, 282
encefalic 102, 103, 262
enciclică 102, 103, 282
enclitic 102, 103, 263, 268, 274
encondrom 102, 103
enocranium 102
endarterită 104, 106
endemic 102, 103
endobază 104, 106, 280
endobiologie 104, 105, 106
endobronșită 104
endobucal 104, 280
endocapilarită 104, 106
endocard 104, 274
endocardite 106
endocarp 104, 106
endocervicită 104
endociclic 104
endocraniu 104, 105, 262, 267
endocrin 104
endoderm 104, 105, 274, 281
endodiascop 104, 105
endodiascopie 104
endodină 104
endoenzime 104

endoestezie 104, 105
endoessthesia 106
endoexocrin 104
endo-exocrin 298
endofagie 104
endofazie 104
endoflebită 104
endo forie 104
endofragmă 106
endoftalmită 104
endogamie 104
endogastrite 106
endogeneză 104, 105
endolimfă 104
endolizina 104
endomagmatic 104, 105
endometriom 104
endometrioză 104
endometrită 104, 105
endometrium 104
endomitoză 104, 105
endomorfism 104
endonarterite 104, 106
endonazal 104
endonenterite 104, 106
endonucleolus 104, 105,
endoparazit 104, 105
endoparazitism 104
endopeptidază 104
endopericardite 106
endophlebite 106
endoplasmă 104
endopleura 106
endopoliploidie 104, 105
endoproteză 104, 105, 106
endoradioterapie 104, 106
endoscop 104, 105
endoscopie 104
endosmose 106
endosmoză 104, 105, 106
endosperm 106
endostetoscop 104, 105
endoteliiu 104
endoterm 104
endotermic 104
endotoxină 104
endovascularită 104
endovenos 104, 105, 106, 272
endovibrator 104
enerva 109
tnfraxis 102
ingrațon 102

engramă 102
enoftalmie 102, 103
enosteom 102, 103
enostoză 102
entamoeba 104, 105
entoblast 104, 105
entoderm 104, 105
erfofzZ 105
entopic 102
entoptic 104, 105, 106, 280
entoscop 105
entoscopie 105
entostoză 104, 105
entozoar 105, 106
entropie 103
enumera 108, 109
enurezis 103
enzimă 103
enzootie 103
eparhie 106, 107, 108
epenteză 8, 102, 107, 258
epicard 107
epicarp 106, 107
epicentru 106, 107, 281
epicheremă 107
epiciclu 106
epicontinental(ă) 106, 107, 264, 281
epicotil 107
epidemie 107
epidermă 106, 107
epidesmin 106
epidiascop 106, 107
epifaringe 106
epifenomen 106, 107
epifenomenalism 106, 107
epZfi/e 107
epifiză 107
epifonem 106, 107, 108
epifrază 106, 107
epigastru 107, 108, 274
epigenetic 107
epigeneză 107
epiglotă 107, 108, 262, 263
epigraf 107
epigramă 107, 108
epilepsie 108
epZZoo 107, 273, 275
epipaleolitic 106, 107
episcop s. m. 106, 107, 108, 294

episcop s. n. 106, 107
episilogism 106, 107
epislastic 106, 107, 108
epistat 108
epistaxis 107
epsZZZ 106, 107
epistolă 106
epistolie 108
epZZaf 107
epitalam 107
epiteliu 107
epiteoretisi 106, 107
epitermal(ă) 106, 107
epitrop 106, 108
epizoare 107
epizonă 106, 107, 264
epizootie 107, 108
epodă 106, 107
eponim 107
epoxizi 106, 107, 292
epura 109
erupe 108, 109, 274
esacZ 108
esaZa 108
esisZa 108
eso forie 110
esostosă 110, 112
esotropie 110
espune 108, 110
essostosă 110
es/ra 115
estrafîn 112, 115
estrage 108
estrajudiciar 112, 115
estraordinar 112, 114, 115
evapora 108, 109, 110
ezoca 109
ex 26, 110
exacerba 109
exantem 103, 274
exantropie 110, 111
excava 109
exceda 6
excentric 109, 262
excita 109
exclama 109
exclude 6, 109
excomunica 109
exconsilier 299
excorporație 108, 109
excurs 109
ex-cutie 299

ex-deputat 298
ex-director 109
ex-Duflos 109
exencefal 25, 110, 111, 112
exfolia 108, 109
exhuma 109
exista 108
exinscris 108, 109
exmatricula 109, 274
ex-militar 110
exministru 299
ex-ministru 109, 264, 298
exobază 111, 280
exobiologie 111
exobucal 111, 112, 280
exocardie 111
exocarp 111
exocastron 112
exociclic 111, 113
exocrin 111
exoderm 111, 112, 274, 281
exoemisiune 110, 111, 112
exoendocrin 104
exo-endocrin 298
exoenzimă 110, 111, 112, 262
exof(i)lă 112
exoflisi 112
exoforie 110
exoftalmie 108, 110, 111, 112
exogamie 111
exogastrulă 111
exogen 111
exometru 25, 111, 112
exomorfism 111
exoparazitism 111, 112, 272
exo-peptidază 111, 112
exosferă 111, 273
exosmoză 108, 110, 111, 112
exosplenopexie 111, 112
exospori 111, 112
exostoză 112
exoterm 112
exotermic 111, 112
exotoxină 111, 112
exotropie 110, 111
expatria 109, 262
expectora 109
expira 108
ixpire (să~) 295
explicit 109
exporta 109
exprefect 299
exprima 109

<i>ex-prinț</i> 109, 263	<i>extrapleură</i> 113	<i>hipalgie</i> 119	<i>hiperencefal</i> 116	<i>hiperoxalurie</i> 116	<i>hipervitaminoză</i> 116, 117, 118, 274
<i>exprofesor</i> 299	<i>extrapola</i> 113	<i>hiparterial</i> 119, 120	<i>hiperendemie</i> 116	<i>hiperpalestezie</i> 116	<i>hiperzel</i> 116
<i>expropria</i> 109	<i>extrapolare</i> 113	<i>hipaxial</i> 119	<i>hiperentuziast</i> 116, 117, 262, 268	<i>hiperparațiroidism</i> 116	<i>Tzppo</i> 118, 275
<i>eXpuncțiune</i> 109	<i>extrapolație</i> 113	<i>hiperacantoză</i> 115	<i>hiperepifizie</i> 116	<i>hiperparazit</i> 116, 117, 265	<i>hipoaciditate</i> 119, 120, 263
<i>expune</i> 109, 110, 303	<i>extra profesional</i> 113	<i>hiperaciditate</i> 116, 117, 292	<i>hiperepinefrinism</i> 116	<i>hiperpepsinie</i> 116	<i>hipoacuzie</i> 120
<i>exsanguino-transfuzie</i> 108, 109	<i>extrareglementar</i> 113	<i>hiperacuzie</i> 116	<i>hiperestezie</i> 116, 118	<i>hiperpigmentație</i> 116	<i>hipoafrodizie</i> 119
<i>exsecretar</i> 299	<i>extrarezonanță</i> 113	<i>hiperadrenalism</i> 115	<i>hiperestrogenism</i> 116	<i>hiperpinealism</i> 116	<i>hipoalgezie</i> 119
<i>ex-siameze</i> 109	<i>*extrasensibil</i> 115	<i>hiperalcalin</i> 115	<i>hipereutectic</i> 116	<i>hiperpirexie</i> 116	<i>hipoazotic</i> 119
<i>exsudare</i> 108, 109	<i>extrassistola</i> 113, 114, 265, 268	<i>hiperaldosteronism</i> 115, 117	<i>hiperexcitabilitate</i> 116	<i>hiperpiruvicemie</i> 116	<i>hipoazotită</i> 119
<i>exsudație</i> 109	<i>extrastatutar</i> 113	<i>hiperalgezie</i> 115	<i>hiperexcensiune</i> 116, 117	<i>hiperplachetoză</i> 116	<i>hipoazotos</i> 119, 120, 122, 263
<i>ez-sef</i> 109	<i>extrașcolar</i> 113, 115	<i>hiperalternanță</i> 115, 117	<i>hiperfagie</i> 116	<i>hiperplan</i> 116, 117, 118	<i>hipoazoturie</i> 119
<i>exterior</i> 109	<i>extrașic</i> 113, 115	<i>hiperaminoacidurie</i> 115	<i>hiperfin</i> 116, 117	<i>hiperplatimeric</i> 116	<i>hipobaropatie</i> 120
<i>exteriorial</i> 109	<i>extraterestru</i> 113	<i>hiperatom</i> 116	<i>hiperfocal</i> 116, 117	<i>hiperpneumatoză</i> 116	<i>hipoblast</i> 119, 120
<i>externa</i> 109	<i>extrateritorial</i> 113, 292	<i>hiperazotemie</i> 115, 117	<i>hiperfoliculinie</i> 116	<i>hiperprolinemie</i> 116	<i>hipobranhial</i> 119, 120
<i>extinde</i> 109	<i>extrateritorialitate</i> 113	<i>hiperazoturie</i> 115	<i>hiperfoliculinism</i> 116	<i>hiperprosexie</i> 116	<i>hipobromit</i> 119
<i>ez/ra</i> 12, 26, 113	<i>extrauman</i> 113	<i>hiperbilirubinemie</i> 115	<i>hiperfosfatemie</i> 116	<i>hiperproteinemie</i> 116	<i>hipobromos</i> 119
<i>extrabisericesc</i> 112, 115	<i>extraurban</i> 113, 293	<i>hiperbolă</i> 115, 116, 118	<i>hiperfosfaturie</i> 116	<i>hiperraționalizare</i> 116	<i>hipocalcemie</i> 119
<i>extrabugetar</i> 113	<i>extraurgent</i> 113	<i>hiperbolic</i> 115	<i>hiperfuncțiune</i> 116, 117	<i>hiperrealist</i> 116	<i>hipocalele</i> 119
<i>extracelular</i> 113, 274	<i>extrauterin</i> 113, 115	<i>hiperbrahicefalie</i> 115	<i>hipergalactie</i> 116	<i>hiperreflexie</i> 116	<i>hipocalciurie</i> 119
<i>extracentral</i> 112, 113, 270	<i>extravagant</i> 115	<i>hiperbrahicanial</i> 115, 116	<i>hipergammaglobulinemie</i> 116	<i>hipersceptic</i> 116, 118	<i>hipocalie</i> 119
<i>extraconjugal</i> 112, 113, 115, 262	<i>extravaganță</i> 115	<i>hipercalcemie</i> 115	<i>hipergeometric</i> 116, 117	<i>hipersecreție</i> 116	<i>hipocaliemie</i> 119
<i>extracontabil</i> 112	<i>extravaza</i> 113	<i>hipercalcipurie</i> 115	<i>hiperglicemiant</i> 116	<i>hipersegmentare</i> 116, 118	<i>hipocaliurie</i> 119
<i>extracorporal</i> 112	<i>extravazare</i> 113	<i>hipercaliemie</i> 115	<i>hiperglicemie</i> 116, 118	<i>hipersensibil</i> 116, 117, 118, 295	<i>hipocarbie</i> 120
<i>extracurent</i> 112, 113, 114, 115	<i>extravehicular</i> 113	<i>hipercaliurie</i> 115	<i>hiperglicinurie</i> 116	<i>hipersensibilitate</i> 116	<i>hipocentru</i> 120, 122
<i>extrados</i> 112, 113, 114	<i>extravertit</i> 113, 274	<i>hipercaliurie</i> 115	<i>hiperglicorahie</i> 116	<i>hipersideremie</i> 116	<i>hipochinezie</i> 119
<i>extradotal</i> 112, 113, 114	<i>extravilan</i> 113	<i>hipercamerinic</i> 115	<i>hiperglobulinemie</i> 116	<i>hipersomnie</i> 116, 117, 118	<i>hipocicloidă</i> 119, 120
<i>extradural</i> 112, 113	<i>extrăda</i> 109	<i>hipercementoză</i> 115, 116	<i>hipergonadism</i> 116	<i>hipersonoritate</i> 116, 117	<i>hipociclu</i> 119
<i>extraextrafin</i> 261	<i>extrinsec</i> 112, 113	<i>hipercheratoză</i> 115, 116	<i>hipergranuloză</i> 116	<i>hipersorbție</i> 116	<i>hipocitemie</i> 119
<i>extra-extrafin</i> 298	<i>extroversiune</i> 112	<i>hiperchinezie</i> 115	<i>hiperhidratare</i> 116, 117	<i>hiperstenie</i> 116	<i>hipocloremie</i> 119
<i>extrafain</i> 112, 113, 114, 115	<i>extrovertit</i> 112, 113	<i>hiperchinezie</i> 115	<i>hiperhidroză</i> 116	<i>hiperstereoscopie</i> 116	<i>hipoclorhidrie</i> 120
<i>extrafin</i> 113, 114, 262, 268	<i>exulcerație</i> 108	<i>hiperclorurahie</i> 115	<i>hiperimunizare</i> 116, 117, 118	<i>hipersuprafață</i> 116, 117	<i>hipoclorit</i> 119, 120, 122
<i>exZNZ 17?</i> 299		<i>hipercloruratie</i> 115	<i>hiperinovație</i> 116	<i>hipersuprarenalism</i> 116, 283, 296	<i>hipocloros</i> 119
<i>extrafluid</i> 112	/ace 304	<i>hiperclorurie</i> 115	<i>hiperinsulinism</i> 116, 118	<i>hipersustentație</i> 116	<i>hipoclorurahie</i> 119
<i>extragalactic</i> 112, 114	/aâ 6	<i>hipercoagulabilitate</i> 115	<i>hiperinvoluție</i> 116, 117	<i>hipertehnicizat</i> 116, 117, 118	<i>hipocolesteroiemie</i> 119
<i>extragalaxie</i> 112, 113	ferment 276	<i>hipercolesterolemie</i> 115	<i>hiperiritabil</i> 116, 117, 118	<i>hipertehnicizate</i> 297	<i>hipocondru</i> 121
<i>extrage</i> 109, 110, 294	feți-logofeți 19	<i>hipercompresor</i> 115	<i>hiperiritabilitate</i> 116, 117, 118	<i>hipertensiune</i> 115, 116, 117, 118, 274, 275	<i>hipocristalin</i> 119
<i>extragramatical</i> 112 — 113	#rfa* 285	<i>hiperconjugare</i> 115, 117	<i>hiperleucocitoză</i> 116	<i>hipertensiv</i> 275, 299	<i>hipocrit</i> 121
<i>extrajudiciar</i> 113	/ofir/i 15	<i>hipercorect</i> 115, 116, 117, 118	<i>hiperlipemie</i> 116	<i>hipertemie</i> 116	<i>hipocrom</i> 119
<i>extralegal</i> 113, 114	fohze 176	<i>hipercorectitudine</i> 115, 117, 263	<i>hiperliterarizat</i> 116	<i>hipertetralogie</i> 116, 118	<i>hipocromatoză</i> 119
<i>extralingvistic</i> 113, 276	forzaț 8	<i>hipercorticism</i> 116	<i>hiperlordoză</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	<i>hipocromazie</i> 119
<i>extraliterar</i> 113	fricoșat 140	<i>hipercricialgezie</i> 115	<i>hiperluteoidism</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	<i>hipocromie</i> 119
<i>extra-literare</i> 298	frumuseța 140	<i>hiperieriestezie</i> 115	<i>hipermenoree</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	<i>hipocupremie</i> 119
<i>extranatural</i> 113, 262		<i>hiperiritic</i> 115, 118	<i>hipermetamorfoză</i> 116	<i>hipertrombocitemie</i> 116	<i>hipoderm</i> 119, 120
<i>extraordinar</i> 113, 114, 115, 293	gfddin 139	<i>hiperiritică</i> 115, 117	<i>hipermetrop</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	<i>hipodermiază</i> 119
<i>extraparlamentar</i> 113, 114	gogostea 19	<i>hipercrom(ie)</i> 116	<i>hipermetropie</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	<i>hipodermită</i> 119
<i>extraperitoneal</i> 113	oosZea 19	<i>hipercupremie</i> 115 — 116	<i>hipermimetropism</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	<i>hipodermoză</i> 119
<i>extraperitonizare</i> 113		<i>hiperdiacetal</i> 116, 117	<i>hipermimie</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	<i>hipodonție</i> 119, 120
<i>extrapiramidal</i> 113		<i>hiperdialectism</i> 116	<i>hipermnezie</i> 116, 274	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	<i>hipoendemie</i> 119
<i>extraplan</i> 12, 113, 281, 282	haihui 246	<i>hiperdolihocranial</i> 115, 117	<i>hipermobilitate</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	<i>hipoestezie</i> 119
<i>extraplat</i> 113, 277	hipalgezie 119	<i>hiperdramă</i> 116	<i>hiperneologiza</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	<i>hipoeiectic</i> 119, 120
		<i>hiperemotivitate</i> 116, 117	<i>hiperon</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	
		I hiperempirism 116	<i>hiperovarie</i> 116	<i>hipertrofie</i> 116, 118, 274	

hipofaringe 119, 120, 263
hipofibrinogenemie 119
hipoiză 120
hipofonie 119, 120, 266
hipofoștat 119, 120
hipofosfatemie 119
hipofosfaturie 119
hipofoștit 119
hipofosforic 119, 120
hipofosforos 119, 120
hipofuncție 119
hipofuncțiune 119, 120
hipogalactie 120
hipogammaglobulinemie 119
hipogastric 119, 122
hipogastru 120, 274
hipogenezie 119
hipogenitalism 119
hipoglicemiant 119
hipoglicemie 119, 120, 122
hipoglicorahie 119
hipoglobulie 119
hipogojadism 119
hipohidroză 119
hipoidit 119
hipoiodos 119
hipoleucocitoză 119
hipoluteinism 119
hipomanie 119
hipomenoree 119
hipomicron 119, 120
hipomnezie 120
hiponatremie 119
hiponeurotizare 119, 122
hiponitric 119
hipoonichie 119
hipoovarie 119, 120
hipopalestezie 119
hipoparatiroidism 119, 120
hipopepsie 119
hipopituitarism 119
hipoplazie 120
hipopneumatoză 119
hipoproteinemie 119
hipoprotrombinemie 119
hiporeflexie 119
hiposecreție 119
hiposensibilitate 119, 120
hiposexualism 119
hiposideremie 119
hiposmie 119, 120
hipostază 119, 120, 121
hipostil 120

hiposulfat 119
hiposulfit 119, 120, 122
hiposulfuric 119
hiposulfuros 119, 122
hiposuprarenalism 119, 120, 283
hipotaxie 119
hipotensiune 9, 119, 120, 122
274, 275
hipotermal 119, 120
hipotestoidism 119
hipotiroidie 119
hipotiroidism 119
hipotonicitate 119
hipotrofie 120, 274
hipoventilație 119
hipovitaminoză 119, 274
hipoxantină 113
hipoxantozină 119
hoxf 252
Auf 245, 246
hypercritic 115
hyperdramă 115
hypertrofie 115
hypoazotic 119
hypoclorit 122
hypogastru 119
hyposulfid 119

«ard 199
ieni 176
zesz 6, 301
zazoficzZ 123, 126
ignora 123
zyddr! 131, 132, 133
O'dm 131, 132
Zet#Z 123
legalist 123
ilegalitate 123
ilegaliza 123
ilegalizare 12 >
z7iczZ 123
ilimitat 123
zIzz&szZ 124
zZot#z 123, 125, 127
ilumina 122, 135, 137, 141, 142
imaculat 123, 124, 125
imaterial 124, 125, 127
imbatabil 123
imblocație 135, 137
zn&oZd 134, 303

imemorial 123, 125
imersiune 137
z77iZ0« 135, 137, 138, 141, 143, 262
immaterial 123, 126, 299
immobil 123, 126, 299
immobilitate 123
Z77iZszZ 123, 125, 126
zmoraZ 123, 265, 275, 276
imortaliza 124, 125
impar 124
imparțial 123, 124
impasibil 123
impenetrabil 124
imperceptibil 125, 127
imperfect 124, 126, 265
impermeabil 123, 126
impermutabil 258, 260
impersonal 125
imperturbabil 123
implanta 137, 138, 303
implastru 102
implicit 137
implora 137
implozie 137
impluviu 137
impolitețe 123, 125
imponderabil 124, 126, 127
impopular 124
importa 135, 137
imposibil 124, 127, 265
impracticabil 126
imprecis 125, 127
imprescriptibil 127
impresie 137
imprevizibil 124
imprima 137
impropriu 125, 127
imprudent 123
impuer 125
impudic 124, 125
impuls 134
impulsie 137
zmpzzze 24, 122, 137, 138 >
141, 142, 277
impunitate 124
z77ipzrz 123, 124
imuabil 124
z7zafZ 124
inactiv 124
inactivitate 124
inactiune 124

inaderent 124
inadmisibil 123
inalienabil 127
inalterabil 126
inamic 25, 123, 124, 126, 265, 276
inamovibil 127
inaplicabil 127
inapreciabil 125
z7zapZ 124, 125, 303
inaugura 141
inavubil 125
incadra 134
incalculabil 125
incalificabil 123, 126
incarbonizare 137
incarceratie 137, 138
incarna 134, 137
incarnație 137
incasa 134
zncerZ 124, 125
znczZa 137
znczze 137, 274
include 6, 137
incoercibil 124, 127
incoerent 124
incognoscibil 127
incolor 123
incomăsurabil 126
incombustibil 127
incomensurabil 125, 126
incomenzurabil 126
incomod 124, 265
incomparabil 127
incompatibilitate 125
incomplect 126
incomplet 123, 126
incomplex 126
incompresibil 124, 127
inconciliabil 123
inconsecvent 124
inconsecvență 124
inconsolabil 124
inconstant 124
inconstanță 124
incontinență 123, 125
inconvenient 123, 283
incorect 124, 277
incorectitudine 126
incorpora 134, 141
incredul 124
incrimina 137
inavuta 127, 128

inculpa 137, 138, 141, 142
incurabil 124, 126
zncizz#te 137, 138, 141
incurgere 140
indecis 123
indefinibil 123, 126
indefinit 123, 126
indelebil 127
indelicatețe 123
independent 124
indescifrabil 124
indescriptibil 127
indestructibil 124
indiferent 126
indifinit 126
indigest 125
indigestie 125, 126, 263
indirect 125
indisciplină 123, 125, 265
indiscret 124, 126
indiscreție 124
indisolubil 124, 127, 258
indisponibil 127
indispoziție 123
indispune 123, 124, 265
indispus 123
indiviz 283
indubitabil 123, 125
zndzce 137, 138, 141, 142
inducere 141
indura 137
indurație 140, 141
inechitate 25, 123, 126
inecual 126
inecval 126
znedzZ 125
z7zeoaZ 124, 126, 292
inegalitate 126
inelegantă 123
z7nepZ 303
inepuizabil 124
Z7re#pa 135, 138, 142
inestetic 127
inestimabil 124, 125
inexact 124
inexactitate 126
inexistent 124
inexistență 265
inexperiență 123
inexplicabil 124
inexpresiv 125
infecțios 52

z7ifzZ/ra 122, 141, 142,
Z777PzZ 126
infirma 275
z7z7zx 137
inflorescență 137
influență 137
z777z7a; 137,
znform 123, 1
informa 141
z77Na 8
infracoustic
infracustică
infracondilism
infragermen
infralimbaj
infraliteratură
inframastică
inframicrob
inframicrobia
inframicrobio
inframicrobio
infrarefracție
zn/Va roszz
infraroșu 12
infrasonor 12
infrastructur
274, 276
infrasunet 1
infratemporal
infratentoria
infravalangina
infravirus 1
infuzibil 127
infuzie 137
ingrat 124
ingresiune 1
inhuma 134
inimic 126
inimitabil
z7yzzszZ 124,
injustele 12
injustiție 12
z7zodor 123,
282
inodoră 282
inodore 282
inodori 282
inofensiv 12
inoperant 1
inospitalier
insaliva 137
insatiabil

<i>inscripție</i> 137	<i>interdental</i> 144	<i>interosos</i> 144	<i>zn/o/za</i> 137, 138, 141, 142,	<i>invaliditate</i> 124	<i>ireverențios</i> 124
<i>insemn</i> 134	<i>z// erdc parlamentai</i> 144, 146	<i>interpapilar</i> 144	143	<i>invariabil</i> 126	<i>irevocabil</i> 123, 124
<i>insensibil</i> 124	147	<i>interparlamentar</i> 144	<i>intoxica</i> 137, 138	<i>invoca</i> 137	<i>irezistibil</i> 123, 127
<i>insensibilitate</i> 124	<i>interdependență</i> 145	<i>interpătrunde</i> 143	<i>intraatomic</i> 129, 130	<i>involutar</i> 127, 295	<i>Znzc</i> 135, 137, 138, 141,
<i>insensibiliza</i> 124	<i>interdialect</i> 144, 145, 264	<i>interpătrundere</i> 144, 146	<i>intracarpatic</i> 129, 130, 274	<i>involuție</i> 137	142, 274
<i>insignă</i> 134	<i>interdialectal</i> 268	<i>inierperiodic</i> 144, 146	<i>intracelular</i> 129, 274	<i>iperbolă</i> 118	<i>zsM/zdz</i> 131
<i>insociabil</i> 124	<i>interdigital</i> 144	<i>interpersonal</i> 144	<i>intracerebral</i> 129, 130	<i>iperbolic</i> 118	<i>iscodi</i> 134, 161
<i>insolație</i> 137	<i>interdisciplinar</i> 144	<i>interplanetar</i> 144	<i>intracolonar</i> 129	<i>iperboloid</i> 118	<i>iscopi/</i> 131, 132, 133
<i>insolubil</i> 124	<i>interegn</i> 143	<i>interpola</i> 113	<i>intradermoreacii</i> 129	<i>ipercrinie</i> 115, 118	<i>iscorz</i> 132
<i>insomnie</i> 123, 125, 126	<i>interelectronic</i> 144	<i>interpolare</i> 113, 144	<i>intradros</i> 129, 130, 280	<i>iper critic</i> 115, 118	<i>iscrăși</i> 134
<i>insondabil</i> 123	<i>intereuropean</i> 144	<i>interpolație</i> 113	<i>intraductibil</i> 126	<i>iperită</i> 118	<i>iscusi</i> 131, 133
<i>inspecta</i> 141	<i>interfacultăți</i> 143, 144	<i>interpoziție</i> 144	<i>intragalvanizare</i> 129	<i>iperstenie</i> 115, 118	<i>isgoni</i> 131
<i>inspira</i> 137	<i>interfață</i> 144	<i>interpunctuație</i> 144	<i>intridgeanticiir.al</i> 129	<i>ipertrofie</i> 115	<i>is/zod</i> 131, 132, 133, 134,
<i>inspire (să~)</i> 295	<i>interfază</i> 144	<i>interpuncție</i> 144	<i>intridgeosinclinal</i> 129	<i>ipervolicesc</i> 118	262
<i>instaura</i> 137, 141	<i>interferență</i> 144	<i>interpune</i> 144, 146	<i>intraglandular</i> 129, 130	<i>ipisZaZ</i> 106, 108	<i>isihastru</i> 131
<i>instila</i> 137	<i>interfibrilar</i> 144	<i>interpunte</i> 144, 145	<i>intraglandular</i> 129, 130	<i>ipitrop</i> 108	<i>isimbra</i> 132
<i>instituî</i> 137	<i>interfix</i> 275	<i>interpunții pl.</i> 147	<i>intringvistic</i> 129, 262, 267,	<i>ipocomisar</i> 119, 120, 122, 263,	<i>isZcdi</i> 131, 132, 133, 134
<i>insubordonare</i> 123, 124, 126,	<i>interfluviu</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	276	272	<i>islutură</i> 132
258	<i>intergerman</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>intraluminal</i> 129	<i>ipocris</i> 121	<i>ismarand</i> 131
<i>insucces</i> 123, 127	<i>interglaciar</i> 144, 145	<i>interpupilar</i> 144	<i>intramagnetic</i> 129, 130	<i>ipocrisie</i> 121	<i>ismeni</i> 131
<i>insuficient</i> 124	<i>interglaciație</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>intramolecular</i> 129	<i>ipocrit</i> 121	<i>ismenZ</i> 131, 132, 133
<i>însufla</i> 134, 137, 138	<i>intergrupai</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>intramontan</i> 129, 130, 264,	<i>ipocritis</i> 121	<i>ismintit</i> 131, 132, 133
<i>insurecție</i> 137	<i>interiecție</i> 147	<i>interpupilar</i> 144	268	<i>ipocrizie</i> 121	<i>ismolenci</i> 131, 132, 133
<i>insurmontabil</i> 244	<i>interinclinare</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>intramural</i> 129	<i>ipodiacon</i> 119, 120, 121, 122,	<i>isfoiz</i> 131, 132
<i>intabula</i> 137	<i>interinfluențare</i> 144, 145	<i>interpupilar</i> 144	<i>intramuscular</i> 129, 280	190, 272	<i>ispăși</i> 131, 132, 133, 134
<i>z/zac*</i> 124	<i>interîntrebări</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>intranazal</i> 129	<i>ipodidasca</i> 119, 120, 121,	<i>ispion</i> 15, 131
<i>intensiv</i> 137	<i>interjudețean</i> 144, 145, 146	<i>interpupilar</i> 144	<i>intraocular</i> 129, 130	122	<i>ispisoc</i> 132, 134
<i>z/zex</i> 12	<i>interliniar</i> 144, 145	<i>interpupilar</i> 144	<i>intraoral</i> 129	<i>ipcgastiă</i> 122	<i>ispiti</i> 131, 133
<i>interacțiune</i> 144, 147	<i>interlinii</i> 143	<i>interpupilar</i> 144	<i>intraoritoneal</i> 129	<i>ipogastic</i> 119, 122	<i>ispovedi</i> 260
<i>interaffrican</i> 144	<i>interlocutor</i> 144, 265, 271	<i>interpupilar</i> 144	<i>intrapiretic</i> 129	<i>ipogastiu</i> 119	<i>ispoved(u)i</i> 131, 132, 133,
<i>interaliat</i> 144	<i>interludiu</i> 144, 275	<i>interpupilar</i> 144	<i>intrarahidian</i> 129, 130	<i>ipohondiu</i> 121	134, 219
<i>interamerican</i> 144	<i>interlună</i> 144, 145	<i>interpupilar</i> 144	<i>intraspecific</i> 129, 130	<i>ipolipsis</i> 119	<i>isprazn</i> 131, 132, 133
<i>interanual</i> 144	<i>intermaxilar</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>intraspinal</i> 129	<i>ipolipsis</i> 121	<i>is/ac/z</i> 131, 132, 133
<i>interarab</i> 144	<i>intermediar</i> 147	<i>interpupilar</i> 144	<i>intrașcolar</i> 129, 130	<i>ipostas</i> 121	<i>isZoci</i> 219
<i>interastral</i> 146	<i>intermetalic</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>intratabil</i> 125	<i>ipostază</i> 121	<i>ZS7-GI-Z</i> 132, 134
<i>interatomic</i> 144	<i>intermigrație</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>intrateluric</i> 129, 130	<i>ipostenie</i> 119	<i>ișcoală</i> 131
<i>interaauricular</i> 144	<i>interminabil</i> 123, 283	<i>interpupilar</i> 144	<i>intratubal</i> 129	<i>ipotecă</i> 121	<i>zșdă/7Z</i> 131
<i>interbalcanic</i> 144	<i>interministerial</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>intraurban</i> 129, 130	<i>ipotenuză</i> 121	<i>ișpiZaZ</i> 15, 131
<i>interbelic</i> 6, 144	<i>intermitent</i> 143	<i>interpupilar</i> 144	<i>intrauterin</i> 129, 130	<i>ipoZes</i> 121	<i>zizz/d</i> 8, 149
<i>interbrițanic</i> 144	<i>intermodulație</i> 144, 145	<i>interpupilar</i> 144	<i>intravenos</i> 129, 272	<i>ipâtesis</i> 119, 121	<i>iza/f/a</i> 132, 133, 134
<i>intercelular</i> 144, 145	<i>intermolecular</i> 147	<i>interpupilar</i> 144	<i>intravilan</i> 129	<i>ipotesis</i> 121	<i>izd/7a</i> 10, 132
<i>intercolhoznic</i> 144, 146, 147	<i>intermural</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>înzonal</i> 129	<i>ipotetic</i> 121	<i>zz&dZ</i> 132, 133
<i>intercolonament</i> 144	<i>intermuscular</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>introduce</i> 130, 148, 262, 267,	<i>ipoZezd</i> 119, 120, 121, 122	<i>z&cz</i> 132, 133
<i>intercolonial</i> 144	<i>internațional</i> 145	<i>interpupilar</i> 144	280, 292	265, 268	<i>z&cz</i> s. 131, 132, 133
<i>intercomunicație</i> 144	<i>internegativ</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>intromisiune</i> 130	<i>iradfa</i> 135, 137, 142, 143	<i>z&cz</i> vb. 131, 132, 133
<i>intercondiționare</i> 144	<i>internod</i> 143, 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>introspectiv</i> 130	<i>irațional</i> 123, 126	<i>z/z&d</i> 132, 133
<i>interconectare</i> 144	<i>internunțiu</i> 145, 146	<i>interpupilar</i> 144	<i>introspecție</i> 130	<i>z>eaZ</i> 124	<i>izblâzni</i> 132, 133, 134
<i>interconexiune</i> 144	<i>interocidental</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>introvertit</i> 130, 274	<i>ireconciliabil</i> 124, 127, 258	<i>izbrâni</i> 132, 133
<i>interconfesional</i> 144, 146	<i>interoceanic</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>mu/îrfa</i> 134, 141	<i>irecuzabil</i> 127	<i>izbucni</i> 132
<i>intercontinental</i> 145	<i>interocular</i> 144	<i>interpupilar</i> 144	<i>fmi/fZ</i> 124	<i>ireductibil</i> 125	<i>izZ&ZZ</i> 132
<i>intercooperatist</i> 144	<i>interoga</i> 143	<i>interpupilar</i> 144	<i>inuzitat</i> 127	<i>iregular</i> 123	<i>izda</i> 132, 134, 284
<i>intercostal</i> 143, 146	<i>interorașe</i> 12, 144, 146, 147	<i>interpupilar</i> 144	<i>invalid</i> 123, 124, 125	<i>iremediabil</i> 125, 127	<i>izdaZ</i> 132
<i>intercurent</i> 144, 146	281, 282	<i>interpupilar</i> 144	<i>invalida</i> 124	<i>ireproșabil</i> 125	<i>izdd/z</i> 131
		<i>intitula</i> 137			

izdez 284
 izgîrl 132
 izgoni 27, 131, 132, 133, 134, 219, 281
 izgori 132, 133
 izgorît 131, 133, 219
 izlaz 132, 133, 134, 281
 izmeni 132, 133
 izmomi 131, 132, 133, 134, 219
 iznoavâ 134
 iznou 132, 134, 281
 iztoz 132, 134
 izumi 133
 izzvz 133
 izvirji 133
 izzociz 132
 izuoni 131, 132, 133
 izvrâti 132

îmbarca 141, 262, 267, 274
 îmbâiem 136
 îmbâlegăra 136, 138
 îmbâlsăma 136, 138
 îmbârbura 135
 îmbâzâka 137
 îmbâtrîni 134, 137, 140, 142, 294
 îmbâţosat 135
 imbelşuga 136
 imberbeca 138, 261
 imberegăfi 135
 imbina 136
 imbîcsi 139
 imM/fz 138, 270
 imblăni 136
 imz&Z&Z 15, 139
 imblăzni 133
 imblinzi 122, 135, 137
 imboboci 12, 136
 imbodoli 139
 imbogăfi 137, 140
 imboieri 135
 im&Z&Z 134, 136, 303
 imbolnăvi 136, 137, 140
 imbonţa 135
 im&Z&Z 135
 imbrăca 136
 imbrăcina 135
 imbreană 15
 imbrebena 135
 imbrînci 136
 imbrînzit 137

îmbrobodi 136, 138
 imbroboni 136
 imbuca 6
 imbucura 142
 imbuiba 139, 140
 imbujora 136, 137
 imbulgări 135
 im&zzz 134, 136
 imbumba 136
 imbumbi 142
 imbumbica 135
 imbuna 136
 im&zzra 135
 imburicos 135, 136
 imburuiena 138
 imbutelia 11
 impacheta 142, 265
 impaienta 135
 impanglicat 135, 142
 imparisilabic 123
 împăienjeni 136
 împăpuri 136
 împărafi 58
 Împărea 135, 136
 împărtăşi 136
 împărfi 134
 împătri 136
 împătrit 277
 împătula 135
 împelina 18
 împelinat 18
 impepenat 135, 137
 mperechea 265, 275
 imperii nend 123
 impestriţa 136
 împicioroga 148
 împicioronga 135
 împiedica 139
 împieială 135, 136
 împieri 138
 împietri 134, 137, 142
 împietrui 136
 împildi 135
 împildit 135
 împistri 139
 împicli 138
 împindi 138
 împinzi 138
 împisli 137
 împlămădi 135
 împlimba 142
 împlimbare 135

împlini 142
 implînta 303
 împocăli 135
 împoma 135
 împomila 135, 138
 imponcişa 136
 imponderabil 123, 126
 împopistra 135
 împotrivă-arătare 71
 împrăji 138
 împrăştia 136
 împregeta 135
 im&P&e Jzzr 64
 împrejurscie 64
 impresura 136, 140
 împreună 70
 împreună-făcători 70
 împreună-lucra 70
 împreună-sunătoarea 70
 imprilostit 135
 imprinde 135, 136
 impropti 138
 improspăta 136, 142
 improşca 139
 împudra 11, 138
 împudrat 135, 142
 împuşca 136
 imputeri 135
 imputernici 25
 împuşina 136
 în 10, 35, 139, 156, 160, 267, 271, 279, 302
 înacoperi 140
 înainte 50, 273
 înainte-pune 50
 înamora 142
 înarăta 140
 înarginta 148
 înaripa 122, 148, 302
 înarma 11, 136
 înarticula 27, 143
 înaurel 17
 z&aurz 138
 înaurit 17
 z&âm 10, 136, 137, 138, 265
 înălbăstri 10
 ta&Z&z 10, 136, 137
 z&âZa 301
 înăspri 10
 z&cadra 24, 134, 141, 142
 încarna 134
 încasa 134

încazarma 136
 încâla 140
 în&cdZ/a 136, 139
 în&cdZzz 136, 142
 încăpăfiina 141
 încâpea 300
 încăpestri 135
 încăpriora 135
 încărca 136
 încărunfi 136, 137
 încenuşa 137
 tacepe 139, 300
 încercăna 138
 încercelat 135, 136
 încercui 138
 înceza 6
 încheia 136, 139
 închiaburi 142
 închiciura 135
 în&zzz&e 6, 136, 300
 închina 139, 303
 închiondora 136
 închioroia 135
 închiosteia 135
 închiotora 135
 închiria 138
 închitui 135
 zzz&Na 135, 141
 încinci 136
 încinge 10
 înciocni 135, 142
 încîrjoia 135
 în&C&Zeza 138, 265
 înclîna 303
 încobila 135
 încocîrla 135
 Incomplet 123, 126
 incompleta 135
 încondeia 142
 (în)conjura 78
 încontra 279
 în& contră 75
 încorona 141
 încorpora «134, 141
 încoteşmăna 139
 în&zcrede 136, 139
 încremeni 140
 încrengătură 136
 în&zcrel 136
 încrucîşa 135, 136
 încruda 135
 încuia 136

(în)cumeta 79
 încumete 6
 încumplit 135, 135
 (în)cunjura 78
 încununa 138
 încunvenient 123
 încunvenint 123
 încunveninţă 123
 z&czra 7, 284
 încuraja 141
 încurăfi 142
 încurfi 140
 încufitat 18
 în&faZd 12
 îndatora 136
 indefinit 123, 126
 îndelicat 138
 îndemna 6, 301
 îndepărta 11
 z&nfesa 139, 141
 z&dzlyz 136
 îndogori 135, 138
 z&idoz 136
 în&zfozZ 277
 îndrăgălui 135
 îndrăgosti 277
 îndrăzni 139
 induioşa 136
 în&dz&zc 136, 137
 îndupleca 38, 140
 Z&dz&Vz 7, 136
 induşmăni 148
 z&ieca 135
 înfăptui 138
 înfăşurătură 140
 înfierblnta 136
 z&Vae 227, 284
 înfiinţa 139
 înfiltra 134
 înfinitate 123
 Z&fzoZa 11
 înfiora 136
 z&Vfz/za 135
 înflăcăra 136, 139
 z&Vforz 12, 138, 300
 înfofoli 139
 înformul 140
 z&Vfor/a 135
 înfricos 135, 136
 înfricoşat 140
 înfrînge 139, 300
 înfrumuseţa 140

înfrunta 38
 înfrunfi 135
 înfrunzi 12, 138, 265
 înfulfuca 135, 138
 înfumura 140
 înfunda 139, 156
 înfundat 156
 înfurios 15
 înfurniga 135
 îngalonat 135, 136
 îngădui 39, 139
 îngăima 139
 z&?o&Za 139, 140
 îngălbeni 136
 îngăunos 136, 138, 142
 îngăzdui 135, 138
 ingenunchea 135
 ingenunchere 142
 înghemui 139
 înghimpa 138
 înghionti 138
 înghiorf 15, 136, 278
 înghîji 7, 284
 înghiubelat 136
 înghîjit 18
 z&dz&zz 136
 îngloba 137
 înglonfi 138
 îngoni 136
 îngrădi 139
 îngrămădi 38
 îngrăşă 300
 îngrecat 18
 îngrindina 136
 îngropniţă 15
 Z&zz&zz 139
 înuşterat 18
 inhăma 136, 138
 z&?/z&pa 23, 136, 138, 142
 z&?/z&a 11, 23, 136, 138, 142, 271, 283
 înholba 138
 înhuma 134, 137
 z&zz&Z 136, 141
 z&Vjosz 11, 136
 înjuga 138
 înjumătăfi 142
 înlătura 11, 135, 279
 în&Z&hZ 136
 înlemni 136, 139, 283
 înlenoşa 136, 137
 înlesni 136
 înlibova 136

<i>inlibovi</i> 141	<i>însînzienat</i> 18	<i>întrăport</i> 146	<i>Intrevorbi</i> 143, 144	<i>învolicnici</i> 136, 141	<i>mep/ai</i> 150, 151, 265, 282
<i>înliniștit</i> 126	<i>îns/eif</i> 138	<i>înZre</i> 10, 143, 145	<i>intrevorbire</i> 146, 147	<i>înzwm</i> 138	<i>mepriza</i> 150, 151
<i>înmagazina</i> 141	<i>însomna</i> 18	<i>întreamesteca</i> 143, 144, 146	<i>întrezări</i> 145, 294	<i>învrista</i> 140	<i>meprizabil</i> 150, 151
<i>înmatricula</i> 141, 274	<i>însor/7</i> 136, 140	<i>întreape</i> 10, 11, 285	<i>Intrezid</i> 11	<i>Invulnerabilitate</i> 123	<i>mesalianță</i> 150
<i>Inmânunchea</i> 139	<i>însrina</i> 135	<i>întreba</i> 145, 301	<i>înZrisia</i> 38, 136	<i>înzăcea</i> 140	<i>mesaliat</i> 150
<i>înmânușat</i> 136, 283	<i>înspre</i> 10	<i>întrebirui</i> 143, 146, 147	<i>înZrimbla</i> 143, 146	<i>înzăpezi</i> 138	<i>metaaldehidă</i> 151
<i>înmărita</i> 27, 138, 142	<i>înstăpîni</i> 142	<i>întrece</i> 136	<i>Intrînti</i> 136, 142	<i>înzăvirni</i> 255, 261	<i>metaantimoniaț</i> 151
<i>înmărmuri</i> 134	<i>însticlit</i> 136, 137	<i>întreaciocni</i> 143, 145, 147, 280	<i>introduce</i> 130	<i>înzWZ/a</i> 136, 138	<i>metaantimoniați</i> 152
<i>înmiresma</i> 134	<i>înstînjini</i> 136	<i>întreacoastă</i> 143, 144	<i>întroagna</i> 136	<i>înzdroba</i> 136	<i>metaantimonios</i> 151, 152
<i>Imntaa</i> 11, 134, 135	<i>înstrăina</i> 11, 12	<i>întrecoastos</i> 143	<i>Introloca</i> 148	<i>înzeci</i> 283	<i>metaantimonit</i> 151
<i>înmreji</i> 136	<i>înstrălumina</i> 136	<i>întrecostoși</i> 147	<i>Intromna</i> 136	<i>înzeii</i> 136	<i>metaarmonic</i> 151, 152
<i>înmuia</i> 138, 139, 270	<i>înstruna^</i> 284	<i>întrecunoaștere</i> 143, 144	<i>Intropart a</i> 11, 148	<i>înzidi</i> 11	<i>metaarsenic</i> 151
<i>înmulți</i> 136	<i>însu/7a</i> 28, 134	<i>întredeschide</i> 143, 145, 260, 264	<i>*întropti</i> 148	<i>înzidire</i> 142	<i>metaarsenios</i> 151, 152
<i>înmuți</i> 39	<i>însuflare</i> 136, 140	<i>întredinți</i> 11, 143	<i>întroptire</i> 148, 283		<i>metaarsenit</i> 151
<i>înnaripa</i> 135	<i>însurmeți</i> 136, 141	<i>întredomnie</i> 143	<i>îmZriz</i> 10, 147, 148, 302		<i>metaarteriolă</i> 152
<i>înnăclăi</i> 138	<i>însura</i> 301	<i>întredormire</i> 143, 146	<i>Intruarmă</i> 148	<i>juxtaarticular</i> 149, 264, 275	<i>metabisulfid</i> 151, 153
<i>înîdW/</i> 135	<i>însșeZa</i> 139	<i>întredormire</i> 143, 146	<i>întruchipa</i> 148	<i>juxtaglomerular</i> 149	<i>metabălă</i> 152
<i>înnămoli</i> 135	<i>însșira</i> 136	<i>întrefier</i> 11, 143, 144, 145, 280	<i>întrucit</i> 148	<i>juxtalineară</i> 149	<i>metabolă</i> 155
<i>înnămoli re</i> 142	<i>însZi</i> 138	<i>în'rea</i> 126	<i>întruduce</i> 130	<i>juxtapoziție</i> 149	<i>metabolism</i> 152
<i>înnâspri</i> 135	<i>însuruba</i> 142	<i>în'reta</i> 126	<i>întruiela</i> 148	<i>juxtapozițiune</i> 149	<i>metaborat</i> 151, 152
<i>înnebuni</i> 135	<i>întabula</i> 143	<i>în'retfoZ</i> 143, 144, 145	<i>întruiete</i> 10, 148	<i>juxtapune</i> 149	<i>metaboric</i> 151, 152
<i>înnegri</i> 135	<i>întăciuna</i> 136, 137	<i>înZrei</i> 136, 281	<i>întruni</i> 148	<i>juxtapunere</i> 149	<i>metacannell</i> 151, 153
<i>înnegura</i> 135	<i>înZdri</i> 139, 273	<i>întreiepciune</i> 147	<i>Intrunoca</i> 92	<i>juxtapus</i> 149	<i>metacaolinit</i> 151, 153
<i>În neregulă</i> 103, 286	<i>întârmina</i> 142	<i>înZreiZ</i> 277	<i>Intulbura</i> 136, 142	<i>JızcZd</i> 8, 149	<i>metacariocit</i> 151
<i>în neștire</i> 19	<i>întemeia</i> 136	<i>întrelăsa</i> 27, 143, 146, 147	<i>întulpăni</i> 136		<i>metacarp</i> 152, 154, 155, 263
<i>înnobila</i> 135	<i>întermina</i> 136, 138, 142	<i>întrelinie</i> 143	<i>Intunde</i> 136, 142		<i>metacelom</i> 151
<i>înnoda</i> 135	<i>întigni</i> 136	<i>întrelinii</i> 143	<i>întunerie</i> 139	<i>la</i> 6	<i>metacentric</i> 151
<i>1/7107</i> 135	<i>în/inde</i> 136, 139	<i>întrelocutor</i> 147	<i>(i)nturna</i> 204	<i>Za neZociZ</i> 285	<i>metacentru</i> 151, 153, 154
<i>înnopta</i> 138, 142, 262	<i>întineri</i> 39, 137, 142, 292	<i>întrema</i> 148	<i>întăncușă</i> 136	<i>Za nesfîrșit</i> 19	<i>metacercar</i> 151
<i>înnuieiat</i> 136, 138	<i>întinge</i> 137	<i>întremediar</i> 147	<i>în/drca</i> 136, 142	<i>Zau</i> 6	<i>metacinabru</i> 151, 153
<i>înnumăra</i> 138	<i>întipări</i> 136, 138	<i>întremînca</i> 143, 144	<i>întărmuri</i> 136	<i>Zdsa</i> 285	<i>metacon</i> 151
<i>înop/a</i> 135	<i>întipui</i> 136	<i>întremurire</i> 143	<i>în/epa</i> 135, 136	<i>Zemni</i> 142	<i>metaconid</i> 151
<i>înola</i> 38, 135	<i>înZiZuZi</i> 140	<i>întreochea</i> 11, 143	<i>înZifna</i> 136	<i>linguistic</i> 276	<i>metacrilat</i> 151
<i>înoțări</i> 141	<i>întîrcoli</i> 136	<i>întrepătrunde</i> 143	<i>întururat</i> 136	<i>Zntfă</i> 267	<i>metacrilic</i> 151
<i>înô/ârî</i> 136	<i>în/i/sa</i> 136, 138	<i>întrepid</i> 123	<i>inunda</i> 134	<i>logostea</i> 19	<i>metacriptozoit</i> 151, 152
<i>fî răspăr</i> 19	<i>înZirzia</i> 136, 283	<i>întrepozit</i> 143	<i>înurzica</i> 138	<i>ZosZea</i> 19	<i>metacristal</i> 151, 153
<i>î7 răspărul</i> 19	<i>întoarce</i> 137, 213	<i>întrepreinde</i> 143	<i>înușura</i> 136, 140		<i>metacroleină</i> 151
<i>înriT/ri</i> 24, 141	<i>întocmai</i> 12	<i>întrepreiză</i> 147	<i>învăpăia</i> 138	<i>magnetohidrodinamică</i> 257	<i>metacrom</i> 151
<i>1/7ros7</i> 136	<i>întocmi</i> 136	<i>întrepupe</i> 143, 145, 147, 292	<i>înyd/a</i> 137	<i>mai</i> 8, 164, 165, 286	<i>metacromotipie</i> 151
<i>tarafi</i> 11, 136	<i>întomnat</i> 136, 142	<i>întreschimbare</i> 143	<i>învecina</i> 39	<i>mai do</i> 99	<i>metacronism</i> 152, 155
<i>înrulare</i> 136	<i>întrajutorare</i> 143, 144, 146, 292	<i>întresechțiune</i> 147	<i>Înveghea</i> 136	<i>marca</i> 284	<i>metacronoză</i> 152
<i>înrușina</i> 136, 138	<i>întralta</i> 148	<i>întresfîșia</i> 143, 146	<i>înueZZ</i> 137	<i>marcă</i> 284	<i>metadifenol</i> 152
<i>însâma</i> 142	<i>întransforma</i> 136	<i>întretăia</i> 143, 144, 145, 146, 147	<i>înverga</i> 136	<i>marchez</i> 284	<i>metadinam</i> 151
<i>înscăiat</i> 136	<i>întrapora</i> 148	<i>întretîlni</i> 144	<i>învergelat</i> 136, 138	<i>masca</i> 284	<i>metadină</i> 151
<i>înscăuna</i> 135	<i>întrarginta</i> 148, 265, 292	<i>întrețese</i> 144	<i>înversuna</i> 139	<i>maschez</i> 284	<i>metafază</i> 151, 152
<i>însцена</i> 141	<i>întraripa</i> 148, 302	<i>întreține</i> 10, 146, 302	<i>înverzi</i> 5, 283	<i>mărci</i> 284	<i>metafiscă</i> 154
<i>înschimba</i> 138	<i>întraripa</i> 148, 302	<i>întreucidă</i> 143	<i>inyia</i> 137	<i>mărci</i> 284	<i>metafite</i> 152
<i>1/7sme</i> 136, 141, 274	<i>întraripa</i> 148, 302	<i>întrevede</i> 284	<i>învieșuitor</i> 136	<i>mărci</i> 284	<i>metafiză</i> 152
<i>însemna</i> 134	<i>întraripa</i> 148, 302	<i>întrevedea</i> 24, 145, 146, 147	<i>învifornit</i> 18	<i>mărci</i> 284	<i>metafizică</i> 152, 153, 154, 155
<i>însera</i> 138	<i>întraripa</i> 148, 302	<i>întreveni</i> 147	<i>învigora</i> 136	<i>mărci</i> 284	262
<i>înseta</i> 142	<i>întraurel</i> 10, 17, 148		<i>învinge</i> 139	<i>mărci</i> 284	<i>metafizicesc</i> 155
<i>însfora</i> 142	<i>întrauri</i> 92, 148		<i>înviara</i> 139, 140	<i>mărci</i> 284	<i>metafizicește</i> 155
<i>insimbra</i> 136	<i>întraurit</i> 17		<i>învișinit</i> 18	<i>mărci</i> 284	<i>metafonie</i> 152
	<i>întrăma</i> 148			<i>mărci</i> 284	
	<i>întrănod</i> 143, 146			<i>mărci</i> 284	

<i>metaforă</i> 154	<i>metasomatism</i> 152	moT-a/ 275, 276	<i>jzdaZod</i> 156, 160	<i>nătînji</i> 158	<i>neamăgit</i> 165
<i>metaforă</i> 151, 154	<i>metasomatoză</i> 152, 155	<i>motoflete</i> 15	<i>năgrabă</i> 158	nd/z/7* 157, 158, 161	<i>neamin</i> 168,
<i>metafosfat</i> 151	<i>metastabil</i> 151, 152, 153	<i>motoflocea</i> 15	<i>năgrăbi</i> 157, 158, 159, 160	<i>nătîntav</i> 157, 158, 161	<i>neapărat</i> 165
<i>metafosfatază</i> 151	<i>metastatic</i> 152	<i>motroahnă</i> 15	<i>năgrăpat</i> 156, 157, 159, 161	<i>nătîntoc</i> 156, 157, 160, 161	<i>neapătat</i> 163
<i>metafosfit</i> 151	<i>metastază</i> 152, 155	77UZ 171	<i>năhică</i> 156, 159, 161	<i>nătîlăgele</i> 157, 160, 161	<i>neasculta</i> 161
<i>metafosforie</i> 151, 152	<i>metastazie</i> 154		/zd/W 157, 158, 161	/zd/oZ 155, 161	<i>neascultat</i> 161
<i>metafosforos</i> 151, 152, 153	<i>metastibnit</i> 151, 153		<i>năiura</i> 156	<i>năturni</i> 158	<i>neascultător</i>
<i>metafrast</i> 152	<i>metastructură</i> 151, 153	<i>naclad</i> 156, 159	<i>năiurea</i> 156	77duc 166	<i>neasemuî</i> 161
<i>metafrază</i> 153, 155	<i>metasystox</i> 151	<i>nadpis</i> 7	/n&Zz 135, 156, 292	<i>nădzădz</i> 27, 159, 160	<i>neastimpăr</i>
<i>metagalaxie</i> 151, 153	<i>metatars</i> 152, 155	<i>napristan</i> 166	<i>nădealului</i> 156	<i>nădzăZz</i> 157, 159, 160, 161	<i>neastimpăra</i>
<i>metagenetic</i> 151	<i>metatarsus</i> 154	77a/od 166	/zdZeZ 158	<i>năvedî</i> 161	<i>neatin</i> 294
<i>metageneză</i> 151, 152, 154	<i>metateorie</i> 151, 153	<i>natantoc</i> 156	<i>năloagă</i> 159	<i>năviric</i> 158	<i>neatîrnare</i> 161
<i>metageometrism</i> 151, 152	<i>metatesis</i> 151, 154	<i>navădi</i> 159	/zdZ/a 160	<i>năvirgeac</i> 158	/leazzzZ 165,
<i>metagramă</i> 152	<i>metateză</i> 151, 152, 154, 155	<i>navădi</i> 159	<i>nămeal</i> 156, 158, 161	<i>năvirna</i> 158	<i>neavenit</i> 167
<i>metagranulocit</i> 151	<i>metathalamus</i> 151	<i>nd&dn</i> 157, 158	<i>nămiaza</i> 156, 160	<i>năvirni</i> 158	<i>neavere</i> 164
<i>metahidroxid</i> 151	<i>metatonie</i> 151, 152	<i>năbăsditor</i> 161	<i>năminji</i> 157, 158, 161	<i>năvleg</i> 158	<i>nebăga</i> 163
<i>metahiris</i> 154	<i>metatorace</i> 152	<i>năbîrgeac</i> 158	<i>nămornic</i> 158	<i>năv&od</i> 157, 160, 161	<i>nebăga în</i>
<i>metahirisi</i> 154	<i>metatorax</i> 152, 154, 276	<i>năbîrna</i> 158	<i>nămuchi</i> 158	<i>năvrăjbă</i> 168	<i>nebăga san</i>
<i>metaldehydă</i> 151, 154	<i>metatorbenit</i> 151	/zd&Zef 158, 161	<i>nănălău</i> 158	<i>năvzdz</i> 157, 158, 159, 161	<i>nebăgat</i> 163
<i>metalimbaj</i> 151, 153, 154, 265, 268	<i>metatraumatic</i> 151, 152	/n&Zz 157, 158, 161	<i>năndrălău</i> 157	<i>năzbate</i> 8, 157, 160, 161, 258	<i>nebriciuită</i>
<i>metalimbă</i> 151, 153, 154, 155	<i>metatrombină</i> 151	<i>năbun</i> 155	/zdpddz 157, 159, 161	<i>năzbică</i> 157, 160	<i>n&Zz 18,</i>
<i>metalingvistic</i> 151	<i>metavanadat</i> 151	/7d0/zsz 157, 159, 160	<i>năpăstui</i> 159	<i>năzdrăvan</i> 158	<i>ne-bun</i> 18
<i>metalingvistică</i> 151, 153	<i>metavanadic</i> 151	<i>năbuzna</i> 157, 158	<i>năpiști</i> 157, 159, 161	<i>năzdrăvan</i> 166	/zrmzre 168,
<i>metalologică</i> 151, 153	<i>metavariscit</i> 151, 153, 264	<i>năcăfăi</i> 158	<i>năpintoc</i> 158	<i>năzdrimb</i> 158, 161	<i>necăpos</i> 164
<i>metamagnetism</i> 151	<i>metavoltin</i> 152	<i>năcărăli</i> 157, 158, 161	<i>năpirli</i> 157, 159	<i>nădzdz</i> 157, 160, 258	<i>nece</i> 168, 2
<i>metamatematică</i> 151	<i>metaxilen</i> 151, 152	<i>n.cîrcoaiă</i> 156, 161	<i>năplrstea</i> 157	<i>năzduh</i> 8	<i>necesar</i> 167
<i>metamaterie</i> 152	<i>metaxilit</i> 151, 153	^deZad 156, 157, 159	<i>năpîrștea</i> 159	<i>năzgîmb</i> 156, 157, 158, 161	<i>necheaun</i> 161
<i>metamfetamină</i> 151	<i>metazear</i> 152, 276	<i>năcladă</i> 157, 159	<i>năpîrșă</i> 156, 157, 159, 161	<i>năzglîmb</i> 156, 157, 159, 161	<i>nechemăți</i>
<i>metamielocit</i> 151, 152	<i>metempsihoză</i> 8, 155, 258	<i>năclăi</i> 158	<i>năpîrș(ă)</i> 157, 161	<i>năzgodie</i> 158	<i>nechemăcio</i>
<i>metamorfism</i> 152, 153, 264	<i>metemsomatoză</i> 155	<i>năclăios</i> 158	<i>năpruz</i> 168	<i>năzgovenie</i> 158	<i>nechibzuin</i>
<i>metamorfosi</i> 154	<i>metencefal</i> 151, 152, 154	<i>năcleios</i> 158	<i>năprăvală</i> 168	<i>năzuiă</i> 157	<i>neczze</i> 168,
<i>metamdrfosis</i> 154	<i>metencephalon</i> 151	<i>năcoabă</i> 156, 159, 161	<i>napristan</i> 166	<i>năzvăsi</i> 158	<i>necineva</i> 2
<i>metamorfoză</i> 154, 155	<i>metensomatoză</i> 8, 152, 155	<i>năcorcoafă</i> 156, 159	<i>năpuc</i> 157	<i>năzvăța</i> 8, 158, 160, 258	<i>necinsti</i> 16
<i>metanephros</i> 152	258	<i>năcreală</i> 135	<i>năpusti</i> 157, 159	<i>neabătut</i> 165, 258, 260, 261	<i>necinstit</i> 161
<i>metanitrofenol</i> 151, 152	<i>methemoglobină</i> 151, 153	<i>năderz</i> 135, 156, 160, 292	<i>năvăznat</i> 158	<i>neabun</i> 161	<i>necioplire</i>
<i>metaperiodat</i> 151, 154	<i>methocel</i> 151	<i>nădălog</i> 158	udrod 166	<i>neabunie</i> 161	<i>necioplit</i> 161
<i>metaplastmă</i> 151, 153	mdil 151	<i>nădejde</i> 159, 160, 161, 276	<i>năruz</i> 157	<i>neaccentuat</i> 273	<i>necizmari</i>
<i>metaplastie</i> 152	<i>metonimie</i> 151, 152	/zăduf 156	<i>nărujit</i> 158	<i>neadevăr</i> 164, 265, 276, 294	<i>neclad</i> 156
<i>metapneumonie</i> 151, 152	<i>metoxipiridoxină</i> 151	<i>năduh</i> 156	<i>născodi</i> 157, 161	<i>neadevărat</i> 164	<i>ueeZar</i> 162
<i>metapol</i> 151, 153	<i>metru</i> 61	/7d&Zz 161	<i>năsfiros</i> 157, 160, 258	<i>neadîncire</i> 163	<i>neclătinat</i>
<i>metaproteină</i> 151	<i>mezalianță</i> 14, 150, 151, 263	<i>năfericat</i> 155, 161	<i>năsilnic</i> 156, 157, 158, 159, 160, 161	<i>neadormit</i> 162, 293	<i>neclătit</i> 16
<i>metapsihic</i> 151, 152, 153	<i>mezaliat</i> 150	<i>năfericire</i> 161	<i>năsoci</i> 158	<i>neaducător</i> 162, 164	<i>neclinti</i> 16
<i>metapsihologie</i> 151, 153, 271	<i>mezaventură</i> 150, 151, 263	<i>năfetic</i> 158	<i>năstrap</i> 158	<i>neaducere</i> 163	<i>neclintibil</i>
<i>metarossit</i> 151	<i>mezenter(ită)</i> 150	/7d/7e/ 160	<i>năstrușnic</i> 160, 166	<i>neagoi</i> 156	<i>neclintit</i> 161
<i>metarterială</i> 151, 292	<i>mzed</i> 218	<i>năfliteț</i> 160	<i>nătăfleț</i> 15, 160	<i>neaJuZaZ</i> 164	<i>necojit</i> 164
<i>metarubricit</i> 151	<i>migdală</i> 36	<i>năfufănă</i> 156, 157, 159, 160, 161	<i>nătărău</i> 160, 161	<i>neaJutorare</i> 164	<i>necolor</i> 161
<i>metascolex</i> 151	/nzi 284	161	<i>nătăvală</i> 158	<i>neajutorat</i> 162, 294	<i>necompara</i>
<i>metasemiotică</i> 151, 153	7777a 6	<i>năfundos</i> 156	<i>nătîngi</i> 158	<i>neajutorat</i> 294	<i>neconsolat</i>
<i>metasemnificație</i> 151, 155	<i>mînea</i> 284	<i>năgîlvi</i> 157		<i>nealbastru</i> 168	<i>necontentit</i>
<i>metasifilis</i> 151, 152, 271	<i>mînji</i> 245	<i>năgîrd</i> 158		<i>nealtădată</i> 19, 163	<i>necontestat</i>
<i>metasilicat</i> 151	<i>monarhie</i> 276	<i>năglag</i> 160		<i>neamăgeț</i> 162	<i>necontra</i> 2
<i>metasilicic</i> 151, 152	<i>monoteism</i> 6				<i>neconving</i>

<i>necopt</i> 162, 164	<i>neYdcu</i> 295	<i>nelesne</i> 163, 277	<i>nenormal</i> 265, 271, 272	<i>neregulă</i> 162	<i>neunde</i> 162, 168, 282, 283
<i>necrescut</i> 166	<i>neferecat</i> 155	<i>nelimitat</i> 165	<i>nenoroc</i> 162	<i>neritimic</i> 276	<i>nevăzut</i> 162, 164, 165
<i>necugetat</i> 162	<i>neferici</i> 163	<i>neliniște</i> 164	<i>nenumărat</i> 165	<i>neroadă</i> 166	<i>nevedeia</i> 166
<i>necului</i> 168	<i>nefer/</i> 164	<i>neliniștit</i> 165	<i>neoboseală</i> 162	<i>nerod</i> 166	<i>nez?edz</i> 160
<i>necum</i> 163, 278	<i>nefiind</i> 282, 283	<i>nelucru</i> 162	<i>neobosit</i> 162, 165	<i>neromantic</i> 164, 265	<i>neverbal</i> 265
<i>necunoaște</i> 163	<i>neființă</i> 168	<i>nelumea</i> 19	<i>neobrazare</i> 162	<i>nerupt</i> 164	<i>nevertebrat</i> 42, 43
<i>necunoscător</i> 163	<i>nefirtat</i> 285	<i>nelumesc</i> 162	<i>neobrazat</i> 164	<i>nerușinat</i> 164	<i>nevested</i> 162
<i>necunoscut</i> 163	<i>nefirtatul</i> 285	<i>nemaialtul</i> 8, 164, 277, 280, 286	<i>neobservat</i> 293	<i>nesai</i> 164	<i>nevestezicios</i> 162
<i>necuprins</i> 165	<i>nefoc</i> 168	<i>ne maz auzind</i> 299	<i>neam</i> 162, 277	<i>neschibat</i> 165	<i>neviață</i> 266
<i>necurabil</i> 167	<i>nefrica</i> 297	<i>nemaiauzit</i> 164, 165, 299	<i>neorganic</i> 162, 167	<i>nesilnic</i> 156, 160	<i>nevindecabil</i> 166
<i>necurat</i> 166, 168	<i>nefript</i> 164	<i>ne maz aazz</i> 299	<i>neostoit</i> 165	<i>nesimțit</i> 19, 165	<i>nevinovat</i> 165
<i>necuratul</i> 164	<i>nefrumos</i> 168	<i>nemaicrezind</i> 164	<i>nepds</i> 163	<i>nesmintit</i> 165	<i>nevinovăție</i> 162
<i>necurăciune</i> 168	<i>nefufână</i> 156 160	<i>nemaicrezind</i> 164	<i>ne-pătate</i> 297	<i>nesocoti</i> 163, 286	<i>nevirstnic</i> 162
<i>necurățenie</i> 164, 168	<i>nefum</i> 168	<i>nemaicrezind</i> 165	<i>nepătrunzime</i> 166	<i>nesocotind</i> 295	<i>nezwe</i> 18, 165, 168, 298
<i>necurați</i> 168	<i>neffdz</i> 164	<i>nemaipomenit</i> 164, 165	<i>nepederost</i> 163, 286	<i>nesocotind</i> 295	<i>ne-voie</i> 168, 298
<i>necurație</i> 168	<i>neglija</i> 167	<i>nemaipovestit</i> 165	<i>nepereche</i> 281	<i>nesocotit</i> 162	<i>nevoință</i> 294
<i>necurățime</i> 168	<i>fleod/</i> 166	<i>nemairăbdare</i> 164, 280	<i>nepește</i> 168	<i>nesomn</i> 162, 164	<i>nezcz</i> 295
<i>necurățire</i> 168	<i>negreșit</i> 165	<i>nemaivăzind</i> 8, 280, 286	<i>nepiatră</i> 168	<i>nesosință</i> 162, 283	<i>nevoit</i> 295
<i>necurații</i> 168	<i>ne<tri fa ~ ;</i> 142	<i>ne maz văzind</i> 299	<i>neplăcere</i> 164, 265	<i>neso/</i> 281	<i>nevolnic</i> 163, 168
<i>necuraților</i> 168	<i>ne^rzjd</i> 166	<i>nemaivăzut</i> 8, 164, 165, 280, 286	<i>nepolitic</i> 275, 276	<i>nespus</i> 162, 165, 170, 295	<i>nevolnici</i> 163
<i>necuviință</i> 164, 165	<i>nearz/z</i> 163	<i>ne maz yazz</i> 299	<i>nepomenit</i> 165	<i>nespās</i> 295	<i>nezzyZ</i> 162
<i>necuvinte</i> 168	<i>nehotărî</i> 163	<i>nemaivedere</i> 8	<i>nepotolit</i> 162, 165	<i>nestăpinire</i> 166	<i>nezdravăn</i> 166
<i>nectar</i> 278	<i>nehotărîre</i> 163	<i>nemaivenire</i> 164, 280	<i>nepovățuire</i> 164	<i>nestoia</i> 156	<i>nicredință</i> 161
<i>nedejde</i> 160	<i>neisprăvit</i> 168	<i>nemaivorbind</i> 164	<i>nepovestit</i> 165	<i>nestrăbăcios</i> 162	<i>nicum</i> 161
<i>nedejgiudeca</i> 164, 259	<i>neistovit</i> 165	<i>nemare</i> 168	<i>nepreaavind</i> 8, 280, 286	<i>nestrăbătut</i> 258, 259, 260	<i>nicurat</i> 161
<i>nedelicatețe</i> 162, 164, 165, 266	<i>neiurea</i> 156	<i>ne-Matei (Matei ~)</i> 285	<i>nepredicativ</i> 162	<i>nestrăbăiat</i> 295	<i>nicuvioasă</i> 156, 159
<i>nedemn</i> 162	<i>neimpăcat</i> 162	<i>nemărginime</i> 162	<i>ne pre get</i> 162	<i>nestrămutat</i> 165	<i>Nifartache</i> 283
<i>nedesfăcut</i> 254, 258, 259	<i>neîncetat</i> 163, 165	<i>nemărginit</i> 165	<i>nepricebare</i> 260	<i>nestricăcios</i> 162	<i>niferecat</i> 161
<i>nedesfigurată</i> 260	<i>neînchipuit</i> 258	<i>nemăsurat</i> 165	<i>neprețuit</i> 162	<i>nesutite</i> 18	<i>nihainic</i> 166
<i>nedeslușit</i> 163	<i>neîndemînare</i> 164	<i>nemersa</i> 168	<i>nepricepa</i> 163, 284	<i>nesczz</i> 301	<i>nimzc</i> 166, 301
<i>nedesertat</i> 164	<i>neîndeplinit</i> 162	<i>nemzed</i> 166, 301	<i>nepricepător</i> 163, 284	<i>nesciZ</i> 166	<i>ninfiricat</i> 294
<i>nedetreabă</i> 163	<i>neîndurare</i> 162	<i>nemilosîrdie</i> 165	<i>nepriceput</i> 162	<i>nes/z</i> 163	<i>niputeare arom.</i> 165
<i>nedezlegare</i> 258	<i>neîndurat</i> 293	<i>nemilostiv</i> 162, 165	<i>neprieten</i> 164, 168, 265	<i>neștiind</i> 163 ,	<i>niscai</i> 166
<i>nedezlipit</i> 259	<i>neîngăduință</i> 162	<i>neminte</i> 164	<i>neprietenesc</i> 168	<i>neștiință</i> 164, 265	<i>niscare</i> 166
<i>nedieresit</i> 166	<i>neîngîndurit</i> 162	<i>nemișcare</i> 162	<i>neprietenie</i> 168	<i>nes/zne</i> 166, 301	<i>nzs/e</i> 166
<i>nedigestie</i> 167	<i>nelnlargul</i> 280	<i>nemișcat</i> 162	<i>neprieteșug</i> 162, 168	<i>neștiut(ă)</i> 163	<i>nividzut arom.</i> 165
<i>nedințire</i> 162	<i>neînregulă</i> 163, 286	<i>nemișcător</i> 162	<i>nepriitoriu</i> 166	<i>netare</i> 160, 162	<i>niznai</i> 161, 166
<i>nedivin</i> 168	<i>neînstare</i> 5, 163, 279, 280	<i>nemz/e</i> 161, 163, 280, 294	<i>ne pri st an</i> 166	<i>ne/a/d</i> 168	<i>noclad</i> 156
<i>nedocioplit</i> 99	<i>neîntilnit</i> 165	<i>nemîndru</i> 162	<i>neputi</i> 156	<i>netimpos</i> 167	<i>nonactivitate</i> 169
<i>nedomolit</i> 165	<i>neîntirziat</i> 260	<i>ne-mînjite</i> 297	<i>neputere</i> 167	<i>netinăr</i> 295	<i>nonacțiune</i> 169
<i>nedrept</i> 164, 277	<i>neîntreg</i> 168	<i>nemntnuicios</i> 162	<i>neputincios</i> 168	<i>ne-tinăr</i> 162, 167, 304	<i>nonacțiune</i> 169
<i>nedreptate</i> 5, 163	<i>neînțeleș</i> 162	<i>nemoliți</i> 100	<i>neputința (a~)</i> 163	<i>netintoc</i> 156, 160	<i>nonalinierie</i> 169
<i>nedreptăți</i> 163	<i>ne judecată</i> 162	<i>nemoralitate</i> 162	<i>neputință</i> 163	<i>netocma</i> 163, 280	<i>nonartist</i> 169, 265
<i>nedrum</i> 168	<i>ne just</i> 271	<i>nempăcat</i> 294	<i>neputred</i> 166	<i>netocma că</i> 280	<i>nonautori</i> 169, 170
<i>*necta/z</i> 156	<i>nelalargul</i> 163	<i>nemulțumi</i> 163, 164, 265, 286	<i>neputrejun</i> 162	<i>neta*</i> 18, 155, 160, 162, 164, 168	<i>nonbelligerant</i> 169
<i>nedulce</i> 162	<i>nelalocul</i> 163, 280, 286	<i>nemuri</i> 163	<i>nerăbdat</i> 165	<i>ne-ZoZ</i> 168	<i>nonbelligerantă</i> 169
<i>nedumeri</i> 163	<i>nelavreme</i> 279, 280	<i>nemuritor</i> 163	<i>nerăsufat</i> 257	<i>neZraz</i> 164	<i>non-belligerantă</i> 299
<i>neeconomicos</i> 162	<i>nelămurit</i> 164, 265	<i>nemuzicabil</i> 162	<i>nerăutate</i> 164	<i>netreaz</i> 168	<i>noncărți</i> 169, 170
<i>needucat</i> 293	<i>neZdu*</i> 163	<i>ne-n (biserică)</i> 168, 279	<i>nerdz</i> 162, 164, 166	<i>netrebnic</i> 163, 168	<i>noncomputațional</i> 169, 175
<i>nefast*</i> 167, 172	<i>nelăuși</i> 163	<i>nenărăvie</i> 164	<i>nerăutate</i> 164	<i>netrebnici</i> 167	<i>noncomputațională</i> 170
<i>nefăcătoare</i> 166	<i>nelegiuire</i> 168	<i>nencetat</i> 294	<i>ne recunoscut</i> 296	<i>neuitat</i> 293	<i>nonconformism</i> 169, 170
	<i>neleneș</i> 162, 164	<i>nenimic</i> 168, 277	<i>nerefăcut</i> 257		<i>nonconformist</i> 169, 170, 283

<i>no n-conformist</i> 299	<i>observa</i> 172	<i>os/7/7/i</i> 171	<i>paracronism</i> 176, 179	<i>paralac</i> 176	<i>parapodzol</i> 176, 178, 276
<i>nonconformistă</i> 169	<i>obstrucție</i> 173	<i>os/7/7/i</i> 170, 171, 172	<i>paracunoscut</i> 176, 181	<i>paralaghie</i> 179	<i>parapoliomielită</i> 176
<i>noncontradicție</i> 169	<i>obtenebra</i> 173, 174, 265	<i>osimbri</i> 170, 172	<i>paradenloză</i> 181	<i>paralaxă</i> 179	<i>parapon</i> 175, 178, 294
<i>nondemonstrat</i> 169	<i>obtruda</i> 174	<i>osîrdie</i> 172	<i>paradiabet</i> 176, 177	<i>paraldehidă</i> 174, 175, 176, 179, 292	<i>paraproteine</i> 176
<i>noneu</i> 169, 170, 280	<i>obtura</i> 173	<i>osîrgui</i> 170	<i>-paradia fonie</i> 176	<i>paralege</i> 176, 181	<i>parapsihologie</i> 176, 177, 271
<i>non-eu</i> 169, 299	<i>oo/zne</i> 173, 174	<i>ospenie</i> 170, 172	<i>paradicloranbenzen</i> 176	<i>paralei</i> 179	<i>parapsoriasis</i> 176
<i>nonexistență</i> 169, 265	<i>070677/</i> 173, 174, 265	<i>os/oi</i> 172	<i>paradigmă</i> 178	<i>paraleu</i> 176, 178, 181, 262	<i>pararapoarte</i> 178, 285
<i>nonfigurativ</i> 169, 280	<i>obveniени</i> 174	<i>otcîrmui</i> 170, 171, 172	<i>paradioxan</i> 176	<i>paralgie</i> 176	<i>pararaport</i> 176, 285
<i>nonflam</i> 169, 281	<i>obversiune</i> 173	<i>! o/ic/ii</i> 170, 171, 172	<i>paradirector</i> 176, 181	<i>paraliteratură</i> 176, 177, 181, 262	<i>pararegulament</i> 176
<i>nonintervenție</i> 169, 170	<i>obzăcut</i> 172, 173, 174, 282	<i> o/z/7/ji</i> 170, 171, 172	<i>paradoctor</i> 176, 181	<i>paraloghizm</i> 179	<i>pararickettsia</i> 176
<i>non-intervenție</i> 299	<i>occident</i> 172		<i>parados</i> 175	<i>paralogie</i> 176, 179	<i>pararickettsioză</i> 176
<i>nonintervenționist</i> 169	<i>occiput</i> 172		<i>parados</i> 177, 180	<i>paralogism</i> 176, 179	<i>pararitmie</i> 176, 178
<i>nonmuzică</i> 169	<i>occurge</i> 172, 299	<i>padnoșcă</i> 188, 189	<i>paradox</i> 176, 179	<i>paramagnetism</i> 176, 177, 179	<i>pararocă</i> 176, 178, 181, 265
<i>nonoameni</i> 169, 179	<i>ocx77/</i> 171	<i>paoodi</i> 67	<i>paradrom</i> 176	<i>paramanie</i> 176	<i>pararoșu</i> 176, 178, 181
<i>nonpare(i)l</i> 170	<i>ocîrmui</i> 170, 171, 172	<i>para</i> 180	<i>paraelagic</i> 176, 179	<i>paramastită</i> 176	<i>pararozanilină</i> 176
<i>nonpoezie</i> 169	<i>ocluzie</i> 276	<i>paraacetaldehidă</i> 175	<i>paraelectricitate</i> 175, 176	<i>paramedian</i> 176	<i>parascaris</i> 176
<i>nonreflexiv</i> 169, 170	<i>ocluziune</i> 172, 173	<i>paraacte</i> 175, 178, 181	<i>paraemiedrie</i> 176	<i>parameniscită</i> 176	<i>parascarlatină</i> 176, 177, 264
<i>nonreflexive</i> 170	<i>ocoș/</i> 171	<i>paraaglutinină</i> 175	<i>paraexamen</i> 175, 181	<i>parametrită</i> 176	<i>parascînteii</i> 177, 180, 284
<i>nonrelație</i> 169, 170	<i>ocsârva</i> 172	<i>paraaldehidă</i> 175, 292	<i>paraexamene</i> 176, 194, 285	<i>parametru</i> 179	<i>paraselen</i> 179
<i>nonreligie</i> 168, 169, 170	<i>ocurent</i> 173, 174	<i>paraalergie</i> 175	<i>paraexpertiză</i> 17	<i>paramilitar</i> 176, 177, 179	<i>paraselene</i> 175, 285
<i>nonroman</i> 169	<i>ocx7#e</i> 170, 173, 174	<i>paraalilanol</i> 175	<i>parafazie</i> 175, 176, 292	<i>paramimie</i> 176, 178	<i>parasifilis</i> 176, 177, 263, 271, 273
<i>nonsens</i> 169, 170, 265	<i>odostea</i> 19	<i>paraaminobenzoic</i> 175, 177	<i>parafenilendiamină</i> 176	<i>paraminoflavolină</i> 175	<i>parasimă</i> 178
<i>non-sens</i> 299	<i>ofensiv</i> 173	<i>paraamino fenol</i> 175, 177	<i>parafernă</i> 179	<i>paraminoflavolină</i> 175	<i>parasimpatie</i> 176, 177, 276
<i>nonsimetrice</i> 170	<i>oferi</i> 6, 172, 173	<i>paraaminosalicilic</i> 175	<i>parafimoză</i> 176	<i>paraminol</i> 175	<i>parasistolie</i> 176
<i>nonstop</i> 169, 170, 265, 276	<i>o/Teri</i> 172, 299	<i>paraarticular</i> 175, 177, 264	<i>paraflacăra</i> 176, 177, 180, 181, 264	<i>paramnezie</i> 175, 176, 179	<i>parasoare</i> 180, 284
280, 291	<i>o/se/</i> 8	<i>paraautohton</i> 175, 178	<i>paraflebită</i> 176	<i>paramolar</i> 176, 177, 265, 268	<i>parasol</i> 179
<i>nonșalant</i> 170	<i>ogăgăi</i> 15	<i>parabază</i> 176, 179	<i>parafoc</i> 180	<i>paramorbili</i> 176	<i>parasolar</i> 175, 176, 180, 282
<i>nonșalanță</i> 170	<i>ogostea</i> 19	<i>parabazedov</i> 175	<i>parafoc</i> 177	<i>paramorfina</i> 176	<i>parasolă</i> 284
<i>nontalent</i> 169	<i>ogradă</i> 171	<i>parabenziloxifenol</i> 176	<i>parafonie</i> 176	<i>paranestezie</i> 176, 178, 262	<i>paraspasm</i> 176
<i>nonterminativ</i> 169	<i>omzZe</i> 6, 172, 173	<i>parabolă</i> 175, 176, 179	<i>paraformaldehidă</i> 176	<i>paranomie</i> 176, 178	<i>parastatică</i> 176
<i>nonterminative</i> 170	<i>omori</i> 170, 171, 172	<i>parabuclă</i> 176, 181	<i>parafraza</i> 176, 177	<i>parantisenă</i> 176	<i>parastisi</i> 178
<i>nontransponibil</i> 169	<i>opdr/</i> 171	<i>paracarinal</i> 176	<i>parafrază</i> 176, 177, 179, 292	<i>paranucleină</i> 176	<i>paraședință</i> 176, 181
<i>nontransponibilitate</i> 169	<i>opozitie</i> 173	<i>paracazeină</i> 176, 179	<i>parafuchsină</i> 176	<i>paranucleol</i> 176, 177	<i>parașit</i> 180
<i>nonvaloare</i> 169, 280	<i>opozitie</i> 172, 299	<i>*paracădere</i> 180	<i>parafulger</i> 177, 180, 181	<i>paranglion</i> 176	<i>paratablou</i> 176
<i>non-valoare</i> 299	<i>oppizs</i> 172	<i>paracăzător</i> 176, 180, 181, 282	<i>parafum</i> 176, 177, 180, 181	<i>parageneză</i> 176, 177	<i>parataxă</i> 176
<i>nonverbal</i> 169, 170, 265	<i>opresa</i> 173	<i>paracenteză</i> 179	<i>paraganglion</i> 176	<i>paragineză</i> 176, 177	<i>parâtaxis</i> 178
<i>nonviolentă</i> 169, 265	<i>opresiune</i> 173, 174	<i>paracetamol</i> 176	<i>parageneză</i> 176, 177	<i>paragnais</i> 176	<i>paratendinită</i> 176
<i>norod</i> 166	<i>oprima</i> 173	<i>paracheratoză</i> 176	<i>paragiosinclinal</i> 176	<i>paragraf</i> 179, 181	<i>paratenonită</i> 176
<i>notintoc</i> 156	<i>oproșca</i> 171	<i>parachinezie</i> 176	<i>paragnais</i> 176	<i>paragrafie</i> 178, 179, 263	<i>parathormon</i> 176
<i>nu</i> 163, 166, 286, 301	<i>op/a</i> 284	<i>paracian</i> 176	<i>paragrafos</i> 178	<i>paragripal</i> 176	<i>paratifoidă</i> 179
	<i>opugna</i> 173	<i>paracioci</i> 176, 178	<i>paragramatism</i> 176	<i>paraheliu</i> 176	<i>paratifos</i> 176, 177
<i>o</i> 16	<i>op/i/ie</i> 170, 172, 173, 1 ⁴ , 264	<i>paracitită</i> 176	<i>paragripal</i> 176	<i>parahemofilie</i> 176	<i>paratimos</i> 176, 178
<i>oodzce</i> 173, 174, 262, 269	<i>opus</i> 174	<i>paracivilizație</i> 176, 177, 181	<i>paraheliu</i> 176	<i>parahidrogen</i> 176	<i>paratirisi</i> 178
<i>oberiikt</i> 242	<i>ordpd</i> 170, 171, 172	<i>paracoccidioides</i> 176	<i>parahemofilie</i> 176	<i>parahidrozoă</i> 175, 176	<i>paratiroidă</i> 177
<i>oieci</i> 173, 263	<i>orz7dd</i> 172	<i>paracolită</i> 176	<i>parahidrogen</i> 176	<i>parahormon</i> 176, 177	<i>paratoner</i> 180
<i>obistea</i> 19	<i>o/z7di</i> 172	<i>paracoxalgie</i> 176	<i>parahidrozoă</i> 175, 176	<i>paraimunitate</i> 175, 176, 177, 183	<i>paratrahom</i> 176
<i>o&'zoa</i> 173	<i>orîndui</i> 170, 171, 172	<i>paracristalin</i> 176, 181	<i>parahormon</i> 176, 177	<i>parainfluență</i> 175, 176	<i>paratrăsnit</i> 28, 176, 180, 181
<i>oblitera</i> 173, 174	<i>ortopodzol</i> 178, 276	<i>paracritică</i> 176, 178	<i>paraimunitate</i> 175, 176, 177, 183		<i>paratuberculoză</i> 176, 177
<i>OOO7O</i> 173, 174	<i>ortosimpatie</i> 177, 276	<i>para-critici</i> 298			<i>paratunet</i> 180, 181
<i>oo/71/70</i> 173, 174, 264	<i>oscz/0i</i> 170, 171, 172	<i>paracromatină</i> 176			<i>paraur</i> 177
<i>ooooa/</i> 173	<i>oseoi</i> 171				<i>paravaccina</i> s. 176
<i>ooooa/</i> 173	<i>osfeștanie</i> 170, 172				
<i>obovoid</i> 173					

<i>ponegru</i> 17, 18, 186, 187, U 262	<i>postscenium</i> 191	<i>preadrept</i> 194, 198	<i>precapitalist</i> 194	<i>preface</i> 10, 193, 195, 196, 197, 264, 294	<i>prematrimonial</i> 193
<i>popri</i> 186, 187, 188	<i>post-scriptum</i> 192, 298	<i>readuna</i> 193, 195	<i>precartesian</i> 193	<i>prefață</i> 194, 195, 198, 274	<i>prematur</i> 196
<i>poroboti</i> 186, 187, 188	<i>postsincronizare</i> 191	<i>preaeminent</i> 192, 194, 198	<i>precădere</i> 195, 198	<i>prefacă</i> 204	<i>premedita</i> 196
<i>poroșu</i> 186, 187	<i>postșcolar</i> 191	<i>preaface</i> 194	<i>preceas</i> 198	<i>prefacă</i> 204	<i>premeni</i> 193
<i>posluji</i> 186, 187	<i>posttonic</i> 191, 273, 274	<i>prea-fără-dumnezei</i> 194	<i>preceda</i> 6, 194, 198, 268, 275	<i>prefeudal</i> 194	<i>premergător</i> 50
<i>poslujnic</i> 186, 187, 188	<i>posttraumatic</i> 191	<i>preafericit</i> 194, 198	<i>precede</i> 6	<i>preferbe</i> 27, 193, 195	<i>premiera</i> 193, 196
<i>posluși</i> 187, 188	<i>posttraumatism</i> 191	<i>preafund</i> 198	<i>precedent</i> 272	<i>prefigura</i> 196	<i>premiera</i> 194
<i>poslušnic</i> 187	<i>postum</i> 9	<i>preagreși</i> 194, 197	<i>precerne</i> 193, 195	<i>preființa</i> 193	<i>Premiorita</i> 285
<i>post</i> 8, 192	<i>postuniversitar</i> 191	<i>preaiubi</i> 194, 198	<i>precernut</i> 195	<i>prefilmic</i> 193	<i>Premiorita</i> 193, 198
<i>postabdomen</i> 190, 191	<i>post-universitare</i> 298	<i>preaiubit</i> 194, 198	<i>precestui</i> 193	<i>prefiltru</i> 26, 193, 198	<i>premina</i> 193
<i>postaprinde</i> 190, 191, 192	<i>postverbal</i> 191	<i>preaiușor</i> 192	<i>piechema</i> 193, 195, 265	<i>prefinal</i> 193	<i>premodern</i> 193
<i>postaxial</i> 190	<i>potcomor</i> 188	<i>preaizbindi</i> 260	<i>preclasic</i> 193	<i>prefra</i> 11, 193, 195, 197	<i>premodulare</i> 193
<i>postbelic</i> 6, 191	<i>po/zclzz</i> 171, 172, 187, 188	<i>preaînalt</i> 194, 198	<i>preclimacteriu</i> 193	<i>prefzx</i> 194, 275	<i>premolar</i> 194, 195
<i>postcalcul</i> 191	<i>po/moZ</i> 188	<i>preaînțelepciune</i> 198	<i>precomandă</i> 193, 198	<i>preflorație</i> 194	<i>prenatal</i> 193
<i>postcalculație</i> 48, 190, 191	<i>potnog</i> 188	<i>preaînțelept</i> 194	<i>precomă</i> 193	<i>prefoliație</i> 194	<i>prenumăra</i> 196
<i>postcapilar</i> 190	<i>potop/</i> 18, 186, 187, 188	<i>preajudecată</i> 192	<i>precomisie</i> 193	<i>preferjare</i> 193, 198	<i>prenume</i> 194, 195, 202
<i>postcardinal</i> 190	<i>potopit</i> 186	<i>preajunghia</i> 198	<i>precompețițional</i> 193	<i>performism</i> 193, 194	<i>prenușțial</i> 50
<i>postcavă</i> 190	<i>potpolcovnic</i> 188	<i>prealarmă</i> 193	<i>precomprimat</i> 193	<i>performui</i> 193, 196	<i>preocupa</i> 193, 196
<i>postoe/zușârre</i> 190, 191, 192, 281	<i>poucenie</i> 186, 187, 188	<i>prealăuda</i> 194, 198	<i>preconcentrare</i> 193	<i>prefrămînți</i> 193	<i>preocupat</i> 195
<i>postclimacteriu</i> 190	<i>popesto</i> 18, 186, 187, 188	<i>prealbe</i> 193, 195, 198	<i>preconcepție</i> 194	<i>prefrige</i> 193, 195, 199	<i>preofac</i> 199, 200
<i>postata</i> 43, 191, 263, 273, 274	<i>povirni</i> 67	<i>prealiaj</i> 193, 198	<i>precondiție</i> 193	<i>pregalbene</i> 195	<i>preolimpic</i> 193, 198
<i>postdiluvian</i> 48, 191	<i>povolnic</i> 189	<i>Prealpi</i> 285	<i>preconferință</i> 193, 198	<i>pregalbine</i> 193, 198	<i>preo7z</i> 193, 196, 198
<i>postefect</i> 191	<i>pozmoz</i> 186, 187, 188	<i>prealuminat</i> 194, 198	<i>preconsolidare</i> 193, 194, 198	<i>preoă/z</i> 193, 195, 196, 198, 272	<i>preoperatorie</i> 195
<i>postfactum</i> 192	<i>p/mtoZ</i> 193	<i>preamări</i> 12, 194	<i>preconștient</i> 193	<i>pregenerie</i> 193	<i>preoperatorie</i> 275
<i>pos/fa/â</i> 191, 192, 274, 281	<i>prăbuși</i> 160, 199	<i>preambala</i> 198	<i>preconta</i> 195, 196, 198	<i>preglaciari</i> 193	<i>preopinente</i> 194, 283
<i>postgeneral</i> 191	<i>praface</i> 197	<i>preambalat</i> 26, 193	<i>precontractual</i> 193	<i>pregrup</i> 193, 194	<i>preorășenesc</i> 193, 195
<i>postglaciat</i> 191	<i>prd/nn/â</i> 192, 193	<i>preamindru</i> 194, 197	<i>precorectură</i> 193	<i>pregusta</i> 27, 195, 197, 263	<i>prepalatal</i> 194, 195, 273
<i>postglosatori</i> 191	<i>prănaște</i> 192, 193	<i>preamplificator</i> 193	<i>precovârși</i> 195	<i>preicteric</i> 193	<i>prepașoptist</i> 193
<i>postimagine</i> 191	<i>prăpădi</i> 199, 200	<i>preamuțime</i> 194	<i>precritic</i> 193	<i>preimperialist</i> 198	<i>prepăcătoș</i> 192
<i>postimpresionist</i> 191	<i>prăsădi</i> 192, 199	<i>preanegru</i> 194, 198	<i>Precucuteni</i> 285	<i>preindustrializare</i> 193	<i>prepinge</i> 194
<i>postliceal</i> 191, 281	<i>prăsăra</i> 192	<i>preanevinovat</i> 260	<i>precumpăni</i> 193, 195, 196	<i>preinfarct</i> 193	<i>prepotent</i> 193, 195, 262
<i>postludiu</i> 191, 275	<i>prăsuci</i> 192	<i>preanevi novată</i> 194	<i>precurma</i> 195, 270	<i>preistorie</i> 195, 263, 293	<i>prepotrivire</i> 193
<i>postmaturație</i> 191	<i>prăyd/z</i> 199, 200	<i>preaosfinție</i> 260	<i>preda</i> 193, 195, 197, 198, 284	<i>preișor</i> 192	<i>prepoziție</i> 196
<i>postmăcel</i> 191, 192	<i>pre</i> 192, 194, 279	<i>preaplecat</i> 194	<i>predacic</i> 193	<i>preincălzire</i> 198	<i>prepractică</i> 193
<i>postmediu</i> 191	<i>prea</i> 8, 12, 192, 194, 197, 286	<i>preaplin</i> 12, 282	<i>predai</i> 284	<i>preincolțire</i> 193	<i>prepuberal</i> 193
<i>postmeridian</i> 191, 192	<i>preabataj</i> 194, 198	<i>preaprinde</i> 193	<i>predasem</i> 284	<i>preinfunda</i> 193, 195	<i>prepune</i> 193, 196, 197, 303
<i>post-mortem</i> 192	<i>preabecedar</i> 193, 197, 198	<i>preaputernic</i> 194, 197, 198	<i>predecesor</i> 260	<i>prelnnoi</i> 193	<i>prepus</i> 271, 274
<i>postnodular</i> 191	<i>preabirui</i> 194	<i>prearăbda</i> 194, 198	<i>predestina</i> 195, 263	<i>preinregistrare</i> 193, 194	<i>prerafaelism</i> 193
<i>postnominal</i> 191, 269	<i>preablestemat</i> 192	<i>prea rădica</i> 239	<i>predetermina</i> 195	<i>preintimpina</i> 195, 196, 293, 295	<i>prerăsstrăbun</i> 257, 258, 296
<i>postoperatorie</i> 195	<i>preabun</i> 194, 198, 262	<i>preasec</i> 194, 198	<i>predigestie</i> 193	<i>prejos</i> 10, 194	<i>prerăsuna</i> 193
<i>post-operatorie</i> 275, 298	<i>preachiar</i> 194, 198	<i>preaseninat</i> 194	<i>predisociație</i> 193	<i>prejudecată</i> 192, 195, 196	<i>prerăzboi</i> 193
<i>postoperatoriu</i> 191	<i>preacinstit</i> 194	<i>preasfânt</i> 194, 198	<i>predispoziție</i> 198, 260	<i>prejudeț</i> 196	<i>prereflexiv</i> 193
<i>post-operatoriu</i> 298	<i>preaciudat</i> 194, 198	<i>preaslăvi</i> 194, 195	<i>predispune</i> 196	<i>prejunghia</i> 193, 198	<i>prerenaștere</i> 193
<i>postpalatal</i> 191, 273	<i>preacintat</i> 194, 198	<i>preaspori</i> 192	<i>predomină</i> 284	<i>prelarg</i> 197	<i>prerupe</i> 193
<i>postpaleoslav</i> 191	<i>preacurat</i> 194	<i>preastol</i> 193	<i>predomina</i> 193, 195, 263	<i>prelinge</i> 195, 196, 292	<i>presădi</i> 192, 193, 195, 198
<i>post-partum</i> 192	<i>preacurată</i> 194, 198	<i>preaviz</i> 195	<i>predomni</i> 195	<i>prelucra</i> 193, 195, 196, 198	<i>presăra</i> 193, 195, 197
<i>postpoziție</i> 191	<i>preacurată</i> 194, 198	<i>prebalnear</i> 193	<i>preelectoral</i> 193	<i>prelucra</i> 193, 195, 196, 198	<i>presele roză</i> 193
<i>postpune</i> 48, 191, 192, 281, 292, 294	<i>preacurind</i> 194, 277	<i>prebiologic</i> 193	<i>preeminent</i> 192, 195	<i>prelucra</i> 193, 195, 196, 198	<i>prescrie</i> 197
<i>postpus</i> 274	<i>preacurivind</i> 194	<i>precalcul</i> 193	<i>preevidență</i> 193	<i>prelucra</i> 193, 195, 196, 198	<i>prescură</i> 197
<i>postrungă</i> 186, 187, 188	<i>preacuvios</i> 194	<i>precalculat</i> 50	<i>preexista</i> 195, 196, 275	<i>prelung</i> 194, 195, 197, 198	<i>prescurta</i> 11, 193, 279
	<i>preacuvioșie</i> 198	<i>precambrian</i> 50	<i>prefabricate</i> 198	<i>premagnetizare</i> 193	<i>preseară</i> 197
	<i>preadolescent</i> 193, 188	<i>precampanie</i> 193			

<i>preselector</i> 193	<i>pri face</i> 193	<i>profera</i> 202	<i>prospecta</i> 273	<i>rdfreca</i> 204, 207	<i>răsfăț</i> 6
<i>presfârîma</i> 193	<i>pn>/7/</i> 22, 193, 195, 196	<i>profora</i> 201, 202	<i>prospectiv</i> 275	<i>râgâoace</i> 204	<i>râsf/d/a</i> 6, 210, 213
<i>presfîra</i> 8, 197	<i>prigonit</i> 195	<i>profrază</i> 202	<i>proședea</i> 201	<i>rdofol/</i> 204	<i>râsfierbe</i> 211, 212
<i>presimți</i> 193, 195	<i>prigori</i> 194, 196	<i>profrige</i> 199	<i>proteja</i> 202	<i>răguși</i> 204	<i>râsf/c/e</i> 18, 26
<i>presimțămînt</i> 196	<i>primbla</i> 196	<i>profund</i> 201, 281, 282	<i>proteză</i> 201	<i>râjghira</i> 210	<i>rdsfzra</i> 197, 210, 211, 213
<i>presocialist</i> 193	<i>primejdie</i> 197	<i>progalben</i> 199	<i>protimisis</i> 202	<i>rdm/n</i> 284	<i>râsf/lori</i> 210
<i>prespăla</i> 27, 193, 195	<i>primeni</i> 193	<i>progalbenă</i> 199, 200	<i>protoiereu</i> 6	<i>rd/nZ/ie</i> 204, 207, 284	<i>rdsoZ</i> 210, 211
<i>prespori</i> 192, 193, 195	<i>pr/ntfe</i> 304	<i>progăti</i> 201, 203, 272	<i>protonic</i> 201, 273, 274	<i>rântuna</i> 204, 206	<i>râsf/rînge</i> 210, 211, 213,
<i>presta</i> 196	<i>pr/staZ</i> 193	[<i>prognoza</i> 201	<i>protozoar</i> 276	<i>rânturna</i> 204, 206, 294	<i>rdsfuc/</i> 210
<i>prestăvi</i> 193	<i>pr/taci</i> 193, 196	<i>prograda</i> 201	<i>proumbra</i> 199, 200	<i>rdpd/</i> 171	<i>râsf/fulgerat</i> 214
<i>prestelar</i> 193	<i>privăzător</i> 224	<i>proces</i> 201, 263, 273, 275	<i>prourma</i> 201, 203, 293	<i>răposa</i> 207, 303	<i>râsf/funda</i> 214
<i>presta/</i> 193	<i>priveghea</i> 22 193, 195, 196	<i>progriji</i> 201, 203	<i>provedea</i> 201, 203, 272	<i>răpune</i> 204, 207, 303	<i>râsf/mpunge</i> 26, 210
<i>prestrâbun</i> 193, 257, 259 261	<i>privegheat</i> 195	<i>proimion</i> 202	<i>proveni</i> 199, 201, 202	<i>rarăsstrâbunic</i> 296	<i>râsorb</i> 204
<i>prestrânepot</i> 8, 193, 198 261, 296	<i>pro 12, 200</i>	<i>proincăleca</i> 199, 261, 293	<i>proveniență</i> 202	<i>râsalaltăieri</i> 5, 211, 277	<i>râspas</i> 211
<i>prestrînge</i> 193	<i>pro X 12, 16</i>	<i>proincepe</i> 199	<i>proverb</i> 201	<i>râsămăna</i> 213	<i>rdspdr</i> 19, 212, 213, 264
<i>presuci</i> 193	<i>proadverb</i> 202	<i>proinactină</i> 201	<i>provideț</i> 201, 202	<i>rdsdri/</i> 204	<i>râspierde</i> 211, 214
<i>presupune</i> 260	<i>proafla</i> 199	<i>prolegomene</i> 202	<i>provitamină</i> 201	<i>rdsdri/</i> 204, 210	<i>râspieri</i> 18, 214
<i>presura</i> 140	<i>proafrican</i> 26, 201	<i>protao</i> 201, 202, 273, 275	<i>provoca</i> 201	<i>râscădea</i> 210, 212	<i>râspinge</i> 217
<i>presus</i> 194	<i>proalbastră</i> 199	<i>protao</i> 201, 202, 273, 275	<i>prozăcut</i> 201, 203, 282	<i>râscăpăra</i> 210	<i>râsplanuri</i> 210, 213
<i>preșcolar</i> 197	<i>proalbastru</i> 199, 200, 262, 281	<i>proluu</i> 199	<i>prozice</i> 199	<i>râsceafăr</i> 211	<i>râsplămădi</i> 210, 211
<i>președinte</i> 194, 196	<i>proamerican</i> 201, 264, 268 275	<i>proluviu</i> 201	<i>pune</i> 284, 304	<i>râscheie</i> 212	<i>râsplăti</i> 26, 213, 280
<i>preșoc</i> 193	<i>probotează</i> 199, 200	<i>promite</i> 6, 201	<i>purcede</i> 6, 202, 301, 303	<i>râschitind</i> 212	<i>râspoate</i> 19
<i>preștiințific</i> 193	<i>probozi</i> 200	<i>promorfem</i> 202	<i>pasca</i> 27	<i>râscita</i> 213	<i>râspoimîne</i> 211
<i>preționare</i> 193, 194	<i>proceda</i> 6, 201, 202, 303	<i>promotor</i> 201	<i>putere</i> 25	<i>rdscita*</i> 210, 211	<i>Râspop</i> 285
<i>preterit</i> 8	<i>procede</i> 6, 303	<i>pronaos</i> 201, 202, 273		<i>rd*cZH</i> 26, 211	<i>râspopă</i> 212
<i>preteritiune</i> 8	<i>procent</i> 203	<i>pronazist</i> 201		<i>râsclnta</i> 210, 211	<i>râspopi</i> 266, 285
<i>pretermisie</i> 7	<i>procedez</i> 199, 200, 269, 281	<i>pronoisi</i> 202	<i>Tabatere</i> 205	<i>rdsc/oci</i> 212	<i>râsprăștia</i> 211
<i>pretermisiune</i> 7	<i>proclama</i> 201	<i>prontoarce</i> 199, 294	<i>rac/a</i> 8, 209	<i>râsc/a</i> 210, 211, 213, 262	<i>râspunde</i> 207, 301
<i>pre-text</i> 193, 298	<i>proclama</i> 201	<i>pronume</i> 201, 202	<i>racomoda</i> 8, 209	<i>râscoase</i> 210	<i>râspune</i> 26, 210
<i>preZex/</i> 298	<i>proclama</i> 201	<i>proparoxiton</i> 201, 202, 296	<i>racorda</i> 8, 209	<i>râscoboală</i> 210	<i>râspunge</i> 211, 214
<i>pretrece</i> 192	<i>proclama</i> 201	<i>propășii</i> 26, 201, 203	<i>rafina</i> 8	<i>râscocină</i> 210	<i>râsputea</i> 19
<i>preturna</i> 193, 195	<i>proclama</i> 201	<i>propedie</i> 202	<i>rajusta</i> 8	<i>râsconvînge</i> 212	<i>râsputere</i> 19, 211
<i>pre/ne</i> 193, 195, 270	<i>proclitic</i> 103, 201, 268, 274	<i>propis</i> 199	<i>7-aZza</i> 204, 292	<i>râscrăcâra</i> 212	<i>râsputeri</i> 213
<i>preumbla</i> 6, 196	<i>proconsul</i> 201, 265	<i>propleca</i> 199	<i>rambursa</i> 8, 209, 258	<i>râscrăci</i> 212	<i>râs-râscitat</i> 298
<i>preumblu</i> 6	<i>procrea</i> 201, 202	<i>propocni</i> 199, 200	<i>ramplasa</i> 8, 209	<i>râscrăpa</i> 26, 210, 214	<i>râsrâsciti</i> 258, 259
<i>preuzinal</i> 193	<i>procrește</i> 199, 200	<i>I propoziție</i> 201	<i>ranfluare</i> 209, 258	<i>râscred</i> 211	<i>râsrâscunoscut</i> 257, 261
<i>prevaporizare</i> 193	<i>pro-Croce</i> 201, 285, 298	<i>propretor</i> 201	<i>ranforZ</i> 8, 209, 258	<i>râscrede</i> 210	<i>râsrâsstrâbunic</i> 261, 296
<i>prevărsa</i> 193, 197, 198	<i>procufunda</i> 199	<i>propulsa</i> 201	<i>rangajat</i> 204	<i>râscroi</i> 210, 211, 213	<i>râsrâsstrâmoș</i> 257, 259,
<i>prevede</i> 284	<i>procunoaște</i> 201, 203, 263	<i>propune</i> 199, 201, 203	<i>j-am/na</i> 204, 205, 207	<i>râscruce</i> 211, 277	<i>râsrâsstrânepoată</i> 257
<i>prevedea</i> 195, 196, 197, 198 264, 272	<i>procuvintare</i> 26, 201, 203	<i>propurta</i> 199, 200	<i>ranversa</i> 209	<i>râscucăi</i> 212	<i>râsscăpăra</i> 211
<i>preveghea</i> 193, 196, 265	<i>proda</i> 199	<i>proreclama</i> 199	<i>j-apeZ</i> 204	<i>râscumpăra</i> 26, 212, 213, 219, 260	<i>rdsec</i> 26, 210
<i>prevence</i> 193, 198	<i>prodadaist</i> 26, 203	<i>prorector</i> 26, 201, 203	<i>rasenina</i> 8, 209	<i>râscunoscute</i> 211, 272	<i>râssemăna</i> 211, 214
<i>preveni</i> 193	<i>prodănou</i> 199, 279, 280, 281	<i>proroasă</i> 199, 200	<i>ratașa</i> 204, 292	<i>râscunoscut</i> 211, 272	<i>râssfinte</i> 210
<i>prevesti</i> 195	<i>prodănou</i> 199, 279, 280, 281	<i>proroșie</i> 178	<i>rdafZa</i> 204, 205, 207	<i>râscurbat</i> 213	<i>râssflnt</i> 26
<i>previnde</i> 193, 197, 198	<i>prodănou</i> 199, 279, 280, 281	<i>proruga</i> 199, 200	<i>răbufni</i> 203, 204, 206, 207 208, 262, 294	<i>râscurma</i> 210, 212	<i>râsslăbi</i> 214
<i>prezice</i> 193, 195	<i>prodănou</i> 199, 279, 280, 281	<i>prorupe</i> 199	<i>răcădea</i> 204	<i>râscu/d</i> 210	<i>râsstrâbun</i> 210, 258
<i>preziua</i> 50, 197	<i>prodănou</i> 199, 279, 280, 281	<i>prosădi</i> 192, 199, 200	<i>j-dc/Zi</i> 204, 205, 207, 208	<i>rdscu/e</i> 26, 211, 285	<i>râs-strâbun</i> 298
<i>priboli</i> 193, 196	<i>prodănou</i> 199, 279, 280, 281	<i>prosceniu</i> 201	<i>răcurgere</i> 204	<i>rdscu/ZZ</i> 18, 26	<i>râsstrâmoș</i> 256, 257
<i>pricâji</i> 197	<i>prodănou</i> 199, 279, 280, 281	<i>proscote</i> 199	<i>rdace</i> 204, 206, 207, 292	<i>râscușite</i> 17	<i>râsstrigare</i> 26
<i>pricepe</i> 194, 196, 284	<i>prodănou</i> 199, 279, 280, 281	<i>proscrie</i> 201, 202, 203	<i>răfăcanie</i> 204	<i>râsfaci</i> 211, 214	<i>râsspuri</i> pl. 210, 211, 214
<i>pricestui</i> 193	<i>prodănou</i> 199, 279, 280, 281	<i>prosilogism</i> 201	<i>rdfecă</i> 204	<i>râsfadă</i> 210, 211	<i>râstăbuși</i> 210
	<i>prodănou</i> 199, 279, 280, 281	<i>prosocoti</i> 199, 200	<i>rd/us</i> 204		<i>rdsoZ/d/a</i> 210, 211

<i>răstălmăci</i> 212	<i>răzjunghia</i> 26, 210	<i>reciștiga</i> 208	<i>refeca</i> 204	<i>remarcă</i> 284	<i>resbunare</i> 210
<i>răstimp</i> 211, 213	<i>răzmama</i> 295	<i>reclasa</i> 207	<i>refeminiza</i> 205	<i>remarci</i> 284	<i>resconto</i> 204
<i>răstoarce</i> 18, 26, 211, 212, 213	<i>răzmară</i> 211, 264	<i>reclddz</i> 205, 208, 209	<i>referz</i> 6	<i>remedita</i> 205	<i>rescumpăra</i> 210
<i>răstoci</i> 212	<i>răzmaryine</i> 213	<i>recoace</i> 208	<i>refi</i> 209	<i>remigra</i> 205	<i>resemna</i> 205
<i>răstopi</i> 26, 212	<i>răzmațe</i> 26, 210, 214	<i>recoloniza</i> 205	<i>refilare</i> 205	<i>remZe</i> 6, 205, 206	<i>resenina</i> 209
<i>răstrăbun</i> 210	<i>răzmățat</i> 211, 283	<i>recomanda</i> 205	<i>reflotare</i> 205	<i>remine</i> 204	<i>resentiment</i> 206, 264, 276
<i>răstrâmoș</i> 210	<i>rdz/Tizz</i> 211, 213, 277, 285	<i>recombinare</i> 205	<i>reflux</i> 205, 206	<i>remonta</i> 298	<i>resimțămint</i> 208
<i>răstrănepot</i> 210	<i>răzmirat</i> 26, 210, 211	<i>recompensa</i> 207	<i>refolosibil</i> 205	<i>re-monta</i> 298	<i>resz/77lz</i> 206, 207
<i>Făstriga</i> 210	<i>răzmuia</i> 211	<i>recompoziție</i> 205	<i>reformata</i> 205	<i>remustra</i> 206	<i>respinge</i> 8, 209
<i>răstriște</i> 210	<i>răzneam</i> 210, 211, 213	<i>recompune</i> 208	<i>refrigera</i> 205	<i>remustrare</i> 208	<i>resplată</i> 210
<i>răstulbura</i> 214	<i>răznepot</i> 210, 211	<i>reconfirma</i> 207	<i>refrunta</i> 209	<i>remușcare</i> 205, 207	<i>restabili</i> 206
<i>răsturna</i> 211, 213, 260	<i>rtoerz"</i> 26, 211, 285	<i>reconsidera</i> 205	<i>refundamenta</i> 205	<i>renaște</i> 205	<i>restatori</i> 204
<i>/•dsucz</i> 203, 212	<i>răzvintura</i> 210, 213	<i>reconsolida</i> 205, 258	<i>readsz</i> 207	<i>renegat</i> 206	<i>restaura</i> 205
<i>rdsuflă</i> 203, 257	<i>răzvoluție</i> 28, 213	<i>reconsolidare</i> 258	<i>regăurire</i> 205	<i>rennoi</i> 294	<i>restitui</i> 205
<i>răsuna</i> 204, 206, 207, 219	<i>rdzz;o/</i> 211, 213	<i>reconvalescență</i> 257	<i>regenera</i> 275	<i>renume</i> 206, 208	<i>restrăbu z</i> 261
<i>răsvlrî</i> 210	<i>răzvrăți</i> 212, 213	<i>reconversiune</i> 205	<i>regrada</i> 205	<i>renvia</i> 294	<i>restrictiv</i> 205
<i>răszice</i> 210	<i>reabilita</i> 205	<i>recrea</i> 285, 298	<i>regres</i> 275	<i>reorchestra</i> 205	<i>restriște</i> 210, 212
<i>rășchira</i> 210	<i>reabona</i> 205	<i>recrea</i> 295	<i>regresa</i> 205	<i>reordonanță</i> 205	<i>restrlнге</i> 205, 206
<i>rătunde</i> 204	<i>reacționa</i> 206	<i>re-creat</i> 298	<i>regurgitalie</i> 205	<i>reorganiza</i> 205	<i>resuci</i> 210
<i>raținea</i> 204	<i>readuce</i> 205, 206, 209, 263	<i>recriminare</i> 205	<i>reieși</i> 207, 208	<i>reoxidare</i> 205	<i>resufleii</i> 205
<i>răvârsa</i> 204, 206, 207	<i>rea/Va</i> 204, 208, 209	<i>recristalizare</i> 205	<i>reimigra</i> 205	<i>repaos</i> 207	<i>reszoe</i> 207, 209
<i>rdzoale</i> 210, 211, 213, 292, 294	<i>reagent</i> 209	<i>recomare</i> 205	<i>reimporta</i> 205	<i>repatria</i> 205, 206	<i>resuna</i> 204
<i>rdz&cZ</i> 212	<i>reagrara</i> 205	<i>reconeri</i> 206	<i>reinstala</i> 205	<i>repauza</i> 207, 303	<i>resurecție</i> 205
<i>rdzflz</i> 212, 213	<i>reagrava</i> 205	<i>reculege</i> 205, 208	<i>reintegra</i> 260	<i>repârți</i> 205	<i>resurla</i> 210
<i>răzbiera</i> 203, 210, 214	<i>reajusta</i> 209	<i>recunoaște</i> 206, 208, 209	<i>reinventa</i> 205	<i>repedsz</i> 27, 208	<i>resursă</i> 205
<i>răzZtoz</i> 212	<i>realbăstri</i> 205	<i>recupera</i> 207	<i>retaz</i> 209	<i>repecetlui</i> 205	<i>reședință</i> 200
<i>războjoci</i> 210	<i>reă/eae</i> 205, 209, 265, 268	<i>recurba</i> 205, 207	<i>reimbla</i> 208, 209	<i>repeZă</i> 207	<i>retăbăcire</i> 205
<i>războjogi</i> 26	<i>realiniere</i> 205	<i>recurge</i> 205, 208	<i>reimpachetat</i> 261	<i>repicta</i> 5	<i>reZdeca</i> 23, 205, 206, 208
<i>răzkoZz</i> 28, 212, 214	<i>real/zpz</i> 205, 206, 257, 258, 259	<i>reda</i> 205, 206, 209	<i>reimpingea</i> 208	<i>replămădi</i> 209	<i>reZeza</i> 207
<i>războteza</i> 211, 265	<i>reamenaja</i> 209	<i>redevelopare</i> 205	<i>reimpopora</i> 205	<i>reporni</i> 205	<i>retipări</i> 205, 209
<i>răzbubui</i> 210, 211	<i>reaminti</i> 205, 206, 207, 209	<i>redeveni</i> 205, 206	<i>reincadra</i> 206, 208, 209, 259	<i>reprima</i> 205	<i>retimpi</i> 17
<i>răzbucni</i> 211	<i>reanclanșare</i> 205	<i>rediscuta</i> 205	<i>reincarnare</i> 258	<i>reprimi</i> 206	<i>retrage</i> 206
<i>răzbucuros</i> 211, 213	<i>reangaja</i> 205, 208	<i>redistila</i> 205	<i>reincăpea</i> 205	<i>reprivire</i> 206	<i>retianscrie</i> 260
<i>rdzbucuros</i> 295	<i>reangajat</i> 204, 205	<i>redistilare</i> 205	<i>reinchina</i> 205	<i>reproducere</i> 258	<i>retransmite</i> 260
<i>răzbufni</i> 203	<i>reangajat</i> 204, 205	<i>redistribui</i> 205	<i>reincolți</i> 208	<i>repszze</i> 204, 206, 208, 303	<i>retranspune</i> 258, 261
<i>răzbuna</i> 212, 213, 260, 263	<i>reanima</i> 204, 209, 292	<i>redistribuire</i> 205	<i>reindrepta</i> 208	<i>rerafinare</i> 205	<i>retras</i> 205
<i>răzbunic</i> 211, 259, 261	<i>reapariție</i> 205	<i>redobindi</i> 208	<i>reinființa</i> 208	<i>rere</i> 9	<i>retrata</i> 205
<i>răzbuși</i> 211	<i>reapărea</i> 205, 208	<i>redresa</i> 205, 208	<i>reinzmoi</i> 206, 207, 258, 265	<i>rerecopia</i> 257, 259	<i>retrecind</i> 206
<i>răzbuza</i> 214	<i>reaprinde</i> 205, 208	<i>redaa/a</i> 205, 206	<i>reinregistra</i> 205	<i>re-recopie</i> 257	<i>reZro</i> 26, 214, 215
<i>răzbuzat</i> 211, 213	<i>reapeze</i> 208	<i>redzce</i> 204, 208	<i>reinscrie</i> 8	<i>rereexaminare</i> 9	<i>reZrd</i> 214, 215
<i>rdzdă</i> 210, 212, 213	<i>recalibru</i> 205	<i>reduplica</i> 207	<i>reinstăpini</i> 205	<i>re-refacerea</i> 298	<i>retroactiv</i> 214, 215, 292, 294
<i>răzdeochi</i> 26, 210	<i>recalifica</i> 205	<i>reechilibra</i> 206	<i>reintineri</i> 209	<i>rerereexamina</i> 257	<i>retroacție</i> 215
<i>răzdomni</i> 213	<i>recapitula</i> 205	<i>reedzta</i> 205	<i>reintilni</i> 209	<i>rerestaurării</i> 297	<i>retrobulbar</i> 214
<i>răzduce</i> 26, 210	<i>recarbura</i> 205	<i>reeduca</i> 205, 209, 293	<i>reintoarce</i> 206, 207, 208	<i>re-restaurării</i> 297	<i>retroceda</i> 214, 215, 263
<i>răzdumica</i> 214	<i>recăpăta</i> 208	<i>reeligibil</i> 205	<i>rezazznă</i> 207, 208	<i>reromaniza</i> 28	<i>retrocuplare</i> 214
<i>răzfira</i> 210	<i>recdsătarz</i> 205, 208	<i>reevalua</i> 205	<i>reZănsă</i> 206, 207	<i>reromanizare</i> 205	<i>retrofecțiune</i> 214
<i>răzgindi</i> 212, 213, 277	<i>recere</i> 208, 209	<i>reevoca</i> 205	<i>re-lansați</i> 298	<i>reruraliza</i> 205	<i>retroflexie</i> 214
<i>răzgudui</i> 211, 213	<i>rechema</i> 209	<i>reexistență</i> 205	<i>relatiniza</i> 28	<i>rerurailzare</i> 205	<i>retrofuzee</i> 214, 215
<i>răzjudeca</i> 211, 213, 214	<i>recirculație</i> 205	<i>reexpedia</i> 205	<i>relez;ă</i> 207	<i>resabota</i> 205	<i>retrognatism</i> 214
<i>razjudecat</i> 295	<i>recZă</i> 205	<i>reexporta</i> 205, 209	<i>reZiă</i> 206, 207	<i>resăpare</i> 205	<i>retrograda</i> 214, 215, 263
	<i>recz/z</i> 204, 208	<i>refabrica</i> 205	<i>reZzpză</i> 206, 207	<i>resă/z</i> 204	<i>retrogradare</i> 215
	<i>recz/lzz*</i> 295	<i>reface</i> 205, 206, 209	<i>remarc</i> 284		
	<i>recintări</i> 209		<i>remarca</i> 207, 208, 284		

retroguardie 214, 215
retrohipofiză 214
retroinhibiție 214
retromorfism 214, 215
retromutație 214
retroperitoneal 214
retropneumoperitoneu 214
retropoziție 214
retroproiecție 214, 215
retropulsiune 214
retrorachetă 214, 215
retroreflector 214, 215
retrospectiv 214, 215, 275
retrospecțiune 214
retrosternal 214, 263, 267
retroversie 214
retroversiune 214, 215
retrovizor 214, 215, 267
re/zne 284
reținut 205
reuni 206
reuZZa 206, 209
revalahiza 205
revalorifica 205, 206
rÂt-sa 203, 204, 205, 206,
207
revedea 205, 208
rei^ni 205, 206, 277
revestit 206
revitaliza 205
/eyoca 204, 205
reZ-eL 212
rezista 7
rezZei 210
rimbomba 8, 209, 258
rin/orZ 8, 209, 258
riposta 204
riuniune 204
rz7a*xi 171
risghina 210
roscoală 210
rospiscă 210
roșmiriță 210
/osZoc 210
rupe 304
mzvali 210

Săblaznă 215, 216, 218
săblăzni 133
sari 284

sdyfrsZ 215, 217, 218

scadent 220
scdelea 216, 217, 218
scdZda 6, 217, 218
scăiuș 15, 216, 217, 220
scdZus 15, 216, 217
scăpata 217
scățara 216
schelălăi 217
scheuna 217
sdZeia 216, 219
scînteie 284
scîrmoceală 216
sczrfi 216, 220
sctrneci 216
sc/fpi 216, 218
scZo/ZZ 216, 220
scoace 216, 217, 218, 220
scopori 15, 216, 217, 220
scofală 8, 66, 67, 258
scofilci 8, 219, 258
scofiZa 219, 220
scopcd 216, 218
scopci 216
scormoni 216, 217
scorni 216, 219
scoroji 219
scotoci 219
scris 276 *
scrupos 216, 217, 220
scufunda 216, 217, 260
scumpăra 216, 218, 219, 220, 302
scurge 220, 284
scurma 217
scarZa 218
scuza 217, 275
secesiune 220, 221
seduce 220, 221, 280
segrega 221
se/cc/zg 221
sentiment 276
separa 221
sfărîma 216, 217, 218, 220
s/aZ 216, 217, 219, 220
sfida 284
sfZrși 220
sfîrțală 216, 220
sfzsia 216, 218, 220, 292
sfor/a 219, 220
s/ren/e 217, 270
s/ren/Z 220
sfrenție 216
sfrrznZa 217, 219

\sfulger 220
sfulgera 216, 218, 220
silepsă 221, 222
silogism 222
simbioză 221, 222
szhooZ 221, 223, 294
simodZ 223
simetric 223
simetrie 221, 222, 223
simfiză 222
simfonie 221, 222, 223
simpatic 222
simpatic 264
simpatie 222, 275
simpatriot 221, 222, 223, 265,
272, 294
sinagogă 223
sinamăgi 221
sinantrop 221
sinarhie 222, 276
sinarmonism 222, 223
sinartroză 222, 223
sinaxar 223
sinchinezie 222
sinclază 222
sinclinal 222
sincopă 222
sincopă 221
sincristalizare 222, 223
sincronic 222
sincronie 222, 275
sindactilie 222
sin(e)iubire 221
sinepitrop 222, 223
sinereză 222
sinfazic 222
singamie 222
singenic 222
singeneză 222, 223
srlz^aeZ 223
sinmoșin 221, 222
sinmoștenitor 222, 223, 272
sinoftalmie 222
sinonim 42, 222
sinoptic 222
sinostoză 222
sinsedimentar 222, 230
sintagmă 222
sintaxă 222
sinZeZd 222, 223
sirZorz 222
sintonie 222, 223

sintron 222, 223
sinucide 221
sisZa 7
smicura 218
sminii 217, 219
s/nzZci 216, 220
sznomi 131, 133, 215, 216,
219, 220
s/nuZae 217, 218
soare 284
socru 6
soZu/ie 221
soprafață 241
spăimînta 218
spdZ 6
spdZa 6, 260, 301
speria 218
speriment 220
sperimental 220
sperjur 8, 183, 216, 219, 258,
283
spinteca 217
spirlungu arom. 224
spirlungu megl. 224
spZai 219
splicare 220
splicatoriu 220
splicăciune 220
spovedi 218, 260
spoved(u)i 131, 133, 219
sprăhui 216, 217, 220
sprăvăli 216
spre 10, 223, 224
spregrai 10, 223, 224
spregrăire 223
spregrăitor 223, 224
spregrăitori 224
sprehui 217
sprelung 223, 224, 225
sprepus 223, 224, 264, 302
spresărire 223, 224
spreseară 223
spresveat 223, 224
sprevăzător 10, 223, 224, 225,
280
sprevedea 224
sprevirstnic 223, 224, 225
sprezice 223, 224, 264, 280,
302
sprijin 218
sprijini 218
sprinceană 224, 301
spulbera 216, 217, 262, 292

spune 217, 218, 220, 303
spunent 220
spuninte 220
sZa 284
stăciuna 216, 217, 220
sZea logostea 19
sZeZe bucșele 19
sZeZe logostele 19
sZiZ 61
stlmpăra 218
sZaZacz 216
sZarni 216
*sZzpz 218
stoarce 217
sZoci 219
sZociZ 216
siop 276
strababă 225
straformare 112, 114
stramport 225
stravagant 112, 114, 115
stravaganță 112, 114, 115
stravedere 112, 114
străbabă 226, 228
străbate 225, 227, 228, 264
străbun 6, 228
străbunic 225, 226, 227, 294
străcurat 225, 226
străfiga 225, 227, 284
sZrdfin 225, 226, 228
străflocă 225, 226, 228
străforma 27, 114, 225, 227,
228, 272
străfut gat 225
străfulgera 225, 226, 227
străfund 225, 226, 227, 281,
282
străgheată 227
străgușă 24, 225, 227, 228
străguși 226
străîntuneca 225
strălimpede 225, 226, 228
sZrdZuci 226, 227, 228
strălumina 225, 226
strămamă 225, 226
strămătușă 225
strămior 225, 226, 227, 228,
280
strămînzăli 225
strămoină 225, 226
sZrdmcș 5, 226, 227, 228,
292

strămoșire 228
strămoștean 225, 226
strămunte 225
strămurare 227
strămuta 225, 226, 227, 228
strănepot 225, 226, 228, 259,
261, 277, 296
strănuta 227
strapaci 225
străplanta 225, 227, 264, 272
străport 227
străporla 225, 227, 272
străpune 225
străpunere 272
străpunge 225, 227, 228, 300
străpurta 225
străputere 226, 228
străromân 225, 226, 227
străromână 28
străsări 225, 226
sZrdsZau 225, 226, 227
străsoacră 225, 226
străstrănepot 257, 258, 259
străstrănepot 296
străstrăvechi 261
stră-străvechi 298
sZrdZdia 225, 227, 228
sZrdlese 225, 228
străunchi 225
slrăvăli 225
slrăvăloacă 225
străvăloaga (de-a ~) 225
străvăloci 225
străvățui 226
străvechi 225, 226, 268, 277
străvedea 225, 228
străvesti 225
străvuiet 226, 228
sZrecura 216, 217, 218, 277
strecurat 226
stremioară 225
stremoș 225
strenepot 225
strepunge 225
stretăia 226
strevedea 225
strofă 61
strofloci 225
stromâni 216
structură 276
sZruni 284
sZzaf 216

<i>stufiș</i> 217, 270	<i>Subcetate</i> 10	<i>I subfebrilitate</i> 230	<i>sublimbale</i> 233	<i>sub purtătoare</i> 230, 234	<i>subtentorial</i> 127
<i>sub</i> 10, 228, 229	<i>subchiriaș</i> 230, 231, 234	<i>subferestrar</i> 228, 229	<i>sablîminar</i> 230	<i>sizftpus</i> 229, 274	<i>subteran</i> 231, 232, 242
<i>subacetat</i> 230, 231	<i>subchirurg</i> 234	<i>' subfilat</i> 230	<i>sublingal</i> 233	<i>subramură</i> 230	<i>subterfugiu</i> 7, 232
<i>subacuminat</i> 230	<i>subclasă</i> 231, 232	<i>subfîlială</i> 230	<i>sublingual</i> 229, 230, 233	<i>subrasă</i> 230, 231	<i>siz&iexi</i> 229, 230
<i>subacut</i> 230	<i>subclavicular</i> 229, 230	<i>subfrenic</i> 230	<i>sublinia</i> 233	<i>subtinde</i> 230	<i>sufZZp</i> 230
<i>subacvatic</i> 230	<i>subclimax</i> 230, 231	<i>subgardă</i> 230	<i>subliteratură</i> 231	<i>subrăcire</i> 234	<i>subtiscăli</i> 233
<i>subadjutcr</i> 230	<i>subcolonel</i> 230	<i>sz%e/7</i> 230	<i>sublocatar</i> 230	<i>subrector</i> 230, 232	<i>subtitlu</i> 229, 274
<i>subadministrator</i> 10, 228, 229, 230, 234	<i>subcomisar</i> 231, 263, 272	<i>subgene</i> 230	<i>sublocotenent</i> 75, 231, 233, 234	<i>subredacție</i> 230	<i>subtitra</i> 230
<i>subaerian</i> 230	<i>subcomisie</i> 230	<i>subgeosinclinal</i> 230	<i>sublumînic</i> 230, 234	<i>stzorol</i> 230	<i>subtîmpărli</i> 233
<i>subalimenta</i> 231, 274	<i>subcomitet</i> 230	<i>subglosită</i> 230	<i>sublunar</i> 230	<i>subrustic</i> 230, 231, 234	<i>subtîncinge</i> 229, 230, 233
<i>subalimentat</i> 232	<i>subconsumație</i> 230	<i>subgrai</i> 230	<i>subluxație</i> 230, 231, 263	<i>subsannațiune</i> 230	<i>sub(t)insemna</i> 230, 233
<i>subalpestru</i> 230	<i>subconștient</i> 231, 242	<i>subgranulație</i> 230	<i>submarin</i> 22% 231	<i>subsăpare</i> 230, 234	<i>sub (t) însemnare</i> 230
<i>subalpin</i> 229, 230, 232, 234	<i>subeonștiință</i> 230	<i>subgrefier</i> 234	<i>submatitate</i> 230	<i>subscrie</i> 229, 233	<i>sub(t)însemnătură</i> 230
<i>subaltern</i> 232	<i>subcont</i> 230	<i>subgrîndă</i> 10, 228	<i>submaxilită</i> 231	<i>subscriptie</i> 231, 232, 233	<i>subtînjelege</i> 233
<i>subaltcrnare</i> 230	<i>subcontrafagot</i> 230, 231, 296	<i>subgrumaz</i> 229	<i>submediantă</i> 230, 231	<i>subscris</i> 276	<i>subtocîrmuitor</i> 233
<i>subamendare</i> 230	<i>subcorectat</i> 230	<i>subguvernor</i> 230, 233	<i>submedie</i> 230, 231	<i>subscurt</i> 230	<i>suWoz</i> 229
<i>subamiază</i> 228	<i>subccrp</i> 230, 234	<i>subhemofilie</i> 230	<i>submediocru</i> 230, 231	<i>subsector</i> 230	<i>szzMo7</i> 231, 234
<i>subansamblu</i> 230, 231, 234	<i>subcortical</i> 229, 231, 232, 234	<i>subhercinică</i> 230	<i>submediteranean</i> 230	<i>subsemna</i> 231, 233, 234, 267	<i>subtopire</i> 230
<i>subantreprenor</i> 230	234	<i>subhigrofiie</i> 230	<i>submicron</i> 230	<i>subserie</i> 230	<i>subtorîndui</i> 230, 233
<i>sub antrepriză</i> 230	<i>subcultură</i> 230	<i>subhrăni</i> 230	<i>submicroscopic</i> 230	<i>subservitor</i> 230, 231, 234	<i>subtracție</i> 233, 234
<i>subaprecia</i> 231	<i>subcupă</i> 230	<i>subiacent</i> 24, 242	<i>submina</i> 231	<i>sufisoZ</i> 10, 228, 229	<i>subtraend</i> 233, 234
<i>subarahnoidoperitoneostomie</i> 230	<i>subcutanat</i> 229	<i>subicter</i> 230, 231	<i>subministra</i> 231	<i>subsonic</i> 231	<i>subtrage</i> 229, 233
<i>subarahnoidoureterostomie</i> 230	<i>subcuticular</i> 230	<i>subinel</i> 230	<i>submulțime</i> 230, 233	<i>subspațiu</i> 234	<i>subtrahirui</i> 232
<i>subarbă</i> 228, 229	<i>sizMai</i> 230, 234	<i>subînginer</i> 230	<i>submuntean</i> 230, 234	<i>subspontau</i> 230	<i>subtraversare</i> 230
<i>subarboret</i> 230, 231	<i>subdelega</i> 230	<i>subînspector</i> 230	<i>subnasion</i> 229	<i>sizZ>=Za</i> 230, 233	<i>sizMne</i> 229, 230
<i>subarbust</i> 10, 228, 230, 231, 233, 263	<i>subdelegat</i> 230	<i>subintendant</i> 230	<i>subnitrat</i> 230, 231	<i>substantiv</i> 232, 234	<i>sizMre</i> 232
<i>subarctic</i> 230	<i>subdelegațiune</i> 230	<i>subintendanție</i> 230	<i>subnormală</i> 230	<i>substanță</i> 231, 234	<i>subunghial</i> 229
<i>subarenda</i> 229, 234	<i>subdezvoltare</i> 230	<i>subintitula</i> 231, 260, 263	<i>subofîter</i> 231, 233	<i>substanție</i> 233	<i>subunitar</i> 231
<i>subarenda</i> 231, 265	<i>subdezvoltat</i> 229, 230, 233, 260	<i>subintroduce</i> 230	<i>subolimpian</i> 230	<i>substare</i> 230	<i>subunitate</i> 231, 234
<i>subarmonică</i> 230	<i>subdiacon</i> 190, 230, 272	<i>subinvoluție</i> 233, 231	<i>subordina</i> 232, 233	<i>substație</i> 230, 231	<i>suburban</i> 231, 232
<i>subartistic</i> 230	<i>subdiaconie</i> 230	<i>subiscăli</i> 230, 233, 234	<i>subordona</i> 232, 233	<i>substăpîn</i> 230	<i>suburbie</i> 231
<i>subascunde</i> 229	<i>subdialect</i> 230, 231	<i>subiscălire</i> 230	<i>suborizont</i> 230	<i>substitui</i> 231	<i>suours</i> 229
<i>subasociație</i> 230	<i>subdifical</i> 230, 231, 234	<i>subiscălit</i> 230	<i>subornator</i> 230	<i>substrat</i> 10, 229, 274, 276	<i>subvenție</i> 231, 232
<i>subatins</i> 230, 231, 234	<i>subdiugale</i> 234	<i>subiugale</i> 234	<i>subparcelă</i> 230	<i>substructură</i> 230	<i>subversiv</i> 232
<i>subatomic</i> 230, 231	<i>subdimensiona</i> 230	<i>subizogravurie</i> 230	<i>subpămînt</i> 228, 229	<i>subsuoară</i> 228	<i>subvulcan</i> 230
<i>subaudițiune</i> 230, 234	<i>subdimensionat</i> 230	<i>subizorefracturie</i> 230	<i>subpămîntean</i> 228	<i>su&șef</i> 232	<i>subvulcanic</i> 230
<i>subbărbie</i> 228	<i>subdirector</i> 75, 231, 294	<i>subizostenurie</i> 230	<i>subperitoneal</i> 230, 231, 267	<i>sub șir</i> 230	<i>subxerofitie</i> 230
<i>ubbibliotecar</i> 228, 230, 231	<i>subdistrict</i> 230	<i>subizosterurie</i> 230	<i>subpiele</i> 229	<i>subșterne</i> 230, 231, 233, 234	<i>subzăcea</i> 230, 233
<i>subbrațare</i> 230	<i>subdivide</i> 231	<i>subimpărți</i> 233, 234	<i>subpleca</i> 229, 230, 232	<i>sui>/</i> 229	<i>subzidi</i> 230
<i>subcamerist</i> 230	<i>subdiviza</i> 233	<i>subîmpingere</i> 230	<i>subponderal</i> 230	<i>subtadadministrator</i> 22\$, 233	<i>subzista</i> 7, 232
<i>subcancellariu</i> 230	<i>subdiviziune</i> 232	<i>sub (im) puternici</i> 230	<i>subpopulat</i> 231	<i>sub(t)amendament</i> 230	<i>subzonă</i> 230
<i>subcapitol</i> 230	<i>subdominantă</i> 231, 234	<i>subîmpuțernicire</i> 230	<i>subprefect</i> 234	<i>subtangentă</i> 230, 233	<i>succeda</i> 6, 263, 268, 275
<i>subcarpatie</i> 11, 229, 230, 231	<i>subdumbravă</i> 228, 229	<i>subînchiria</i> 10, 231, 233, 260	<i>subprefectură</i> 231	<i>subtarena</i> 229, 233	<i>succede</i> 6
<i>subcarpatin</i> 230	<i>subegumen</i> 230	<i>sub încregătură</i> 230	<i>subpresiune</i> 231	<i>subtascunde</i> 230	<i>sucesor</i> 229, 231, 232, 233
<i>subcasier</i> 230	<i>subestima</i> 231	<i>subîndesare</i> 230	<i>sub pretor</i> 230, 234	<i>subtascundere</i> 230	<i>sufor</i> 232, 294
<i>subcategorie</i> 230	<i>suZ>e«/»</i> 228, 229	<i>subînsărcina</i> 230	<i>subprimar</i> 230, 234	<i>subtcăpitan</i> 229, 233	<i>suferi</i> 6, 7, 229, 232
<i>subcăpitan</i> 230	<i>subeutectic</i> 230	<i>subînsărcinare</i> 230	<i>subpriton</i> 229	<i>sub(t)cîrmuire</i> 230	<i>sufix</i> 232, 268, 275
<i>subcentru</i> 230	<i>subexpunere</i> 230, 231	<i>subîntinde</i> 230	<i>subprocurator</i> 230	<i>sub(t)cîrmuitor</i> 230	<i>szzf/a</i> 229, 232
	<i>subfamilie</i> 230	<i>subînjelege</i> 233, 234, 302	<i>subprodus</i> 230, 231, 232, 265, 268	<i>sub(t)cîrmuitorie</i> 230	<i>sziZec</i> 232
	<i>suofa/ă</i> 229, 230	<i>subjonctiv</i> 234	<i>subprovincie</i> 230, 234	<i>Sui*</i> Tei 228	<i>suf/eca</i> 229, 232
	<i>subfebră</i> 229, 230	<i>subjuga</i> 11, 229	<i>subpune</i> 233	<i>subtemă</i> 230	<i>suf/u</i> 232
	<i>subfebril</i> 230	<i>sublimbal</i> 233			

<i>sughîța</i> 7, 229, 232, 284	<i>superfosfat</i> 235, 236	<i>supleca</i> 229, 230, 232	<i>supradialectal</i> 237, 239, 243	<i>supraindividual</i> 238, 239, 242, 263	<i>supraocluzie</i> 238, 242
<i>sugruma</i> 229	<i>superfosforic</i> 235	<i>suplecat</i> 230	<i>supradimensiona</i> 237		<i>supraofertă</i> 243
<i>sugușă</i> 24, 229, 232	<i>supergalaxie</i> 235	<i>suplini</i> 233	<i>supradimensionai</i> 237	<i>suprainfecție</i> 238	<i>supraom</i> 239, 242, 262,
<i>sui</i> 6, 229, 232	<i>supergingaș</i> 235	<i>suppleca</i> 230, 232, 299	<i>supradimensionare</i> 237	<i>supraintendent</i> 238	<i>supraomenesc</i> 238, 239, 242, 243
<i>suleget</i> 232	<i>super(h)eterodină</i> 235, 236	<i>suppune</i> 233	<i>supradimensiune</i> 237	<i>supraintendență</i> 238, 239	
<i>sumele</i> 6, 229, 232	<i>supericonoscop</i> 235, 236	<i>suppunere</i> 230, 233	<i>supradividendă</i> 237, 239, 243	<i>supraintensitate</i> 238, 242—243	<i>supraorbital</i> 238
<i>sumuța</i> 229, 232	<i>superimpregnare</i> 235	<i>supra</i> 10, 11, 12, 237, 240, 241	<i>supradominantă</i> 237, 242, 243	<i>suprainterpretare</i> 238, 242	<i>supraorganizare</i> 238, 239,
<i>sunimiez</i> 228	<i>superintendent</i> 235, 236	<i>supraabundență</i> 241, 272	<i>supradotare</i> 237	<i>supraintitula</i> 238	<i>supraoxida</i> 238
<i>supat</i> 228, 229	<i>superinvar</i> 235	<i>supraactivitate</i> 237, 242, 293	<i>supradotat</i> 237, 242, 243	<i>supraimpingere</i> 238	<i>supraoxidare</i> 238, 241
<i>supărete</i> 228	<i>superinvoluție</i> 235, 236, 263	<i>supraadăuga</i> 237, 239, 265	<i>supradresat</i> 237, 242	<i>supraimplini</i> 238	<i>supraoxidație</i> 238
<i>supceriu</i> 228, 230	<i>superlativ</i> 235, 236	<i>supraaglomerat</i> 239, 243	<i>supradubla</i> 237, 242	<i>supraimplinire</i> 238	<i>supraoxigenație</i> 238, 243
<i>super</i> 237	<i>supermagazin</i> 235, 236	<i>supraalbiire</i> 237	<i>supraduce</i> 237, 292	<i>suprainălța</i> 240	<i>suprapartizan</i> 238, 239,
<i>superacril</i> 234	<i>supermicroscop</i> 235	<i>supraalimenta</i> 238, 239, 241, 274, 293	<i>supraefort</i> 237, 242, 243	<i>suprainălțare</i> 238	<i>suprapămîntean</i> 241
<i>superangular</i> 234, 236	<i>supernaturalism</i> 235	<i>supraalimentare</i> 294	<i>supraelastic</i> 237, 239	<i>supraîncălzi</i> 241, 242, 257, 260, 261	<i>suprapămîntesc</i> 238, 239,
<i>superarbitru</i> 235, 271, 281	<i>supernetezire</i> 235, 236, 237	<i>supraalimentent</i> 237, 242	<i>supraelastic</i> 237, 239	<i>supraîncălzire</i> 242	<i>suprapersonal</i> 238, 242, 243
<i>superarbitru</i> 234	<i>supernilvar</i> 235	<i>supraaprecia</i> 239	<i>supraelogiere</i> 237	<i>supraîncălzit</i> 239, 296	<i>Suprapietrei</i> 10, 11, 237,
<i>superbombă</i> 234, 236	<i>supernovă</i> 235	<i>supraapreciere</i> 238	<i>supraestet</i> 237, 239, 242, 243	<i>supraîncălzită</i> 299	<i>supraplan</i> 12, 237, 238,
<i>superbronz</i> 234, 235, 236	<i>superorticon</i> 235	<i>supraarbitriu</i> 239, 271	<i>supraestima</i> 241, 243	<i>supraîncarcă</i> 242	<i>supraplus</i> 238 241, 272
<i>supercaland.ru</i> 234	<i>superoxid</i> 235	<i>suprabugetar</i> 238, 243	<i>supraetajă</i> 238, 239	<i>supraîncărcat</i> 293	<i>suprapopulat</i> 239
<i>supercargo</i> 234, 236	<i>superplus</i> adj. 235, 236, 282	<i>supracalificat</i> 237, 242	<i>supraeu</i> 238, 280	<i>supraîncordare</i> 238, 242	<i>suprapreț</i> 239, 242
<i>supercentrifugă</i> 234, 235, 268	<i>superpoziție</i> 235, 236	<i>supracarlingă</i> 237, 239	<i>supraeutectic</i> 238	<i>supraîncordat</i> 238	<i>supraprețui</i> 238
<i>superciment</i> 235, 236	<i>superpozițiune</i> 236	<i>supracarlingă</i> 237, 239	<i>supraevalua</i> 238, 293	<i>supraîndeplinire</i> 238	<i>supraproblemă</i> 238
<i>superciviliza</i> 234, 236	<i>superproducție</i> 235, 272	<i>supracilie</i> 241	<i>supraexcita</i> 238, 241	<i>supraînșămința</i> 238	<i>supraproducție</i> 238, 272
<i>supercivilizat</i> 234, 236	<i>superproducție</i> 299	<i>supraclasă</i> 237, 239	<i>supraexcitație</i> 238, 272	<i>supraînsămința</i> 238	<i>supraprodus</i> 238
<i>supercivilizație</i> 234	<i>superpunere</i> 235, 237, 262, 272, 281	<i>supracloinare</i> 237, 243	<i>supraexpertize</i> 17	<i>supra lărgi re</i> 238	<i>supraprofit</i> 243
<i>superconfort</i> 234, 235, 236	<i>superpunere</i> 236	<i>supracloiere</i> 237, 242, 243	<i>supraexpunere</i> 238, 239	<i>supralicita</i> 241, 243	<i>suprapune</i> 10, 239, 240,
<i>supercoop</i> 6, 234, 235, 236	<i>superpus</i> 274	<i>supracomandă</i> 237	<i>supraexpus</i> 238	<i>supraliminar</i> 238, 241	<i>supra pur</i> 238, 243
<i>supercritică</i> 234	<i>superreacțiune</i> 235	<i>supracompensa</i> 237	<i>suprafacultate</i> 238, 243	<i>supraluctditate</i> 238, 242	<i>suprapus</i> 274
<i>super-critici</i> 298	<i>superrefiaclar</i> 235	<i>supracompoundare</i> 237, 242	<i>suprafatigă</i> 238, 243	<i>supralume</i> 238, 242	<i>supra put ere</i> 238, 239
<i>superdelicat</i> 235, 236	<i>superrevistă</i> 235	<i>supracomprimare</i> 237, 242	<i>suprafață</i> 24, 238, 241, 244, 253	<i>supralumină</i> 238, 242	<i>suprarabat</i> 238, 239, 242
<i>superdezvoltat</i> 235, 237	<i>superscripție</i> 235	<i>supracompus</i> 237	<i>supra favorabil</i> 238	<i>supralungire</i> 238, 242	<i>suprarafinare</i> 238
<i>superduralumin</i> 235	<i>sUperserviciu</i> 235	<i>supraconductibilitate</i> 237, 241, 242	<i>suprafermenta</i> 238, 242	<i>supramarionetă</i> 238, 239	<i>suprarăcire</i> 238
<i>superelogia</i> 235	<i>supersonic</i> 235, 236		<i>suprafacial</i> 241	<i>supramalurație</i> 238, 243	<i>suprareacție</i> 238, 242
<i>superelogiere</i> 235	<i>superstar</i> 235, 236	<i>supraconductiv</i> 237, 241	<i>suprafin</i> 238, 241	<i>supramedie</i> 238	<i>supra realism</i> 239, 241,
<i>superfantomă</i> 235, 236	<i>super-staruri</i> 298	<i>supraconductor</i> 237	<i>suprafire</i> 238, 239, 242	<i>supramenționat</i> 238, 239	<i>supra realist</i> 238, 250
<i>superfață</i> 235, 236, 237, 272	<i>superstiție</i> 236	<i>supraconfort</i> 237, 242, 243	<i>suprafluid</i> 238	<i>supramid</i> 237, 238	<i>suprarefractar</i> 238
<i>superfățari</i> 235, 236	<i>superstiat</i> 235, 236, 271, 274, 276	<i>supraconsolida</i> 237, 242	<i>suprafluiditate</i> 238	<i>supramodulație</i> 238	<i>suprare fracție</i> 128
<i>superfecundație</i> 235, 236, 265, 268	<i>superstructură</i> 236	<i>supraconștient</i> 237, 239, 242, 243	<i>suprafortăreață</i> 239, 241, 271	<i>supramuncă</i> 238, 239, 241, 242, 243, 265, 274	<i>supraregie</i> 238
<i>superficial</i> 236	<i>superștiință</i> 235, 236, 237	<i>supracopertă</i> 237, 239, 242, 262, 267	<i>suprafuziune</i> 238, 242	<i>supranatural</i> 238, 239, 242, 243	<i>supraregional</i> 238, 243
<i>superficie</i> 236	<i>supertaifun</i> 235	<i>supracopertă</i> 295	<i>supragaranta</i> 238, 239, 242	<i>supranatural</i> 238, 239, 242, 243	<i>suprarenal</i> 239, 242, 272
<i>superfiIm</i> 235	<i>super temperament</i> 235, 236	<i>supracopertă</i> 237	<i>supragenunchi</i> 238, 239, 242	<i>supranațional</i> 238, 239, 241	<i>suprarenină</i> 238
<i>superfiltru</i> 235	<i>supertrust</i> 235, 236	<i>supracorecție</i> 237	<i>supraghicire</i> 238, 242, 243	<i>supranaționalism</i> 238	<i>suprarețea</i> 238
<i>superfin</i> 235, 236, 272, 281	<i>superturnichet</i> 235	<i>supracorecție</i> 237	<i>supraglotic</i> 238	<i>supranormal</i> 238	<i>supraridicare</i> 238
<i>superfinisare</i> 235	<i>superumeral</i> 235, 236, 282	<i>supracreștere</i> 237	<i>suprahepatic</i> 238, 242	<i>supranormativ</i> 238	<i>suprasarcină</i> 239
<i>superfiniș</i> 235	<i>superunghiular</i> 235, 236, 237	<i>supracurajos</i> 237, 242, 243	<i>suprahrănit</i> 238	<i>supranormativ</i> 238	<i>suprasaiura</i> 241
<i>superfinație</i> 235, 236	<i>super-vedetă</i> 297	<i>supracurent</i> 237, 242	<i>supraiacent</i> 24, 239, 242	<i>supranume</i> 239, 243	<i>suprasaturat</i> 243
<i>superfițial</i> 236	<i>superviza</i> 235, 236	<i>supracursă</i> 237, 242	<i>supraimersiune</i> 238	<i>supranumerar</i> 238, 239, 242, 270, 282	<i>suprasaturat</i> 295
<i>superfluență</i> 235, 236	<i>supervizionă</i> 235	<i>supradeterminare</i> 237	<i>supraimperialism</i> 238	<i>supranumerară</i> 282	<i>suprasătesc</i> 238
<i>superfluu</i> 234, 235	<i>supervizualiza</i> 235	<i>supradevolopare</i> 237, 239, 242, 263	<i>supraimpresiune</i> 239	<i>supranumerare</i> 282	<i>suprascriere</i> 238, 239
<i>superfluu</i> 234	<i>supîntecar</i> 229		<i>supraimprimare</i> 238	<i>supranumerari</i> 282	<i>suprascriptură</i> 238
<i>superfortăreață</i> 235, 236, 262, 271	<i>Suplai</i> 228		<i>supraimpunere</i> 238	<i>supranumeros</i> 238, 239	<i>suprascris</i> 276
				<i>supranumi</i> 241	<i>suprasensibil</i> 239, 241

<i>săprasensibil</i> 295	<i>suprafață</i> 240	<i>sustrage</i> 229, 233	<i>transcalculare</i> 246, 247	<i>transpoziție</i> 241	<i>ultracentral</i> 249, 250, 252, 268
<i>suprasexual</i> 238, 239	<i>suprăființat</i> 238, 240	<i>szsz/aze</i> 229, 233	<i>transcarpatic</i> 247, 248, 249	<i>transpune</i> 241, 248, 249	<i>ultracentrifugare</i> 251
<i>suprasimț</i> 238, 242	<i>suprănălta</i> 239, 240	<i>suvintra</i> 229, 232	<i>transcarpatin</i> 247, 264	<i>transrenan</i> 241	<i>ultracentrifugă</i> 249, 250
<i>suprasolicita</i> 238, 243	<i>suprântra</i> 238, 240	<i>suvoalbe</i> 229, 232	<i>Transcaucazia</i> 247	<i>transsaharian</i> 247	<i>ultracondensator</i> 249, 251
<i>suprasolicitare</i> 238	<i>suprapune</i> 240	<i>svapora</i> 110, 216, 220	<i>transcende</i> 248	<i>transsiberian</i> 246, 247	<i>ultraconfoitabil</i> 249, 250, 252
<i>suprasolvent</i> 238, 239, 242	<i>supraveni</i> 239, 240, 302	<i>symfonie</i> 223	<i>transcendent</i> 247	<i>transsinclinal</i> 246, 247	<i>ultraconservator</i> 249, 250
<i>suprasolvire</i> 238	<i>suprăvenire</i> 240		<i>transctolază</i> 247	<i>transsonic</i> 241	<i>ultrademagog</i> 249, 250, 251
<i>suprastat</i> 238	<i>supr"</i> 229		<i>transconductanță</i> 247	<i>transsubstanțiere</i> 246	<i>ultrademocrat</i> 249, 250, 251
<i>suprastatal</i> 238	<i>suptascunde</i> 229	<i>șc/zzop</i> 218	<i>transcontinental</i> 247, 264	<i>transsudație</i> 246, 247	<i>ultradinastie</i> 249, 251
<i>suprasterol</i> 238, 243	<i>Sup(t)cetate</i> 228, 230	<i>șmecherie</i> 245	<i>transcrie</i> 246, 247, 248, 249	<i>transsulfuraze</i> 241	<i>ultradină</i> 249
<i>suprastocare</i> 238	<i>suptcirmuire</i> 230, 233	<i>sZe/oe</i> 218, 301	<i>transcristalizare</i> 247	<i>transtermie</i> 241	<i>ultradiscutare</i> 249, 250
<i>suprastrat</i> 238, 271	<i>suptimpărțire</i> 230, 233	<i>ștofloci</i> 225	<i>transdanubian</i> 248, 249, 273, 275	<i>transuranic</i> 247, 248	<i>ultradolihocranial</i> 249, 250, 251
<i>suprastructură</i> 11, 127, 238, 241, 274, 276	<i>suptintinzătoare</i> 230	<i>ștraport</i> 225, 227	<i>transdecalină</i> 247	<i>Transvaal</i> 247	<i>ultraelegant</i> 249, 250, 251
<i>suprasuperhipodefensiv</i> 258	<i>suptjârtăvnic</i> 228	<i>ștramport</i> 225	<i>transductor</i> 241	<i>transvaza</i> 248	<i>ultraadinastie</i> 249, 251
<i>suprasupraaglomerat</i> 257	<i>suptpus</i> 233	<i>ștranport</i> 227	<i>transdunărean</i> 247, 248, 249, 273	<i>transvertor</i> 247	<i>ultraadină</i> 249
<i>suprașea</i> 237, 238, 239, 241	<i>sup(t)stare</i> 230, 233, 234	<i>ștroficeci</i> 225	<i>transelectronaze</i> 247	<i>tranzacție</i> 246, 247	<i>ultradiscutare</i> 249, 250, 251
<i>suprașlefuială</i> 238, 242	<i>supține</i> 229, 232		<i>transfăgărășean</i> 247, 248, 249, 292	<i>tranzistor</i> 246	<i>ultrafiltrare</i> 251
<i>supraștire</i> 238, 241, 243	<i>szpzzze</i> 229, 232, 233	<i>fă/zzi</i> 68, 244, 245, 246, 272, 280	<i>transfigura</i> 248, 264	<i>tranzisitor</i> 246	<i>ultrafiltru</i> 250, 251, 295
<i>supratatuat</i> 238, 239	<i>surabundență</i> 243, 244, 272		<i>transfluență</i> 247	<i>tranzisitor</i> 246	<i>ultrafi nare</i> 249
<i>suprataxă</i> 239, 268	<i>surclasa</i> 243, 244	<i>tăminda</i> 245, 246	<i>transfocator</i> 247	<i>traversa</i> 247	<i>ultrafining</i> 249
<i>supratehnic</i> 238	<i>surcupa</i> 244	<i>tămînji</i> 68, 244, 245, 246, 280	<i>transforma</i> 227, 248, 272	<i>ZraesZz</i> 247, 248	<i>ultraforming</i> 249
<i>supratemă</i> 238	<i>surescita</i> 243		<i>transformație</i> 248	<i>trăcsări</i> 246	<i>ultrafracționare</i> 249, 250
<i>supratemporal</i> 238, 239	<i>surescitație</i> 272	<i>Zdzzyer</i> 245	<i>transfosfataze</i> 241	<i>Zrdda</i> 6, 246, 247, 248, 280, 284	<i>ultragia</i> 252
<i>supratensiune</i> 242	<i>surexcita</i> 243, 244, 263	<i>Zdz-âz</i> 244, 245, 246	<i>transfosfug</i> 5, 247, 248, 283	<i>trădau</i> 241	<i>ultraimperialism</i> 249, 251
<i>supratentorial</i> 127, 238	<i>Hurexcitație</i> 272	<i>Zelzzz</i> 244, 245, 246	<i>transfuzie</i> 247, 248	<i>trădez</i> 6, 247, 284	<i>ultraism</i> 9, 252
<i>suprateran</i> 238, 242	<i>surfa/ă</i> 241, 243, 244, 272	<i>teșmec</i> 245	<i>transglicozidaze</i> 241	<i>trămete</i> 246	<i>ultr(a)ist</i> 9, 26
<i>supraterestru</i> 238, 239, 241	<i>sur fi la</i> 243	<i>teșmecherie</i> 245	<i>transglicozilaze</i> 247	<i>trămite</i> 241	<i>ultraînalt</i> 249, 252
<i>supratipar</i> 238, 242	<i>szz/lzn</i> 243, 262, 272	<i>Zzpârz</i> 138	<i>transgresiune</i> 241	<i>trăpsări</i> 246	<i>zzZZraj</i> 252
<i>supratiilu</i> 238, 274	<i>suz-zde</i> 229, 233	<i>Zz/Tzpa</i> 142	<i>transhidrogenaze</i> 247	<i>trasări</i> 246	<i>ultraliberal</i> 249, 297
<i>supratonator</i> 238	<i>surmena</i> 244	<i>Zoff'em'</i> 244, 245	<i>transiluminare</i> 241	<i>treaptă</i> 301	<i>ultralumesc</i> 249, 250, 251, 263
<i>supratonică</i> 238, 243	<i>surmenaj</i> 243	<i>Zoff/zaz</i> 245	<i>Transilvania</i> 247	<i>tremele</i> 246	
<i>supratopire</i> 238, 242	<i>surnatural</i> 243, 244, 263, 272	<i>Zozaa</i> 245	<i>Transiordania</i> 247, 281, 285	<i>Zz-ewZe</i> 246, 248	<i>ultralumin</i> 249, 292
<i>supratrăire</i> 238, 240	<i>surnumerar</i> 243, 244, 272, 282	<i>toiegi</i> 245	<i>Transkei</i> 285	<i>tresaltă</i> 241, 249	<i>ultramarin</i> 250, 251
<i>suprairust</i> 238, 243	<i>surnumi</i> 243, 244, 265, 272	<i>ZoZooz</i> 245	<i>Translator</i> 248	<i>ZI^a>z</i> 247, 249, 280, 284	<i>ultrametamorfism</i> 249
<i>suprauman</i> 241	<i>surnumi</i> 243, 244, 265, 272	<i>toxină</i> 276	<i>transliterație</i> 247, 248	<i>Zn/ne/e</i> 6, 247	<i>ultramicroanaliză</i> 249
<i>supraunitar</i> 238	<i>s/zz-ps</i> 229, 232	<i>Zraduce</i> 247, 248, 249, 280	<i>translocație</i> 247	<i>Zz/YZZe</i> 6, 246, 247, 248, 303	<i>ultramicrobalanță</i> 249, 250
<i>supravalorifica</i> 238, 239	<i>surpasa</i> 243, 244	<i>Zrafora</i> 247	<i>translucație</i> 247		<i>ultramicrochimie</i> 250
<i>supravalorificare</i> 238	<i>surplombă</i> 243	<i>Zraae</i> 304	<i>translucid</i> 241	<i>«z/ze</i> 284, 304	<i>ultramicrocoacervat</i> 249
<i>supraveghea</i> 238, 239, 241, 242, 243, 244	<i>surplus</i> 241, 243, 244, 272	<i>Zlalzs</i> 12, 249	<i>transmarin</i> 247	<i>șirconferență</i> 62, 63, 64	<i>ultramicroeterogen</i> 249, 250
<i>supraveghea</i> 295	<i>surprinde</i> 24, 243, 244, 265, 292	<i>transacetilază</i> 246	<i>transmetilaze</i> 241	<i>șircumferență</i> 63	<i>ultramicroorganism</i> 257
<i>supraveni</i> 240, 265, 268, 270	<i>surpriză</i> 243	<i>transafrican</i> 246	<i>transmineralizare</i> 247	<i>șircumferenție</i> 62, 63	<i>uliramicroscop</i> 250, 251
<i>supraverbal</i> 238, 239	<i>surrealism</i> 241, 243, 272	<i>trans-Alaska</i> 16, 285	<i>transmite</i> 6, 248, 303	<i>șircumstanță</i> 63	<i>uliramicrotomie</i> 250
<i>supravie</i> 238, 240	<i>surrenal</i> 243, 262, 272	<i>transaldolază</i> 246	<i>transmodulație</i> 247	<i>șircumstanție</i> 62, 63	<i>ultramodern</i> 249, 250, 252, 280
<i>supraviețui</i> 238, 239, 240, 243, 263, 268, 275	<i>surșarj</i> 244	<i>transalpin</i> 248	<i>transmutație</i> 248	<i>șircumstare</i> 64	
<i>supravizită</i> 238	<i>surveghea</i> 241, 243, 244, 265, 272	<i>Transaltai</i> 247	<i>transoceanic</i> 247, 248		<i>ăltramodern</i> 295
<i>supravirf</i> 238, 242	<i>surveni</i> 243, 244, 268	<i>transamidază</i> 246	<i>transparent</i> 248	<i>WzZe</i> 6, 7, 174, 301	<i>ultramodernist</i> 249
<i>supravoltaj</i> 238	<i>survola</i> 243, 244	<i>transaminază</i> 246	<i>transpărea</i> 247, 248	<i>zZZa</i> 174, 301	<i>ultramontan</i> 249, 250, 264
<i>supravoltor(-devoltor)</i> 238	<i>suscrite</i> 229, 233	<i>transaminare</i> 246	<i>transpeptidare</i> 241	<i>zzZra</i> s. m. 252	<i>ultramontanism</i> 249
<i>ș</?rd</i> 240, 302	<i>suscrie</i> 229, 233	<i>transanticiplinal</i> 246	<i>transpira</i> 248	<i>ultraacustică</i> 249, 251	<i>ultramuntean</i> 249, 251
<i>suprădumnădzăiesc</i> 238, 240	<i>suscripție</i> 233	<i>transatlantic</i> 248	<i>transplanta</i> 227, 248	<i>ultrabazic</i> 249, 251	<i>ultraoportunist</i> 249, 251
	<i>suspina</i> 232	<i>transborda</i> 221, 247, 248	<i>transport</i> 227, 248	<i>ultrabrahicefalic</i> 249, 250	<i>ultraoptimetru</i> 249, 251
			<i>transporta</i> 227, 247	<i>ultrabulevardist</i> 249	<i>ultraoptimist</i> 249, 251

<i>ultrapesimist</i>	249, 251	<i>văzdirjnic</i>	253	<i>zăpadă</i>	255
<i>ultraphan</i>	250	<i>uazău/i</i>	8, 160, 253, 254, 258, 280	<i>zăpostit</i>	254, 255, 265
<i>ultraporozitate</i>	249	<i>văzglas</i>	253, 254	<i>zăstimp</i>	8, 255
<i>ultraporțelan</i>	249, 250, 251, 268	<i>văzglasenie</i>	253, 254	<i>zăstimpâr</i>	255
<i>ultrapraf</i>	249, 251, 252	<i>văznesenie</i>	253, 254	<i>zăticni</i>	255, 256
<i>ultrapresiune</i>	249	<i>văznesi</i>	253	<i>zduiZa</i>	254, 255, 256, 293
<i>ultraprogresist</i>	249, 250, 251, 297	<i>văznosi</i>	253	<i>zdzra</i>	254, 256
<i>ultra-progresist</i>	250, 297	<i>văzvijenie</i>	253	<i>zdurdi</i>	254, 255, 256
<i>ultrarapid</i>	249, 251	<i>văzvijui</i>	253	<i>zdurz</i>	254, 255, 256, 284
<i>ultrarază</i>	249, 252	<i>zădea</i>	284	<i>zdyzrf</i>	254, 255
<i>ultrareacționar</i>	249, 251	<i>ueZeaZ</i>	252, 253	<i>zăvirni</i>	255
<i>ultraregalist</i>	249, 250	<i>îem</i>	284	<i>zduod</i>	160
<i>ultraretrograd</i>	250, 251	<i>vierșun</i>	139	<i>zfeaZc</i>	160, 216, 217, 218, 220, 258, 262
<i>ultrarevoluționar</i>	250, 251	<i>yizce</i>	139	<i>zfea</i>	216, 217, 220
<i>ultraromantic</i>	250, 251, 252	<i>î?nd/z</i>	142	<i>zMrî</i>	s. 131, 133, 216
<i>ultrascurt</i>	250, 251, 252	<i>visclinovenie</i>	254	<i>zbiciui</i>	216, 217
<i>ultrasensibil</i>	250, 251	<i>vizglasenie</i>	253	<i>zMI//</i>	15, 216, 217
<i>ultrasentiment</i>	250, 251, 252	<i>viznesenie</i>	253	<i>zblendui</i>	216
<i>ultrasonic</i>	250	<i>zodod</i>	252	<i>zforși</i>	216
<i>ultrasonor</i>	250	<i>voscreasnâ</i>	254	<i>z?ruș</i>	216, 220
<i>ultrasonoterapie</i>	250	<i>voscresnâ</i>	254	<i>zbuciuma</i>	215, 216, 292
<i>ultrastructură</i>	250, 251	<i>vovedenie</i>	252	<i>zpuenz</i>	302
<i>ultrasunet</i>	250, 251, 252, 263, 280	<i>uozoZas</i>	253, 254	<i>zdrahon</i>	217
<i>ultrasuprarealist</i>	250, 251, 252, 258	<i>vozglasenie</i>	253, 254	<i>zdrăngăni</i>	216, 217
<i>ultrașic</i>	250, 251, 252	<i>vozneseenie</i>	253, 254	<i>zdreanță</i>	217, 225
<i>uitrașovinist</i>	250, 251	<i>zre-o</i>	200	<i>zdrofci</i>	216, 218
<i>ultratrior</i>	250	<i>zrzZa</i>	140	<i>zdrumica</i>	216
<i>ultraultramodern</i>	261	<i>yro</i>	200	<i>zgaidă</i>	217
<i>ultraviolet</i>	250, 251	<i>ypochimen</i>	119	<i>z#dura</i>	217, 218, 220
<i>ultravirus</i>	250	<i>ypodiacon</i>	119, 121	<i>zaduri</i>	217, 218
<i>umblu</i>	6	<i>ypohondriac</i>	119	<i>zffz</i>	219
<i>unori</i>	170, 172	<i>ypothesis</i>	119, 121	<i>zgirbaci</i>	216, 217
<i>un</i>	16	<i>Zaguși</i>	254, 255	<i>zgirbăci</i>	216
<i>ura</i>	284	<i>zapis</i>	254, 255, 294	<i>zglăvoacă</i>	217
<i>usca</i>	301	<i>zapiscă</i>	254, 255	<i>zlfroii</i>	131, 133, 216, 219, 302
<i>uslrđie</i>	172	<i>zavrac</i>	254, 255	<i>zoorz</i>	217
<i>uspenie</i>	170, 172	<i>zăbovi</i>	255	<i>zoorZ</i>	131, 133, 219
<i>ustoi(a)</i>	172	<i>zăclopot</i>	254, 255, 256	<i>zgorni</i>	216, 255
<i>va/mă</i>	25	<i>zdcree/i</i>	254, 255	<i>zgreptăna</i>	15, 217
<i>& rom.</i>	252	<i>zădări</i>	255	<i>zgripsor</i>	216
<i>î?diöd</i>	252, 253	<i>zdduce</i>	254, 255, 256	<i>zgrunțuros</i>	216
<i>î?deaZ</i>	252, 253, 280	<i>zdduf</i>	255	<i>iice</i>	304
<i>văscilinovenie</i>	253, 254	<i>fd/7a</i>	10, 254, 255, 292	<i>zid</i>	11
<i>văspriemnic</i>	253	<i>zđ#az</i>	255	<i>zidi</i>	11
<i>văvedenie</i>	253	<i>zdaom</i>	216, 254, 255, 256, 265	<i>zmăcina</i>	215, 216, 217, 220
<i>văvidenie</i>	252	<i>zdardi</i>	254, 255, 256, 262	<i>zofloni</i>	216, 255
<i>văzcreasnâ</i>	254	<i>zdogr</i>	255	<i>zvăpăiat</i>	216, 217, 264
<i>văzdirjanie</i>	253, 254	<i>zđ/ud</i>	27, 255, 256	<i>ziurzZa</i>	215, 216, 218, 220, 292
		<i>zămisli</i>	255	<i>zvîntura</i>	217
		<i>zămori</i>	256	<i>zvinzoli</i>	216
		<i>zămori</i>	255	<i>zvîrcoli</i>	217
				<i>zvîrlugă</i>	216, 217

I

CUPRINSUL

INTRODUCERE (<i>Mioara Avram</i>)	3
MONOGRAFIILE PREFIXELOR	11
A-j CAD-j (<i>Cristina Gherman și Finuța Hasan</i>)	33
a-, vezi A E -	
A-o (AN-*) (<i>Florica Ficșinescu și Magdalena Popescu-Marin</i>)	39
AJB- fA-, ABS-; (<i>Cristina Gherman și Fiuu/a HasanJ</i>)	45
aZ- vezi AB -	
ad- vezi A -	
am- vezi ÎN-...	
an- vezi A -	
an-, vezi ANA -	
arz-g vezi ANTI-	
an-, vezi J5iV-	
azz-, vezi	
AIVA- fAN-.j (<i>J. Rizescu</i>)	44
and(i)- vezi ANTI-	
ando- vezi ENDO-	
ant- vezi ANTI-	
ANTE- (<i>Cristina Gherman și FinuZa Hasan</i>)	44
ANT/- (ANT-,AN-, ANDI-, AND-) (<i>Cristina Gherman și Finuța</i>	50
<i>antr(e)- vezi ÎNTRE-... Hasan)</i>	
APO- (<i>Marina Rădulescu</i>)	44
archi- vezi ARHI-	
ARHI- (ARCHI-) (<i>Cristina Gherman și Finuța Hasan</i>)	57
c- vezi CO -	
caZ- vezi CATA-	
CĂTA- (CAT-) (<i>I. Rizescu</i>)	44
că- vezi CO -	
cercofaJ- vezi CIRCUM-	
cercu(m)- vezi CIRCUM-	
circum- vezi CIRCUM-	
circun- vezi CIRCUM-	
CIRCUM- (CERCUM-), CERCON-, CIRCUM-, CIRCUN-, CIRCUN-,	
ȚIRCON-, ȚIRCUM-) (<i>I. Rizescu</i>)	62
circun- vezi CIRCUM-	
CIS- (<i>Cristina Gherman și Finuța Hasan</i>)	64
co-, vezi CU-	
GO-2 (C-, CA-) (<i>I. Rizescu</i>)	44
co-, vezi CON-	
com- vezi CON-	
con-, vezi CU-	

CON-, (C0-, COM-) (I. Rizescu)o	IN-, (IM-, I-, IG-, ÎN-, ÎM-) (Marina Rădulescu)	122
contr- vezi CONTRA-	INFRA- (Elena Carabulea și Cristina Gherman)	127
CONTRA- (CONTR-, CONTRĂ-, CONTRO-, CUNTRĂ-, (Fulvia Ciobanu și Cristina Gherman)	inter- vezi ÎNTRE-...	129
contră- vezi CONTRA-	INTRA- (I. Rizescu)	129
contro- vezi CONTRA-	INTRO- (ÎNTRO-) (I. Rizescu)	13CK
CU- (C0-, CON^ICUN-) (I. Rizescu)	iper- vezi HIPER-	
cun- vezi CU-	ipi- vezi EPI-	
cuntră- vezi CONTRA-	ipo- vezi HIPO-	
d- vezi I)0-	is- vezi IZ-	
de-, vezi DES-	iș- vezi IZ-	
de-, vezi DES- . . .	IZ- (IS-, I-, IJ-, IȘ-) (Marina Rădulescu)	131
DE-, (Magdalena Popescu-Marin)	îm-j vezi ÎN-...	
DES- (DEZ-, DE-J, DE-, (Florica Ficșinescu și Magdalena Popescu-Marin)	im-, vezi IN-	
dez- vezi DES-	ÎN-, (ÎM-, N-, IN-, (I-, IM-J, AN-, (AM-) (I. Rizescu)	134
di-, vezi DIA-	în-, vezi IN-	
di-, vezi DIS-	intr-! vezi ÎNTRU-	
DIA- (DI-J (I. Rizescu)	într-, vezi ÎNTRE-	
DIS- (DIZ-, DI-) (Florica Ficșinescu și Magdalena Popescu-Marin)	întră- vezi ÎNTRE-	
diz- vezi DIS-	ÎNTRE- (ÎNTR-, ÎNTRĂ-), ANTRE- (ANTR-), INTER- (I. Rizescu)	143
DO- (D-) (I. Rizescu)	ÎNTRU- (ÎNTR-J (I. Rizescu)	147
e- vezi EX-	JUXTA- (Elena Carabulea și Florica Ficșinescu)	149
ECTO- (Elena Carabulea și Cristina Gherman)	ME- (MEZ- I MES-) (Marina Rădulescu)	150
em- vezi EN-	met- vezi META-	
EN- (EM-, AN-t) (I. Rizescu)	META- (MET-) (Elena Carabulea și Cristina Gherman)	151
end- vezi ENDO-	n- vezi ÎN-	
ENDO- (END-, ANDO-, ENDON-), ENTO- (ENT-) (Elena Carabulea și Cristina Gherman)	na- vezi NĂ-	
endon- vezi ENDO-	NĂ-, (NA-, NE-, NO-, NI-J (Fulvia Ciobanu și Florica Ficșinescu)	155
ent(o)- vezi ENDO- . . .	nă-, vezi NE-	
ep- vezi EPI-	ne-, vezi NĂ-	
EPI- (EP-, IPI-) (I. Rizescu)	NE-, (NĂ-, NEA-, NI-) (Florica Ficșinescu și Magdalena Popescu-Marin)	161
es-, vezi EX-	nea- vezi NE-	
es-, vezi EXO-	ni^ vezi NĂ-	
estra- vezi EXTRA-	ni-, vezi NE-	
EX-, (E-, ES-) (L. Rizescu)	no- vezi NĂ-	
ex-, vezi EXO-	NON- (Florica Ficșinescu și Magdalena Popescu-Marin)	169
EXO- (EX-, ES-) (Elena Carabulea și Cristina Gherman)	0-, (0T-) (I. Rizescu)	170
extr- vezi EXTRA-	o-, vezi OB-	
EXTRA- (ESTRA-, STRA-, EXTR-, EXTRO-) (Elena Carabulea și Cristina Gherman)	OB- (0-) (I. Rizescu)	172
extro- vezi EXTRA-	ot- vezi 0-	
hip- vezi HIPO-	p- vezi PO-	
HIPER- (IPER-, HYPER-) (Elena Carabulea și Cristina Gherman)	pa- vezi PO-	
HIPO- (HIP-, IPO-, YPO-, HYPO-) (Elena Carabulea și Cristina Gherman)	PAR-, (I. Rizescu)	174
hyper- vezi HIPER-	par-, vezi PARA-	175
hypo- vezi HIPO-	PARA- (PAR-) (Cristina Gherman și Laura Vasiliu)	
i-, vezi IZ-	pă- vezi PO-	
i-, vezi ÎN-_____	pe- vezi PRE-	
1-3 vezi IN-	PEN- (I. Rizescu)	181
ig- vezi IN-	PER- (I. Rizescu)	182
ij- vezi IZ-	PERI- (I. Rizescu)	184
im-, vezi ÎN- ...	PO- (P-, PĂ-, PA-) (I. Rizescu)	186
im-, vezi IN-	POD- (POT-) (Laura Vasiliu)	188
in-, vezi ÎN- ...	POI- (I. Rizescu)	190

POST- (I. Rizescu)	190
pot- vezi POD-	
pră-i vezi PRE-	
pră-, vezi PRO-	
PRE- (PRI-, PRĂ-, PE-), PRA- (I. Rizescu)	192
prea- vezi PRE-...	
preo- vezi PRO-	
pri- vezi PRE-	
PRO^ (PRĂ-, PREO-) (I. Rizescu)	199
PRO-, (I. Rizescu)	200
r- vezi RĂ-^..	
RĂ-, (RE-J, RE-, (RĂ-, RI-, R-) (I. Rizescu)	203
ră-, vezi RĂ-...	
RĂȘ- (RĂZ-, RES-J (I. Rizescu)	210
răz- vezi RĂȘ-	
re-, vezi RĂ-	
re-, vezi RĂ-...	
res-, vezi RĂȘ-	
RETRO- (I. Rizescu)	214
ri- vezi RĂ-...	
S- (Z-, SĂ-) (I. Rizescu)	215
să- vezi S-	
SE- (Marina Rădulescu)	220
si- vezi SIN-	
șim- vezi SIN-	
SIN- (SI-, SIM-) (I. Rizescu)	221
sopra- vezi SUPRA-	
SPRE- (Laura Vasiliu)	223
stra-! vezi STRĂ-	
stra-, vezi EXTRA-	
STRĂ- (STRE-, STRĂ-, STRO-, ST(R)O-) (I. Rizescu)	225
stre- vezi STRĂ-	
stro- vezi STRĂ-	
su- vezi SUB-	
SUB- (SU-, SUBT-, SUP-, SUPT-, SUS-) (Cristina Gherman și Laura Vasiliu)	228
subt- vezi SUB-	
sup- vezi SUB-	
SUPER- (Cristina Gherman și Laura Vasiliu)	234
supr- vezi SUPRA-	
SUPRA- (SUPR-, SUPRĂ-, SOPRA-) (Cristina Gherman și Laura Vasiliu)	237
supră- vezi SUPRA-	
supt- vezi SUB-	
SUR- (I. Rizescu)	243
sus- vezi SUB-	
șt(r)o- vezi STRĂ-	
TĂ- (TE-, ^ TO-) (I. Rizescu)	244
te- vezi TĂ-	
to- vezi TĂ-	
tra- vezi TRANS-...	
TRANS- (TRANZ-), TRA-, TRĂ- (TRE-, TRI-), TRE-, (I. Rizescu)	246
tranz- vezi TRANS-...	
tră- vezi TRANS-...	
tre-, vezi TRANS-...	
tre-, vezi TRANS-...	
tri- vezi TRANS-...	

țircon- vezi CIRCUM-	
țircum- vezi CIRCUM-	
ultr- vezi ULTRA-	
ULTRA- (ULTR-) (Cristina Gherman și Laura Vasiliu)	249
VĂ- (VO-, VE-) (Laura Vasiliu)	252
VĂZ- (VOZ-) (Laura Vasiliu)	253
ve- vezi VĂ	
vo- vezi VĂ-	
voz- vezi VĂZ-	
ypo- vezi HIPO-	
z-, vezi S-	
z-, vezi ZĂ-	
za- vezi ZĂ-	
ZĂ- (Z-, ZA-) (I. Rizescu)	254
SUPRAPREFIXAREA SAU CUMULUL DE PREFIXE (I. Rizescu)	257
SEMANTICA PREFIXELOR ȘI A DERIVATELOR CU PREFIXE (Laura Vasiliu)	262
REPARTIȚIA DERIVATELOR PREFIXALE ȘI A CUVINTELOR DE BAZĂ PE PĂRȚI DE VORBIRE (Mioara Avram)	277
STRUCTURA FONETICĂ A PREFIXELOR ȘI A DERIVATELOR CU PREFIXE (I. Rizescu)	292
SCRIEREA DERIVATELOR CU PREFIXE (I. Rizescu)	297
ORIGINEA PREFIXELOR ROMÂNEȘTI (Mioara Avram)	300
TABEL SINOPTIC AL PREFIXELOR LIMBII ROMÂNE	305
LISTA ABBREVIERILOR	309
BIBLIOGRAFIE	311
INDICE	321
A. Afixe si elemente de compunere	321
B. Cuvinte	327
CUPRINSUL	379